HLÍDKA

1886

III. ročník

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 1.

Symbol.

(Místo úvodu.)

Nad knihou skláním
znavené čelo.
Nejistým pláním,
pochybným svitem
po vráskovitém
lici mi mřelo
kahance kmitavé,
bázlivé světlo.
Nevniklo do tmavé,
do pusté lebky.
S písmeny všemi
pro mne je němý
pergamen hebký. —
Najednou světlo
v paprsky zkvetlo.
Do sítě vpletlo
odvážnou mušku,
kmitavých komárů
dotěrnou družku. —
V růžovém rozmaru
zhynulas, muško!
Plamenné lůžko
zbytky tvé chová.

V temná však slova,
v písmena zvetšelá,
v zažloutlé listy
prachnivějící,
ze tvého popela
paprsek jistý,
rozumu světlo
ozařující,
tajemně sletlo! —
Neb ve tvém rozletu
ku květu od květu,
v bujarém rozmaru
od vzniku do zmaru
v ohnivé síti:
duše má cítí
lidského osudu
z veselí do trudu
bloudící běh,
v divokém cvalu
po idealu
z rozmaru
do zmaru
pádící spěch.

Lev Šolc.

List z ptačí perspektivy.

Posýlá *Pravdomil Trpký*.

Jednou z nepěkných a škodlivých vlastností každé a tedy též naší povahy jest honosivosť. Blyští se v temnu jak svatojanská muška, ale neosvětluje, nýbrž zavádí. Pokud byla čistou radostí z každého nového činu a plodu českého, za dob totiž prvního probuzení, rád ji každý odpustí tehdejší době. Máť cosi naivního do sebe, viděli *Hněvkovský* kol sebe samé. Horatie, Livie, Ovidie a Anakreonty; a naivnosť je božská. Kdož by měl chudému dítěti za zlé, honosíli se svými dárky, jablky, ořechy a dřevěnou hračkou proti bohatému děcku, jež má drahé cukrovinky a porculánové zboží? Jestiť honosivosť údělem mládí a vládneli ona podnes v našem společenském životě, svědčí to o jeho ještě — mladosti. Ale my sami už nechceme ho míti mladým, my mluvíme o concurrenci s jinými národy, chceme, aby cizina si nás více všímala a o vědecké a belletristické činnosti české měla spolehlivou a nepřetržitou vědomosť. Ba na tom ne dosti; naši učenci někteří pomáhají cizině plniti její úkol kulturní, tak jakoby u nás už pracovníků bylo dosť, a český národ mohl postrádati několika vydatných sil bez jakékoli své ujmy.

Tu počíná naše honosivosť. Za osobní slávou někdy se pracuje víc, než za osvícením a vůbec potřebami národu; pojem povinnosti k němu roztahuje se tak, jak toho kdo potřebuje ke svým účelům. Anebo české písemnictvo odbude se drobtem a cizímu se dá nejlepší. O výmluvu pak už není potíž.

Jiný následek honosivosti jest hojnosť geniův — ovšem domnělých. V Praze samé jich chodí víc, než jich které století zrodilo všemu světu; jsou však obyčejně mladí a přestávají pracovati, jsouce vyčerpáni v letech, kdy jinde spisovatelé přicházejí do nejlepšího tvoření. Čtyřicetinebo padesátiletý básník jest u nás neobyčejná představa; obyčejně každý si myslí básníka tak o 20, 30 letech. Rozumí se, že tato domýšlivosť má vznik a podporu hlavní ve vzájemném obelhávání sebe a v aesthetickém pokrytectví, kterému samostatný úsudek jest nesnesitelným, protože nebezpečným nepřítelem, a které se pěstuje již zcela řemeslně a systematicky, tak že mnozí už ani pravdy nerozeznávají od tohoto pokrytectví.

Honosivostí ztrácí se také měřítko pro skutečnou práci a cenu, škodí nám tudíž doma a před cizinou nás činí směšnými, neb aspoň v úsudku nespolehlivými. Tak *Pypin* nejednou byl nucen říci, že na měřítko české kritiky se nelze spolehnouti, a že plod jí do nebe vychválený před cizinou neobstojí. Dle toho budoucí doba bude míti hodně práce s rectifikováním nynějšího veřejného mínění, dle něhož máme nesmrtelných duchův a plodů mezi sebou, až by nám to měl záviděti sám národ patentovaných básníkův a myslitelů, Němci.

Honosivosť však přináší s sebou ještě jednu vadu, která asi by se měla počítati mezi hlavní příčiny literarní nezdravoty naší. Tím totiž, že vše, co kdo z cechu (najmě v Praze) vykoná, hned se vyhlásí za znamenité, rozmazlují se mnozí spisovatelé tak, že nejen nesnaží se po umělecké vytříbenosti a dokonalosti, nýbrž že vůbec se pracuje bez vážného přemýšlení o potřebách lidu, o nedostatcích literatury, jejím rázu málo národním atd., a že se nehledí mu činiti zadosť, aby literatura mohla a směla právem působiti v národ a působení toto aby bylo blahodějné. Na poli vědeckém i

»Atheneum« vidělo se nuceno nedávno konstatovati, že se v našem písemnictvu nepracuje systematicky, že se nehledí národu podati napřed knih všeobecně vzdělávacích a na ty teprve odborných. Pak ovšem není čtenářstva pro nejspecialnější rozpravy, když se to obecenstvo zanedbává u všeobecném vzdělávání, anebo když se mu poskytuje strava slohem nečeským neb vysokým nechutná. Jinak v té věci počínal si na př. nezapomenutelný *Presl.* Ten mohl se proslaviti nesmrtelně novými objevy a vynálezy přírodovědeckými, ale on chtěje přispěti k založení české vědy, volil složiti ze všech oborů přírodovědeckých napřed knihy všeobecně o té oné vědě jednající, tak aby každý Čech, chtějící nabyti všeobecného vzdělání vědeckého, mohl tak učiniti jazykem českým. Dnes leckdo pokládá za důležitější objeviti nového brouka, než rozšířiti nejnovější výsledky své vědy také v národě svém, kteráž práce přece jednou musí býti vykonána a tož od znamenitých znalcův a znamenitých stylistů, jakož vykonána jest jmenovitě u našich milovaných vzorů, Němcův i jinde. A proč? Že volí býti raději na vesnici prvními, než v městě druhými, tedy z ješitnosti, honosivosti.

Také literatura krásná má příliš subjectivní ráz a obsahem i formou jen málo se snaží míti znak specificky český, skvěti se svou zvláštní září, zníti tak původními, slovanskými tony, jakož dovedla hudba. K tomu by ovšem bylo třeba lid znáti, s ním se stýkati, jeho povahy, názory, mluvu a všecku duši studovati. Ale naši básníci a novellisté jsou každý sám sobě světem, styku vzájemnému se vyhýbají, přestávajíce na těch několika obežnicích, jež se jim z úcty nebo jiných pohnutek oddaly. Střediska spisovatelstva českého není; v Praze jím sic má býti Literarní odbor »Umělecké Besedy,« ale ten už asi 8 let jen živoří, stav se takořka studentským spolkem. Spisovatelé jména zvučnějšího se mu pilně vyhýbají.

Tím dostáváme se k jiné stránce našeho literarního života, která jest rovněž bolestnou ranou na tělese jeho a každého jen trochu myslícího vlastence zarmucuje hluboko. Němců je v Praze jen asi 30.000, ale organisací společenskou jsou nad námi v nejednom vzhledě zármutně vyvýšeni. Jejich literarní spolek »Concordie« má jméno po celém Rakousku a Německu a slučuje v sobě výkvět duševní síly německé. Předsedou bývá z pravidla vůbec vážený professor universitní a ve výboru shromážděna jsou nejlepší spisovatelská jména. Tam se přednáší, rozpráví, hosté vítají a vůbec pěstuje literarní zábava, že by to ve slovanské Praze nikdo nehledal. To se osvědčilo opět, když nedávno *Mořic Jókai* navštívil Prahu. Němci si jej hned pozvali mezi sebe, »Concordie« uspořádala mu čestný večer, a zkrátka slovutný romanopisec maďarský odnesl ze slovanské Prahy dojem o — superioritě německé. Českých spisovatelů v Praze nepoznal mimo p. Brábka a řiditele Šubrta a ptalli se, kde mají své středisko v hlavním přece městě, muselo se mu odpověděti, že jednotného střediska není.

Nejinak se druhdy děje, když některý učenec nebo starý spisovatel slovanský zavítá do Prahy; tu čeká se především, až pro kterou stranu se rozhodne, pro »staré«li či pro »mladé.« Potom teprve se obesýlají a sbíhají spisovatelé a nespisovatelé na honem buď k »Donátovi« nebo do »Měšťanské besedy,« a večer se pak mluví o slovanské vzájemnosti a lásce, až venkovský vlastenec čta ty nadšené referaty v novinách, zastýskne si v duši: »Ach, kýž jsem v Praze!« a zajásá z nadšených prsou: »Jsme my přec chlapíci!« Škoda jen, že prohlédavý oslavenec nebývá vždy tak nadšen, jako důvěřivý čtenář novin. Slyšeli jsme

od slovutných ve Slovanstvě mužů, že Prahu opouštěli s přesmutnými v srdci pocity. Na otázku, zda poznali Sv. Čecha, odpověděli, že ho ani neviděli, Nerudu a Vrchlického že by také rádi byli viděli, Krásnohorská že jim je sympathická básnířka, jíž že nepoznali, z té duše litují, Vlčka že si vysoce váží, pohříchu že se s ním nesetkali za těch několik dní svého v Praze pobytu . . . a tak to šlo dále, až tazateli samému oněměla ústa. Na muže vědy tázati se ani neosmělil . . .

Při tom všechny noviny psaly o pobytu těch mužů v Praze, ba na jich počesť pořádány dokonce slavnostní večery! Vrtíte nedůvěřivě hlavou? Právem, zdáť se věc býti nepodobna k víře — bohužel jsouc pravdiva do slova. I viděti z toho jediného zjevu (ač není jediným) jasno, že »literarní život« značí posud u nás bezvýznamnou frasi, »středisko spisovatelů« — frasi, »veřejné mínění« že jest lež a »jednota spisovatelů« že by se musela nazvati, jak Humboldt nazval baskickou grammatiku, totiž překonanou nemožnosť.

Kde si každý spisovatel tvoří svůj svět a střed, s jinými k vážným hovorům se neschází, kde kritiky je málo a chvalopěvců plno, tam snadno vyvine se dusný vzduch a v něm slávomam, domýšlivosť, nedůtklivosť, pomlouvačnosť a nadnášivosť, která nejzhoubněji řádí u omladiny spisovatelské. Té snadno se zazdá býti genialnosti znakem psáti mnoho a studovati málo. Nechať pedantům v národě nejde do hlavy, jak možno mladému člověkovi napsati do roku třebas osm velkých děl a býti při tom spisovatelem dobrým, jenž chápe se péra jen s posvátnou snahou, aby ušlechtil mysl čtenářstva, národu nějakou dobu nebo idei zobrazil, nové úrodné myšlénky veň rozsíval, česť jeho množil . . ., kdož by na ně dbal? Řekne se: Ten chudák nestačí nás čísti, neřkuli sám podobně pracovati, a proto hinc illae lacrimae! Anebo se odbude vtipem a jest to. Nejvyšší však opovážlivostí zdává se mladým adeptům Parnassu žádati po spisovateli správnosti a zlahodnění mluvy. Platilo ovšem za časů Goethových, že spisovatel a zvláště básník má býti ztělesněný duch jazyka, jeho andělem strážným, a z jeho úst že má řinouti medu sladší mluva; ale dnes přece mluva je vytříbena a grammatice učí se na všech školách, tu si osvojí člověk už na gymnasium: a »Brus« není breviář, aby s ním pořád chodil. Ostatně jakási nonchalance ve všem a tedy dokonce také ve věcech jazykových patří ke genialnosti a dostaneli se básník (ať veršem či prosou) brusičovi pod břitvu, slouží to dle stavovských tradicí spíše ke cti. Pakli by brusiči se stali dotěrnými, nejsou nedotknutelnými, mohou se spolu s odrodilci a jinou sběří hoditi čertu do pytle, jak se už také stalo, a věc jest odbyta — brusiči jsou na věky — potrváli totiž sláva toho plodu tak dlouho — vydáni na pospas škodolibému čtenářstvu.

Naproti takovému smýšlení a jednání v našem malém národě nezřídka se vyskytujícímu nebude od místa poslechnouti spisovatele národa pětačtyřicetimilionového, jaké ti mají literarní názory. A tu praví hned romanopisec *Gerhart v. Amyator,* jak následuje: »Osudným jest omylem, denně sedati ke psacímu stolku a doufati, že idee samy od sebe přijdou do péra; teprve když idea spisovatele pudí, když za každou cenu chce z jeho duše vyjíti na světlo denní, teprve tehdy pustiž se do práce. Toť rozdíl mezi literarním nádenníkem a pravým básníkem, že se onen opakuje anebo co rok slabší plodí dítky duchovní, kdežto onen s pořád mohutnější silou plodistvou dává život pořád novým překvapujícím a výše ustrojeným výtvorům.« Jiný opět ještě slav-

nější spisovatel, *Heiberg,* dí: »Poslouchejme s napjatým sluchem, kde nás kárají rozumná ústa. Sebepovyšování jest hořící vápno, které se samo ničí, místo aby maltu skýtalo na vznešenou stavbu. Posvátné listy, které leží pod našimi prsty, musí také posvátný kvítek moudré sebezkoušky puditi k rozkvětu.«

A co píše maďarský ministr a romanopisec *Eötvös* o několik desítiletí dříve ve svém »Vesnickém notáři« (v III. díle na str. 60. českého překladu)? »Spisovatel,« dí, »má vznešenější úkol, než aby takové a takové množství papíru vyplnil černými písmeny... Básnění sklesne na příjemnou hříčku, když se odvrátí od velikých zájmů své doby a přestane se snažiti po vyléčení panujících vad společenských a po zušlechťování citův a myslí. Kdo vlohy mu Bohem dané na místě aby jimi zápasil pro nejsvětější zájmy lidstva, zahrabuje do hlubin uměleckých tvarů, kdo s vysokého helikonu svého, domnívaje se býti polobohem, v útrapách svého věku vidí jen látku pro své básnické studium a mezi tím, co země se brodí v krvi a všecka společnosť lidská v bolestech pracuje k novému životu, píše o kvítí, vlažných váncích večerních a p.: tomu se můžeme podivovati v chladné jeho výši, tomu můžeme záviděti — ale úcty a lásky naší zasloužil si jen ten, komu dal Bůh srdce, aby pochopiti mohl utrpení svých bližních.«

Šťastný národ, jehož písemnictvo províváno jest osvěžujícím vzduchem takovýchto zdravých a věčně pravdivých zásad! Bývalo tak do nedávna i u nás. České dějiny, český život a česká příroda měly v básnících své nadšené kněze, pěvce a tlumočníky: česká kniha jsouc plodem vroucího ducha rozehřívala srdce čtenářovo, byla v každé domácnosti hostem váženým, vítaným a hledaným. Tak už není, už třeba národ vyzývati zvláštními proclamacemi, aby se nad sebou a nad životní důležitosti české knihy rozpomenul a ji opět uvedl do rodiny jakožto stálého člena. Kde toho příčiny vězí, snažili jsme se, ovšem jen částečně, naznačiti; kdo by mnoho mohl přispěti k obratu a nápravě, chceme tuto ještě jen stručně připojiti. Mohla by to »Umělecká beseda,« kdyby se jí podařilo státi se opět tím, čím dříve bývala, střediskem a repraesentantem českého spisovatelstva důstojným a hledaným. Jestiť mezi českými literaty bohudíky ještě dosti těch, kteří na svůj obor patří jako na bohyni Uranii, kteří zaníceni jsou čistým a vznešeným zápalem, aby literaturu a s ní národ povznesli a zrní od plev se očistilo; i jsou mezi nimi právě nejlepší naši mužové, nejlepší naše ženy. Jim všem ale vadí nedostatek rozhovoru, styku, výměny duševní. Nuže, snad by se podařilo nynějšímu novému výboru »Besedy,« jenž má v čele vůbec váženého a zasloužilého spisovatele *Primusa Sobotku,* aby překlenul most přes právě minulých sedm let hladových, most, který by vedl od skvělých dob Purkyňových a Hálkových ku rovněž skvělé budoucnosti. Ta aby se dostavila, jest už nejvyšší čas; rozkvět literarního života, rozkvět písemnictva a česť spisovatelstva jí žádá rovněž důtklivě jako česť národu. Učiníli si Sobotka věc tu úkolem, jakož nasvědčuje vzácná jeho povaha, jen blaha vlasti žádající a to, že volbu přijal a provedeli ji aspoň zatím z polovice, vykoná tím velký národní čin.

O lásce k vlasti

na základě života a spisů Václava Beneše-Třebízského.*)

Napsal *Alois Dostál.*

Již dávno tomu, kdy srdce naše otřesena byla v hloubi neblahou zvěstí, že Beneš dokrvácel na dlažbě Marianských lázní, již dlouhá doba uplynula od onoho okamžiku nanejvýše dojemného, kdy poslední hruda zapadla do rovu, vykropeného slzami veškerého národu na žalovišti vyšehradském; a přece ještě neupadá památka milovaného kaplana klecanského v šedou nepaměť. Duch Benešův žije mezi námi. Dobře propověděl řečník u otevřeného hrobu Benešova, *V. Vlček,* že, ač Beneš neměl milované družky, dítek-sirotků, ač ztratil dávno otce i matku, přece lkají rodiče nad předčasnou smrtí jeho, »lká truchlící otec a zarmoucená matka nad ztrátou jednoho nejlepších, nejmilovanějších synů — tož matka — vlasť a otec — český národ...« Bylať věru vlasť druhou rodnou matkou Benešovou po Marii, rozené Šarochové, a Beneš matku vlasť s matkou vlastní v ten vznešený pojem mateře stotožňuje. A český národ Benešovi byl otcem, české dějiny duchovně Beneše odchovaly a naším Benešem, miláčkem teprv učinily. Z tohoto tak intimního, tak srdečného poměru plynula Benešova láska k lidu, láska vlastenecká.

A proto želel Beneše všechen národ, všichni jeho bratří, jeho sestry, proto kraj od kraje, město od města, ves ode vsi, dům od domu, ústa od úst zněla slova: »Beneš — náš bratr, náš miláček, mrtev!« proto nebylo časopisu, nebylo novin, nebylo knihy, ano i knížečky pro děti, by všude na přední straně nebyla podobizna Benešova a pod ní křížek s osudnými slovy: »Beneš, váš bratr, váš miláček, umřel!« Proto ještě nyní doznívají ohlasy vždy trvající památky muže vlasti svojí, národu svého tak milovaného.

Hned po smrti Benešově několik vyšlo delších a kratších jeho životopisů, méně i důkladně propracovaných článků o spisech jeho, črt feuilletonových z jeho života, fotografií, zobrazujících nám tichou vesničku Třebíz, památné a nikdy nezapomenutelné Klecany, ano i dílnu Benešovu — jeho pokoj; spisy Benešovy znova tištěny, pořádány, staré opět na paměť uváděny.

Proč nemůže český národ zapomenouti na Beneše? Byltě Beneš knězem horlivým, příkladným, vzorným, byl mužem ryzího, čistého charakteru, společníkem milým, družným, synem hodným, rodiče milujícím, pracovníkem neunavným, mravenčí pilnosti, skálopevné vytrvalosti, — všude a ve všem vynikal Beneš jako horlivý vlastenec.

Nebude nikoho, ctění pánové, z vás, kdo by nepřečetl několik děl Benešových — vždyť čtena byla s takým chvatem, takovou láskou; ale méně známy jsou čtyři svazky Benešových kázání. Jsouli spisy jeho vlasteneckou láskou prodchnuty od první do poslední řádky, v kázáních Benešových výměry této lásky, příklady její a pravidla jsou podána jasně a patrně, by i nejprostší posluchač láskou tou zanícen byl a vlasť si zamiloval. »Láska k vlasti,« praví Beneš v den sv. Jana Nepom., »jest příchylnosť k rodné zemi, náklonnosť k spoluobčanům téhož národa a jazyka, upřímná snaha napomáhati ku blahu své domoviny, jevící se tím, že podporujeme zájmy vespolné, že ji

*) K výroční památce smrti Beneše-Třebízského předneseno v plzenské besedě.

hájíme proti všelikým útokům, chráníce právo její proti bezpráví a útiskům,« a dodává: »Tato láska k rodné zemi má prochvívati všechny vrstvy národa, jest jí zavázán každý stavu jakéhokoliv a věku jakéhokoliv.«

Kdybychom probírali krok za krokem život a působení Benešovo, vidíme definici lásky k vlasti vtělenou, znázorněnou, zpečetěnou od mladosti let až ke hrobu jeho na Vyšehradě. Jenom tak několika črtami představme si život tohoto miláčka lidu.

Z malé dědinky se čtverhrannou návsí, nádržkou a kapličkou uprostřed, z domku, opřeného o dvě sousední stavení, s přístavkem v čele, doškovou střechou vychází den co den malý, slabý žáček — narodil se 14. února 1849. — do hlavní školy do Kvilic, sousední to vesnice, kde Beneš tolik prospívá, takové vlohy jeví a pilností se honosí, že starý učitel, Alois Kytka, připsal ku jménu jeho jako premiantu o obecné zkoušce v katalogu významnou poznámku: »Malé tělo, ale velký duch.« Otec Václav, mistr krejčovský, muž veselý a družebný, Šaroch, děd se strany matčiny, muž velezkušený, dobami krutých válek vykrystalovaný, dobromyslná, tichá matka Marie přicházejí vstříc ve špatných pohodách své naději, milovanému synáčku a na zádech odnášejí často ze závějí sněhových poklad svůj k teplému krbu. Nadchází večer, sněhové vločky sypou se k zemi, vítr fučí a k Benešovi se scházejí hosté — denní sice, avšak přece vždy vítaní, vážení, veselí to druhové. V koutě u dveří sedá na kámen malý žáček a naslouchá s dechem utajeným šedým písmářům a rozumářům o válkách třicetileté, sedmileté, o svízelích válek švédské a francouzské, o morech a nepohodách, zemi českou stíhajících, o strašidlech atd. Po letech píše Beneš, již spisovatel: »Ještě si často vzpomínám na ty chvíle, kterak se otci oči leskly slzami, když vypravoval, jak někdy v těch milých našich Čechách bývalo, když vyprávěl o těch zlatých dobách, o těch ryzích poctivcích, po nichž už jen prý jména zbyla, a když porovnával s těmi dávno zapadlými dobami dny současné.«

Tyto veselé i smutné vzpomínky strýce Šarocha, »furianta« Skůry, liškou podšitého Kokše, otce Václavova a jiných byly školou malého Václava.

Když proud řeči povysechl, krejčí Beneš vstav od »verštátku,« vyhledal nějakou věčně novou a zábavnou knihu, již si byl buď vypůjčil, buď od přátel z Citolib koupil, a pak četl dlouho do noci. Tristan a Isolda, Flos a Blančeflora, Genovefa, Stilfryd a Bruncvík, Griselda, Meluzina a jiné historie byly požitkem Benešovým, semenem, jež záhy pustilo kořeny a pak tak se zakotvilo, že všechny spisy Benešovy dýchají láskou vlasteneckou. »To byla,« dí Kolda Malínský, »prvá škola malého Václava, pro něho i pro národ český nejdůležitější, nebo této nebyť, nebylo by Beneše, aspoň ne toho, který znal tak tklivě mluviti k české duši, který znal tak vnikati až do nejvnitřnějších záhybů českého srdce.«

Mimo tyto zábavné knížky u Benešů měli dvě knihy, na nichž se vzdělal tak mnohý český spisovatel. Byla to Hájkova »rodinná« kronika, denní chléb písmářův oněch a rozumářův, a v neděli bible sv., již Beneš popisuje: »s kovanými deskami, sežloutlými listy, setřenou ořízkou.« Na těchto základech historických vyrůstal již ve škole kvilické předpovídaný »veliký duch.«

Z hlavní školy kvilické vstoupil Beneš na slánské gymnasium, kde mu bylo celý rok ohýbati český jazyk mechanickým biflováním německých slov a vět, dříve než se mu otevřela brána věd a umění. Žák přespolní, slabé ústroje tělesné, denně dvě hodiny cesty spěchá v jakémkoli po-

časí, v blátě i sněhu, za mrazu i parna do slánských škol otců Piaristův, a jak slánský katalog ukazuje, v některém semestru nevynechal ani jedné, v jiném jen několik hodin. Studoval pak vesměs s prospěchem výborným. Žel, že tímto namahaním pilného žáka vkládán zárodek v útlé tělo budoucí nemoci. Prázdné doby, ač jich bylo pomálu, vyplňoval kreslením, malbou, hrou na housle, čtením v naznačených knihách.

Ze slánského gymnasia Beneš musel do Prahy na další studia. Že bylo dostatečně závistníků v Třebízi, snadno si pomysliti. Beneš jim odpovídá za otce svého v »Bludných duších,« mluvě o podlesském kaplanu, vlastně o sobě: »Rodiče měl chudičké, vyživili ho svými mozoly a vychovali ho Pánu Bohu. Starý otec posýlal synovi do Prahy poslední tolar, matička upekla mu vždycky pletence z vejražky a sami chudáci v chaloupce s doškovou střechou jedli suchý, okoralý chléb . . . Když se otci proto smáli, rozhněval se a vyšel před chaloupku a toto pověděl: »A kdybych s téhle chaloupky strhl i poslední snopek a dal synovi, kdybych tuhle chaloupku celou rozbořil, kámen z ní prodal a utržený peníz dal synovi, nikomu nic do toho není, a k žádnému, co je vás tu, pro kus chleba nepřijdu.«

Než o Beneše v Praze bylo jinak postaráno. Rektor chlapeckého konviktu, Fr. Srdínko, přijal Beneše do semináře a tak bylo o victualní potřeby dostatečně postaráno (1866). Beneš musil dle řádu konviktu navštěvovati německé gymnasium Piaristů na Novém Městě pražském, a tu opět bylo jak Benešovi, tak jeho spolužákům zakoušeti mnohou svízel, proto že Čechem byl. »Kolik v třídě Čechů, tolik skoro vždycky dvojek,« napsal v pamětech sám Beneš. Jednou nemohlo srdce pravého Čecha snésti potup, vrhaných na krále Přemysla II., Karla IV. a táborských vítězství. Tenkráte poprvé Beneš vystoupil, aby obhájil potupené cti uražených Čechův. Jeho láska k vlasti, k dějinám slavných otců byla potupena a mladý student vystupuje proti professoru a ohnivými slovy, výmluvností třeba v německých větách kulhající, zápalem nevšedním obhájil čest národu slavných předků, čest pravých Čechů.

V konviktě panoval tehdy život literarní, mladí nadšenci psali svůj časopis, spojenými silami kupovali si knihy, a Beneš byl horlivým přispívatelem. Mnohá práce, již Beneš napsal do soukromého časopisu, později byla ve »Světozoru« nebo »Blahověstě.« Bylli dřívější život Benešův spíše veden starostlivými rodiči, zde v Praze nastupuje na samostatnou dráhu. V konviktě a napotom v semináři Beneš pilně čítal, a to hlavně knihy historické, jichž v seminářské a císařské knihovně hojnost, probíral se rád ve starých kronikách, zvláště když vycházky z konviktu byly omezeny, a studenti na soukromnou četbu v určitých hodinách byli odkázáni. Mnohou knihu jsem nalezl v seminářské bibliotéce s pečlivými opravami a poznámkami; znaje rukopis Benešův, hned jsem se domyslil pisatele. Zde byl Beneš takořka u pramene historického badání, viděl zkamenělé dějiny národu českého, denně se mohl několikráte dívati na místo, kde v koších železných trčely hlavy popravených pánů českých, a také jednou navštíviv seminář, pronesl se: »Zde bylo moje zamilované místo;« co chvíli mohl se kochati pohledem na hrad královský, chrám sv. Víta, mohylu českých králů, klášter sv. Anežky, do pěn stříbrného proudu Vltavina, a již tenkráte asi hlavou budoucího spisovatele kolovaly ony krásné povídky, ony bohatýrské postavy, ony vzkazky minulých dob, oni nad slávy české porobou sklíčení starcové, jež později dovedné péro Benešovo vykouzlilo.

Že by byl Beneš poměry přinucen vstoupiti do semináře, z povahy jeho a hlavně známosti, jaké se v Praze těšil zvláště u Skrejšovského, nelze připustiti. Beneš již se cítil povolaným básníkem, viděl a znal potřeby lidu, zatoužil státi se spisovatelem, a jak později se vyslovil, doufal, že v duchovním stavu ke spisování bude míti nejvíce pokdy, nejvíce příležitosti a pokoje. Psal mi jednou takto: »Naši předchůdci (kněží) v první čtvrti tohoto století až do poloviček hráli »prim;« proč nejsou jejich nástupci ani u »sekundu?« Nebylo pracovníků, kteří by byli, když s ruky sestydlé péro vypadlo, tohoto péra zachytili a pokračovali . . . A proto »tužme se!« Ať to v Čechách jak chce chodí, kněz, jenž z lidu vyšel, se tomu lidu neodrodí« atd.

Nikdo nemůže upříti opravdu zásluh katolického duchovenstva o literaturu českou »v první čtvrti tohoto století.« Když život náš národní byl v Čechách popelkou, když se dívali nepřátelé naši, jak dopadne poslední hruda na rakev ducha českého, když si učencové — mezi nimi i Dobrovský — svěřovali, že Češi vymrou a za krátko jen dle jména v dějinách a na mapách známi budou, kdo to byl, jenž hlavně křísil národ český slovem i skutkem, ústy i pérem, kdo to byl, jenž se ujímal sirotka utiskovaného — české literatury, a ze spánku budil své rodáky? Beneš nám praví: »Mimo několik výtečných světských hlav byl to ponejvíce český kněz, jenž od statku ke statku, od dědiny k dědině putoval s uzlíčkem, úzkostlivě pod paždí ukrytým, v němž bylo několik knížek na režném papíru, aby je mezi známé rozdělil.« V tuto řadu Marků, Puchmírů, Nejedlých, Rautenkranců, Dobrovských . . . vstoupiti chtěl i Beneš, voliv stav kněžský, by se stal apoštolem lidu nejen pérem, nýbrž i slovem. Beneš zůstal věren reversu, jejž každý konviktista dává, že rodiče ničeho nebudou namítati proti tomu, když syn jejich do semináře vstoupí. Beneš vstoupiv do semináře, vlastně se přestěhoval jenom ze dveří do dveří; týž pramen, z něhož dosud student čerpal, zůstal otevřen bohoslovci.

Měl bych vlastně k vůli stručnosti pominouti rozličné události ze života Benešova, připomenu jich však krátce k vůli tomu, že hluboko do života jeho zasahaly. Jesti to pramen mnohých útrap Benešových, jeho přečetné nemoce. Studené dormitáže seminářské a nešťastná rána, způsobená neopatrným sklouznutím, když se Beneš z půlnoční ubíral, jsou začátky utrpení, jež majstra a napotom kněze stíhala a dny života mu strpčovala. Beneš byl nucen v druhém ročníku pausovati, odebral se domů, za peníz, těžce nastřádaný, vypraven do lázní, avšak od té doby kulhal. Nyní otec často přijížděl do Prahy k synu, zvláště o pouti, vysvěcení jeho se však nedočkal. »Již dřímáte, tatíčku milý, na tichém hřbitově kvilickém sen věků třetí rok,« psal Beneš památce otcově r. 1877.

Beneš vroucně miloval své rodiče, v největších nepohodách spěchal k nim o svátcích, vzpomínal na ně často ve spisech svých. Otec mu vypravoval mnoho pověstí o hradě Třebízi ze svých poutnických zkušeností — byltě Beneš krejčí vyhlášeným vůdcem na poutě a předříkávačem o processích a při domácích bohoslužbách —; matka opět věnovala všechnu lásku srdce svého jedinému synu, začež se jí, jak později uslyšíme, syn vděčně odměnil.

V této nemoci své již zkoušel Beneš péro a psal menší povídky, jež ve »Světozoru« vyšly. Pod rodným krovem, v chaloupce otcově, v náruči mateřské pookřál poněkud a opět do Prahy vypraven. Na tu obsluhu matčinu, na tuto lásku rodičovskou vzpomíná později, když v podobném stavu zuboženém byl: »Jsem

opuštěný jako strom; dokud maminka žila, potřebovalli jsem čeho, ona vše mi opatřila, měl jsem se u koho potěšiti. Těšívali jsme se, že ji jednou vezmu k sobě; nedočkali jsme se toho.«

Dokončiv studia bohoslovecká, Beneš vysvěcen na kněze dne 19. července 1875. Neznámý dosud kaplan sloužil prvou mši svatou — primici — ve starobylém chrámě Panny Marie před Týnem u přítomnosti matky a několika kollegův a lidí náhodou se sešlých.

Kdo by byl tenkráte řekl, že týž kněz neznámý za devět jenom let z téhož starožitného chrámu bude míti pohřeb královský, a nad hrobem jeho celé Čechy slzy roniti budou!

Řekl jsem neznámý kněz; věru, Beneš dosud psal pod pseudonymem: Vácslavovič, poději teprve pod vlastním jménem Václav Beneš, ku kterému na rozdíl Beneše Šumavského přijal název rodné vísky, nezapomenutelné Třebíze; my pak v literarním působení jeho známe výhradně Třebízského, a název ten tak zdomácněl, že i na Klecanech nejinak jej zvali, než »kaplan Třebízský.«

S jakou horlivostí spěchal mladý kněz do osady, s jakou láskou se chopil díla, jak překonati se snažil všechny překážky! Beneš poslán dle výslovného přání do Litně, kde byl farářem proslulý spisovatel paedagogický V. Řezáč. Zde příliš se namáhal, až ochuravěl zápalem plic, a podruhé na smrť nemocný syn se vrací ke staré matce do Třebíze, by péčí její ozdravěl. Dokud byl otec živ, bylo dobře; avšak co mohla vydělati stará vdova, jak zaopatřiti léky, silnou stravu a jiné potřeby nemocnému synu! Beneš v této největší tísni obrátil se na »Svatobor,« a ten mladému, ale již osvědčenému a nanejvýš nadějnému spisovateli vypomohl stovkou podpory. A za tenhle šlechetný čin Beneš skvěle se odměnil »Svatoboru« v poslední své vůli. V nemoci té napsal Beneš historickou povídku »Pod skalami,« obrazy to válek mezi pohany a křesťany a konečné vítězství náboženství křesťanského v Čechách. (P. d.)

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

Novellistice české před stoletím XIX. nedařilo se nikdy hrubě. Koncem století XVIII. byla k novému životu probuzena tak jako veškero písemnictví české, ale neutěšený stav její trval značně déle, než oborův ostatních vůbec a básnictví v užším slova smysle zvláště.

Vlastní novellistiku českou doby nové počal zdárně *Václav Matěj Kramérius* (* 1759., † 1808.), jenž i přehojné čtenářstvo si získal, vzdělával však s druhy svými, z nichž uvésti jest jmenovitě *Jana Hýbla* (* 1786., † 1834.) a *Jana Josefa Rulíka* (* 1744., † 1812.), toliko novellistiku prostonárodní. Novellistika vyšší, povznášející se nad obor pouhých spisů pro lid obecný, počala vznikati teprve nedlouho před rokem 1810. Prvým, kdo dal písemnictví českému vyšší novellistický plod, byl *Josef Jungmann* (* 1773., † 1847.), pořídiv a vydav r. 1805. novellistický překlad, který jest co do času prvým znamenitým překladem v českém písemnictví vůbec, totiž překlad *Chateaubriandova* romanu »Atala,« aneb »Láska dvou divochů na poušti.« Hlavně však vynikli před r. 1820. v oboru novellistickém bratří *Jan* a *Vojtěch Nejedlý*. Jan Nejedlý (* 1776., † 1834.) kromě jiných pěkných překladů prostomluvou vydal r. 1808. svůj překlad tehdáž oblíbeného romanu *Florianova* »Numa

Pompilius, druhý král římský,« který, jsa vzdělán jazykem správným, jadrným a plynným, byl tak na svou dobu zdařilý, že neměl tehda sobě rovného spisu v prosaickém písemnictví českém, a vyniká co do mluvy i nad překlad Jungmannův Chateaubriandovy »Ataly,« tak že na př. *Magdalena Dobromila Rettigová* právem velebila jej ve příčině mluvy r. 1821. ve svém »Mařenčině košíčku« na str. 9. a 10. svazku prvého slovy: »Numa Pompilius pana Nejedlého může dokázati, co se může v českém jazyku psáti!« S podobným zdarem jako *Jan* pokusil se v novellistice *Vojtěch Nejedlý* (* 1772., † 1844.), a skutečně jest litovati, že nesepsal více podobných povídek naší mládeži, jako jest jeho »Ladislav a dítky jeho,« vydaná r. 1807. o sobě — poprvé povídka byla otištěna r. 1806. v »Hlasateli českém.« Povídka ta jest prvým původním spiskem toho způsobu v jazyku českém, a ještě r. 1841. veleslavný básník *Fr. Lad. Čelakovský* vyslovil se o ní v dopise *Karlu Aloisu Vinařickému* takto: »Mámť za to, že ze všech prací V. Nejedlého jest tato nejlepší, ano že by zasluhovala opětného vydání. Zvláště se mi v ní to líbí, že jak věcí tak jazykem již šestiletému dítěti veskrz jest pochopitelna, a smímli podlé mého synka závěrek činiti, mnoho dětem zalíbení působí.«[1])

Vedlé *Jungmanna* a bratří *Nejedlých* přispěli zdokonaliti novellistiku českou kromě jiných zejména také *Josef Liboslav Ziegler* (* 1782., † 1846.) a *Matěj Josef Sychra* (* 1776., † 1830.). Ale novellistika původní kromě připomenuté povídky Vojtěcha Nejedlého ležela téměř úplně ladem až do let dvacátých, kdy značně lépe dařiti se jí počalo. Před r. 1820. jest jen uvésti ještě původní roman dějepisný *Josefa Lindy* (* 1789., † 1834.), vydaný r. 1818. a nadepsaný »Záře nad pohanstvem,« nebo »Václav a Boleslav,« jenž účinkoval blahodárně na českou novellistiku po r. 1820., o které promluviti jest úkolem přítomného článku.

Ještě také za prvých let dvacátých skoro vše, co původního vyskytlo se v novellistice české, pohltil archový »Čechoslav« anebo svazečkový »Dobroslav«; onen časopis vycházel v letech 1820.—1825., tento v letech 1820.—1822. Kromě prací v těchto časopisech nevyšlo z novellistiky původní do r. 1824., kterýmžto nastal ve příčině té obrat k lepšímu, od r. 1818., kdy Linda vydal svou »Záři nad pohanstvem,« nic jiného nežli »Jaré fialky« od *Frant. Boh. Tomsy* a dva svazečky »Almanachu« aneb »Novoročenky« (r. 1823. a r. 1824.) od *Václava Klimenta Klicpery,* což obé vydáno bylo v Králové Hradci.

A nevyšel v letech 1820.—1824. téměř ani žádný překlad nějak pozoruhodnější v oboru tom. Pouze jest připomenouti »krásný příběh pro užitnou kratochvíli mladým i starým,« jak na titulu řečeno, který roku 1820. vydal o čtyřech »odděleních« kněz *Jan Vlastimil Štěpán* (* 1782.),[1]) přeloživ jej z francštiny s názvem »Obležení rošelské,« aneb »Neštěstí a svědomí.« Také tento překlad vyšel mimo Prahu, totiž v Písku, a jest v něm i pozorovati značný pokrok ku předu, jak svědčí již i »Předmluva,« datovaná 1. ledna r. 1820., kde vzpomenuv neblahé doby po bitvě bělohorské a zaznamenav, že ještě »nedávno mnozí z ohledu lidského patřejíce více na prospěch a zmáhající se odevšad obyčej než na vděčnosť, povinnovanou máteři vlasti, styděli se mateřskou řečí promlouvati« a že ještě nedávno česky mluvil skoro jen ten, »kdo neuměl mluviti jinak,« a ten že »ještě hyzdil a prznil jazyk svůj

[1]) Viz ve „F. L. Čelakovského Sebraných listech“ na str. 439.

[1]) Kdy zemřel ušlechtilý tento vlastenec, jest pisateli těchto řádků neznámo.

tak čacký slovmi cizími, mysleje, že tak aspoň z částky všeobecnému mravu v Čechách, mluviti totiž doma jazykem cizím, se vyrovná, přichýlí a připodobní,« překladatel projevuje nelíčenou radosť svou z toho, že v té příčině obrat k lepšímu nadešel, a potom pokračuje takto: »Počínejte sobě udatně, mnohovážení páni vlastenci, jenž jste umrtvělou oslavu české řeči neunaveným usilováním vzkřísili ze záhubného omdlévání neboli ze smrtelného spaní. Bůh vás posilň a žehnej vašemu dalšímu přičinění. Já nemoha přispěti k dusné práci, jíž se zanášíte, u velikosti, maličkosť tuto pokorně poskytuji, jsa té naděje, že mne v tom žádný nepomluví, že se s takou chatrností smím pronésti. Ku vzdělání věže, ana se téměř oblakových mračen dotýká, jest i malých kaménků potřebí.«

Již z těchto slov patrno, že překladatel byl si co nejlépe vědom ušlechtilého úkolu, který konati bylo tehdejším spisovatelům, jakož i že zcela opravdově také sám úkolu toho se chopil.

A tolikéž i svým obsahem vyniká překlad jeho znamenitě, různě se v té příčině úspěšně od překladů dřívějších, což opětně také sám vhodně vykládá v »Předmluvě« takto: »Přeložení toto, jak vůbec znalým povědomo bude, stalo se z francouzského spisu paní Genlis.[1]) Zalíbil se mi nemálo z mnohého ohledu. Jest složen duchem právě básnířským, nemotaje se ze své nedočkavosť vzbuzující zapletenosti až ku konci a plodící tím větší žízeň, čím se čtením déle hasí. Má svůj základ z většího dílu v příbězích skutečně událých, k čemuž krásně smyšlená báseň přidala své hojnosti a spanilosti. Není z počtu spisů, majících za jediný výhradně účel, by libě čtenáři zjednali vyražení a vábnou na čas bavili rozkoší mysl. Tuto na každé téměř stránce čísti mravné rozejmutí neb ponavržení, jakýchž na řídce nalézti v knížkách, které nynější mládež, zvlášť v městech, bez užitku špiní a trhá. Tudy míním, že spis tento nejen bude obveselovati, nýbrž i prospěje v této nekázni a spustlosti mladšího věku a vzácnosti pravé křesťanské nábožnosti v smýšlení a činech.« Ke slovům těm věru ani nelze dosti důrazně poukázati a vysloviti přání, by také nynějším novellistům tanula na mysli.

Co pak týče se Štěpánova překladu samého, jest nazvati jej slušným, ač ovšem i leckde má všelijaké vady a nedostatky, ale jest uznati, že skutečně svědomitě snažil se podati překlad vytříbený a co nejčeštější. Jak překládal, vysvětluje v »Předmluvě« těmito slovy: »Porozumí lehce každý zkušený, že vykládaje řeč francouzskou češtinou, mnohých jsem musil užiti nových slov . . . Řeč jsem hleděl postaviti nepotvornou a zdárně českou. Kdo chceš řádně vlastensky psáti, potřebí, bys mezi pouhými Čechy, a sice v všelikých krajích, obcoval a uší choval nezvyklých nečeským příslovím a propovídkám.«

Kromě tohoto překladu a kromě článku ze slovanského bajesloví, jejž otiskl v »Musejníku,« r. 1834., s názvem »Pozůstatky rusadelních svátků v Čechách,« Štěpán nevydal již ničeho, ačkoli na konec »Předmluvy« k »Obležení rošelskému« učinil tento slib: »Když bych pozoroval, že jsem vhod přišel milovaným krajanům, k další práci a vydávání již zhotovených spisů bych se ponabídl.« (P. d.)

[1]) Felicité hraběnka *de Genlis*, spisovatelka francouzská, žijící v letech 1746.—1831.; za nejlepší pokládán její roman „Mademoiselle de Clairmont.“

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

V.[1])

Vysoce Vážený Příteli!

Jest k politování, že ve vydání svých Mongolů tolikeré obtížnosti nacházíte; však doufám, že je přemůžete brzo, a že tento Váš důležitý spis přijde v nynějším pro něj nejpříhodnějším roku ještě dosti ve známost. Kdyby jeho vyjití se protáhlo přes vánoce, mohl by při publikum, které příhodností času se často nejlépe jímati dá, velmi mnoho tratiti, kdežto naopak za včas vydaný by mnohého ospalého snad ze tvrdého spánku probudil.

Potěšilo mě velmi, že za svého navštivu slavné Prahy jste tam znamenitý pokrok ve rozkvétání nejen literatury, nýbrž i vůbec ve zmáhání se národního ducha pozoroval, a jak sám dokládáte, tak i já soudím, že divadlo, bály, akademie a t. p. k tomu silněji přispějou než pouhá literatura; bez této však by k onným nebylo došlo snad nikdy; a tak jedno dává druhé. Snad teda přijde přece doba, kde Němci a Maďaři uznají, že češtině tuze kvapně umíráčkem zvonili, jen setrvejme; neb dobře praví Marek: kdo mysl chová stálou, i v okovách věncuje se chválou. Ale ta stálost musí tuším býti ještě velmi dlouhá, a s lepší opatrností spojená než jak často se děje, jak tuším se v onnom mě neznámém spisu stati muselo, ve kterém pověstný maďaronský list hraběte Zaja recensován byl. Četl jste, co na zastání Slováků ve všeobecných novinách odpovídá maďarský korrespondent novin těchtéž pod znakem koruny? Praví, že ve silném shromáždění duchovních záležitostí se týkajícím onna německá prošurka předložena, a že tamtéž jednohlasně uzavřeno bylo, aby všechny slovanské společnosti se utlačily. Korrespondent se ptá, proč tam Slováci své věci se neujali. Pane! to jsou zlé věci, a dle mého soudu dosti ukazujou, mnoho-li užitku nám onen panslavismus přinesl, který jen v jednotlivých hlavách burácí, neb burácel, o němž ale druhé početnější hlavy dokonce nic slýchat nechtějí. Jak já o tom soudím, je Vám povědomo, zde toliko opakuji, že kdybych patřil k těm, kteří jím, jíš, jí, jíme, jíte, jedí psáti radějí, aspoň bych nikdy na Polany a Illýry se neodvolával; neboť takové odvolávání krom jiných škodných následků, má také ten, že odpůrcové naší z panslavismu nás vinící v té titěrce nový foch nalezají k utvrdění aspoň sebe samých v onné nedůvěře proti nám. Dle mé domněnky má každá oprava jazyku své důvody brát jen z něho samého, jen z jeho lidu, — odjinud nikdá.

Že pan Šafařík a někteří jiní žádostiví jsou mou grammatiku seznati, myslím sám; ale ta žádostivost může pocházeti z rozličných pramenů. Uvidíme z jakých. Já zatím pokračuju, jen že zas nová dokonce neočekávaná překažka dálejší tisk poněkud zadržuje, nedostatek totiž cifer *1. 2.* Na 18tém archu bylo by snad asi 1000 jednošek potřeba, a tolik jich v tiskárně nestává. Musely se teda ve Vídni objednati, a čekáme je každý den. Chtěl jsem tomu vyhovět, bera místo cifer litery a, b, c, d, atd., ale sotva jsme 2 stránky tak vysázeli a otiskli, už bylo vidět, že by z toho povstal zmatek. Musí teda sázeč čekat, a po příchodu cifer litery zas vyházet. — Zatím jsem dal hotových 17 archů pro Vás svázat a ležejí pohotovu, čekajíce, až Váš pan švagr se o ně přihlásí. Dal bych mu je rád sám, avšak nemám tu čest ho znati, ani se po něm, nevěda jeho jmeno, ptati mohu. Prosím teda, pošlite ho ke mně, však tolik odkladu ta věc ještě snese. Až těch 17 archů čísti budete, račte měti

[1]) Srv. „Hlídka lit.“ r. II. č. 11.

ke mně tu laskavost, poznamenejte důležitější tiskarské chyby, a příležitě mi je sdělte, abych Vaší pozornosti při opravě chyb použiti mohl. — Poroučeje se do Vaší lásky setrvám s nejhlubší vážností

Váš upřímný přítel a ctitel

Vincenc Ziak.

P. S. Ještě doložiti musím, co jsem Vám při ústném porozprávění raděj říci nechtěl, že se mi tuhle v létě udala příležitosť, skrze zdejší konsistoř jak gubernium moravské tak i dvorskou kommissii nad studiemi pozorny učiniti, že by prospěšno ba velmi potřeba bylo, aby na hlavních školách a na gymnasiech také čeština se přednášela. Musel jsem to ovšem skrovnými a slabými slovy říci, ale přece to konsistoř přijala, a mé představení v originalu guberně předložila. — Já už vím, že to nic nepořídí, ale hlas, třeba byl jen jeden, je přece hlas, a snad přijde-li někdy odněkud ještě jeden, budou dělati akkord. Nota bene, to je řečeno mezi námi a litoval bych toho slova velice, kdybych Vám nedůvěřoval tolik opatrnosti a uznalosti, že to dokonce ku žadné veřejnosti nepřipustíte, neboť se ta věc vede cestou úřadnou, a ačkoli jsem mimořádně zvěděl, že s velkým hlav kroutěním přijata byla, přece ještě není položená ad acta, ano snad se mi poskytne příležitost k novému ozvání. Sděluju Vám to pouze z té příčiny, poněváč jste se mi jednou zmínil, že také Olomoucký arcibiskup s myšlénkou, aby češtině poněkud na gymnasiech se učilo, se zanášel. Můžete-li předvídat, že by z Holomouce tento předmět úřadně neb poloúřadně opět ve otázku uveden býti mohl, pak třeba (osobám uvážlivým a něco mohoucím) se zmiňte o mé jakéž takéž představě, a nejlépe bez jmenování v té věci zdlouhavosti milovného

V. Z.

V Brně, 19. října 1841.

VI.

Vysoce Vážený Pane!

Drahocenný Příteli!

Právem by jste se mohl už mrzet na mně, že dosavád celou grammatiku Vám neposílám; ale mrzíte se nejen Vy nýbrž ještě více já; neboť doléhání všechno nadarmo jest v tiskárně. K novému roku zas bylo tolik billetů a jiných drobností do tisku dáno, že nebohá grammatika jen, když ony dopustily, o krok postoupiti směla. Co hotovo jest, posílám, totiž arch 18—24. Jak se mi povede dále, nevím; neboť nametla se překážka které jsem se dokonce nenadál, a sice nedůstatek onoho písma latinského, které ke konci 24tého archu uvidět ráčíte. Jest to písmo totéž, kterým Vaše Boskovice a Sušilovi Otcové tisknuty byly, protož jsem za bezpečné držel, že také pro mně na jeden arch stačí; ale ačkoli u mně drobnou antiquou a frakturou v udání německých významů promícháno jest, přece ho v tiskárně na celý můj arch dosti není, an na jeden arch u mně mnohem více se vejde, než na arch v řečeném spisu Vašem. Musíme dat líti obzvláště literu *e*, a snad také některé jiné, aneb ke své nemalej mrzutosti budu se muset spokojiti písmem docela jiným.

Prosím Vás uctivě, poznamenejte mezi čtením hrubší tiskarské omyly, a račte mi je laskavě oznámiti, abych je opraviti mohl. Zdá se mi, že jen v prvních archách mnoho, v ostatních málo hrubých chyb ostalo. Často také se děje, že chyba v několika otiskách jest, v jiných už ne, neboť jsem mezi tiskem, pokud možná, býval přítomný; ale nedůvěřuju si, že nyní při opakovaném čtení o každou chybu zavadím, poněváč mnoho nazpaměť umě ledacos přeskočiti mohu. Pokládal bych si teda za velkou laskavost, kdyby jste ráčil mi v té věci býti nápomocný.

Ještě jiná omrzavá věc jest ta, že

mám sám dělat návěstí. Čert aby tu modu vzal, knihy v časopisech s tolikerou honosivostí vychvalovat. Marná chlouba, prašivá houba. A já teď přece chlubit se musím, sic půjde grammatika k sýrařům aneb na kornoutky. Prosím Vás, pomožte mi! Aspoň pár řádků mi napište, co bych asi v té propadené chloubě vytrubovat mohl. Samoláska sice mně tak dobře jako jinému lichotí, že jsem darmo papír nepokaňhal, ale když teď mi má určitě nafukovat, co bych hlásat měl, tu dostává křeče. Jestli Vy mi přátelsky neporadíte, řeknu od té paničky šalebné svedený tuze mnoho, tolik, až to bude smrdět a pak budete mět:

chloubou přítela

V. Ziaka.

V Brně, 25. ledna 1842.

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

Královna Dagmar. Historický roman od *V. B. Třebízského*. V Praze. 1883. (Díl prvý: Na cizím chlebě; druhý: Na pokrevenské půdě; třetí: Ve vlasti; čtvrtý: Na trůně královském.) Str. 612.

Dagmar. Báseň *Svatopluka Čecha*. V Praze. 1885. (Zpěv prvý: Hra o nevěstu; druhý: Vineta; třetí: Svatební dary; čtvrtý: Gurre; pátý: Danebrog; šestý: Mořská žena; sedmý: Dagmar umírá.) Str. 288.

»Přemysle, rozmysli si kroky své... Neumlouvej se o krajany se svým nepřítelem, jenž jest nejnebezpečnějším tehdáž, když vůči tobě nejvlídnější... Jsem člověk, který se nenarodil a který neumírá!... Tvé štěstí i tohoto tvého dítěte, žes mne poslechl a ptáka nechal na pokoji.«

Jsme s *V. B. Třebízským* poblíž jakéhosi míšenského hradu, jenž náležel Albrechtu, markrabí míšenskému; v něm nalézal Přemysl Otakar I. s dceruškou svou Drahuškou i chotí svou Adlétou, krevní sestrou Albrechtovou, od nějakého času útulku.

»V Čechách panovaly tehda poměry, nad nimiž se oko kalí, hlava klesá níže ke hrudi a přetěžce dumává. Fridrich Barbarossa prodal vojvodství české, čeští páni opouštějí Přemysla, jemuž přede chvílí ještě až i dítky své dávali v zástavu...«

Dle svědectví *dějepisu* r. 1191. povýšen od císaře německého Jindřicha VI., sledujícího politiku otce svého Ruďovousa, Václav II., syn Soběslava I., na stolec knížecí, kdežto syn pozdějšího Vladislava II., Přemysl Otakar náš (později I.) pominut. Tento povstal i se spojencem svým, biskupem pražským, též Přemyslovcem, ale nezmohli ničeho. Teprve r. 1192. Otakar koupil si stolec, a biskup za splátku se zaručil. (*Třebízský* zde hlavně biskupa staví do popředí při koupi a obsazení, méně Otakara.) Václav II. prchá a mizí. Otakar dlouho neplatí, čehož *Třebízský* pomíjí, biskup — rukojmí obdařen prestolem panovnickým, Otakar u Zdic od svých zrazen a k útěku donucen (roku 1193.). *Dějepisu* nyní mizí s očí; *Třebízský* dává mu se utíkati k markraběti *Dětřichovi,* veden asi tím, že byli oba spolu svakové, a nalézaje ve blízké minulosti jakousi obdobu: onen Václav II. zajisté ve vězení míšenském zahynul. Manželka pak Otakarova Adléta byla sestra míšenského markraběte; proti vůli rodičův obapolných byl se s ní Otakar již r. 1180 zasnoubil. Z manželství toho mimo jiné dítky též naše »Dagmar« pošla — dle novějších výzkumů prý pravdě nejpodobnějších; pokládána totiž dříve za dceru Vladislava I., Bedřicha

českého, Oty IV. moravského. O jméně samém později. — Přemysl pokusil se dle *dějepisu* pomocí hrabat od Luku vpadnouti do Čech mocí, ale vůdcem vojska biskupova, Spytihněvem brněnským, poražen. *Třebízský,* jak hned uvidíme, naopak dává Spytihněvu táhnouti na Míšeň a Přemysla, kterýžto zprávou tou jest velmi překvapen: v dějepise znám jest ukrutný vpád biskupův do Míšně, za který později veřejně se kál. Po porážce vrací se zase Přemysl ode hranic. —

V hovoru z počátku uvedeném poznáváme opuštěného knížete se dceruškou; mluví k nim vlchvec Niklot, z knížecího rodu slovanských Polabanů, jenž právě dospěl k Přemyslovi, an napínal luk na sokola raroha, sokola posvátného. Spatřujeme tu hlavní zástupce, na nichž děj romanu Třebízského se rozvíjí: Přemysla, Dagmar a s nimi věci české, Niklota s Polabany, právě tehda podmaňovanými pod záminkou křesťanství, se sokoly, a v nich pohanství dokonávající ve krajinách těch.

»Proč jsi mu neřekl, tatíčku, aby, chtělli by, zašel si k nám...« oroduje dceruška za vlastence, jenž v ní vzbudil bázeň i soustrast; tato však zvítězila i přede strýčkem Albrechtem, k jehož námitce, že to pohan, odpovídá: »Byť i by (sic), strýčku! Plebán Dobrohost mi říkává, že Kristus Pán ani pohanů neodmítal.« —

»Chtěj nechtěj musí člověk umlknouti před jejím rozůmkem,« míní Albrecht. »Bylo by snad lépe, aby plebán učení své zakončil...« Slovanský kněz Dobrohost, věrný průvodce vypuzené rodiny, nebyl mu po chuti.

Zatím kníže Spytihněv táhne s Čechy na Míšeň a již se blíží. Přemysl i Albrecht loučí se do boje. »Chraň svých krajanů...« »Jsou, tatíčku, mezi nimi otcové, s jejichžto dětmi jsem rostla... Byly by sirotečky... Ach ta siroba!« napomíná Drahuška.

Ve věži hradní jakýsi vězeň vzbudil pozornosť a soustrasť Drahuščinu a kdyby mohla, jistě by ani chvíli déle »slovanská hlava jeho nepřemýšlela tam, jak těžko lebkou proraziti sáhotlusté stěny.« Jindy zase hlídky spatří pode hradem zraněného, jejž obezřetný hradník nikterak nechce dáti přenésti do hradu i přes rozkaz paní své. »Přetnu každému ruku, kdo se dotkne kol i řetězů!« »I mně?« Drahuška přiskočila, a již chvátá přese spuštěný most k ubožáku, v němž poznává Niklota, zraněného svým sokolem, když ho chtěl vzíti sebou a uchovati záhuby. Ošetřován bedlivě Drahuškou i Dobrohostem, jejž jako druhého Gotšalka proklíná, brzy se zotaví. Albrecht vrací se z nešťastné bitvy, odsuzuje na smrť oba slovanské zajatce Niklota i Přibislava, téže rodiny, týchže záměrův o osvobození národu svého, jen že různé prostředky volivší, an Niklot ve svépomoci, Přibislav v Dánsku hledal spásy. Drahuška i zde oroduje za odsouzence; k výjevu tomu vrací se Přemysl, zraněný a zbrocený z nešťastné bitvy — nevelmi vhod Albrechtovi... »Strýčku, neber jim životů... Vyslyš mne! — Vyslyšel prosby naše i Bůh a nedal tatíčkovi zahynouti!« Odsouzenci blahořečí andělu se přimlouvajícímu: »Šťasten národ, jehož se stane královnou« (Niklot). »Koruna severská spočine jednou na skráních tvých... vzpomeň si potom na pokrevné kmeny Bodrcův a Luticů... tvůj manžel bude veliký severský král... Kdo jen ode mne nešťastné kraje pozdraví...« běduje Přibislav. «Já jim od tebe pozdravení vyřídím... Kéž bych se rodné vlasti tvé mohl státi Metodějem,« odpovídá vážný Dobrohost, jehož názor o pokřesťanění Polabska — zároveň hrozně drtící soud o nástrojích jeho — vrcholil ve slovech: »Vám scházeli Cyrill s Metodějem...

Václava sice máte (Gotšalka), ale neměli jste Ludmil, neměli jste Bořivojů . . .« Takto alespoň dáno mu od umírajícího Přibislava obdržeti vzkaz: »Pozdrav nešťastné kraje ode mne, aby se skupili kolem kříže, aby ho přivinuli na hrudi své, aby se ho nespouštěli za živý svět . . .,« jímž ozbrojen chvátal jako druhý Methoděj do pokrevných krajů, žel, že nikoli s jeho úspěchem . . .

Vyhnancům na hradě není již pobytu, i odjíždějí. Na cestě setkávají se s četou Čechů, vracejících se z výpravy míšenské, podniknuté »jen proto, aby Jindřich Břetislav ku svému prestolu mohl připjati vavřínový věnec vítězný,« jak dí mluvčí jejich, starý Černín, za nímžto stojí synovec jeho. Oni nebyli u Zdic, kde zrazen Přemysl od svých poddaných. Chtějí Přemysla doprovoditi do Prahy — na trůn, neboť má prý již »po Čechách duší oddaných hezký počet.«

Zatím k radě Dobrohosta usadila se rodina v jakémsi pohostinném dvorci jeho známého. Černínové jdou jim upravovat půdy.

Spytihněv kněžic s českým vojskem dobyl hradu Albrechtova. Muž, »jenž nikdy neumírá,« i se druhem odvázáni s čekanů, oba mrtvi, onen však — jen zdánlivě. Přispěním žoldnéřů vzkřísen. »Co jste mi prokázali, odplattež vám bozi . . . A mohuli vám něčím posloužiti, jest tahle rada: Máli z vás kdo co proti druhému, vyjednejte si všecko vždy mezi sebou. Němce za prostředníka nikdy nebeřte . . .« Tedy přece neumírá; vždyť má na krku železný kruh, jenž jej kdysi věznil ve věži tak pevně, že mu na hrdle musil ode sloupu býti odpilován: tak ovšem nemohl býti oběšen . . . Dojem přímo demonický, jež činí postava tato zvláště chloubou svojí, »že nikdy se nenarodil a nikdy neumírá,« že duše jeho přejde v sokoly, jej stále obletující, a opět se vrátí — mění a vysvětluje se záhy způsobem přirozeným sice a i překvapujícím, ale přece zvláštním a dosti divným. Příšerná činnosť jeho počíná v romaně nyní na dobro: jde za Dobrohostem, »stopovat ho krok za krokem,« ničit díla jeho . . .

Dobrohost odchází; chtěl odejíti, aby Drahuška nevěděla, a zanechal jí na památku knihu, již právě dopsal, knihu modlitební, v níž obrazem i slovem vložil vše, čemu jí kdy učil a ještě snad učiti chtěl — leč neodešel tajně, alespoň mohl Přemysla, jemuž dosud býval těšitelem, poručiti — Drahušce: »Budeš mu, Drahuško, andělem těšitelem ty! — Ty to dovedeš . . .« (P. d.)

Posudky.

Vlasť, měsíčník pro poučení a zábavu. Red. *Tomáš Škrdle.*

Ve čtvrtém čísle lonské »Hlídky« upozornili jsme podrobně na první čtyry sešity »Vlasti,« i sluší tudíž oceniti i dalších osm sešitů I. ročníku.

Nejvíce místa z básní zaujala Vl. Syrokomly »vesnická povídka ve verších« »Jan hrobník« v plynném překladu *V. Pakostově.* Kdo ví, že duší ve skladbě dramatické i výpravné jest zajímavý, jednotný, živý a ne pouze spisovatelem referovaný a subjectivnými sentencemi neustále přerušovaný děj, toho pramálo zahřeje básnickou zálibou četba této bezdějové, až po sám konec (č. XIX.) mrtvé povídky. »Jan hrobník« zakope si živý zájem hned úvodem o třech dlouhých odstavcích, jež jsou prázdny poesie a plny reflexí o sobě dobrých — tu zbožných, tam duchaplných,

ale pro děj povídky úplně zbytečných! Touto vadou mnohostranně odbočující reflexe trpí i další čísla povídky (VII. VIII.), na jejíž jádro dějové při objectivně uměleckém zpracování vůbec by postačila pětina těch veršů! Již dávno jsme se ničemu tolik nepodivili, jako poslednímu verši doslovu: »Rok od smrti pána blíže u hřbitova — s pohárem našli tělo, věčný spánek spalo — nic po šílenci lidé nezdědili, — leč přece ten Jan hrobník — zjev tak roztomilý!« — Opět o jeden důkaz více, že básník ne vždy umí posouditi výplod své obrazivosti správně. Ano, roztomilý zjev byl snad Jan ve fantasii básníkově a jest i v obraznosti naší, když si jej sami bez zásluhy autorovy na základě některých míst v úplnou individualitu živě doplníme, k čemuž ovšem třeba napřed zapomenouti námah a dojmů z postranních reflexí básníkových.

Tajemstvím zajímavého děje jest názorná, živá, úsečně podrobná líceň duševního boje jakéhokoli, jenž ve hlavním hrdinovi jako živel povahu i zevní osud určující povstane, mohutní, zaplétá i rozlušťuje se přirozeně zápasem hrdinovým za určitou myšlénku neb tužbu proti odporujícím snahám osob jiných, jimiž hrdina dospěje buď vítězství anebo pádu; smír snah hrdinových a protivných dovede zvědavosť čtenářstvu, jsouli ovšem jednotlivosti skladby dokonale provedeny — příjemně upokojiti, avšak nezplodí nikdy dojmu tak hlubokého, jako tragika hrdinova nebo jeho protivníků, kteréžto dojem bývá psychologickým podkladem i hluboké a trvalé záliby aesthetické. Rozpor svědomí a vášně leckteré v osobě hlavní, nebo spor dobré snahy hrdinovy s úmysly a činy protivníka — jakož i celkové dějstvo z niterné a zevní srážky té důsledně plynoucí a zajímavými situacemi k takovému výsledu se rozuzlující, že aesthetická i ethická (nedím běžněmoralistická) zvědavosť naše neli původněgenialním, alespoň psychologicky správným a přirozeně slušným závěrem všech osudů v ději zúčastněných se uspokojí: soubor těchto požadavků — jak úhelný kámen ve stavbě básní dějových vidíme u všech skladatelů proslavených. A naopak — bez rozporu a boje duševního a bez dějstva jej živě vyjadřujícího dokonalou báseň výpravnou a tím méně dramatickou složiti ani nelze! —

Posuďme nyní v té příčině větší zábavné práce »Vlasti.« Proč »Jan hrobník« zešílí? — Žil ve vsi jinoch z bohatého domu — jeden z oněch lidí, jichž srdce ve všem jenom radosť vidí, — k práci i ku zábavě lnul s celou duší, — ať v shodě, ať již při pranici, byl Jeník vždycky prvním na vesnici (IV.). Hejduka pánu bylo zapotřebí, Jan se mu zlíbil — odvezl ho z chaty do cizí země, někam pod Karpaty (VI.). — Diktator Jallův hromovými slovy zadeklamoval světu epos nový: za výrazy si obral valné čety a z houfců skládal světoborné věty, taktem svých prsou armádu svou tužil, za papír k básni půli světa užil. (Výtečné č. X.) Jan statně válčil vedlé pána svého — pod Madridem . . . gardistou nazván pro zásluhy — křížek dostal u Alhaly — na Vagramské pláni vojensky pokřtěn — ranou meče v skráni. Ač rytířsky mu buší srdce v těle, on o své více snívá noci celé. Snad někdo řekne, to věc povědomá — Jeník as nechal svoji milku doma. — Rád míval dívky doma v tance reji, však nepřilnul tam k žádné horoucněji. Milenka jeho — ó ta zcela jiná a nazývá se — drahá domovina (XI.). Vojsko přejde Němen — a Jeník po pětileté službě odskočil by rád do otčiny. »Prchnu před četami.« — Leč potlačuje choutku zrady (XIII.). Pluk jízdy dá se v pravo — od domácí nivy odhání jej osud nepříznivý. — U Moskvy pánu kule ruce urazila — Jan odnesl ho z válečného hřmotu — půl roku hlídal v nemocnici, — pak v selském přiodění jeli se ukrýt za karpatské hory. — Do vísky Jana měli jen dvě míle, — leč nesměli času mařiť oklikami (XV.). Pán jak Lazar na bolestném loži třicet let čekal pokyn vůle boží . . . Do poslední chvíle jak matka jej Jeník hlídal a různý úlev způsob vymýšlíval; krmil jak děcko, bavíval jak děcko, oblíbiv si jej v světě nade všecko, nad vlastní život, ano ku podivu i nad svoji vísku, nad domácí nivu (XVI.). Pán složil v hrobě kosti — půl Jeníka s ním pochovali, půl mysli soudné — chtění všecko. Bol Janu život krátí, že nemá komu službu prokázati. Bledý jak přízrak poňuře se dívá, k sobě hovořívá, provádí bitvu, útokem žene, —

pak stěžuje si na bolesti hlavy, že v ní cos šumí, buší, jakoby v ní koval. Již příznak šílenství se dostavoval. — Jen láska k vlasti, k rodné vísce jeho — dovedla vzkřísiť ducha stísněného. — Pán mrtev — co je po tom komu, kdyby se k stáří vrátil domů? — Odešel, nedav nikde s Bohem ani — a vzpomínky naň v dvorci zanikají (XVIII.). Za měsíc Jeník spatřil rodné kraje — divná síla jej přímo k zemi porazila. Zasmál se, vzkřiknul, sladké slzy roní: »Ach, to má víska! ach, to oni, oni!« (!...) Šel do hospody — pravda, či to snění? tu ani jedné známé tváře není. »Ó lidé dobří, jsteli zdejší?... Jsem Jeník Skiba — neznáte mne?« — Smích nemá mezí: »Vám, stará vojno, něco v hlavě vězí!« Posléze na vtipkující chasu rozvzteklen starý Jeník skroutil vousů kštici — udeřil v stůl bílý — z úst od Slavkova zahřměl rozkaz pádný: Teď konec žertům — nejsem cucák (!) žádný... Kdo se Martě směje, na pěstě zvu ho — ať si mne jen přeje. To bylo děvče počestné a pěkné. — Mládež všecka zbledla. Ten dělá, jak by hnidovka naň sedla! — »Ó vy děti, děti! S vašimi dědy otci jsem se znával — k nim nyní půjdu« (XX.).

Doslov. Nocoval na hřbitově. — Živými na vždy zhrdať umínil si všemi — svět jeho, jeho víska dávno v chladné zemi! — Denně, sotva den se rdívá, láhev medu koupí, by lidem — připil na jejich hrobech — a tlupa dětí hrobníka Jana jméno přezdívkou mu dala. — Psychiatricky zajímavy jsou rozmluvy samotářovy s tlícími obyvately hrobů. Za rok uchřadne. —

V mohutné, čisté touze po otčině vidíme zárodek poutavého boje duševního. Avšak básníkovi bylo jednoduchou, malou tu látku — na jejíž zpracování umělecky dokonalé asi čtyry sta živých veršů úplně by postačilo! — opříst dvojím asi dějem, když již »urobiti« chtěl skladbu rozměrů tolikých. Napřed mohl ztížiti Jeníkovi rozloučení v živé (ne pouze referované) sceně nejen láskou k otčině a rodičům, ale i k milence, snad oné »počestné a pěkné Martě!« Později v cizině mohl dvojí lásku a věrnosť srdce Jeníkova na jihu zkoušeti. Kdyby pak Jeník přes nástrahy lásky druhé i dlouhého odloučení věrným zůstal otčině, milence i pánu svému a po (spěšnější ovšem) smrti jeho do vlasti se navrátě, rodiče i milenku našel — na hřbitově a tu hořem zešílel potom, přečtouce báseň dějův a nejmocnějších půvabů plnou, lépe bychom pochopili žalostný konec ne dobráckého podivína, nýbrž hrdiny vznešeného a po dobrém smyslu moderního! — —

Či snad se básník zásadně lekal erotiky?... Láska zdravá, nepřemrštěná slušně — ne pro pudy zvířecké, nýbrž pro krasocit a z pragmatičnosti od básníka líčená nesmí býti z poesie vylučována! Směšno i marno popírati jí práva v lyrice, v epice a v belletrii i ve dramatě, když-tě osudoplodnou jest matkou života rodinného a společenského, jehož psychologií nevědeckou — umělecky obraznou jest poesie!... Zvláště vděčna jest erotika, umíli básník lásku v líci psychologicky hluboké, správné a slovesně krásné idealizovati za pohnutku k mravnímu zdokonalení osoby milující i milované.

V té příčině výborně použil *V. Špaček* v pros. povídce »Vyhráno« lásky sebezapíravé za pramen nejintensivnější poesie a zdárné charakteristiky: Terina zví od umírající pěstounky, že není sestrou jejího Jakuba, s nímž jako sestra byla vychována — a slíbí zároveň z vděčnosti obětovati se za manželku jinochu tomu zpustlému, aby odvykla jej vášnivé hry v loterii. Tato povídka jest poměrně nejlepším zábavným plodem »Vlasti«: některé vady oekonomie a techniky belletristické (jako delší tu tam a mrtvá výprava místo živé sceny — v ceně zdařilého výstupu štědrovečerního!) — přezářeny jsou přednostmi nevšední osnovy dějové s překvapivým poznáním Terininým pravého »přirozeného« otce v umírajícím Dohnálku, u něhož byla sloužila za děvečku, milována od jeho manželského syna — svého nevlastního syna Toníka. Též chvály hoden jest Špaček za psychologickou zkušenosť, s jakou stručně i řízně vystihl povahu Dohnálkové a hlavně, jak hluboce i přesvědčivě rozhalil vášeň hry, lásky a žárlivosti v nitru Jakubově; šlechetnou pak trpitelkou pro účel lásky vznešené a více pracně osvojené, než příjemně-bezděčné, podána v Terině nevšední okrasa do literární přihrádky na zvláštní, cenné typy přírody i povahy ženské. Konečně s chválou upozorňujeme,

jak dovedně vložil Špaček tendenci národně-paedagogickou do své povídky: »neraisonnuje« sám a mimo děj, nýbrž většinou vložil poučné sentence a výstrahy do úst osobám příhodným a spolu i místně, ve shodě se situací duševní i zevní.

Ve prospěch neocenitelné zásady o důležitosti a pravé povaze děje i objectivnosti ve provedení slohovém a v charakteristice — uvážili jsme »Vyhráno« i »Jana hrobníka« obšírněji: zdály se mi toho zasluhovati naproti pasquilnému »Nár. Tartyfu,« legendové »Lehké zemi« a odpornému »Kmotru Kohoutu.«

Otto Pitra psal asi posledně zmíněný »odstrašující obraz« více z lásky k lidu, než z touhy po dokonalosti díla aesthetické. O talentu O. Pitry ostatně svědčí nejedna živá, jadrná scena, a smýšlení jeho i znalosť života lidu zasluhuje býti »uložena v knihách«; avšak osnova dějů nebudiž tak uspořádána, aby scena příčinná dohánělа účinnou, čímž trhanosť a nejasnosť situační se zavinila (str. 660. až 665. a 717.—718.); kmotr Kohout sám by měl býti v podobě Jaga kreslen silou a objectivitou Shakespeareovou, jíž však si Pitra nedosvědčí přibíráním intervence ďáblovy do rozvláčné motivace psychologické (str. 663.—664. a mn. j.). Kohout padl raněn bleskem »ruky Páně,« právě an chtěl zastřeliti soka rychtáře: jest to katastrofa z děje plynoucí? Ne — prostě křesťanský »deus ex machina!« — Též milostné tři poměry v nejobšírnější této práci »Vlasti« podány jsou zhola šablonovitě. —

Psychologicky důležit jest milý »Zavedený« *Dubcův*. Obsažná časová črta *Kuchlovského* »Zklamané sny« zaslouží zpracování v důmyslný román.

Kratší básně zmínky hodné jsou: pro slovanský ráz techniky půvabná »Templářova smrť« od *V. Drozdoviče* a *Čechoslavova* »Cesta svatých bratří do Moravy,« v níž jest ostatně více běžné prosy, než poesie; pěkná báseň *Plešovského* »Methodova závěť,« obstojná »Babička« *Tumpachova* a *Pakostovy* zdařilé překlady skutečných básní *Š. Gregorčiče* (»Na štědrý večer« a »Soči!«). Vlastní skladby *Pakostovy* jsou sice zručnými básničkami dobrého obsahu, ale citelný dech poesie z nich neovane. Jakž jinak rozehřejí krásocit příspěvky opravdivého básníka *Fr. Kyselého* »Víra v kalich« a »Anděl míru!« Nejcennějším skvostem »Vlasti« jest však jeho »Píseň zvonu,« jejíž duch nejlépe posoudí ostatní básně »Vlasti« Cyrillo-Methodějské a jinak příležitostné, vyjmemeli snad *Petříkův* nekrolog »Dokonáno jest« o Třebízském, až na zbytečné tři sloky subjectivné. —

Poněvadž »účelem družstva »Vlasti« jest vydávati časopis belletristický směrem katolickým,« uvážili jsme zábavnou půli obsahu za důvodů podobných, aby redakce uznala na prospěch »dobré literatury« (62.), že ne vše, co nezbytno a dobře působivo jest ve výchovu, za harmonický živel hodí se do produkce aesthetické, t. j. do výtvorů slovesného umění krásných — a ne pouze poučných.

Větší zásluhou se ověnčila »Vlasť« články vědeckými. *Mattuška Al.* zavděčil se zevrubným životopisem Boleslava Jablonského, jenž mnohem cennější as bude, než referat *Chmelnenského* o V. B. Třebízském, v němž opomenuto, co nejvíce bylo čekáno — podrobný, nepředpojatý povahopis. *Boh. Hakl* podal zajímavou zmínku »z posledních dob Petra Maixnera.« *T. Šmýd* pojednal záslužně o Janu Hollém a slovenčině, *Wildmann* vypravuje pověsti a památky ze Šumavy o sv. Vojtěchu a Volfgangu. *Sasínek* velebí »zásluhy svatého Methoda o vzdělanosť Slovanů,« kterémuž thematu dějepisnou illustraci obšírnou dobrou snůškou podal *A. Adamec:* článek jeho »Křesťanstvu zachován národ náš, toť jeho spása« měl však býti pod čárou dokládán — což ve prospěch rázu vědeckého bylo by posloužilo i velevítané stati *Libického* »O vyzdvihování a padání povrchu zemského«: vivat sequens! — *Al. Hlavinka* aestheticky probral »Trachiňanky, tragoedii Sofokleovu.« Rovněž *Jos. Smola* nenechejž býti stať »O pověrách« prvním a posledním článkem v řetěze dobrých příspěvků národopisných! Redaktor *Tom. Škrdle,* popisuje zevrubně a příjemně »Údolí aberseejské a išelské v Alpách a jeho lid,« s prospěchem měl vypustiti ledacos osobního a jalového, což místno bylo snad v dopise soukromém nebo do novin, ale v souborném článku pro měsíčník popřední pisatele nelichotivě charakterizuje.

»Literarní factum« — velký čin stá-

lého protestu proti frivolnosti náboženské, mravní i umělecké, hlavně jak se jeví v přemnohých plodech Vrchlického, Mužíka, Sládka, Nerudy a p. — způsobil *Fr. Pohunek* článkem: »Různé bejlí z českého Parnassu.« Proti V. Vlčkovi však bylo hájiti pravdy bojem více vážným než uštěpačným, jak jeví se na str. 645. nešťastným kořistěním domnělé nesrovnalosti mezi výrokem: »Každému člověku vrozen smysl pro krásu« (59. »Tužby«) a: »Pronikavý rozum bez smyslu pro krásu... toť démon.« Článek jako »Různé bejlí,« aby se nestal »urážlivou písní bez konce,« budiž řízen zásadami: Nomina sunt odiosa; nimium noxium; opakování stejných věcí úplně neb téměř stejně nudí — a posléze: poesie a systém básníků, pokud úmyslně zlovolnou tendencí neútočí proti pravdě a ctnosti i náboženství v zásadě — nemají býti v každé maličkosti skřipcovány chladnou logikou a systemem odlišným. Tím poesii a smýšlení Vrchlického nikterak nebereme v záštitu proti výtkám svrchovaně zaslouženým — nýbrž upozorňujeme toliko, že přílišným útočením zlým názorům z obalu slovného teprve pomůžeme na světlo a k oblibě mnohých. *V. Želkovský.*

Nové výzkumy a návrhy ve příčině české mluvnice. Přídavkem k „Brusu matičnímu“ všem brusičům i vůbec každému, kdo jakkoliv obírá se mluvnicí českou, podává na uváženou *Fr. Bačkovský*. V Praze. 1885.

Vtírající se cizota v jazyk náš, hrozíc pravého ducha českého z něho úplně vyhubiti, vzbudila již na počátku obrodu písemnictví našeho oprávněný odpor nejvýtečnějších spisovatelů našich, kteří snažili sebrániti vzmáhající se nesprávnosti jazykové. Jest spisův i pojednání k tomu čelících statná řada, než největší a zasloužené váhy požívá v příčině té »Brus jazyka českého, který sestavila komisse širším sborem Matice české zřízená.« Ale při veliké obsáhlosti látky, kterou zpracovati bylo ve spise tom, a jelikož nad to nelze tak snadno dopátrati se všech vad a chyb jazykových, vyskytujících se ve spisech novějších, komisse sama netajila se, že »Brus vyhověti nemůže zúplna.« »Dílo naše budiž tedy pokládáno jediné za první pokus ve způsobu svém, jenž rozumnou a poctivou kritikou jen získati může.« (»Brus,« 2. vyd., str. XIV.)

A vskutku již v předmluvě ke druhému vydání téhož spisu komisse vděčně vzpomíná (str. III.) úvah, »ve kterých nalézaly se i positivné opravy a doplňky syntaktické,« jakož i jiných pokynutí a příspěvků zaslaných.

Přídavkem a doplňkem ke druhému vydání »Brusu matičního« podává *Frant. Bačkovský* přítomný svůj spis. Pan spisovatel, obecenstvu známý rozšířeným dílem »Oprávce poklesků mluvnických v jazyce českém« atd., zpracovaným hlavně na základě »Brusu matičního« a nad míru pilný pěstitel »řemesla brusičského,« nad mnohé jiné zajisté cítil se býti povolaným, aby přispěl hřivnou svou uklíditi nahodilé nesrovnalosti a nemilá snad nedopatření »Brusu matičního.«

Po stručném úvodě, v němž odůvodňuje, proč podává veřejnosti na uváženou tyto rozpravy — »protože ve mnohém i zcela vlastní cestou bylo se mi bráti a tvořiti si k své potřebě pravidla, posud nikým nestanovená« — jedná všeobecně o tom, čím říditi se »brusičům« bylo by radno, v některých příčinách chyb, vyskýtajících se v jazyku českém, načež doplňuje neb opravuje v některých kusech druhé vydání »Brusu matičního.«

Z rozsáhlejších úvah uvádíme statě: Kdy psáti na počátku slov písmena veliká, jak šetřiti libozvuku, jak jest psáti složeniny v češtině, o dělidlech, jak opisovati co do vnější podoby jejich výňatky ze spisů jiných do spisu svého a jak jest vůbec znova vydávati spisovatelské práce cizí, o pravopise cizích jmen v češtině vůbec a latinských i řeckých zvláště. Spis zakončen pečlivě sestaveným ukazovatelem věcí prakticky důležitých.

Neníť tu místa k tomu, abychom se dávali na uvažovanou všech návrhův a výzkumů p. spisovatelových. Rámec listu toho nedopouští tomu, a mimo to takové úvahy podrobné jsou věcí listův odborných. Mnohé návrhy někdo snad schválí, jiný je zavrhne; lze o nich discutovati. Byli bychom se tedy obmezili na stručné oznámení spisu páně Bačkovského, kdyby způsob, jak si vede p. spisovatel, téměř nás nenutil, pozvednouti hlasu svého

proti úžasné ledabylosti v této práci, která přece chce býti prací v ě d e c k o u.

Pomíjíme tu hlavní zásadu p. Bačkovského, kde brusičům radí, aby přijímali do jazyka spisovného **vše,** co vyskýtá se dobrého v mluvě, byť i v mluvě nejnižší (str. 3.). Vždyť sám tuto zásadu hned uvádí niveč, píše na str. 5.: »Ale radě, bychom přijímali do jazyka spisovného i to, co, jsouc mluvnicky nesprávno, jest zvykem učiněno správným,[1]) nemyslím tím, aby byly přijímány také takové chyby, které nahraditi lze správnými tvary a rčeními o b v y k l ý m i, a též ovšem nemyslím tím, abychom snad neuchylovali se od zvyku ani tehda, když z úchylky té plyne zřejmě skutečný prospěch a když oprava zvyku nějakého jest vůbec rozumna i prospěšna.«

Tedy napřed radí přijímati **vše,** co dobrého, a pak ze **všeho** toho nezbude zhola nic, neboť toho nám snad ani pan spisovatel nepopře, že svárlivý filolog dokáže nám o každé úchylce od »dobrého,« že z ní plyne zřejmě skutečný prospěch nebo že oprava zvyku jest vůbec rozumna (!) i prospěšna (!). — Ani na to nechceme klásti váhu, že stať »o některých příčinách chyb, vyskýtajících se v jazyku českém« jest učiněnou zbytečností, a raději přikročíme k některým výtkám a doplňkům, jež pan spisovatel činí »Brusu matičnímu.«

Pan Bačkovský na str. 15. píše: »Na str. 4. (»Brusu«) řečeno, že jest voliti v lokale jedn. čísla u jmen,[2]) u nichž obojí přípony užívati lze, raději příponu »—ě (—e)«. Míním, že by bylo radno obmeziti pravidlo to tak, a b y p ř í p o n y »—ě (—e)« n e b y l o u ž i t o u t ě c h s l o v, u n i c h ž ú č i n k e m t o h o j e s t k m e n o v o u s o u h l á s k u r o z l i š i t i,« poněvadž sykavky jsou nelibozvučnější, nežli souhlásky hrdelné. A hned dále dí, že psáti »v roce« a »na potoce« ovšem neuráží celkem ucha našeho; ale, táže se, zdaž i radno psáti »v oce« a »při odtoce?« Při tom patrně pan spisovatel již zapomněl, že »Brus« radí voliti příponu »—ě (—e)« zvláště u jmen obecných, **u nichž obojí přípony užívati lze.**[1]) Nelzeli tedy užívati »v oku« i »v oce,« učí »Brus« psáti »v oku.« — Na dotvrzenou své důslednosti, praví p. spisovatel o několik řádků níže: »Ovšem jako žádné pravidlo není bez výnimky, **budiž i tuto dovoleno psáti:** v roce, na potoce ... a pod., **kde libějším nám zdáti se bude.**« Kam se ocitlo pravidlo spisovatelovo, aby po hrdelnicích nebylo užito přípony »—ě?« Pravidlo to odůvodňuje libozvukem a pro libozvuk učí[2]) opět tamtéž psáti »proti pokroku v jazyce,« a naopak »proti dírce v jazyku;« »našel ho v kožichu.« a naopak »v kožiše chudého« atd. — Věru, soudnému čtenáři nesnadno zmoudřeti z toho, co tuto p. Bačkovský podává na jedné stránce »všem brusičům na uváženou!«

V Bruse m. na str. 12. vytčeno za chybu »Marie Tichý,« »Anna Čihák« místo »Marie Tichá,« »Anna Čiháková« a pod. P. Bačkovský, aby ukázal, že na paměti má pravidlo brusičům dané — aby pamatovali, že není pravidla bez výjimky —, dodává k tomu na str. 16.: »Avšak zdaž i tu nebylo by radno dovoliti výjimku nějakou?« A věru, pan Bačkovský uvádí pro výjimku předůležitou událosť ze života praktického, kterou nemůžeme nesděliti se shovívavým čtenářem. Slyšme! Manželka požádá obchodníka, aby manželu jejímu Josefovi poslal předmět jistý a na něm vyryté jméno manželovo. Pí. manželka zná dobře »Brus matiční« a podepíše se: Anna Moučková. Obchodník teď neví, máli dáti vyryti: Josef Mouček či Moučka!!! Jsme přesvědčeni, že velectěná pí. Anna Moučková napíše obchodníkovi již při objednávce ctěné jméno páně manželovo: Josef Mouček nebo Josef Moučka, zajisté i proto, aby slavnou komissi »brusovou« neostudila v očích p. Bačkovského. — Ale nedosti na tom. P. spis. táže se ještě: »Jak podepíše se dle »Brusu« manželka, jejížto manžel jmenuje se »Poupě,« »Dítě,«

[1]) Toť osvětlení onoho „dobrého“ v citatě nahoře uvedeném.

[2]) Br. m.: zvláště u jmen obecných.

[1]) Pan Bačkovský sám na tétéž straně interpretuje pravidlo to: „jest užívati v lokale jedn. čísla přípony „—e (—ě)“ místo „—u,“ p o k u d n e n í t í m u r á ž e n o n y n ě j š í u c h o č e s k é.“

[2]) Patrně chce prakticky dovoditi radu brusičům na str. 8. udělenou, aby (brusič) stále a vždy pamatoval, ž e ž á d n é p r a v i d l o n e n í b e z v ý n i m k y.

»Hrabě« a pod.? — « Otázkou tou p. spis. zbytečně si hlavu láme, neboť v »Bruse« řečeno: »Při vlastních jménech ženských buď šetřeno **náležité** koncovky« (str. 12.). Kde není náležité koncovky, »Brus« jí ani nežádá. — Co p. spis. dodává na str. 17. k »Brusu,« že netřeba rozlišovati koncovek »—ova« a »—ová« při jménech vlastních rodu ženského, je prazbytečno.[1])

»Brus« učí na str. 14. do slova takto: »Často se klade v genitivě jedn. čísla chybně akkus. mě místo mne, na př.: ode mě m. ode mne.« Každý, kdo přečte tuto větu pozorně, porozumí jí s námi tak, že chybně klade se akkus. mě v genitivu, že tedy forma mě jest pouze a výhradně formou akkusativní, a v tom bude jen více ještě přesvědčen, přečta si vzorec o něco níže položený, kdež stojí: *Genit.* — mne; *Accus.* — mne (mě).

Než p. Bačkovský není z ostatních smrtelníkův a praví na str. 17. svého spisu: »Mělo by býti podotčeno, bychom v genitivě neužívali tvarů »mě« a »tě« nikdy, t. j. i když by nestály po předložkách, poněvadž nejsou posud doloženy.« »Brus« však neučí tomu, co mu p. B. toliko imputuje.[2]) A vůbec p. B. vyčetl z »Brusu« často, co tam není, a pak proti tvrzení svému, ale nikoli proti tvrzení »Brusu matičního,« statečně bojuje, jako na př. (str. 21.) píše: »Na str. 249.—251. (»Brusu«) jsou **zavržena** slova »umožniti,« »upotřebiti,« »upozorniti,« »usnadniti,« »uskutečniti« a »uveřejniti,« ale beze vší příčiny; pouze řečeno, že to jsou slova nová, často užívaná, jichžto však není třeba.« P. spis. tuto jedním dechem tvrdí, že »Brus« **zavrhuje** jistá slova i že »Brus« je označuje jako slova nová, často užívaná, jichžto však není třeba. **Kdyby** »Brus« tvrdil, že jsou to slova nová, jichž není třeba, tím by jich ještě **nezavrhoval;** ale »Brus« toho ani o všech[3]) **netvrdí.** Praví do slova (str. 249.): »Umožniti jest sice nové slovo, má však analogii ve slovesech: uskrovniti, upříkřiti, umrtviti a p. Místo slovesa »umožniti« staří psali: možným učiniti.[1]) Upotřebiti, upotřebovati nebo dokonce upotřebniti zatlačují správné výrazy: užiti, užívati čeho. Avšak hledíc k tomu, že slovesa toho užívá se v srbštině i ruštině, **možno je připustiti** také v jazyce českém, a to o potřebě hmotné v té asi míře, jak užívá se slovesa potřebovati. Tedy říkejme dle slovesa užívati také: Upotřebil dřeva, mého koně a p.« Při ostatních slovech uvedených řečeno jest, že lépe jest užívati výrazů v starších spisech doložených a vždy odkázáno k tomu, co řečeno u slova »umožniti.«

O nevšední filologické důkladnosti p. spisovatelově svědčí tato věta: »Zapomenuto v »Bruse« zmíniti se, že genitivu po záporu nelze užiti v druhé části věty, jakou jest na př.: »Plazi nemají noh, anebo jen nízké a nemotorné (t. j. mají) a pod.« (str. 19.). K tomu si dovolujeme podotknouti, že zapomenutí to je velice důvodné. Druhá část věty totiž nechová v sobě záporu, jest kladná, a netřeba tedy zmíniti se, že genitivu po záporu nelze v ní užiti.

Avšak již dosti budiž na ukázkách uvedených. Práce vážná, práce vědecká má a musí býti prosta takových vad, z ledabylosti vyplývajících a jiných nedůsledností; náhledy ovšem mohou býti rozdílné a lze o nich discutovati, ale musí býti vždy vzepřeny nějakými důvody a spočívati na pevném podkladě. Vytknouti však povrchnosť, jest svatou povinností kritiky každé. *K. A. Šťastný.*

Twardowski. Báseň *Jarosl. Vrchlického.* Vydání prologem a novým zpěvem rozšířené. V Praze.

Habent sua fata libelli, v plné míře platí o knize této. Byla konfiskována pro nemravnosť, ale konfiskace byla zrušena, když byl sám básník, ač jindy přílišný horlitel proti veškeré tendenci, ba

[1]) Takovou zbytečností jest také, co připomenuto na str. 20. ku str. 136. „Brusu matičního.“

[2]) Na str. 21. p. spis. patrně nemilým toliko omylem tvrdí, že „Brus“ učí klásti „však“ na místo druhé (!).

[3]) Toliko o slovese „uskutečniti,“ a tam patrně chce říci, že jest přebytečně tvořeno, když máme dostatek úsloví starších, doložených.

[1]) Srovnej s tím, co řečeno v předmluvě k „Brusu“ na str. X.: „Komisse, **schvalujíc** takto mnohé novověké slovo a rčení, spolu dle možnosti vedle nich položila i lepší staré způsoby mluvní, chtíc tomu, aby opět oživly.“

i samé mravnosti v umění básnickém, jenž v samé této básni ústy ďábla propovídá, že nenávidí lidí,

> jenž ve umění vždycky slídí
> po jiném, než co patří tam,
> jenž esthetiky suchý krám
> před každým rohem vykládají
> a své intence v krásu tkají,
> a vlci nebo medvědi
> tu prostou pravdu nevědí,
> že krása sobě dostačí;
> po tučném krásy koláči
> morálky jazyk natahují atd.
> (str. 84.),

výslovně se byl dokazovati jal, že právě naopak tendence básně této jest mravní, a že právě ony některé nemravní sceny jsou jen k vůli tomu zde, aby vlastní mravní tendence celé básně tím skvěleji vyšla na jevo.

Již touto okolností učiněna básni reclama veliká, která pak zajisté zvýšena byla kritikami velmi pochvalnými, zejmena kdy český básník *Emanuel Mířiovský* zcela po bok ji postavil německé básni *Goetheově* Faustu (»Pokrok« 1885 č. 219.), kde zároveň Goetheovi, velikému Němci, zcela na roveň staví nemenšího Čecha Jaroslava Vrchlického a u vytržení svém nad znamenitou básní touto zapomněl vzpomenouti též našeho *Vocela* a jeho Labyrintu slávy. Snad by malé srovnání této básně Vocelovy s Twardowským Vrchlického poněkud bylo změnilo jeho úsudek; že báseň Vrchlického vyniká i nad spracování z r. 1611. i nad *Hněvkovského* Doktora Fausta z r. 1844., o tom asi u nás každý již napřed jest přesvědčen.

Nuže přese všechny tyto okolnosti přistupme přece ještě jednou k básni této a ponořme se v ni hlouběji, nedbajíce toho, že rozbor náš snad příkrým accordem poruší dosavadní harmonii bezvýminečné chvály.

Již záhy ve středověku vedlé různých legend zázračných a pověstí čarodějnických vznikaly pověsti, kde se do popředí stavějí smlouva se zlem a zapírání Boha. Nejstarší pověsti toho druhu jsou o Theophilu, vicedomu (náměstku biskupově) v Adaně v Cilicii, a Cyprianu z Antiochie, kteréžto pověsti v různých obměnách se vyskytují v literatuře středověké. V Německu pak se vyvinula samostatná podobná pověst o Faustovi, která se dočkala různých spracování a těšila se z veliké obliby. Faust se tu představuje jako hříšný odvážlivec, který, aby si zjednal nadlidské vědění, neobyčejnou moc a neobmezený požitek, odvrací se od Boha a spojuje se zlem, za to však také nenalézaje nikde pravého uspokojení aniž klidného požitku, stane se kořistí ďábla, jenž všem těm, kdož s ním ve smlouvu vejdou, po uplynulé lhůtě strašný konec připravuje a odnáší k sobě do říše věčného zatracení. Faust dle pověsti cestoval též po větších městech evropských; dlel mezi jinými i v Krakově a v Praze. Není tudíž divu, že pověsti o něm i v těchto místech se vypravovaly. Avšak Polsko má i svého vlastního Fausta, jmenem Twardowského, o němž se podobné kousky jak o německém vypravují.

Pověsti o Faustovi dostalo se též básnického posvěcení předním německým básníkem Goethem, který použil látky této, aby uložil v ní nejhlubší a nejtěžší záhady bytí a svědomí. Položiv základem básně své myšlénku, že »člověk dobrý i v temném pudu svém jest si vědom cesty správné,« ukazuje, že Faust ve zdárné a neustálé činnosti hledal a našel vyproštění od svízelův, útěchu v pohromách, duchový omlad. Podobných látek užívali i básníci jiní a různým způsobem hleděli rozřešiti těžké záhady tyto. Není divu, že i reflexivního básníka našeho par excellence vábila podobná látka, aniž to, že jako Čech a Slovan sáhl právě ku pověsti polské, k níž obsahem svým Twardowski Vrchlického velmi úzce lne. Pověst tuto zejmena Wójcicki v »Klechdách« vypravuje a Mířiovský sdělil ji ve svrchu dotčeném čísle »Pokroku.« Jsou sice některé odchylky, avšak celkem jsou nepatrny, i motivy některé jsou úplně nové, než o tom šíře se nebudeme rozepisovati, nesouvisíť to s úlohou naší.

Patrny jsou vlivy jiných básníků, zejmena Goethea a Byrona, avšak jen ve vnějších stránkách básnické composice, ne co do obsahu a myšlének. Twardowského poměr k bezejmenné dívce upomíná na Fausta a Markétku, vzpomínka na vánoce odpovídá velikonocím u Fausta, noční zábavy Twardowského v první části své jsou ozvěnou obměněnou Goetheovy čarodějnické kuchyně, Twardowského žádosť spatřiti různé

starověké ženy jest analogon touhy Faustovy po Heleně, banda Januszova připomíná veselou zábavu ve sklepě Auerbachově, let Twardowského ovzduším jest odstínem letu Kaina s Luciferem v básni Byronově.

Než přistupme k básni samé! Souhlasíce s Kantem, že umění předpokládá záměr v příčině i její causalitu a že tudíž za základ jest položiti pojem o tom, co věc býti má (Kant, »Kritik der Urtheilskraft« str. 174), hleďme se dověděti především, zdali a jaká idea naší básní provívá. Nelzeť upříti, že básník uměleckému dílu svému idei jistou položiti m ů ž e za základ; tu děj v básni vypravovaný jest tak říkajíc zpředmětněný exemplar, svým factem dokazující platnosť idee básníkovy. Ve příčině této žádati dlužno, aby děj básnický skutečně a úplně idei básnické vyhovoval svým souvislým celkem, jehož jednotlivé části by příčinně mezi sebou souvisely, motivovány jsouce vnitřními psychologickými důvody.

Idea, kterou báseň znázorňuje, může míti cenu aesthetickou jen potud, pokud ji srovnáváme s ideami jinými, a čím tedy idea která týká se zájmů vyšších, nebo čím více ku pravdě se blíží, tím vyšší jí připočteme hodnotu, a tím výše postavíme též báseň samu, ačli provedení samo s dostatek vyhovuje zákonům uměleckým.

Tu pochopiti lze, do jak značných sporů se básník může dostati. Idea jím hlásaná bude vždy též posuzována se stanoviska a hlediska pravdy. A tu jak známo o mnohých věcech není mínění jednotné, ba právě o ideách nejvyšších veliké panují spory, tím více, any důkazy vědecké právě na tomto poli přestupujíce pole zkušenosti nemohou býti kontrolovány skutečnými facty, a bujný let myšlénky snadno vybočí z kolejí vížící ho logiky. A jsou pravdy, kterým konečně jen musíme věřiti! A tu různé tábory stojí proti sobě — nuže i básník volí, a k jedné či oné straně se přidá. Můželi chtíti, aby ti, kdož jiného jsou mínění, již proto jen, že básník jest, k němu se přidali? Ne, on naopak tím houževnatější vyvolá odpor, on pak dle mínění svých protivníků nepravdy v krásné odívá roucho.

Avšak není nutností, že by básník vždy a každou básní idei znázorňovati m u s i l. Toť nemusí býti cílem básníkovým; jemu děj nějaký sám o sobě a pro sebe se líbí, on nesnaží se nikterak vědomě dějem svým idei nějakou svou znázorňovati, ba on vůbec o to se nestará, zda vůbec básní jeho idea nějaká se znázorňuje. Kdežto v prvním případě vázán jest zřetelem ku své idei, ku svému problemu, zde běží mu jen o to, aby děj o sobě vyhovoval zákonům aesthetickým. Filosofické consekvence si může čtenář učiniti sám.

Vizme tudíž, jak v této příčině se věc má s Twardowským Vrchlického. Nehodlajíce však nic napřed do básně této vkládati, vyložme pragmatický postup děje.

Starému Twardowskému se narodil syn po nepřítomnosti jeho v domově, jehož on neuznává synem svým a jej prokleje. Zlý duch tím domáhá se vlády nad ním a znepokojuje ho již v mládí. Twardowski starý však pečlivě přec o dítko své se stará, je vychovává a pošle na studia. Tato se mu zprotiví však dosti brzy pro bezcennosť jejich a Twardowski se brzy octne ve společnosti veselých hochů v krčmě a s nevěstkami; tu cizinec jakýs v noci vyvolá jej ven a vede k dívce čisté a nevinné dosud, která však z nouze, bídy a hladu musí zaprodati česť svou panenskou, o niž ji také Twardowski připraví. Lítostí jat sedí den na to Twardowski v krčmě, ďábel přijde k němu se zprávou, že mu otec zmizel a vykládá mu, že otec ho proklel, a že tudíž nevyhnutelně mu náležeti musí. Twardowski se mu vzdává a první, co na něm žádá. jest, aby mu ukázal vlastního otce jeho, aby mu objevil pravdu, k čemuž ďábel svoluje a do blázince jej uvádí, kde mu vlastní jeho otec vypravuje svou historii. Na to hned básník vypravuje o čarodějných a kouzelnických kouscích Twardowského, zejmena o proměně sluhy Twardowského v pavouka. To však Twardowského neuspokojuje a tak jej vidíme zase hledati pravdy ve scholastice a mystice; nenalézá jí však ani tu, i obrací se zase ku smyslným zábavám, a ďábel mu vykouzliti musí různé smyslnou a vilnou vášní proslulé ženy

Twardowski žádá sobě viděti i Evu, kterou mu však ďábel v kráse mladosti nemůže ukázati, nýbrž jen v lítosti a nebes hněvu, v pokoře a po pádu. Pohled tento jej dojme tak, že chce úplně změniti život svůj, chce zápasiti, chce trpěti, chce bojovati jako jiní. V následujícím zpěvu přeje si letěti světem, i vidí s hůry vše, co se v městě děje; rodinný iklivý výjev vyloudí mu slzu z očí. Všechny zábavy, které ďábel Twardowskému poskytuje, nejsou s to, aby ukojily touhu jeho. Když v jisté hospodě nechce Twardowski poslechnouti jeho rady a užiti sám krčmářovy ženy, chce mu ukázati, jak hosté v hospodě té, zejmena kapucín a žid, jsou všichni bez masky, když dáma »slušnosť« odvrátí svou hlavu, že jen chtivosť špoulí zrak i jejich pysk, a modlou jejich že jest jen vášeň a zisk. A skutečně mezi tím co ďábel provádí své kejklířské kousky, kapucín jde za krčmářovou ženou, a žid sní jitrnice. Na to uvádí ďábel Twardowského do Benátek k donně Lukrecii, zde poznává smilný život ve vyšších kruzích, avšak i Lukrecie zklame Twardowského, přijímajíc zase ty, kteří se k ní veřejně znáti nechtěli. Za to však potrestá ji Twardowski, že promění se v bídného, polonahého a otrhaného žebráka. Twardowski zase pátrá po pravdě; jelikož však ďábel mu ji tají, nechce plouti s ním, a chce svým lidským zrakem zříti, co je skryto za oblakem. Letí tudíž světem volaje: »Kde jste? Kde jste, zdroje žití?« Kleje, proklíná, avšak Boha není nikde, nikde, — místo toho všeho našel tam shnilé duše, duše brusičů, kritikářův, odrodilců, prospěchářů. Nemoha tudíž nikde najíti pravdy, ana hluchá je příroda a odpovídať nechce člověku, chce zvyknouti si na opuštěnosť mnohem děsnější, která jej očekává po smrti a uchýlil se tudíž v samotu, aby zde našel neli zřídlo poznání, aspoň míru zdroj. Tu zachrání kněze, který jde zaopatřovat nemocného, překonán obrovskou věrou jeho. Na to přichází tentýž kněz ke Twardowskému, aby obrátil duši jeho k Bohu; neboť jest to zároveň týž kněz, jenž ho křestil a v mládí vyučoval. Ten sděluje mu, že otec jeho nevlastní bojoval pro spásu národa, že byl jat a zavezen do Sibiře. Tu pociťuje Twardowski velikou lítosť nad dosavadním bezúčelným životem, a vznikne v něm velká touha, vyhledati otce svého. Na tu cestu se též vypraví a spatří pak, jak andělové vezou duše k nebi, jež již dotrpěly a vyhnanství již pohár pily celý. Mezi nimi se nalézal též otec Twardowského, na něhož syn volá: »Otče, odpuštění! Slyš, dítě tvé tě volá, slyš má slova!« Avšak vše zmizelo a Twardowski žhavé proléval slzy. Ku konci nás přivádí básník do krčmy Římu, kam si byl ďábel pro Twardowského přišel; ten se chce sice uchrániti nedávno křtěným dítkem, když však mu ďábel připomenul šlechtické jeho slovo, položil dítě do kolébky a vzdal se ďáblovi, aby zachoval svou česť. A když už ďábel ho odnášel, tu vydral se jemu ze srdce tento vítězný nápěv:

Maria Panno,
ty jsi v mém hoři
jako je plavci
hvězdička v moři.

Jako ta hvězdička
svítí a těší
tomu, kdo modlí se,
tomu, kdo hřeší.

Já se již čistil dosť
v slzách a hoři,
nedej mi, Maria,
utonout v moři. (O. p.)

Vlny v proudu, od *Elišky Krásnohorské*. „Kabin. knih." sv. VI. V Praze.

Ku každému novému plodu básnickému od Krásnohorské vydávanému pohlížím, upřímně řečeno, s jakousi úctou, a snad se mnohému čtenáři tak děje. Těšímeť se tu výrazu básnické síly a mohutnosti, se kterou jinde čím dále tím řídčeji se setkáváme, slibujeme si, že zase jednou nerušeni pokocháme se ve výtvorech, vyplynulých z nejniternějšího nitra nadšenosti a vážné opravdovosti básnické, která domáhá se právem souzvuku a ohlasu v mysli a citu každého, kdo v básních hledá krásu a jen krásu, přiměřenou vyšším a lepším vznětům duše své. Snad se takto klameme, připisujíce naděje a zálibu svou čemusi, z čehož opravdu nepochodí — snad působí tu více zájem pro látky a motivy vlastenecké, jež se nám každým básnickým dílem Krásnohorské znova a důrazně ohlašují, již z těch nadpisův:

Otčině české, Dědicové, Sličná země, Buditelům našim atd. atd. Možná z části, že tomu tak: či je to chybou, je to vadou, že více dáme se hýbati zvuky a projevy duší nejen lidskostí nýbrž i řečí, mravem — řekl bych málem i náboženstvím, kdyby to u Krásnohorské bylo na místě — spřízněných? Ano, málem by se to zdálo vadou, soudě dle nejnovější lyriky naší, vadou, již omlouvá poněkud jediný zájem a záliba netážící se tak, zdali dílo je krásné, jako jestli vlastenecké, zájem, který tím méně jest oprávněný, čím bezcennější je dílo dle jiných požadavků krásna: a že plody básnictva vlasteneckého jsou celkem již asi tolik, jako přežilé, přezpívané — bezcenné, zdá se již rozuměti samo sebou — — leč, že snad ta Krásnohorská . . .

Tak asi soudí se o lyrice t. ř. vlastenecké, nad jejímiž výtvory ovšem vždy se vznáší osudná podmínka, zdali vůbec i každou jinou uměleckou stránkou dovedou vyhověti očekávání, jež již předkem sympathickými themata byla vzbuzena: sice odpor tím větší povstává — plody, jež rozběhly se do vysoka i vznešena, stávají se tím směšnějšími a nudnějšími — a toť právě kletba jejich, jíž mnohé plody druhu toho propadly a propadají, ani všech na př. Heydukových a Krásnohorské nevyjímajíc.

Obraťme se tedy ku sbírce nadepsané, obsahující básně povstalé od roku 1875. až do nynějška. Základní thema její jest, o němžto právě mluveno, jest láska k otčině a dobrům i statkům jejím, básnířce nejposvátnějším. K otčině té se obrací zanechavši Hellady i »horkých pyramid« i »černého pláště Faustova« (str. 43. Vyznání).

> Jen ty, ó duše drahé půdy té,
> jež krev i slzy pila, krev i slzy lije
> zpod koruny své věčně trnité,
> jen ty s v mém srdci pravdou, tebou krev má bije.

Dobra ta jsou jí řeč mateřská, volnosť, svéráznosť národní a jiňá podobná, o nichž prý píseň stará a vždy věčně nová. Tu a tam mísí se ve zvuky toho druhu náměty jiné (Lidská vůle, Stínová hra, Akkordy noci atd.). Jednotlivé básně jsou ceny velmi nestejné: najdeš tu vzory mohutných projevů srdce láskou k otčině nadšeného, avšak i vzory veršů vlasteneckých ozpívaných již a nad retoriku nikterak se nepovznášejících, byť i z téhož nadšeného srdce vyplynulých. Nejdelší a místy opravdu úchvatnou básní sbírky jest Lumírova smrť (str. 61—75) — jejíž mimotná vada jest, že Lumír prý píseň tu obšírnou zpíval »vztýčiv mroucí tělo, z něhož vane slavná bledosť smrti.« Motivy vzácných nám písní staročeských snoubeny tu v ladný celek s tužbami pěvce »bohům milého,« jimiž zpěvný život svůj dokonává, míře »z srdce (sic) k srdci« krajanů svých slovy plamennými. Jména Záboj-Slavoj-Lumír ovšem tak jsou v obraznosti naší spojena, že nesnadno je rozlučovati, tak že nezbývalo básnířce nic, než dáti labutí píseň — sit venia verbo — Lumírovu — vyprávěti od otce synu svému, čímž báseň, začínající po »královédvorsku«:

> Zašel v bory se Slavojem Záboj,
> mocná bedra opásána meči,
> vzdorem žhavým rozhněvána srdce
> proti Franku, mrzkých vrahů králi.
> V levo Slavoj, v pravo zašel Záboj,
> s nimi muži — bratrských to srdcí atd.

čímž báseň, pravím, jaksi trpí co do síly a jednoty. Zadumaný syn, písní u Záboje zaslechnutou uchvácen, jakoby mluvil za básnířku, ve smyslu, zde z počátku zmíněném:

> Ve snu se mi o té písni zdává . . .
> v pění bratří však jí nezaslýchám!
> Mnoho zní kol písní holubičích,
> leč tak bohatýrská, orlí — nikde.

Píseň Lumírova sama, hodná pěvce hýbajícího Vyšehradem, je s to, aby pohnula mladistvým posluchačem, že

> rozpjav duši na hvězdnatých křídlech,
> zamyslil se o rekovných činech,
> touhou roznítil se hodnou bohů.

Vzhledem k obsahu, jímž jest odpor proti cizincům vedený ctiteli starých bohů, jemným taktem vybásněna píseň jakožto vložka kusu téměř epického, a to zmírněna — alespoň co do těch »cizinců,« byť i ne dostatečně co do bohů — pokud pravdivosť a přesvědčivosť básnická zdála se žádati: upřímně však řečeno, že vesměs a v celku nerozohní ani nenadchne: nám již nedopřáno pro vyšší pravdivé stanovisko rozplameniti se s naivností takovýmto projevem, jenžto převahou svou přece vystupuje jakožto samostatný celek, jsa přece jen kusý, a bezprostředně lyricky na nás

působí; tolik jest jisto, že pěvec »Záboje a Slavoje« dnes by ve svou báseň tak obšírné deklamace toho druhu nevetkal.

Jak řečeno, vady lyriky vlastenecké vůbec naskýtají se hojně i ve sbírce této: pathos více vyřečněné než vybásněné, nadsázky nepřirozené, jež nikoho nerozehřejí, neb jen aby tím rychleji ochládl, nepravda mermomocí stále vnucovaná a tím ještě více cítěná. Takovýmito verši ruší se často dojem básní i krásnějších, jakými sbírka bohata. (Otčině české: str. 7.)

. . . Božství svobody zřím v zlatolesku!
Jsouť jeho oltářem tvá prsa zraněná, —
ó matko! světice! tu vážně klečím, —
kdy byla modlitba jak tato vznešená,
a který bůh byl toho božství větším?

(Dědicové: str. 9.)

Z těch vojů strašných, pod Čerchova stínem
kříž nesoucích, kříž z mečů smrti skutý,
na nějžto věčný Řím chtěl hromoklínem
vbít národ Husův . . . .

(Str. 151.)

Tak velkou svátosť, nejdražší v tom světě:
čest národa a slovo, české slovo!

Takto stává se, že báseň žádajíc příliš mnoho, nedosahuje ničeho.

Povolání básníkovo, věštím hlasem buditi a zaněcovati pro idee vlastním nitrem vládnoucí, provedeno tu a tam více kazatelsky než básnicky, a leckterá báseň zdá se napsána jen k vůli konci, ač má býti naopak. Tam také obyčejně setkáváme se s motivy již otřelými aneb novými sice, ale nezdařilými: na př. str. 94. U malé kolébky Sudička stála atd.; Dcerám Tater; Podzimní úsměv; Mládeži české a j. Čtenář bývá tu více na chvilku oslněn než trvale dojat, aby spěl odhodlaně a pevně

Vzhůru, jen vzhůru za ideálem,
v zápalu vroucím, se srdcem čistým,

tam, kde

„obě zvučí v souladu stálém:
i krása, i pravda.“

Všude, kde nezvítězila frasovitosť nad myšlénkou patrně vřele procítěnou, vyřinuly se básně opravdu krásné, tu tklivě hravé, tu mohutně vzrušivé. Za nejkrásnější pokládám v prvé příčině »Prostý obrázek« (1876. str. 117.), jemuž — co do elegance výrazu básnického a jemné, delikatné lícně — přál bych bratří co nejvíce.

Jest večer, klid; . . . . .
vesnická jde děva z háje —
i zhlédla jej, neb výše jásá
zpěv její teď a tichne vroucněji . . .
dech lásky vane kol, a písně krása
z řas i kol z květů loudí krůpěji.
Již zašla dál . . . . .
Ó jak jsi krásná s těmi horami,
s jich stokrát žehnanými chatami,
a s hvězdným svědectvím tam nad jich hlavami!

Ve příčině druhé srovnej — jen příklad »jeden místo mnohých« — »Píseň Vltavinu« (1876. str. 124.):

Vltavo, ty zapěj Vyšehradu,
ať se zjaří vetchý mutný spáč . . .

Zazvučte, ó rtové matky země,
hlahol, Vltavo, nechť hymnu muk!
Netrp jen, ó nezmírej tak němě, —
zahřmi s'esk, — jen živý rodný zvuk!

A chcešli příkladů více, viz jen »Skalní drama« (1875. str. 136.), poněkud též »Buditelům našim« (1884. str. 14.), dále »Stesk« (1883. str. 47.), »Tichá duše« (1879. str. 52.) s účinným závěrem, »V rodné půdě« (1884. str. 114.) a j. Akkordy nocí (1874. I.—VI.), znělky, méně se asi zalíbí: zevnější forma snad způsobila, že naskýtají se tu místa těžkopádná, přeplněná, nejasná.

Jinak verš Krásnohorské jest ohebný, povolný myšlénce, mluva téměř vesměs ušlechtilá, libozvučná až na některé zlozvuké spřežky.

Úprava sešitku jest hezká, ceně básní přiměřená: jen vady tiskové, neobyčejně četné, místy poněkud ruší.

P. J. Vychodil.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner.* Někteří členové čtenářského spolku v Přerově, většinou professoři a učitelé škol přerovských, sestoupili se na samém počátku r. 1885. v užší kruh, jakýsi literarní odbor, aby dílem přednáškami, dílem volnými rozhovory úplnější znalosť všech pozoruhodnějších zjevů novější literatury české si zjednávali a spolehlivý soud o jejich ceně

aesthetické si osvojovali. Jak dalece svému účelu snažili se vyhověti, o tom podati může důkaz následující přehled činnosti jejich do minulých prázdnin sahající:

První večer věnován byl „Přehledu dějin literatury české," jejž napsal *Jaroslav Vlček.* (Ref. prof. Krippner.[1]) Pochváleny byly při knize té hojné přednosti; tak zejmena nevšední bystrosť a samostatnosť úsudku, obratně psané obsahy jednotlivých děl, přehlednosť látky, svěží a jasný sloh atd. Vytknuty však také mnohé vady, z nichž nejdůležitějších budiž i zde vzpomenuto. Rozdělovati literaturu českou v starou a novou, z nichž prvá potom sahá od nejstarších dob až do vymření českého písemnictví v době pobělohorské, a tak odchýliti se od obecného u nás rozdělování, k tomu není podstatné příčiny. — Při rozvržení látky dbáno dělidla nestejnorodého: jednou stejnosti látky, po druhé stejnosti doby, čímž Vlček úkolu svého, vypsati rozvoj literatury české, dosíci nemohl; tak stala se sice knížka pro praktickou potřebu přehlednou, za to však věci pozdější před dřívější položeny, spisy dobou k sobě náležející od sebe odtrženy a jinam vřaděny. — V jednotlivostech mezi jiným toto vytknuto: Důležité evangelium svatojanské zcela mlčením pominuto. — Obsah Libušina Soudu není podán, ač při epických zpěvích rukopisu královédvorského obyčejně dosti podrobný obsah je připojen. — Proč sepsání celé sbírky básní rukopisu královédvorského do druhé polovice 14. století se klade, mělo býti širším kruhům, jimž kniha Vlčkova jest určena, nějakým přesvědčujícím důvodem dotvrzeno. — Obsah Záboje při vší zevrubnosti podán nesprávně. — Špatné jsou lokaly v nadpisech básní: O vícestvie nad Vlaslavem, o pobitie Sasíkov, o pobitie Polanov i vyhnánie z Prahy. — Když chtěl citovati V. některé ukázky z básní rukopisu královédvorského, — což je velmi žádoucno —, měla se vybírati místa jednak pro tehdejší názory, jednak pro básnický ráz charakteristická. (Dvě taková byla také od ref. navržena.) — Z lyrických básní téhož rukopisu není ani jedna jmenována, neřkuli stručný obsah podán. — S většinou úsudků, které pronáší V. o povaze básní obou rukopisů, projeven nesouhlas. — Tak jmenovitě nemohlo se za pravdu uznati, že by všechny skladby, jak se na str. 13. tvrdí, projevovaly nadání převahou lyrické. Ukázáno, že episoda varytová v Záboji a obšírné dobývání hradu Krurojova v Čestmíru plánu epického nijak neruší, nýbrž že s požadavky epického básnictví prostonárodního a jemu blízkého úplně se srovnává. Rovněž nemohlo se připustiti, že by již sama scenerie v Záboji, působící jako mlhový obraz, jevila na sobě lyrický ráz. Uznáno sice, že místa v Záboji ani určitými jmény označena ani tak určitými rysy nakreslena nejsou, abychom jen na ta a žádná jiná mysliti nemohli; ale referent pokusil se to vysvětliti tím, že básník Záboje od dějů opěvovaných delší dobou byl oddělen a že pověsť o tom kolující místa neurčitě naznačovala. Podobně s úsudkem Vlčkovým o nedostatku plastiky a objectivnosti nesouhlaseno. Že by konečně skladatelé všech básní znali staročeskou literaturu i písemnictví jiná, měl V. stručně ukázati; jinak tomu věříme jen s obmezením na básně nejmladší. — Když V. dále uznal za vhodno nejhlavnější důvody tu a tam proti pravosti obou rukopisů pronesené v pouhém přehledu dějin literatury tak ostře pověděti, neměl zajisté také odpovědí pominouti, kterými obhájcové pravosti útoky ony hledí vyvrátiti; toho však neučinil. Takovým pak nedosti objectivným a nestranným počínáním může býti ledakterý čtenář v tu mylnou domněnku uveden, že vítězství ve sporu tom do táboru podezíračů, kam podlé všeho i V. náleží, se schyluje. — Referent snažil se také na vratkosť některých důvodů proti pravosti uváděných ukázati; tak jmenovitě vyvracel, že vlastenectví, svoboda, humanita nebyly našemu starověku ideami cizími; vyložil, jak si onu nejprvnější oslavu vlastenectví a svobody, Záboje, možno vysvětliti; ukázal, že smysl pro přírodu v těchto básních se vyskytující nemůže býti zjevem podezřelým; odpověděl konečně k otázce, proč „tyto tak znamenité básně v dobách rázného národního antagonismu 14. a 15. století zůstaly beze všeho ohlasu a beze stopy na půl tisíciletí utonuly v zapomenutí." — Obsahy jednotlivých plodů středověké romantiky, o kteréžto době V. jinak velmi pěkně pojednává, jako legendy o sv. Kateřině, Alexandreidy, zvláště pak velenechutného a aestheticky úplně bezceného Tristrama a Tandariáše uznány za příliš obšírné. — Při oceňování legendy o sv. Kateřině, jmenovitě však Alexandreidy a Nové Rady Smila Flašky řídil se V. požadavky moderní aesthetiky a

[1]) Obšírná jeho kritika uveřejněna byla svého času v „Komenském," jakož vůbec obsahy jednotlivých přednášek a důležitějších hovorů pravidelně do tohoto časopisu se podávají.

tím dospěl arci k úsudkům, od dosavadních podstatně rozdílným. Než o těchto požadavcích byla tenkráte velice chatrná povědomosť, i nemůžeme tedy žádati, aby jim tehdejší básníci neznajíce jich hověli; tím bychom je zajisté činili za vady a nedostatky věku jejich zodpovědnými. — Konečně, abych zprávu o knize Vlčkově uzavřel, zapomenuto mezi jiným na knihu Rožmberskou, nejstarší to naši knihu právnickou, jejíž kulturněhistorická cena vysoko se klade. Vůbec o právnictví, chloubě to naší, kde vane ryze národní duch, mělo býti samostatně (ovšem s přiměřenou stručností) pojednáno. —

Jedna z nejbližších schůzí věnována Vrchlického Perspektivám (Ref. prof. Fischer.). Když bylo stručně promluveno, jaký poměr kritika k básnické činnosti Vrchlického zachovává, charakterisován nejprve výlučný směr básníkův, který vyžaduje, máli se plodům jeho rozuměti, i výlučně připraveného čtenářstva. Na to přikročeno k ocenění jednotlivých básní, z čehož arci zde jen nejdůležitější věci uvésti možno. Na „Andělské ekloze“ ukázáno, jak opovážlivě básník s ustáleným pojmem andělskosti naložil. Láska sice i na mnohých jiných místech zaměněna s chtíčem smyslným, zde však tento způsob veškeren náš cit a zároveň i víru naši velice uráží. Viz na str. 11.: „V očích blesky svítily mu (t. andělovi) divé vášně“ a na str. 12.:

„Na loži na tygří kůži tam leželi oba
v chvíli té, kdy přemohla je smyslů sladká mdloba
a jich nahé údy kryla rudých růží zdoba,“

a přece zatím kolem nich „zhouba, zkáza, zatracení hlučí!“ Mimo to vytknuty byly tu některé nelogičnosti a nesrovnalosti, které důkazem jsou kvapného tvoření. — Žebrák Buddhův vyniká sice krásnou ideí: Jen v odříkání blaho!

„Ten největší, kdo žije ve chudobě,
ten nejvyšší, kdo ve prach níží čelo;“

za to však obrazy jsou místy nejasny. — Zdařilou nazvati možno báseň „Attis a Kybele,“ provanutou duchem antickým. Idea: Láska čistá podlehne smyslné vášni, ale kaje se z toho hrozným způsobem, až tím se očistivši, dochází odpuštění. Nevhodný zdá se tam obraz: „O radosti, kde chytit prsy tvé!“ — Na básni Hora ukázal referent charakteristické zvláštnosti poesie Vrchlického: zálibu jeho v látkách výstředních, pravdě nepodobných, hrůzyplných. Král beze všeho lidského citu, v nezměrné zpupnosti na konec i bohem se dělající; žena přišerně vášnivou lásku tomuto netvoru vyznávající — tak nelidské postavy nezdají se býti předmětem básnického tvoření. Líčení smyslné vášně dostupuje zde zase povážlivé míry. Viz na str. 40.: „Já miluju, pojď honem“ a zvláště verše následující! — Nebezpečnou je idea básně: Probuzení Pana. Stručný obsah je totiž tento: Velký Pan v lese usnul těžkým snem, v nějž uvržen byl příchodem nových bohů; tam spal celé věky. Najednou se probudil, síla pravěku v něm oživla, on vykročil z lesa a brzo na to vstoupil do — chrámu gotického v jakémsi klášteře. I jal se tiše, pak bouřněji na svou flétnu pískať, takže obrazy svatých k zemi padajíce se tříštily. Toliko duše varhan z chrámu nechtěla odejíti. Tu však z Panovy flétny hučel již hřímající orkan, takže brzo „varhan malá duše v ní splynula, jak splývá v moři krůpěj,“ ba najednou i klenba nad oltářem se sřítila a za nedlouho celý klášter ležel ve zříceninách. „Pan vyšel velký, úsměv jitra na rtu a v očích hvězdy letní noci.“ Jaká tu idea? Nemýlíme-li se, tato: Probuzená síla přírody je daleko mocnější, než kterékoli positivní (zde křesťanské) náboženství. Věru, idea tato mohla by se státi mnohému čtenáři, zvláště mladému, velmi záhubnou! — Z dalších básní velmi zdařilými uznány byly Assokamala, kde moc krásy statečně okouzlujícím způsobem se opěvuje, a Savîtri, ve kteréžto básni obětavosť manželské lásky samého boha smrti překonávající nemohla býti úchvatněji vylíčena. Škoda jen, že vyskytuje se zde opět několik dílem nevhodných, dílem méně jasných obrazů. — Bujnou smyslností dýše báseň Akme („Septimius Akme zvolna řízu rozpíná, hrdličky dvě v hnízdě vidí, ňadra nevinná“ a násled.). Jaká tu idea? Či je to pouhá hříčka? Proč právě jména antická byla zde volena? Pozoruhodna je báseň Lid v práci smýšlením a jednáním svého reka. Lid nechce Maurů toliko svým zjevem poděsiti.

„Toť jako papež byl bych, jak se zjeví
ten rovněž myslí, že už zázrak dělá. (!)
Já pracovat chci, to má moudrosť celá.“

A proto prchající Maury od rána do večera zabíjí! — Někde báseň končí disharmonicky, jako na př. Zpověď. Zrádce Vintíř zlým svědomím trápen už po pět dní umírá. V nejvyšším zoufalství vyznává knížeti Břetislavu svůj zločin a hrozná muka duševní,

která vytrpěl; ale kníže volá: „Jak žil jsi bídně, tak bídný konec vem!“ Pěkná je, zvláště na počátku Pouť za hrobem sv. Patrika; dále jest arci opět ledaco nepochopitelno a nejasno. Že Vrchlický i zbožně mluviti dovede, dokazují tyto pěkné verše (str. 168.):

„V šeré zpovědnici kněz
šedý seděl; v němém žalu muži
a s pláčem ženy spěly před soud boha,
a slovem kněze odpuštění boží
hned slétalo a hned zas odlétalo
dle zásluhy, dle lítosti, pták rajský.“

Na konci jednomyslně vysloveno, že sloh Vrchlického je sice nádherný, místy oslňující, ale často obrazy, z nichž některé se zálibou se opakují (zvláště motýl, losos, blesk a j.), přeplněný; dále že umělecká composice a propracovanosť básní leckde za bohatostí slohu pokulhává; konečně že v některých básních taková hojnosť cizích jmen se vyskytá, že i vzdělanec často k slovníku naučnému sáhnouti musí. (P. d.)

Činnosť literarního spolku plzeňského. Posuzuje *Josef Kousal.* Jak spolky, literarní spolky zvlášť na uvědomění národní působí, o tom psáti, znamenalo by opakovati to, co každý ze čtenářů dávno ví, neb čeho v různých tiskopisech dočísti se může. Proto přistoupím hned k úkolu svému a pokusím se vypsati, kterak konal jmenovaný spolek onu úlohu, kterou spolkům těm obyčejně vytýkáme.

Krajina plzeňská není ani průmyslná, ani ve příčině národohospodářské bohatá. Obé snad bylo příčinou, že lidu zdejšímu zachováno bylo náboženství a s ním starý mrav i starý, národní kroj, a že lid sám není ještě přesyceným, nervosním, netouže po špatné četbě, spíše k idealním snahám se kloní. I zde jsou po venkově i v městech četné spolky, jež neživoří, jak z referatů zdejšího krajinského listu soudím. Přednášky hospodářské, poučné, vlastenecké i zábavné střídají se a jsou důkazem, že strážci na Sionu dobře sorganisovali voj na této západní baště národu, kde nehrozí sic tak zoufalý útok nepřítele, jako v severních Čechách, kde však, i kdyby hned nepřítel s této strany mocně udeřil, se statnějším ještě odporem by se potkal, než na severu. Při tom všem však nedá se upříti, že národní uvědomění na českém jihozápadě v plénkách odpočívá srovnáno s jinými krajinami, že však probuzení daleko více slibuje, než v jiných, bohatých, průmyslných krajinách, kde probuzené národní vědomí ihned začalo postonávati na úbytě.

Literarní věstník „Plzeňských listů“ oznamuje v každém svém čísle přednášku buď v té neb jiné besedě, krom obligatní přednášky v literarním spolku zdejším, o němžto lze říci vším právem, že je dnes ve květu činnosti své, jaké od takového spolku v tak uvědomělém a velikém městě čekati lze. Ne eufemicky užil p. redaktor „Literarní Hlídky,“ když se ve příčině činnosti spolku tohoto na mne obrátil, názvu „spolku slavného;“ jeť literarní spolek plzeňský slavný, a tu slávu jeho hlásá nejlíp nejvybranější program přednášek z oboru věd i umění. Dovoluji si zde podati takovýto program činnosti spolkové počátkem školního roku 1884. až ku konci června 1885., kdy i spolek za příčinou professorských a učitelských prázdnin ve schůzích svých ustává, by as počátkem října započal znova, a přidámli, že není ani jednoho pondělka, ve který by spolek ustával, ku přednášce a na to následující volné zábavě se nesešel, a že i kdyby cizí host přednášku svou odročil, o přednášku vždy je postaráno, pak nebojím se, že řeknu mnoho, nazvuli život spolkový velmi čilým a existenci jeho velmi čestnou. Jeť též jednatel spolku, pan prof. Čipera, ve příčině té pravým čiperou, jenž na počátku školního roku již nelení a napadneli toho neb jiného povolaného, s pravou evangelickou nezbedností zůstává tluka, až mu přednášku slíbí. Onemocníli jeden neb druhý, nemůželi přespolní host přijíti, není nikdy zle. Buď p. jednatel, nebo p. předseda, t. č. zemský poslanec a okresní sekretář p. Švarz, vždy mají něco po ruce, co čestnou náhradu slibuje i poskytuje. Spolek schází se v malém sále měšťanské besedy, kde rád vidí cizí tváře a se staročeskou hostinností přijímá. V malém tomto sále literarního spolku zařizují se slavnůstky menší, jež bývají nejnenucenější, nejsrdečnější, nejzdařilejší. Ve školním roce 1884.—1885. uspořádal spolek tři takové večírky, a sice jeden ku poctě záhy zesnulého, nezapomenutelného Beneše-Třebízského, dva ku poctě Svatopluka Čecha a Adolfa Heyduka, jehož padesátiny spolek čestnou touto vzpomínkou uctil; při takových příležitostech, jak bližší program ještě ukáže, tvoří krátký proslov, delší životopis o významu oslavence v literatuře, dále zdařilé výkony zpěváckého spolku „Hlaholu“ neb pěveckého quartettu „Lyra“ a výkony jiných

dam i pánů program slavnostního večírku. Na pozvání stává obyčejně „malá slavnosť“ neb podobně, dopadne z toho však vždy upřímná, nelíčená, vlastenecká slavnosť, která mocný dozvuk zanechává po sobě v městě, v němž kromě víc než třiceti tisíc Čechů, žije přes deset tisíc Němcův, a kde vítězství národní strany teprve v posledním desítiletí pojištěno jest.

Snad nebudu s to, abych s žurnalistickou určitostí všecky přednášky ve školním roce 1884. – 1885. vypočítal a jich zaslouženou cenu vylíčil, an jsem původně na referat tento nemyslil; za to však slibuju v tomto roce 1885.—1886., dáli Bůh zdraví, bedlivým býti pozorovatelem a „Hlídce literarní“ hodnověrným zpravodajem.

Předním úkolem spolků literarních je dojista, by uváděly širšímu obecenstvu na paměť zásluhy předních spisovatelův o literaturu, aby nejen ve stálé evidenci udržovaly literaty žijící, horlivě a s prospěchem o rozkvět literatury pracující, ale aby též památku zesnulých koryfeů obnovovaly a tím interess obecnosti k literatuře, tomuto palladiu každého kulturního národa, stále svěžím zachovaly. Úkolu tohoto mohl si, po mém zdání, literarní spolek plzeňský lépe všímati, neboť, jak z programu vidno, neučiněno na tomto poli, až na tři zmíněné večírky, skoro ničeho. Dále nemyslím, že by bylo i to dosti zajímavým a prospěšným, rozebírati v literarních spolcích jedinou báseň nově vyšlou a jednotlivá místa z ní hlubší kritice podrobovati, nebo docela ukázky podobné předčítati — na to má doma každý dosti kdy. Co po mém soudu jediné pravým a i místním býti může, je snaha, když ne celé doby, tož aspoň celé činnosti toho neb jiného z moderních básníkův a spisovatelů vůbec. Co lze zajímavého a poučného pověděti o takovémto obraze doby neb jistého odvětví písemnictví! Podrobné rozebírání řádkův a veršů je v širších spolcích nejen nevděčné, ale i unavující.

K požadavku našemu jest ovšem třeba 1. hlubšího myslitele, 2. pilného sběratele, a to mnohým našim literarním kritikům schází. I v literarním spolku plzeňském jsme takovéto vyšší kritiky postrádali. Na svědectví stoj zde nástin jednotlivých přednášek.

V měsíci říjnu, listopadu a prosinci přednášelo se „O vývoji moderního badání v oboru dějin staroorientalních,“ „O výpravách afrických“ (třikráte), „O explosi svitiplynu, lamp petrolejových“ atd., „O vzdělání a kriminalitě,“ „O francouzské revoluci,“ „O katolické protireformaci v Čechách v době 1658—1780,“ „O alpské růži,“ „O životě a jedu hadím,“ o spisu „Die Unterrichtssprache an der Volksschule,“ „O básních J. V. Sládka,“ „O dějinách vzniku chemie a chemické statistiky,“ „O Plzni ve válce třicetileté“ (dva večery), „O poesii v rouše antickém.“ Dne 22. a 29. prosince podány byly literarnímu spolku dvě zajímavá a zároveň důležitá studia z oboru národohospodářského. První zabývala se se „zástupkami a penězi vůbec,“ druhá měla za předmět „systém mercantilní a kolonialní,“ jichž historie důkladně probrána a hlavně na nesprávnosť systému mercantilního poukázáno, jenž jen obchod a průmysl na úkor rolnictva zvelebiti zamýšlel a proti němuž vystoupil Adam Smith. Dne 5. a 13. ledna přednášel professor angličiny na zdejší průmyslové škole: „O Anglii.“ Byl to výtečný obraz národních, sociálních, politických a náboženských poměrů na základě původních pramenů. (P. d.)

Nakladatelé pražští konali nedávno schůzi, v níž rokováno o chabé hmotné podpoře literatury od obecenstva. Mezi jiným navrženo vydati veřejné provolání k národu a vyzvati všecky vrstvy jeho, aby četněji díla česká kupoval a rozšiřoval. O provolání tom dosud nikde neslyšeti; za to však uveřejňují — nevím po kolikáté už — noviny provolání jiné „Ve prospěch českého čtení.“ Podepsáno jest bez mála půl druha sta jmen slavných — v čele vůdce náš *Rieger* — i neslavných, spisovatelů, redaktorův a j. Snad toto provolání jest následkem oné schůze nakladatelské. Ostatně podobné stesky ozývají se v *listech polských*, a příčinou jich hlavně udává se — soutěž knihkupecká ve vydávání časopisův a listů periodických. V *českém* provolání naopak stojí: „Nakladatelé čeští snaží se o rozkvět a pokrok literatury národní zajisté věrně a neunavně.“

Umělecká beseda pražská 29. dne list. v literarním odboru „dle kompromisní listiny svorně“ zvolila za předsedu Prima Sobotku, za místopředsedu J. V. Friče. Do výboru zvoleni: Dr. Balcar, Josef Holeček, E. Jelínek, Václav Řezníček, Dr. Zítek; za náhradn.: Jan Červenka, J. M. Hovorka, A. Klose, A. Šnajdauf, E. Valečka; do správního výboru: Dr. Balcar, Jos. Holeček; za náhradn. jejich: J. M. Hovorka, A. Šnajdauf. „Vyjednávání o kompromis s nejčelnějšími spisovateli bylo odborem schváleno.“

— V témž odboru lit. 12. prosince předn. P. Sobotka: „Několik črt ze slovanské mythologie.“

Slavia, lit. a řečn. spolek v týdenní schůzi 30. listop. měl přednášku prof. Paroubka: O českém verši a ref. p. Povra o spise: Slava preporoditeljem.

V Českém Musei 28. listop. přednášel *Václ. Svoboda*: O sklánění cizích jmen.

V Besedě učitelské v Praze 28. listop. předn. *Jos. Kořenský* o svých letošních cestách.

V Král. č. spol. nauk 7. pros. předn. *J. Durdík* o řadění nauk filosofických dle complikačního stupně látky jejich.

II. Smíšené.

O Zelenohorském Rukopise píše *K. Müller* v Allg. oesterr. litztg. (č. 19.—20. str. 14.): „Dnes nepochybuje žádný nepředpojatý, že v tomto případě máme před sebou starou písemnou památku národu českého, a že domnělí padělatelé naprosto neměli vlastností k takovému padělání potřebných. Příti ovšem lze se o tom, zdali oba zlomky povstaly v 9. století, jak někteří učenci tvrdí, anebo v 11., jak jiní lépe prý vědí — ale o pravosti básní není již asi pochybnosti.“ O Rukopise Královédvorském, totiž rukopise samém, nikoli básních jeho praví, že pochází asi ze stol. 13.

„Slovanský sborník“ prací českých i jinoslov. spis. uchystal do tisku pražský lit. řečn. spol. Slavia — ve prospěch dramatického družstva v Lublani.

„Rakouské mocnářství slovem i obrazem,“ vycházející z popudu J. cís. Výsosti korunního prince Rudolfa, od knihkupců vídenských tak bylo rozkřičováno, že samo německé obecenstvo proti neslušné reklamě té veřejně se ozvalo Ostatně dle všeho podobá se, že vyjde dílo to přece pouze německy a maďarsky (red. dramatik *J. ryt. v. Weilen* a *M. Jókai*). O českých umělcích a spisovatelích, ač dílo jednati bude též o Čechách, není ani dosud zmínky; však v 1. sešitě (str. 17.) řečeno, že „literární a umělecké kruhy všech národů tohoto mocnářství spojily se ke společné práci.“

„Prosti dělníci“ spisovateli. Nákladem Viléma Körbra v Praze počala vycházeti *Naše knihovna.* Sbírka povídek zábavných, *veskrze prací (sic) to prostých dělníků.* Seš. 1. obs. „Ve víru žití,“ výběr povídek a humoresek Jos. Floriana. Naší zásadou jest, aby každý konal práci, jíž se naučil a rozumí; i prostý dělník — ač jestli spisovatel těchto „povídek“ dělníkem prostým, čemuž nevěříme — může býti spisovatelem, ale posuzovati proto budeme práci jeho jen jakožto spisovatelovu, ne jako dělníkovu. Poněvadž pak pro lid, i pro dělnický, jako pro mládež jen „nejlepší je dosti dobré,“ proto takovýchto podniků schvalovati nelze: jestiť velké nebezpečí, že se dostanou do rukou nedostudovaným studentům, a ti víme, jak umějí s literaturou nakládati! S vydáváním oné knihovny spojena stránka humanitní: výnos věnován pro *zahlející* na výpomoc.

„Vesna“ brněnská bude míti přílohou humoristický list, „jehož účelem bude pěstovati ušlechtilý, zdravý humor vůbec, moravského pak lidu zvláště.“ Redaktorem bude *V. A. Černý* (v Bosní u Mnichova Hradiště).

Ruch v novém ročníku bude míti obrázkovou přílohu „Umělecký Ruch.“

Křížkovského skladby počínají se sbírati a vyjdou pospolu ve zvláštním vydání.

Londýnské „Athenaeum“ uveřejňovalo ob čas přehledy české produkce literarní, kteréž psával prof. Dr. Jos. Durdík. Po tři roky již tam onoho přehledu nebylo, až nyní svěřen týž úkol (za čtyři poslední roky) Frant. Bačkovskému, kterýž práci převzal a právě tohoto měsíce odevzdal.

„Slovinac“ dubrovnický přestal vycházeti, za to však péčí kan. J. Stojanoviće počal v sešitech vycházeti nový list „Dubrovnik.“

Shakespeareova díla nejsou prý psána namnoze prosou, jak dosud se za to mělo, nýbrž veršem; tak alespoň snaží se dokázati *W. W. Lloyd*, anglický vydavatel Sh. děl, dle této zásady upravovaných.

„Vrchlický — klasik.“ „Liter. oznam.“ (č. 2.) polemisuje se „Hl. lit.“ (II. 175.) a dodává: „Vrchlický jest dnes českým klasikem, k němuž zajisté nízká slina zášti ani nedoletá.“ Tahle věta „zajisté“ se povedla! My ovšem nezávidíme Vrchlickému „dnešní“ klassičnosti, zrobené v dílně literarněhistorického nerozumu p. K., jenž pod poznámkou podepsán, a jsouce ovšem proti všelikému „slintání,“ jemuž se p. K. patrně od „našeho genia“ (tamt.) naučil, bezbranni, napadená slova „Hl. l.“ pouze rozhodně potvrzujeme.

III. Životopisné.

Boleslavu Jablonskému zřídí se v rodišti jeho Kardašově Řečici pomník, jenž jej zobrazovati bude v oděvu řádu premonstratského, v nadživotní velikosti. Dílo svěřeno pražskému sochaři Jos. Strachovskému.

J. J. Kraszewski, z Magdeburku propuštěný pod zárukou 20.000 marek, píše 16. listopadu 1885. z Janova A. Plugovi: „O zdrowiu nic nie powiem nowego: jest źle i bardzo źle, ale niech się dzieje wola Boża. Mówię sobie: gdybym choć wiosny i kwiatków doczekał a świat w szatach życia i młódości mógł obaczyć! Miejsce pobytu, za poradą lekarza, obrałem w San Remo.“

Kard. Schwarzenbergovi věnována ve „Stimmen aus Maria-Laach“ (str. 365.—383., 478.—497.) vřelá vzpomínka pohrobní, líčící hlavně vzorný soukromý život a vzácnou povahu nebožtíkovu (seps. Rob. hr. Nostitz-Rhieneck S. J.).

Kar. Tieftrunk, řed. č. gymn. v Praze, oslavil 23. dne listop. třicetileté působení učitelské.

†Czarda Jiří (Čenský: Osvěta 12.).
†Desolda Jan (tamt.).
†Geitler Leopold (tamt.).
†Grünwald Vend. (tamt.).
†Heyduk Fr. (tamt.).
†Chvostek Fr. (tamt.).
†Ježek Josef (tamt.).
†Kotek Fr. (tamt.).
†Kouba Josef (tamt.).
†Kraus Ludv. (tamt.).
Lomnický Š. z Budče (Köpl: Hist. sbor. 5.).
†Pastrnek Ant. (Čenský: Osvěta 12.).
Světlá Karolina (Schulz: Zlatá Praha 1.).
†Šimáček Fr. (Čenský: Osvěta 12.).
†Škoda Jakub (Bílý: Zlatá Praha 50. 51.).
— — (Čenský: Osvěta 12.).
†Tesař Fr. (tamt.).
Tyršová Renáta (Vlček: Světozor 50.).
Vlasák A. N. (Navrátil: Kutnoh. listy 96.).
Dopisy Vincence Žáka k A. V. Šemberovi (Hlídka lit. 1.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Z dějin česk. básn. za let 1820. až 1855. (Komenský).
— O novellistice české z let 1820.—1848. (Hlídka lit. 1.).
Brandl, Ze života Dobrovského (Obzor 22.).
Čech L., Palacký jakožto filosof (Osvěta 12.).
Dörfl, Podvodníci v anglické literatuře (II. Pokrok 372.).
Dostál, O lásce k vlasti (Hlídka lit. 1.).
Hudec, Ilyrský ruch na slov. jihu (Květy 12.)

Kalousek, Spolek ku vydáv. písem. pam. náb. a církv. výv. (Pokrok 338.).
— Příspěvky k životopisu Palackého (Pokrok 331.).
Korec, Esthétický rozbor Čechovy „Dagmary“ (Obzor 22.).
Kousai, Činnosť lit. spolku plzen. (Hlídka lit. 1.).
Krecar, Adolf Heyduk (Lit. listy 23.).
Krippner, Z liter. besed přerovských (Hl. lit. 1.).
Krsek, Láska v básnictví antickém, zvláště lyrickém (Lumír 32.).
Kuffner, Listy o divadle (Květy 12.).
Mattuška, Život Bol. Jablonského (Vlasť 3.).
Pohunek, Různé bejlí z českého Parnassu (tamt.).
Rezek, Seydler, Masaryk, Jak zvelebovati naši lit. naukovou (Athenaeum 2. 3.).
Šafránek, Solon, Thales, Pythagoras (Zlatá Praha 48.).
Šťastný Vl., Několik úvah jubilejních (Obz. 23.).
Trpký, List z ptačí perspektivy (Hlídka lit. 1.).
Tumpach, Chrvátská lit. posl. let (Vlasť 3.).
Vrchlický, Alfonse Daudet (Světoz. 48.—50.).
Vychodil, Dagmar (Hlídka lit. 1.).
Zákrejs, Česká činohra (Osvěta 12.).
Nejnovější literat. historická (Hist. sborn. 5.).
O trojici poličských spisovatelů (Jitřenka 23.).
O hmotných poměrech naší literatury (Nár. L. 340.).
Z literarních besed přerovských (Obzor 22.).
Вейнберъ: Викторъ Гюго, (Сѣверный Вѣстникъ č. 1. sll.)
Иванюковъ. Уныніе і пессімізмъ соврем. общества (tt. č. 2.)

Mickiewiczově památce věnoval polský „Kraj“ v literarní příloze své (26. listop.) řadu článků, z nichž důležitější uvádíme: Brzozowski, Moje wspomnienia o M.; Morfil, M. w liter. angielskiéj; Tretiak, Poezya polska po M.; Léger, M. w lit. francuzkiéj; Mahrburg, Pogląd na wszechświat w utworach M.; Zipper, Dzieła M. i Niemcy; Brandes, Pan Tadeusz; Frank, M. w rusińskiéj lit.; F. K., Poeta i społeczeństwo; Budrys, M. w lit. litewskiéj; Incognitus, M. jako pisarz sceniczny; Kraszewski, O pomniku dla wieszcza; Połoński, M. w lit. rosyjskiéj; Jelski, M. na Białorusi; Zaleski, M. podczas pisania i drukowania Pana Tadeusza; Belza, Maryla; Studyum dokt. P. Chmielowskiego o M. a j. Článku „Mickiewicz w literaturze czeskiéj“ marně v seznamu hledáme...

Borgognoni, La bellezza femminile e l'amore nell' antica lirica italiana (Nuova Antilogia, fasc. XX.
Brückner, Jan Kochanowski (Archiv f. slavische philol. 3.).
Denis, Les origines de l'unité des frères bohémes (Ann. de la Fac. des lettres de Bordeaux 2.).
Dieffenbach, Schillers Wallenstein und die geschichtl. forschg. (Allg. oest. litztg. 19. 20.).
Frei, Der militarismus in d. mod. deutschen literatur (Allg. oesterr. litztg. 19. 20.).
Görner, Zur prager flugblatt-poesie d. 7jähr. krieges (Mitthl. d. vereins f. gesch. d. Deutschen in Böhmen 2.).
v. Hartmann, Köstlins Aesthetik (Zeitschrift f. philos. 87. 2.).
Hertz, August Boeckh u. Im. Bekker (Deutsche Revue 12.).
Morgenstern, Die Faustsage im judentum (Allg. oest. litztg. 19. 20.).
Müller, Czechische poesie (Allg. oest. litztg. 19. 20.).
Schranka, Über anthologien (Blätter f. liter. unterh. 47.).
de Vogüé, Les écrivains russes contemp.: Nic. Gogol (Revue de deux mondes 72. 2.).
Contributions à l'histoire de la littératnre autrichienne (Revue critique 46, 47.).
Pedantyzm kommentatorski Niemców („Shakesp. vor d. forum d. jurisprudenz“; Kłosy 1066.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Nár. Listy 338.).
Bačkovský, Výzkumy a návrhy pravop. (Šťastný: Hlídka lit. 1.).
Bartoš, Lid a národ (Obzor 22.).
Bayer, Biblioth. paedag. klass. (Athen. 2.).
Dubec, Ze zlatých dob Moravy (Lit. Listy 23.)
Durdík, Dějiny filos. (Athen. 3., Hlas 136.).
Ekert, Posv. místa Prahy (Wildmann: Vlasť 3.).
Hlavatý, Filosofie sv. Tomáše Aqu. (Hlavinka: Vlasť 3.).
Hlavinka, Růže Sušilova (Lit. Listy 23.).
Jirásek, Johanka. Z malých cest (Mířiovský: Pokrok 342; Tichý: Lit. Listy 23.; Zlatá Praha 49.).
Kapras, Spiritismus (Vrba: Lit. Listy 23.).
Kosmák, Kytice (Světozor 49.).
Krásnohorská, Vlny v proudu (Vychodil: Hlídka lit. 1).
Kryšpín, Obraz činn. lit. učitel. československ. (Verner: Komenský 48.).
de Lisle, Výbor básní (Zlatá Praha 50.).
Lier, Feuilletony (Nár. Listy 340.; Zlatá Praha 50.; Světozor 50.).
Mathon, Hlídka lit. (V. Drbohlav: Čech 279.).
Pospíšil, Filos. sv. Tomáše Aqu. (Hlavinka: Vlasť 3.).
Rais, V. B. Třebízský (Dvořák: Lit. Listy 23.; Světozor 50.).
Rénan, Kněz z Nemi (J. Vrchlický: Pokrok 333.).
Syrokomla, Vybrané básně (Lit. Listy 23.).
Škrdle, Vlasť (Želkovský: Hlídka lit. 1.).
Tomek, Děje král. česk. (Athen. 2.).
— Dějep. m'sta Prahy (tamt.).
Trakal, Hlavní směry nov. právn. filos. (Athen. 3.).
Vorovka, Stylistika (Athen. 2.; Zlatá Praha 50.).
Vrchlický, Sonety samotáře (B. Čermák: Nár. Listy 340.).
— Twardowski (L. Čech: Hlídka liter. 1.).
Zeyer, Kronika o sv. Brandanu (Lit. Listy 23.).

VI. Knihopisné.

Arbes, Ve službě umění. Skizzy. Pr.
Bačkovský, Kollárova Slávy Dcera. II. Pr.
Braun, Z pamětí krevních písařů. Obr. hist. Pr.
Čech Sv., Pravda a drobné básně. Pr.
Durdík, Dějiny filos. nejnovější. I. Pr.
Hostinský, O české deklamaci hudební. Pr.
Jirásek, Psohlavci. Histor. obr. Pr.
Kalina, Obrazy z dějin vychov. Pr.
Kolář, Rusko slovem i obr. I. 7. Pr.
Kuba, Slovanstvo ve svých zpěvech. I. 16. Pard.
Lier, Arabesky a novelly. I. Pr.
Masaryk, Základové kongretné logiky. Pr.
Pitra, Rozdíly mezi žichou a duší. Kutná H.
Rudolf, Almanah těsnopisný. Hrad. Král.
Sedláček, Hrady a zámky české. V. 4. Pr.
Sborník paedag. semináře. Pr.
Sláma, Vlastenecké putov. po Slezsku. Pr.
Šubrt, Čechy. III. 36—38. Pr.

Třebízský, Sebr. spisy. IV. 3. Pr.
Vychodil, Aristotelovy knihy O duši. Brno.
Wellner, O dějepravě osvěty. Táb.
Biblioteka najczelniejszych utworów literatury europejskiéj (Nowelle Bret. Harta a Komedye Publiusza Terencyusza). Warszawa.
Bałucki, Pisma. T. 3. „Ostatnia stawka." Warszawa.
Czajewski, Historia literatury czeskiéj od czasów odrodzenia. Warszawa 1885. Zesz. III.—V.
Chłędowska, Szkice literackie. TT. 2. Lwów.
Choiński T. J., Henryk Hejne, studyum. Kraków.
Konar, Hrabina Sylwia. Sztuka v 3-ch aktach. Warszawa.
Kraszewski, Bajbuza (XXIII.), powieść historyczna. 3 tt. Kraków.
— Wybor pism. Oddz II. Powieści Szlacheckie (s kritickým úvodem P. Chmielowského). Warszawa. C. 1 r. 50 kop.
Orzeszkowa, Zbor. wyd. powieści T. 23 i 24: Rodzina Brochwiczów. Warszawa.
— Romanowa. Bibl. Mrówki tom. 210. Lwów.
Słowacki, Pisma. 2 wyd. TT. IV. Lwów.
Słowniczek wyrazów obcych i cudzoziemskich, używanych w mowie potocznéj i w prasie peryodicznéj polskiéj. Warszawa.
Zipper, Herder jako pedagog. Lwów.
Złota przędza poetów i prozaików polskich. Warszawa. Tom. 3. Zesz. 1—8. (Wolski, Lenartowicz, Wilkońska, Syrokomla, Pług itd.)
Гнѣдичъ, Повѣсти и разсказы. СПб.
Жуковскій, Сочиненія. Изд, 8-е. СПб.
Ключъ къ русскимъ упражненіямъ учебника Французскаго языка Д. Марго. СПб.
Ломброзо — Гетюшинова, Геніальность и помѣшательство. СПб.
Крестовскій, По памѣть 1850—1884. г. СПб.
Салласъ. Въ старой. Москвѣ. Истор. роман. СПб.
Соловьевь, Княжна Островская. Истор. повѣсть. Изданіе 3-е. СПб.
Степовичъ, Изъ поѣздки въ Чехію. Изв. спб. слав. благотв. овщ. СПб.
Толстой. Громеко Послѣд. произвед. Крит. этюд СПб.
Тургеневъ, Первое собраніе писемъ. СПб.
Салтыковъ (Щедринъ), Невинные разсказы, Изе. 3—е. СПб.
— Сатиры въ прозѣ. Изд. 3—е.
Зелинской, Истор. — критич. ком. къ сочин. Достоевскаго. II. СПб.
Baumgartner, Goethe. Sein leben u. seine werke. Freiburg im Breis. 1. bd. 2. aufl.
Brunner, Hau- u. Bausteine zur deutschen lit.-gesch. Wien.
Dohme, Kunst u. künstler d. 19. jahrh. Biogr. u. charakteristiken. Leipz.
Dehlen, Die theorie des Aristot. u. d. tragödie der antiken, christlichen, naturwissenschaftl. weltanschauung. Götting.
Gietmann, Die Göttl. Komödie u. ihr dichter Dante. (Das problem des menschl. lebens in dichter. lösung. I. 1.)
Glaser, A. Vaníček. Biogr. sk. Wien.
Günther, Grundzüge der tragischen kunst. Leipz. u. Berl.
Jaesche, Das grundgesetz der wissenschaft. Heidelb.
Könnecke, Bilderatlas z. geschichte d. deutschen nationalliteratur. Marburg.
Lazarus, Ideale fragen in reden u. vorträgen. 3. aufl. Leipz.
Leskien, Untersuch. üb. quantität u. betonung in d. slavischen sprachen. Leipz
Schmidt, Lessing. Gesch. s. lebens u. s. schriften. Berl.
Wagner Rich., Entwürfe, gedanken, fragmente. Leipz.
Weltrich, Fr. Schiller. Biogr. Stuttg.
Wetz, Die anfänge der ernsten bürgerlichen dichtung. I. Das rührende drama d. Franzosen. Worms.
Wundt, Essays. Leipz.
Russisches gesprächbüchlein. Russisch-französisch mit aussprache. Leipz.
Dupuy, Les Grands maîtres de la littérature russe au dix-neuvième siècle (Gogol, Turgeněv, Tolstoi). Par.
Montégut, Écrivains modernes de l'Angleterre. 1. Par.
Sarrazin, Poètes modernes de l'Angleterre. Par.
Vapereau, Eléments d'histoire de la littérature française. Par.
Adams, A brief hanbook of american authors. Boston.
Catalogue of first editions of american authors (over 300 names). New-York.
Vigfusson a. York Powell, Corpus poeticum boreale. The poetry of the old northern tongue from the earliest times to the 13th century. Oxf.
Calderon, El Mágico prodigioso. S německ. úv. a pozn. od Krenkela. Špan. Sbírky divad. sv. II. V Lipsku.
Coda, La filosofia di Torquato Tasso nella Gerusal. liberata. Turin.
Ferrieri, Guida allo studio critico della letteratura. 2. ed. Turin.
Mariotti, Sul canto VI del Paradiso di Dante. Rimini.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky doby, jež podává *V. D.*

I.

Pan Puntiček zabořil se do měkké pohovky, zapálil si vonný doutník a oddal se na chvilku blahým dumám.

Před ním na stole ležela otevřená zápisní kniha, vedle něho pyšnila se obrovská skříně knihami naplněna.

A propos! — — Pan Puntiček, knihovník občanské besedy v Pokrokově; na ostatním důstojenství nám mnoho nezáleží. V tomto postavení byl pan Puntiček osou, kolem níž se celý městský idealní život otáčel — vzdělán, sečtelý, řečník a pod.

Ponechme ho nyní jeho poetickým myšlénkám a prohledněme si knihovnu. Všechna čeď! Skříň knihami takměř nabita. Veškerá literatura česká se na nás blaženě usmívá.

Ah, tam ony objemné svazky jsou jistě »Osvěta.« Nemýlili jsme se. Pod ní »Květy« druží se vespolek ve vkusné vazbě a za nimi ta mládež všech laciných a drahých knihoven: Ottova, Vilímkova, Lauermannova, Vačlenova, Kobrova, Hynkova, Kabinetní, Ústřední, dále Matice, Libuše atd. Radosť na ně pohleděť! Každá knihovna hoví si ve zvláštní příhradě. Na některých knihách je znáti, že svému účelu znamenitě slouží; obzvláště ony, které nesou hrdé heslo: »Osvětou k svobodě.«

V druhém pořadí trůní krásná literatura všeho druhu: romany, romanetta, novelly, povídky, humoresky, drobotiny a pod. Arbes líbá se s Třebízským, Neruda Zeyer a Holeček tisní Tyla, Chocholouška a Hvězdu; Svat. Čech, Herites, Jirásek, Vlček a Pravda stojí svorně vedlé své družky Němcové a Světlé, k níž se tulí i Sofie Podlipská.

Hned pod nimi usmívá se na nás Kraszewski, Turgeněv a dále legie autorů cizích počínajíc Hugem a končíc Herlošem.

V třetím pořadí jest již značná řada Světozorů; Paleček poslal sem také několik ročníků »se slušnými illustracemi« a »řízným vtipem.« Nějaký mecenáš dal sem dva ročníky »Slavie.«

Jaký to mohutný zdroj umy a zábavy. Až se srdce plesem rozehřívá!

Hle, tam nejvýše jsou ještě dvě knihy. Co pak to je?

»I vida, Zola a Boccaciův »Dekameron!« — Něco šťavnatého, svižného, čemu se každý srdečně zasměje.«

»Ale co to? — Vy se se mnou neradujete? Tak vážný děláte obličej? Co se vám pro Bůh přihodilo?«

»Jak? — — proč tu není: Dědictví sv.-Janské, cyrillské, maličkých, Hlasy katolického spolku, Záb. bibliotéka, Záb. večerní? Snad žertujete!«

»Ty se sem nehodí! My jsme osvětáři, jdeme duchem času, kdo by šel po zpátku. Takových knih je dosti na faře. Přece však trpíme tu záb. večerní, dostáváme je darem, víte, tak pro ty — však mi rozumíte.

»Co vás to napadá podporovati takovou literaturu, která za každým slovem má Pána Boha, která mluví ještě o zázracích. Tyto knihy postupují s pokrokem lidstva. Jsou to vesměs dobré knihy.«

»Že jen některé? — Věru dnes vás nechápu. — Však hle, tam kdosi jde pro knihy. — —«

Do knihovny vstoupila dama.

Pan Puntiček rychle se vzchopil a s lahodným úsměvem vítal příchozí.

»Moje úcta, slečno Vlastimilo.«

»Děkuji. Prosím račte mi zase něco vybrati,« zazvonila slabým hláskem Vlastimila.

Knihovník přijal z ruky její knihy a odpisoval je.

»Nu, jak se vám tato romanetta líbila?« ptal se zdvořile. — Dívka se zarděla.

»Moc hezky. Zvláště onen »Divoký demon« a »Ukřižovaná.« Velmi napínavé a příšerné, až jsem se bála.«

»Ó Arbes je v tom oboru výtečníkem. To je náš český Poe; on rozechvívá čivy čtenářovy podrobným líčením děsných výjevů, udržuje mysl jeho v zimničném napjetí a vypůjčuje si často podklady mohutných svých effectů od pokročilé vědy. Zvláště tato romanetta jsou jediná svého druhu v naší literatuře. Takových mužů potřebujeme. — Čím bych měl slečno nyní vám posloužiť?«

»Důvěřuji vám, pane Puntičku. Vyberte mi cosi podobného.«

»To vám radím, slečno, Zeyera, v něm jest poklad všeho krásného. Jakou má nádhernou formu a směle vybudovanou composici. Jemu se na obzoru našeho literarního nebe, pokud se týče fantasie a krásy jeho podání, dosud nikdo nevyrovnal. Tato knížka se vám zajisté zalíbí.«

Podal jí uslužně Novelly II. díl od J. Zeyera.

»Zvláště duchaplné mají tyto novelly zakončení. Láska žádá tu svých obětí. V první novelce (Tereza Manfredi) hrdina láskou šílí; v druhé (Darija) stává se dívka z lásky bezectnou; v třetí (Donato a Sismonda) nevěrník proklán; ve čtvrté (Duhový pták) dokonce jest zabití, šílení a slétnutí do propasti ze samé lásky. Čtoucí člověk se rozehřívá, mocná fantasie ho unáší do kouzelného ráje — čtenář zdá se skutečně býti v jiném světě, kde slunce více pálí, kde krev prudčeji pobíhá.«

(O. p.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 2.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*[1])

I.

Zkoumatel povah literarních nalezl by při humoristovi českém Václavu Filípkovi mnoho záhad, kdyby na základě bibliografického seznamu spisů, které tento nad jiné pilný spisovatel sepsal, přeložil, dle rozličných originalů volně zpracoval a uveřejnil, o vniterném životě Filípkově ponětí jakési neb úsudek vytvořiti si hleděl. Vždyť pod týmž jmenem Václava Filípka spatřujeme překlady z Krištofa Schmidta a Eugena Sue, Kampe a Goldsmitha, Houwalda a Kotzebue a mnoho jiných, pohlédnouce pak na obsah knih samých, najdeme tu bujný francouzský roman vedlé Robinsona, modlitbičky a spisy pro dítky, čtení pro lid, rozličné kalendáře a konečně též politické noviny! A jako na doplněk všeho též humoristické spisy: Turek na mostě pražském, Pamětnosti Kocourkovské a Paleček.

Václav Filípek, sdíleje osud větší části spisovatelstva v počátcích našeho probuzení, ten totiž, že síly své rozptýliti musil i k vůli národním směrům tehdejším i k vůli výživě, nemohl zakotviti se v oboru jednom — prostonárodním spisovatelství, k němuž byl jako zrozen. Pravým a nejužším však polem Filípkovým byla humoristika a hlavně ona burleskní humoristika, ježto ráda až do karikatury zabíhá, když si uzdu pustí a sama sobě zůstavena jsouc, jiného ohledu nemá, než aby budila smích. V tomto oboru byl Filípek ryze svůj. Ale byl by též na satirika, a sice velmi trpkého, byl dospěl, kdyby mu bylo času zbývalo se k tomu docvičiti a rozhovořiti se dle mysli své.

Filípek byl člověk zvláštní. Skromný, jednoduchý a bez moderního nátěru; při tom však Čech celým srdcem... Náležel v tu třídu lidí, již jsou na pohled ve společnosti zbyteční a nepatrní, avšak nalézajíli se v nejužší známé společnosti, teprv objevují pravou svou povahu veselou a právě oni jsou to, kteří společnosť ve pravém tempu udržují. Rovněž Filípkovi skromnosť jeho nedopouštěla, aby se v místech neobvyklých tlačil v popředí. Ale když se mezi přáteli rozhovořil, tu oním suchým humorem svým je rozesmál, kterýmž v některých úlohách též na soukromých divadlech českých se vyznamenával.

[1]) K sepsání životopisu tohoto přispěli mně laskavě P. T.: paní *Anna Filípkovd*, choť Václava Filípka, paní *Turnovská* a p. red. *J. L. Turnovský*, p. *Jan Neruda*, spisovatel v Praze, p. *P. Tomáš Škrdle*, red. „Vlasti," a p. *Pacholík*, učitel na Žižkově.

Václav Filípek narodil se dne 28. srpna roku 1812. ve Veselí nad Lužnicí.

Václav Filípek měl ještě dva bratry: *Jana,* kostelníka ve Veselí, a *Františka,* usedlého na živnosti ve Veselí.[1]) Postavy byl Filípek prostřední, plného obličeje, vlasův a očí černých, nosu tupého.

Studia gymnasijní vykonal s dobrým prospěchem v Jindř. Hradci v letech 1826.—1832, naleznuv tam velmi důvěrného přítele ve spolužákovi *Karlu Tupém* (pozdějším básníku Bolesl. Jablonském). Ducha vlasteneckého a idealního neli roznítil, tož utvrdil v něm horlivý a šlechetný professor *Karel Hrubý.*

Tento nezapomenutelný professor pro gymnasium jindřicho-hradecké dával si zvláště záležeti na tom, aby žáky své seznámil s literaturou českou a jejími jednotlivými zjevy výtečnými, na př. Jungmannovou Slovesností, z níž pilně žákům ve škole předčítal. Mimo to půjčoval studentům ochotně a horlivě knih českých, tak že se nedivíme, když toho času vyvinuli se na hradeckém ústavě znamenití duchové, pozdější znamenití spisovatelé čeští: *Boleslav Jablonský, Fr. Doucha, Frant. Pravda (Hlinka), Frant. Rull* a j. v.[2])

Základ, položený prof. K. Hrubým[3]) v nitro Václava Filípka, zdárné nesl ovoce, i když později v třídě páté dostalo se mu nového professora v *Karlu Dubském.* Tenť pokračoval neméně horlivě v začátcích předchůdcem K. Hrubým položených. Probíral se žáky Hankovu mluvnici a půjčoval jim k opisování znělky z Kollárovy »Slávy dcery.«

Vysvědčení Filípkova ze tříd humanitních (»poesie« a »retoriky«) byla výborná.[1])

Po skončených studiích v Jindř. Hradci odebral se Filípek roku 1832. do Prahy na »filosofii,« kdež zároveň s Tupým nemeškali vyhledati vlastenecký kroužek pražské omladiny, skupený tehda kolem nejidealnějšího českého dobráka — *Josefa Kajetána Tyla.* Přidali se do jeho družiny.

Toto seznámení se Filípkovo s Tylem není ceny nahodilé. V krátce vidíme, kterak vřelé přátelství intimní mezi oběma se vyvíjí, ano spatřujeme v nich věrné spolubydlitele, po bratrsku spolu žijící a si pomáhající.

Tyl zaměstnán byl tehda (od r. 1831.) v kancelláři ujce svého Zelinky, účetního u pěšího pluku pražského č. 28., a tu dopoledne býval obyčejně v úřadě, někdy i odpoledne anebo si nějakou práci úřední domů brával. Byl tudíž valně zaměstnán. To však nevadilo Tylovi, aby r. 1833. dal se do vydávání časopisu »Jindy a Nyní,« národního to zábavníku pro

---

[1]) Synem Františka Filípka jest professor *Josef Filípek* při realce v Brně.

[2]) Professorský sbor gymnasia v Jindř. Hradci složen byl toho času následovně: Ředitelem neboli praefectem gymnasia byl člen řádu premonstrátského ze Želiva, pozdější tamní opat *Ignác Sekoušek,* jemuž podřízeni byli čtyři professoři. V prvních třech třídách vyučoval *Mdr. Skalický,* ve čtvrté supplent *Karel Hrubý* a v posledních dvou třídách humanitních *Karel Dubský.* Katechetou byl *P. Fischer.*

[3]) O Karlu Hrubém platí výmluvná slova Bol. Jablonského v Nerudových „Div. táčkách“: „Karel Hrubý, který přišel k nám z Prahy a který se později vystěhoval do Ameriky, byl prvním, jenž nám otevřel oči a seznámiv nás poněkud s literaturou českou, roznítil v srdcích našich lásku k věci národní.“ Karel Hrubý zemřel ve státě Ohio v lednu r. 1882. jako professor na Miomi-universitě v Oxfordě.

[1]) Podáváme zde podrobný obsah obou těchto vysvědčení: Poesie (V. třída. Rok 1830.—1831. Zapsáno 18 žáků): Mores: Em., Religio: Em., Stylus: ad em., Mathesis: Em., Geographia-Historia: Em., Lingua graeca: Em. — Retorika (VI. třída. Rok 1831.—1832. Zapsáno 14 žáků): Mores: ad em., Religio: ad em., Stylus: ad em., Mathesis: Em., Geographia-Historia: Em., Lingua graeca: Em. — Od školního platu osvobozen byl Filípek r. 1828.

Čechy, Moravu a Slovany v Uhřích. Náklad vedl J. H. Pospíšil.

Do časopisu »Jindy a Nyní« začal Filípek prvně přispívati. Vedlé něho vyskytují se tu jména: F. J. Činoveský, Josef Franta, Jan z Hvězdy (Jan Jindř. Marek), Fr. Jaroslav Kamenický (Vacek), V. Sv. K.(ladenský-Štulc), B. Klatovský (Storch), Jan Kopecký, Božislav Kosořský (Pichl), J. Malý, Antonín Marek, Michal Silorád Patrčka, J. Procházka-Devítský, Václav Stehlík, Karel Strnad-Klatovský (Amerling), Mirumil (Pohořelý), O.(ndrák), Jan Slavomír Tomíček, K. Tupý, Fr. Vetešník, Vladimír (Pelikán), A. Wiesner a j.

Kterak Tyl s Filípkem společně ve prospěch časopisu pracovali, o tom svědčí následující výpověď samého Filípka: »Večer, když jsme přišli domů, Tyl obyčejně v posteli čítal a já, když tobo byla potřeba, někdy až pozdě do noci psal buď něco původního, anebo něco překládaje. Někdy jsme některý článek překládali společně; kde on přestal, začal jsem já a tak naopak. Tyl vstával velmi časně, prohlédnuv, co jsem byl napsal, psal pak a někdy i časně odešel, nechav mi na stole cedulku: »Napište původního článku ještě as na půl strany tištěné,« nebo: »Přeložte, kde jsem přestal, ještě kus dále a doneste to do tiskárny,« často i: »Dojděte k Šochovi a seberte nějakých drobností.« Byla to kavárna »u tygra,« kdežto mnoho novin a časopisů bylo pohromadě, a tam jsme chodívali na lov rozmanitých drobnůstek pro »Zrcadlo časův a ducha lidského,« pro »Čas a duch lidský« a pro »Denní kroniku.«

Časopis »Jindy a Nyní« měl zejména působiti na krásnou pleť, jejíž zrozenky ještě po veliké většině za neslušno a pochybení proti obecné etiquettě považovaly baviti se jazykem českým. Proto redaktor hned z počátku báseň do listu vložil s titulem »Jakou bych rád?« a před ní položil úvod »Něco pro veselé.«

»Nu tedy se již veselte, veselí Čechové,« hlásá Tyl, »veselte se po česku! Hovořte, zpívejte, deklamujte a tancujte po česku. Čas k tomu nastal — dlouzí zimní večerové jsou veselůstek přátelé. Cokoliv malého já k pospolité rozkoši přidati mohu, věrně učiním. Někomuli se básní k deklamaci zavděčím, ejhle! tu stojí první hotová.«

Ve článku »Jaké jsou naše zábavy« nakreslil, v jaké nevážnosti, ba v jaké opovržení jazyk český tehdáž na mnoze, jmenovitě v jistých kruzích byl. Vypravuje tu o odpolední zábavě u pana rady z Blbova, kdežto se hostům silné kávy, dobrého vína, hebkých dortův a záživné pečeně podávalo, kdežto výborná hudba byla, tančilo se a pro rozmanitosť též se deklamovalo. Domácí devětiletá dceruška deklamovala v potu tváře Schillerovu píseň o zvonu. »Nyní došlo na mne,« vypravuje Tyl dále. »Byť jsem přislíbil, že též něčím k pospolité zábavě přispěji. Vkročil jsem na výstupek, na němžto si byla před chvílí devětiletá zvonička nevadlých věnců vyzvonila. Podívání na krásnou strakatinu sedících přede mnou paniček a dívek občerstvilo i chuť i paměť moji, a s obratnou umělostí jsem se ku předu, v pravo i v levo uklonil. Radostné a mne tedy povzbuzující očekávání jevilo se po celém sboru. I spustil jsem hlasem zvučným »Lel a Lila,« ballada od Šafaříka. — Avšak hle! zmizelo lahodné usmívání s tváří paniček; medové rty slečinek špoulily se k uštěpačnému úsměchu; hlavy pak u těch i oněch obracely se k sobě a ústa začínala důležitý hovor o čepcích a klobouci ch. Panáčkové pokašlávali, čechrali si napálené kudrlinky a pouštěli vtipu svému žilou, přemoudře si odfrkujíce: »Böhmisch — wie gemein!« Jako by zlý černokněžník byl mezi nás prutem peklu zasvěceným udeřil, protivná mi změna nastala ve společnosti. I roznítila se

hněvem a bolestí duše moje a duch improvisací sklonil se ke mně a tváře hořely, ze srdce pak i z úst zaznělo takto:

Zhasínejte, nebes jasná světla,
V strašných skryj se, vlasti, temnotách.
Aby nutno trapných ve psotách
Noha lidská klopotně se pletla.

Slepo, hlucho buď! Ta věků metla
Z vůle kochati se v cizinách,
Uvadla by v holých pustotách,
Menší vina člověka by hnětla.

Krásnýť Čechů jazyk, země, zboží,
Otců mrav, a matky tichý stan,
Avšak v cizím líhá plémě loži.

Zachvať je nebe! zachvať je svojí mocí,
By se nevrhalo v pekla chřtán —
By se nerouhalo dítě otci!

Takovýmto způsobem vychovával Tyl s Filípkem českou společnosť. Dnešní otázka českého salonu má zárodek svůj v tomto snažení. (P. d.)

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

(Č. d.) Značně pozoruhodnější, třeba že o mnoho co do objemu menší překlad, nežli byl Štěpánův, objevil se r. 1823., jsa vydán s tímto názvem: »Listové z dávnověkosti. (Básně z východních pověstí.) Z němčiny J. B. Herdera přeložil *F. L. Čelakovský.*«

Frant. Ladislav Čelakovský (* 1789., † 1852.) byl vystoupil u veřejnosť r. 1822., vydav roku toho prvý díl »Slovanských národních písní« a své »Smíšené básně,« kterýmižto dvěma plody hned proklestil si náležitě cestu k vrcholu své slávy básnické. Herderovy pak »Listy z dávnověkosti« (Blätter der Vorzeit) přeložil, jakoby na vděk *Herderovi* za jeho náklonnosť k Slovanstvu, jakož i za svůj užitek a prospěch z něho. Obíraltě se Čelakovský Herderem již za svých studií na gymnasiu v Budějovicích a byl jeho spisy uveden ke studiu písní prostonárodních, které z něho učinily básníka takového, jakým právě se stal.

»Listy z dávnověkosti« Čelakovský přeložil již r. 1822., ale otiskl roku toho z nich pouze jedinou pověsť, a to »Josef a Julinka« v *Zieglerově* »Dobroslavu.« Z dopisů Čelakovského ke *Kamarýtovi* [1]) dovídáme se o překladě tom prvé zprávy ze dne 3. listopadu r. 1822., ze které patrno, že již tehda Čelakovský jej dodělával, jakož i že název přeložil prvotně jinak; psaltě Kamarýtovi toto: »Herder posavade byl mým zaměstnáním a listové starobylosti (je to tak dobře? vidíš, já již v prvních slovech vězím, tedy si mnoho o tom přeložení nepřislibuji) již již dodělávám. Poptej se, budešli s Landfrásem, chceli je do tisku, ale pod výminkou, aby mi dal 5 zl. od archu tištěného, tento rok musím hospodařiť s Músou a těžiť. Nechceli, také dobře. Pospíšil dá rád. Bude to vynášeť tisku asi 6 archů. O tom mne tedy sprav, já to zatím v Praze dám do censury.« Hned však po té psal mu v dopise ze dne 29. listop.: »O Herderových listech již Landfrásovi neříkej, někdy v lednu je dám zde do tisku, aby 23tým rokem zas o mně poticha byla.« A 16. prosince: »Rokem 23. vydám »Listy starobylé,« jiného snad nic.« Konečně mu psal »o středopostí« r. 1823.: »Herderovy listy se již tlačí. První arch ondyno četl báťuška Jungmann, a jak jsem pozoroval, byl ukontentován. Načež ještě čekám soud tvůj, jak dalece jsem s prósou vystačil.« Jiných zpráv o překladě tom z dopisů Čelakovského se nedovídáme, a také zcela ničeho není o něm v dopisech Kamarýtových k Čelakovskému.

[1]) Fr. L. Čelakovského „Sebrané listy.“ V Praze 1865. Nákladem Dra. Edv. Grégra.

Jsou pak »Listové z dávnověkosti,« jak na titule připomenuto, »básně z východních pověstí,« lépe však jest nazvati je květnou sbírkou básnických pověstí východních. Jest jich všech 49 a jsou přeloženy mistrnou prostomluvou. Byla tehda v českém písemnictví doba přechodu od slohu staroklassického ke slohu modernímu. Onen již nevystačoval na nové potřeby času a v posledních svých zástupcích bral na se podobu mluvy neohrabané, neotesané; tento ještě nebyl utvořen, a prostomluva nejčelnějších tehdejších spisovatelův, ani samého Jungmanna nevyjímaje, ukazuje nám patrný obraz té kolísavosti a nejistoty, která jest znakem každé doby přechodné. A tu vyskytl se překlad Čelakovského »Listů z dávnověkosti,« napsaný prostomluvou, zračící se staroklassickou důkladností v půvabném, lepotvárném, novém kroji, jakožto prvý klassický vzor moderního českého slohu v řeči nevázané.

Tolik o novellistice české před r. 1824. Teprve roku 1824. zjevila se po Lindovi původní novellistika česká. Vystoupili dva spisovatelé roku toho, *Václav Novotný,* jehož ani nejnepatrnější data životní nám zaznamenána nejsou, a *Jan Jindřich Tadeáš Marek,* spisovatelským jménem *Jan z Hvězdy* (* 1803., † 1853.), který co do času jest prvým zdárným vzdělavatelem české novellistiky původní.

Od Václava Novotného vyšla r. 1824. dosť objemná »povídka z dávnověkosti české,« s názvem »Oběť,« která jest dojista jediná svého druhu v novellistice české, pravé metaforické monstrum. Byla tehda doba skutečné honby po krásně zvučících slovech, po hledaných vazbách a dithyrambických obratech. I jest sloh v »Oběti« tak zamotaný, tolik květů v ní naházeno a tolik obrazů nakupeno, že nemožno k povídce ani se propracovati. Zdá se, že tu znamenitý talent ubředl v labyrintě tropů, vyplésti se z něho nemoha. A přece jeví se v povídce této neobyčejná fantasie, někdy až přílišně potřeštěná a libující sobě v obrazových skupeninách přepodivných.

Také Jan z Hvězdy z počátku trpěl touto manýrou, ale hned měrou již mnohem menší a brzo vybavil se z ní zcela. Lze pak právem říci, že Janem z Hvězdy r. 1824., kdy vydal prvý díl svých povídek s názvem »Konvalinky,« aneb: »Sbírka původních romantických povídek ze starobylých i novějších časů,« jejichžto druhý díl vyšel roku 1827.,[1]) počíná se původní novellistika česká, beroucí se vzletem vyšším. Janem z Hvězdy nastal v oboru tom utěšený obrat, ač i tu ještě dosti dlouho trvalo, nežli původní novellistika česká do plného proudu se dostala, totiž ještě celých deset rokův, až do r. 1834., kdy časopisy »Česká včela« a zvláště »Květy české« se jí ujaly.

A prací původních, vydaných o sobě, ještě také potom byl nedostatek, tak že ještě r. 1842. v »Musejníku« v »Přehledě literatury české na r. 1841.« (na str. 108.) bylo napsáno, že »ještě nenarodil se muž, jenž by nám utvořil novellistickou literaturu,« poněvadž prý »co v tom druhu až posud učiněno, to rozlezlé jest po časopisech, jest rozdrobené, rozkouskované,« a tázáno se: »Proč nikdo na to ještě nepomyslil, aby spůsobil sbírku původních povídek?«

Nevydalť ani Jan z Hvězdy kromě »Konvalinek« o sobě ničeho, ba za let třicátých ani do časopisů nechtělo se mu psáti, proto že novellistické jeho práce nepříznivě byly posuzovány. Psal totiž asi r. 1836. Jaroslavu Pospíšilovi, nakladateli »Květů«: »Žádáte povídky. Můj Bože! jáť jsem na sepsání dosť malé novellky po kolik let ani nevzpomenul.

[1]) Mylně jest udáván rok 1826. a také 1828.

A proč bych měl poznovu do spisování povídek se dáti, kteréžto všude od recensentů za nejšpatnější částku časopisu Vašeho (»Květů«) prohlášeny jsou? Tak vyřkl Palacký, a bych i cizí hlas uvedl, napíši, co po něm vídeňský recensent Dunder, onen, jak Němci hlásají, »výtečný znatel slovanské literatury,« o Vašich »Květech« v časopise »Wiener Zeitschrift für Kunst,« č. 55. na str. 443. pronesl. Jen slyšte! (Potom uvádí německy onen úsudek, v němžto řečeno, že ve »Květech« jest třikráte více překladů nežli prací původních a že část básnická jest nejpůvodnější a nejpodařenější, novellistická pak kromě překladů nejmělčejší, což vysloveno slovy: »Die poetische abtheilung ist die originellste und trefflichste, jene der erzählungen ausser übersetzungen die seichteste,« a po té pokračuje:) »A nyní suďte: Wer wird sich den seichtesten anreihen wollen? — Můžeteli mi to míti za zlé, že jsem se přidal »zu der poetischen abtheilung als der originellsten und trefflichsten?« Než navzdor všem nepříznivým posudkům bodlám nějakou povídku pro Vás sepsati.«[1])

A podobně Jan z Hvězdy psal Pospíšilovi ještě r. 1841., když Pospíšil přál si, aby mu poskytl do almanachu »Vesny« své »Harfenice«: »Nemám sice nic proti tomu, ale bojím se, že hned po vyjití almanachu toho referenti časopisů německých i českých s ní, s tímto prostým dítkem, nemilosrdně nakládati budou.«[2]) Uposlechl však přece vybídky Pospíšila, chtícího vydati spisy jeho ve zvláštní sbírce, a odepsal mu již asi r. 1842.: »Děkuji za ochotnosť obstarati vydání mých spisů. Posud jsou příliš nepatrné, aby sbírky zvláštní zasluhovaly; budeli toho kdy potřeba, přičiním ruky své zajisté, a mohlo by se to státi u příležitosti mé stříbrné svatby s milou literaturou českou, v roce 1844.«[1]) Nečekáno pak ani na »stříbrnou svatbu,« kterou chtěl oslaviti jaksi dvacetiletou památku roku 1824., kdy vyšel prvý díl jeho »Konvalinek,« a v letech 1843.—1847. vyšly jeho »Zábavné spisy« v 10 svazcích, v nichžto ve svazku druhém, třetím a čtvrtém jest novella z časů Jiřího Poděbradského »Jarohněv z Hrádku,« ve svazku šestém a sedmém povídka z časů Jindřicha Korutanského »Mastičkář,« ve svazku osmém »Známosti z průjezdu« a »Harfenice« a ve svazku devátém a desátém »Drobné povídky,« totiž »Čechové v Prusích,« »Nocleh na Kacerově,« »Hrob milenců,« »Volšanský zámek,« »Jiří z Doupova,« »Radomíra« a »Čechové před Mediolánem.« I jest patrno z 10 svazků těchto, že slova Jana z Hvězdy »Posud jsou příliš nepatrné, aby sbírky zvláštní zasluhovaly,« která v dopise k Pospíšilovi pronesl o svých novellách, neměla podstaty, jsouce toliko výrazem jeho skromnosti, a bylo by vyšlo více ještě svazkův, ale další vydávání »Zábavných spisů« zastavil,[2]) proto že *Josef Kajetán Tyl* v »Musejníku,« roč. 1846. a 1847., plody jeho poněkud příkře posoudil. A též účinkem posudku Tylova Jan z Hvězdy vůbec již úplně přestal býti dále literarně činným, ale tím zásluha jeho výše připomenutá, že totiž byl prvým zdárným vzdělavatelem české novellistiky původní, není zmenšena.

Znova spisy Jana z Hvězdy vyšly v letech 1873.—1876. v »Nár. bibliotéce,« a nejlepšími z nich jsou »Mastičkář« a »Jarohněv z Hrádku,« kterými po r. 1840. veliké naděje vzbudil v českém romanopisectví. (P. d.)

[1]) Viz v Pospíšilově „Z dob vlasteneckých,“ na str. 6.

[2]) Viz tamže na str. 9.

[1]) Viz tamže na str. 10.

[2]) Viz ve „Věstníku bibliografickém,“ r. 1870., na str. 182.

O lásce k vlasti

na základě života a spisů Václava Beneše-Třebízského.

Napsal *Alois Dostál.*

(Č. d.) Doprovázeje Beneše na druhé a poslední místo kaplanské, dovolím si popsati návštěvu, již jsem r. 1883. na Klecanech vykonal, což mi nebudiž pokládáno za neskromnosť, jako bych se známostí a bližšími styky se spisovatelem Benešem vynášel, jako nedávno jistý člověk vzpomínkami důvěrného přátelství památku *Šmilovského* nehezky pokálel. Soukromý život Benešův na Klecanech byl již dostatečně popsán spisovateli i nakladateli pražskými, kteří kaplánku Benešovu přímo obléhali; jeho dílnu viděli jsme na fotografiích, jeho okolí známe ze spisů.

Nemalým bylo mi potěšením, když jsem byl pozván Benešem do Klecan na návštěvu. Jakmile v tu stranu Prahy zvláštní náhodou jsem se dostal, nemeškal jsem využitkovati vzácného toho pozvání. Ves Klecany hned připomíná na mysl povídku: »Pana Zigmunda z Boršic,« v níž praví Beneš: »Vídávám takové dva staré náhrobky den co den, a kdykoliv jdu kolem, vždy na nich utkvívá oko mé a pokaždé se mi zdá, jakoby se hluboko zapadlé, zatlačené zraky rytířovy probouzely a těsně sevřené jeho rty se otvíraly.« Malá, půvabná kotlina nad šumivými proudy Vltavinými, kde v nezměrné hloubi dle pověsti odpočívá česká koruna za švédských válek zde pohřbená, vítá cizince, a žlutě natřený kostelík z daleka se usmívá uprostřed vysokých lip, jež vedou k faře daleko nad Vltavu.« Kaplánku klecanskou popsal Beneš sám v »Bludných duších«: »Byla skrovňoučká, tak zrovna pro jednu duši. Staré, nepravidelné klenutí připomínalo, že tu vždycky kaplan nebydlil. Někdy prý zde bývala komora s kuchyní. Ale měla tu výhodu, že jedním oknem daleko bylo viděti« atd.

Nechci líčiti srdečného přijetí, milého uvítání, ač byl z práce vytržen, nebudu popisovati oněch dvou útulných pokojíků, plných knih, foliantův, obrazův, ani nechci dotýkati se dojmů, jež na mě tvář Benešova, jeho řeč a celé okolí učinilo, o tom všem dosti psáno, a jen k doplnění zpráv těch připomínám, že Beneš choval drahé některé památky rodinné, jako: starý švédský kord a ku podivu hbitě jím zašermoval, řka: »Tak to tenkráte v Čechách chodilo!« Na stole stál mosazný křížek s uschlým věncem, a kdo by si nevzpomněl na milé obrázky: »V klidu a víru?« Také popelnici mi ukázal, a vyhlídkou, o níž se zmiňuje často v povídkách, se pochlubil. V »Bludných duších« napsal o vyhlídce té tento žert: »Dřívější pan pater se vždycky divení hostů nad vyhlídkou z kaplánky pousmál; měl bezpochyby příčinu. Řekli někteří ze starých pánů: »Skoro vám to, bratře, závidím,« pokaždé odpověděl: »Vyměňmež si, důstojný pane!« Starý pán se potom obrátil a vyhlídce se přestal diviti.« — Věž svato-Vítskou, kus štítu Marie Vítězné, Bílou horu, vrcholy lesů Karlštejnských, Levý Hradec, to vše jako krásné panorama jevilo se zraku pilného spisovatele. Druhým oknem viděl stříbropěnný pás rozčeřené Vltavy, když jako lesklý had kolem holých strání se vinul, dále květnaté luhy, pole obilím jako moře se vlnící, háje pochmurné. Vyhlídka opravdu k závidění.

Zde žil spokojeně mladý kněz uprostřed úzkého kruhu přátel, láskou svojí objímaje celé Čechy. Z tohoto tichého místa, z tohoto zákoutí zazníval mocný

hlas po celých Čechách, odtud jakoby bleskem šířily se spisy, rozněcující lásku k vlasti, tak mnoho zkoušené.

Toť krátký nástin života Benešova, nehlučného sice, tichého a pokojného, avšak nanejvýše pilného a snaživého. A kdo důkladněji pozoruje život ten se všemi odstíny a událostmi, vidí vtělenou lásku k vlasti, zří lásku účinnou, netoliko slovy, ale i skutky se jevící. Beneš podporoval všecky snahy vlastenecké, jeho knihovna byla přebohata, nebylo jednoho časopisu, by neležel v deskách v předpokoji Benešově. Beneš podporoval matku vlasť i matku svoji rodnou. O jeho lásce k rodičům mluviti netřeba. Otci věnoval »Anežku Přemyslovnu«: »Kladu na hrob váš tyto listy, jež psala láska synovská a jež památce vaší zasvětila vděčnosť synovská. Dlímeť od sebe arci daleko; ale často a často se mi zdá, že duše vaše z těch říší nadhvězdných přilétá ke mně jako poselkyně míru, že usedá na skráně mé, že stírá s čela mého chmůry života a že mi našeptává: na shledanou!« — Tou láskou účinlivou miloval Beneš i svoji matku. »Honorář povídky »V podvečer pětilisté růže« věnoval jsem na nemoc matčinu, na lékaře a léky,« přiznal se, doloživ hned: »Škoda, že jsem jí nemohl dosloužiti ve svém.« Matce připsal knihu »Bludné duše,« roman z dějin Podlešáků, »kdy národ náš krok za krokem musil projíti všechny štace cesty křížové.«

Láska Benešova k vlasti byla upřímna, nejen na oko, z mody; nikoliv, Beneš byl vlastencem každou myšlénkou, každým slovem, každým činem. Veškera snaha jeho vedla za blahem a rozkvětem, ctí a slávou vlasti a národu. Beneš miloval český lid, mluvě o něm, říkal: »Náš dobrý český lid.« — »Vy milé, vy prosté české dědinky,« píše, »kdo pak by vás neměl rád, a kdo by o tom lidu pod vašimi krovy rád nevypravoval a neslýchal?« Slovy těmi posýlá do světa milé obrázky z venkova; na »Trnovou korunu« napsal: »Knihu tu dobrému lidu našemu dávám do rukou, nic vřeleji sobě nepřeje, než aby k památkám, jež druhdy tak vzácné našim předkům bývaly, všude úctu osvěžila, utuchlou snad probudila a tudíž i lásku k zemi české upevnila.« Beneš k lásce přímo vybízí slovy: »Ať tou láskou naší z domoviny opět kraj jako ráj; ať ona semenem, z něhož vzklíčí a vzkvetou nejroztomilejší kvítky, jakož obětavosť, nezištnosť, poctivosť a vzájemná mezi dětmi jejími upřímnosť.«

Beneš miloval vlasť svoji láskou nezištnou a obětavou, jsa hotov obětovati jí i vlastní prospěch, majetek i žití své, kdyby toho vlasť žádala. Celý život svůj zasvětil vlasti a jmění svého užíval k podnikům literarním, na vzdělání lidu, rozdávaje knihy, pro mládež odebíraje četné exemplary; avšak nejlépe obětavosť svoji dokázal poslední vůlí svojí, odkazem nastřádaného jmění.

Beneš nepovažoval honorářů za své vlastnictví, spravoval je jako peníze cizí, sobě svěřené, účtoval každý krejcar co nejsvědomitěji. Veškeré svoje jmění (asi 4500 zl. s úroky) odkázal »Svatoboru,« by z úroků peněz těch byla každoročně udělena premie za nejlepší práci belletristickou. Rodný domek v Třebízi odkázal chudobinci spolu s právem nakladatelským všech svých spisů. Bohatou knihovnu (v ceně 3000 zl.) rozdělil té osadě, kde umře, škole v Klecanech, učitelům a přátelům, mezi nimiž nejvěrnějšímu Janáčkovi. Knihy theologické daroval jednomu alumnu v Praze ze čtvrtého ročníku, »který rád čte a knih si umí vážiti.«

Tímto svým odkazem Beneš ukázal obětavou lásku vlasteneckou, ale Beneš lásce té věnoval veškeren život svůj. Beneš tak pracoval ve správě duchovní,

tolik psal denně hodin, že až onemocněl, že záhy starostmi sešedivěl. Mladá tvář jinošská pod šedinami! Veliké oko jeho bylo modré, tvář plná, měkká, ruměnná, na pravé straně úst úsměv stálý a na hlavě šediny starcovy. Beneš pracoval nejen zdráv, ale i nemocen; poslední dobu chrle krev, nemohl odepříti a napsal do karlínského památníku črtu, v dopise soukromém podotknuv: »Matičce hojného přeje užitku.« — Beneš pracoval pro národ i v Marianských lázních, na konci tedy svého života, píše pro »Lumír« povídku »Ušlapán,« až jako orel v letu byv stržen, ranou smrtonosnou klesl a věru byl ušlapán, a poslední slova jsou: »Nevím, zdali kdy dva bílé, vyšlapané náhrobky, jež mne od dětinství poutaly, jež si obestřela duše má celým rojem nejdivnějších myšlének a jež jsem kleče na kolenou i sehnut až téměř ke studeným kamenům nejbedlivěji prohlížel, zdali bych se nedočetl aspoň jediné písmenky kolem mohutných postav rytířských — pode dřevěnou kruchtou svato-Vítského kostelíku ve Kvilicích uvidím...« Tak miloval Beneš svoji vlasť! Každý kámen, každý děj sebe nepatrnější, každé údolí dovedlo rozprouditi duši jeho k slovům vlasteneckým, slovům úchvatným! A což ty zříceniny hradu: Hazenburka, Okoře, Dřevíče, Hošťálova, Žirotína atd., což ty staré, větrem a deštěm zbělené či zšedivělé zdi starých rozvalin, na nichž psány byly kamenným prstem dějiny českého národu!

Beneš mnoho cestoval po milé vlasti naší. »Ty Karlův Týne,« praví u vytržení, spatřiv Karlštejn, »ty mohylo zahrabané slávy uprostřed národu živého, stejný máš osud s lidem, co živoří kolem tebe ve vlastním dědictví jako popelka a je odbýván jako pastorek. Tebe natřeli bíle, jakoby ti dávali rubáš a nad cimbuří nakladli červeně, jako kdyby tě v tom rubáši chtěli vésti na svatbu.« Beneš mnoho cestoval za příčinou literarních studií, ale nikam tak rád nezavítal, ničeho tak důkladně neznal, jako matičky Prahy, kde věděl o každé památce, o každém náhrobním kameni, kde znal důkladně dějiny každého chrámu, každého v dějinách českých zaznamenaného domu. Do Prahy Beneš velmi často zavítal hlavně k národním slavnostem. Každý jej poznal na prvý pohled. Kněz a kulhal. Kdo by to mohl býti jiný než Třebízský! Roku 1884. o svátcích svatodušních byl tam naposled.

Bylli život Benešův jako dechem nejčistší vlastenecké lásky, spisy jeho jsou duchem tím provanuty do poslední řádky. Od prvního zavanutí křesťanství až po naše doby objímají spisy Benešovy české dějiny. Znáti minulosť národu svého povinností každého vzdělaného člověka, tudy i Čecha. Křísiti národ svůj znalostí dějin českých bylo přední prací prvních vlastenců, kteří národu českému na nohy pomahali. Proto také Beneš odhaloval slavné děje české, by vznítil ve čtenářích mocný žár národní ožilosti, proto líčil děje úpadku, by synové přilnuli s tím horoucnější láskou k té drahé zemi, zbrocené krví praotců našich, Beneš spisy svými napomínal, aby Čechové, vidouce skvělou národu minulosť, vzpamatovali se a odvrhli pouta cizoty. Beneš ve spisech svých tepe často českou šlechtu, která bezúčelnými a změkčilými kratochvílemi jenom čas si krátila. »Vy změkčilci! Nejste hodni té bohatýrské krve prolité! Ale přijdou na vás časy, že se budete musiti stěhovati všickni — všickni, že vás jednoho po druhém povlekou pacholci katovi na špalek.«

Herloš pracoval zhruba, Jan z Hvězdy tesal jenom z pískovce hrdiny svých historických povídek, avšak Beneš, proživ takořka dějiny, pracuje již uměle dlátem jemným, uměleckým. Spisovatelská činnosť Benešova počíná rokem 1869., a

do polovice r. 1885. napsal Beneš řadu větších i menších povídek — téměř sto výborných prací. Kdo četl jednu povídku Benešovu, ten toužil čísti od něho, kde co vydal. Spisy Benešovy jsou pochoutkou čtenářům, kteří jich neodkládají, jednou je přečetše, ale opět a opět po nich sahají, pročítají. A v čem to kouzlo povídek těch? V tom, že psány jsou duchem naskrze českým, citem vlasteneckým, láskou k českému národu. Beneš výhradně se pohybuje na půdě naší vlasti, leda že v »Příšerách« zavedl nás na břehy dalmatské, v »Martinu Puškarovi« do Ukrajiny a v »Královně Dagmar« do slovanských krajin polabských, ale i v těchto povídkách souvisí děj se zemí českou. Pro tento ryzí český ráz povídek Benešových nenalezly dosud překladatele do jazyků cizích. Beneš je výlučně náš — Čech — vlastenec.

Beneš v pracích svých probírá všechny děje českého národu; obraz jejich dalekosáhlý. Až do dob mythických, v doby bojů pohanů s křesťany zalétá (»Pod skalami«), války křižácké v »Anežce Přemyslovně« probírá, rozbroje, osudy země české, bodrcké a dánské, boje, podněcované císařem německým v »Královně Dagmar« líčí umělou composicí, vrchole v slovech: »Škoda, že scházeli jim Cyrill a Methoděj, že neměli Ludmil a Bořivojů!« Beneš probírá dějiny slávy české, jak dí »staré časy,« »kdy lidé na sobě nosili tolik železa a tolik ocele, kdy si všichni od žebráka až do krále tykali,« béře látku ke svým povídkám z válek husitských, z bitvy lipanské, doby Rudolfovy, kdy v Čechách slovy Benešovými bylo jako v ráji, když Pán Bůh Adamovi o družku se postaral, ale když také v husté zeleni rozvíjel se had, aby potom jediným mrsknutím octl se na stromě vědění dobrého a zlého.« Doba pobělohorská byla Benešovi výborným polem, odkud čerpal látku k »Očistě,« »Zapomenutým pamětím,« »Levohradské povídce« a jiným. Také ze švédských válek nám vykouzlil mnoho prací, na př. »Trnovou korunu« z doby Josefa II., »Bludné duše,« jiné z napoleonských, pruských válek; slovem: Beneš psal z celých dějin českého národu, kdekoliv se mu k tomu příležitosť naskytla.

Kdo pročte všechny Benešovy spisy pojednou, pozná v nich jednoho a téhož ducha, jakési spojivé pásmo, jež všechny ty spisy v jeden celek váže. Jako prorok Jeremiáš stál nad zříceninami Jerusaléma, naříkaje nade zkázou města a svatyně, rozpomínaje se na slávu národu, doufaje však zároveň ve dny lepší, blaženější; tak Beneš pozírá na dějiny naše, líčí ruiny slávy české, její poslední ston na Bílé hoře, úpadek, skleslosť, ale spolu dívá se v červáncích a lesku do budoucna, ukazuje cestu, jíž by se národ měl bráti stopami Karla, otce vlasti, s vědomím národní hrdosti, se srdcem, rozníceným láskou k národu, láskou k vlasti.

Beneš do každé sebe menší povídky ukládal duši svoji, všechny planou láskou vlasteneckou, psány jsouce ponejvíce náladou elegickou. I tuto stránku — zvláštnosť Benešových spisů — snadno vysvětliti. Proč díla ta jsou zahalena smuteční rouškou? Havran Karlštejnský dává nám odpověď: »Píšeš prý, brachu, příliš černě, že někdy světlo stíny sotva proráží, jindy zase příliš rychle, jakoby ti péro ani stačiti nemohlo, ještě jindy beze všeho slušného respektu a opět prý až tuze shovívavě... Kdo za to může, že těch stínů bylo více než jasných paprsků! Kdo za to může, když oko mé vždycky spíše utkvělo na lidech, kteří měli na jazyku spoustu nejryzejších slov, ale pod hrudí a v srdci kopce červů jako v lese mravenišť. Vlasť potřebovala obětí, pro Boha prosila, rukama lomila,

pro všechno zapřísahala a na nejednom zámku seděl mamon na truhlicích, pobitých železnými obruči, z nichž, když se víka otevřela, lesklo se tolarů rýnských, saských, říšských. až mne oči přecházely.« Mnozí Benešovi až vyčítali bolnou, elegickou náladu, ale jak neměl trpce psáti, jak si neměl zatesknit, vida národ tak zubožený po válkách, tak cizinou prosáklý! Jak neměl v »Levohradských pomněnkách« psáti: »U nás se zahnízdila národní lhostejnosť a bujela rychleji než kopřivy. U nás rozbilo své stany sobectví a účinkovalo až běda. Pod našimi krovy drahně času byla domovem rozervanosť. U nás se zabednili plotem, aby tam česká kniha nemohla. Na našich návsích stavěl cizák boudu, by do ní chytal české děti a jazyky jim předělával...« Jak neměl Beneš podobně psáti, když mu to ukazovala minulosť v kronikách a přítomnosť ve smutné praxi? A jinde (»V klidu a víru«) dí Beneš: »A opět mě napadlo, to že snad ruka Ludmilina nasela tu květinu ve zdejší úžlabince, aby, až se jednou v Čechách budou hádati a příť a vaditi skoro do krve o to, zdali by nám bylo lépe s věrou či bez víry, zdali bychom tisícileté dědictví mohli tak prodati za mísu čočovice, upomenula nás ta pomněnka, co jsme někdy bývali, když dědictví Cyrillo-Methodějské nebylo pouze v ústech, ne v novinářských článcích, ale hluboko v srdcích, až na dně těch věrných, českých duší, a k nevyhlazení z těch neoblomných, tvrdých, českých hlav.«

Za války třicetileté, francouzské, málo bylo blaha a štěstí v Čechách, když mrazy válek spálily květy blaha rodinného. Kdyby Benešovy povídky uspokojivěji končily a nešťastný osud poněkud do pozadí přišel, jak effectně, jak usmířivě by působily! Kdyby na př. v »Trnové koruně« čistá a dobrá bytosť Andělka třeba po strastech a nehodách klidu rodinného došla, čím by nám kniha ta byla milejší! Ano, musíme se diviti, kde Beneš nalezl tolik klidu a síly vypověděti pestře a živě všechnu bídu českého národu na př. v »Levohradské pomněnce,« »Ze zapomenutých pamětí« a »Dokonáno jest.«

(P. d.)

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(Č. d.) Téhož jitra, kterého Dobrohost, překročil hranice do slovanských krajů polabských i »stařík se železným kruhem kolem hrdla«; s mladickou silou chvátá na »pomoc« vlasti své...

Niklot přichází ke svým krajanům, přichází do dědinek, na jichžto návsích vztýčeny kříže, všude železné... »Posloucháme jako otroci, chodíme do jejich kostelův...,« odpovídají k výtkám a vyhrůžkám jeho; on je proklíná. Noc po tom přichází Dobrohost: »Pokoj vám!« Přijímají jej, poznávajíce po řeči pokrevence. »A za několik okamžiků pohostinství toho opouštěl cizinec dědinku. Ty křesťan, a neřekllis, že nám pokoj přinášíš?!... Neopovažuj se do těchto krajů!...«

Oba setkávají se ve sbořeništi chrámu, někdy Svantovítova, potom sv. Jana Křestitele: spor jejich o pokřesťanění Polabska, na hradě míšenském, zapřádá se znova. Staršiny ku poradě se scházející jej přerušují. Dobrohost ukryt, aby Niklot nepozbyl důvěry staršin, jest jen očitým svědkem porady. — »Po třetí pravím tobě: do cesty se nám nestav, sice zahyneš,« varuje po ukončené poradě Niklot Dobrohosta, jenž odchází s povzdechem: »Není jim pomoci, a komu není pomoci?«

Jest boží hod vánoční. Staršiny sezváni na hostinu ku hradnímu pánu. »Nikdy jste se tak neměli!« hovoří pán poukazuje, jakého dobrodiní jeho panstvím se jim dostalo. »Ano — když vás tu nebylo, měli jsme se lépe ne stokráte, ale tisíckráte!« vypukuje jim z úst po dlouhém hrobovém mlčení... Ve srážce pán podléhá, přísahá, že jim zaručí volný odchod, jakmile však čeleď jeho dospěla, neví o přísaze: »Pohanům netřeba dbáti přísahy...« Přispěním však ostatních obyvatelů zvítězili, a Gněvoš starosta dává hradním nucený volný odchod, čehož Niklot přibylý neschvaluje: »Poprvé, starosto, a naposled! Oni neživí nikoho; my také nebudeme.«

Vzpoura propukla, Niklot vůdcem. Dobrohost přichází právě k zástupu, kácejícímu železný kříž... »Drazí, dobří lidé, byl to kříž, jenž srovnal propasť mezi pánem a otrokem...« »A u nás ji vyhrabal...« »Kříž nikdy, ale ti, kteří ho mezi vámi hlásali... Moji pradědové také ho neznali... ale přišli mužové, kteří před zrakoma jejich jazykem domorodným rozvinuli nejdojemnější obrazy...«

Takhle jim ještě nikdo nikdy o kříži nemluvil — tvrdé rysy v obličejích měkly. Náhle zavzní pokřik: »Rytíř Guncelín!« i »zaúpěla děťátka u prsou mateřských.« Dobrohost jakožto buřič na ohonu oře Guncelínova odvlečen...

Ke starostu bukovskému přijíždí mladý dánský rytíř Estrichson s komonstvem pro nevěstu svou Jitrušku. Niklot zastoupiv mu cestu, poraněn. »Nešťastný chlapče! Jsi Prislavův syn; a Prislav syn Niklotův!« A přece hlava Niklotova, Valdemarovi dánskému králi od Jindřicha Lva darem poslaná, pochována bez pohanění v Kodani. Valdemar zřekl se tehda spojenců německých. Prislav hlavu tu, ode hlavy své tak rozdílnou i se synem svým často líbával; synu svému poručil obrati si družku z rodu slovanského, aby on s ní odčinil, čeho dopustil se Prislav, zůstav i po dokonaném rukojemství mimo vlasť...

Dány těmito, ve kterých spatříme dle *Třebízského* nejbližší příležitosť ku hlavnímu skutku báje Dagmařiny, sňatku s dánským králem, uveden do romanu živel třetí, báji podstatný: národ dánský ve styku se Slovany polabskými.

Estrichson u starosty bukovského Ludevíta nalezl velkou změnu; chybí kříž na průčelní stěně, Jitruše šla do Arkony ověnčit Svantovíta, učinivši s družkami slib, »že muže nepozná, dokud otčina nebude nejsvobodnější.« — Vrátivši se potvrzuje Estrichsonu strašnou zvěsť, jenž po rozpacích vydává se dobývat té svobody a s ní nevěsty své. Brzy setkává se s Guncelínem, vlekoucím Dobrohosta; Guncelín uvázán k ohonu svého koně... Estrichson, nyní Jitřenec, syn Prislavův, vnuk Niklotův, s Dobrohostem vchází ve přátelství; »o českém udatenství, o chrabrosti tvých krajanův, o vašem umění, o vaší Praze, o zlatém Vyšehradě slýchal jsem i ve své vlasti; ale dnes přesvědčil jsem se o českém srdci, obětivém měrou nejvyšší a šlechetném nade vše pomyšlení... Budeš mi — chceš býti — otče Dobrohoste, přátelským rádcem?«

Guncelína zavlekl oř k Jindřichu Lvovi k velkému jeho vzteku... právě když zavítal na hrad jeho host — Přemysl s Adletou a Drahuškou nabízet spolku proti císaři: čeho předkové Jindřichovi dožebrávali se v Čechách, koruny císařské, to Přemysl nabízí — na tajný posměch Jindřichův. Přijetí psance nepříliš vlídné. V noci nabídne se Přemyslu Jindřichův čeledín, Slovan, za průvodce k rychlému útěku, jenž by rodinu uchoval nucené cesty do Italie k císaři, jemuž Otakar má býti poslán od Jindřicha na důkaz oddanosti...

Zatím Niklot v Arkoně po přísaze uznán za »oživlého« Niklota, i svěřena mu posvátná korouhev Svantovítova, již dosud nosil Drahovít, vlchvec právě zemřelý. Brzy drahocenné hedbáví její vesele vlaje nad zástupy slovanskými; Přemysl jest mezi nimi. Niklotovi věrný sokol jeho donesl papírový proužek, jak Jindřich je chce překvapiti: byl jej spícímu Němčíku, jenž zprávu tu měl donésti spojencům, vyrval.

Dobrohosta, Adletu s Drahuškou zavedl mladý Dán do dvora starosty bukovského, kde by přežili dobu kruté války, v níž zase jednou se měřila slovanská síla s německým příbojem. V bitvě svedené Otakar poznává mezi nepřátely Vratislava, syna svého, i zve jej po svůj bok... Bitva se kolísá, Přemysl opět a opět pobádá k odporu, až porážka Němcův jest úplná; Jindřich Lev odpykal proradu svou, jen z milosti Otakarovy na životě ostav.

»Téhle porážky němečtí letopiscové do svých historií nezaznamenali, ale vždycky jen svá vítězství a co věděli o Slovanech nejhoršího. A jestli (sic) jim někdy proklouzlo slůvko uznání, bylo to mimoděk a ihned je opravili jizlivým úštěpkem...«

Niklot, jemuž v bitvě již i prapor zachráněn jen Otakarem, slábne na úmor. Umíraje sprošťuje Jitrušku slibu jejího a žehná snoubencům, žehná i přivolané Drahušce. Káže starostám voliti si nástupce; ti rozhodují se ve prospěch dánského krále: avšak »s dánským panstvím přestanou — musejí přestati i staří bohové...« Odpověď jeho, snad námitka umírá mu na rtech. »Otcové mne volají — přijdu zase — zatím vás — opatrujte — — Niklot — — neumírá —« Skřek sokolů doprovází posledního obhájce bohů na pouť k otcům...

Dánský královič Valdemar přichází Estrichsonu-Jitřenci na svatbu a — pro korunu nabízenou: »nebudeli proti tomu ničeho míti královský bratr můj, budu se za šťastného pokládati, nazvuli vás ne poddanými svými, ale přátely...« »Královič Valdemar mluvil čistou slovanštinou,« přísahal u stydnoucí mrtvoly Niklotovy, při korouhvi Svantovítově ji zastiňující, k vyzvání pak Dobrohostovu též u kříže, jejž mu matka do kolébky darem položila, jejž nosil na hrdle, jehož i nastávajícím poddaným zástavou zanechává. Na svatbu bude mu přijeti ještě jednou — za družbu: »družičkou vyprosil si na českém knížeti a paní choti jeho — Drahušku.«

A na zpáteční plavbě zastihl jej starý jeho klíčník při samomluvě: »Nesu si knížectví — nesu opravdu — nesu opravdu — nenadál jsem se toho — ale vezl bych si jednou tak příliš rád do vlasti s téhle strany i královnu — i tebe, ty rozmilá děvinko...«

Knížeti-biskupu Jindřichu Břetislavu zvoní hrany, ale srdce málokteré za ním bije smutkem. »Odešel umírat až do Chebu, aby tam měl lepší pokoj... A přece od jakživa říkávají: ve vlasti i skála, když se blíží smrť, měkkounkou poduškou a mateřský jazyk za těch okamžiků nejklidnější ukolébavkou. Jindřich Břetislav jinak soudil, měl k tomu asi nejeden důvod.« —

»Na Dřevíči byl zatím vězněm nejmladší syn krále někdy Vladislava paměti slavné a bratr Přemyslův,« ale, župana Petra, vazbou velmi mírnou: pánové čeští si jej odvádějí na trůn, kamž ubírá se jen pod tou podmínkou, že bratr jeho nežije...

O tom nikde vidu ani slechu. Starý Černín vypravuje čtvero synů svých, za pěvce přistrojených Oldřicha, Břetislava, Protivu, Soběhrda — hledat ztraceného.

Pánové čeští chystají se s novým

knížetem ku Praze, zvláště ti, kteří stále pamatovali na vlastního pána svého Přemysla. Hněvali se sice trochu naň, že dal dcerušce své prokleté jméno Drahomíry, ale Černín vymlouvá jim to slovy Dobrohostovými, jenžto snad v celé zemi jediný roztomilé žačce své při modlitbě říkával: »Ještě za pokoj duše tvé prabáby, na kterou nikdo s modlitbami nevzpomíná...« »Jestli smutnou památka Drahomířina, nemohlali by dcera Přemyslova. své prabáby jmenovkyně — první ode sta let — smířiti český lid s (sic) jménem tím?« —

Černín jede též do Prahy v krzně s červeným křížem, doneseným z Palaestiny, kam byl s maršálkem Jiříkem se vypravil: byl šťastnější svého druha i vrátil se živ a zdráv domů.

V bodrcké zemi ticho, ale ticho blahého míru ve stínu kříže, hlásaného domácí mluvou od otce Dobrohosta. Na svatbu Jitruščinu, na niž pozváni také čeští vyhnanci, právě nejlepší pohoda. Leč Jitrušku váže zase jakýsi vlchvec dřívějším slibem... Svatba slavná však se přece slaví, Dobrohost sezdává, Valdemar hostem a družbou po boku Drahuščině, na niž byl myslil od léta den co den.

Jitřenec ustanoven náměstkem v zemích polabských od Valdemara, jenž na konci úředních řečí svých přednáší českým vyhnancům prosbu o ruku Drahuščinu: prosba zamítnuta, dokud nebudou si rovni, dokud Přemysl nezasedne na prestol hradčanský.

K hodům svatebním přichází Jitruška s družkami stejně zaslíbenými, ale již veselejší. Sotva zasedli za stoly, ohlašuje se mladistvý pěvec, mluvící čistou slovančinou, s devítistrunnou lyrou, jejížto zvuky doprovázejí dojemný zpěv:

V širém poli dubec stojí,
na dubci zezhulice
zakukáše — zaplakáše...
— — — — — —
Kakby děvě těžko bylo,
by vezdy sama byla.

»Tys Čech — tys Černín!« pozdravuje pěvce Přemysl; a byl to Černín Soběhrd. Niklotův starý sokol, na nějžto kdysi Přemysl mířil, jej až sem dovedl.

Valdemar připíjí na přízeň Drahuščinu, Jitřenec na přátelství nejužší mezi rodem pánův jeho a vznešenou krví Přemyslovců... »Drahuška jen oči k zemi klopila... Byla náhle tak příliš uzardělá...« Jen mladý Černín uprostřed obecného veselí — rozpačit, všecek bled... »Zdá se mu, že tímto bouřným jásotem modro na obloze jarého života se mu pojednou ztrácí,« a když mu Jitruška, jížto slova Dobrohostova vši tíseň z duše byla zapudila, připíjí, »aby nalezl družku života, o níž tak hezounce uměl zapěti« — »nutí se k úsměvu, ale zdá se mu, že se s ním točí všecko do kola... Pohled jeho dceru Přemyslovu až zamrazil.«

Ostatně bylo vše veselo, a vlchevci, kteří plížíce se v okolí je všechny proklínají — slavnosti nedovedli porušiti.

(P. d.)

Posudky.

Obzor. Red. *Vladimír Šťastný.* V Brně. 1885.

Po osmé rozběhl se »Obzor« po vlastech našich, dobře v úvodním článku poukázav na vznešenou úlohu zdravého písemnictva, aby stavělo se na odpor záhubným směrům v naší literatuře a takto ku zdárnému rozvoji přivedlo idee pravdy, krásy a dobra, vštípené před desíti věky v českou půdu. S tím zřetelem dlužno souditi o činnosti tohoto časopisu.

V poučné části shledáváme téměř všude uznaná jména. Archivář *V. Brandl*

dvěma články doplnil svůj »Životopis Jos. Dobrovského,« z jehož nově nalezených listů podává zajímavé zprávy o jeho bližších rodinných a přátelských poměrech; konečně dovozuje, že Dobrovský nenáležel k žádné pražské lóži zednářské, jak se dříve soudívalo z jeho zvláštních pečetních symbolův. — Od téhož spisovatele vědecky důkladných osm »Rozprav o jmenech topických« jest u nás vzácnou soubornou prací toho způsobu a zbývá jen, aby vůbec bedlivě bylo si všímáno názvů místních, ač nemáli v nich zhasnouti nejedno světélko k českým kulturním dějinám. Pan spisovatel udává, čeho při výkladu takových jmen dbáti třeba, vývody své protkávaje množstvem příkladů. — O činitelích, kteří pomohli Kollárovi utvořiti »Slávy dceru« — pojednání *Fr. Bačkovského,* — každému se zamlouvá; ale úvaha »O střediščích českého písemnictví z let 1774.—1820.« pro svou zevrubnosť hodila by se spíše do odborného časopisu. — Rovněž monografie *J. Tenorova* »Boček, zakladatel kláštera žďárského,« ač jí věcně vytýkati nelze ničeho, nebudí všestranného zájmu čtenářstva; podrobné črty historické, málo zasahující do širších dějin, jinde budou snad vítány, »Obzoru« však jimi neposlouženo. — *Lucie Bakešová* podává prostým slohem různé náhledy o původu pečer Inkermanských a podání o ostatcích svatého Klimenta. Zevnějšek pečer znázorněn dvěma obrázky, z nichž druhý pro nejasnosť je bez účelu. — K budoucímu brusu českému přispěl dvěma články *Alois Hlavinka:* v jednom kratším řada německy myšlených úsloví hradí se výrazy správně českými; ve druhém obšírně se přirovnává řeč národa obrazárně, do kteréž národ ukládá svou výrobu slov a obratů. Dobře voleny jsou doklady, že české obrazy zhusta se lišívají od německých; ale nepoložili bychom na př. větu: »Nicht alles auf eine karte setzen« vedle české: »Neklásti na jednu loď všechno své zboží,« jíž se neužívá. Slovo »vkusný« je správně utvořené adjectivum od podstatného »vkus« (Geschmack), a značí tedy německé »geschmackvoll«; neboť »smělý obraz« v podstatném jméně zůstává oprávněn i ve přídavném. — Ze srdce nám promluvil *Vl. Šťastný* v několika úvahách o idei Cyrillo-Methodějské a označil jejím těžiskem, aby národ zůstal svým ve víře, svým co do národnosti, spojenými silami aby čelilo kněžstvo s učitelstvem a předními občany proti vzmáhajícím se v lidu zlozvykům, svým aby zůstal národ v literatuře a umění, poněvadž »národnosť a náboženství Bohem jsou nám dány a nezbytny, aby přirozený organismus člověčenstva, jednota v rozmanitosti a rozmanitosť v jednotě mohl se všude na zemi rozvíjeti. Křesťanstvo hájí a pěstí národnosť, avšak zabraňuje též, aby nezaběhla do pohanské krajnosti výlučného principu národnostního . . .« Z toho plyne, že pečovati třeba, aby ve svatyních našich rozléhal se čistý, dokonale správný jazyk mateřský, jednak s kazatelny, odkudž jen česká, studiem ustavičně tříbená mluva a krásné příklady z bohaté historie domácí dovedou lidu k srdci promluviti, jednak při zpěvu, jenž nutně vyžaduje reformy. — Velmi vhod podán článek *Dra. Jos. Pospíšilův* »Účelnosť a moderní filosofie«; jeho rozpravy bývaly »Obzoru« od prvních počátků nevšední ozdobou, a bylo by žádoucno, aby budoucně snad hojnější než letos měrou tříbily vkus širšího čtenářstva, zejména pak v uvědomělé mládeži budily a podporovaly touhu po důkladném vzdělání. — *Fr. Bartoš* vřele promlouvá »Několik slov o národním kroji,« jenž nemizí beze škody pro ethickou a hospodářskou stránku národa. Všestranně vylíčen týmže spisovatelem »Chléb v názorech, zvycích a pověrách našeho lidu.« — Téže chvály nelze vzdáti článku od *J. V.* »Rostlinstvo v pověrách a zvycích lidu českého.« Po vzorech, jakými v tomto oboru obohatil literaturu naši Primus Sobotka, jsme oprávněni očekávati více, než abecední seznam, v němž bez jednotného dělidla položeny celé rostliny vedlé svých částí — na př. hrách — jablko — jádra atd. — I jednotlivě lze pozorovati nesprávnosti. Tak v písni:

Když mně slíbila
pod zeleným dubem,
že my svoji budem
holka rozmilá —

je dub místo hromadného strom a proto nemožný všeobecný závěr, že »pod dubem scházeli se milenci a tam přísahali sobě věrnosť.« Nejasně jest řečeno: »Mimo to slýcháme často jméno to (kapradí)

v písních národních, jak dívka, připodobňujíc ztrátu miláčka svého ku kapradí, praví:

Měla jsem holoubka, —
uletěl mně do kapradí."

V pojednání »Živočišstvo v pověrách a zvycích lidu českého« od téhož autora vadí daleký úvod a nemístná vzpomínka, že už Řekům a Římanům byla známa zvířata. — Aesthetika v »Obzoru« zastoupena pouze »Rozborem Čechovy »Dagmary« od *Jana Korce,* jenž vystihnuv krásy eposu Čechova, doplňuje, rovná a objasňuje, čeho čtenáři, aby dokona užil básnických půvabů, jest potřeba. (O. p.)

Athenaeum. Ročník II. Red. en chef prof. *Dr. T. G. Masaryk.*

Máme před sebou podnik, jenž, ač teprve druhý právě dokončil ročník, přece již mnohou prošel zkouškou, na mnohou již překážku narazil, jenž však také doposud vždy dosti měl životní síly, by překážky, v cestě mu ležící, překonal, a těže ze zkušeností takto nabytých, vždy více se zdokonaloval, zejména v ostrém vytčení úkolů svých a v důkladném jich řešení. — Ročník II. nastoupen s rozšířeným a přesněji vytčeným programmem: k oznamům a posudkům spisů vědeckých, vybraných z ohromné literatury světové, jimiž »Ath.« nabádati chce ku práci vědecké a buditi i v širších kruzích onen obecný zájem, beze kterého práce vědecká stává se nemožnou, přistupují jednotlivé články vědecké, jež částí poučují o nejdůležitějších otázkách časových, theoretických i praktických, částí mají býti iniciativou vzdělanému obecenstvu našemu ke studiu některých odborů vědy, jež doposud u nás nejsou oblíbenými. Číslem 6. počínajíc, přidává redakce ke každému jednotlivému číslu »Československou bibliografii,« redigovanou *Fr. A. Urbánkem,* v tomto oboru již osvědčeným českým knihkupcem, jež jest přehledem prací literarních, vyšlých za měsíc předchozí. Na konci ročníku připojen jest rejstřík jmen, usnadňující sbírání pramenů, potřebných ku práci vědecké.

Z článkův, obírajících se předměty časovými, poukazujeme k úvaze *Dra. T. G. Masaryka* »O zákoně Kvíčalově,« v níž spis. theoreticky pojednává o hlavní zásadě zákona toho, pro nás tak závažného, že totiž nemají se pravidlem přijímati do škol národních děti, neznající jazyka vyučovacího, a odůvodňuje zásadu tuto se stanoviska čistě didaktického, se stanoviska paedagogického, pokud jde národní škole o dobré působení v charakter žákův, a národního, pokud se děti cizáckým školstvím nemravným způsobem odnárodňují. Důkladné publikace s mnohými doklady a daty statistickými uveřejnili *J. Kaizl* »Postátnění železnic v Rakousku,« a *Em. Maixner* »Cholera indická.« Částečně i časový význam pro naši dobu, kdy vznikla myšlénka, spojiti Rakousko s císařstvím německým v jedinou celní jednotu, má historická úvaha »Prusko a Rakousko ve spolkovém shromáždění frankfurtském 1851—1859« od *A. Rezka.* Nemohouce se zde pouštěti v podrobný rozbor zajímavé této práce, k níž látka čerpána z pramenů jak rakouských tak i pruských, podotýkáme jen, že by p. spis. velice se zavděčil širšímu obecenstvu českému, kdyby zvláštním, samostatným vydáním zabezpečil článku tomuto většího rozšíření, jakéhož pro svůj cenný obsah plnou měrou zasluhuje. — Z článků oboru druhého uvádíme »Hlavní prameny studia jazykozpytného« od *Em. Kováře,* v němž p. spis , promluviv krátce o historii jazykozpytu, uvádí práce v tomto oboru vědy nejčelnější a controversy vědy buď s toho neb onoho stanoviska objasňující. Dnešní postavení filologie několika rysy načrtnul *J. Polívka* v článku »Hlavní otázky slovanské filologie,« zabíhaje, kde se mu důležitým zdálo, do starších její dějin a vytýkaje nejdůležitější práce za nejnovější doby vyšlé Překladatel Aristotelových spisů, *P. J. Vychodil,* čině »několik poznámek o filosofickém názvosloví českém,« poukazuje na nedostatky terminologie české, pokud se jim rozumí tak, že nestačí nám názvů pro všechny pojmy, jakož i na posavadní mnohostrannou nevhodnosť a na nutnosť a na naléhavosť důkladné opravy; discussi, jak by se tato oprava provésti měla, jest redakce ochotna, popřáti v časopisu místa a uveřejňovati příspěvky sem náležející ve zvláštní rubrice. — »Jak zvelebovati naši literaturu náukovou,« uvažuje *T. G. Masaryk;* dokázav, že náuková literatura naše nedostačuje nikomu z nás ku vzdělání vše-

obecnému, tím méně pak odbornému, předkládá stručný náčrt plánu, v němž přímé i nepřímé prostředky jsou naznačeny, jež by k žádanému cíli vedly, a ku konci žádá všech těch, již se o věc zajímají, aby přání svá a náhledy v »Athenaei« uveřejnili. Důkladnou, o patrné znalosti odborné literatury svědčící monografii »O vzniku a vývoji písma,« napsal *R. Dvořák.*

V posudcích a oznamech »Ath.« především upozorňuje na literaturu, čtenářstvu našemu nejpřístupnější, na literaturu sousedního národu německého, a z této především na spisy, pojednávající o věcech rakouských a slovanských a pak na překlady z literatur cizích, jež u nás nemají pěstitelů skoro žádných. Že takovou oklikou jsme seznamováni s literaturami slovanskými, má svou příčinu v tom, že »u nás málo kdo zná literatury slovanské a málo kdo z nich opravdově čerpá.« Tato obrana redakce proti výtkám, v té příčině činěným, jest trpkou kritikou toho našeho »panslavismu.« Na výtku pak, že v »Ath.« se píše málo o knihách českých, dává redakce krátkou odpověď: »Rádi bychom o více českých knihách (vědeckých) psali, kdyby jich jen více vycházelo, o tom ani nemluvíce, že velmi nesnadným jest pěstovati v malém našem kruhu literarním skutečnou kritiku.« V posudcích a oznamech zastoupena jest každá snad věda více méně četně, avšak mezi všemi nejchudší zdá se nám rubrika theologie; objevuje se rubrika tato, ač má zvláštního redaktora, v celém ročníku jen ve dvou číslech: v jednom posouzen spis Dra. Lenze »Učení Petra Chelčického o eucharistii,« a v druhém oznámen spis básníka-filosofa L. Tolstoje »Ma Réligion.« — Idei Cyrillo-Methodějské a literatuře jubilejní věnováno jest č. 1. r. III. *V. S.*

Rozbor filosofie sv. Tomáše Akvinského.

Napsal *Dr. Václav Hlavatý.* Dědictví sv. Prokopa v Praze. Č. XXIV. za r. 1884. V Praze. 1885. Str. LII a 358.

Svatý Otec Lev XIII. praví ve svém proslulém okružníku »Aeterni Patris« z 8. srpna 1879: »Na filosofii z velké části závisí pravý způsob věd ostatních. Obrátíli kdo ducha svého k trpkosti těchto časů našich a uvažujeli na mysli o povaze těch věcí, kteréž veřejně i soukromí se dějí, zajisté shledá, že plodná příčina všeho zla, jež na nás doléhá a jehož se obáváme, v tom spočívá, že nepravé o božských i lidských záležitostech vědomosti ze škol filosofických již dříve vyšlé ve všechny řady společnosti státní vnikly, přijaty byvše obecným souhlasem přemnohých.« Proto třeba, bychom se obrátili zase k filosofii jediné pravé, k filosofii křesťanské. Sem prohlédají slova okružníku: »Kdožkoli studium filosofie s poslušenstvím víry křesťanské spojují, ti nejlépe rozumují, jelikož lesk pravd božských v ducha přijat jsa, podporuje i sám rozum, jemuž netoliko ničeho z pravdy neubírá, nýbrž raději ještě ušlechtilosti, dovršenosti a pevnosti přemnoho dodává.« Jestiť to filosofie scholastická, která jak srozumitelností, tak přísnou methodou se vyznačuje. Filosofie scholastická není smyšlénka toho onoho filosofa, nýbrž přijavši v sebe rozumové vymoženosti zdravé filosofie starověké, nauky ve spisech sv. otcův obsáhlých roztroušené pilně sbírá a v jeden celek spojuje. Největší ozdobou této filosofie scholastické jest sv. *Tomáš Akvinský.* Není jediné části filosofie, o níž by byl duchaplně a zároveň spolehlivě nepojednal. A můžeme vším právem říci s proslulým *Hettingerem:* Svatý Tomáš a europská civilisace úzce jsou spojeni. Mnohým se to nezdá; mnich ten, jenž ve své celle knihy Aristotelovy vysvětloval a v nekrásné, barbarské latině 13. století a, jak se zdá, jednostranně subtilní dialektikou myšlénky své podal, jaký mohl míti vliv na civilisaci naši? A přece tomu tak. Sv. Tomáš, jak dopadně dí *Erdmann,* se svým učitelem, Albertem Velikým jako druhý Bohumír z Bouillonu velí oné duchovní výpravě, kteráž nám vydobyla zemi věd. Příčinu toho nalézti není nesnadno. Byť on svatým a svatá byla jeho věda. Neb mezi věrou a vědou, mezi autoritou a svobodou, mezi svatostí a vzdělaností není leč zdánlivá protiva. Filosofie sv. Tomáše jest naprosto křesťanská, ona se podrobila zjevení božímu, ozářena jsouc jasem jeho pravdy, zbudovala nejmohutnější dílo duševní až do naší doby. A tak vliv církve katolické s vlivem učitele andělského úzce sloučen jest. Proto mohl *Sybel* říci: »To máme za jisto, že s vládou Tomáše

Akvinského zboří se i vláda římské kurie.« Totéž již několik set let před ním řekl kalvín *Beza,* který vyznal, že by po vyhlazení nauky Tomáše Akv. se všemi učiteli katolickými podniknouti mohl boj, v němž by zvítěze, vyhladil církev docela. Tedy i na samých nepřátelích katolického jména si světec tento poslušenství, služby a obdivu vynutil. Avšak i v jiné příčině veliký vliv měla filosofie scholastická. Významy a pojmy filosofické, kterýchž užíval *Kant,* kterýchž užíváme až podnes, z větší části pocházejí od sv. Tomáše a Alberta. Konečně, jak praví spisovatel (str. 2.), nesnáz vyjasniti vzájemnosť ducha a hmoty, vyjma filosofii scholastickou, každé soustavě filosofické byla balvanem nepřekonaným. Jediná scholastická filosofie ani se neupjala v nízké jho samé hmoty; ani zapomínajíc hmoty nerozpřahovala křídel, kam síla a dech nestačí, ani Boha a svět skutečný popírajíc, nezavěsila se v závratné výši mezi nebem a zemí, nýbrž od hmotného světa jakožto objectivně realného stanoviska povznáší zraky k říši duchovní. Tato filosofie chová v sobě poklady filosofické dosti mocné, aby se jimi naší době pomohlo. Jest nám teď bojovati proti náboženskému indifferentismu, praktickému atheismu a následkům jejich, socialismu a nihilismu. Proto pozdvihl sv. Otec náš poznovu hlasu svého, aby učiteli andělskému ve školách a vědách onen vliv zjistil, kterého jest zapotřebí, máli se společnosť rodinná i občanská vyhnouti nebezpečí sobě hrozícímu. Tím však, přejeli si sv. Otec návratu k filosofii scholastické, zajisté nechce, aby se počalo 13. neb 14. stoletím. Ona se musí přeliti do forem moderních, aby nám byla přístupna, a to ve dvojí příčině. Ačkoli nemůžeme popříti, že kdyby moderní filosofové tak přísně byli hleděli na logiku, jako scholastičtí, zajisté by nebyla tak hluboce klesla filosofie, přece v té formě, v jaké se nachází filosofie scholastická ve 14. století, jest nám nezáživná. Tato forma a k tomu řeč barbarská, ve které byla podána filosofie scholastická, mnoho přispěly k úpadku jejímu, až v 16. století *Baco Verulamský* a *Cartesius* docela novou, moderní filosofii si založili. Zásady tedy této filosofie, aby vnikly do všech vrstev naší společnosti, musí jí podány býti v jazyku národním.

A tu i u nás již učiněn počátek. Vyšla totiž v nejnovější době dvě díla filosofická: *Dra. Pospíšila* »Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského« a svrchu jmenované, věnované tisícleté památce smrti sv. Methoděje, důstojný to zajisté dar jubilejní. Toto dílo není samostatná filosofie na základě nauky sv. Tomáše, nýbrž toliko rozbor jeho filosofie, a tudíž jest nám toliko rozepisovati se o tom, co ze spisů sv. Tomáše spisovatel vybral pro svou práci a jakým způsobem to propracoval a systematicky sestavil. Neboť, jak praví dotčená již encyklika, »jest to zvláštní způsob postupování theologů scholastických, že vědu božskou i lidskou úzkým svazkem spojili.« V prvé tedy příčině statě o Angelologii (st. 184.—192.), o trojosobnosti boží (str. 128.—136.) a Soteriologii (str. 316.—332.) bychom raději odkázali do theologie (zjevené). Trojosobnosť boží a Soteriologie jsou tajemství, kterých důvody rozumovými dokázati nikdy nelze. Mohou to býti jen důvody dokazující, že tajemství, ačkoliv jest nad poznávací mohutnosť rozumu lidského, přece proti rozumu není, což však jest podmínkou (sine qua non) každého tajemství a nepřestává tím ono učení býti tajemstvím (viz str. 21.).

Místo úvodu podává nám spisovatel onen překrásný okružník svatého Otce »Aeterni Patris« o obnově filosofie scholastické v originalu a českém překladu, krátké pojednání o významu a důležitosti filosofie sv. Tomáše, nástin života toho světce, jeho spisy a literaturu thomistickou. První část jedná o všeobecných zásadách soustavy thomistické (str. 14.—34.), poměr totiž filosofie ku theologii. Jsouť pravdy dvojí: pravdy přirozené (rozumové) a pravdy nadpřirozené, jakož jsou dva zdroje poznání, rozum lidský a zjevení boží. A tu jest první otázka, zdaliž jest zapotřebí zjevení božího v oboru též pravd přirozených, a byloli nutno a přiměřeno, aby Bůh i takové pravdy zjevil, které nad schopnosť rozumu lidského sahají. Mezi pravdami rozumovými a nadpřirozenými nemůže býti sporu, jsouli obojí pravdivé. Důkazy pravdivosti těchto jsou zázraky, naplněné předpovědi, rozšíření církve atd. Jelikož

ale oba tyto zdroje poznání až ku pravdě naprosté, k Bohu, jako společnému, nejvyššímu důvodu svému se nesou, jest i nemožnosť všeho sporu již v principu ustavena. Na těchto základech jest i vzájemná snášelivosť víry a vědy pojištěna a stanoven obapolný jejich poměr; svatý Tomáš v oboru poznání lidského přivedl víru v celém dosahu ku platnosti, však i vědě úplnou oprávněnosť pojistil. Nyní již snadno můžeme uvésti obě nejvyšší vědy, filosofii a theologii, v takový poměr vzájemný, aby každá byla vědou samostatnou. Jsouť rozdílné methodou: filosofie se béře cestou analytickou, methoda theologie jest synthetická; lišíť se principem poznání a i oborem pravd. Ačkoliv tedy filosofie samostatnou jest vědou a od theologie rozdílnou, nicméně však vždy ku theologii zřetel svůj obrátiti musí, theologie jest výtečnější a vyšší věda všech ostatních, a proto tvrditi nelze, že filosofie absolutně jest neodvislá, nýbrž platí o ní: »Philosophia ancilla est theologiae.« Tuto část jak vše ostatní velmi vhodně ukončuje krátký soubor přehledný. V tomto souboru bylo by na místě stručně pojednati o náhledech filosofických, odporujících pravdám v předešlé části uvedeným. Neboť »dovedl toho sám při sobě (svatý Tomáš), že i starších dob bludy všechny sám jediný překonal i k zapuzení těch, jež by v budoucnu vzniknouti mohly, zbroj nepřemožitelnou opatřil.« Na str. 34. tedy mohl by býti uveden monismus (rationalismus vulgaris) *Kantův, Heglův* a j. a supernaturalismus, *Lamennaisův* sensus communis, *Schleiermacher, Jacobi,* učíce nepřemožitelnou protivu mezi věrou a vědou. (O. p.)

O básnické činnosti P. J. Šafaříka a F. Palackého. Napsal *Frant. Bačkovský.* V Praze. 1885. Str. 45.

Činnosť Fr. Bačkovského v oboru historie literatury české jest velmi vydatna i užitečna. Mimo právě vycházející »Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové« podal čtenářstvu za posledních čtyř let četné rozpravy druhu tohoto v různých časopisech. A k těmto článkům, jež jsou především pomůckou k novým pracím literarně historickým, řadí se čestně poslední jeho brošura právě uvedená.

Spisovatel objasňuje zásluhy těchto dvou velikánů vědeckého písemnictva o básnictví české, jelikož činnosť jejich v tomto oboru dosud od nikoho přesně vyznačena a správně, náležitě oceněna nebyla. Jsouť zásluhy jejich o poesii naši větší, než dosud udáváno. Ač obírali se básnictvím jen za svého mládí, přece jest je počítati mezi přední pěvce doby své. Zvláště básničtější Šafařík byl prvý, který básnictví, jež za válek Napoleonských ladem leželo, se zdarem pěstovati počal, vydav roku 1814. sbírku básní »Tatranská Múza s lýrou slovanskou.«[1]) Nad to přeložil Aristofanovy »Oblaky,« Schillerovu »Marii Stuartku,« uveřejnil v časopisech tehdejších mnohé jiné plody básnické a sbíral národní písně slovácké.

Velmi prospěšna byla zvláště ta okolnosť, že Šafařík, seznámiv se s Palackým, vydal s ním »Počátky českého písemnictví, obzvláště prosodie,« spisek v podobě »listů,« kde hájena časomíra proti přízvuku, čímž vyvolán boj, nad nějž v literatuře naší neznáme. Ale »Počátky« bojováno nejen proti jednostrannému užívání přízvuku v poesii, nýbrž i — což velmi významno — proti tehdejší škole idyllické, k čemuž směřoval Palacký i svým překladem dvou zpěvův Ossianových.

Mimo to přispěli oba k rozkvětu poesie ještě jinak: Palacký napsal několik rozprav aesthetických, Šafařík pak podal více článků, týkajících se především metriky.

Dle toho všeho znamenitě přispěli básnickou činností naší poesii; avšak přece můžeme jen těšiti se, že zanechavše krásného písemnictví, obrátili se k vědě, v jejímž oboru vytvořili díla nesmrtelná, oděná mluvou lahodnou, básnickou.

Práce p. Bačkovského je záslužná, svědčí o důkladném studiu a veliké píli. *A. V.*

Twardowski. Báseň *J. Vrchlického.* (Č. d.)

I zavzněl hlas z výše a kázal, aby se Twardowski kál mezi nebem a zemí, kde byl uvisnul. A tam visel dlouho a dlouho let, k němu kdysi bývalý jeho sluha v pavouka přeměněný se dopředl a vy-

[1]) Sbírka tato vyjde znova.

pravoval, jak dosud na světě zlo, jak celé lidstvo vbito na kříž, jak lidskosť a vroucnosť jest pouhá lesť a láska jen pouhá maska, jak trestem jest žíti tomu, kdo srdce má v těle, aby nechtěl a nechtěl jíti na zem, ten že bahno jest a člověk v něm plazem. Na to pavouk slezl. I začal Twardowski k Bohu úpěti modlitbou, ale na to zase vybuch v síle vášně náhlé

on cítil v sobě světy neobsáhlé,
on cítil, že je lidstva duší,
jež trpí a tuší,
jež úpí a strádá,
ve mlhách bádá;
on cítil, že je stráží,
do které stále vráží
vše díky a střely.

I slétl mu se rtů vřelý hymnus, v němž obsaženo, co lidstvo hnětlo a jež obsahuje tyto výčitky Pánu: proč stvořil zemi, když tam náhodě přenechává, když člověk se zrodil, by za podíl měl neštěstí a nouzi? Nač nebe stvořil, když člověk nemůže spasiti sebe sám a vydán jest tmám? Nač Bůh lidstvu dal do srdcí lvice, které vzbudí se a se sápou na strom, když zkvétá nejlépe? Nač se vraždí proroci, nač zášť jest proti těm, kteří lidstvu svítí u vesmíru? Slabá chvíle Boha přepadla, když stvořil člověka, neboť s ním stvořeno jest hoře, i musí znovu stvořiti Pán svět, aby lidský duch mohl vládnouti u vesmíru. Proto prosí Boha, aby lidstvu zase vrátil nadšení a v sebe víru. — A zase dále plynula léta, a po dlouhých letech přišel zase pavouk a zvěstoval vesele, že již vesna na světě, že se drtí okovy a žalář se boří, že myšlénka vévodí nad duchů světem, přesvědčí silou svou a spasí svým květem, že člověk polobůh, jasný duch, povznáší k světlu svou líc. A Twardowski zajásav prosí Boha, aby v tomto blahu lidstva nebyl sám jediný, jenž se moří, aby skončil též život jeho. A Bůh vyplnil prosbu jeho:

Měj mír a klid,
máš spasen být.

A Twardowski klesl k zemi. — —

Nuže, chtěl básník idei nějakou znázorniti? Která jest idea tato? Jest znázorněna dějem tímto? Vidíme především, že se básník nespokojil s prostou reprodukcí pověsti, že přičinil k ní určité filosofické consequence, představuje ve Twardowském muže, který nedochází ukojení ve smyslných požitcích života, který se nemůže dopíditi pravdy, který život tráví velmi bezúčelně, který vykonal jediný jen skutek šlechetný, zachrániv knězi život, kterého však na konec pojme veliká lítosť nad ztraceným životem, a on ve smrtelném zápase modlí se k Panně Marii a poukazuje na to, že se dlouho čistil v hoři a slzách, najde před Bohem smilování, musí však dlouho se káti mezi nebem a zemí, až konečně Bůh se nad ním smiluje a jej spasí.

Nezdáliž se, jakoby bylo Vrchlickému šlo o to, aby ukázal nesměrné milosrdenství Boha všelaskavého, který odpouští i lotru kajícímu se na kříži a potěšení má větší nad jedním obráceným než nad 99 spravedlivými? Proto právě nahromaděno bylo tolik hříchů v životě Twardowského, proto líčil je Vrchlický tak živými a ostrými contourami, aby právě milosrdenství boží v tím jasnějším zazářilo světle. Víme také, že neli zrovna tímto spůsobem, aspoň podobně hájil báseň svou Vrchlický před soudem, a musíme připustiti, že konečný accord básně této skutečně v jakýsi harmonický souzvuk splývá, i když bychom vykoupení a spasení Twardowského vzali jen v obrazném smyslu, v tom smyslu, ve kterém asi sám Vrchlický je bral, o čemž dosavadní jeho činnosť básnická a prolog básně této nás přesvědčuje. Vypravujeť nám v něm, že vejíti chtěl do chrámu, že však draci nad portálem se zdáli zapuzovati jej, volajíce naň, že ztratil skvost víry a že z čistoty své duše vleče tříseň v prach ulic a že pochybu jen pochybou léčí, kdežto v chrámu jen čistá hruď se volně koupati může, ne hloubavý duch děsu pln a strachu. I chtěl tedy lítostí a hrůzou jat se vzdáliti. V tom však stála postava na prahu chrámu, kynula mu a vedla jej až k oltáři. To byla poesie, »ta, jež neoklame, v níž souzvuk vždy, nechť kol se světy sváří«, a již našel tou věrou, která láme okovy, snahou k idealu, láskou, prací, silou vůle, láskou ku pravdě, čilou snahou k dobru. Zbožňování všeho dobrého — toť více než víra, láska k lidstvu jest pravý Bůh a dělná ruka jest pravé křídlo andělovo,

kterým se doletí k ráji. Vstoupil tedy do chrámu a co mu v bouřném ruchu srdce vřelo, to prý mu na píseň tuto splynulo. Lze tudíž i bez víry najíti spasení, cena a hodnota života záleží v oněch tu vytčených idealech, a ráj nastane na zemi, když všichni lidé těmito zásadami se říditi budou. Toť tuším dokazuje nad slunce jasněji, že ona slova Bůh, spasení atd., nejsou vzata ve křesťanském smyslu a názoru, nýbrž jen jako básnický prostředek, básnický výraz. Neboť pak by právě prolog s básní samou v patrném byl sporu. Zajisté tedy právě opačná než křesťanská idea jest znázorněna ve Twardowském Vrchlického. Nám tu netřeba rozhodovati o pravdivosti té či oné idee. Ti, kdož mají křesťanský názor o Bohu a víře, již pro tuto idei nebudou s básní souhlasiti. Ale dejme tomu: Vrchlického činnosť a smýšlení dosavadní jest neznámo, prolog básně není přiložen, mohli by básní naší nyní uspokojeni býti ti, kdož by i za to měli, že idei této se má rozuměti ve smyslu křesťanském? Ne, zrovna tak ne, jako jí nejsou uspokojeni ti, kdož by skutečně idei Vrchlickým pronesenou měli za pravdivou. Neboť tu nám nejde ani tak o pravdivosť idee, nýbrž o její provedení, ač ovšem o celkové hodnotě i pravdivosť idee rozhoduje. I jest v básni naší, jak i poslední píseň Twardowského dokazuje a jak i hymnus v posledním zpěvu naznačuje, hlavní váha kladena na to, že hoře a strasti, jež člověk na světě tomto vytrpí, větší jsou než hříchy jeho, neb aspoň že hříchy jeho vyváží, tak že postačí, aby člověka ode všech hříchův očistily a tím ku spáse přivedly. I bylo by tudíž žádoucno, aby v básni, která právě tuto idei má znázorniti, mezi líčením a vypravováním hříchů s jedné strany, hoře a svízelů s druhé strany aspoň udržena byla rovnováha. Ale tomu tak v básni naší není: hříchům a veselým stránkám života Twardowského věnováno jest nejen daleko více místa a prostoru, ale i pečlivosti a píle. Mimo to i tím porušena rovnováha, že v básni této hříchy Twardowského se nám objevují v živé concretnosti, ve svěží, jasné a průzračné hmotnosti, jakož do jistých mezí pravý básník činiti musí, kdežto druhá a dle hlavní idee básně naší důležitější věc většinou jest odbyta pouhými reflexemi. Dle hlavní idee hoře člověkovo má vyvážiti hříchy, spáchané hlavně smyslností lidskou, která jsouc v básni naší jediné concretně líčena dle Vrchlického hlavním hříchem jest, ve provedení však vystupuje líčení stránky poslední tak do popředí přílišného, že se tím až hlavní idea zakaluje a dosti nejasně vystupuje. A toť vada v celkové composici básně. (O. p.)

Kronika o svatém Brandanu. Báseň *Julia Zeyera*. V Praze. 1886.

Leží přede mnou knížka, již autor nazval — svou ubohou keltsko-křesťanskou odysseí, poněvadž jí bylo vyjíti na světlo »v době páry, elektřiny« — a »duchaplné« kritiky. Tak čtu v předmluvě.

Rozvrhuji si báseň Zeyerovu dle obsahu, umělecké charakteristiky a podání formy.

Básník nám vypráví o sv. muži Brandanu. Svatý muž každým dechem, každým rysem. Jsa bratrem klášterním, byl zvolen za opata. Jedinou touhou jeho bylo, spatřiti očima smrtelnýma ráj boží — a místo věčného úpění zavržených. —

V klášteře právě slavili svatvečer božího Narození. Každý z bratří kojil v srdci nějaké přání a opat rovněž své — viděti ráj, a vzdýchal v hluboké pokoře — kdyby snad Bůh, jenž tak dobrý, štědrý, přece někdy vyplnil tužby jeho. —

Ale, sám se ubožák přání svého lekal, ježto se mu zdálo příliš neskromné. — Bůh jest tak laskavý, tak otecký!

O štědrém večeru zjevil se náhle v klášteře divný stařec; byl pocestný. Za přívětivé přijetí daroval opatu — květ z ráje.

Opat očima ducha svého jej poznal, a květ mu byl znamením, aby se vydal na cestu do ráje. — Klášter byl u břehu mořského. Opat vzal čtrnácte bratrů, sroubil z kmenů loď a potřebná vesla a dal se s bratřími na moře. Bratry ty vyvolil k tomu, poněvadž se mu svými povahami hodili. Než odrazili od břehu, přišli ještě jiní dva bratří klášterní, prosíce úpěnlivě, aby je opat vzal také s sebou. Opat prorockým duchem svým předvídal, že plavba ta jim neprospěje, že bude jejich neštěstím.

Opat jim o tom pověděl — ale neposlechli. Vnutili se mu. Jmenovali se Lucius a Zeno. Odrazili od břehu. Lid z okolí se sešel ku břehu a zapěl zbožné zpěvy svatým poutníkům na rozloučenou. (Konec hlavy I.)

Plavili se namahavě hladinou mořskou, směr ku ráji dával lodi Bůh. Měli v něho tu naději. Zatím však ubývalo pokrmův, a byl konečně i den hladný. Bratří s nedůvěrou hleděli budoucnosti vstříc. Opat důvěřovati neustal, káraje slabou víru jejich. Vzal poslední chléb a nadrobil ho rybám do vody. Zeno se rozhněval a trpce toho opatu vytýkal.

Ale když jest nejhůře, bývá pomoc boží nejblíže!

Udělal se větřík, a hnal loď ku břehu rozkošného ostrova. Při záři zapadajícího slunce bylo v dáli na ostrově viděti nádherný hrad.

Přistáli. Vešli do hradu. Nikde ani skřítka, ani jakého tvora živého! Ale jaká nádhera všude! Samo zlato ryzí, drahokamy a skvost pohádkový!

Nikde však ničeho, čím hlad a žízeň utišiti, posíliti se!

Brandan opat v důvěře sedl konečně v poslední síni za stůl pokrytý, ale prázdný. Bratří usedli s ním. Náhle se objevili dva andělé a donesli umdleným pokrmu. Nadšení, díky, lítosť — a rostoucí důvěra v Boha i Brandana. Po večeři zmizeli andělé, bratří s opatem šli spat. Opat všech napomínal, aby se ničeho z nahromaděných pokladů nedotýkali. — Ale Zeno uviděl někde v komnatě drahocenný pohár. Hořel touhou — kdyby ho měl. — Neodolal a ukradl jej. Brandan o tom věděl. Když odcházeli, napomínal opět bratry, aby z hradu ničeho cizího nenesli. Nechal schválně Zena jíti naposledy, aby pohár nepozorovaně mohl dáti na své místo — ale Zeno zase neodolal, a domnívaje se, že o krádeži nikdo neví, šel s pohárem dále. Bůh ho trestal smrtí. Brandan dal umírajícímu rozhřešení a pláče o Zena, šel s bratřími k lodi. — Hrad ten vystavělo v moři pro opata a bratří milosrdenství boží.

Jeli širým mořem dále. Dorazili opět ku zemi s krásnými háji. Byli by tam rádi slavili velkonoční svátky a svatý týden pašijový. Po lukách se páslo mnoho krásných, bílých ovec, neobyčejně velikých. Chtěli si tedy najíti mezi nimi beránka a ustrojiti si velikonoční hody. Ale poslal k nim Bůh posla, jenž jim oznámil, že velkonoc mají slaviti jinde, na jiném ostrově. Brandan byl spokojen. Tázal se posla božího, co ty ovce tak veliké znamenají? Nikdy takových neviděl. Posel praví, že na ostrov ten přicházejí zvířata po smrti, aby se měla dobře za trampoty, které na světě přetrpí:

ten kout, pln míru, květnou samotu
Bůh zvěři dopřál, zvěři trápené
tak mezi lidmi! Trpí němá tvář
jak člověk sám; ji vede bolestmi
Bůh v život lepší, tak jak vede vás.
Co míní s ní, před vámi ukryto.
— — — — — — —
Tvář němá ví, že slovo spásou je,
to šero touží zorou zapláti.

Brandan přijel k ostrovu jinému, a slavil na něm svatý týden se svátky velikonočními. Opat sloužil mši sv. Při obědě dopřál jim Bůh uslyšeti zvony z klášterního chrámu Páně v domově. Najednou se však počal ostrov kolísati. Ulekli se bratří kromě Brandana. Spěchem ku lodi zapomněli na ostrově kotel. Sedli a jeli. Jaký to ostrov? Brandan pravil, že jim Bůh poslal ohromnou rybu — leviathana, — na jejímž hřbetě si odpočinuli, domnívajíce se, že jsou na zemi.

Plavili se opět širým mořem. Zjev nesmírné krásy na obzoru! Strom převysoký, bílý nade sníh, a ratolestmi jeho prokmitávaly divné zářící tvory, podobající se velikým ptákům. Jak líbezně zpívali! Přijeli ke stromu blíže. Zlatý opeřenec přiletěl na loď a vysvětloval opatu o záhadném stromu. Řekl mu opat:

— — Ve jménu božím, mluv!
kým jsi, jenž krásný tak, jak máje den —
— — — — — — — —
A odpověděl — —
Jsme andělé, kdys blízko stáli jsme
u trůnu Boha. — —
My dokonalí byli. Lucifer
byl mistrem naším, naším sluncem byl.
— — My oddali se jemu slepě
a to byl náš hřích. — —
Leť byla naším bohem, pravda ne. — —
— — — — — — — —
My padli s výše pravdy.

Ježto však byli satanem oklamáni, ježto nezhrdli jako mistr jejich, nezatratil jich Bůh všechněch, ale dal je na krásný ostrov, k němuž přijela loď opatova.

My dokonalí nejsme jako dřív,
však láska k Bohu, pokora a tesk
po dávné výši, padat nedají
nám ještě níž... Teď, mnichu, víš, kým jsem...
A ostrov ten, kde žijem, vyhnanci,
se zove „rájem ptáků.“ — —

Bratří s opatem slavili česť boží. Ráno dozvěděl se opat ještě něco o své cestě od anděla, a plavil se dále (Kapitola II. a III.)

V kapitole IV. přichází slavné procesí mnichů Brandanovi vstříc. Nádherný chrám s klášterem uvítá cizince. Usednou pak v tiché domácnosti, bavíce se ušlechtile, vyprávějíce si. Mnich Serafín vykládá Brandanovi o králi Abgaru.

Abgar král, host u císaře římského, cítil nějakou tajnou touhu, nevěda, čím ji ukojiti. Radosti tohoto světa jí neutišily. Řízením božím dostala se mu tvářnosť Ježíše Krista na obraze do rukou. Touha jeho rostla po Spasiteli. Bylo to za časů Spasitelových na zemi. Poslal Abgar pro Krista a posel ho zastal — umírati na kříži! Bolestnou touhou a lítostí Abgar umíral. Roztoužené jeho duši se zjevil Spasitel a vzal ho s sebou do ráje. —

Vyprávěním tím Serafín mnich touhu Brandanovu nesmírně po ráji rozplamenil.

Plavili se znova širou hladinou. Jeli nad hroznými potvorami mořskými, byli zkoušeni ve stálosti a ctnosti, jeli nad hlubinami pekel a spatřili Jidáše, zrádce Spasitelova.

Na cestě nad peklem zahynul nehodný bratr Lucius. —

Konečně dojeli k ráji a byli do něho uvedeni. Byl opat účasten večeře velikonoční a sám Kristus Ježíš lámal chléb a napojil ho pramenem věčného života, i propustil ho.

Spatřivše ráj, vrátili se poutníci plni blaženství a díků domů. — —

Co jsem dosud napsal, jest zkráceným básně obsahem. Nejkrásnější místa uvedu doslovně. Zatím určitěji o charakteristice.

Hlavní osobou jest opat Brandan, kolem něho skupina bratří. (O. p.)

Šimon kostelník. Povídka z kraje od *Em. Miřiovského*. 1885. „Poet. besed“ č. 25.

Báseň Miřiovského jest obrázek ze selských bouří. Šimon, syn rolnický, měl býti knězem. Však nebyl. Krátce před vysvěcením odešel ze semináře.

Měl prý tam pletky milostné a spády,
snad krasavici jakous dokona,
až z toho s kanovníky pošly svády
a podle znění jejich zákona
prý musil odtud.

Rodiče hořem umřeli a Šimon krasavicí oklamaný »na potulky dal se do ciziny« a teprv po letech se vrátil »ubledlý, chorý, v sněhu šedin hlava —« a počal sedlačiti, veda zprvu život samotářský. Než nedala mu láska k bídnému, nevolnému lidu, i začal choditi mezi sousedy a vzdorným svým je rozněcoval slovem, že

životem náhle oživěla ves,
co včera nevědělo o zápase,
do boje chutě chvátalo by dnes.

Než rozkošný ještě máj chtěl se usmáti na ustaraného Šimona. K Pavle mlynářově, jež všemi posud pohrdala, Šimon

zdvihl zrak svůj v čarném zákmitu,
v svá jal ji pouta pohlednutím jedním,
tím líbezným a ohnivým svým zorem,
on stařec již a ona dítě skorem. —

Náhlým sňatkem založil Šimon své domácí štěstí, avšak nikoli na dlouho. Ač Pavla visí na něm celou duší, přece jej to táhne mezi sousedy, ani hošík ho na dlouho neupoutá. I což divu, že žena, vidouc se býti odstrkovanou, přilne k jinému, a zapomínajíc chotě a děcka, prchá s milencem. Teď Šimon hošíka dav na výchov sousedce,

jde mezi sousedy. Tam vidí zase,
jak bídy pěsť se do nich zatíná,
jak pánův zor se na jich pláči pase —
jak svízel, potupa je tlačí, tíží.

On všecek v lidu žil, proň dýchal, strádal,
jak svobodníka učiniti z roba,
dnem nocí přemítal a bádal.

Však vida velikou tu bídu, »víc nepřemítá, koná.« S ozbrojenými sedláky jde dobývat svobody. Však vojskem sedláci rozprášeni, Šimon jat a vržen do vězení. Po letech teprve vyšel. Však jaký Šimon! Mrtvola to pouhá —

co bylo v něm, už dávno odkvetlo
to jaro tužeb, pychu, vzdorování.

Zatím umřela opatrovnice Šimonova hocha a farář, bývalý Šimonův spolužák, vzal chlapce do fary, kdež laskavostí farářovou i Šimonu popřán koutek na stará kolena. Za to kostelničí. — Než i uprchlou Pavlu přivedlo neštěstí zpět do rodné vísky. V dalné cizině milencem

opuštěná jde domů hledat odpuštění, jehož dochází; však ne dlouho z něho se těší. Vysílená dlouhou útrapou zpáteční cesty a rozechvěním vniterným, umírá. — Konečně i Šimonovi odbila hodina.

Byl velký pátek, osudný ten den,
kdy v netušený, věčný smrti sen
mu žena odešla.

Churavý farář dává Šimonem oznámiť, že mu nelze kázati toho dne;

V tom Šimon vzplane touhou od minula
a vetchá hlava podobá se sopce,
ožívá doba dávno uplynulá,
v klerice Šimon s kolárem a mlád,
kdy počala mu mysl žít a plát;
na kazatelnu smělý vede krok
a jeho řeč je mocných proudů tok.
— — — — — — —
Jak ten tu Kristus na zejtří vám vstane,
tak vstanete i vy, až písní zvuky
vás vzbudí z poroby a dlouhé muky —
a vlasti naší luhy milované
půl mrtvy, pusty, rozkvetou vám znova —

a sotva dozní ústy podivného kazatele »amen,« »hlava mu k zemi klesá.« Toť nástin děje.

Přihlédněme ke vniterné jeho skladbě. Bez nesnází uvádí nás básník do děje, nenucenou lehkostí seznamuje nás s rekem, jenž rychlým děje postupem rychle upřádá svůj osud. Postava rekova je rázovitá, celá. Se vším duše zápalem zasvěcuje se idei osvoboditi selský lid z poroby robotnické. S myšlénkou tou lehá, vstává, ani v objetí mladinké ženy se jí nespouštěje, a když tragický život jeho zlomen ve vazbě dlouholeté, ještě se nevzdává, ale synka svého dělá dědicem své myšlénky, řka mu:

to dokonáš, co počal otec tvůj!

Šimon jest česká idealní postava, důslednosti věru vzorné. — Děj plyne všude přirozeně. Nedivíme se na př. vroucí Pavle, že nedocházejíc u Šimona odvety své vřelé lásky, hledá hříšné náhrady jinde, a dobře zachycená dětská naivnosť nám lahodí v hochově odpovědi nepoznanému otci Šimonu:

Matička dala se mi někam v svět,
tatíček toulá kdes se po svobodě;
tak řek' pan páter. —

Než divná nová forma zpovědní (!) nás přece zaráží, jíž si ulevuje nešťastná Pavla, a v níž mezi jiným přichází dlouhatánský popis bouře, potom náhlý Pavlin konec je méně podmíněný. Vyjmouc však tyto dva body, jest děj neúhonný. — Verš lehký příjemně se čte a ještě lépe by se četl, kdyby mu Miřiovský více věnoval píle. Rythmus velmi často porušen, rým druhdy nedbalý. Co do stránky slovesné leccos by bylo vytknouti.

Celkem jest »Šimon kostelník« úkazem zdravé poesie a milovníky krásného písemnictví bude zajisté se vděkem přijat.

O. P....ý.

Velký slovanský kalendář na rok 1886. Roč. 15. V Praze.

Kalendáři J. Ottovu dodává již na prvý pohled zajímavosti množství illustrací rozmanité způsoby a zdařilosti. Obšírné srozumitelné textové výklady obrazů vážných repraesentují poučnou část »Velkého slovanského kalendáře«; zdařily jsou zejména články národopisné, biografické a hospodářské. Na oslavu jubilea svato-Method. otištěna tu *A. Heydukova* báseň »Cestou našich apoštolů Cyrilla a Methoděje« a podána vroucí úvaha: »Slovansko-křesťanské tisícletí.« — *Jos. Braunově* »Krvavé očistě« vadí poněkud neurovnalosť; trpkou, neurvalou tragiku, jíž povídka končí, smiřuje vlastenecká reflexe Drahobylova. Vesnická povídka *V. Řezníčkova:* »Za hvězdou života« i dojemnou myšlénkou vůdčí i řádným provedením zasluhuje pochvaly. Líbila se nám též čísla žertovná: »Za nevěstou« od *F. G.* a »Jak jsem se oženil« od *Fr. Hessa;* toto pro pěknou myšlénku, ono pro ušlechtilý směr, obě pro zdravý, řízný humor. Rýmovačky »Osudná koupel« a »Pavouk věštcem« chtěly asi býti též vtipnými, — zvrhly se však v neomalené nechutenstvo.

V—ý.

Kalendář Ústřední Matice školské na rok 1886. Za vrchní redakce *Jaroslava Vrchlického* a *Sv. Čecha* při části textové, *Em. bar. Mírohorského* při části obrázkové uspořádal *V. Beneš-Šumavský.* V Praze.

Kalendáři »Ústřední Matice« dostalo se i letos, jak viděti, podpory literarní četné. Nad kalendáře naše ostatní vyniká na svůj i čtenářstva prospěch hojností četby poučné z oborů rozmanitých. Zejména potěší čtenáře jubilejní úvaha *Fr. Lepařova* o Velehradě a sv. Cyrillu i Methoději; bedlivé pozornosti zasluhuje stať *B. Tyšlerova:* »Ne na zmar přijde to,

co dáte dětem.« *Fr. Dvorský,* horuje o zachovanou našich starožitností, vede bez kritické umírněnosti stereotypní stížnosti do »vandalismu,« jakým se prohřešil český »náboženský fanatismus« na starých památkách písemních. Vzpomínka *J. Herbenova* »Hanáci v roce revolučním,« jednotlivostmi nemálo zajímavá, jakožto celek však kusá a nedosti urovnaná, činí jaksi přechod k části kalendáře zábavné. Po téli uvažujeme přítomný kalendář, očekávání naše se zklame. Příspěvkem ve příčině té nejlepším vidí nám se býti prostý obrázek *Fr. Stránecké:* »U Podražilů« pro zdárnou líceň povahovou a pěknou mluvu. Povídka *J. S. Košťálova* »Dvě babičky« jeví slibné nadání pozorovací i vypravovatelské, jest však rozvláčna. Soud o *J. Antošově* práci »Firma Steam a spol.« vynese za nás pouhá zmínka o jejím obsahu: manželská nevěra, několikerá zrada, drastický popis sebevraždy: — čeho ještě třeba k dokonalému čtení krvavému? Mluva jinak uhlazená není přístupna čtenáři, který nezná významů celé haldy slov cizích. Děj *Fr. Chalupova* »Žákovského Rokyty« rozvíjí se rovněž v oblastech mravního kalu; nad to trpí drsnou nepřirozeností a psychologickou mělkostí. Rozervaná »Zatvrzelá srdce« od *Jana Červenky* pochybeny jsou již po stránce technické. *Oldř. S. Kostelecký* nahrazuje v humoresce »Zajíc a mathematika« řízný, pointovaný humor rozplízlostí slovnou. Z básní nejzdařilejší jest *J. Vrchlického* »Jitro na Petříně« s myšlénkou vlasteneckou. Příspěvku druhého vrchního pořadatele neradi pohřešujeme. Zejména belletristický díl druhého ročníku »Kalendáře Ústřední Matice« má nás mimoděk k otázce: **Kdyby se u nás počalo ve prospěch a pod záštitou instituce tak závažné, jakou je „Ústřední Matice šk.," vydávati četbu směru z konců protivného cílům a dosahům činnosti Matičné: jak bychom obstáli s tak nebezpečnou nedůsledností před obyčejným taktem, ať nedíme přede svědomím a sebectí?!** *V—ý.*

(Zasláno.)

Vzhledem k posudku svého spisu „Nové výzkumy a návrhy ve příčině české mluvnice," otištěného na str. 21.—23. tohoto časopisu, připomínám, že odpovím na něj několika slovy v novém svém spise, který brzo s názvem „Mluvnické rozpravy" vydati hodlám a kterým míním rozmanité spory a sváry „brusičské" objasniti a odstraniti. Zde podotýkám toliko, že p. posuzovatel nepřihlédl k vlastní podstatě spisu mého.[1]) **Fr. Bačkovský.**

[1]) čehož však ref. ani nezamýšlel, ponechávaje věci té listům odborným. *K. A. Š.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Činnosť literarního spolku plzeňského. (Č. d.) Dne 19. ledna bylo na programu zajímavé thema: „Jaký vliv a význam v rozvoji národu mají hmotné i nehmotné statky?"

Pan řečník ukázal, co hmotné a nehmotné statky jsou a jak vznikají. Nejpopularnějším příkladem nabývání hmotných statků byl Robinson Crusoe. Jiným způsobem, ne jen prací rukou, povstávají statky nehmotné, jako vzdělanosť, jako vůbec duševní vymoženosti, jež repraesentují učitelé, kněží, lékaři, advokáti, spisovatelé. Vysvětliv, v čem podstata předmětu spočívá, popustil pan přednášející též úzdu historickým reflexím, z nichž na osudech našeho národa vyvodil, kterak u něho a v kterých dobách jevil se vliv hmotných a nehmotných statků na povahu a rozvoj národu. Vytkl totiž, kterak v dobách, kdy hmotné statky, tedy veškera půda, města, obchody, řemesla, byly v rukou národu, slynuli Čechové též bohatstvím statků nehmotných, vzdělaností a rozkvětem věd a um (doba Přemyslů, Poděbrada, Rudolfa, Karla) a uvedl naproti tomu, kterak poklesl národ náš tehdy nejvíce, když po bitvě na Bílé hoře pobrány mu byly statky hmotné a on ožebračen. Znovuzrozen byl národ teprv tehdy do opravdy, když selský lid zbaven byv jha nevolnictví,

mohl zase volně vládnouti statky hmotnými, je rozšiřovati a nových nabývati; teprv od té doby vrátiti se mohli k dobývání statků nehmotných, vzdělanosti a uvědomění národního. I naše doba nese se za tím heslem, abychom co nejvíce statků hmotných nabyli, čímž i nehmotné získáme. Avšak kterak nestejně ovládáni jsme touto snahou, vidíme nejlépe na různém stupni majetku národního i vzdělanosti krajů českých, z nichž některé oplývají majetkovým i duševním bohatstvím, co jiné za nimi daleko pokulhávají. Mezi zanedbané ty kraje patří i český jihozápad, kde jaksi vše ještě vázne, čemuž odpomoci má vlastenecký spolek „Pošumavská jednota národní.“

Řečník „Jednotu Pošumavskou“ odporučil přízni posluchačů.

V pondělí dne 26. ledna přednášelo se „O cocainu, jakožto novém léčebním prostředku,“ ku kterému upontána jest teď pozornosť lékařův i laiků celého světa.

Dne 9. února zobrazen byl v literarním spolku obrázek středověkého společenského života v Čechách. Přednášející pojednal nejprv o výtečném místopisu, Tomkově „Dějepisu Prahy,“ a dovodiv, že jako se jevil společenský a veřejný život a poměry vůbec ve věku 15. v Praze, jevily se zajisté i v ostatních městech českých, jal se předčítati některé kapitoly z jmenovaného díla, mající za předmět líčení poměrů doby Karla IV. a Václava IV., zejména poněmčilosť Prahy v čase tom, pak způsob tehdejšího stavění domův i jich cenu, kroje, zařízení domácností, pokrmy a nápoje, krčmy atd.

Dne 23. února mluvil pisatel těchto řádkův o trestnictví. Podav pojem trestu, líčil vznik trestnic až na naši dobu, pojednal o jednotlivých soustavách se stanoviska humanního, nakreslil obrázek vnitřní podoby moderních trestnic, jež nejlépe v Rakousku repraesentuje trestnice plzeňská. Zmíniv se o škole a pokroku trestancův, o práci, přešel k praeservativním prostředkům, udav prameny, z nichž zločinství největší svůj contingent bere.

Přednáška tato zaujala i večírek dne 2. března.

Dne 9. března slyšeli jsme „O životě a mravech na českých hradech.“ Přednáška tato opírala se o výtečné dílo Sedláčkovo „Hrady a zámky české.“

Dne 16. března podán byl rozbor výtečného, svého způsobu jediného v naší literatuře spisu Kaizlova „Národní hospodářství,“ jehož tresť a hlavní zásady jsme seznali.

Večírek dne 23. března nabyl rázu slavnostního tím, že pozván k přednášce slovutný český kulturní historik, univ. professor Dr. Ant. Rezek.

Uvítán předsedou, přistoupil ctěný host ke svému thematu a vylíčil nám život, osud i smrť Marie Antoinetty, někdejší královny francouzské a choti Ludvíka XVI. Na základě nejnovějšího historického badání podal Dr. Rezek věrně historický obraz této tak nešťastně skončivší královny, obraz očistěný ode všech sbájených pomluv a výmyslů, rozsoudil kriticky, v čem skutečně pochybila a v čem na druhé straně bylo jí zase ukřivděno.

Dne 6. a týden na to dne 13. dubna byla na programu otázka, jež i program žurnalistiky a denní rozmluvy právě tvořila, a sice „Stát Kongský v Africe, o jeho zemi, přírodě a lidu.“ Pojednání tato, opírajíce se o nejnovější vědecká badání anglická, podalo posluchačstvu poučný a podrobný obraz vzdálené říše africké, kam paprsky kultury europské posud sotva vnikají.

Dne 20. dubna přednášel předseda spolku za nedostavivšího se p. inžinýra Křižíka ukázky svého překladu z díla francouzského státníka Tocquilla, „O demokracii americké.“ Dílo toto, jak z překladu vidno, vyniká neobyčejnou hloubkou myšlének.

Dne 27. dubna přednášel zmíněný host o rozličných systémech elektrického osvětlování a o svém světle žárném.

Dne 4. a tuším i 11. května bylo na programu velmi zajímavé thema „Řečník Cicero a jeho doba,“ jehož, ač slibovalo k vůli osobnosti p. přednášejícího býti velmi promyšleným, jsa jinak zaměstnán, slyšeti jsem nemohl. (P. d.)

V král. č. spol. nauk 21. pros. prof. Zucker předn. o vývoji trestního řízení francouzského. — Dne 16. ledna konána výroční schůze za předs. Jos. Jirečka. Uplynulého roku pozbyla společnosť úmrtím čestných členů: bar. Mecséryho, jenž byl členem od r 1858., v Lipsku zesnulého prof. Jiřího Curtia a prof. Karla Siebolda v Mnichově; dále mimořádné členy: báňského řed. K. Feistmantla a rekt. Heřmana Palmeho ve Vratislavi. Značný dar, jehož se společnosti dostalo od nejmenovaného dárce u příležitosti stoletého jubilea jejího, uložen byl již pode jménem jubilejn. fondu; kromě toho věnoval ještě jiný dárce společnosti 2000 zl. Ve výborové schůzi 13. t. m. jmenováni byli novými členy české spol.: Albert Gaudry, prof. palaeontologie v Paříži, Jos. Truhlář, skriptor při univ. knihovně v Praze, a Jos. Velenovský, soukromý docent univ. pražské. Spol. nauk

čítá nyní 4 členy čestné, 22 řádné, 40 zahraničných, 49 mimořádných a 37 dopisujících, úhrnem 172 členy. Lonského roku pořádány byly přednášky: 21 z filosofie, dějin a filologie, a 53 z oboru mathematicko-přírodovědeckého; většinou byly otištěny ve zprávách o schůzích r. 1885., kteréž tvoří knihu o 45 tiskových arších s 10 mapkami. Ve zprávách lonských obsaženy jsou také posud úplně neznámé dopisy Keplerovy, jež p. Anschütz našel ve státním archivu v Mnichově. Knihovně dostalo se výměnou 927, darem 84, zakoupeno 55, úhrnem 1066 knih. Spol. dopisuje si s 250 jinými akademiemi a učenými společnostmi, z nich 42 nalézají se v Rakousku, 74 v Německu, 10 ve Švýcarsku, 16 v Anglii, 10 v Holandsku a Belgii, 14 ve Francii, 10 v Italii, 2 ve Španělsku, 10 ve Švédsku, 14 v Norvéžsku a Dánsku, 11 v Rusku, 1 v Srbsku, 1 v Bulharsku, 1 v Rumunsku, 1 v Řecku, 2 v holandské Indii, 36 v Americe a 1 v Australii. Po schválení zprávy přednášel professor Dr. *Rezek* o vývinu deismu v 19. století. — V sez. třídním 25. ledna předn. prof. Goll o jednotě bratrské na konci 15. stol., prof. Hattala o jistém místě u Dalimila hl. 92.

Společnosť musea král. Českého konala 17. ledna valnou hromadu. Jednatel Dr. Emler přednesl výroční zprávu za r. 1884., dle níž fond na vystavění musejní budovy (58.315 zl. 80 kr.) odevzdán poč. r. 1885. zemské pokladně; největší zásluhy o rychlý postup záležitosti stavební dobyl si v zemském výboru prof. Dr. Kvíčala. Sněm poskytl na ukončení prací *Barrandových* 15.000 zl.; rada pražská slíbila přispěti na pomník Barrandův. — Mezi zemřelými členy jsou: A. S. hr. Uvarov, předseda archaeol. spolku moskevského, kardinal Schwarzenberg, Kar. A. kn. Hohenlohe, knihk. Fr. Šimáček a j., celkem 9; přibylo pak členů 13. — Kustos knih. A. Patera potvrzen v úřadě sekretáře Matice České. — Pokračováno ve přírodovědeckém výzkumu Čech, prozkoumání pohřebišť a rozmnožování sbírek. — R. 1884. bylo příjmů 111.517 zl., vyd. 47.727 zl., zbylo 63.790 zl.; Matice Česká má jmění 102.802 zl., fond Barrandův 6336 zl., Opitzův 2659 zl. — Předsedou zvolen opět J. hr. Clam-Martinic, nyní po nemoci na zotavené v Italii dlící, místopř. Kar. kn. Schwarzenberg, do správn. výb. zase Kořistka a Emler. — Pak přednášel J. Krejčí o geotektonice středních Čech, K. Jireček o černomořském pobřeží na východním konci Balkánu.

V Táborské Besedě předn. JUC. Chládek o Sv. Čechovi.

V lit. odboru Umělecké Besedy 9. ledna Jos. Smola předn. „O sebraných lékovadlech a zaříkadlech.“ — 16. ledna ve přátelském dýchánku předn. J. Herben „Ze života slovácých děvčic.“ — 23. ledna ref. prof. Jar. Vlček o Vajanského básni „Živena,“ Herben o Preisové „Obrázcích ze Slovácka.“

Svatobor dle výroční zprávy své r. 1885. udělil 2200 zl. spisovatelům nedostatkem postiženým; z podpor na cesty a práce vědecké pak — mezi 35 žádostmi — udělil básníku *Zeyerovi* na cestu do Řecka i Turecka 300 zl., Dru. *Velenovskému* 300 zl. na botanickou cestu do Bulharska, Dru. *Rezkovi* 250 zl. na studie k historii české v zahraničných archivech, Dru. *Chytilovi* 150 zl. na cestu do Nizozemí a do Anglie za studiemi uměleckými, amanuensovi bibl. *J. Peiskerovi* 50 zl. na prozkoumání archivu a knihovny kláštera drkolenského. Celkem vydáno 3798 zl. 89 kr., zbylo 41.732 zl. 71 kr. Z fondu Náprstkova vypsána odměna za nejlepší drama z českých dějin dosud v Národním divadle provozované. Týž *Náprstek* složil 1000 zl., z jejichž úroků každých pět let má býti za nejlepší drama z dějin českých vyplácena odměna. Zpráva stěžuje si na malou podporu spolku od obecenstva českého, i má v novinách uveřejněno býti příslušné vyzvání. — Ve volbách zvoleni do ředitelstva stavební rada Hlávka, prof. Kott, archivář Dr. Emler, prof. Studnička, red. V. Vlček, jenžto zároveň zvolen jednatelem. — V poslední schůzi podána zpráva o dějepisných studiích k českým písemným památkám v severním Německu, která tam na cestách konal prof. *Fr. A. Slavík* o prázdninách r. 1885.

Dědictví Maličkých v Hradci Králové vypsalo ceny 150, 100, 50 fr. za povídky — české neb německé — pro mládež a rodiny katolické.

Spolek ku podpoře české lit. v Pardubicích měl 6. ledna valnou hromadu, v níž předs. řed. *J. Jahn* podal přehled po stavu nynější literarní produkce naší vzhledem ku produkci „druhého kmene zemského.“ Dle zprávy jednatelovy pořádáno vloni 6 dýchánků, při nichž přednášeli uč. *Jiroutek* o životě a působení V. Beneše Třebízského, prof. *Ibl* o Fr. Douchovi a básnické lit. naší r. 1884., řed. *Jahn* o K. Sl. Amrlingovi a Fil. St. Kodymovi, prof. *Weger* o Dagmaře po stránce historické a básnické, prof. *Mazánek* o životě, působení a významu sv. apoštolů slovanských; mimo to konány rozpravy literarní (v 10 schůzích výborových) o nových plodech českého písemnictva. Knih odebral spolek za 350 zl.

Literarní klub v Telči měl valnou hromadu 5. ledna. Prof. L. Čech podal zprávu o stavu literatury české za r. 1885. Na to podána zpráva jednatelská a pokladní; za 4 léta trvání svého vydal klub literarní za knihy 3556 zl. — Přijaty byly tyto návrhy prof. L. Čecha: 1. Klub literarní učiniž podobné kroky jako klub přerovský, aby konfiskace Čechovy básně „Lešetinský kovář“ byla zrušena; 2. spisovateli V. Vlčkovi vyslovena budiž k 25letému jubileu gratulace. Předsedou zvolen prof. Fr. Straširybka, místopř. V. Povolný; do výboru Al. Petzl, J. Beringer, L. Čech a E. Srp. — Ve výborové schůzi zvolen opět jednatelem Al. Petzl, pokladníkem J. Beringer, literarními ref. L. Čech a E. Srp.

Beseda v Poličce dne 26. pros. měla valnou hromadu, v níž podány zprávy o činnosti minulého roku. Přednášek bylo čtvero: o Douchovi (Vít), o sv. Cyr. a Meth. (Vít), o Ant Dvořákovi (Berger), o Heydukovi (Špaňhel). — Příjmů bylo 282 zl. 8 kr., vydání 219 zl. 50 kr. Starostou zvolen Vil. Špaňhel.

Obšírný přehled činnosti širšího sboru Matice České r. 1884.—1885. podává „Zl. Pr.“ č. 6. počínajíc.

II. Smíšené.

Hálek v Anglii uveden do literatury překladem tří povídek (Pod dutým stromem, Poldík rumař, Na výminku) a 28 Večerních písní, pořízeným od *W. W. Stricklanda*, bakaláře univ. v Cambridgi. Překlad, vydaný v Yorku, opatřen

přehledem dějin vzdělanosti slovanské a naší zvláště, a činnosti Hálkovy. Překladatel, jak známo, r. 1883. za tím účelem konal příslušná studia v Čechách; hodlá pak ještě přeložiti některé povídky Jiráskovy.

V českém sněmu dne 16. ledna navrhoval poslanec *Kytka*, by také do vatikanského archivu byl poslán na zemské útraty dějezpytec český, jakož bývají posýláni do Němec. Návrh (zprav. Jos. Jireček) ode všech českých poslanců podporován — ale konečně přece odložen, čehož ovšem v zájmu dějepisu domácího třeba jen politovati!

Londýnské „Athenaeum,“ o němžto zmínka stala se na str. 33. letošní „Hlídky lit.,“ přineslo v čísle ze dne 2. ledna 1886. přehledy literatur evropských za rok 1885., a to přehled literatury belgické na 3 sloupcích od P. Fredericqa, dánské na $3^1/_2$ sl. od V. Petersena, francouzské na 13 sl. od F. de Pressensé, německé na 9 sl. od R. Zimmermanna, řecké na 2 sl. od S. P. Lambrosa, hollandské na 3 sl. od E. van Campena, maďarské na $3^1/_2$ sl. od A. Vambéry, italské na 5 sl. od R. Bonchia, norvežské na $2^1/_2$ sl. od H. Jaegra, polské na 2 sl. od A. Belcikovského, ruské na 8 sl. od N. Storoženka, španělské na 7 sl. od J. F. Riana a švédské na $3^1/_2$ sl. A. Ahnfelta. Přehled literatury české jest podán tu za poslední čtyři roky od Fr. Bačkovského, věnovány mu však bohužel pouze 2 sloupce, čímž stalo se, že mnohé důležité věci, které byly v rukopise, byly vynechány od redakce. *Fr. Bačkovský.*

Zručnosť spisovatelská! V č. 13. časopisu „Volné slovo“ v Kutné Hoře jest podobizna Jana Ev. Vocela s článkem, který jest sestaven opravdu nestydatě. Začátkem článku toho totiž jsou závěrečná slova řeči V. Vlčka, proslovené u rodného domu Vocelova, i řečeno za nimi, že je napsal — Vocel! Další část článku, vyjímaje zakončení, jest opětně slovo za slovem vyňata z řeči Vlčkovy, obsahujíc ji, kromě oněch závěrečných slov na počátku, celou, ale — bez uvozovek i beze vší zmínky o řeči té, tak že každému čtenáři, kterému Vlčkova řeč není známa, jest se domnívati, že duchaplný a vzletný článek ten jest originalem, a on to jest zatím prostý — patisk! —*ský.*

O opravě kancionalu, zvláště vzhledem ku kancionalu Fryčajovu a Bečákovu, dějí se návrhy a rozpravy, uveřejňované v brněnském „Hlase.“

Sv. Čech došel v lipském „Magazin f. d. liter. d. auslands“ velmi čestného posudku, jejžto psal Dr. Arn. Kraus, lektor němčiny při české univ. Zvláštní zřetel věnován „Dagmaře.“

Národních Listů prvé letoší číslo vydáno v hávu slavnostním, o 24 str., na památku 25-letého „jubilea“ svého. Jmenováni tam všichni spolupracovníci, zemřelým *J. Neruda* věnuje vzpomínku „Hřbitůvek N. L.“; m. j. obsahuje číslo to článeček „Politika a literatura“ (F. Schulz), nástin děje Čechovy „Dagmary“ od J. M. Hovorky.

Povídka o Viktorce, vesnický roman *Václ. Řezníčka* (v 6. sv. Přítele domoviny), zove se nejnovější monstrum naší belletrie; jestiť to rozbředěný děj, v Babičce Boženy Němcové s pravou uměleckou delicatessou a ustřídměností jen zdaleka naznačený v šílené Viktorce. Čeho básnířka z pravé básnické něžnosti jen se jemně dotekla a tajemně naznačila, chtějíc postavou Viktorčinou vlastně jen krajinomalbě své jakési romantické staffaže dodati, to svařeno nynějšímu obecenstvu literarnímu v celý roman, jenž jakoby na posměch věnován ještě památce Boženy Němcové! O tolik jsme tedy ve vkuse pokročili?!

Emil Zola pohnán před soud, že porušil mravnosť svým romanem „Germinal.“

„Balkan“ zove se nový belletr. illustr. časopis, jenž počal v Záhřebě vycházeti redakcí chrvatského básníka Harambašiće.

III. Životopisné.

O spisovatelích kraje táborského pilnou snůšku dat životop. podává F. D. Zenkl v Českém Jihu; ve 4 dosav. číslech uvedeno 39 jmen. Nejobšírněji podán životopis *Sv. Čecha.*

P. Frant. Bačkovský, spolupracovník náš, na základě spisu svého „Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové,“ byl 22. ledna 1886. veřejně povýšen na doktora filosofie při pražské české universitě.

Gajdek Tomáš, předs. záhřebské jednoty sv. Jeronyma na vydáv. katol. lidových spisů, nedávno zemřel; nástupcem jest kan. *Budicki.*

Gebauer Jan. (Zl. Pr. 5.)

Hajniš Fr., spis. český, zemřel 27. pros. v 71. roce věku svého. (Nár. Polit. 357.; Zl. Pr. 4.)

Heyduk Ad. jmenován čestným členem Umělecké Besedy.

Jirsík jakožto vychovatel. (Vychov. 24.)

Kalousek Jos., dosud mimoř. prof., jmenován řádným prof. českých dějin při universitě české.

Mašek J. L., řed. ob. škol na Smíchově, zemřel 9. ledna v 58. r. věku svého.

Pflegru-Moravskému v Praze na domě, kde bydlel, má býti zasazena pamětní deska.

Pomník Palackému zřízen má býti před novou budovou musea českého. „Svatobor“ ujal se nyní záležitosti té a věnuje za tím účelem ročně 500 zl.

Před sňatkem Palackého. Obrázek z r. 1827.; podává Marie Červinková-Riegrová ve Světoz. 1.

Sobotka Primus, dosavadní kancellista, potvrzen za officiala české university.

Večeřa Jos. Vzpomínky. (Orel 1.)

Vlasák Norb., pořadatel „Bibl. místních cestopisů,“ dne 12. ledna slavil své 74. narozeniny.

Vlček Václ. (Zl. Pr. 4.)

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bílý, Kapitola z literatury (Kom. 2.).
Blánský, Názory Dostojevského a Turgeněva o ruském lidu (Zl. Pr. 4.).
Brandl, Ze hřbitovů brněnských (Obz. 2.).
Čech, Theorie soustavy v aesthetice (Lit. L. 1.).
Halouzka, Volné slovo o Tomáši Fryčajovi (Hlas 16.).
Havelka, Hr. Alex. Uvarov (Č. Č. M. 4.).
Hattala, Protivníci Královédvorského Rkp. dovolávají se i zázraků proti němu (Nár. L. 357.).
Hrubý, Kritika ve starověku (Lit. L. 1.).
Kuffner, O divadle Číňanů (Květy 1.).

Kvapil, Hrdinky polské poesie (Zl. Pr. 2.).
Lenz, Učení Petra Chelčického o křtu (Č. Č. M. 4.).
Mattuška, Václav Filípek (Hlídka lit. 2.).
Navrátil, České belletr. časop. r. 1885.(Čásl. 101.).
Novák, O životě a lit. činn. A. V. Šmilovského (Lit. L. 2.).
— O slovnikářských pracích D. A. z Veleslavína (Č. Č. M. 4.).
Píč, Staroslov. obchod (Pokr. 5.).
— Staroslov. námořnictví (Pokr. 13.).
Rezek, Zápisky far. Arnolda o r. 1848. (Sborn. hist. 6.).
Řehoř, Markijan Šaškevič. Přísp. k sezn. rusínské literat. (Světoz. 5.).
Špecingrová, V. Hálek v rouše anglickém. (Pokr. 22.).
Vaněček, O tragoedii řecké (Čáslavan 101.).
Vrchlický, Ruský roman ve Francii (Pokr. 16.).
Zákrejs, Dva stěžejní romany od V. Vlčka (Světoz. 5.).
— Česká činohra (Osv. 1.).
Zelený, O životopise (Tůmově) K. Havlíčka (Pokr. 348.).
Zenkl, Literarně činní spis. kraje táborského r. 1883. a 1884. (Český Jih 14.).
Zoubek, O Komenského polemikách theol. (Č. Č. M. 4.).

Byliny, bylevé písně. Ruský nár. epos (Nár. L. 5.).
O prostonárodním divadle (Nár. L. 9.)
Spisovatelské jubileum Vlčkovo (Pokr. 7.).
Michal Czajkowski (Pokr. 22.).
Vítězslav Hálek v angl. rouše (Chrudim. Nov. 4.).
Veřejné knihovny v Praze (Pokr. 22.).
Životopisy pro mládež a obecný lid (Kom. 3.).
Swięcicki, Kobieta wschodnia w życiu i w liter. (Kłosy 1066.).
Listy J. J. Kraszewskiego (Kłosy 1069.).
Винклеръ, Царство ученыхъ (Нива 50.)
Дьяконовъ, Нѣсколко словъ по поводу новаго историко-юридическаго изслѣдованія (Сѣв. Вѣстникъ 3.)
Alberti, Alessandro Manzoni (Westermanns Monatshefte 12.).
Carrière, Herder (Gegenwart 48.).
Dahn, Jakob Grimm (Deutsche Revue 12.).
v. Gottschall, D. deutsche schauspielkritik (Unsere Zeit 1.).
v. Hartmann, D. begriff d. tragischen in d. modern. aesthetik (Gegenwart 51.).
— D. aesthetik d. Hegel'schen schule (Unsere Zeit 1.).
Humbert, Schlegel u. Molière (Ztschrift f. neufranzös. sprache u. litt. III.).
Kaulen, D. Münchhausen-jubiläum (Illustr. Ztg. 2217.).
Kindt, Schriftstellernde fürsten (Oest. Buchhändlercorresp. 52.).
Kleinpaul, Die grundgedanken der Divina Commedia (Beweis des Glaubens 12.).
Kreiten, Nerto. E. provenzalische dichtg.(Stimmen aus Maria-Laach 1.).
Rüdiger, August Strindberg, ein schwedischer sensationsschriftsteller (Preuss. Jahrbücher 12.).
Saalfeld, Zur schriftstellerei vor 1800 jahren (Neue Jahrbücher f. philol. 9.).
Schröder, Griechische lyriker (Ztschrift f. d. gymnasialwesen 12.).
Ulrich, Die Tauchersage in ihrer lit. u. volkstüml. entwickl. (Archiv f. literaturgesch. 1.).
Weitbrecht, Recensionsexemplare u. freundeskritiken (Deutsche Schriftstellerztg. 21.).
Ziel, Die dramatische exposition bei Shakesp. (Allg. Ztg. 338.).
Deutsche u. Czechen in der vergangenheit u. gegenw. I. (Histor.-polit. Blätter 96^{11}.).
Chanabaneau, S. Marie-Madel. dans la littér. provencale (Revue d. langues romanes 1.).
d'Ancona, Il teatro mantovano nel sec. XVI. (Giornale storico d. letterat. ital. VI. 1.).
Boglietti, L'eudemonologia di un pessimista (Nuova Antologia 24.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Tichý: Lit. L. 2.).
— Sebrané spisy (Nár. L. 16.).
Bačkovský, Nové výzkumy a návrhy (Blažek: Lit. L. 2.).
— O básn. činn. P. J. Šafaříka a F. Palackého (Vrzal: Hlídka lit. 2).
Bartoš, Dialektologie moravská (Bílý: Kom. 5.).
Braun, Z pamětí krevních písařů (Vykoukal: Světoz. 2.).
— Čtvero obrázků starohorských (Vykoukal: Světoz. 5.).
Čech, Pravda a drobné básně (Quidam: Pokr. 9.; Světoz. 2.).
— Dagmar (Kvapil: Ruch 1.).
Durdík J., Dějiny filosofie nejn. (Kadlec: Politik 352.; Kameníček: Mor. Orl. 277.; Hlavinka: Vlasť 4.; Obzor 2).
— O pokroku mravnosti (Bačkovský: Kom. 5.).
Heyduk, Pod Vítkovým Kamenem (Korec: Obzor 1.).
Hlavatý, Rozbor filos. sv. Tomáše (Schaffra: Hlídka lit. 2.).
Holeček, Junácké kresby (Bílý: Osv. 1.).
Hovorka, Povídky (Mišiovský: Pokr. 3.).
Jelínek, Črty kozácké (Bílý: Osv. 1.).
Jirásek, V cizích službách (Vykoukal: Světoz. 51.).
— Psohlavci (Řezníček: Světoz. 1.).
Kalina, Obrazy z dějin vychovatelství (Vorovka: Paedag. 1.; Mírný: Kom. 4.).
Kalousek, Děje Král. České spol. nauk (Athen. 4.).
Kallus, Z Valašska (Lit. L. 1.).
Kosmák, Kytice (Bílý: Osv. 1.).
Krásnohorská, Vlny v proudu (Zákrejs: Osv. 1.).
Kučera, Besedy mládeže (Lit. L. 1.).
Lenz, Učení Petra Chelčického o Eucharistii (Hakl: Vlasť 4.).
— Petra Chelčického učení o očistci (tamt.).
Lier, Arabesky a novelly (Kvapil: Květy 1.; Mišiovský: Pokr. 3.).
de Lisle, Výbor básní (Světoz. 3.).
Masaryk, Athenaeum (Svoboda: Hlídka lit. 2.).
Mathon, Hlídka literární (Hlas 2.).
Mišiovský, Šimon kostelník (Zákrejs: Osv. 1.; Lit. L. 1.; Plešovský: Hlídka lit. 2.).
Novák, Životopis P. J. Šafaříka (Pastýř duch. 3.).
Podlipská, Listy staré vychovatelky (Paedag. 1.).
Pokorný, Mrtvá země (Zákrejs: Osv. 1.).
Raušar, Vacek Kamenický (Rybička: Světoz. 3.).
Reisová, Přítel domoviny (Lit. L. 1.).
Řezníček, Pod praporem naděje (Kutnoh. L. 4.).
Schulz Ferd., Povídky (Vykoukal: Světoz. 6.).

Sokol, Průvodce četby mravoučné (Patera: Kom. 3.).
Stránecká, Některé črty (Bílý: Osv. 1.).
Šťastný, Obzor (Kubíček: Hlídka lit. 2.; Wildmann: Vlasť 4.).
Tisovský, Povídky z kraje (Mišiovský: Pokr. 3.; Zl. Pr. 5.; Světoz. 5.).
Trnobranský, Povídky (Mišiovský: Pokr. 3.; Světoz. 3.).
Vilímek, Nejlepší české humoresky (Tichý: Lit. L. 2.; Mišiovský: Pokr. 3.).
Vorovka, Stylistika a poetika (Bačkovský: Paedag. 1.; Prudký: Lit. L. 1.).
Vlček, Osvěta (Čáslavan 3.).
— Věnec vavřínový (Bílý: Osv. 1.).
Vrchlický, Povídky iron. a sentiment. (Aristides: Nár. L. 8.).
— Sonety samotáře (Lit. L. 1.; Zl. Pr. 2.).
— K životu! (Turnovský: Pokr. 1.; Nár. L. 21.).
Zdráhal, Pan doktor (Mišiovský: Pokr. 3.).
Zeyer, Kronika o sv. Brandanu (Chlumecký: Hlídka lit. 2.; Osv. 1.; Světoz. 52.).
Kalendář Ústř. Matice šk. (Vejchodský: Hlídka lit. 2.).
Velký slov. kalendář (Vejchodský: Hlídka lit. 2.).
Kalendáře vůbec a letošní zvláště (Šrámek: Vlasť 4.).
Pátá zpráva c. k. gymn. ve Val. Meziř. (Sasinek: Vlasť 4.).
Sborník paedag. semináře (Hrdý: Kom. 3.).

VI. Knihopisné.

Arbes, Sebrané spisy. I. Pr. 1885.
Bartoš, Moravská dialektologie. I. Br.
Belov, Ze života bulharského. 1. Olom. 1885.
Bílý-Roth, Pravopisný ukazatel. Pr.
České květy. Výbor naší lyriky. Pr.
Herites, Psáno pod čáru. II. Pr.
Hovorka, Nová sbírka prací belletr. Velk. Meziř. 1885.
Hugo-Haštalský, Bídníci. 2. vyd. Pr. 1885.
Chlumecký, Andělé pyšní. Br.
Jirásek, V cizích službách. Pr. 1885.
Koráb, Zlatá zrnka. Plz. 1885.
Kozák, Čtení prostředkem vyuč. a vzděl. Pr.
Krylov-Mejsnar, Bájky. Pr.
Kryšpín, Obraz činn. liter. učitelstva česko-slov. 4. Karlín. 1885.
Letošník, Osnova a postup vyuč. dle zásad Komenského. Pr.
Mejtský, Novokřtěnci č. baptisté. Vinohr. 1885.
— Různé myšlénky o Bohu a duši. Vinohr. 1885.
Němcová, Nár. báchorky a pověsti, 5. vyd. ill. Pr. 1885.
Ninger, O trestání v rodině. Pr.
Pešková, Zápisky české herečky. Pr.
Podlipská, Listy staré vychovatelky. 2. vyd. Pr.
Preisová, Obrázky ze Slovácka. Pr.
z Radostova, Doba mládí — doba radosti. 100 pov. Pr.
Sokol, Průvodce četby mravoučné. Pr.
Pokorný, Z potulek po Slovensku. II. Pr. 1885.
Pursimuove, Nestranné slovo o nár. divadle. Pr. 1885.
Staněk, Básně. Pr.
Schulz, Povídky. II. Pr. 1885.
Tůma, Z českých mlýnů. Humoresky. Pr. 1885.
Nejnovější český besedář. Karlín. 1885.
Junosza, Donkiszot żydowski. Warsz.
Kraszewski, Na królewskim dworze. Warsz.
Kwiatkowski, Ostatni poemat Niekrasowa („Mať"). Lwów.
Prószyński, Apostolowie Słowian, śś. Met. i Cyryl. Warsz. 1885.
Prus, Szkice i obrazki. Warsz.
Rapacki, Grzechy Królewskie. 1. 2. Warsz.
Zipper, Mitologia Grek. i Rzym. dla młodzieży. Lwów.
Kobieta w poezyi polskiéj. Krak. 1885.
Maryla i jéj stosunek do Mickiewicza, przez Wł. B. Warsz.
Гнѣдичъ, Исторія искусствъ. Спб. 1885.
Гюго В., 93 годъ, романъ временъ франц. революціи. Спб., 1885.
Зелинскій, Историко-критич. коммент. къ сочин. Ѳ. Л. Достоевскаго. 3. М.
Кирпіан овичъ, Синтаксисъ русскаго языка сличенный съ синтаксисомъ классическихъ языковъ. Спб., 1885.
Потто, Введеніе въ общее языкознаніе, пер. съ нѣм. Спб., 1885.
Потто, Кавказская война въ отдѣльныхъ очеркахъ, эпизодахъ, легендахъ и біографіяхъ, т. I Спб., 1885.
Страховъ, Критич. статьи объ И. С. Тургеневѣ и Л. М. Толстомъ. Спб. 1885.
Шекспиръ въ перев. А. Л. Соколовскаго, Юлій Цезарь. Спб. 1885.
Рѣчь М. Т. Цицерона къ судьямъ за поэта А. Л. Архія. пер. съ прим. Шерома. Спб. 1885.
Систематическая роспись содержанія Русской Старины. за 1870—1884 гг. Спб., 1885.
Bastian, Die seele indischer u. hellen. philosophie in d. gespenstern moderner geisterseherei. Berl.
v. Biedermann, Goetheforschungen. Leipz.
Brenning, Gesch. d. deutschen litteratur. Lahr.
Brunner, Die kunstgenossen der klosterzelle. Wien.
Ebering, Bibliograf. anzeiger für romanische sprachen u. lit. 1. 2. Leipz.
v. Gottschall, Der neue Plutarch. Biogr. hervorragender charaktere d. gesch., liter. u. kunst. 11. Leipz.
Hagemann, Vorträge f. d. gebildete welt. 1.—3. (Schillers Braut von Messina; Goethes Iphigenie auf Tauris; Lessings Emilia Galotti). Dorpat. 1885.
v. Helfert, Gesch. Oesterr. v. ausgange d. wiener Octoberaufstandes 1848. IV. Leipz. 1886.
Heller, Mährens männer d. gegenwart. 1. Brünn.
Jansen, J. J. Rousseau als botaniker. Berl.
Khull, Geschichte d. altdeutschen dichtung. Graz. 1886.
König, Schöpfung u. naturerkenntnis. Freib. i. Breisg. 1885.
Lacordaire-Zulehner, Ausgew. Gedanken. Brünn.
Lippert, Die culturgeschichte in einzelnen hauptstücken. 3. Leipz., Prag.
Maass, Der einfluss der religion auf d. recht u. den staat. Gütersloh.
Morf, Zur biographie Pestalozzis. 3. Winterthur.
Mahrenholtz, Voltaires leben u. werke. 2. Oppeln.
Sauer, Frauenbilder aus d. blüthezeit d. deutsch. lit. Leipz. 1885.
Schopenhauer, Aphorismen z. lebensweisheit. 1. 2. Leipz. 1886.
Schumm, Max. Robespierre. Freib. i. Br. 1885.
Sittl, Gesch. d. griech. literatur. 2. München.
Thode, Franz v. Assisi u. d. anfänge d. kunst d. renaissance in Italien. Berl.

Vilmar, Lebensbilder deutscher dichter u. germ. 2. aufl. Marb.
Weissenfels. Horaz. Seine bedeutg. für d. unterrichtsziel ct. Berl.
Werder, Vorlesgen. üb. Shakesp. Macbeth. Berl.
Wülcker, Grundriss d. gesch. der angelsächs. literatur. 2. Leipz.
Bournouf, Histoire de la littér. grecque. 2e ed. 1. 2. Par. 1885.
Fleuriot, Recueil des proverbes français. Breslau.
Follioley, Histoire de la littér. française au 17e siècle. 5e éd. 1885.
Grangier, Histoire abrégée et élém. de la littér. franç. 7. éd. Leipz.
Huart, Bibliographie ottomane. Paris.
Lallemand, Histoire des enfants abandonnés. Par. 1885.
— Un chapitre de l'histoire des enfants trouvés. Par. 1885.
Marc-Monnier, La réforme; de Luther à Shakespeare. Par. 1885.
Martha, Les moralistes sous l'empire Romaine: philosophes et poètes. 5e éd. Par. 1885.
Veuillot, Études sur Victor Hugo. Paris.
Butler, Dante Aligh. The paradise. Ed. with translat. Lond.
Gollins, Celtic irish songs and song writers. Lond.
Gosse, From Shakespeare to Pope. Cambr.
Tennyson, Tiresias and other poems. Lond.
Tulloch, Movements of religions thougt in Britain during the nineteenth century. Lond.
White, Studies in Shakesp. Lond.
Arcoleo, L'umorismo nell' arte moderna. Nap.
D'Ancona, Il teatro mantovano nel sec. XVI. 1. Mant.
Favaro, Gli scritti inediti di Leon. da Vinci. Venezia.
Guarrione, Antologia poet. sicillana del sec. XIX. Palermo.
Neri, Poesie storiche genovesi. Ed. — Genova.
Renier, Il tipo estet. della donna nel medio evo. Ancona.
De Salas y Gilabert, Influencia del catolicismo en las ciencias y en las artes. 2. ed. Madrid. 1885.
Němcová-Jarník, Bunica, tradusă din limba boema. Sibiin. 1885.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky doby, jež podává *V. D.*

(O.) »Ach, to budu ráda,« odvětila mu potěšeně Vlastimila, a přijavši od něho knihu, odcházela.

Galantní pan Puntiček ji mnohými poklonami vyprovodil ven.

»Tou knihou se jistě pobaví a poučí jak lásce má se rozuměti. Spisy takové šlechtí nadějný dorost náš, učí jej uhlazeně mluviti, vytříbenější řečí. Jinak to zní, když rozmluva sem a tam prováta jest učeným významem. Jest to známkou pravé vzdělanosti. Ale, máli jen člověk slyšeť stále banalní řeči — — banalní — to je slovo ba — nal — ní — zcela jinak zní to než sprostý, všední.«

Milý pan Puntiček snad by se do dlouhého horování pustil o vysokosti a vyspělosti nové češtiny, kdyby ho nevyrušila nová návštěva.

»Na zdar!«

»A, servus, pane akademiku! Tak již doma?«

Tisknuli si ruce.

»Zase ferie a s nimi nuda. Toužím po četbě.«

»Jen si vyberte — knih dosti, v létě tak se nečítá.«

Akademik pásl se po nápisech. Vybral si »Johánka« a »Messiáše.«

»Prozatím bude toho dosti. Musím přece věděť, proč asi se proti tomu Johánkovi a Messiášovi bouchalo.«

»Inu ovšem. Johánek líčen je tu jako zrádce vlasti a urputný vydřiduch, a to se klerikalům nelíbí. V »Messiáši« si Arbes zahrál opět se zpovědí. Však je to, jak usoudila kritika, výtečný roman.«

»Jsem dychtiv na to. — Půjdete dnes k »Růži« na dýchánek?« otázal se akademik, odcházeje.

»Jak pak by ne! Jen co si odbudu tuto funkci.«

»Servus!«

»Servus!«

V tom vstoupil nový čtenář v osobě krejčovského pomocníka Cihličky. Mladík vytáhlý, hubený, ostrých rysů v obličeji.

»Rád bych něco četl.«

»Čeho pak byste si přál?«

»Inu, tak něco rázného a vlasteneckého.«

»Což »Husa« a »Žižku« od Herloše? To vám bude právě po chuti. Je to tak od plic psáno, někde i pikantně.«

»Tož třeba. Prosím, co se platí?«

»Čtyři krejcary!«

»Tak; děkuji.«

Cihlička blaženě odcházel . . .

Pan Puntiček si zase usedl. Maně chopil se »Světozora« a prohlížel si obrázky. Po jednou utkvěl na jednom místě.

»To je dobré!« zvolal. »To by tak scházelo!«

Dal se nahlas do čtení:

». . . toť byla událost, která rázem pronikla veřejností českou a jako blesk očisťující vjela do toho dusna, které vtírá se v době nejnovější se strany zcela neúřadné a neoprávněné (?) do posvátného hvozdu české produkce básnické, snažíc se potlačiti každý smělejší vzrůst a okrajovati větve dle nemoderního způsobu z předešlého století« (str. 365. »Twardowski«).

»Ať se jen starají o své záležitosti, k tomu věru povoláni nejsou. Také v příští sessi navrhnu, aby se »Twardowski« pro naši knihovnu zakoupil. Je to naší svatou povinností, od veleduchů plody jejich kupovati. Již nejsme tak úzkoprsí. My patříme době času. Dobře je sekl — jen tak dále, a my budeme taková díla, takové podniky dle sil svých podporovati!« —

Opět návštěva.

Tenkráte to byl chlapec asi dvanáctiletý. Nesl pod paží cosi v šátku zabaleného.

»Pochválen Pán Ježíš Kristus!«

Pan Puntiček nejspíše pozdravení přeslechl. Neodpověděl. Hošík nesměle blížil se ku stolu. Rozbalil šátek a z něho vyňal vypůjčenou knížku.

»Chceš zasę takovou?« ptal se ho knihovník.

Hoch upřel na něho zrak, v němž se mocná touha zrcadlila a promluvil prosebně:

»Ach, já bych chtěl takovou knížku, jako mají vedle u Kubíčků; jest v ní čtení o českých králích; je s obrázkama.«

»Co tě napadá! To by tak bylo, aby se vám takové knihy půjčovaly k roztrhání.«

»Já bych dal na ni velký pozor. Tatínek mi dal peníze!«

»Ne, ne, to nejde! Takovou ti půjčím, jakou máš, o ty mi není co státi, ale tyto jsou drahé. Kam bychom s knihami došli, kdybychom je půjčili do každého baráku,« hovořil pro sebe dobrý knihovník. »Chceš, nebo nechceš!«

Chlapec přisvědčil. Promluviti nemohl, zmocnila se ho lítosť, až se mu slzy do očí draly. Celý týden na to myslil a počítal hodiny, kdy bude moci jíti do knihovny. Jen do ní nahlédl u souseda, kde si v ní děti hrály, a když viděl, že to dějepis, toužil nevýslovně si přečísti o české slávě. Teď mu to bylo odepřeno, že by prý to roztrhal. On, jemuž maminka tuto knihu do šátku zabalila, aby se jí nic nestalo; on, který si každé věci tak váží. Komu by to k pláči nebylo?

Ztrápeně položil dva krejcary, vzal knížku a v hloubi duše své tak ukrutně jsa oklamán. Pro něho ty knihy nebyly, jen pro ty, kteří jich ani nečetli, pro hračku dětí otce, boháče . . .

Z rukou se na něho usmívala červená knížka, a z ní nápis: »Ave Maria« šeptal mu: »Čti nás, dočteš se také o slávě české země a o zbožnosti starých, slavných předků.« Přitisknul ji k ňádrům a vyšel. —

Pan Puntiček měřil pádnými kročeji síni. Patrně mu byla dlouhá chvíle. Podíval se na hodinky. Ulekl se.

»Již čtyry! Půldne zkaženo!« bručel si do vousů a jal se knihovnu zamykati.

»To má člověk z toho, když se obětuje pro blaho a pokrok lidstva; když je člověk obětavým vlastencem! Mohl jsem si do té doby pohráti, mohl jsem již i vyhráti, kdo ví, buduli míti do večera štěstí!« —

Opravdu ubohý pan Puntiček!

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 3.

O lásce k vlasti

na základě života a spisů Václava Beneše-Třebízského.

Napsal *Alois Dostál.*

(O.) Beneš líčil v povídkách svých starochy, písmáky a rozumáře, povahy jako krystal čisté, ryzí vlastence a Staročechy, lidi šlechetné, dobré, — však na odrodilce, ramenáře byl jako meč dvojostrý, jako kladivo pádné. Jaké kouzlo vane z těch stařečků Melichara, Materny, Květa, Kroupy atd., a opět s jakou něhou, milostností popisovány všechny Andělky, Květušky, Alušky, Xeničky atd., ač tu a tam jeví se příbuznosť hrdin v řečech a smýšlení.

Pod pérem Benešovým i příroda oživla, ať se do širších její popisů pouští, nebo jenom slabě mimochodem dotýká.

Spisy Benešovy jsou dílem uměleckým, ač mnohdy vložena do nich časová tendence, ale tak, by nikde nevystoupila tolik v popředí, by ráz umělce byl setřen. Tak na př. »Trnová koruna« má za účel, šířiti úctu Bohorodičky v Staré Boleslavi. Tato myšlénka je zlatou nití, jež celým dějem se vleče, vrcholíc v slovech: »Dokud na Starou Boleslav nezapomenete, nezahynete, nepřítel nezahubí vás, byť jich po boku vašem deset tisíc padalo.« V »Očistě« líčí Beneš pohřebiště národa, tepaje odrodilce, kteří katolickou víru zapřeli a luterána Skulteta se přidrželi. »A proto skláněli hlavy své až k hrudi, aby si nemuseli viděti jeden druhému do obličeje, a rdíti se před druhým nad hanbou českého jména, nad potupou české cti.« Slovem: ať Beneš častěji za jistým cílem se béře, na př. ve »Výměnkářích,« »Dědečku Lipovci,« ať mnohdy před očima měl zvláštní tendenci, přece všechny spisy jeho jsou dílem uměleckým.

Jako paprsky teplého slunce zahřívají, tak z Benešových spisů sálá teplem lahodným láska k uhnětenému českému lidu. Láska ta provívá tklivě všemi pracemi a charaktery za tou příčinou líčené se zamlouvají, jako v »Bludných duších« Květ, Rozhoda, Refunda, Jarolím a jiní. Jak v pravdě české srdce okřeje, slyšíli rázného vůdce lidu na Podlesí, kostičkáře Rozhodu, když svědectví vydává, že dosud dřímající jiskra lásky k drahé řeči, po otcích zděděné, vyšlehuje jasným, milým plamenem. »Vy Refundo, jenž jste do těch našich lesů přinesl noviny, že český lid ještě žije, že český jazyk ještě neoněměl a že se nedáme, nikdo nám ho z úst nevyrve? Vy, jenž jste nám přinesl novinu, že v Praze už zase tisknou knihy naším jazykem, jenž jste ty knihy mezi nás roznášel, jako v čas hladu chléb! Bez vás by nám paměť

byla v hlavách vyhasla a naše srdce by se už podobalo ledu, jako když kalvodský potok nejsilněji zamrzne.«

Odkud čerpal Beneš látku pro povídky své? Z dějin českých, jež tak výborně znal, prožil, z pověstí a vzkazek, jež z domu otcovského pamatoval, mezi lidem nasbíral. Tu stará popelnice v Žalově, tamo náhrobek vyšlapaný, pověst od starce stříbrovlastce, poznámka ve farním archivu, železná pouta v Tuřanech atd. jsou prameny, z nichž čerpal tvořivý duch Benešův. Ale stýská si: »Scházi a hyne v tom milém rodném kraji jedna památka z dávných časů za druhou, až nebude snad ani jediné.« Pěkné povídky našeptával Benešovi pověstný karlštejnský havran. »Vím, kdo jsi, a přiletím častěji. Abys však mohl psáti českému národu do hlav, do srdcí a do duší, tu máš můj brk, je nejtvrdší. Poznovu ti připomínám, že jsem tě nadarmo nevyhledal. A nenadarmo ctí havrana po všech krajích, kde slovanské hlaholy.« Jak známo, povídky ty chtěl Beneš vydati souborně a již Alešem k nim namalován havran karlštejnský; však nedošlo toho. Dílo to chtěl Beneš věnovati svému příteli, lékaři, k němuž velikou měl důvěru. Povídky ty jsou počátkem »Illustrovaného sborníku románového.«[1])

Beneš nejenom pérem vzdělával lid, kaplan klecanský i slovem v životě soukromém a hlavně na kazatelně hlásal lásku k Bohu, lásku k vlasti. Beneš půjčoval ze své knihovny po osadě dobré knihy, rozdával noviny, Beneš se také staral o mladé síly spisovatelské. Sotva se objevilo nové jméno v literarním světě, již se po novém harcovníku poptával. Zvláště péči měl o to, by v semináři panoval čilý, vlastenecký ruch, a potěšen byl, uslyšev, že alumni českomoravských seminářů vydávají lithografovaný časopis »Museum.« — Kázaní Benešova (čtyři svazky, nazvané »Pravdou k životu«) jsou prodchnuta láskou k člověčenstvu, českému národu, rodné zemi. Beneš kázal horlivě doma, o svátcích až dvakráte, o poutích a slavnostech v okolí. Ano i do Prahy byl zván, a pamatuji se na shon lidu, když kázal u slepců tenkráte tuším o velikém asijském moru. Svá kázaní uveřejňoval v »Blahověstu« a »Pastýři duchovním.« Nejprve nad nimi staří kazatelé vrtěli hlavami, že prý jsou beze všech homiletických pravidel; ale když některý vlastenecký příklad, krásný obraz, líčení z nich podali lidu, viděli účinek. Sám Beneš píše o jednom takovém starším kazateli, který po celý život na neděli 24. po sv. Duchu nic jiného nekázal,

---

[1]) Úplný seznam prací Benešových dle časopisů je tento:

Světozor: Tryzna bělohorská, Mara Bačarovna, Černý rytíř (1871.), Svatogothardský dolík, Mniši vyhnanci (v Ottově Knihovně pro lid pod názvem: „Z letopisů sazavských"), Martin Puškar, Děti Dalekarlie, Ze zapomenuté vesnice, Ancikrist, Černí Španělé, Povídky karlštejnského havrana (I. a II. řada), Pro bílou labuť Švamberskou (1884.).

Blahověst: Pan Odolen Pětipeský (podruhé v Dědictví Svatojanském), Svatováclavská korouhev, Kostelník sv. Blažeje, Křest na Libušíně, Dědic koruny Karlovy, Pod Karlštejnem, Trnová koruna (v Děd. Svatojanském), Přerušené oddavky.

Lumír: Jan Abatyše ze Třebíze, Příšery (v Ottově Laciné knihovně), Masopust na Karlštejně, Zavedii ho (ve Svatováclavském kalendáři), Z posledních dnů Tábora, Sedlák Krákora, Nevěsta za českou korunu, Dokonáno jest, Alchymista v haleně, Chvatěrubský kvas, Z farních archivů (5 obrázků), Vesnický Jakobín, Na slánských stínadlech, Slepý mládenec, Z morových let, Závěť Štěpána z Pálče, Na stavech, Ušlapán (1884.).

Květy: Pan Zigmund z Boršic (v Ústřední knihovně Zákrejsově), V podvečer pětilisté růže, Miličova kletba.

Osvěta: Bludné duše (v Ottově Laciné knihovně), Svatba litoměřická.

Zlatá Praha: Ze záletů páně Renegátových, Ondřej Saramita (1884.).

Domácí krb: Uriáška na vsi.

Jarý věk: Povídky starého zbrojnoše (5 statí).

Ruch: Konopíšský sedlák zbrojnošem, Mezi proradci.

než: »Slušíli císaři dávati daň,« a nad kázaním mladého spolubratra hlavou potřásal. Kázaní jsou buď samostatně, buď dle Hettingra, buď dle starých českých a latinských kázaní psána, o nichž dí: »Jsou stará česká kázaní, v nichž by nebylo nic jiného zaměniti, leč tu a tam zjemniti některý příkřejší výraz, či změniti poněkud drsný ton. Myšlénky, obsažené v nich, jsou s nemnohými výminkami zlatá zrnka, někde svitem svým oslňující.«

Kázaní Benešova jsou plna příkladů z historie vůbec a z dějin českých zvláště; v nich vykládá o životě národním, na př. o významu pouti Svatojanské, líčí životy českých patronů, dokazuje, že »jméno dobré, neposkvrněná čest, poctivosť a spravedlnosť nejlepšími poklady.« Beneš s kazatelny vybízel k lásce k vlasti: »Či by mohlo býti Čecha, který by nebyl povznešen myšlenkou, že se někdy říše česká od moře k moři rozkládala, že vojska česká, ku pomoci do ciziny volaná, proslavila se udatenstvím po světě veškerém?«

Srovnávaje vzkříšení českého národa se slavným vzkříšením Páně, dí: »Že tu jsme, že tímhle jazykem svým mluvíme, že se k Bohu svému modlíme tou řečí, jako dávní naši předkové, že stojíme v řadě menších sice národův, ale plných života a síly, že naše písemnictví rovná se směle předním světovým národům, je opravdu zázrakem. A já pravím: neníliž to také vzkříšení slavné a radostné, kteréž nám pokaždé má vstoupiti na mysl, v těch chvílích, kdy po chrámech křesťanských hlaholí zpěv nadšený: »Alleluja, alleluja?« Z četných, velmi vzletných míst připomínám jenom několik, jichž předmětem láska k vlasti. »Poznejte národ svůj a budete jej milovati, poznejte otčinu svou a přilnete k ní s celou duší svou, poznejte předky své a vy si z toho čest činiti budete, že se jejich jmenem zovete.« A jinde: »Chceli který národ, aby byl vážen od jiných, musí nejdříve si vážiti sama sebe, chceli býti ctěn od jiných, musí ctíti nejdříve sebe samého, chceli býti slaven od jiných, musí umět slavit, co na něm samém slávy hodno jest.« Takovými místy jsou Benešova kázaní poseta, duchem vlasteneckým projata, formou pestrou oděna, mluvou popularní podána. Pak se nemusíme diviti, že na Benešovo kázaní scházeli se posluchači z blízka i z daleka, že byl v ústech lidu vyhlášeným kazatelem.

Beneš všecko měl, byl milován, ctěn, vážen, obdivován, slaven; jenom jednoho

---

Obzor: Ze zelených lancochů poslední, epilog ke koruně trnové, Svoji k svému.

Zábavné listy: Bílé panny.

Vesna: Krvavé kvítky.

Štěpnice: Sudičky.

Vánoční album Dörflovo: Přadleny, Povídka z Pohoří.

Zlaté klasy: Zeleň v zlaté klasy, vzpomínky z prvních a pozdních jarních dnů (Slzičky, Poslední dudák v Podbrdí, Červená vajíčka, Byla Barborkou, Krvavé kvítky, Na smrtelnou neděli).

Matice lidu: Levohradská povídka (XVI. I.).

Libuše: Královna Dagmar, ve 4 sv. (s obr.).

Tiskový spolek: Zábořský vladyka (1883. I.).

Čech: Feuilletony.

Nár. Listy: Ze zapomenutých pamětí.

Ústřední knihovna: Na Štítném, Pan Zigmund z Boršic.

Dědictví Cyrillo-Meth.: Cyrillka na Hané (1885.).

Anděl Strážný: O Štěpánovic Vitoušovi, starodávná pohádka z Pohoří.

Sborník histor.: Paměti V. Paroubka, far. v Libernicích (1884.).

Ottova Laciná knihovna pro lid: Letopisy sazavské, Bludné duše, Příšery, Stadický král, Z našich dědin.

Zábavná bibliotéka Mathonova: Pod skalami (2 vydání), Očista, Anežka Přemyslovna, Zakletec, Z klidu a víru.

Neubert ve Slaném vydal: Pan Plichta z Žirotína, Vodníkova nevěsta, pohádky (ve Svo-

statku se mu nedostávalo — zdraví. Již v semináři, jak řečeno, bylo mu prodělati krutou nemoc, z Litně přišel nemocen k matce a na Klecanech se hrnula útrapa za útrapou. Namáhání v duchovní správě, slabá konstituce tělesní, přílišná činnosť literarní — to vše bylo příčinou četných nemocí, jež Beneše stíhaly. Zánět nohy, zápal plic, chrlení krve kolikeré — ale vše přestál Beneš, důvěřuje svému příteli doktorovi, že plíce jeho jsou zdravé. Beneš ještě nemocen psal, píše, dokrvácel. Vždycky se těšil na jaro, na léto. »Pak něco udělám . . .« říkal. Poslední dobu psal chvatem zimničným, ač vždycky spisoval povídky lehce a rychle. Snad cítil osten smrti v prsou a chtěl národu svému všechnu duši, všechny »ty krásné věci,« o nichž v nemoci sníval, jež se mu před duchovním zrakem míhaly, národu, lidu svému věnovati.

Z Klecan se Benešovi nechtělo, každému zde věřil, ke každému byl laskav, všemi milován. Ze školy jej doprovázely děti v zástupu, farář platil za svého spolubratra útraty v nemoci, osadníci nabízeli svému milenému duchovnímu pastýři peněžitý dar na cesty, do lázní. Raděno mu, by cestoval do Italie, do Egypta na zotavenou, však Beneš odložil cestu na příští rok. Jel zatím do Marianských lázní. Proč naléhal tak na rychlý tisk svých sebraných spisů? Proč se loučil s přítelem svým, že již Klecan nespatří? Proč mladý kněz dal jmění své do pořádku? Proč byl tak teskliv v lázeňském místě, odkud píše steskuplné dopisy? Však ani zde v lázních neustal pracovati, neznaje pohodlí po veškeren svůj život. Vyžaduje si korektury do lázní povídky »Ušlapán« z redakce »Lumíru.«

Poslední dny milovaného novellisty ještě každému v živé paměti vězí. Bude tomu za nedlouho rok. »Vichřice bouře nepříznivého osudu vyrvala ze svatoháje velkých, idealem krásy, pravdy, ctnosti, lásky nadšených myslitelů jeden z kmenů nejmohutnějších.« A národ český královsky pochoval svého miláčka na Vavelu českém, na mohyle Vratislavů, Soběslavů vedle kněze básníka Jablonského — kněze novellistu Beneše-Třebízského. Na Vyšehradě klidně odpočívá ve středě Purkyně, Hanky, Němcové, Vinařického, Marka, Šohaje, Zeleného, Hálka, Ehrenbergra, Smetany, ve středě mužů rodem i duchem sourodých, o vlasť, vzdělanosť národa velezasloužilých.

Beneš zemřel, však duch jeho mezi námi, ten duch, záhy velikým předpovídaný, duch vykrystalovaný, duch vlastenecký, národní — duch spisy přečetné s myšlénkami výbornými, rouchem — formou lahodnou. Beneš žije mezi námi ve spisech svých, památkou svojí. Beneš jako genius národa českého oblétá od dědiny k dědině, ťuká na čela naše, mluví duchovně s námi, kdykoliv pročítáme některou práci jeho. Svými spisy mluví k nám: »Ze znalosti dějin prýští se přítulnosť k otčině nejpřirozeněji. Když nám tane před očima jméno Břetislava, který s malým počtem vojska nepřátelská porazil u Domažlic na hlavu, jméno Soběslava, který porazil opět jiného nepřítele, jenž na Čechy přišel již s řetězy, že

---

bodném občanu), Závěť otcova, O vlčkovi a liščiče, Jak se učil švec krásť, Jak se stal Matěj Cvrček doktorem, O Kubíkovi atd.

Dědictví Svatojanské: Trnová koruna, Pan Odolen Pětipeský.

Památník (Matici školské): Paní Kateřina Radecká z Radče a na Přemyšlení, Svity v Slaném (kapitola ze slánských dějin).

Kalendáře: Kolednice (Koleda), Výměnkáři (Pečírkův Nár. kalendář), Zděnek Kaplíř ze Sulevic, Pro prst v údolí Josafat, Bratří svár a mír, Pod Ročovem, Vodníkova nevěsta, Pan Plichta z Žirotína, Mrskači, Černí kyrysníci, První růže, Farář Loučenský (Poutník), O sani devítihlavé (Národ 1885.), Hořepnická Amazonka (Koleda 1885.), Proroctví Methodovo (Moravan 1885.), Deutulin ze Žatecka (kalendář Ústřední Matice), Dědeček Lipovec (Slovanský kalendář).

přední muže spoutá a do ciziny odveze, jméno Vladislava, kterýž u Milána osvědčil hrdinství takové, že za krále korunován byl, jméno Otakara, který spoustu vojsk nesmírnou v Rakousích nynějších rozprášil do všech úhlů světa, jméno Karla IV., který z Čech učinil zemi ve světě celém nejslavnější, a Prahu městem v Evropě nejprvnějším, jméno panovníka, který rozvahou moudrou vládl nad zemí, ve které vášně strannické zuřily měrou nejděsnější, — kdož z nás by si nezamiloval postavy rekovské, jimž zavázáni jsme vděkem nehynoucím do dneška! Když čteme, kterak kvetlo u nás veškeré umění květem nejplnějším, kterak z české krve povstali mužové, před nimiž věda lidská sklání své týmě do dneška, zdaž lehounce potom neodmítneme výčitky našich odpůrců?...«

Spisy Benešovy nabádají nás totiž k národní hrdosti, která má každému činu našemu vtisknouti zlatou pečeť na čelo a do úst: »Já jsem Čech, a kdo je víc?« která by nedovolila, bychom drahocenný klenot mluvy své, řeči svatého Václava, mluvy Karla, řeči Veleslavína vyměňovali za bleskotavé pozlátko. K národní hrdosti nabádá nás Beneš, abychom uvážili, jeli druhého národa na světě, jenž by více slavných skutků vykonal i v klidné pracovně ducha i na poli válečném, než národ český, který se může postaviti po bok národům nejsilnějším, nejslavnějším. Dokud tato hrdosť nebude pláti v srdcích nás všech, dokud nebude vštípena do srdcí celého národa, jsme cizinci u vlastního krbu, jsme nehodni slavných otců svých. A který Čech přece jazykem, vlastí svojí, dějinami českými pohrdá, budiž nám vyvrhelem a podlým ničemou. Že skutečně můžeme býti na svoji vlasť hrdi, o tom nás poučuje historie — učitelka národův, o tom se přesvědčíme, čtouce spisy našeho oslavence Beneše-Třebízského, který miloval tolik svoji vlasť, síly své službě její zasvětiv, který dal nám vzor lásky k vlasti, začež památka jeho mezi námi nehynoucí, sláva nikdy neuhasínající. Národ český zůstane Benešovi vděčným, ctě v něm jednoho z nejlepších svých synů, buditelů, charakterův, a proto také dnes slavné památce muže toho volám srdečné: »Sláva!«

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

(Č. d.) Jos. Kaj. Tyl vypěstil si celou řadu stoupenců; avšak nikdo snad z nich nebyl mu v Praze tak stále při ruce, jako Václav Filípek.[1]) R. 1834. o prázdninách odebrali se spolu do Kutné Hory, kdež se k nim přidružil věrný druh Tylův, Pohořelý, tehdy ještě bohoslovec. Společně pak vyšli si do Bohdánče a do Král. Hradce, v němž Tyl obcoval s milými učiteli svými Chmelou a Klicperou, kdežto v Bohdánči navštívil přítele Langra, napomínaje ho, aby se opět do práce dal (an přestal psáti totiž). Z Hradce provázel je Chmela zpět do Bohdánče,

[1]) Nebude od místa popatřiti, jakým způsobem vzdělával se Filípek na filosofii v Praze. Přinesl sobě z Jindř. Hradce od prof. Dubského výtečné vysvědčení („praeclaram publicam dedit operam"), dal se zapsati s přítelem svým Karlem Tupým do filosofie roku 1833., kdež poslouchali z mathematiky výtečného premonstráta professora *Janderu*, z filologie prof. *Müllera* a z náboženství křižovníka prof. *Beera*, z přírodopisu prof. *Presla*. — V roce 1834. měl z řeči české a literatury

odtud vydal se s nimi Langer na cestu k Přelouči, kde se přátelé rozloučili: Tyl s Filípkem putovali k Hoře, Chmela a Langer k domovu zpět. Tyl napsal o tom následující vzpomínky:

„Za několik let na to — člověk se byl zatím v životě obhlídnul a světa zkusil — přišel jsem domů, a tu mi napadlo podívat se jednou zase do Hradce. Věrný můj pomahač při „Květech," tehdáž dobře známé j s čárkou napřed i vzadu, nazváno Filípek, byl se mnou v Hoře, a starý soudruh mých dětinských let, upřímný Pohořelý, byl doma na feriích. I sebrali jsme se tedy a pustili jako staří studenti na cestu.

Časně ráno, kohouti zpívali, v rozkošném okolí novodvorském ležela ta nejkrásnější tma — a my jechali vesele k Přelouči. Ta nás občerstvila a o poledni byli jsme v Bohdánči, v tom samém Bohdánči, kde slavný Kopřiwárius pověstný Rukopis nalezl. Byltě tu již po svém odchodu z Prahy stálým sezením — a my tedy k němu. Starý Langer nás uvítal jak obyčejně plný srdečnosti, matka měla radosť, že se „mladý" s přáteli potěší; ale „mladý" nebyl doma; byl na louce, na poli.

Jakž jsem ho v duchu blahoslavil! Na louce — na poli! V té širé květnici Páně, kdež duch volněji svoje perutě rozpíná a hravě k oblakům se vznáší — jakž my ve zdech městských zabednění obyčejně myslíváme.

Tak jsme také myslili, když Langer Prahu opouštěl. Venkov jej ovane svým křísícím, oživujícím dechem, zahrne jej, zatopí jej svěžími vlnami a vznese zmuženého na břeh života; tak jsme myslili; ale venkov byl pro něj jako vilná, po rozkoších prahnoucí žena, v jejímž náručí ještě více seslábnul, až i zahynul. Jak se to všecko dělo, nechť vyzpytuje, kdo se bude s krátkou dramou jeho života obírati; já mu zde obětuju jen tichou slzu.

Nebyl doma. My se podívali zatím na domácí zahradu, do besídky, kteráž jeho básnickou residenci představovala. Nebyl to skvostný letohrádek, ó nikoli! do toho by se byl český spisovatel — zvláště tenkráte — ani nevpravil, a rozměklý Jaroslav již dokonce ne. To bylo malé, tiché hnízdečko, kde se tvořivý duch i s marným, křehkým tělem pelešil. Poválené lehátko, stolek, na něm kalamář, dýmka, starý nožík a rozházené papíry, staré Krakowiaky, Kalin car, a rozvrh na větší národní báchorku — to byla celá skvostnosť malé besídky.

My trhali zatím švestky, prohlíželi melouny a čekali.

Konečně Jaroslav přišel, ještě ta samá přihnědlá, jen že na slunci trochu osmahlá tvář, to jemné oko, ty bledé kníry, ta prostá malomluvnosť, dokud se nerozhřál. My však rozvázali brzo jazyky — a on se začal vyptávat. Byl teprve něco přes dvě léta venku a již byl životu pražskému, tomu středišti všeho národního smýšlení a počínání, jaksi odcizen, již to i ono nevěděl, toho onoho si nevšímal, a ono se tenkráte přece tak málo dělo! Žurnalistika počínala se teprve rozbíhati, literatura se prokopávala pořáde ještě ze starého rumu; jinak leželo všecko všude ladem; sotva že kde slůvko o některém ochotnickém divadle jako znění skleněných zvonků na osamělém zahradním domku zavznělo; někdy, ale velmi zřídka, proskočila novinka o nějaké knihovně, avšak jen jako bludička na daleké pustině; o jiných pákách společenského i veřejného života, o jiných výlevech a ústrojích národního ducha, o školách, bálech, besedách, nebylo ještě ani vidu ani slechu.

Málo se dělo proti nynějšku a Langrovi bylo ještě to i ono nepovědomo. Nestál o to, alespoň nestíhal; leželoť to i v jeho mírné, snadno ukojné povaze. Ale já se přece podivil i zhrozil se zároveň, domnívaje se, že bych musil zoufati, kdyby mě ruka osudu někam na ostrov mrštila, kde bych jekem a hukem cizího proudu ohlušen, žádné ozvěny po mohutném chodu českého ducha nezaslechl.

Tak jsem se domníval. Ach ovšem; tenkráte jsem ještě nevěděl, že by mohly jedenkráte časy přijíti, kdež by hodný kus blahosti právě v tom vězelo, kdyby člověk, vyváznuv z denního tření a dření našich snah, směrů, zdání a žádostí, z tichého, odlehlého útulku jenom na výsledky, na pravý pokrok a prospěch vlasteneckého počínání pohlížel.

Hlavní Langrova myšlénka byla tenkráte

Nejedlého a z fysiky *Versínu*. Konečně r. 1835. poslouchal Václav Filípek na universitě vychovatelství, načež zvolil si za dráhu životní vychovatelství, věnovav se ihned soukromému vyučování. Vysvědčení vychovatelské, vyhotovené z direktoratu fakulty filosofické, vyhotoveno jest dne 2. dubna 1835. V pase, který byl později pro Václava Filípka z téhož důvodu ve Veselí nad Luž. r. 1849. vydán, udává se stav Filípkův: Soukromý učitel a korrektor. Účel cesty: Vychovatelský.

— stav manželský, ženidlo. Co jsme se tomu nasmáli, když nás za několik hodin lesem k Hradci provázel! On si držel v tom ohledu řádné poznamenání dospělých dívek, ze kterých si chtěl nevěstu vybrat — jen že měl každé co vytýkati a nikdy se opravdivě rozhodnouti nemohl. Ale přece bylo na něm vidět, že poetickou rosu s květového lupení ducha svého pomalu setřásá a po teplém dechu domácího, sousedského sluníčka baží.

S večerem jsme dorazili do Zeradce. Já viděl zase Klicperu, i navštívil jsem místa, kde jsem také německé verše dělával; třetího dne brali jsme se zase nazpátek. Tenkráte nás vyprovázel Chmela. Bylo spanilé jitro; srdce naše rozplývalo se mnohou nadějí, spoléháním na českou sílu a na milostivá nebesa, ježto se jasně nad námi klenula.

Pomalu dokolébali jsme se až do Bohdánče, tam uteklo několik hodin jako slastiplný okamžik, a odpůldne putovali jsme dále k Přelouči. Teď šli s námi hodný kus Langer, Chmela i učitel — jako bychom se neměli ani rozejít — a to byla poslední moje procházka s nimi oběma. Chmelu jsem viděl sice později několikrát v Praze, Langra jsem ale již nespatřil.“

Roku 1834. proměnil Tyl časopis »Jindy a Nyní« ve »Květy české,« listy zábavné pro všeliký stav.

Jméno Tylovo čím dále tím větší obliby dosahovalo. Pěstitelé národního písemnictví nabyli k němu důvěry a též mnozí nováčkové v oboru tom kolem něho se řadili, takměř za svého vůdce jej považujíce. Byli to: Chaloupka, Erben, Hajniš, Kampelík, Křičenský, Rožnay, Rubeš, Staněk, Sušil, Trojan, Vlček a j.

V č. 4. »Květů« objevuje se Filípek se článkem »Divotvorný kvítek.« Za příspěvky do »Květů« docházel platu.

Touž dobou počal býti Filípek v kruzích literarních nejpopularnější osobou. Vědělo se všeobecně, že valná část prací ve »Květech« přeložených i dle cizích vzorů zpracovaných pochází od něho. Částečně je znamenal »—j—,« ale neznamenaných jest mnohem více.

Roku 1836. ustoupil Tyl od redakce »Kv.« a teprve r. 1841. znovu se jí ujal.[1])

[1]) Zatím redigoval „Květy“ Jar. Pospíšil.

Ke konci roku 1839. pozval k sobě knihtiskař a písmolijec *Spurný* několik spisovatelů českých, asi 8 neb 10, mezi nimi též Filípka, a projevil jim, že by rád vydával něco českého na způsob časopisu, při čemž že se i spokojí, kdyby při tom neměl nic více, než obyčejný užitek knihtiskařský. Po krátkém rozhovoru uzavřeno, aby vydával se spis svazkový ve lhůtách neurčitých obsahu rozmanitého, a všichni přítomní se zavázali, že budou přispívati. Na Amerlingův návrh byl zvolen za redaktora Tyl. Tak povstal »Vlastimil,« přítel osvěty a zábavy, jehož 1. číslo vyšlo na začátku roku 1840. a jejž Tyl redigoval až do roku 1842.

Do »Vlastimila« psával Filípek zároveň s Kopeckým referaty o politice a literatuře francouzské.

II.

Pole českého humoru dlouho leželo ladem; a přece byl humor jediný prostředek, jenž v letech 40. mohl Čechům co do národnosti stísněným poskytnouti vydatné útěchy. Vtip a žert osvěžuje zakalenou mysl stísněného lidu, když jest mu i nejhůře. Tyl pochopoval tento nedostatek české literatury a snažil se jej poněkud nahraditi; nedovedl tu však mnoho.

Na štěstí jakoby věnem dostalo se humoristice naší brzo několika pracovníků. Byl to *Filípek, Hajniš* a *Rubeš.*

Hajniš získal si v literatuře české jména dobrého humoristy hlavně svými »Trnkami« r. 1841. On vystoupil ještě svěžeji a samostatněji nežli Filípek, ježto se do jiných oborů spisovatelství nepouštěl.

Rubeš proslul prvně r. 1837. »Květinoválkou« v almanahu »Vesně.« Pro obmezenější kruh vystupoval Rubeš s některými spisovatelskými pokusy již dříve nežli ve »Květech,« a to — po stěnách na »herberku.« Bydlel totiž v Liliové

ulici v domě, v němž krejčovská hospoda jest, a tu rozličných šprýmův a nápadů po stěnách napsal, tak že známí měli co čísti, když »herberk« jeho navštívili, jak on své obydlí nazýval.

Avšak humoristické články v časopisech českých objevovaly se jen po různu. Tu uznával Hajniš potřebu, aby vycházel nějaký spis nebo sbírka, v němž by se humor výhradně pěstil. S myšlénkou Hajnišovou souhlasil Filípek i Rubeš, a tak povstal »Paleček.«

V Jezovitské druhdy, nyní Karlově ulici, nalézala se v pozadí domku jednoho, kdež tehdá knihkupecký závod M. Neureitera byl, malá hospůdka.

V ní v levo stojí nevelká kamna, kolem zdi podlouhlé stoly, bylo jich asi šest nebo sedm, polookrouhlé volné okno vedlo na dvorec; za jedním oknem komnaty této příšerné seděl muž prostřední postavy, tváří a úst vždy jaksi k satiře napnutých. Usmíval se a hleděl jako na džbánek před sebou. Byl již asi padesátník. Úsměv jeho platil hovoru dvou mladých, při něm sedících lidí. Domlouvali mu neb k něčemu jej přemlouvali a on pokyvoval hlavou, jakoby říkal: »Ano, ano.«

Muž ten byl knihtiskař Jan Spurný, jenž svou tiskárnu měl hned vedle v domě »u Schoenfeldu,« a jednoho odpůldne se při pivě sešel s Hajnišem a Rubešem u Neureitrů v hospůdce.

Vydávání »Palečka« bylo tedy ujednáno. Byla to myšlénka ryze demokratická. Poněvadž při ní nemohlo počítati se na třídy vyšší, byl věnován podnik tento hlavně prostému lidu a bylo účelem jeho buditi lásku mezi lidem ku čtení, a to pomocí nehledaného, přirozeného humoru českého.

Úplný název nové humoristické sbírky byl takovýto: »**Paleček,** milovník žertu a pravdy. Na světlo posýlán od *Fr. Rubeše, Fr. Hajniše* a *Ještě Někoho.*«

Tento »Ještě Někdo« byl Filípek.[1])

Bylo ustanoveno, že bude »Paleček« vycházeti 6kráte do roka a cena jednoho výtisku ustanovena jest na 8 kr. stříbr.

První svazek vyšel v únoru r. 1841. nákladem J. Spurného v Praze, maje 69 stránek. Dostalo se mu příznivého přijetí, ježto se lid na něj těšil již téměř dětinsky.

»Květy« (1841, 4. března) uvítaly myšlénku »Palečka« následovně:

„Přátelům kratochvilného čtení činíme vědomo, že na druhý týden z impressí J. Spurného na světlo vyjde: „Paleček, milovník žertu a pravdy.“ Za pěstouny tohoto nového děcka v literární rodině naší hlásají se pp. Rubeš, Hajniš a ještě někdo! Dobrá, tuším, garancie, že nám „Paleček“ něco hezkého přinese. Zmýlí se ovšem, kdo v něm snad Jean-Paulův humor nebo Sternovu satyru očekává; — chraniž Bůh! Takový nebude, takový nemůže, takový nechce a nesmí býti, máli se do hodně mnohých rukou dostati. On bude... nu, vždyť se ví, co p. Rubeš ve verších psává; o něco podobného pokouší ne nyní bez veršů — ačkoliv i „Paleček“ oblíbené deklamovánky přinášeti bude; o p. Hajniši ví se také, že si rád žertík prohodí — a ostatní jich páni pomocníci, jižto se za štítem Ještě-Někoho ukrývají, budou též hleděti, aby p. Rubešovi a Hajnišovi žádnou hanbu neudělali . . . a takž ví obecenstvo již skoro samo sebou, čeho se má od „Palečka“ nadíti. My mu přejeme šťastnou cestu a dobré pořízení!“

»Paleček« sám vesele vkročil do světa. Oslovuje čtenáře důvěrně:

Tu mě máte, paničky a páni!
Přicházím jak lehké větru vání
Bez rekomendac a bez pozvání.
Naběhav se dosti po cizinské pláni,
Kam jsem zalít na rozličné zpytování —
Vracím se již do vlastenských strání,
Aj, tu slunce na nebeské báni
Krásně svítí — mraky porozhání!
Kvítí kolem znovu v rozkvétání,

[1]) Později jest již také jméno Filípkovo uvedeno. V ročníce 1843. nalézá se již: „Na světlo posílán od Fr. Rubeše a W. Filípka.“

Hochů švarné sobě počínání,
Krásných dívek rajské usmívání —
Ó mě nezklamalo moje zdání!
Kolébku mou nebe ještě chrání!
Počnu tedy po vlasti své putování
S chutí velikou a bez ustání!
Práce moje bude žertování,
Chválit budu bez pochlebování,
Mírně kárat bez ubližování,
Pravdu hlásat bez okolkování,
Pustím se i do deklamování —
Všecko ale bez planého mudrování.
A tak v nebemilém obcování
Budu s Vámi čekat na skonání!
Kýž jen také za své namáhání
Hojné získám, pilné odbírání!
Pak jsem Vaším, paničky a páni,
Od prvního na světlo vydání
Až do mého na prach roztrhání
Vaším! — (P. d.)

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(Č. d.) V Čechách vládl již mladý vojvoda Vladislav, mladý a nezkušený, milcům náchylný. Černín na hradě svém svolal druhy své na poradu; právě když provolává Přemysla jediným oprávněným vojvodou, tento sám hromadu překvapuje, svěřiv rodinu Soběhrdovi. »Čekáme tě, drahý pane, jako někdy čekávali Spasitele (sic)...« Leč připravují jej ihned na odboj dosavadní vlády: »Kněžic šlechetná duše, ale jsou v Čechách lidé, kterýmž na tom záleženo více nežli na svém spasení (sic), abys ty nikdy se nestal vojvodou...« — Chystá se válka, ku které i Valdemar zdaleka hotov přispěti, za odporu Soběhrdova, jenž namítá, že k cizincům — zvláštní důraz klada na slovo to vůči soku svému — Čechové již nějak nedůvěřivi —: mír takto poněkud porušený Dobrohost obnovuje, až vlchvec, onen opětný zaklínatel Jitrušky, jej zase nadobro ruší: »Zkáza přijde na vás — na všecky — i na tebe, ty paní — i na tvou dceru... když se na vás slunce štěstí usměje nejplnější tváří, zakmitne se svitem jako blesk a zdrtí vás — —« Jitřenec odjíždí za úřadem, rodina vyhnanců s hostiteli opouštějí Bukovec, tito ubírajíce se do Malchova, onino snad do vlasti... Jitřenka tázavě loučí se s Jitřencem: »Zdali kdy?« tušíc, že sotva, s Drahuškou těší se: »Vždyť se zase shledáme — musíme se shledati« — netušíc však asi, kterak se shledají.

V Čechách radí Přemyslovi mocí udeřiti na hradby pražské, a zase znějí mu v uších poslední slova Drahuščina i Dobrohostova: »Šetři krve, raději odpouštěj... Vždyť jejich krev i naše krev.« — Doufá v mírnou pořízenou s bratrem oddaným. Táhnou však přece ku Praze — polo mírně, polo nepřátelsky. Vladislav zprávou tou nikterak nepřekvapen: »Vojvodský prestol patří jemu.« Přes opačnou radu rádců svých, ale se schválením nového biskupa Daniele táhne na oko pod večer proti bratru, přichází k němu v poselství, i následuje bratrské dojemné shledání. Bylo to v noci z 5. na 6. prosince 1197. Přemysl vojvodou, odpouští ku prosbě Vladislavově dřívějším zrádcům svým zdickým, Vladislava ustanovuje markrabětem moravským.

Malchovské hosty různé city ovládají. Soběhrd přál by si, aby Přemysl se vrátil, tak prý by propasť mezi ním a Drahuškou poněkud se zavřela... Adléta bojí se o manžela svého; Drahuška jest průvodcem Dobrohostovým na cestách dobrodiní a útěch přinášených ubohým obyvatelům: všichni jí žehnají jakožto budoucí své kněhyni, litujíce, že umírají, že se toho nedožijí. Však již přicház

poselství z Čech, zvouc rodinu na trůn a Dobrohosta na stolec biskupský: Daniel má mnoho nepřátel, prý samých závistníků. Dobrohost odmítá, chtěje zde zůstati. Nadchází loučení: nejtrpčí bylo mezi otcem Dobrohostem a Drahuškou, za nížto stále zní: »až z těchhle končin přijdou pro tebe poslové, přijď a buď naší kněhyní . . .« Jen Soběhrd jaksi zasmušilý a neveselý.

I přišli poslové z dánské země, která, jak si pražští řemesníci vykládají, leží za mořem, za tím, které rozmrzá jen ve dvou měsících . . . V té zemi mrznou lidem zimou uši, odpadávají nosy a dychneli kdo, od úst mu led padá . . . Lišky jsou tam bílé jako sníh, jeleny do saní zapřahají . . . — »Tak daleko? Můj Bože! Svou Lidku bych tam nedal, kdyby jí celé císařství. neřkuli království slibovali . . . Ubohá Markytka . . .« »Tak už bývá od jakživa . . . Panské zvyky — jiné zvyky . . . Nevím — nevím — tak daleko!« »A kolik jí asi let?« »Ukazuje tak ku sedmnáctce, ale nebude — nebude!«

A na hradě zatím nevěsta sebe samu prohrávala hrou ve vrhcáby, »hrou královskou,« již prý vojvoda z ciziny sobě přinesl: taková zpráva přichází do společnosti této. —

Avšak zde již vpadá děj básně *Čechovy;* celek její, přirozenou měrou více soustředěný než děj romanu, obsahuje ovšem též některé rysy nám již známé buď z nástinu tohoto nebo z četby díla samého: bude tudíž asi záhodno popatřiti, kterak básník eposu a romanu, každý svým způsobem předvedli nám obraz Dagmařin v jeho dovršení, při čemž poukážeme zároveň, v čem prvý liší se ode druhého, ani obraz vytvářejí z původních prvků a motivů. Jelikož tedy látka obou je tak příbuzná a podobná, epos však honosí se větší obsažností, snad nebude nevhod, pokusímeli se další vývoj stručně vylíčiti, pokud možno. švarným chodem *Čechova verše.*

Slunka jarní lesky širých oken řadou
na podlahy mramor pestré záře kladou,
mihotavé stíny tabul umně tkaných
ze skel různé barvy, drobných, šestihranných.
V čele síně skví se drahé křeslo dvojí;
před jedním král český v říze zlaté stojí,
jako jitřní slunce v nachu červánkovém
září pod purpurným baldachýnu krovem.
Vedle něho hojnou stříbrohlavu řásou
královna se třpytí snivé luny krásou.
Jak les kmenů statných páni s jedné strany,
jak sad květů luzných s druhé paní, panny.

Před tím sborem slavným nízko sklání čela
poslů říše dánské četa pestroskvělá.

V čele jich pan Strange Ebbesön přednáší »ozdobnou a hladkou« řeč, hodnou rytíře a diplomata své doby, prosbu Valdemarovu za ruku »kněžny Margarity,« jejíž obraz byl Valdemara okouzlil.

Jako snoubí svlačce květnatého zdoba,
mohutné dva kmeny přes tok dravé vody:
tento sňatek spojí vznešené dva rody
ke zdaru jich obou, svatého i kříže.

Přemysl, jenžto spíše klášter nežli trůn mněl býti želaným útulkem dcery své, uchyluje se k rodinné poradě. *Černín* zatím, »velebná to postať, předků věrná mravu,« jest hostům společníkem a průvodcem po hradě, oplývajícím nádherou, kteréž všechny zářivé popisy básníkovy nevyličují lépe a názorněji, než ten stálý obdiv diváků, vrcholící ve mnohohlasém: »Ach!«

Brzy Přemysl se vrací k zábavě, jižto s každým vlídně zapřádá, vyptávaje se, »jaký život na severe, jaké lidu mravy,« a čtenáři vzniká podezření, že tu snad kterýsi hovorný Dán prozradil, kterak v Dánsku o nevěsty hrávají (str. 48.). Neboť když »časový« hovor starého křižáka *Jiříka,* hovor o hrdinstvích a rekovstvích jeho, k němužto zmínkami hostův o válkách polabských a pochva-

lami i škádlením posluchačů byl jen ponoukán, vyzněl ve vzpomínku hry v šachy, vítězně s jakousi východní amazonkou sehrané, a na důkaz toho vyhrané šachy, samy div umění, doneseny, král sám vyzve pana Strange ku hře s nejkrásnější z přítomných dam, dle vlastního vkusu vyhledané. Strange volí, kam delší dobu již nesou se zraky jeho — a po krutém boji »vítězné »mat!« ze rtů jeho plesá«: dí sice zlý jazyk pana Limbaka, že

ten obrat náhlý v nejkrutější tísni
zajisté co host jen zdvořilosti vděčí,

ale výhra, zlatistý kroužek na prstě soupeřkyně, s nímž doufá vyhráti ji celou, jako sebe celého nemoha prstenu stáhnouti byl dal v sázku — výhra jest jeho. Královská rodina uchýlí se k pobožnosti a poslední poradě. Zatím Černín udává jméno soupeřkyně: »Drahomiř,« kteréžto jméno ve rtech pana Globa mění se v Drag-mir, pomocí pak pana Limbaka v Dag-mar (Denní panna), čemuž pan Strange hlasně přisvědčuje. Než náhle přicházejí královští manželé, vedouce mezi sebou tu, o které byla řeč: nepoznanou dosud Margaritu, nyní Dagmaru.

Pane Strange — ach! — co v nitru tvém se děje?
Ona děvice tak blízká byla, blízká —
Ale zde — ach! — propasť bezedná se níží . . .

Však již Přemysl jej vytrhuje z děsného překvapení:

Milý pane Strange, ty za svého krále
vykonal jsi švarně námluvní tu cestu
a zde — věren vlasti obyčejům stále —
v šachy svatební jsi zahrál o nevěstu;
vítězem jsi vyšel z boje líbezného:
tento prsten vyhrál jsi — pro pána svého.

Z toho zřejmo, kterak oba básníci milostnou stránku tuto pojali a provedli rozdílně sice, ale způsobem pokaždé oprávněným. *Třebízský* předvádí Dagmar od útlého mládí, tedy posunuje těžiště jaksi do Čech, *Čech* však více prohlédá k Dagmaře budoucí, k Dagmaře v Dánsku, kde vlastní děj jeho se rozvíjí: proto hodil se onomu více šlechtic český, tomuto šlechtic dánský. V jistých rysech ostatně obě postavy blízko jsou si příbuzny, jak později uvidíme. —

Nastalé chvíle loučení dcery s rodičemi, vděčné zajisté látky pro básníka, použili oba básníci vydatně k lyrickým výlevům, každý svým způsobem. Třebízský dává se, tuším přirozeněji, dceři s matkou loučiti o samotě; při odchodu samém prý »nebylo ani slyšeti, co paní Adléta ku dceři hovořila;« otec sám veřejně jen několik slov k ní promluviti dovedl. Čech naopak, hledě si všude dojmu bezprostředního, podává obšírné řeči obou, veřejně ku dceři pronesené, jež o sobě co do tklivosti a něhy sobě rovných hledají, mimoděk jakožto doplněk připomínajíce Věnování básníkovo, jímž prvou sbírku svých básní rodičům posvětil. Živel náboženský, v požehnání rodičův a ve křížku s ostatky, »božském symbolu to umučení,« jímž máti »něžné hrdlo dceři obestírá,« dodává lícni té posvátné pravdivosti a zvláštního půvabu.

Oba básníci vyprovázejí hrdinku svou do ciziny, romanopisec chvatným přechodem z Prahy k Valdemarovi, epik obšírnou lícní osudů národu polabského, vzbuzenou místními názory a dojmy plavby polabské: panu Albertovi naskýtá se příležitosť osvědčiti své vědomosti děje pisné, pan Lykke pak může buditi úžas — bezděky i hrůzu a tesknou tíseň nad ubohými pokrevenci, jíž ovšem nechápe — nové vládkyně své, an vypravuje báječná hrdinství svých krajanů, přede vším ovšem svá, jimiž potlačena a zničena samostatnosť severních Polabanů. Čech, jenž, jak známo, zvláštní v té příčině cesty a studia konal, zdárně zápasí ve druhém zpěvě básně své (Vineta) s Kollárem, jehož »teplé slzy,« vylévané po krajinách slo-

vanských zvláště an »nad Vinetou hledá Vinetu« — Čechovy mistrovské a dojemné lícně zajisté jen hojněji a mohutněji vyloudí. —

Vložka tato vyplňuje způsobem epicky velevhodným dlouhou cestu, jež nemohla ani býti vyplněna pouhými krajinomalbami aniž úplně býti pominuta, nemělali nastati přílišná mezera a prázdeň ve výpravě jinak do podrobna jdoucí a k živé názornosti tíhnoucí. Dagmařina pak nová hodnosť a povaha nabízela motiv tento k úplnému vývoji a odůvodnění předsevzetí a skutků královninych, skutků lásky a milosrdenství, jimiž brzy má oblažiti království své. Nám budiž dovoleno zatím, nežli ocitneme se v daleké cizině, aspoň několika dějinnými vzpomínkami vrátiti se zpět, aby na základě dějepisných údajů tím lépe ozřejměla umělecká stavba obou děl našich v části prvé, jižto jsme právě probrali. (P. d.)

Posudky.

Obzor. Red. *Vladimír Šťastný.* (O.)

Tím přecházíme k poesii.

Zde celkem nelze neznamenati jakési jednotvárnosti a jednostrannosti, což poněkud vysvětliti a omluviti lze lonskými snahami Svatomethodějskými. Nejvíce v tomto směru podal básní *Vl. Šťastný,* jež však co do nových myšlének a rozmanitosti daleko se nevyrovnají kratším jeho popěvkům — »Kontraband,« »Z lesa,« »O svatém Klementě 1885« — a úvodním básničkám literarních besed, jež veskrze odívají lehkým šatem jadrné myšlénky. Z ostatních »Maria Maximiliana Hohenzollerská« jen zevnějškem povznáší se nad prosu, a básni »O slavnosti Všech Svatých« schází působivá pointa. — *Jos. Kachník* ve třinácti »Znělkách Cyrillo-Methodějských« nenovým způsobem opěvuje nenová themata. — Ceny daleko větší jest *Jos. J. Vejchodského* »Duma na Velehradě,« kteráž stělesňuje myšlénkovou sílu ve případné formě a jest rozhodně nejlepším poetickým plodem v tomto ročníku. Tklivě vyznívá též »Vzpomínka s kůru.« — K těmto dvěma blíží se »Na hrobišti Mojmírovcův« od *Fr. Kyselého.* — Základní myšlénka v básni *Jar. Chodově* »Modlitba ku sv. patronům země české« jest příliš všeobecna a všeobecně provedena, tak že nezůstavuje hlubší stopy ve čtenáři. — Pěkně vyjímají se písně *Ferd. P. Místeckého,* jenž v mezích subjectivní lyriky nelíčené city vytváří v pravé perličky. Za nejzdařilejší toho druhu pokládáme: »Z přírody,« »Ať si venku vichr skučí,« »Jesenní motiv« a »Klekání.« V básni »Horským chaloupkám« téměř ani v jednom rýmu nedbáno quantity — horami vámi, snad rád, výsluní tůni, vás hlas poupěti letí, vnad rád — čímž oko se uráží a dojem mizí. »Hrad« obsahuje ošumělé myšlénky; »Lýra má« v poslední sloze má nepodařený obraz: »a zlý mrak prškou tónů sbořím.« — Lahodně zní *B. Čermákovy* »Jarní procházky.« — Na vyspívající teprve síly upomínají básně *R. Lesického:* »Májová pobožnosť« (— nad lesy kondor (sic!), vzduchu kníže, krouží —) a »Touha po Tatrách« (— »a lípy mile, rozvážně šumají« —). — Kontrastem v posledních slohách působí *Bohd. Loucképo* »Hané.« — Poetického vzletu pozbývá svou zdlouhavostí *Fr. Rybářovy* »Sirotek.« —

Souměrný ku prose poučné prostor v »Obzoru« zaujímá belletrie, pěstěná v tomto ročníku hlavně *V. Kosmákem* a *Al. Dostálem.*

Kosmákovy povídky vůbec poutávají zvláštním kouzlem poetickým, byť i ze všedního vzaty života, a pobaví mile každého čtenáře bez rozdílu jednak případným povahopisem, jednak živou líční a vystižením vhodných rysů dějových. Měřímeli dle toho »Cestu ke klidu,« zasluhují první části povídky skutečně chvály; vzhledem k celku však vidí se nám exposice příliš býti široka, tak že čtenář více nadějí si činí, než jich skutkem vyplněno. Poměrně dosti pozdě vetkána je v děj hlavní osoba Cecilie z Ebenthalu,

kteráž rozhodnuvši se po vniterném, dobře odůvodněném boji pro vyznání katolické, dochází kýženého klidu, což příčinou roztržky mezi ní a rodinou Brodilovou. Tím končí zajímavá část povídky. Co dále napsáno, hlavou XXV. počínaje, není leda líčení překážek nahodilých a věcí úplně vedlejších, a to líčení rozvláčné a násilně prodlužované. Povídka ani po stránce jazykové není bezúhonna.

Osnova *Dostálovy* povídky »Literáci« je bezvadna a provedení — ač přehlédnemeli vadu nepůvodnosti, že látka podobná a nápisem stejná podána byla veršem v časopisu »Vesně« — dosti uspokojivé. Jen sloh častým vynecháváním spony stává se affektovaným, místy nesrozumitelným, jako na př. na slova p. farářova: »— Koupil jsem přece dvě komže pro kostelníky« — odpovídá Balcar: »Ale jen jeden — sákristán.« Barbarismů: troštovati se, verkštátek, walthorny, spisovatel sám mluvě nikdy užívati nesmí. — »Na oltář vlasti« je črta z dějin čerpaná. — »Signum,« obrázek z doby probuzení českého národu i co do celku i co do jednotlivostí pohybuje se kolejemi dávno vyjezděnými a vlastní invence přísluší autorovi jen potud, že látku svým způsobem si vyzdobil, ač místy nevhodně a nechutně. Chtějíce šetřiti místem, pomíjíme k tomu dokladů. — Těžkým slohem je psán »Referat,« obrázek od *Fr. Stránecké.* — Bez odporu pěkný a podařený jest obrázek ze Slovácka »Cestou v kraji« od *Gabriely Preissové.* — Milou prostotou dýše kratička *J. Heuslerova* vzpomínka »Dědeček.« — Mimo tyto původní práce uveřejněny v »Obzoru« též tři obsahem poutavé a formou zdařilé překlady z jazyka vlašského a francouzského: »Babiččin novoroční dárek,« »Z roztržitosti« a »Neodvislý parasita.«

Mámeli pronésti svůj celkový soud, třeba pohleděti k úloze, jakou »Obzor« sám si byl vytknul a jakou mu označují stávající v přítomnu poměry. Odklízeti rum předsudků náboženských a pracovati o národním vzdělání, bylo od prvopočátku tohoto časopisu heslem, jímž tu více tu méně se řídil. Když během osmi let vznikaly časopisy se směrem z části nebo zcela podobným, »Obzor« zůstal sobě věren, toliko jeho úkol zřetelem ostatního tisku čím dále tím průzračněji hlatil a vytvářel se, tak že dnes pojímáme úlohu jeho v ten smysl, aby, jsa časopisem moravské intelligence a všestranností svou mezi listy moravskými maje přední místo, šlechtil národní city články všem se zamlouvajícími, ve příčině pak literatury nejen kritickými rozpravami vystupoval proti záhubnému směru časovému, nýbrž i činem podával výkvěty pravé poesie oproti plodům naturalismu.

Úkolu tomuto lonský »Obzor« co do části poučné tím učinil dosti, že podal řadu článků s malými vyjímkami skutečně cenných. Kritická část v »Obzoru« od nějaké doby vůčihledě živoří, málo kdy podávajíc více, než pouhé referaty.

V poesii veršem i prosou málo jest podáno vzorův a květů.

Básně buď nevzdálily se z obyčejných mezí vlasti a přírody, anebo při motivech náboženských postrádají původní, účinné pointy, čímž ovšem nemíníme ani, že o vlasti a o přírodě nelze básniti, ani že nelze použiti motivů náboženských: zůstaneť trojice tato nejvyšší metou básnického vzletu; ale žádáme, aby dbalo se u výběru básní požadavkův aesthetických a vkusu čtenářstva, jelikož »poesie, pěstitelka krásy, všechny tři idee pravdy, dobra i krásy zároveň musí pěstovati, aby s cílem svým se neminula.« (Úvodní čl. str. 3.)

O belletrii celkem totéž platí. *V. K.*

Osvěta. Ročník XV. Redaktor *Václav Vlček.* 1885.

Od svého založení v letech sedmdesátých stojí »Osvěta« v popředí našeho života literarního, a to hlavně ze dvou příčin: Pečlivá redakce a celá řada nejpřednějších našich spisovatelů, kteří v ní práce své ukládali, způsobily, že až doposud považujeme »Osv.« za svůj první periodický časopis.

Nejvíce prací v ročníku minulém obsažených má za předmět obor zeměpisný a věd s ním příbuzných. *J. Krejčí,* který postupně již skoro všechny hory vlasti naší prozkoumal, podává orograficko-geologický nástin severovýchodního pomezí království českého, totiž hor Orlických a krajin k nim přiléhajících. —

J. Řežábek ve studii nadepsané »Německé osady v Africe« dovozuje, že Němci již od století sedmnáctého, od doby Velikého kurfürsta, se zanášeli snahami, aby sobě některá území na pobřeží africkém obsadili, což se jim konečně před nedávným časem povedlo. Vylíčiv spory a vyjednávání v době nejnovější o tyto osady na jihozápadním pobřeží Afriky rozložené, popisuje zvyky a obyčeje domorodců v a poměry obchodní. — *Jos. Wünsch* ve svém »Čabakčúru« uvádí nás opět do odlehlého koutu asijského, do Armenie na břehy Eufratu, kam dosud jediný Evropan, angl. konsul *Brant,* před ním byl pronikl, a oslazuje cestu nevlídným a pustým tímto krajem jadrným humorem. — *H. Jaroš,* vylíčiv cestu z Petrohradu do gubernie kurské a způsob cestování na dráhách ruských, seznamuje nás s ruskou vesnicí a jejím obyvatelstvem. Zajímavě a podrobně (někde snad až příliš, na př. na str. 110.) popisuje slasti a strasti ruského venkovana a soudní zřízení, řečené mir. — V pojednání »Srbská národnosť v Dolní Lužici« upozorňuje *H. Máchal* na vymírající větev slovanskou, obklopenou odevšad mořem němectva, které jim velkomyslně dává k vyhynutí úplnému lhůtu 30 let. Teprve dobou poslední pracují různí vzdělavatelé o povznesení řeči dolnosrbské, a spisovatel žádá, abychom je také v jich snahách obětavých podporovali dary peněžními na »Mačici« a »Towařstwo Pomocy za studowacych Serbow.« — Zajímavé srovnání mezi Prahou a Mnichovem naps. *J. Šafránek.* Vzkvétala kdysi naše Praha, jsouc podporována jakožto sídlo královské panovníky, umění milovnými, zrovna jako nynější sláva německých Athen jen v obětavé činnosti králů Maxmiliana II. a Ludvíka II. původ vzala. »Jestliže s touto přízní, která Mnichovu tak jasně zářila, srovnáme neblahý osud, s nímžto Praze po celé věky zápasiti bylo, srdce se nám sevře zármutkem.« — Studie *Dra. Antonína Rezka* »O politické činnosti kardinála Schwarzenberga,« který v dějinách našeho národního probuzení důležité místo zaujímá, napravuje mnohé bludné domněnky, jaké měla naše veřejnosť o vynikajícím tomto muži, zvláště co se týče odporu jeho proti české fakultě theologické, která při universitě pražské měla býti zařízena. »Největší chybou v této záležitosti bylo, že širší obecenstvo vědělo a slyšelo velmi často jen o negativní stránce kardinálova smýšlení, ale jak on, bylli v skutku proti české theologické fakultě, si positivně upravení této fakulty představoval, o tom, pokud mi povědomo, do naší veřejnosti nedostalo se zpráv authentických. A na základě jich věc přece vypadá poněkud jinak...« Končí pak významnými slovy: »Dnes nemáme theol. fakultu ani zákonem universitním nám zaručenou českou, ani po návrhu kardinálově utrakvistickou.« — Část politickou obstarával jako dříve *J. J. Toužimský* v »Rozhledech v dějinách současných,« který kromě toho v obsáhlejším pojednání vylíčil nedávný převrat ve Východní Rumelii. — Nelze se také nezmíniti o kratší, ale zdařilé »Kapitole z prostonárodní geografie a ethnografie moravské« od prof. *Fr. Bartoše,* kde pravý a čilý humor lidu našeho, vzniklý ze sousedského antagonismu, jen jen srší.

Z jiných článků, v ročníku tomto obsažených, jmenujeme předem důkladnou studii *Dra. J. Trakala* »O sociologii,« kde pojednává o vzniku, vývinu a důležitosti nové této vědy. »Neboť,« praví, »sociologie jest klíčem řádu sociálního,« a to tím více je důležito pro naši dobu tak zvané sociální otázky, o níž dí Mismer: »Neznalosť přirozených zákonů vysvětluje zimničný stav novověké společnosti.« — »Osv.« dostalo se štěstí, aby uveřejnila z Hattalovy »Obrany Rukopisu Královédvorského« tak dávno již slíbené, aspoň ukázku, a to stať »O národním smýšlení Královédvorských epikův.« — Umění výtvarnému věnovány jsou články *Renáty Tyršové* »Rozhledy v umění výtvarném« a »Výstava krasoumné jednoty v Rudolfině.« — O sbírkách, jež tak záhy zesnulý *Tyrš* za vlastní peníz, bez cizí pomoci a podpory byl nahromadil, píše jeho žák, stavitel *A. Turek.* Z těchto řádků teprve náležitě dovedeme oceniti, co jsme v Tyršovi ztratili. Stolice umění na universitě naší nebude tak brzy obsazena mužem tak nadaným, obětavým a vzdělaným. — *Dr. Zikmund Winter* nakreslil několik obrázků kulturních pod názvem »Kdo s koho« z oblíbeného sobě Rakovníka. — Z četných biografií jmenujeme životopis Václava Štulce od *Ferd.*

Čenského a vlastní Palackého až do r. 1818

Básně zdají se nám býti jaksi slabou stránkou »Osv.« — V roce aspoň minulém z předních našich pěvců setkáváme se jen s *Heydukem,* který podal několik květův ušlechtilé své lyriky, a *A. E. Mužíkem* (bás. »Ultima Thule).

Z prosy výpravné se zálibou bude každý čísti starodávnou selanku »Marylu« od *Al. Jiráska* ze života českých zemanů, z polovice šestnáctého věku, kde rodinné štěstí Šonovského vladyky tím jasněji se odráží v této době bouřlivých hádek před volbou Jiřího z Poděbrad. Velikou část zaujímá roman *Václava Vlčka* »Samohrady.« Více nám nelze o něm říci, neníť v tomto ročníku ani počátku ani dokončení, které slibuje autor teprve v roce příštím.

Kritika pravá, věcná a důstojná se v »Osv.« udržela a spočívala v rukou osvědčených. Výpravnou prosu posuzoval *F. Bílý,* básně a činohru českou *F. Zákrejs,* zpěvohru *V. Zelený,* díla děje- a zeměpisná *Dr. Kalousek* a práce technické *L. Hajniš.* *C. Seifert.*

Rozbor filosofie sv. Tomáše Akvinského.

Napsal *Dr. Václav Hlavatý.* (O.)

Co se týče Noetiky (str. 35.—65.), jest vhodnější na tomto místě pojednati o materialní logice, o nížto soustavně pojednáno není. Materialní logika určuje pojem pravdy a jistoty, a dokazuje, můželi rozum náš pravdu materialní s jistotou poznati. Tím bylo by vyvráceno mínění několika filosofů, že scholastická filosofie o kriteriích pravdy nic neví. Srovnej k tomu Summa theol. q. 16. 17. 87., především však »De veritate.« Noetika sama má místo své nejvhodnější po psychologii. Každá noetika úzce souvisí s naukou o mohutnostech a silách duše, a obzvláště ideologický system sv. Tomáše jest logický důsledek jeho psychologie. Autor praví, že sv. Tomáš základné zásady noetické s nepřekonatelnou jasností vytkl. Vše, jedno v druhé, co nejurčitěji v sebe zasahuje; nesmí ani jediná věta vynechána býti, aby tím celek porušen a v organické jednotě své zničen nebyl. Prvá zásada noetická, kterou sv. Tomáš stanoví, jest: »Poznání jen tím může v nás vniknouti, že předmět jakýsi v duchu našem se odráží, zobrazuje.« Jednáno tu o podmínkách a principu poznání, o podmětu a předmětu, o zdrojech a postupu poznání, o rozumu lidském jako obrazu rozumu božského. Ku str. 39. (o ideích vrozených) budiž upozorněno na quaest. disp. de ver. q. 10. a 6., a ku str. 50. (idea a pojem) na qu. disp. de pot. q. 8. a 1. V souboru přehledném mohl by býti uveden *Bonald,* který právě sv. Tomáše počítá mezi přívržence ideí vrozených, theorie Maretova, škola sensualistická a p.

O metafysice sv. Tomáše platí slova *Balmesova:* »Nelze upříti, že v ní mínění a náhledy tehdejšího času lze nalézti. Jisto však též, že při každém kroku v jeho spisech se naskýtají tak jasné výklady o nejnesnadnějších částech ontologie, kosmologie a psychologie, jako bys slyšel filosofa, který píše tehdy, kdy filosofie největší své dokonalosti byla došla.«

Metafysika všeobecná či ontologie (strana 66.—82.) zdá se příliš stručně podána. Postrádáme pojednání o transcendentalních vlastnostech »jestoty« (jednota — pravda — dobro — dokonalosť — krása); též tak řečené principium primum (1. 2. q. 94. a. 2. »quod non est simul affirmare et negare«) budiž zde zmíněno. Jasně podány jsou pojmy podstaty a »případnosti« (substantia — accidens), podkladu (suppositum), »hmoty« a formy, formy podstatné a případné, »možnosti« a konu, bytnosti a »bytu« (existentia). Touto naukou sv. Tomáše, praví spisovatel, sproštěno jest poznání lidské oné naprosté malomocnosti a neschopnosti, ku které nominalisté odsoudili je, mohouc až k nadsmyslovým důvodům a vztahům bytostí proniknouti, a otevřena jest mu říše ideálův.

Krásně líčí spisovatel theologii sv. Tomáše (str. 82.—137.). On rozeznává trojí poznání Boha, poznání patřením na Boha (visio intuitiva), poznání věrou a poznání přirozeným rozumem. Poznání Boha přirozeným rozumem zakládá se na věcech stvořených. Každý účinek ukazuje na příčinu svou, a tak spatřujeme ve světě Boha. Cestující po šlepějích v písku pozná, že toutéž cestou kdos před ním šel (Summa I. q. 45. a. 7.), taktéž i my v prachu stvořeného světa spatřujeme šlepěje nohou božích, které zde kráčely. Jsoucnosť boží jest pravdou

i víry i rozumu. Jako však rozhodně staví se sv. Tomáš proti těm, kdož poznání jsoucnosti boží jediné a výhradně z víry odvozují, rovněž tak kategoricky odpírá i těm, kdož tvrdí, že pravda: »Bůh jest,« sama sebou jest evidentní a nižádného důkazu nevymáhá. Jest sice věta: »Bůh jest,« jsouc objektivně uvažována, sama sebou evidentní, avšak ne vzhledem ku poznání našemu. Předesýlaje poměr sv. Tomáše k bytoslovnému (ontologickému) důkazu sv. Anselma, podává autor na str. 91. oněch patero důkazů jsoucnosti boží, ono známé: Deum esse, quinque viis probari potest. Bůh jest: dokazuje to pohyb, dokazuje to řada příčin účinkujících, dokazují to kategorie možného (nahodilého, str. 93.) a nutného, účelnosť ve světě a rozmanité stupně dokonalosti. První důkaz naznačen literou (a), což u druhých vynecháno. Vhodno by také bylo klásti u každého důkazu latinský text: *a)* ex ratione primi moventis; *b)* ex ratione causae efficientis; *c)* ex possibili et necessario; *d)* ex gubernatione rerum; *e)* ex gradibus, qui in rebus inveniuntur.

Od str. 137.—182. jedná spisovatel o kosmologii sv. Tomáše. *Schelling* praví, že pojem stvoření jest kříž rozumu. Ale sv. Tomáš idei boží a poměr Boha ku světu vysvětlil způsobem, který zasluhuje obdiv náš. V soustavě thomistické vzrostla moc; ranám, které zasadila, nebylo lze odolati. Stvoření jest pravdou i víry i rozumu. A běží tu především o to, pravý pojem stvoření stanoviti a jasně i určitě vyvinouti jednotlivé části tohoto pojmu. První jest: Bůh jest první a nejvyšší příčina bytostí; mezi Bohem a světem jest rozdíl podstatný a tvor nemůže býti příčinou stvoření ani první ani instrumentalní: tedy moc tvůrčí Bohu jedinému přísluší. Stvoření jest čin vůle boží naprosto svobodné. Jasněji mělo býti pojednáno o účelu stvoření. Co do otázky o počátku světa není zapotřebí se tak rozepisovati o náhledu sv. Tomáše, že rozumu nelze dokázati, že svět stvořený počátek má, a tedy věta: svět má počátek, že jest pravdou víry a nikoliv rozumu (str. 145.—158.). Autor sám praví na str. 156., že v této části nauky své jest sv. Tomáš ve sporu s většinou scholastiků současně s ním žijících, on odchyluje se zde z cesty křesťanských předchůdců svých a následuje *Maimonida* a žádných také nápotom nenalezl stoupenců. Na světě spatřujeme dále mnohosť a různosť bytostí stvořených, jsouť tu duchovní a tělesné bytosti. Třeba tedy jednati o poměru jich k Bohu, jejich činnosti k činnosti boží a o prozřetelnosti boží. Velice postrádáme v této části soustavy thomistické pojednání o materialismu a pantheismu, které světec náš tak mistrně vyvrátil. (Cfr. Summa I. q. 3.—12. C. Gent. I. 23.) Kdyby novější filosofové byli následovali učení sv. Tomáše, nebyli by tak marně se namáhali, vyhýbati se sofistice pantheistické.

K otázce, co jest svět? přistupuje druhá: co jest člověk? O této otázce jednáno v psychologii (str. 193. až 261.). Veliké nebezpečí hrozilo nauce křesťanské. Ale není ani jednoho náhledu novější školy materialistické, jehož by nebyl sv. Tomáš předkem naznačil a zároveň i vyvrátil. Tu obzvláště platí slova encykliky, »že opatřil sv. Tomáš zbroj nepřemožitelnou k zapuzení i těch bludů, jež by v budoucnu vzniknouti mohly.« Nejen dle obsahu, nýbrž téměř týmiž slovy si předložil námitku Häcklovu. Büchnerovu a j. Psychologická soustava sv. Tomáše, jak dí *Morgott,* jest docelení, dovršení a povznešení i zvelebení psychologie Aristotelovy, psychologií církve a otců. V nauce thomistické dochází veškera důstojnosť a povýšenosť přirozenosti lidské úplného doznání. První otázka, která se tu naskýtá, jest: Co rozumí sv. Tomáš »duší« vůbec? Dle něho jest duše prvotní princip životní ve všech bytostech světa pozemského. Duše však není těleso, ústrojí tělesné může býti jen životním principem prostředkujícím, nikterak ale původním a posledním důvodem života. Stručně a jasně jedná tu autor o dvou předních pravdách nauky thomistické, o nehmotnosti a nesmrtelnosti duše, dále o životu duše mimo spojení s tělem, o spojení duše s tělem (osoba lidská) a o mohutnostech duše. Zmíněno také bludův Averroa a Avicenny o jednotě rozumu ve všech lidech, a t. zv. creatianismu a generatianismu.

V posledních statích jednáno ještě o ethice (str. 262.—314.) a státní vědě (str. 333.—345.). Dle sv. Tomáše

vytčen jest cíl mravného života na onom světě. Účel vší mravnosti nic menšího není, než věčné, bezprostředné patření na Boha v životě budoucím. Tak stal se sv. Tomáš zakladatelem vědecké morálky. Mluví zde autor o dobru a zlu, o dvojím principu jednání (svědomí, ctnosti přirozené i nadpřirozené, zákonu a milosti). Kolem celého vniterného a vnějšího života člověka šíří se zář nadpřirozenosti a povznáší jej k oné ideálnosti, jíž člověk toliko přirozený nezná, ba ani netuší. Ale člověk od přirozenosti své jest bytosť společenská. Společnosť však vyžaduje autority, proto poslušnosť nám přikázána přirozeným a božským zákonem, a tudíž vzpoura nikdy není oprávněna. Všecka dobra, kterých nám poskytuje stát, jsou toliko prostředkem k dosažení nejvyššího cíle. A z té příčiny, ačkoli světská moc jest samostatná a neodvislá, v jistém smyslu vladař podřízen jest papeži jako náměstku Kristovu.

V závěrku bylo by na místě uvésti námitky proti filosofii scholastické a zvláště proti soustavě sv. Tomáše činěné, a sice co jeho methody filosofické se týče. V krátce mohl by býti též stanoven poměr nauky thomistické k vědám přírodním. »I vědy přírodní,« dí Leo XIII., »které nyní tak vysoko se cení a po tolika tak znamenitých vynálezech obzvláštní všude sobě dobývají úcty a obdivu, z obnovy filosofie starých nevezmou netoliko škody, nýbrž dojdou i značné záštity.« Vítaný a spolu velmi užitečný dodatek byl by seznam terminů filosofických, a sice latinsko-český a česko-latinský. Ještě podotýkáme, že bylo by lepší, jednotlivé odstavce běžícími číslicemi až do konce naznačiti, tak že by celkem byly 262 paragrafy.

Spisovatel s velkou pílí a zálibou pracoval o spise svém, a považujemeli veliké obtíže, jakých při takové práci stává, musíme říci, že se mu podařila práce; jestiť velmi užitečnou rukovětí při studiu filosofie thomistické. Snad se brzy také uskuteční přání autorovo a bylo by to prací záslužnou sestaviti také rozbor theologie velikého světce Akvinského.

Dědictví sv. Prok. vydavši dílo to, jež jinde sotva by naklad. bylo nalezlo, rozmnožilo zajisté řadu svých zásluh o naše písemnictvo bohoslovné. *P. B. Schaffra.*

Spiritismus. Kulturní a psychická (sic) rozprava. Napsal *Jan Kapras,* prof. gymn. v Brně. V Č. Brodě. 1886. Str. 150.

O spiritismu, jenž nauku svou šíří po světě asi 30 časopisy a přečetnými samostatnými spisy, neviděla se u nás do nedávna potřeba jednati, leda snad ze zájmu čistě zkumného, kdežto v cizině vychází bez mála tolik spisův antispiritistických, kolik spiritistických, ano sám velmistr nynější německé filosofie, *E. v. Hartmann,* snížil se k tomu, aby o spiritismu ve zvláštním spise promluvil s hlediska vědecké filosofie. České spisy nejnovější o věci té jsou *Kodymův* a *Janišův,* onen více popularní, tento vědecký, zvláště na nauce katolické mravovědy založený: posléze přibyl obšírnější *Kaprasův,* jenž úkolem si učinil, čistě vědecky záhadu spiritismu probrati, ne však bez úmyslu, aby »lid náš před tímto duševním petrolejem americkým byl uchráněn« (str. 150.).

Jak řečeno, psáti o spiritismu je snadno i nesnadno: pomůcek tu dosti, ba až příliš mnoho, tak že dá dosti práce příslušná data alespoň poněkud vhodně sestaviti. Ve knize Kaprasově sneseno pilně, ač ne dosti přehledně, zvláště co do druhé části rozboru, totiž nauk spir. dříve podaných, vše důležitější, co o sp. pro i contra napsáno. Spisů příslušných, jak se zdá, použito hojně; poněvadž však častěji jest mluviti, jak se má křesťanství ku spir., mělo v té stránce více prohlédati se k dílům odborným, z novějších, na př. k dobrým dílům katolickým bohovědců německých: odvolávati se na české a lat. školské knihy tu nepostačí. Snad i tak bylo by něco přibylo k řešení otázky, jehož ovšem spis nepodává ani podati nemůže, nepodávaje leč dosavadní pokusy vysvětlovací a přidávaje se celkem ku straně těch, jižto spir. vysvětlují klamem — ať si již jakýmkoli. Daemonismus zavrhuje úplně (str. 95.), spoléhaje na výklad přirozený, jenž ovšem přes hallucinace, hypnotismus a pod. se dosud nedostal, kdežto bohoslovci většinou sice výklad přirozený přijímají a i schopnosť a zručnosť přirozenou, dosud nevysvětlenou, připouštějí, k daemonismu se utíkajíce až teprve tam, kde patrně síly přirozené přestávají, o přemrštěnostech, jichž ostatně všude dosti, ne-

mluvíc. Církev sama čistě theoretické stránky dosud nehrubě se dotekla, hledíc více jen, aby věřící tím netrpěli ve mravnosti a víře. Stanovisku spisovatelovu ovšem daem. »pro výklad vědecký se nehodí«

V podrobnostech některých jeví se spis býti nedosti propracován, a tudíž místy nejasný a dvojsmyslný; jinde si kritiku zjevů spir. zřejmě příliš usnadňuje nedopadným vtipkováním, než aby koho upokojila. Na str. 89. sll. spiritismus a spiritualismus (= nauka, že kromě těla je také bytosť netělesná) jest mu totéž. K otázce: co rozumíme duchem, ani »školák ani všední dav« prý nedovede mu odpověděti, na nejvýš filosof tu »začne svou logomachii«; nemohu však i přes vůli sebe lepší právě této stati (až po str. 92.) nazvati vhodnějším jménem, než jakého p. spis. právě užil. Ku větě (str. 56.): »Aristoteles a po něm scholastická filosofie přisuzovali člověku tři duše« atd., bylo, tuším, záhodno přidati nějaký doklad výslovný, neboť dobře známo, že v compendiích dějin filosofie, z nichž jistě věta vzata, jest o Ar. a schol. obyčejně neméně lži než pravdy!

Mluva jest místy nesprávná.

Pomíjeje jiných vad spisu, opětuji, že má cenu svou jakožto snůška nauk spiritistických a hlavních pokusů je vyvrátiti. Zdali účelu svého výstražného dosáhne, lze pochybovati: laika spíše mnohá místa zmatou. *P. J. V.*

Rozdíly mezi žichou a duší, mezi zvířetem a člověkem. Pokus dušezpytný k ohájení důstojnosti lidské. Podává *J. H. Pitra,* farář na odpočinku. V Kutné Hoře. 1885. Str. 104.

Spisek namířen proti materialismu »čili hmotomodlářství« a proti »sbratřenému s ním monismu čili jednopodstatářství« (str. 80.). Povstání člověka nelze »mysliti si jinak, leč tak, že k organismu tělesnému dle zákona nutnosti (!) se vyvinuvšímu, »žichou« (= životnou silou) oživenému, přibyla od jinud jiskra duchovní, která se s tělesným organismem a s žichou jeho spojila« (str. 88.), kdežto zvířata oživuje jen žicha. Duch je střed vědomí, »a pokud s žichou ve spojení trvá, duší sluje« (str. 23.). V životě »žichyckém« spony jsou důležitý útvar; všeliké čití děje se tím, že »nevažiny« (imponderabilia?) vnikají z těles do duše, a sice sponami: co spony vlastně jsou, nepodařilo se mi ze spisku vyčísti, ač p. spis. právě »na tomto odstavci si zakládá« (str. 29.). »Co se v člověku děje bez jeho vědomí a úmyslu, náleží k životu tělesnému« (!) a naopak (str. 15.) »Schopnosť činnosti odstřední, co odpověď na došlé uvědomění a vědomí. Toť svobodná vůle« (!; str. 89.). »Prostor jest podstata (!) od podstaty hmoty rozdílná« (str. 10.) atd.

Celá knížka působí na nás jakožto prostoduchá curiosita, jíž bychom se několikrát chutě zasmáli, kdyby nám předmluva nepravila: »Nedostatky a poklesky buďtež shovívavě prominuty; neboť napolo oslepnuv, nemohu již ni čísti ni psáti« — a kdyby místa některá, jejichž úžasných důsledků p. spis. zajisté netušil, nám úsměvu nepotlačovala. Viděti, že předmět stal se mu libůstkou, jížto se zabýval, nehledě pranic k tomu, co stará i nová filosofie (— zvláště jeho přesvědčení příbuzná —) o věci soudí; tím jest, že spis jest až příliš originalní, ale právě v těch částech nesprávný, kdežto cokoli tam správného, většinou jsou pravdy praobyčejné. Toliko §§. 18. 19. (»Zákon nutnosti, vládnoucí veškeré přírodě, jest element duchovní« a o »dalších elementech duchovních v přírodě«) stojí skutečně za čtení, pomíjejíc některých nesprávností.

Názvosloví úplně začátečnické připomíná na naivnosť Rosovu a Šimkovu (zvěrožichozpyt, čilina a j.). *P. J. V.*

Stylistika a poetika, kterouž napsal *Karel Vorovka,* prof. pražského c. k. ústavu ku vzdělání učitelů. Díl I. Stylistika. V Praze (rok?). Str. 262.

Pan spisovatel prohlédaje k učebnému cíli a potřebám žákův ústavův učitelských, jakož i ku žádoucí spojitosti učby slohové s četbou čítankovou, složil svou »Stylistiku.« Pomůckami byla mu díla česká v obor tento spadající, a z německých spisův užito hlavně Falkmanna, Hopfa, Kehreina, Kellnera, Ritserta, Venna a j. Dílo jeho od výkladů již ustálených bez potřeby se neodchyluje, liše se od podobných děl dílem rozsahem učiva nebo stylisací pouček, dílem tím, že hleděl se

p. spis. vystříci hromadění vědeckých názvů.

Stylistika rozdělena jest ve dvě části; prvá část jest obecná (st. 1.—85.), druhá zvláštní (str. 86.—254.); závěrkem je »Stručný nástěn methodiky učby slohové ve škole obecné« (str. 255.—262.).

Pročet spis páně Vorovkův, shledal jsem některé nesprávnosti, jednak pravopisu a tvarosloví se týkající, jednak i poklésky proti syntaxi a fraseologii české, potom vady věcné a konečně mnoho chyb tiskových, kteréžto vady tuto »sine ira et studio« prostě zaznamenávám.

Že spisovateli aspoň v témže spisu jednotného pravopisu užívati jest, o tom bohda nikdo pochybovati nebude. A proto nemile nás se doteklo, když jsme četli na str. 5. a 246. titul — na str. 3. tytul, na str. 11. myšlénka — na str. 45. myšlenka, na str. 14. Homéra a Homera v téže poznámce — str. 141. Homerovy velebásně a na str. 142. Homér; na str. 122. Atheny, Themistokles ale Sokratés, tamže Hunové a Hunnové, 123. Galie a Gallie; 198. gotský a gothský, ale na str. 1. gotický; na str. 39. jménem a jmeny.

Ke hrubým vadám pravopisným náležejí tyto: na str. 4. abychom jich (= myšlének) nezapomněly, 251. osoby se zavázali, 226. úkazú. Mimo to pišme Gajus m. Cajus a Gnéja m. Cneja na str. 141.; 161. až se člověk nemůž dodělati m. nemůže; 245. epistula m epistola, epistulární m. epistolární; 255. uměti m. umět, 257. čítankové m. čítankové, 260. přečtený m. předčtený; 60. maius, maiore m. majus, majore.

Řada slov řeckých pod čarou uvedených není přízvukem opatřena nebo mají slova přízvuk chybný. Bylo psáti na str. 1. στῦλος, γράφειν, 7. κεῖσθαι, ἔχειν, ἅμα, κίνησις, 65. ἐπίθετον, 75. ἀλληγορεῖν, 91. πράσσω (πράττω), 141. χαρακτήρ, 142. ἠθικοὶ χαρακτῆρες, 204. ῥέω, 217. παιδαγωγός. Ve sklonbě postřehli jsme tyto poklésky: 4. prácem, ač substantivum „práce“ krátí dlouhé á v instr. sing. a v gen. dat. lok. a instrum. plur.; 14. Theognisa m. Theognise, nebo Theognida; 194. Aloise m. Alojsa. Kromě toho podotýkám už zde, že na str. 247. bylo p. spis. poznamenati, že adressu píšeme obyčejně v dativě: „Slovutnému pánu, panu Martinu Hattalovi, ř. a v. professoru slov. filologie na vys. učení v Praze.“ — Špatně slovo rozděleno na str. 72. syne-kdochický m. synek-dochický, poněvadž složeno z řeckého synek-dechomai (συν-εκ-δέχομαι). Znamének rozdělovacích šetřme; čárku klademe před „a to“ a nám. vztažnými str. 204. 226. 261. Nevhodná slova uznamenal jsem na str. 10. napisuje si ji (osnovu), 14. vícerým názvem (sr. vícero m. několik); nestvůra „vícerý“ jest asi taková, jako kdybychom řekli méněrý, málerý; 125. objevení m. opatření; 227. vliv m. účin, 204. rozjímavé výklady. Na str. 5. čteme barbarské slovo latinské „essentia“ m. succus, summa rei, caput; ku str. 42. připomínám, že „průpověď“ sluje po řecku gnómé (γνώμη) a ne: gnoma.

Pan spisovatel zhusta užívá jmen podst. slovesních, ač sám na str. 89. učí, že se jich, pokud možno, vystříci dlužno. Vedu příkladem str. 50., 175., 207., 237., 5., kterážto substantiva verbalia případnějšími obraty vyjádřiti se dají. Vůbec z celého spisu vysvítá, se p. spis. příliš ku pramenům německým lnul. Za genetiv přisvojovací bylo užiti přídavného jména přisvojovacího na str. 9., 88., 170. a j. Zbytečná slova opisná nahrazena buďtež způsoby správnějšími: 9. úvod a závěr nesmějí býti příliš objemny — nebuďtež; 225. od malého se musí počíti — od malého počínej; dokud člověk musí zápasiti s nedostatkem — zápasí atd. Cizopasný „coček“ vloudil se i do spisu p. Vorovkova: 224., 225., 62., 208. Fraseologické poklésky: míti zřetel (na obálce a v předmluvě) — prohlédati k čemu, zření míti k čemu; podobně, zřetel bráti na str. 177., 187., 208.; 6. bude řeč — promluvíme, pojednáme. 136. básník padá in medias res — přistupuje hned k věci, dotýká se věci; 173. dlelo množství velikých hochů — bylo, shromáždilo se a j.

Pan spis. cituje spisy, z nichž výňatky vypsal, nesprávně. Na str. 184. dokládá se slov Grešlových, jež vzata jsou z pojednání „O thematech pro písemné práce z jazyka českého na vyšším gymnasii“ (Výr. zpráva gymn. litomyšlského na rok 1880.), ale neuvádí strany. Citát čteme na str. 10. a n. Mimo to podotýkám, že Grešl radí na str. 11., aby žákům při povahopisech za vzory stavěny povahy krásné a že není radno všimati si osob špatných. Slova jeho p. spis. na str. 186. uvádí, ale neřídí se jimi, doporučuje dle vzoru „Žváč“ 161. a „Nevděčník“ 177. vylíčiti povahu nevděčného žáka, lakomce, marnotratníka(?).

Podobně parallely na str. 197. a n. vzaty jsou ze Šimkova pojednání „O učebné stránce historických parallel“ (Výr. zpráva gymn. litomyšlského na r. 1881.) na str. 8. n., 10. n. a 11. Pan spis. jinde uvádí pramen, odkud vzory čerpány (sr. str. 175., 174., 166., 165., 161., 159. atd.), ale zde podobně učiniti opomenul.

Na str. 62. příkladem „vzývání“ uvádí překlad z Cicerona, nepoznamenává však, ze které řeči místo ono vyňato, tak že čtenář přesvědčiti se nemůže, jeli překlad správný čili nic. Citát vzat z řeči pro Deiotaro cap. III. §. 8. a překlad jeho zní: „Strachu nás zbav, Caesare, skrze slib a důslednosť a laskavosť svou, abychom se nedomnívali, že v tobě nějaká troška hněvu vázne. Skrze pravici onu tebe prosím, kterou jsi králi Dejotarovi jako hosť hosti podal, skrze onu, já řku, pravici, ani ne tak ve vojnách, ani v bitvách, jako spíše ve slibech a plnění slova stálejší.“ Správný překlad citátu z Curtiova spisu De rebus gestis Alexandri Magni IV, 14 na str. 209. zní takto: „Uniká smrti, kdo jí pohrdne; právě nejbázlivějších (t. j. lidí) dostihuje.“ Lepší překlad průpovědi „Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla“ uveden už na str. 217. a nebylo ho tudíž znova hůře na str. 229. překládati.

Ku str. 116. poznamenávám, že Xenofontovy „Paměti o Sokratovi“ přeloženy byly „Jednotou českých filologů“ v řádných a mimořádných schůzích týdenních roku 1870.—1871., vedením tehdejšího starosty Josefa Farníka. Úvod jest společnou prací Jos. Farníka a Ant. Truhláře, t. č. kand. professury. Chybna tedy jest poznámka na str. 122., že „Paměti“ přeložil Jindř. Niederle. Podobně „Čtvero řečí proti Katilinovi“ nepřeložil Dr. Josef Král, jako chybně na str. 211. udáno,

nýbrž Dr. Rob. Novák. Mimo to máme překlad tý hž řečí od prof. K. S. Macháčka z r. 1834. a od J. P. Tomáška v „Bibliotéce klassiků řeckých a římských“ v seš. 60.

Název spisu Nepotova zní: „Liber de excellentibus ducibus exterarum gentium,“ sr. str. 121. Stať o cestopisné literatuře na str. 178. n. náleží do literatury. Názvy řeckých svátků „apaturie. dionysie“ na str. 161. bylo pod čarou stručně vysvětliti.

Ve článku „Pes, obět své věrnosti“ na str. 131. čteme: Kupec zastřelí psa („vyňal bambitku a zastřelil jej“ [psa]) a když se k němu vrátí, vrtí pes ocasem, kňučí a lízá vděčně ruku pánovu. Snad tedy kupec psa pouze postřelil?

Chyb tiskových jest jako písku v moři: 5. okrají, takovych, 3. veslo, 10. písmena, abesedy, 22. článcích, 36. a *hlí* m. hlavní, 48. Komoves — kouc-vek, 49. požříti, 58. homofonií, 59. *pom* m. potom, 62. množst-(ví dodej!), zevsoplozendy (-ky), 84. cišto, 88. zkáza (u), 119. pomnícich, 120. dříve, 124. ze m. za, 136. sitanací, 143. ze schráni, 144. dělí, 150. okresy, 178. ctyři, 189. poloponneskou, 205 vydíti, 227. Foeničené, 235. nasteň, 236 poraditi (z), 247. s šetrností, 251. podepané — podepsané, skádání — skládání, rakouskaho, 261. čítnuek, a co já vím, kolik jich ještě! —

Myslím, že jsem panu kritikovi v »Paedagogii« dokázal s dostatek, že lze spisu p. Vorovkovu vady některé vytýkati, ale že přece bude »Stylistika« jeho dobrou pomůckou pro učitele, ačli vady uvedené budou opraveny.

Alois Breindl.

Obrazy z dějin vychovatelství. Upravil řed. *F. B. Kalina* v K. H. V Praze. 1885.

K obšírným dějinám vychovatelství od Šimka a ku stručnějším od Vorbesa druží se »Obrazy« od ředitele Kaliny právě vydané. Pan spisovatel rozdělil je na dva oddíly; v prvém pojednáno jest o nejdůležitějších zjevech vychovávání u různých národův a vyličeny zvláště zásluhy jednotlivých paedagogických reformatorův a reorganisatorů, ve druhém pak podán přehledně rozvoj rakouské školy obecné.

Celek tvoří obraz stručný, jasný, při tom jadrný a úplný; že o jednotlivých věcech obšírněji promluveno, učiněno tak pro důležitosť jejich. Počítáme sem vychovávání u Řeků, působení křesťanství na výchov lidstva, dobu novou, jejíž předchůdcové: Komenský a Pestalozzi razili školství dráhu na roli, na které zúrodňováno bylo zvláště za nezapomenutelné Marie Teresie a rozkvětu svého dočkalo se za císaře Františka Josefa I.

Na str. 111. bezpochyby pouhou náhodou je psáno, že řád jezovitů zrušil Benedikt XIV., neboť řád ten zrušen byl Klementem XIV. — Tiskárna, která vypravila spis velmi elegantně, nechala v korektuře mnoho chyb pravopisných (zvláště změkčovacích značek na velkých písmenách), což při obyčejné bedlivosti státi se nemusilo. *K.*

Twardowski. Báseň *J. Vrchlického.* (Č. d.)

Skoro jakoby byl tušil, že Vrchlickému výtka tato může býti činěna, Vrchlický ve zpěvu Shnilé duše právě tento požadavek staví na pranýř, pravě:

Haha, to je teprv pravý,
kritikus to plný slávy,
jeho pegasus je fraze,
vše chce míti v rovnováze.

Ale to přec aspoň připustí Vrchlický, že nepostačí v básni jen říci:

Já se již čistil dost
v slzách a hoři,

nýbrž že z básně samé musí to býti také patrno. Chceme to viděti z děje samého, že Twardowski v hoři žil, a pak to musí býti hoře skutečné, jim, Twardowským, samým zažité a pocítěné, ne jen slovy líčené a básníkem tam vložené, a konečně snad i hoře nezaviněné, ne vlastní vinou přivoděné. Ale to hoře Twardowského není jednak příliš velké, jednak z vypravování děje nutně nevyplývá. Žilť celkem velmi dobře. O příjemnostech mládí svého sám vypravuje, i jako student žil vesele. První hoře mu způsobilo, že svedl onu dívku, hoře, které vlastně bylo výčitkou svědomí; ale na tomto místě jeho hoře jest vlastně jen básníkem vyšroubováno, vždyť přece dívka ona vlastně tomu chtěla, on tu nezničil dívky, kterou miloval a kterou by byl, nabaživ se jí, v neštěstí uvrhl. Básník ovšem jaksi prozrazuje, že Twardowski tu ponejprv pocítil bídu lidstva, bídu chudiny, která nouzí a hladem jest nucena zaprodávati česť svou, tak že hoře jeho bylo veliké, proto že cítil hoře lidstva celého. Ale tomu tak býti nemohlo, neboť kdyby v duši jeho se byl zakotvil tak veliký, tak všelidský cit, bylo by to musilo míti na něho a na život jeho zcela jiný vliv, rozhodnutí a snaha by se v něm aspoň probudily, chudině pomáhati. Té hloubky citové u něho nebylo a jak dále dokážeme, nemohlo býti, a Twardowski pustil se dle vypravování básně

naší dále do podobného života. Ovšem nám báseň vypravuje, že v podobném životě ukojení nedosáhnuv, hledal se dopíditi pravdy, a že nemoha se jí dopíditi, i z toho měl hoře veliké. Ale tomuto hledání pravdy aspoň, jak to v básni vidíme, nevěnoval se příliš houževnatě, aspoň ani z vypravování básně nejde na jevo, že by mu zásady bytu byly mnoho starostí způsobily. A o jiném všeobecnějším hoři v básni samé není ani vůbec řeči, tím méně se konkretním dějem představuje. Zápasy lidstva o svobodu a volnosť, zápasy o ideály, hoře, jež právě z nedostateči dosíci těchto věcí vyplývá, cizí jsou Twardowskému. Muka a hoře, jež vlastimil trpí, že vlasť rozervána, vrahy ničena, a jiná, jiná — těch Twardowski neznal. A tento Vrchlického Twardowski mohl pak říci o sobě: Já se čistil dost v slzách a hoři. Věru, i sám optimista by mohl daleko větší hoře vypravovati o tomto slzavém údolí, než náš s pessimismem pohrávající Vrchlický. Ovšem vise ve vzduchu Twardowski dává si vypravovati o bídě lidstva, a propukne i sám ve výčitky, jež činí Pánu, pro neštěstí a hoře lidské, ale tu snadno poznati, že vše to mluví již básník sám ústy Twardowského, že hoře to cítí vlastně básník, neboť Twardowski za celého života svého dle básně naší ani jednou něco podobného nepocítil, a co po smrti, dívaje se na lidstvo v bídě žijící, viděl a cítil, to přece již nesouvisí s ideou básně naší, ať již Twardowski odpuštění došel. U něho za živa nevidíme snahy po idealech, nevidíme u něho snahy po dobru, nevidíme tudíž u něho také ani jednoho činu, jehož by se byl odvážil na úlevu lidské bídy. Proto veškeré to hoře Twardowského jest jen vypravované a líčené, ne však z podstaty a děje básně vyplývající. Jediné hoře skutečné pocíititi mohl nad nešťastným osudem obou svých otcův; osud prvého otce jej sice přinutil k slzám, osud druhého otce k lítosti nad dosavadním životem. Ale oboje hoře jest značně individualní; všeobecného lidského hoře Twardowski, jak jej Vrchlický líčí, neznal. Slova jeho na konci:

Já se čistil dost
v slzách a hoři

mohou býti na nejvýš subjektivním přesvědčením Twardowského; dle jeho života vlastního v básni vypravovaného připadají nám jako veliký klam, nebo veliká lež. On právě mohl opak zvolati a říci: »Pane, velice jsem zhřešil, vedl jsem život bídný, prohejřil jsem jej s nevěstkami, ale seznal jsem bezúčelnosť života toho. Pozdě bohužel, ale lítosť má jest opravdová a veliká. Bože, odpusť minehodnému hříchy mé!« Ale to chlubné: »Zhřešil jsem, ale dost jsem se čistil,« není ani křesťanské ani filosofické.

Avšak toto není jediná vada básně naší. Chceme dokázati, že i mnohé děje nejsou dostatečně motivovány. Vybereme některé věci. Ve zpěvu druhém, nadepsaném Studentská láska, vypravuje Vrchlický, že brzy student sezná, kterak všecku pravdu blud stíhá, kterak filosofům divně se matou mozky. Následkem toho se octne brzy v kruhu veselých kumpánů, kteří uvedli jej do neslušných hostinců, chtěli míti z něho pitky krále a chtěli mu sníti věneček k Venušině cti a chvále. Jistá a vysvětlitelná zkušenosť jest zde podepřena nepravými motivy. Bujnosť mládí, horoucí touha vniknouti až do samých základů přírodních úkazů, láska k neobmezené svobodě znechucují mnohdy studium i snaživým jinochům a vzbuzují u nich jakési přesvědčení, že školské toto studium nepodává jim pravdy té, po níž žízní. Ale stav tento lze spíše zváti neurčitým citem, při němž snad i sám pud pohlavní značnou hraje úlohu, než poznáním, oním poznáním, které dlouho zpytovavši a bádavši vážně a hluboce, konečně zvolá se Sokratem οὐκ οἶδα. Ale co dělal náš Twardowski? Brnkal v struny loutny nebo mandolíny, korbel vyprazdňoval až ke dnu a nebyl též k tanci líný. A takto žije mohlliž poznati, že všecku pravdu stíhá blud? A seználi student, že všem filosofům se matou divně myšlénky, následujeli z toho, aby student hned proto se dostal do hampejsu? Vždyť konsekvenci této sám Vrchlický nevěřil, praviv před tím, že »seznášli to, v dětské sny se vrátíš znova,« čili zbývá ti poesie, ideal, který tě může ochrániti, abys nepadl. Že se tedy Twardowski do hampejsu dostal, o tom nepochybujeme, ale že by se musil dostati pro to, že seznal, že všecku pravdu stíhá blud, toť prapodivné. — Ještě méně poeticky ospravedlněnou se nám býti

zdá scena s mladým děvčetem. Cizinec jakýsi (ďábel) z oné krčmy vyvolal Twardowského a pravil mu, že má proň uschováno lepší poupě, svěží jako jarní růže, a tato růže že hyne hladem v chudé jizbě na podkroví, žid nechce poshověti, nuže, za trochu zlata bude prý tato růže jeho ještě této noci. Šli tedy a přišli k malému domku, děvče tam zpívalo zbožnou píseň k Panně Marii, onu píseň, na kterou si pak vzpomněl Twardowski, jsa unášen ďáblem; Twardowski vešel do světnice, spatřil překrásnou děvu, ana šila, — a ukojil hříšným způsobem smilný chtíč svůj. Básník líčí děvče to jako pracovité, nevinné, ctnostné a zbožné. Matka ji nutí pro nouzi, bídu a dluhy, aby zaprodala čest svoji. Jest vůbec možno, aby takové děvče skutečně se odhodlalo padnouti s každým prvním, jenž přijde a jí dá zlata? a že by ještě čin svůj s takovou raffinovaností odůvodňovala:

Já musím hřešiti,
neb musím jísti?

a ještě pak o sobě zpívala: Jsem hvězda, která pádem se čistí? Samému Vrchlickému se zdály býti tyto důvody nedostačitelnými, aby pád děvčete vysvětlily, i přidal ještě ten motiv, že se Twardowski děvčeti líbil a že tedy i láska byla příčinou pádu jejího. Avšak tento motiv jest příliš pozdě podán, neboť dle předešlého souditi musíme, že děvče už bylo odhodláno dáti se zneuctiti od kohokoliv. Avšak i dále jest považlivá scena tato. Twardowski jest nováček dle básníka, přichází sice ze společnosti nízké — avšak před sebou spatří dítě anděla krásou i dobrotou. Tento anděl vypravoval mu zajisté osudy své dopodrobna, toto krásné dítě sděluje mu v pláči a slzách, že jen k vůli matce má se dopustiti hříchu, jenž jí hnus největší působí. Jen úplně zkažený a bezcitný člověk by v této situaci zničil květ čistoty dívky také; u mladíka nezkaženého, nováčka by snad pravý opak mohla situace podobná způsobiti, a proto není nikterak pravda, kdy Vrchlický líčí ďáblem v další sceně, že se tak státi musilo, že tedy potlačiti pud smyslný v každém případě jest úplně nemožno. Rovněž nevíme, jak může nazývati Twardowski děvče toto svou první obětí, vždyť vlastně ona se nabízela jemu, tak že spíše byl obětí on. Ostatně i jiná věc ještě nesouhlasí s tímto líčením. Hned druhý den po svedení tomto Twardowski s ďáblem odjíždějí, aby Twardowski poznal otce svého vlastního. Na cestě této vypravuje Twardowski o své první lásce, kterou jako mladý hošík již pocítil k dívce sirotku, a o té praví, že dívka tato byla jediná milovaná jím, druhé, které přišly pak, že byly dílo ďáblovo a světa brak. Patrně vidno z toho, že nebyl Twardowski takým nováčkem! I vyplývá z toho, jak nemístna jest ona lítosť po vykonaném činu.

Že však Vrchlický nazval právě tento zpěv láskou studentskou, spočívá u něho vůbec v té osudné chybě, že mu láska a smyslná vášeň vůbec jedno jsou. Že by pak studentské lásky takto dnes nebo kdy jindy byly vypadaly, to přece nebude chtíti tvrdiť ani Vrchlický, ba ani ten student, který zapovědného ovoce tohoto by byl okoušel měrou největší. Ano, Twardowski vůbec skutečné lásky ani nepocítil, neboť bychomť i připustili, že první popud k lásce dává pud smyslnosti, jest ona přece jen něco jiného, než vilný chtíč, který i u zvířat jest. Divíme se také tomu, s jakou přímo zolovskou manýrou celou tuto scenu Vrchlický kreslí. Ta stará bába přímo fatalisticky nutnosť a nevyhnutelnosť podobného života hlásá, pravíc:

Jaká pomoc, odbuď si to hbitě!
Se mnou šlo to, jako s tebou, dítě.
Ano, ano, v žití mladém
umřít musíš hanbou nebo hladem.

A tak se stává scena tato příliš hnusnou. Jako vůbec přepíná Vrchlický, přepjal i význam pudu smyslnosti, ne svaté tajemství jeho, ale zvířecké jeho zneužívání jest předmětem básně jeho, při čemž ta okolnosť, že se život podobný jako něco nevyhnutelného líčí, hnus čtenářův jen zvyšuje. A co se hnusu týče, nuže dáváme zase za pravdu Kantovi, an praví: »Jen jeden druh oškliva nemůže býti vyjádřen, aby nezničil veškeré záliby aesthetické, tedy krásna uměleckého vůbec, ten totiž, jenž vzbuzuje hnus. Neboť v tomto zvláštním citu, spočívajícím »auf lauter einbildung,« předmět se představuje tak, jakoby se k požitku vnucoval, proti němuž my násilím se vzpíráme, proto se více nerozeznává

v pocitu našem umělecká představa od přirozenosti toho předmětu, a nemůže býti pokládána za krásnou.« (Kritik der Urtheilskraft, str. 175.)

Až k zablesknutí ramínka — což se v této básni několikrát opakuje —, k užšímu a užšímu tisknutí v náruč Vrchlický vyličuje rozpoutanosť smyslného chtíče. Proč tu přestává? Jaké důvody má pro to? Uznává patrně i Vrchlický, že jsou přece jisté meze, kterých nelze překročiti i nejsvobodnějšímu a nejvolnějšímu básníkovi. Pěvce Fausta Vrchlický nazývá zdrojem moudrosti, nuže věru mohl by i v této příčině Goethe našemu básníkovi býti zdrojem moudrosti, a zejména té jím velebené obmezenosti.

Jestliže tedy scena tato už se stanoviska aesthetického jest nemístna a nevhodna, nejsouc patřičně motivována, jsouc i pravdě nepodobna a hnusna, se stanoviska ethického jest ovšem úplně odsouzení hodna. I kdyby děj její byl velenutným článkem řetězu, slušný básník by dovedl jej spracovati zcela jinak.

Podobných scen, chtíč smyslný dráždících, jest však v básni naší ještě více, narážek a zmínek pouhých také dosti, neli více, tak že Twardowski se nám zjevuje pouze jako veliký smilník, jemuž ostatně na nic jiného nezbývalo času a jenž by skutečně, takto žije, dávno by byl neli zahynouti, aspoň otupěti a zblběti musil, a tím ztratiti smysl pro vše vyšší. Kritik Miřiovský pravil ve své recensi, že prý hlavní idea básně této jest, »že vina, jíž byl ztracen ráj, byla sladká.« Jestliže se o to skutečně jednalo Vrchlickému, nuže sladkostí těchto vpravil do své básně takové množství, až báseň svou jednostranností nudí a unavuje. A jiného hříchu skutečně ten Twardowski se ani nedopustil; jeho celý život byl stálým hřešením proti šestému přikázaní: Nesesmilníš! To vlastně bylo celé to hoře, jehož zakusil. O ostatní, jak jsme byli již řekli, se Twardowski velmi málo staral, nebo starav, brzy zase ve vír smyslnosti zabředl.

A tento Twardowski má býti obrazem tragiky lidstva, jež stále vzhůru spěje, ale mocí neodolatelnou vždy ku zemské hroudě stržena jest? Ten Twardowski, jehož celá činnosť spočívá v tom, že jednou všechno kolem sebe roztloukl a rozmlátil, když byl spatřil obraz Evy? Tenkráte sice volá, že chce pracovati, že chce zápasiti, ale slovo zůstalo slovem, skutek jeho nejbližší byl, že mu ďábel opatřil zase na noc — děvče — pannu.

Nejvíce motivován jest naší básní poslední zpěv, kdy Twardowski jde do samoty, aby tam našel klid a mír. Patrně! Vysíleného muže netěšil život, popřál si tedy trochu života idyllického. A tak i sám Twardowski, jenž snad dle intencí básníkových — soudě dle zpěvu posledního — měl býti představitelem člověka v jeho snahách po pravdě, po dobru, člověka silné vůle, avšak i lidských vášní, vypadá spíše jako novomodní blaseovaný hejsek, kterému také tak někdy napadne sobě zafilosovati, jako dobrotisko člověk slaboch, jenž stále hřeší, každý hřích svůj oplakává, ale nikdy se nevzmůže. A tak náš Twardowski také jen stále pláče, ale velmi brzy na příčinu svého pláče zapomene a jí znovu hledá. Kdo skutečně blíže přihlédne ku věci a poněkud jen věc rozváží, spíše toho dojde přesvědčení, že jest Twardowski ohromným slabochem a babou, jenž ne tragický, ale komický dojem způsobuje.

To se nám už ten ďábel líbí daleko lépe. V pojetí svém jest zcela napodobený ďábel Göthův. Jest rovněž duch zapíravý, jest repraesentantem ironie, přijímá na sebe skutečnou úlohu ďábla, jaká o něm koluje v lidu a pověstech, a jest i holým mašinistou básníkovým, aby jím báseň ku předu pokročila. Kdo Twardowského přečetl, zajisté o tom se přesvědčil. Poukážeme pouze na jednu nesrovnalosť. Ďábel na počátku svého vystoupení praví, že mezi ním a Twardowským vůbec není třeba s m l o u v y, že dělej co dělej, jest jeho, že nikdo ho nevyrve tomu objetí, kam ho uvrhl jeho otec. Ale ku konci básně se ďábel úplně na smlouvu odkazuje, a volá na šlechtice: verbum tvoje nobile debet esse stabile! Kdyby byl Twardowski Vrchlického byl chytřejším býval, mohl se velmi snadno ďáblovi vyhnouti. Ba tento ďábel přímo se odvolává na určitou smlouvu, o které v básni řeči není, ale která ovšem v polské pověsti jest, pravě:

> a dělej, odbudem' to zkrátka,
> ta krčma, brachu, sluje Řím
> v pekelné řeči.

Kdo nezná pověsti, místu tomuto nerozumí. Zdá se, jakoby na konci nebyl již básník věděl, co s počátku psal. (O. p.)

Kronika o svatém Brandanu. Báseň *Julia Zeyera*. (O.)

Charakteristika opatova jest znamenita, v níž položen kus zdařilého umění. Ve všem, co činí, spatřujeme jednotu. Vidíme ho jako živého před sebou. Tak jednoduše a tak makavě, tak plasticky! Pln důvěry v Boha, pln touhy po něm, pln pokory, lásky, shovívavosti k bratřím méně dokonalým, ku dvěma nehodným. Nikdy se neklame, čekaje u Boha pomoci. Bratří jsou dobří lidé, ale křehcí.

Přistanou k zemi a žízníce, napijí se z pramene, jehož je Brandan varuje. Všichni se jím omámí, spěchajíce za hříšnými choutkami svého neudušeného světáctví. Víra Brandanova je přivádí opět do pravých mezí.

Věru, výtečný obraz allegorický! — Lidstvo jest průvodem poutníků k věčnosti. Opat repraesentantem idee náboženství Kristova, bratří — věřící lid — a loď znamená víru. Jak mnoho poutí tou se poutníkův omamuje a hyne nehodných, tu pokušením — bratr Zeno, tu zatvrzelostí — bratr Lucius!

Člověk se vidí přenesena hned do světa skutečného, hned do říše pohádkové krásy, ale vše chápe, všemu se diví, a přece vše ho přesvědčuje zrovna, že tak to jest, tak to bude.

Místa, která jsem napřed o němé tváře posmrtnosti a onom druhu andělův uvedl — ač září rysy krásy básnické, v básni býti nemusila. Jsem přesvědčen, že je básník vzal ze starodávné pověsti irské a k vůli celkovitosti staré pověsti jim přál světla božího. Viděl bych je však raději vynechány, neboť čtenáře ruší. Báseň pokládám za allegorii života lidského. Kus skutečnosti v rámci. Němá tvář — víme, že duše nemá nesmrtelné — co by po smrti na věčnosti dělala? — Ta episoda mohla odpadnouti, zrovna jako ona o andělích. Jimi jest možnosť allegorického obrazu přesycena, přeplněna, a nejednoho urazí! Není pravdy v nich a nepravda vždy, ať vyšňořena jakkoli, píchá do očí.

Ale nerad bych dobré vůle básníkovy urazil, nebo pak by se vůbec podání lidu dle své opravdové jakosti, s jádrem pravdy i s pověrami jeho nesmělo přivésti do veřejna. A básník zřejmě praví v předmluvě: »— a všechny tyto keltické reminiscence splynuly ve mně v malý epos« —.

Úchvatná jest episoda o nepotěšitelném králi Abgaru, jehož touha po něčem neznámém ho přivedla na stopy Kristovy.

Matka Abgarova rozeslala malíře po celé zemi, aby malovali krásu žen pro potěchu očí královych. Než Abgaru se krása ženská protivila; nebyl k potěšení — a matka stařenka zoufala. Přišel malíř, poslední z vyslaných, ale nesl něco jiného, než krásu ženskou. Uslyšel o Kristu — o tom divotvorném muži, pod jehož mocí božskou se chvěla i země i peklo — — a toho divotvorce umínil si vykouzliti na plátno a tvářností jeho potěšiti chorého ducha králova. Přišel s obrazem, jenž však nebyl prací jeho, ku králi, řka:

Ó králi, shled' jsem Krista Ježíše, —
— třikrát začal rysy tváře té
na plátně značiť, třikrát nezdar můj
mne plnil zoufalstvím, a nešťasten
já s pláčem líc svou zastřel. Kristus pak,
když viděl bol můj, ke mně přistoupil
a pravil tiše: „Zanech smutek svůj,
já pomohu ti!“ Na to bílý šat
vzal z rukou matky své a vnořil tvář
tu svatou v měkké z vlny předivo.
— — — — — — — —
a svatý obraz, hle, je v rukou mých!
— — — — — — — —
Abgar, spatřiv snivou Krista líc,
kles' na kolena. Radosť nesmírná
jej schvátila a svaté nadšení, — —

a toužil, aby Krista měl u sebe. Poslal pro něho, ale bylo pozdě: Kristus byl již umučen! Ale Kristus přišel k Abgarovi přece, aby duši jeho pojal s sebou do ráje. Řekl:

Hle, v dům tvůj přišel jsem,
bych přání tvému skutkem vyhověl.
— — — — — — — —
Pojď se mnou! Zdráva bude duše tvá!
— — — — — — — —
Šla duše za Kristem . . . Byl Abgar z těch,
jichž z toho světa není království. —

Episoda o králi Abgaru má velikou cenu básnickou. Obraz zřetelný, významný, pln síly a hloubky. A v hloubce té viděti krystalovou čířinou uměleckého souladu až na dno. Básník patrně postavil Abgara podlé Brandana, aby naznačil psychologickou nutnosť vzrostu Brandanovy touhy: Čím blíže ráje, tím

více musela růsti jeho touha po něm. Aby skutečně vzrostla i před očima našima, nechal básník uměle mnicha Serafína vyprávěti o králi Abgaru.

Touha po ráji dovedla konečně Brandana s bratřími do sadů rajských. V místech těch teprve rozvíjí autor skvosty básnického ducha svého. Kaleidoskop složen z krásy a půvabů rajských! Člověku, jenž si živě dle líčení básníkova vše představí, jde hlava kolem!

Příliš mnoho dojmů, světla, záře, kouzla, na něž oči smrtelníkovy nejsou navyklé patřiti:

Tak tedy vstoupil Brandan do ráje,
na hoře stál a zíral do kraje.

Scena při poslední večeři s Kristem a apoštoly jest líčena způsobem básníků největších.

A přece tolik jednoduchosti při ní!

Brandan dočkal se, po čem toužil a blaženě skonal.

Toť obsah a látka půvabného díla Zeyerova.

Věc čtenáře zajímá od počátku až do konce. Poutavosť se stupňuje pravidelně a vede na konci ku klidu, v němž rozechvěný duch čtenářův si odpočine.

Báseň jest psána veršem běžným bez rýmu. Místy pozorovati nehotovosť, nepilovanosť, mnoho veršův, ano celé menší slohy jsou trhány až příliš. Autor spěchal. Celku tak ladnému mohlo se dáti lepší roucho, důstojnější majestatu básně té. Napadá mně přirovnati báseň k Vrchlického legendě o sv. Prokopu. I ta pokulhává spěchem, ač formou jest rozhodně lepší. Musí se však i Vrchlickému vytýkati, že verš místy jest slátán. Jak Vrchlického, tak Zeyera svedl do spěchu, do letu verš nerýmovaný. Člověk čte některou slohu nahlas — a strhal by si plíce — jiným pak uráží sluch. Věc ta se týká místy i Zeyerova »Vyšehradu.« Domnívám se, že by ani nadaný Zeyer bez rýmu psáti nemusil — a píšeli, mohl by více hladiti, pilovati.

Místy zříti také nebezpečné zkratky a zkomoleniny, pak svévolné otupení slov měkkých v koncovkách. Hláska měkká a tvrdá na konci má dosud v jazyku českém právo, a každá mějž své místo, kde státi má!

Tolik autorovi třeba vytýkati.

Adam Chlumecký.

Adama Chlumeckého **Andělé pyšní.** Báseň výpravná. V Brně. 1886. Str. 80.

Kdo četl všechny dosud vyšlé práce mladého, velenadaného básníka Adama Chlumeckého, přisvědčí nám, že nejzajímavějším a nejzdařilejším plodem jeho byla »Apokalypse otroků,« jediná v literatuře naší veršem biblickým psaná báseň. Proto s radostí každý sáhne po nejnovějším plodu musy básníkovy, výpravné básni »Andělé pyšní,« psané týmž velebným, vážným slohem biblickým, jímž pozornosť na se obrátila již »Apokalypse,« slohem však daleko vytříbenějším, uhlazenějším, ráznějším než u plodu dřívějšího.

Ideu básně svrchu jmenované udati lze slovy, jimiž vytknul Krasiński ideu své velikolepé »Nebožské komedie,« řka, že báseň jeho jest »obrana toho, nač sahají teď mnozí bídáci, obrana totiž náboženství.« — Básník totiž více negativně háje náboženství, podává nám pěkný obraz nevěreckých dob našich, skleslosti života náboženského, politického a společenského. Krátký obsah básně je tento:

Ďábel, uviděv touhu lidskou po duševní svobodě a nevázanosti a chtěje zmařiti dílo vykoupení, vzal na se lidské tělo, by omámil mysl lidskou »zpurnou volností.« Stal se tedy »apoštolem svobody,« pěvcem synům lidským, »zpívaje knihy veliké o půvabech ženy a o požitcích těla,« hlásaje, že člověk »božství své v sobě chová.« »I pracoval duch temnosti v potu tváře své, velebě ženu,« a lidstvo žaslo a postavilo sochu »pěvci svobody a světla,« ježto »rozžal pěvec pochodeň pravdy, aby vyhladil temnoty, v něž ho pohřížila víra v Boha.« I zlořečil lid »stvořiteli svému,« svrhl sochu »Boží rodičky,« postavil pak sochu Svobody s hrdým nápisem: »Já jsem vzkříšení a život.« Již i král korunoval ducha temnosti pro veliké zásluhy o lidstvo za »kníže básníka«; než poznav ještě včas zlobu jeho, vysadil cenu na hlavu jeho, an bouřil lid, hlásaje rovnosť. Ale kníže pekelné a stoupenci jeho, brojíce proti víře, církvi a království »písmem a stříbrem,« získali lid i vojsko královské, že povstalo proti králi, jenž povolav na pomoc vojsko panovníka Západu, potřel buřiče. Ti však žádali za pomoc vojsko

Východu; ďábel tedy, vida, že se mu lesť podařila, opustil své. I potřela se obě vojska, kleslo město královské. Pročež radoval se ďábel, posmívaje se Bohu, že zmařil práci Syna božího, neboť »krev jeho tekla nadarmo za ty, které svedla nástraha zavrženého anděla.«

Ale neminul ďábla a druhy jeho trest!

»I zahřmělo sedmkráte, nebesa se zatáhla, a žhavé nitro zemské se rozsedlo.

Tedy zavyli ďáblové hlasem zoufalým a klesli v jícen pekelný.«

Tím končí překrásná tato mystickoallegorická báseň, plná obrazův a výjevů, jež svědčí o mistrnosti péra básníkova, báseň myšlének vznešených, zaokrouhleného děje, umělecké stavby jednotlivých částí v celek, báseň znamenité formy i obsahu. Episody v hlavní děj vpletené jsou ozdobou básně. Připomínáme jen episodu o padlé dceři, v níž jediný polibek otcův probudil lásku dětinnou (hlava IV.), děsný sen krále (hlava V.) — anebo popis hodů královských (hlava VI.). — Místa ve hlavě II. jsou vpravdě mistrná. —

A co se týče povah jednotlivých, podotýkáme, že málo slovy dovede Chlumecký lépe vylíčiti osoby, než mnozí naši spisovatelé několika stranami! — Nejlépe zachycena schytralosť a zloba ďáblova, slabosť a nenapravitelnosť králova. Litujeme jen, že proti nositeli směru protináboženského, proti knížeti pekelnému, jenž tak znamenitě vylíčen, málo píle věnováno nositeli idee náboženské, kteryžto nositel ostatně není celkem — čili idea náboženská nemá zástupcem jednotlivce — ani více jednotlivců, toužmyšlénkou proniknutých. Tím poněkud trpí souměrnosť. Nejasnosť několika míst čtenářstvu bude dosti nemilou: než vysvětliti se může již ze samé látky, již básník zpracoval, a z toho, jaký vzor asi tanul mu na mysli. Ostatně této nejasnosti nejsou prosty ani plody toho druhu veleduchů polských, Krasińského a Słowackého, jichž »Nebožská komedie,« »Iridion« a »Anheli« dosud úplně pochopeny nejsou. *A. V.*

Jana Liera **Feuilletony.** Díl I. „Kabinetní knihovny“ sv. IX. V Praze. 1885. Str. 184.

Spisovatel nazývá sbírku svou kyticí prskavek, raket; vzlétají k zenitu, ale neutkví mezi pochodněmi nebes, nýbrž rozlétají se v jednotlivé jiskry. Takto Lier maní skromně charakterisoval své feuilletony. Vítali jsme je s radostí, těšíce se, že ke Sv. Čechovi, J. Nerudovi, F. Heritesovi druží se mladá síla, jež dosti jesti vnímava, by postřehla, co kde jest v »dánském státě« naší společnosti ztrouchnivělého, dosti upřímna, by pravdy netajila padniž oko nebo zub. —

Dle obsahu bychom roztřídili knihu ve feuilletony příležitostné, literarní a ty, jež vtipem tu veselým, onde slzavým dotýkají se života našeho národního; čísla některá vymykají se ovšem z mezí tohoto dělidla. Všimněme si příležitostných. Ve »Vánocích« staví spisovatel proti všemu tomu vánočnímu kouzlu v rodině fadesu života »mládeneckých stoiků;« kontrast jest mocný a působivý — po soudě našem však z řádků těch ještě zřejměji — ovšem rušivě — vyznívá blaseovaná ledabylosť, s jakou jsou psány a jaké motiv vánoční přece ještě nesnese ani u nás, kde jest i spisovatelstvo i čtenářstvo přece hodně již otrlé. — Feuilletony »Sylvestrový,« »Masopustní,« »Mimochodem« a hříčka »Gratulační« oplývají rozmarným humorem; na újmu jejich, jakož i jiných črt svých přibírá Lier ve práci počatou vždy nové a nové motivy odstředivé, odkudž pochodí, že se mnohé číslo jeví býti vypracováno kuse. »V době svateb« vrcholí v podivné tužbě: »Kéž bych byl Turkem!« — passus o Hackländrovi více jest nechutný než vtipný. Stará myšlénka feuilletonu »novoročního« provedena je trochu mdle. Práce nejobsáhlejší »Prázdniny« se zdařila, forma na ty úryvky studentských vzpomínek jako ulita. »Arco« jest místem poněkud rozvláčná, avšak velmi dopadná satira na domnělou všudypřítomnosť německé slávy a všemohoucnosť kulturní řeči. Dobrá humoreska »Velkonoční svrchník« v rámec feuilletonů nedobře se hodí.

Nás ovšem nejvíce zajímaly ony články, jež autor posýlá, by zasvitly nad obzorem českým. Kolik tu látky péru satirickému! Kolik nevšímavosti (»Numismatický«), kolik sebeklamu a bláhové domnělosti (Talmový řetěz« a »Rozczarowanie«), kolik šosáctví (»Lese-Beseda«) zeje tu na nás se všech stran! —

Toužebné volání po »českém saloně« ozývá se ze sbírky této často, ale mlhavě.

Reflexe o sv. Václavovi, jež si p. spisovatel směle dovoluje v »Talmovém řetěze,« jinak velmi zdařilém, škoda, že nepůvodním, nemohou neurážeti; lépe by bývalo jejich ostří obrátiti ve směr právě opačný. »Vlastenecký čin« jest práce slabá ven a ven a důsledky svými přímo nebezpečná. Líceň kollise mezi snahou pokroku a konservativní houževnatostí s této strany jest přepjata, s oné nedobarvena, vyrovnání konečné aspoň naivní. Z feuilletonů, které se místněji vztahují k písemnictvu, líbila se nám i vtipná »Studie o studiích« i žertovná rozprava »O ženách, o lektuře i o jiném.« Za to »pokus ozdoby české prosy«: »Spravedlivé přiznání,« tím jediné nám se zamlouvá, že zůstal úryvkem. Oč o vše se tu p. spisovatel frivolně neotírá! Aspoň s nemístnými narážkami o »sítě mravopočestnosti,« o »ryzím československém duchu« a »žhoucím vlastenectví« v písemnictvě mohl si dáti pokoj; svědčí mu právě tak, jak ona břitká ironie, se kterou se obrací proti našim brusičům. Zdá se, že Sv. Čechova »Tajemného člověka,« jenž byl číslu tomuto patrně modellem, Lier nedosti pochopil; a že snahy brusičské u nás ještě nejsou právě tak zbytečny, svědčí důrazně jazykovou stránkou svou přítomná sbírka sama.

Při díle II. svých feuilletonů kéž jest pan spisovatel vybíravější! Jesti — dle prospektu — »Kab. knihovna« sbírkou, jež »z vína lepšího podává ohnivější,« z prací dobrých přináší jen nejlepší! *V—ý.*

Kresby a povídky od *Eman. Miřiovského.* V Praze. 1885. Str. 192.

Z desíti obrázků v, obsažených v knížce, zasluhuje po našem soudu přední místo nejobjemnější, a tušíme, že i nejzdařilejší povídka »Paní statkářka.« Pletichy mladé, bohaté vdovičky, zevnějšku více nežli příjemného, vdovičky vzdělání prostředního, při tom však chytré a — vdavkůchtivé, vdovičky, která se snaží zpřetrhati milostné svazky mezi dceruškou své sestry, na venkově žijící, a mezi českým nadšeným žurnalistou a na konec též, ovšem že více jen nepřímo zpřetrhá, vylíčeny tu dosti zdařile, psychologický process v myslích a srdcích jednajících osob vystihnut místy velmi případně. Nestálosť první lásky věrně tu zobrazena, neutěšených poměrů, polovzděláním a netečností vlasteneckou naší venkovské české »elity,« vzpomenuto v povídce satirou i opravdovými, bolestně pocítěnými slovy. — K lepším číslům sbírky čítáme dále »Pozdě,« »Svatá Kateřina,« v níž vylíčena zdařile duševní rozervanosť *Racineova* za let jeho nejbujnější dramatické tvorby a za prvních nezdarů jeho »Phaedry« na jevišti. Ostatní obrázky, vyjmemeli »Štědrý den« a »Bláznivého houslistu,« chtějí býti více méně satirami neb alespoň humoristickými lícněmi života denního (»Historky o zubech« a »Sokové na výletech«), zvláště však českého (»Pan Pravda,« »Literarní debutantka,« »Je to jedno«). Z »Historek o zubech« připomínáme toliko jednu, v níž popisuje p. spis. »duchaprázdného,« jinak hezkého a slušného studujícího fintílka, jenž však pozbyl dvou předních zubů. Po čase shledává se p. spis. se svým bývalým kollegou jakožto s mladým knězem, elegantně, režonsky oblečeným, a podivno: počet jeho zubů byl již úplný! Dal prý si vytrhnuté dva zuby zasaditi, aby mohl lépe kázati, a zatím prý v tom byl jiný háček. A když se stal později onen kněz farářem, nevzal prý si přece za kuchařku tu, jíž k vůli si dal vytržené přední zuby zasaditi. Ba naopak: již prý falešných zubů nenosil, a kázal prý bez nich mnohem lépe (?), nežli s nimi! Poznamenáváme k tomu pouze, že takový humor o veliké »duchaplnosti« nesvědčí. — Ostatní obrázky řečené sbírky kreseb a povídek jsou slabší a malé ceny literarní.

Co do formy, přáli bychom si větší pilnosti u volbě rčení a obratů, mluvu správnější. Tak na př. jsou si hrdinové pana Miřiovského »k nevystání,« »nechávají si nadávati,« a dle nového názvu jsou i »přitroublí« (místo přihlouplí). Jinak se čtou kresby a povídky Miřiovského příjemně, až na manýru páně spisovatelovu, že sem tam vykládá čtenáři, že by mohl se svými hrdinami to či ono učiniti, že by mohl tak či jinak skončiti, že však toho neučiní z těch a těch důvodův, ale na konci prý čtenáře přece uspokojí. Způsob takto vypravovati, ač dodává mluvě jakéhos rázu humoristického, nezamlouvá se valně čtenáři vzdělanějšímu. *Klem. Suchý.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z Prahy. Že i masopustní doba nikterak není na závadu vážnějším dojmům, třebas sobě Praha příliš v lahodách karnevalu zakládala, takže, jak jsme se ve feuilletonu jednoho pražského listu dočetli, už v Praze ani dopůldne človíčka nelze prý spatřiti, jenom dítek s chůvami, až teprve na večer že se tu a tam nějaká lojová svíčka s přetancovanýma nohama ukáže, toho důkazem jest zdejší život spolkový. Až do ne tak dávné doby postrádal veškeren pražský život spolkový onoho půvabu, jaký nad ním zářil v letech všeobecného nadšení, zápalu a jarosti před patnácti neb snad ještě desíti lety. Čilosť a společenský duch z našich spolků se vystěhovaly. I první repraesentant českého života společenského a uměleckého v Praze, „Umělecká beseda“, řekněme to přímo, tomuto moru podlehla. V literarním odboru zbylo několik spisovatelů, najmě mladších, a ti repraesentovali celý český svět; v odboru hudebním a výtvarném nevypadalo to lépe. Snahou letos zvoleného výboru bylo pokud možná soustřediti spisovatelstvo české v „Umělecké besedě,“ což se mu dosti podařilo a zvláště literarní odbor vrací se opět k bývalé svojí snaživé činnosti. Každou sobotu překvapuje nás literarní odbor novinkami: jednou přednáškami, po druhé lit. rozpravami, opět jindy lit dýchánky, při nichž deklamují, zpívají neb jinak účinkují přední členové Národního divadla. Jestiť vedlé zábavy (ale podařené!) nejvhodnějším prostředkem ke vzbuzení ospalého života spolkového přednáška. Zvláštní zmínky zasluhují dvě velmi zajímavé přednášky v „Umělecké besedě,“ jež se tu v poslední době konaly. Amanuensis knihovny universitní p. *Peisker* přednášel (30. l.) o „historii a osudech jedné staré knížky,“ kterou před 300 lety obdržel Petr Vok z Rožmberka od krumlovského kazatele Ondřeje Stenzelia. Od té doby sdílela tato kniha osudy krumlovské „knihovny Rožmberské,“ putujíc po světě, až konečně dostala se do Říma, kde ji biskup Jirsík koupil v jednom antiquáři za 20 lir. Nyní nachází se kniha táž opět v knihovně krumlovské, kam se tedy po dlouhém vyhnanství zase vrátila. S velikým účastenstvím a nemalou zvědavostí širších vrstev potkala se přednáška p. *Primusa Sobotky* (13. ú.) „O potřebě dalších zkoušek Rukopisu Kralovédvorského,“ která uloženou tuto otázku přivádí opět na přetřes.[1]) — Avšak nejen „Umělecká beseda,“ také ostatní spolky pražské, hlavně učitelské, směřují k tomu, aby v jejich týdenních neb měsíčních schůzích pěstovaly se poučné přednášky. Prof. *Dr. Jindřich Metelka* měl výklad v „Paedagogické jednotě,“ opírající se o mnohé vlastní zkušenosti „o nedostatku učebných pomůcek a prostředků při vyučování zeměpisu,“ poukazuje hlavně k drahotě atlantův a map, jakož i nedbalému a nejapnému jich uspořádání. Ve spolku učitelek přednášel prof. *Alois Studnička* „o podstatě krásného tvaru,“ při čemž vyložil základy krásna, druhy krásna, stopoval vývoj krásna v historii a prováděl v duchu posluchačky své uměleckými památkami města Prahy, neopomíjeje kritického rozboru jednotlivých děl uměleckých při tom podávati.

Také novinek lit. masopůst nám nadělil poměrně dosti. O těch však čtenáři „Hlídky“ jinde zvědí. Na konec jen zaznamenávám osvědčení pražských knihkupců vůči obecenstvu, které na poměrech našich asi tak málo změní jako před tím provolání pražských spisovatelů ve příčině hmotné podpory literarní. *M.*

V uměl. Besedě 30. ledna ref. *Jaroslav Vlček* o Almanachu „Živeny.“ — 21. února předn. prof. *Metelka* o polském historiografu Matěji Miechevském.

V libenské **Omladině-Osvětě** 31. ledna *L. Čupr* předn. o životě a působení J. K. Tyla.

V lit. odb. **Mor. Besedy** 14. února předn. *Kočvara* o vzájemném poměru vědecké a krásné literatury, *Cejnek* o empirické aesthetice dle Masaryka.

Ve **klubu historickém** 13. února *Teige* předn. o pramenech Dalimilových.

Ve **spolku česk. učitelek** *Fr. Šembera* přednášel: Panna Orleánská a její doba.

V **Král. č. spol. nauk** 8. února předn. prof. *Goll* o jednotě bratří českých.

V brněnské **„Vesně“** 23. února přednášel prof. *Kabelík* o Čechově Slavii.

II. Smíšené.

Ústřední knihovna, malá to národní bibliotéka všeobecná, přinášející nejlepší díla našich předních spisovatelů ve vydání pro lid a kromě toho tvořící vůbec bohatou sbírku zábavných spisů původních a přeložených, přešla z redakce Frant. Zákrejsa na mladého básníka *Frant. Xav. Svobodu*. Knihovna ta chce se vyrovnati cizojazyčným, jako jsou: u Poláků „Biblioteka

[1]) Viz nejnovější číslo „Athenaea“ a zvláštní z něho otisk článku „O potřebě dalších zkoušek rukopisu královédvorského a zelenohorského“ z péra univ. prof. Dr. Gebauera a seznáš, že nad klenotem naším národním visí Damoklův meč.

mrówki," u Francouzů „Bibliothéque nationale." u Vlachů „Biblioteca classica economica," u Němců Reclamova „Universalbibliothek."

Původních prací (většinou již tištěných) přinesla 57, a to většinou od Rubeše, Beneše Třebízského, Němcové, Frant. Pravdy, Hálka, Kar. Světlé, Kaj. Tyla, Chocholouška, Lad. Čelakovského, Štolby, Zákrejsa, Kappera, Lužické, Pflegera Moravského a jiných.

Překladů podáno (většinou prací nových) 59, a to z jazyků: ruského, francouzského, polského, flámského, maďarského, německého, čínského (V. Petrů), srbského, vlašského, anglického, španělského, chorvatského, bulharského, holandského (V. Petrů) a řeckého. *„ad"*

V „Národní bibliotéce" počal vycházeti jakožto třetí svazek spisů Vinařického jeho překlad Vergiliovy „Aeneidy." Avšak zpěv II. z překladu toho jest otištěn již i ve svazku prvém, i bude tato část v téže sbírce dvakrát. *—ský.*

Rozdíl kritik. V Ottově „Laciné knihovně národní" vyšel roman „Zločin na boulevardu Bessières."

V příloze „Zlaté Prahy" (jež rovněž nákladem Ottovým vychází) neznámý kritik píše takto: „Zločin na boulevardu Bessières," aneb jak původně dílo to nazváno „Daviči pařížští," jest z oněch romanů, které čísti sluší tomu, kdo četbou k vážnějším myšlénkám o poměrech společenských (jako zločinech!!) povzbuzen býti chce, a které čísti nutno, pakliže o současné cizí literatuře si chceme utvořiti úsudek. Original způsobil v Paříži tolik hluku, že po dlouhou dobu byl předmětem rozprav ve všech kruzích obecenstva. Zpracován dramaticky, táhl celý svět do divadla... Jest to roman, v němž bedlivě promyšlená, skutečná, senzační událost anglická přioděna jest oslňující barvitostí a plamennou vášnivostí poesie francouzské;[1]) dílo, které v českém rouše dojde zajisté všeobecného uznání (!). Kdo čísti započne, nerad jen odloží knihu, dokud nedočetl posledního řádku. Kromě napínavosti (!) hlavního děje vyniká roman ten uchvacujícími, neočekávanými převraty od jedné kapitoly ke druhé a množstvím zajímavých episod, jimiž celek stává se tím poutavějším... Pomíjejíce množství vedlejších příběhův a rozkošných episod, podáváme zde v nejkratším výtahu kostru hlavního děje..." usmrcení zardousením."

Že jiné kritiky jinak poněkud o spise psaly, a tuším větším právem, je čtenářům našim známo.

Polský „Tygodnik ilustrovany" vycházející ve Varšavě, vypsal cenu 150 rublů vedlé obyčejného honoráře na novellu. Novella má obsahovati 600—1000 řádkův. Odhadovatelem bude obecenstvo jmenovaného časopisu. Redakce otiskne tři nejlepší novelly a rozešle s číslem lístky, na které čtenářstvo napíše, která novella se mu nejlépe líbila; kdo bude míti největší počet hlasův, obdrží odměnu. —

Slovinský „Kres" přemění se letos v šestém ročníku v časopis vědecký, který ve formátě „Musejníka" vycházeti bude koncem každého čtvrtletí, a bude obsahovati nejméně šest tiskových archů. Hlavními spolupracovníky jsou: Dr. Řehoř Krek, Dav. Trstenjak a Dr. Sket Předplatné na rok obnáší 3 zl. Prvé číslo vyjde koncem března 1886.

„Slovenské Pohľady" vycházejí letos ve formátě změněném (4°) a přinášejí podobizny zasloužilých vlastenců.

Ruský lit. historik a bibliograf **Popov** vydal soustavný přehled článkův uveřejněných ve 12 předních časopisech od r. 1830—1884.

Knihovna **Pogodina,** slavného dějepisce ruského, mající 10.000 svazků, bude vdovou jeho prodána.

III. Životopisné.

Aksakov Ivan, předs. slovanské společn. moskevské, známý slavjanofil a publicista, zemřel v Moskvě 9. února; nar. 8. října 1823.

Censký Ferd., setník a býv. prof. češt. při vojenské akademii v N. M. za Vídní, žijící nyní v Praze, obdržel od J. V. císaře titul majora.

Hajniš Fr. (Sv. 9.).

Kaviak Ign., katol. kaplan v Prešpurku v Blumentali, zemřel v 26. roku věku svého. Kaviak napsal známý spis „Rozpomienka na Jána Hollého, jeho život a učinkovanie."

O **P. Křížkovském** (Opavský Týd. 13.).

Lepař Frant. (Vych. 1.; Sv. 7.) a **Josef Pechánek,** překladatel Livia, oba při gymn. jičínském, dne 31. l. slavili třicátý rok své blahoplodné činnosti učitelské a vychovatelské.

J. L. Mašek (Hrnčíř: Kom. 6.).

Rybička Fr. Ant., dvorní tajemník při nejv. soudním dvoře, vrchní zemský soudní rada, odcházeje na stálý odpočinek, obdržel od císaře řád železné koruny třetí třídy (srv. Pardub. L 10.).

Vlčkovi Václ. podal Liter. odbor Uměl. Bes. blahopřejnou adresu k 25letému jubileu literarní činnosti (srv. Věstník 6.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Z prvých tří spis. let Frant. Lad. Čelakovského (Pokr. 47.).
— K dějinám znamének rozdělov. (Šk. a Živ. 1.).
— O velikých písm. na poč. slov v češt. (Kom. 6.).
Bauše, Geologie a krajinomalba (Lumír 3.).
Bílý, Poslední stadium sporu o pravosť našich Rukopisův? (Hlídka lit. 3.).
Censký, Český jazyk v cís. rodině (Osv. 2. sl.).
Hudec, Jovan Sundečič (Sv. 9.).
Feodorovič, Ku čtyřic. narozeninám Sv. Čecha (Lit. L. 4.).
Gebauer, Potřeba dalších zkoušek ruk. Král. a Zelen. (Athen. 5.).
Kovář, O pravlasti nár. indoeurop. (Osv. 2.).
Makovička, Z knihy fallacií (Šk. a Živ. 2.).
Mejsnar, O životě, spisech a lit. význ. J. A. Krylova (Slov. Sb. 1. sl.).
Popelka, K obraně rukop. Králov. (Kom. 8.).
Prasek, Národop. proměny na Těšínsku (Osv. 2.).
Prášek, O dějep. učebnicech (Šk. a Živ. 2.).
Rezek, Vojt. Valenta, arianský biskup (Lum. 5.).

[1]) Zrovna dle Victora Huga, jenž dí o svých „Obrazech z východu": „Autor sbírky této nepřiznává kritice práva, tázati se básníka na jeho obraznosti, ptáti se ho, proč volil ten či onen předmět, jaké barvy rozestřel, s jakého stromu trhal, z jakého pramene čerpal. Je dílo dobré či špatné? Toť celý úkol kritiky. Jí nepřísluší chváliti nebo haniti barvy, jakých užito, ale jediné způsob, jak jich užito... Vše jest látkou; zkoušejme, jak bylo pracováno, ne z čeho a proč..." K tomu dodává „nesmrtelný" Jar. Vrchlický: „Se stanoviska tohoto třeba dívati se na veškeré umění moderní, které odhodilo dávno všechna pouta utilitarismu a morálky úzkoprsé, holdujíc toliko kráse a ideji její." (Lumír XIII. 27.)

Šmaha, Zuzanna Loráutfi a Komenský (Šk. a Živ. 1. sl.).
Šmýd, Spisba slovenská (Vlasť 5. sl.).
Verner, Listy o dětské liter. (Kom. 9.).
Listy o divadle (Lum. 3.).
Listy z Prahy (Lum. 4.).
Literarní střed na Moravě (Mor. Orl. 29.).
Německý pessimismus v gloriole české poesie (Vychov. 1.).
O domácích knihovnách (Hlas 32.).
Tužby a přání (Lit. L. 4.).
v. Gottschall, Das Bühnenrepert. u. d. Dichter (Bl. f. lit. Unterh. 1.).
Groller, Nothelfer d. Literatur (Deutsche Schriftstellerztg. 25.).
Kirchbach, Moderne Dichtercharakt. (tamt. 23.).
Kurz, Für Pseudonymik u. Anonym. (tamt.).
Lazarus, M. Mendelssohn in s. Verhältnis zu Juden u. Judentum (D. Revue 2.).
Lindner, Zur philos. Lit. (Allg. Ztg. 360.).
Sallmann, Em. Geibels patriot. Lyrik (Nord. Rundschau 2.).
Zur Misère unserer Litt. (Grenzb. 2.).
Die beiden Slavenapostel als Bekehrer von Böhmen (Histor.-pol. Bl. 2.) [1].
Egelhaaf, Précis de litt. allemande (Rev. crit. 1.).
Martinengo-Cesaresco, Étude hist. sur la poésie populaire (Rev. intern. 2.).
Wedgwood, Aeschylus and Shakesp. (Contemp. Rev. 1.).
Scherers History of German Lit. (Athen. 3038.).
Boito, I concorsi artist. in Ital. e all Estero (Nuova Antol. 25).
Graf, Petrarchismo ed antipetr. nel XV. (tamt. 2.).
Guardione, La giovinezza di Giac. Leopardi (Il Propugnatore 6.).

V. Díla posouzená.

Aristoteles-Vychodil, O duši (Vychov. 1.).
Bayer, Moravská bibl. 8. 9. (Hakl: Vlasť 5.).
— Bibl. paedag. klass. (Kom. 6.).
Bílý-Roth, Pravop. ukaz. (Čech: Kom. 7.).
Braun, Z pam. krevních písařů (Nár. L. 30.; Zl. Pr. 9.).

[1] Odpověď to hr. J. J. Clam-Martinice, kterouž vyvrací vývody prof. C. Höflera, uveřejněné v témže časop. sv. 96., a sice vlastními důvody jeho napsanými ve zvl. spise vyd. r. 1857., jakoby totiž Čechy nebyly přijaly křesťanství bezprostředně od sv. věrověstů našich.

Canini, Kniha lásky (Vrchlický: Pokr. 36.).
Čech, Dagmar (Lit. L. 4. sl.).
Chlumecký, Andělé pyšní (Vrzal: Hl. l. 3.).
Heller, Bouře života (Vykoukal: Sv. 9.).
Jelínek, Slov. Sborník IV. (Pokr. 38.).
Jirásek, Johanka. Z malých cest (Lit. Ozn. 3.).
Kalina, Obrazy z dějin vychov. (Hl. l. 3.)
Kapras, Spiritismus (Vychodil: Hl. l. 3.).
Kallus, Z Valašska (Lux: Vlasť; Lit. Ozn. 3.).
Klika, Kapesní kalend. č. mlád. (Hötzl: Šk. a Živ. 1. sl.).
Krásnohorská, Povídky (Vykoukal: Sv. 8.).
Lier, Arab. a novelly (Tichý: Lit. L. 3.; Nár. L. 50.).
— Feuilletony (Lit. O. 3.; Vejchodský: Hl. l. 3.).
Masaryk, Konkretná logika (Kapras: Mor. Orl. 31.; Athen. 5. sl).
Mířiovský: Kresby a povídky (Lit. L. 4.; Plešovský: Hl. l. 3.).
— Šimon kostelník (Kvapil: Květy 2.).
Pietor, Živena (Slov. Pohl. 1.).
Pitra, Rozdíly mezi žichou a duší (Vychodil: Hl. l. 3.).
Podlipská, Listy staré vychovatelky (Tichý: Lit. L. 3.).
Pokorný, Z potulek po Slovensku (Vykoukal: Květy 2.; Herben: Slov. Sb. 2.).
Pospíšil, Z dob vlasteneckých (Č. Jih 18.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka (Dvořák: Lit. L. 3.).
z Radostova, Doba mládí (Novák: Šk. a Živ. 2.).
Rais, Obrázky od nás (Novák: Šk. a Živ. 1.).
Rank, Přír. slovn. všeob. věd. (Č. Jih 20.).
Řehák, Obrázk. knih. pro ml. (Lit. L. 3. sl.).
Řezníček, Pod prap. naděje (Lit Ozn. 3.).
Salias-Durdík, (Vzteklý Jirka (Lit. L. 4.).
Sardou, Theodora (Pokr. 40.).
Schulz, Povídky (Lit. Ozn. 3.).
Tůma, Z českých mlýnů (Lit. Ozn. 3.).
Vlček, Osvěta (Seifert: Hl. L. 3.).
Vorovka, Stylist. a poet. (Breindl: Hl. L. 3.).
Vrchlický, Jak táhla mračna (Zákrejs: Osv. 2.).
— Selské ballady (tamt.).
— Sonety samotáře (tamt.; Lit. Ozn. 3.; Sv. 7.).
— Twardowski (tamt.).
— K životu (Čech 17.).
Vychodil, Hlídka literarní (Vychov. 2.).
Winter, Starob. obr. z Rakovn. (Kvapil: Kv. 2.; Zl. Pr. 16.).
České květy (Lit. L. 4.).

Feuilleton.

Poslední stadium sporu o pravosť našich Rukopisův?

Píše *Frant. Bílý.*

Potřeba dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského jest nadpis článku, který podává universitní professor Dr. J. Gebauer v V. čísle letošního »Athenaea.« Článek tento právem lze nazvati sensačním. Neboť Dr. Gebauer jest znám jakožto učenec přísné vědeckosti a jakožto obhájce obou rukopisů. Jestliže pak muž takový vystupuje s důkazem, že obrana rukopisů s jazykového stanoviska vedená naráží na četné překážky, ano že se stává nemožnou, a žádáli proto, by podniknuty byly s rukopisy dávno slíbené zkoušky palaeografická a chemická, vzbuzuje to jistě u všech přátel i nepřátel rukopisů

neobyčejnou pozornosť, i kdyby neběželo o památky tak drahocenné a významné, jako jest Rukopis Zelenohorský i Královédvorský.

Zdůvodňuje pak Dr. Gebauer svou žádosť takto:

1. V Rukopisech obou vyskytují se velmi hojné odchylky od normalního jazyka staročeského, jak jej spisovatel zná z ostatních památek staročeských, jež všecky se vzornou pílí byl probádal.

2. Odchylky tyto namnoze souhlasí s chybami, které se nalézají jednak ve falsifikátech dosvědčených (jako jsou: Píseň na Vyšehrad, objevená roku 1816. přítelem Hankovým Lindou, Milostná píseň krále Václava, objevená r. 1819., Libušino proroctví, otištěné v »Časop. Česk. Musea« r. 1849., většina gloss čili výkladných slov ve stč. slovníku Mater Verborum zvaném (otištěny v »Č. Č. Mus.« r. 1877.) a větší část žalmu 109. a kus 145. (v »Č. Č. Mus.« r. 1879.) z tak zvaného Žaltáře glossovaného), jednak v pracech Hankových, pocházejících — což zvláště závažná jest věc — z doby před objevením Rukopisův (a ovšem i z doby po objevení jejich).

3. Odchylky tyto samy sebou, zvláště pak jejich souhlas s chybami falsifikátův a Hankových prací zavdávají příčinu k pochybnostem.

4. I jest tudíž pro konečné rozhodnutí nevyhnutelně potřebí jak nového zkoumání jazykového, tak především zkoumání palaeografického a chemického, o kterém se ostatně výbor musejní již r. 1880. usnesl, které však posud provedeno nebylo.

Žádosť tato je spravedliva, a Dr. Gebauer jakožto professor jazyka a písemnictva českého na universitě, jakožto slavista a učenec vůbec měl k ní nejen právo, nýbrž i povinnosť. Neboť dvacatery jsou odchylky obou Rukopisův od normalní staročeštiny, které Gebauer uvádí a jediné snadno ze shody jejich s falsifikáty staročeskými a se staročeskými chybami Hankovými před rokem 1817. učiněnými (v I. a II. dílku »Starobylých Skládání«) vysvětliti může. Avšak tímto počtem nejsou vyčerpány, anoť jich ještě nemálo zbývá. Laskavý čtenář bude jistě zvědav některé z nich poznati; vybereme jich tedy několik: *u* hrad, *u* tvrdý, *u* kamenný hrádek, kde se nezvykle užívá předložky *u* místo obyčejného *v* (*u* se užívalo jen před retnicemi); zařve jarým turem m. zařeve (přít. č.) nebo zařva (aor.), podobně: úsilno se drúce k siemu chlumku (Jar.) m. derúce, ježto drúce jest přechodník slovesa dříti a ne dráti se. Staročesky říkalo se ve dvojném čísle dva orly letíta i dvě orlici letíta bez rozdílu v rodě. Jediné odchylky z celé staročeštiny vyskytují se v Rukopisech: tu máme srubeně stě ruce obě (místo sta) Jar., srazistě tu obě straně Ben., budětěli u vás po rozumu, sebrastě glasy děvě súdně atd. Této chybě však učí Hanka už před objevením Rukopisu Královédvorského v I. svazku »Starobylého Skládání.« Imperfekta neužívalo se ve stč. za aorist, jak se děje v RZ. i RK. na př. prileticše družná vlastovica, za tě lutá rozvlajaše búria, zadřieše si ostré trnie a p. Slovesa zaměšiti (m. zaměsiti!) RK. užívá v témž osamělém smysle, který mu přidělil Hanka, vykládaje je chybně v Alexandreidě za = zaškarediti se. Verš z Jaroslava: naděja otstúpi vsě křesťany dávno už působí vykladatelům obtíže. Skladba česká žádá tu genetivu. Prof. Gebauer vyslovuje domněnku, zda ten, kdo aspoň z části RK. falsifikoval, nebyl k tomu verši pohnut podobným veršem z Alexandreidy: otstúpi ho všě nadějě, kde však ho není akkusativ, nýbrž genetiv.

Slovesa dáti a státi mají imperfektum 3. os. sing. pravidelně dadieše, stanieše. Hanka vložil v legendě o sv. Prokopu několik veršův a utvořil tu chybná imperfekta dáše, stáše; nedlouho na to objeví Rukopis Královédvorský a v něm jsou imperfekta dáše, stáše! Podobně chybně Hanka učí r. 1817. staročeským tvarům sbožiem (m. sbožím), sbožiema a božiema (m. sbožíma, božíma); potom objeví se RK. a RZ. a v nich několik takových nezúžených tvarů: pěniem, řvaniem, hořúciema, sbožiem.

Ký tedy div, že pochybnosti o pravosti celého RZ. a RK. nabývají vrchu nad posavádní vírou, že jsou oba úplně pravými, a že svědomitý učenec žádá, by odložena byla posavádní liknavosť a ušnesená výborem musejním zkouška

palaeografická a chemická konečně byla vykonána?

Avšak tu již jsme před další otázkou: co potom, podáli tato zkouška sotva uvěřitelný důkaz o pravosti Rukopisů? Prof. Gebauer ve svém střízlivém a přísně logicky vedeném výkladu nemohl si nevšimnouti i otázky té a odpovídá, že pak se pochybnosti filologické podrobí a pro odchylky jazykové bude nám očekávati a hledati pravděpodobných výkladů jiných. Toť to jediné stebélko naděje, že z jazyka staročeského nejsou nám známy všecky zvláštnosti dialektické a že na vrub písaře by se také nějaká část hříchů mohla vzložiti; neboť jak nyní znám jest z památek zachovaných jazyk staročeský, mohlo by se už i tvrditi, že Rukopis Královédvorský a Rukopis Zelenohorský nejsou původu starého.

Zbývá nám dodati ještě několik slov. Prof. Gebauer byl doposud obhájcem pravosti Rukopisův; od let už koná o nich pilné studie a chystal též veliký o nich spis. Proto jest závažnou okolností pro celý spor ten zjev, že učenec, který s láskou a důvěrou stál při Rukopisech, i když slavisté jmen tak závažných, jako Miklosich a Jagić se postavili proti nim, a který současně veškery staročeské památky studoval, aby o jazyce staročeském nabyl konečně jasného světla, pojednou skládá zbraň a otevřeně z nemožnosti další filologické obrany Rukopisů se vyznává. Jedná tu jako pravý muž, jemuž vědecká čest národu stejně draha, jako pravda sama. Ale zdůvodniv klidně, věcně a přísně logickým postupem pohnutku tohoto článku a postavení své nynější, v druhém odstavci popřává slova citům svým truchlivým: »Nemohu vysloviti,« dí mezi jiným, »jak mi nálezy (mé) bývaly trapné a jaký mi způsobovaly zármutek. Bylyť úplně proti mému přání a nadání; bořily, co jsem dosud měl za pevné a co jsem se strojil upevniti ještě více; a přiváděly mi na mysl, že mi časem nastane povinnosť, předložiti tyto věci ku posouzení obecnému — povinnosť zajisté vědecká a vlastenecká, ale spolu těžká a traplivá, poněvadž zpráva nepříjemná nikdy se ráda neslyší.«

Takováto citupIná a šetrná slova dovedou jediné zmírniti bol a smířiti s trpkou skutečností mysl všech, kteří toho pamětlivi jsou, čím nám najmě RK. byl a jest: zářnou zajisté hvězdou na východě nového života českého, pokladem básnickým, jemuž rovného nemá jiný moderní národ, buditelem lásky a uvědomělosti národní, spolutvůrcem nové řeči básnické, budovatelem skvělé minulosti, bujně tryskajícím pramenem nadšení, naší chloubou a pýchou v přítomnosti!

S míněním svého času s vážné strany ve »Světozoru« proneseným, že obecenstvo české s uspokojením přijavši zprávu o padělanosti gloss v »Mater Verborum,« podobně přijme konečný nález znalců, nesrovnáváme se cele; nemělyť glossy v »M. V.« nikdy té důležitosti a toho významu, jako hned od počátku RK., a nález ten se přijme jen nerád a s váháním, Rukopis sám pak sotva kdy vypadne národu z lásky.

Avšak Dr. Gebauer upozorňuje spolu hned, že i v případě falsifikace tato může býti jen částečnou, že padělatel nemohl než používati při své práci rukopisů jiných, nám ovšem neznámých a možná i zničených.

Gloriola Hankova, která doposud přes četné jemu přičítané padělky přece jen se leskla dále, zbledne na čisto, dokáže-li se nepravosť zvláště Rukopisu Královédvorského; muž, jehož pohřeb byl manifestací národní a před jehož rakví nesl mladý hrabě Kounic na hedbávném polštáři Rukopis Královédvorský, jemuž mocnářové prokazovali svou přízeň a všecek svět slovanský svou úctu, sklesne po smrti na podvodníka, jemuž rovného neznají snad dějiny. Nedejž to milý Bůh!

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 4.

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

(Č. d.) Co týče se »Mastičkáře,« Jan z Hvězdy psal ve příčině jeho r. 1845. Jaroslavu Pospíšilovi, vysloviv přání, by odstranil anachronismus v povídce »Čechové v Prusích,« toto: »Ačkoli v pověsti anachronismy nebývají nic řídkého, mohli by se přece znalci historie horšiti, jakož prý se horšili hned na první řádky »Mastičkáře,« kdež se praví, že stánek jeho byl rozbit naproti staroměstské radnici, kteréž tehdáž ovšem ještě nestávalo. Mohlť jsem ovšem napsati »proti domu Šimona Štuka« aneb cosi podobného, neb že tehdáž staroměstská radnice ještě nestála, věděl jsem tak dobře jako oni, ale mysle, že »pictoribus atque poetis etc.,« psal jsem lehkomyslně, co jsem psal. Budoucně slibuji býti opatrnějším. Ostatně musím podotknouti, že nepíši historii, ale co možná jednotlivé obrázky z rozličných věkův, abych čtenářstvu cestu ke čtení historie propravil a je takořka přilákal; neboť nepochybuji, že nejeden po přečtení mých povídek po kronice české sáhne, chtěje zvěděti, jak asi ty věci v pravdivé historii vypadají. Tím snad chuť ke čtení věcí vážnějších u obecenstva se vzbudí, a to ku prospěchu literatury naší.«[1])

Co pak týče se »Jarohněva z Hrádku,« Jan z Hvězdy pracoval o něm, jak z jeho dopisů patrno, velice svědomitě. Psalť o něm Pospíšilovi již r. 1841.: »Chvilkami pracuji na větší historické povídce z časů Jiřího krále, nemaje však hist. knih po ruce, často ustávám,« a r. 1842.: »S povídkou z časů milého našeho Jiříka jde to velmi nedbale; nejvíce překáží mně nedostatek historických pramenův, a chci přece, aby povídka jakýž takýž historický základ měla. To mne zdržuje.«[1]) A práci této dostalo se také hned, jak vyšla, dosti hojné pochvaly. V »Musejníku,« roč. 1844., Jakub Malý napsal o ní v »Přehledě literatury české na r. 1842. a 1843.« mimo jiné toto (na str. 293. a 294.): »Co se pěkné prosy dotýče, v tom oboru několik patrnějších spisů se vyskytlo. Nad jiné pozoruhodný jest »Jarohněv z Hrádku« ... Spisovatel výborně pojal ducha tehdejšího času, a historické osoby, jež v povídce vystupují, trefně jsou vylíčeny. Nad jiné tu vyniká král Jiří se svým bezzištným vlastenectvím, avšak i s tím vědomím, že on jediný s to jest, uvésti v zemi pořádek, kteréžto dvě hlavní stránky povahy jeho veškeré jeho jednání pronikají... Při tom všem jest »Jarohněv z Hrádku« jakožto první téměř pokus o delší histor. novellu, velice potěšitelným úkazem, a

[1]) Viz v Pospíšilově „Z dob vlasteneckých," na str. 14.

[1]) Viz tamže, na str. 8. a 10.

svědčí o výtečných schopnostech spisovatelových k tomuto druhu básnictví. Řeč jest obratná, plynná a předmětu naskrze přiměřená.« A sám Jan z Hvězdy psal r. 1843. Pospíšilovi ve příčině té toto: »S potěšením četl jsem v »Bohemii« krátký, ale velmi příznivý posudek s přiloženým překladem páté kapitoly, kterýž zajisté mnohého na roman tento pozorným učinil, jenž by jinak o něm se byl ani nedověděl. Smímli dle hlasů v časopisech se ozvavších souditi, naděje se »Jarohněv« u obecenstva našeho přijetí laskavého, což především Vám jakožto nakladateli spisů mých srdečně přeji. Mnozí soudní mužové vyzývají mne, abych ve spisování historických romanů pokračoval . . .«[1])

Jak tedy zřejmo z posledních slov, Jan z Hvězdy zavděčil se obecenstvu, že volil ke svým pracím novellistickým látky z dějin. Látky ty volil, jak již z názvů jejich patrno, z dějin českých, a tímto směrem dějepisným tehdejší naše novellistika brala se skoro vesměs. Ostatně již i prvý původní roman novočeský, totiž Lindova »Záře nad pohanstvem,« má, jak řečeno shora, látku z české dávnověkosti, a v Janu z Hvězdy roman Lindův našel i napodobitele, čehož důkazem zřejmým jest zejména povídka »Radomíra,« otištěná prvně v »Čechoslavu« r. 1824.

S podobným úspěchem jako Jan z Hvězdy vzdělával dějepisnou povídku národní *Václav Kliment Klicpera* (* 1792, † 1859), který vynikl hlavně jakožto básník dramatický.

Co týče se jeho činnosti novellistické, Klicpera vydal s Josefem Chmelou dva díly (r. 1823. a 1824.) »Almanachu« aneb »Novoročenky,« obsahujícího básně a povídky od rozličných básníkův. Od Klicpery v prvém díle tohoto almanachu jest povídka »Pindar a Korinna,« o které kritik v »Čechoslavu,« r. 1823., na str. 48. vyjádřil se, že to jest »výborný pokus romantického slohu« a »veskrz jemným způsobem starohellenského spisovatelstva složený,« avšak »jak se zdá, dle německého vyložený.« Výtka pak ve příčině této nepůvodnosti jest vyvrácena na str. 103. téhož časopisu, kde čteme, »že nejen onen příběh původně sepsán jest, ale ani udati nelze, že by kde v cizí řeči spolu o Pindaru a Korinně a jejich lásce jaký příběh se nalézal.«

Také ve svém »Almanachu dramatických her« Klicpera otiskl r. 1828. dějepisnou povídku ze XIV. století »Točník« a r. 1830. romantickou povídku »Vítek Vítkovič,« a teprve kolem r. 1850. počaly vycházeti Klicperovy práce novellistické o sobě. Roku 1847. vydána totiž pověst z věku dvanáctého »První mlýn v Praze« a roku 1849. pověst z věku třináctého »Věnceslava« jakožto díl prvý a druhý jeho »Zábavných spisů,« které horlivý vlastimil Dr. J. A. Gabriel vydávati se jal svým nákladem. Spisy tyto byly prvé, kdy, jak Klicpera sám se vyjádřil, dostalo se mu nějakého honoráře;[1]) »První mlýn v Praze« byl před tím otištěn již r. 1831., ale německy, a »Věnceslava« vyšla poprvé r. 1834. ve »Květech.«

Později vyšlé povídky a romany Klicperovy nenáležejí do článku přítomného. Ostatně nejlepší z nich jsou již uvedené »Věnceslava« a »Točník,« které byly brzo přeloženy také do němčiny; »Točník« přeložen do němčiny již roku 1838.,[2]) »Věnceslavu« přeložil Prokop Chocholoušek do »Ost und West,« r. 1842.

Klicpera razil v oboru původního českého romanopisectví cestu pracemi svými s prospěchem skvělým. »Co v literaturách pokládá se obyčejně za věc vzácnou, neli

[1]) Viz v Pospíšilově „Z dob vlasteneckých," na str. 11.

[1]) Viz v „Lumíru," r. 1859., na str. 978.

[2]) Viz o tom v příloze ku „Květům," r. 1838., na str. 15.

nemožnou, aby totiž básník, jenž má zjevný talent dramatický, byl zároveň dobrým novellistou, a naopak, to Klicpera dokázal jako věc skutečnou,« napsal o něm ve příčině té přední literarní dějepisec český Ferd. Schulz v »Osvětě,« roč. 1877., na str. 712.

Avšak, co týče se romanopisectví, dříve ještě nežli Jan z Hvězdy jal se pěstiti český roman dějepisný *Karel Hynek Mácha* (* 1810., † 1836.), jenž o jeho důležitosti sám vyjádřil se těmito slovy: »Historický roman český by měl nahraditi Čechům společnosť, přítele, besedy, časopisy a všecko, čeho jiní národové nazbyt mají a čeho nám se nedostává.«[1])

Pravým zakladatelem dějepisného romanu v novověkém písemnictví vůbec jest skotský básník Walter Scott († 1832.), který vzbudil zvlášť od r. 1820. pro tento druh belletristiky účasť všeobecnou.[2]) U nás pak téhož času se Scottem oblíbil si pěstovati roman dějepisný Mácha, a to zcela na způsob romanů Scottových. Jako totiž Scott tak i Mácha putoval po své vlasti a sbíral pověsti a paměti dějepisné o hradech, vnikaje takto básnickým způsobem do specialných příběhů českých. Jak velikou cenu Mácha přikládal upomínkám, které vzbuzují v básnické mysli vlastenecké staré hrady, dokazuje nejlépe vlastní jeho výpověď o staroslavném Vyšehradě: »Ta Vyšehradská skála se mi věru zdá jako kámen moudrosti české. Nač ho jinde hledati? Zde stojí a všecko v sobě chová, co pravočeského a čistě národního jest. Mělo by se i básnictví naše pevněji připoutati ku skále této, měla by i literatura naše vroucněji k ní přilnouti, nežli se stává. Když na ten kus země před sebou patřím, tu jakoby říše báchorek se mi před očima otevřela a dávné pověsti se mi před zrakoma hemžejí. Jaké tu látky ještě nepoužité!«[1])

Uvedena výše slova Máchova, svědčící, jakou důležitosť přikládal romanu dějepisnému. Pokládaje pak dějepisný roman, na dějinách vlasteneckých založený, za ozdobu písemnictví národního a za živý pramen národního uvědomění, zatoužil: »Kéž bychom se takového romanu u nás dočkali, který by tak rázně k české mysli a k českým srdcím mluvil, jako spis Hájkův!«[2]) A chtě věnovati se tomuto oboru, Mácha čítal pilně vedlé svých poutí po památných hradech, i v Hájkově kronice, která básnickou mysl Máchovu obrazností a plynným slohem svým zvlášť poutala. Vůbec Mácha vznešeně soudil o úkolu národního romanopisectví a připravoval se k němu velice svědomitě. Dějepisný roman český »vábiti by měl,« pravil, »i příkladnou mluvou svou, aby se národ, jehož síla a sláva na minulosti spočívá, k oněm časům v duchu přiblížil a s nimi se úplně spřátelil.«[3])

Romanopisecké práce Máchovy, otištěné ve druhém svazku jeho »Spisů,« vydaných r. 1862. mezi »Spisy výtečných českých básníků novověkých,« jsou: »Cikáni,« »Obrazy ze života mého,« zlomky z romanu »Kat« — zlomky ty jsou »Křivoklat,« »Valdek« a »Karlův Týn« — a »Zlomky z rozličných povídek.« Co týče se »Cikánů,« mají týž ráz v prostomluvě, jako »Máj« Máchův ve verši. I v »Cikánech« jeví se převahou živel lyrický, zvláštní popis, vlastně pérokresba krajin, hluboké reflexe, po-

[1]) Viz v „Upomínce na K. Hynka Máchu“ od Karla Sabiny v almanachu „Máji“ na r. 1858., na str. 314.

[2]) Viz článek K. Tieftrunka „Slovo o romanu a dějepise českém“ v „Musejníku,“ r. 1876, na str. 525.—536. a článek K. Sabiny „Slovo o romanech a o českém zvláště“ v „Lumíru,“ r. 1858. (O Scottovi viz i v „Zevrubných dějinách českého písemnictví“ od pisatele těchto řádků, na str. 668. až 671. dílu I.)

[1]) V almanachu „Máji“ na rok 1858., na str. 316.

[2]) Tamže, na str. 314.

[3]) Tamže, na str. 315.

dobná charakteristika jako v »Máji,« a jen tu a tam šlehne zásvit realistický.

Plodnějším novellistou nežli dosud uvedení byl za té doby *Prokop Chocholoušek* (* 1819., † 1864.), který také volil si látky dějepisné, neobmezil se však pouze na látky z dějin českých, nýbrž sáhl i k dějinám národů jiných, a to jmenovitě k dějinám národů slovanských na jihu, jejichžto krajiny procestoval. Vyznačují se pak práce jeho bohatou obrazotvorností, obratným, malebným vypravováním, lehkým, jasným a květnatým i živým slohem, avšak i nedostatek původnosti a studií dějepisných zhusta v nich se jeví; nedovolovalyť bohužel neblahé poměry Chocholouškovy, aby byl důkladně mohl ohlédati dějiny příslušné.

Prvé spisovatelské pokusy Chocholoušek jal se psáti německy,[1]) tiskem však od něho nic původně psaného německy nevyšlo; pouze některé německé překlady českých povídek od něho byly vytištěny, jakž připomenuli jsme si již o Klicperově »Věnceslavě.« Prvou jeho prací tištěnou jest krátká novella »Vanda,« dějepisná pověst z dějin polských doby pohanské, kteráž otištěna byla ve »Vlastimilu,« roč. 1841. Novellou touto hned takového dočinil se úspěchu, že se všech stran byl vybízen, aby pokračoval, i vyskytovala se potom rychle práce Chocholouškova za prací.

Již tedy prvá tištěná práce Chocholouškova uchyluje se látkou svojí od dosavadní české novellistiky dějepisné. Avšak k prvé větší své práci, která jest i prvou jeho prací vydanou o sobě, také zvolil látku z dějin českých; byl to roman »Templáři v Čechách,« který vyšel o třech dílech r. 1842.—1844. Ale již r. 1843. vydána ve zvláštním otisku z »Květů,« roku 1843. zase pověst jeho z dějin jihoslovanských s názvem »Černohorci,« která hned, jak vyšla, byla přeložena do illyrštiny a v brzce potom i do němčiny.[1]) Patrno tedy, že Chocholoušek ihned dějiny vůbec oblíbil si k pracím svým, což zřejmo jest i z jeho prací dalších. Vydalť po té o sobě r. 1844. novellu z nejnovějších událostí španělských »Travič,« r. 1846. výjevy z tureckoslovanských zemí »Ilia,« pověst z bojů srbských »Drak Notjaiský« a povídku z časů Jindřicha Korutanského »Jiřina,« r. 1847. dějepisnou pověst z dob Otakara II. »Palcéřík,« scény z Bosny »Hajduci,« výjevy z časů bojů pro osvobození Mexika »Odplata« a nástin ze začátku XVII. stol. »Pan Šimon z Vrchotic.« Kromě toho vydal ještě mnoho prací novellistických po r. 1848., a také již v letech padesátých začaly vycházeti jeho sebrané spisy a úplně vyšly v letech sedmdesátých.

K sebraným spisům Chocholouškovým náleží také sbírka historickoromantických obrazů z dějin jihoslovanských s názvem »Jih,« vyšlých o třech dílech poprvé r. 1862.—1863. a podruhé r. 1877.—1878. Proto že pak obrazy ty prvotně vyšly po různu skoro všechny před r. 1848., budiž o »Jihu« zde promluveno, proto že jest nejlepším dílem Chocholouškovým.

V »Jihu« Chocholouškově vidíme snahu spisovatelovu, aby mohutné dějiny jihoslovanské lidu českému učinil povědomými a co možná také vábivými i poutavými. Úkolem svým »Jih« jest dílo tak záslužné a hodno památky tak čestné, jako málokteré v našem krásném písemnictví. Vyznačuje se chvalnými vlastnostmi, které shora byly vytčeny všeobecně o všech pracích Chocholouškových, ale také vady tam připomenuté vyskýtají se tu, a to měrou velmi značnou. Počíná si tu vzhledem k látce dějepisné s bezstarostnou povšechností. Marně hledáme v Chocholouškově »Jihu« onoho

[1]) Viz na str. 509. druhého svazku spisů Jakuba Malého v „Národní bibliotéce.“

[1]) Viz o tom ve „Květech,“ roč. 1844., na str. 180.

věkovitého zápasu dvou živlů, jako oheň a voda sobě protivných: hlavní onen, všemu světu památný význam slovanského hrdinství »Jihem« není ztlumočen. Chocholouškovi Slované i Turci jeví se v takové mravní, citové i konečně národopisné vzájemné podobnosti, že pouze jmény od sebe se liší, a jakoby na straně turecké jen vládychtivosť, na straně slovanské jen obrana vlastního panství byly máchaly zbraní. Slované i Turci přioděni jsou tu stejnou tvářností netypickou a pouze romanovitou.

Látka »Jihu« jest všude stejna: boj křesťanstva s islamem, vrahem křesťanstva a Srbska; idea všude stejna: láska a věrnosť k víře, k vlasti a národu, zápasící s přesilou a zradou. Povídka v čelo »Jihu« položená »Pole Kosovo« tvoří základ, na němžto Chocholoušek zbudoval ostatní povídky v sobě ukončené. Nejlepšími jsou »Mileva« — z doby úpadku Srbska — a »Harač« — z doby vzkříšení. Líčiť spisovatel v prvých pěti povídkách pád carstva srbského až k úplné porobě národu srbského vládou půlměsíce a v ostatních jedenácti znovakřísení tamějších národů křesťanských, jejich útrapy, jejich tužby a snahy v činy dospělé a částečně již i korunované šťastným úspěchem, slibujícím lepší budoucnosť. Oněm povídkám předesláno jest heslo: »Concordia res parvae crescunt, discordia magnae dilabuntur,« těmto: »Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo,« kterážto hesla již sama prozrazují obsah i směr povídek.

Také *Jan Erazim Vocel* (* 1802., † 1871.) vydal o sobě obraz dějepisný »Poslední Orebita« (r. 1843.), povídku ceny veliké, a dějepisnou novellu »Hlatipisec« (r. 1846.); obě tyto práce znova jsou vydány v »Ústřední knihovně,« ona r. 1881., tato r. 1882. Povídku »Poslední Orebita« Vocel napsal prvotně německy a uveřejnil ji ve vídeňském časopise »Der Jugendfreund,« roč. 1834.; teprve později přeložil ji do češtiny a uveřejnil ve »Květech,« roč. 1837. Original její německý byl v brzce přeložen i do maďarštiny a chorvatštiny. Co pak týče se překladu maďarského, jest připomenouti, že překladatel ji uveřejnil za svou vlastní práci původní v almanachu »Auroře,« roč. 1837., o čemž zpráva jest podána ve »Květech,« roč. 1841., na str. 336.[1]) Také novellu »Hlatipisec« Vocel napsal nejprve německy a r. 1834. v »Jugendfreundu« otiskl; česky byla otištěna poprvé ve »Květech,« roč. 1837., s názvem »Hla*to*pisec,« ale již ve »Kv.,« roč. 1845., na str. 164. jest pojmenována »Hla*ti*pisec.« Kromě toho jest od Vocela několik prací novellistických po časopisech roztrouseno, jako na př. »Hrad Buchlov« a »Johanita« ve »Květech,« roč. 1838., a jiné pouze německy napsané, jako na př. v »Ost und West,« roč. 1845., otiskl novellu »Der Krystallograf,« kterou napsal, jak tamže (na str. 101.) připomenuto, již r. 1827.

Vedlé povídek dějepisných vzdělával s úspěchem vlastenecké pověsti *Josef Ehrenberger* (* 1815., † 1882.). Prvé dva obrázky jeho, »Hrob Sasíkův« a »Půl zlatého prsténku,« byly otištěny ve »Květech,« roč. 1838. a 1840., v letech pak 1844.—1847. vyšly jeho »Původní vlastenecké povídky, pověsti a báchorky« o šesti svazcích. Veškery spisy Ehrenbergerovy vyšly souborně v letech 1875. až 1876. Mnohé z jeho povídek jsou rázu prostonárodního, podávajíce v prosté formě obrazy ze života venkovského, v kterémž oboru po něm vynikl velice *František Pravda* (* 1817.), uveřejniv prvé práce své r. 1847. (O. p.)

[1]) Úvaha o povídce té jest ve příloze ku „Květům," roč. 1843., na str. 83.

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(Č. d.) Bylo již častěji vysloveno a i v těchto řádcích poněkud naznačeno, že báj a látka, v našich obou dílech zpracovaná, byla jakoby stvořená a velevhodná jakožto základ výtvoru básnického. To však platí jen s jisté stránky a o jisté části její: o prvé části, kterou dosud jsme probrali, valnou většinou to neplatí, ana celým rázem a povahou svojí básnickému zpracování vlastně se příčí a je bez podstatných změn děje činí nemožným.

Důvod toho spočívá v povaze osoby, která v této části u obou děl vystupuje silně v popředí, neníli osobou hlavní: v povaze totiž historické Přemysla Otakara I. a dějích z povahy té vyplynulých. Položme totiž za jisto, že Dagmar naše je dcera Přemysla Otakara I., jak nyní vůbec se domýšlejí,[1]) a jak i v obou básních našich položeno; připomeňme si pak skutky a události, děje v básních vylíčeného se týkající a s ním související, jakož ovšem i povah, jež do nich činně zasahovaly a zde také zasahují: i objeví se nám namnoze pravý opak charakteristiky dějinné od básnické, skutky pak a události dějinné s básnickými zhola neporovnatelné.

Dagmar, dcera Přemysla Otakara I. a Adléty míšenské, zasnoubena r. 1204.; svatba konána r. 1205. Přemysl byl Adlétu za manželku pojal r. 1180. beze svolení obapolných rodičův a žil s ní drahně let v manželství požehnaném dítkami, ač ne blahobytem zevnějším. Byloť kněžně zakoušeti týchže svízelův, jimž byl podroben manžel její, nežli domohl se stolce knížecího. Sotva se však stal knížetem, již r. 1198. — tedy několik let přede svatbou Dagmařinou — »nabaživ se manželky své Adléty, zapudil ji a děti její (!) tvrdě a ukrutně« *(Vocel)*, »pod záminkou příbuznosti s ní ve čtvrtém koleně« *(Tomek)*. Ještě téhož roku pojal jinou manželku — vše to se schválením stvůry své, pražského biskupa Daniele II. (»Milíka«), biskupa to zcela dvorského o životě ne právě příkladném. Adléta s dítkami uchýlila se do Míšně k bratru svému Dětřichovi, kde viděli jsme je u *Třebízského* ještě i s otcem ve vyhnanství. Dějepisec shrnuje soud o povaze Otakarově, že »měl více odvahy a důrazu než útlé svědomitosti.«

Vmysleme se poněkud v poměr látky této k záměrům básníka, počínajícího o ní pracovati. Čarný květ luhů domácích, luzná postava dcery velikých Přemyslovcův, obestřená zlehka jen a to pohádkovým téměř závojem od národu svého vděčného, ač původně cizího, přirozenou měrou upoutala pozornosť nejen romanopisce, bedlivě hledajícího drahokamy v dějinách domácích, nýbrž i epika, jenžto zřetel svůj vždy ku předním thematům obrací, aby díly svými básnickou činnosť národu svého i v kategoriích vyšších důstojně repraesentoval. Avšak způsobem rovněž přirozeným úkol svůj řešiti mohli, jednak dle povahy své básnické, jednak dle požadavkův, jež vůbec básni ne na dnešek vypočtené klademe, jen dílem v půdě národní zakořenělým a z ovzduší jejího vyrostlým. Tedy český epos národní, k němuž postava knížecí dle obyčejné tradice zajisté

[1]) i proti důvodům *Dra. B. Dudíka*, čerpaným z pramenů domácích i švedských, dle nichž Dagmar byla by dcera knížete českého Bedřicha (domysl dřívější) či moravského knížete Oty IV.

zcela dobře se hodila, epos dle doby své romantický, po případě velkolepý roman, týmže zásadám vyhovující. Představme si tedy látku, dějinami básníkovi podávanou, právě uvedenou, básnicky zpracovánu: kněžna česká, od knížecího otce svého s matkou, proto že se mu tato omrzela, krutě do ciziny zapuzená, stane se manželkou knížete dánského, jejž i s národem jeho spanilostí, ctnostmi a skutky svými oblaží atd. atd. —: toť zajisté neli paskvil, tož alespoň ironie českého eposu národního, dosti ostrá i smutná . . .

Jak oba básníci obtíž tu věru nemalou překonali, jest nám známo. *Čech* námluvy, slavnosť rodinnou, ježto dle dějin kdesi v Míšni se konala, v básni však jen v rodině se konati mohla, prostě přeložil na hrad pražský, zpráv dějinných úplně pominuv, seřadil tu všechny — dějinné — osobnosti, jež dle přirozené pravděpodobnosti při slavnosti té jsme očekávali: na př. biskupa pražského, věrného dvořana Černína a j., učiniv z ukrutného otčíma skutečného otce knížecího, jenž by jednak hodným byl otcem takové dcery, jednak o sobě a ve svém způsobu důstojným hrdinou básně národní. Básnická krása tedy vyžadovala, by nejen skutky dějinné, nýbrž i povaha Přemyslova do této míry byly změněny. — Provedení *Třebízského* v části této podstatně je stejné, pročež o něm platí totéž: rozdíl jest jen ten, že část tu velmi stručně odbyl, což dle pravidla v romaně platného a při tomto místě nahoře vytčeného učiniti směl a se zřetelem obtíží právě udaných učinil. Základ český doufal si pojistiti tak, že vylíčil boje o trůn český, osoby kolem Dagmary se kupící, ze kterýchžto živlů prvý velmi málo s vlastním vývojem děje souvisí, jsa namnoze zbytečný a co do skladby celkové pochybený, druhé pak z části (na př. Dobrohostovo působení) jsou ovšem případné a význačné, z části však jen podřízené a malicherné. Co do charakteristiky Přemyslovy a přívržencův jeho přestoupil snad bez potřeby meze básnické spravedlivosti, v níž dějiny mohly a měly mu býti vodítkem do té míry, aby ve strannických bojích tak ze široka vylíčených vyjádřeno bylo na příklad, že milec Přemyslův, biskup Daniel, ne pouze osočován, nýbrž právem obviňován, a proto z Říma neschvalován, biskup Břetislav pak že pochybil sice a pobloudil velice, ale nezemřel bez pokání velikého, jímž jistě zmírněn by byl příkrý názor, jaký si čtenář o něm z romanu *Třebízského* odnáší: celkovému dojmu postavy Přemyslovy, v té obšírnosti provedené, stín ten nebyl by uškodil a pravdivosti prospěl.

Čeho dosaženo těmito a podobnými změnami zpráv, jež nám podávají dějiny, z řečeného s dostatek vysvítá. V eposu *Čechově* zjednána tím příležitosť, závažnou část báje, charakteristiku větší části osob, ano zárodek leckterého důležitého momentu v pozdějším ději položiti, kam náležely, na počátek, v úkon, jímžto celý děj zahájen a jaksi zahrnut, aby později zájem více mohl se soustřeďovati, aniž by tím báseň stávala se chudokrevnou. Nelze však tím již otázku, zdali vše to právem se děje, pokládati za zodpovězenou. Mají příběhy historicky potvrzené svá práva, a poměr mezi nimi a invencí básnickou náleží dosud k námětům, ano záhadám, ode dávna řešeným a dosud theoreticky nerozřešeným, či raději ne zcela přesně vymezeným — přes to přese všechno, co po Aristotelovi . . ., po Lessingovi[1]) . . .

[1]) O poměru obou zajímavo čísti nejnovější studii (programm) *G. A. Lambecka* Lessings Ansichten üb. d. Verhältnis d. Tragödie zur Geschichte. Coblenz 1885.

o věci badáno a vyšetřeno. Záhada, již v básnictvu dramatickém, kde bezprostřední dojem názoru všechny překážky vědy a vzpomínky vítězně překonává, obtížná, v eposu stává se tím obtížnější. V našem případě viděli jsme, čeho nezbytně žádá krása básnická, čeho pak domáhají se dějiny — byť tyto i jen velmi skromně a neurčitě. Šťastnou volbou předmětu více méně mythického a nejistého, a což nade vše v širších vrstvách neznámého vydatně podporována invence a samostatná tvorba básnická, aby báj dle přirozených zákonů pravděpodobnosti zacelila, opravila, doplnila a zaokrouhlila.

Tak asi jednal kníže český, když k němu přišli poslové královští žádat o dceru za nevěstu pána svého; tak asi jednal a choval se knížecí otec takovéto dcery, s níž asi měl jakousi příbuznosť povahy: v mezích tohoto »asi,« rozumové to pravděpodobnosti vůbec, pohybuje se obrazotvornosť a invence básnická. Schematům povšechným přistupuje bližší charakteristika dle zvláštních okolností, jakými jsou volené jméno dějinné, věk, stav a p.: tak asi konaly se námluvy na dvoře českém té doby, tak asi konaly se vzhledem ke zvláštnostem cizích hostů, taký hovor asi zazníval ve společnosti, jež jaksi stála na výši doby (na př. heroismus křižáckých válek), neb intelligence souvěké (pan Albert dánský a j.) atd. Ve provedení skutečném pak, kde všeobecnosť v jednotlivosti, ale ne schematické, nýbrž docela zvláštní, platnosti má dojíti, běží o úkon a tajemství individualisace, nevystihlé a nevyměřitelné ani žádným obrazem, tím méně pojmem: zde jeví se umělec v tom, čeho nelze nastudovati, co třeba vytvořiti. Požadavek pravděpodobnosti jest nejvyšší a nejmocnější, pravděpodobnosti niterné totiž, proti ní ani skutky ničeho nezmohou, skutky totiž pravdě nepodobné: skutky však za skutky vůbec uznané, vůbec povědomé a známé, byť o sobě i pravdě nepodobné, nabývají popularitou svojí, abych tak řekl, práv pravděpodobnosti niterné, a jen z jiných požadavků krasovědných mohou býti zavrhovány, odmítány, tudíž vypouštěny, s velkou však jen nesnází měněny. Rozumí se samo sebou, že nesnáz ta patrna jest více jen v částech díla uměleckého závažnějších: Čechy na př. položiti k moři a z obyvatelův učiniti národ povah plaveckých, kde na tom záleží, bylo by nechutenstvo, zmínka jediná však takého druhu, jinak úplně nelišná, nečiní díla klassického méně klassickým svého druhu.

Z toho všeho, co tuto lze jenom naznačiti, o dílech našich soud pravý dosti, tuším, jasně vyplývá. Báj Dagmařina jest ovšem více méně zahalena v temno, a kde zprávy dějin aneb lidového podání jsou poněkud štědřejší, jsou to pro básníka pravé perličky co do charakteristiky Dagmařiny: ty však vesměs patří do druhé části, do pobytu v Dánsku; v Čechách o ní není, jak jsme viděli, ani zmínky, ano, což tím osudnější, spojímeli jméno její se jménem Přemysla Otakara I., pohříchu již nezůstává minulosť její zahalena, nýbrž objevuje se ve světle básni české co nejméně příznivém. Odtud již chápeme, proč Přemysl v dílech našich nesměl býti Přemyslem Otakarem I., dějinným, proč *Třebízský* též uvedl v děj vychovatele jejího Dobrohosta, hledě v pozadí udržeti vlastní matku Adlétu Němkyni, proč reminiscencemi poutá jméno Dagmařino s Drahomírou, a p. Proto ani v této příčině ne zcela bezdůvodnou vidí mi se poznámka nedávno kdesi pronesená, že »Dagmar« do němčiny přeložiti nelze. Ovšem lze tu mluviti o nemožnosti pouze vztažité, v jistých mezích, jak z úvahy této vysvítá, u *Třebízského* — vztahujemeli výrok i k němu — mnohem více než u

Čecha: avšak i *Čechova* báseň v prvé části této jesti tendenční, v plném slova smyslu, alespoň nepřímo a záporně, kdežto *Třebízský* přímo a kladně k tendenci strhnouti se dává. »Nemožnosti vztažité« budiž rozuměno tak, že po mém soudě »Dagmar« *Čechova,* hledímeli k ceně naprosté, pro všeliký případ, pro veškery časy a okolnosti zajištěné, jakožto epos romantický, ne docela, alespoň totiž v této části ne s úplnou rovností dovede zastoupiti básnictvo naše ve světové soutěži děl svého druhu. Důvody uvedené dokázaly zajisté, že základ její na to není dosti pevný, předpokládaje podmínky, jichžto při díle naprosté ceny umělecké předpokládati nelze. — —

Dagmar blíží se — u *Čecha* s jedinou družkou českou, Kristinou — již moři, oblévajícímu novou vlasť její, Valdemar přijel jí vstříc,

V Bukovci jich ruce biskup spojil slavně.
A pak pluli dále. Šťastnou plavba byla . . .

Třebízský jakoby předtuchou tu vplétá národní obyčej dánský, ovinovati koráb věncem z mořské trávy, aby »mořská žena« ku plovoucím neměla přístupu, a zachmuřuje již příjezd královnin skutečným zjevem »mořské ženy.« Svatbu vypisuje teprve později obšírně, taktéž v Bukovci (»Ljubici«), jak Dobrohost jí žehná s pominutím biskupa bukovského, Němcům přejícího, jenž takto stává se nepřítelem ještě urputnějším. Jesti to patrně postava, v díle uměleckém vyplynulá u *Třebízského* méně z přirozenosti nežli z upřílišené libůstky a snahy po antithesích mezi kněžími slovanskými a cizími. I staří známí, Jitřenec s Jitruškou, jsou na svatbě; s Jitruškou se takto shledává Dagmar naposledy, neboť vlchvec jakýs ji »uhranul« (str. 482.): jak uvidíme, později *Třebízský* dal jí postavu a úkol »mořské ženy,« již *Čech* pouze episodicky vsouvá jakožto skutečný zjev pověry národní. Vůbec však *Třebízský* v části této spěje výpravou událostí ku konci, kdežto *Čech* se zálibou u výjevů blaha manželského prodlévá. V té příčině IV. zpěv (»Gurre,« jméno zámku, jejž Valdemar choti za svatební dar odevzdal) oplývá lícněmi opravdu čarokrásnými, hodnými obrazotvornosti pohádkové. Nyvá nálada, ze zpěvu toho vanoucí, zvýšuje se ještě melancholickým zjevem pana Strange, jenž nucen jest býti svědkem, ano důvěrníkem blaha toho, o němž sám kdysi snil. Jen na ukojenou bojovné touhy své i dvořanů svých král přerušuje hlučným lovem klidný pobyt, ana Dagmar, věrna tiché povaze své, věnuje se skutkům milosrdenství, ne vždy a ne zcela vhod manželu svému . . .

V obojím díle použito za motiv, jímž další děj a konec jeho se uvodí, zvláště jednoho ze skutků těch, prosby totiž Dagmařiny za biskupa Valdemara, ujce králova, jenž pro odboj a zradu úpí v těžkém žaláři. *Čech* zvláště dojemně uvádí jej do paláce královského z davu žebrákův, jimž Dagmar obyčejně sama almužnu uděluje. Biskup však, více bojovný žoldnéř nežli posvěcený hlasatel míru, zneužívá milosti té a strojí novou zradu a nový odboj, a sice u *Třebízského* právě mezi svatbou. Tu připojí se k němu oni tři Černínovci, dosud Přemysla hledající a seznavše, oč běží, alespoň rodu pána svého takto chtějí prospěti. Vůdcem vojska odbojného pak jest, od nikoho nepoznán — — Černín Soběhrd. Průvod svatební se sice vyhnul nástrahám, varován ode tří bratrův; ale biskupovi »černý rytíř« Soběhrd sotva že zradil spojenství s Němci, aby jen ostal osamělý. Blíží se válka, Dagmar nejinak než táhnouti spolu do boje: zjevem svým pak strhne všecky odbojníky od biskupa, jenžto se vzdává

králi; soud nad ním Dagmaře ponechaný jest opět — odpuštění. Odbojníkům pak odpouští v nezměrné dobrotě své, Valdemaru snad i přílišné, všechny dávky i daně! »Černý rytíř« odevzdav meč, nepoznán odešel, jiní Černínovci s dlouhým listem od Dagmary vracejí se do Čech. I biskup Valdemar zmizel. — *Čech* dává králi podniknouti výpravu proti pohanům, a to k řeči zrádného strýce, jenž jakoby sám za hlasatele víry tam se chystal, a zatím doma vypukne vzpoura: Dagmar na hradě svém s jedinou Kristinou a panošem, posléze sama zajata. Věrný lid, v čele pan Globe, komická jinak postava poselství námluvčího, dle nového rysu tohoto však dobromyslná a oddaná, udeří na hrad; mezi bojem vrací se také Valdemar vítězný, an biskup Němce na pomoc očekává. V rozhodné chvíli rytíř jakýsi žene útokem na biskupa, Dagmar zabrání tomu, zatím biskup jej skolí;

„Dagmar“ ze rtů hleslo — meč mu klesl z ruky —
na prsa dlaň tiskl —
a kles právě k nohám královny —;

i ji chce zavražditi, panoš však právě odpoutaný přispěl na pomoc a sám se žene po biskupu; Dagmar opět zabrání:

Nebes posvátná kol něho zář se stele;
byť ten oděv hostil světa vyvrhele,
nesmí tknout se ruka posvěcené lebi.
Ta, jež chmurnou oblasť pozemskou mi zjásá,
ducha nad nicoty bezdnem vznáší: víra
chránivě plášť hvězdný před ním rozestírá,

a tajným průchodem jej vypustí, ano takou dobrotou téměř zkamenělého v úkryt vystrčí. Zavražděný onen rytíř je pan Strange: spona při něm nalezená, již Dagmar panoši byla darovala, pan Strange pak jemu uchvátil, vysvětluje Dagmaře tajemství dávné lásky jeho... Brzy potom přibude král s vítězným vojem. Ve výpravu pana Lykke o bohatýrských skutcích velmi krásně vbásněna legenda o svatém praporu, křesťanům ve výpravě na pomoc seslaném, a prvá zpráva o Berengarii portugalské. Vůbec v této části básníku platně posloužily některé rysy národní tradice dánské, o nichž později se zmíním. (O. p.)

Posudky.

Květy. Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Redaktoři *Sv. Čech* a *Dr. S. Heller*. V Praze. Ročník VII. 1885.

Jako všeobecně známo stanovisko »Květů« v písemnictvě našem, tak netřeba šířiti slov o jejich literarním významu; stačíť si uvědomiti, že za to sedmiletí, co vycházejí, jistě a důsledně jdou za cílem, jejž si vytkly, a že by neměl o nové české písemnické produkci obrazu celistvého, úplného, kdo by nesledoval »Květů« číslo za číslem.

Majíce obrátiti pohled na ročník VII., vyšlý r. 1885., předem všimneme si prací poučných.

Hojně zastoupen jest letos literarní životopis a dějepis. *J. Arbes* nakreslil mistrnou rukou strastiplný, potulný život neoceněného, zapomenutého, za minulé půlstoletí nejgenialnějšího herce českého, — našeho Keana — Fr. Krumlovského. Článek jest též bohatým příspěvkem k dějinám našeho divadla vůbec a probuzení národního. *Servác Heller* stručně ocenil činnosť Fr. V. Jeřábkovu, *Fr. Stránský* Ad. Heydukovu. Úryvek *Fr. Kvapilův* o Slowackého pobytě ve Florencii obsahuje některé nové charakteristické rysy z povahy básníkovy. *Karel Tůma* líčí obšírně, škoda, že zase — jako vždy — slohem nemálo bombastickým neúmornou, nezištnou činnosť a tragickou smrť rekovného vojevůdce, šlechetného poctivce, obětavého lidumila generála Gordona. Při nejlepší vůli nemohli jsme postřehnouti rozumu slov p. spisovatelových, an dí, kterak Gordon důvěřoval »ve svého Boha, kterého vzýval v hloubi zbožného srdce, avšak beze vší bigotterie; protříbiv sobě na způsob vzdělanců stol. 19. názory své

náboženské duchem filosofičtějším, než by snesla věrouka kterékoli církve« (?!). I v citatech z deníku Gordonova proneseny jsou místem náboženské názory podivné slovy ještě podivnějšími. — Důkladný rozbor, jemuž podrobuje *Dr. P. Durdík* dramatické práce J. S. Turgéněvovy, oživen jest hojnými zajímavými zprávami životopisnými. — *Fr. Bačkovský* uveřejňuje zevrubné pojednání o časopisech, které kdy u nás vycházely pode jménem »Květů«; článek bude literarnímu historikovi znamenitou pomůckou velevítanou. Sem druží se též *Al. Mattuškův* obrázek o někdejších českých bálech, obestřený všelikým tím půvabem jarého, probuzeného života národního. K padesátiletému jubilei illyrismu na slov. jihu napsal *Jan Hudec* vroucí vzpomínku; tu a tam mělo v ní býti podáno vysvětlení obšírnější. *G. Dörfl* seznamuje nás s ossianskou poesií ve Skotsku; ukázky z básní keltského protobarda toho mocně jímají hloubkou, opravdovostí citu a názorností. *Dr. Josef Durdík* řeší otázku o kráse truchlohry, předeslav apologii divadla vůbec a dolíčiv jeho všestranný význam. Tajemství pravé tragedie vidí v pádu osobnosti vznešené za účelem očisty ode truchlosti všední, miznoucí před velikostí idee, za niž rek, nositel její, podléhá. — Z dějin setkáváme se se stručnou, jadrnou statí *Fr. Čuhla:* »Styky Anglie s Rusí za posledních Rurikovičů.« Pilný pěstitel dějin kulturních *Dr. Z. Winter* přispěl zajímavými, zde onde trochu štiplavými zprávami o posledních soudech s písmáky v Rakovníce. Čteme: »Po bitvě bělohorské národ náš, převalnou většinou jsa víry protestantské a poněkud i bratrské, přiveden jest reformací k víře katolické tak důkladně, že tou metamorfosou málem byl by ztratil býval byt i život.« Inu jak pak jinak! — *Jan Krejčí* podal obšírnou hydrografii Brdských hor; cenu práce odhaduje samo jméno autorovo.

Článků národopisných zaznamenati jest nám několik. *H. Kaizl* sebral úsudky jednotlivých národův o národech druhých v rozmarnou stať: »Mezinárodní zdvořilosti.« *Fr. Vykoukal* uvažuje o jesličkách a vánočních hrách zejména u nás a na Slovensku. Z téhož péra pochodí zdařilá drobotina »Máj na vsi.« — Přečta důkladnou rozpravu *Fr. Stránecké* o vínku a úvodnici na Moravě, čtenář s pí. spisovatelkou mani zatouží po obnově národních krojů našich. *Josef Smola* sebral a důmyslně spořádal celou řadu pověrečných zaříkadel, »lékovadel« od všelijakých neduhů; v jiné práci zpravuje nás stejně šťastně o zažehnávání a zaklínání mračen. Ze staročeské zdravovědy podal *J. Dědeček* několik pěkných ukázek, zejména zajímavých pravidel makrobiotických. — Pravou ozdobou letošního ročníku »Květů« jest několik důkladných cestopisů. K Ad. Liebscherovým a J. Věšínovým obrazům ze Slovenska napsal *R. Pokorný* obšírný text, jen že ho neurovnal, jak by bývalo náležito. *J. Štolbova* vzpomínka na Visby, truchlý pomník zašlé slávy, dojímá vážnými reflexemi; těžištěm zevrubného článku *J. I. Toužímského* o Plovdivě jest obšírná úvaha o poměrech národnostních a politických; *J. Wagnerova* črta »Za oceánem« vyznačuje se přehlednými zprávami historickými, *J. Rysovy* obrázky s Kolchidy poutavými podrobnostmi.

Dr. K. Kuffner přispěl studií fysiologickou: »Přehmaty života,« s četnými překvapujícími doklady pokusnými. Bilance závěrečná mnohého asi čtenáře ochladí: život náš až na jediné vědomí není prý než dlouhou řadou samých přehmatův. A což asi řekne básník, uslyše, že plod jeho »božského nadšení« jesti pouze přehmatem obrazotvorných buněk gangliových? *Bedřich Katzer* napsal studii »O nejobtížnějších z problemů, které člověka všude obklopují,« o životě a smrti. Vzdav hold jednotě hmoty a po úvaze o ní uváděje závěr, že prý není mezi světem živým a neživým základního rozdílu látečného a že tytéž síly, které působí při tvorbě anorganických těles, účinkují také při vzniku organismů, probírá rozličné různé názory o plození bezmatečném i theorie prvoplození završující; posléze jedná o smrti a jejích příčinách. Rozum svůj p. spisovatel vyslovuje vždy skromně, drže se ovšem nepokrytě názorův »exaktní« vědy. Soudu nám tu vynášeti nelze; divně do pravdy zněla nám věta, že »církev vůbec se pilně zastávala jakéhosi prvoplození ve svém vlastním smysle na základě slov bible, že země a voda vydaly ze sebe všecko stvoření.« Týž p. spis. podal poučnou causerii »O kávě.« Za naší doby nitroglycerinu

a dynamitu přijde čtenáři zajisté velmi vhod obsáhlá práce *J. Jettmarova* »O látkách explosivních.« — Psychologická studie *Fr. Procházkova* o smíchu a pláči pěkně se řadí k úvaze *Dra. P. Durdíka* o naivnosti a blaseovanosti. Lehký úsměv, který čtenáři mimoděk vynutí první díl práce, ledovatí, poslouchámeli dále ony závažné, zlaté myšlénky o blaseovanosti, jež i v životě českém soukromém i veřejném šíří se čím dále tím záhubněji. Kéž si upřímných slov p. spisovatelových všimne zejména naše vychovatelstvo! —

Posudkův o písemnictvě českém obsaženo ve »Květech« poměrně málo a vynikají známou již u nás shovívavostí. (O. p.)

Ruch. Ročn. VII. Red. *Fr. Brožík* a *Fr. Kvapil.* V Praze. 1885.

Jako ročník dřívější tak i tento zahájen povídkou od *Karoliny Světlé,* nadepsanou »Na košatkách.« V ději povídky té frater Serafin jako námluvčí zdá se býti zbytečným.

Druhá delší práce téhož časopisu jest: »Aspoň se pousměj!« od *J. Arbesa.* Úvod povídky této jest roztažen neméně než ve čtyřech číslech, a z toho se čtenář nedovídá nic jiného, než jaká byla světnice, jak hořela svíčka, jaké šaty měla Cecilie a její muž a snad ještě, co vítr venku dělal. Nedočkavý obyčejně těch několik listů přeskočí. — Děj sám nevyniká ničím. Emerich Moravec nemůže si získati sympathií, neboť p. spisovatel sám o něm praví, že příliš brzy začal žíti a také brzy sestárnul. Cecilie klesla, avšak u ní aspoň jakž takž učiněno spravedlnosti zadosť. Leč osoba farářova je v mlhách. Buď byl lidumilem, jak o něm spisovatel praví na konci, pak nehodí se k takové staffaži v povídce, nebo prokazoval dobrodiní jen z raffinované vypočítavosti — potom není v charakteristice jeho důslednosti. Ovšem dle našeho ponětí o mravnosti. Možná, že p. spis. má o mravnosti poněkud jiné mínění. Marně bychom v povídce této pátrali po osobě, která by svými světlými vlastnostmi byla kontrastem k takovému množství stínu.

Jak docela jinak, lahodně, čtou se »Litevské črty« od *Edvarda Jelínka!* Jsou to sice jen drobotiny, ale z každé postavy dýše zdravá poesie života. Usmějeme se snad starému sluhovi Josefu u paní maršálkové, ale přiznati musíme, že se ti dva rozloučiti ani nemohou. K dětinské stařence patří jen Josef.

»Malovaný vějíř« od *Jana Liera* má počátek mnohoslibný, zauzlení velmi pěkné, ale konec je nepřirozený. Tak násilného rozřešení nebylo třeba, a nedá se ani z povahy professora Diviše vysvětliti; mimo to spočívá na samých lžích a klamech.

K povídkám rozhodně zdařilým dlužno počítati též »Předci — potomci« od *Al. Dostála* a hercegovský typ od *Josefa Holečka* »Poturčenec Spao Spaič.«

Kratochvilný obrázek *Sigm. Wintera* »Pod svícnem« a »Paní Žofie« od *Koldy Malínského* líčí velmi dopadně život v menších městech století minulých.

Čeho bychom v ročníku příštím neradi postrádali, jsou články a úvahy *B. Bernaua,* který podává velmi cenné příspěvky k dějinám umění stavitelského v Čechách, zvláště o hradech a radnicích památných.

Illustrace »Ruchu« jsou namnoze původní, zvláštní zřetel věnován umění slovanskému. Některým původním kresbám vytýká se však nedostatek elegance ve provedení.

Vánoční album téhož časopisu v prosinci vydané obsahuje příspěvky od Heritesa, Boženy Kunětické, Aloisa Jiráska, Josefa Holečka a j. Z illustrací na prvním místě sluší zmíniti se o Madoně Sixtinské. Titulní list ozdoben je případným obrázkem od Aleše. *J. P.*

Dějiny filosofie nejnovější. Sepsal *Dr. Josef Durdík.* Část I. V Praze. 1885. Str. 224.

Ve studiu filosofie nezbytnou a podstatnou jest část dějepisná, podstatnější než ve kterémkoliv jiném oboru. Jestiť thema stále totéž, řešení však pořád jiné a jiné, a přece v základech úzce příbuzné, prováděné totiž s toho či onoho hlediska, soustavy, a proto ve výsledcích rozdílné. Ano učiněny, ne bez prospěchu, pokusy, postaviti dějiny filosofie za úvod do studia samého, neb docela za východisko samého badání a zkoumání podrobného: prvé učinil na př. ve krasovědě dříve již *R. Zimmermann,* druhé ve filosofii na př. nejnověji *Strümpell;* ve speculativním bohosloví methoda ta

dávno již panuje. Dojem, jaký si člověk z průpravy takové odnese, bývá ovšem různý: mně alespoň za četby podobných děl o dějinách filosofie, jichž nyní obzvláště Němci úžasnou měrou si spisují a vydávají, připadá vždy na mysl brošura, jížto nedávno vtipný německý jistý socialista odpověděl jinému neméně vtipnému německému filosofu k brošuře jeho: Die Philosophie des Elends; nápis oné totiž jest: Das Elend der Philosophie. Ano leckterý dějepisec filosofie, jakoby tušil, jaké asi úsudky vzbudí kniha jeho, neváhá předeslati dějinám svým rozpravu, že je skutečně nějaká filosofie ta pravá a že jest nějaké filosofie potřebí! Neboť zdá se, jakoby vrchní zásadou filosofů bylo: errando discimus, a to tak, že přes prvé ke druhému jakoby ani dostati se nechtěli . . .

Však my si do záplavy knih o filosofii nesmíme stěžovati; *Durdíkův* spis »vyplnil citelnou mezeru,« »vyhověl dávno cítěné potřebě« — v ten rozum asi časopisectvo naše jej doporučovalo, »nechtějíc opakovati otřepaných frasí«: proto snad mnohý vzdělanec náš, v pravém slova smyslu, povšimnul si spisu toho, a nebude od místa o něm obšírněji promluviti. Jest sice neúplný, an byl vydán, »k naléhavému s četných stran vyzývání, jen pokud hotově vytištěn jest,« ale obsahuje látky dosti — od Kanta až po Herbarta —, aby soud o něm byl pronesen. Spisovatel, jak známo, již r. 1870. (v Praze) vydal »Dějepisný nástin filosofie novověké. Díl I. Od Descartesa až po Kanta,« tak že by náš spis byl jaksi dílem druhým, a tudíž posudek měl vlastně začínati o díle prvém; že však dobou již jest poněkud vzdálen, a spisovatel sám o něm se nezmiňuje, přecházím ihned ku Kantovi, jímžto spis počíná — nehledímeli k §. 1. (Rozvrh dějin filosofie), který, když nepodán širší rozhled takořka situační, takto je věru prazbytečný.

Po dějinách filosofie žádáme, aby nám předně podaly stručně a jasně hlavní rysy té které nauky; jestli tu ve výkladě co sporného, aby nám alespoň naznačily spornou věc a důvody proucích se stran buď uvedly neb aspoň udaly, kde je hledati máme: tudíž v díle vědeckém, širšímu obecenstvu určeném, nezbytny jsou jaksi dějiny filosofické literatury, to jest t. ř. literarní apparat, který zvláště v našich okolnostech literarních i z praktických příčin jest žádoucí Durdík podává nauku zcela jasně, slohem plynným a zřetelným, někde až příliš zřetelným, nevědeckým: poznámek a údajů literarních však, jakož ve všech svých dílech vůbec, střeže se i tu, kde jich naprosto žádati jest, velice úzkostlivě; a proto kniha činí dojem vytištěných přednášek školských, nikoli dojem spisu vědeckého. Neupírám, že Durdík v methodě své není osamělý, ano ani originalní: při spise tomto nemálo nápadna jest podobnosť se spisy berlínského bývalého prof. *Friedr. Harmsa,* zde zvláště se spisem »Die Philosophie seit Kant. Berl. 2. A. 1879.« Avšak tím, jak samo sebou se rozumí, vada ještě nestává se předností, a potřebí prohlédati k účelům a okolnostem, za jakých spis který vydán. A třebali býti upřímným, ve spise Durdíkově postrádám, co na př. ze spisu Harmsova samo sebou se jeví, že by dějepisec náš byl ke všem controversám prohlédal, kterých u Kanta přece jest nemalé množství, tak že se dosud plní nejen celé listy odborných časopisů filosofických, nýbrž i celé monografie samostatné.

Dále žádáme, aby vysvětleno bylo, kterak souvisí ta která nauka s naukou dřívější. U Kanta, který jak známo velmi slabé měl vědomosti v dějinách filosofie mimo své nejbližší předchůdce, stránka ta zvláště jest zajímavá: Durdík pak jí vyhověl alespoň potud, pokud doktrinářský ráz díla jeho mu dovoloval.

Posléze, ať pomlčím o životopise toho kterého filosofa a jiných požadavcích podřízených, nade vše jiné žádáme dějepisu kritického. V dějinách filosofie jest věc ovšem poněkud obtížnější než kdekoli jinde. Z tolika soustav filosofických žádná ještě nedomohla se uznání obecného a nepopíraného; »stanovisko« pak dějepiscovo obyčejně i kritiku jeho zbarvuje tak či onak. Avšak zásady logiky formalní jsou vždy platny, též o soustavě protivné a tu po výtce: jich tudíž i kantovec ve kritice Kanta užiti povinen jest. Durdík, jak známo, jest herbartovec a ví zajisté, jak Herbart

sám soudil[1]) o přednostech a vadách Kantových: a přece o kritice negativní v celém pojednání o Kantovi není téměř ani památky, jakoby se vše samo sebou rozumělo; na nejvýše tu a tam, kde hlasy odporné příliš hlasité jsou, hájí Kanta ne rozborem filosofickým, nýbrž pathetickým retorismem. Co by tomu řekl Kant sám, »kritik« par excellence? I zde zmíněný nedostatek co do literarních dat jest nemálo osudný.

U jednotlivostí nelze nám ovšem prodlévati, jak by věc vyžadovala. Ostatně vytkli jsme hlavní přednosť podobného díla, i díla Durdíkova, že totiž velmi jasně, srozumitelně a dopadně dovede věc podati, u pouček, jejichžto smysl zjištěn, přesnosti nic nezadávaje. Tu a tam snad bude někdo postrádati určitějšího, vědečtějšího formulování pouček, místo neb aspoň vedlé dlouhých, přímo popularních výkladů.

Osobnosť Kantova, jemuž věnováno přes polovici knihy, náleží k nejctihodnějším mezi filosofy. Jsa mužem přísné vědy, přísně, beze všech zájmův, ač ovšem také bez nezbytného ohledu na základy již zjednané a postavené, věnoval se badání kritickému v nejširším a nejhlubším slova smyslu. Úkolem byla mu otázka: »Kterak jest možno poznávati pravdu?« Řeší pak ji hlavně třemi slavnými spisy: Kritik der reinen [theoretischen] Vernunft (1781. po prvé; Durdík na str. 5. omylem tiskovým má 1881.), Kritik der praktischen Vernunft (1788.), Kritik der Urtheilskraft (1790.). Charakteristický znak filosofie jeho pak je ten, že všechno a poznání všeho odvozuje ze zvláštnosti ducha lidského. V posledních důsledcích věta ta vede k naukám úplně akosmistickým, o vrozených představách aj., které v našich bohoslovných učebnicích obyčejně Kantovi se podkládají, on jim však přímo neučil. Podstata nauky ve spise prvém jest, že theoretický rozum poznává jenom zjevy věcí o sobě, a zjevy ty jen jakožto poznávané dle jednoty kategorií slovou faenomena, naproti věcím nutně předpokládaným, noumenům. Kategorie jest známých 12 forem myšlení a soudu našeho; i poznáváme tak, že jimi v jednotu zpracováváme názory (v čase a místě), taktéž ve zvláštnosti ducha našeho spočívající, toto pak se děje prostředkem »schemat« obraznosti. (Metafysicky pak, o povšechném, myslíme »ideami« [světa, duše, Boha], rovněž z rozumu pocházejícími). Durdík pojmy prvější ne zcela přesně odděluje aniž jich vytýká, snad aby nemusil Kantovi vytknouti, že sám tak v nich kolísal, hned v tom hned v onom smysle jich užívaje. Tím nešťastnější však jest mluviti zde u Kanta o starém formalismu na př. syllogistiky, byť se dálo i za příkladem Kantovým: sotva lze si zajisté pomysliti umělejší hříčky schematisující, nežli jsou právě Kantovy kategorie a co s nimi souvisí.

Kantova kniha prvá končí jednak skepticismem: máme poznání vůbec platné, ale jen formalní, jen že právě formy myšlení jsou u všech stejné; nemůžeme říci, že věcí nelze poznati, sice by jsoucnosť jejich byla pochybna, ale nepoznáváme; — jednak hádankou, neboť proč a kterak formy ty jsou vůbec platny? Jak bude s pravdou, kdyby nebyly? Dle Durdíka je tak všecko v pořádku: nevyvrací vědecky námitek, jichž je množství, nýbrž pouze zle se obořuje na protivníky, a tu střílí již až za terč, totiž na protivníky náboženské, kdežto otázka jest přede vším a po výtce filosofická, noetická. Zrovna neuvěřitelně zní vývrat na str. 56.: »Faenomenalismus nepříčí se učení křesťanskému, nýbrž jemu zrovna v ústrety přichází a napomáhá. Učený jesuita P. T. Pesch napsal proti Kantovi pojednání, kdež pořád vážně si počíná (sic) a s plným vědomím se domnívá, že vyvracuje něco z Kanta: jen měl dáti knížečce jiný titul a neměl citovati (Durdík pravidelně píše citovat) sv. Pavla; titul totiž jest: Das Weltphänomen, a citat, že zajde tento svět (παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου) — což necítí pánové blízkosť obou stran? Svět — zjev — a zajde!« Přiznám se, že passus ten na mne působil komicky. Pavlovo σχῆμα (1. Kor. 7, 31.) a Kantovo φαινόμενον!! Škoda, že si Durdík nevzpomněl hned zrovna na Kantovo »schema« (srv. nahoře): σχῆμα a schema, tu to máme! Zdali by však asi učený

[1]) a herbartovci soudí; srv. na př. *Ch. A. Thilo*, Einige Beitr. zur Prüfung der theor. Ansichten Kants. (Ztschr. f. exakte Philos. XIII.)

theolog a filosof P. Tilmann Pesch S. J. také řekl o Durdíkovi, že si tu »vážně počíná?« (O. p.)

Sborník paedagogického semináře při české universitě, kterýž řídí professor *Dr. G. A. Lindner.* (1882.—1885.) V Praze. 1885.

Skutek, že »nikde nezračí se pochybné postavení paedagogiky tak zřejmě, jako v zákonodárných ustanoveních o přípravném vzdělání budoucích učitelů na středních školách,« kde veškerá péče hledí k tomu, aby kandidat tohoto stupně učitelství osvojil si co nejvíce odborné učenosti bez ohledu k tomu, zdali naučenému řádně učiti dovede, bylo asi nejdůležitějším důvodem, proč při české universitě v Praze zřízen seminář paedagogický, jehož ředitelem je známý paedagog G. A. Lindner. Účelem semináře toho jest usnadňovati přechod od theorie ku praxi, čili »naváděti členy k samostatnému vniknutí ve vědeckou paedagogiku a živiti v nich ducha paedagogického, jenž zvyšoval by jich způsobilosť k učitelství.«

Členův ústavu tohoto jest 36, posluchačů 26. A tito vystupují jaksi společně sborníkem tímto, jenž má repraesentovati činnosť jejich v dosavádním tříletém trvání semináře.

»Sborník« obsahuje celkem 18 prací mimo úvodní a závěreční přídavky. Jsou to práce původní i složené nebo přeložené, ale vesměs cenné. Jako v každé nauce, nejsou ani v paedagogice arciť dosud náhledy vesměs ustálené, a proto i ve »Sborníku« jest několik málo míst, o nichž budou náhledy různiti se; avšak nepatrnosti takové celkové ceně na újmu nebudou. Některé články jsou bohaty novými myšlénkami a návrhy, které aby došly povšimnutí v nejširších kruzích vychovatelů českých, jen věci dobré na prospěch bychom si přáli (na př. »Kterak lze sloučiti vyučování se zkušeností« [od *Groha*]; »Jak možno při vychování využitkovati snahu po napodobování« [od *Osvalda*]; »Názornosť při vyučování dějepisném« [od *Mattušky*] a j.). Jiné články uvažují o některých otázkách časových, jako: »Zdali a pokud dá se vyučování zmechanisovati« (od *Havránka*); »Jak budeme u žáků na gymnasiích pečovati o jasný sloh?« (od téhož) a j. Také několik článků věnováno dějinám školství: *Mattuška* pojednává o škole v Kaplicích, *Božkov* o staré škole bulharské, *Novák* o Tomáši ze Štítného atd. Jak viděti, postaráno bylo všemožně i o žádoucí rozmanitosť knihy.

Čistý výtěžek věnován bude cele spolku pro podporování českých filosofů.

K.

Twardowski. Báseň *J. Vrchlického.* (O)

A takovýchto nesrovnalostí jest ve Twardowském více. Především co se týče prokletí dítěte. V hovoru se Šimonem zeman pravil, že v prvním víru zlosti dítě proklel, později však zase praví knězi, že sice hned když při návratu mu nesli dítko vstříc, cítil, že není jeho, že však zavřel v srdce hloub žal svůj, že byl vlídný, shovívavý, že snášel všecko bez únavy, až teprve jednou v divém jakéms zmatku proklel dítě i matku, a sice několik dní přede křtem. — I o matce Twardowského různy jsou v básni údaje. Na počátku vypravuje se, že umřela přede křtem. Křtěn pak byl mladý Twardowski asi jako pětiměsíční hoch. Vypravujeť zeman: Pět měsíců, co vrátil jsem se domů, má žena chřadnouc, žije v dumě snivé. Tomu nelze rozuměti přece, jak *Miřiovský* v »Pokroku« dí, že Twardowski vrátiv se po pěti měsících, nalezá synáčka. V té pak rozmluvě Šimon vypravuje, že dítě dosud pokřtěno není, a Twardowski káže, aby bylo pokřtěno. Při křtu se již duch matčin vznášel nad dítětem, a knězi pak vypravuje zeman sám o smrti manželky své. Ale v dalších zpěvech to vypadá, jakoby matka Twardowského daleko déle byla žila. Tak Twardowski vypravuje, že první jeho lásku pravou, děvče to sirotka, matka k sobě vzala ze soucitu (str. 52.), pamatuje se, že i jej matka kdysi na dobrou noc křížkem žehnala (str. 105.) a j.

Nevysvětlitelno jest dále, jak mohl Šimon věděti o rozbití obrazu krále Soběského, když se tak stalo teprve ve přítomnosti kněze až po útěku Šimonově z domu? — I líčení života Twardowského není ve všech částech souhlasé. Kdežto na př. Twardowski sám na konci svého života o sobě praví:

> Ó blázne, blázne, kde jsi byl!
> Ty s nevěstkami prodajnými
> jsi hejřil, líbal se a pil,
> a to jmenuješ, že jsi žil,

a ďábel na str. 100. na př. mu vypráví, že »to děvče dnešní noci, tuším, bylo ještě pannou,« a na str. 107. mu vyčítá, že mu poskytl »sličné ženy nahé objetí,« vyčítá mu ďábel na str. 110.:

Já často říkal, líbej živý ret,
vše darmo, tebe nikdo nezléčí,
svou fantasií v školských knihách těkáš,
a když jsi sklamán — pak se na mne vztekáš.

Vidno z toho, že i sám Vrchlický si představoval v mysli Twardowského jinak, než se mu zdařilo jej vylíčiti.

Snad to budou mnozí za maličkosti pokládati, a uváděti, že básník náš zcela a hlavně se oddav hlavní a základní idei své, vedlejších méně dbal a tak nesrovnalosti tyto zavinil. Nám však, kteří jsme ukázali, že už ve hlavní komposici tato báseň jest pochybena, jsou nesrovnalosti tyto jen novým důkazem, že Vrchlického Twardowski jest práce velmi kvapná, povrchní a nepromyšlená.

Vytknuto bylo též chvalně, že prý reflexivní živel »přilehá těsně k epické materii a podřizuje se jí formalně šťastně a případně.« Nuž ani tato chvála není bezvýminečně platna. Vizme na př. křest Twardowského. Tu nad dítětem se vznesly duch matky a zlý duch. K této sceně přidává básník slovy andělovými tuto reflexi: »Bláhovci! Slova nedoletí do výše; sotva vzdechy se tam dostanou: nebo kdyby všecko měl zvěděti bůh, čím jásá, úpí nebo klne to pokolení, zapomněl by na úlohu svou, která větší jest, než býti rozsudím vášně a choutek lidských.« Avšak ona slova, ono přání a ono prokletí nepronášejí lidé, nýbrž duch matky a zlý duch. Bylo by tudíž daleko případnější bývalo, aby se byl anděl proslovil o poměru Boha k duchům a snad k duchům zlým zvláště, než o poměru Boha k lidem.

Nešťastně jest zvoleno blábolení Twardowského o bludičkách, které si obral Vrchlický, aby tomu nějakému »hloupému školometu« mohl se vysmáti. Tu věru mohl sobě nějaký pádnější příklad vybrati, neboť tím způsobem o bludičkách sotva který školomet bude mluviti. Twardowskému studentu, filosofu a pátrateli po pravdě blábolení ono nedělá velikou čest: mohl přece činiti rozdíl mezi básnickou svou představou bludiček jakožto slzy duchův a skutečnými světélky, ať již jsou čímkoliv, a ať to víme nebo nevíme.

Kdežto zde však bychom ještě viděti mohli a kdyby celá věc byla zdařilejší, i viděli duchaplnou satiru na všelijaké pedantství a směšné vychloubání, octl se Vrchlický již úplně v polemice, do básně této zrovna se nehodící, svým zpěvem Shnilé duše, mezi něž vedlé prospěchářův, odrodilců počítá též brusiče a samo sebou se rozumí i kritiky, ovšem jak se domníváme právem jen ty, kteří Vrchlickému se neklanějí v nejhlubší pokoře, což přece dodati měl, aby nepovstalo nedorozumění a někdo i kritiky Vrchlického vychvalující neměl za shnilé duše. My totiž nemůžeme pochopiti, proč se s těmito shnilými dušemi dává Vrchlický setkati Twardowskému v prostranství světovém tam, kde už je rarach v pytli má a ve vysoce zasloužený osud nese, do pekla totiž, kam by asi Vrchlický všechny kritiky a brusiče sám nejraději poslal. Neboť toto setkání nedokazuje to, co Vrchlický míní dokázati, nýbrž pravý opak: právě proto, že se na onom světě setkal s kritiky atd. v pytli rarachově, mohlo mu aspoň negativní pravdu hlásati, že co tito lidé na světě hlásají, jest tak hrozná nepravda, že tím čertu do drápů se dostávají, nu a to přece veliká vymoženosť. Mohlť z toho ostrovtipný Twardowski tu míti útěchu, že tedy opačná a protivná mínění ku pravdě se aspoň blíží. Tedy ne elegicky měl vyzněti konec zpěvu toho:

S bolem zachmuřenou lící
Twardowski se spouštěl k zemi;
hledal pravdu, ručejemi
světla plout chtěl v božství tuše,
a co našel? — Shnilé duše.

nýbrž snad neli vítězně, aspoň s jakýmsi uspokojením.

Proč jej bolelo, že shnilé duše čert měl v pytli, suď sám Bůh.

Co se myšlénkové stránky týče, upozorňujeme ještě na výrok následující, jenž dle všeho cosi znamenitého býti má. Twardowski se táže, kde je pravda? Ďábel odpovídá, že pro lidi pravdy není. Když pak naléhá Twardowski, že ji chce objati, slibuje ďábel, že ji ukáže. I volá Twardowski: »Je tedy ještě něco vyššího? Jest ještě rozkoš na světě, v níž se člověk bohu podobá?« »Ano,« dí

ďábel, »ale posud jsi neschopen ji pojmouti.« »Kde je to víno,« blouzní Twardowski, »bych se jím opil, jak sluje v řeči vyvolených?« Nuž ďábel odpovídá: »Myšlénka! — ale zatím se upokoj se ženou.« Difficile est satiram non scribere! — Ostatně bychom se velmi mýlili, kdybychom se domnívali, že jest báseň tato vyplněna četnými a hlubokými myšlénkami. Právě v této příčině jest báseň dosti chudička. Několik výroků o umění, něco polemiky, a jsme hotovi. —

Jako zpěv Shnilé duše až na svou polemickou stránku vtipný a ironický nedobře se hodí v komposici celkovou, rovněž i zpěv Ballada o pavoukovi, sám o sobě velmi pěkný, netvoří nikterak nutný článek v organickém řetěze celé básně naší, a k hlavní idei se nevztahuje. Ballada o pavouku sama o sobě jest úplně zakončený celek a celkové pásmo básně naší by se nikterak nepřetrhlo, kdyby ballady této nebylo. Ballada tato zajisté jen proto se tu nalezá, aby patrna byla souvislosť básně této s pověstí. Ostatně vůbec souvislosť jednotlivých zpěvů není přísně motivována vůbec. Tím, že otec Twardowského proklel, chce zlý duch nabyti nad ním moci, ba domnívá se a jest pevně přesvědčen, že mu Twardowski neujde. Znepokojuje ho stále a jest příčinou, že Twardowski svede dívku onu. Na to se mu Twardowski beze vší smlouvy vzdává a prokáže mu první službu tím, že mu ukáže pravou historii jeho původu. Na to následuje ballada o pavoukovi, kde tedy Twardowski se nám představuje jako čaroděj bez ďábla. Proč se chtěl čarodějem státi, zda snad také, aby hledal pravdu, o tom básník nevypravuje; proč přestal býti čarodějem, nevíme též. Dejme tedy tomu, že se tím chtěl dopátrati pravdy, a že nedopátrav se jí tímto způsobem, čarodějnictví nechal. Hledal tudíž pravdu ve scholastice a mystice, a nenaleznuv jí ani zde a spokojiv se s ďáblovou duchaplnou poznámkou, že jest pravda myšlénka, a on že ji pojmout nemůže, netrudil se mnoho, nýbrž lhostejně přihlížel k čarodějnickým kouskům ďáblovým a přál si teď viděti vášně sílu, vášně hnutí, chtěl viděti furie, jež vyplašeny do věků padly prokletí, v objetí lásky. Na to mu je předvádí ďábel a ony vypravují skutečně velmi široce o vášnivých svých výbuších. Ku konci viděl Evu a spatřiv její bídu, odhodlal se bojovati a trpěti. Boj tento ovšem, jak hned zpěv 7. vypravuje, záležel v hraní karet, v plném džbánu a kyprých ženách. Tím mu však posloužено nebylo, chtěl světem letěť, ale slzou, kterou zaplakal pro upomínku na mládí, klesl zpět. V dalším zpěvu nám ďábel vypravuje, že poskytl mu již největších slastí trojici: krev révy, sličné nahé ženy objetí a »v posled oř, s nímž vichrům v zápětí na rtech svých píseň světem můžeš hřímat,« o čemž však v básni celé není ani slovíčka; ale Twardowski vším tím není spokojen, cítí jen, že vše jest klam, načež jej v tom ďábel jen potvrzuje kapucínem a židem. Seznav i v Benátkách klam, šel zase hledat pravdy, ale do ovzduší, a tu našel shnilé duše. I šel, jak nám 11. zpěv vypravuje, zase naklonit sluchu svého k tepnám přírody, ale nadarmo.

Z toho, tušíme, vidno s dostatek, jak není tu určitě promyšleného obrazu, jak by to při filosofické básni takových rozměrů očekávati se dalo. Srovnání s Goethovým Faustem právě v této věci pro Twardowského smutně vypadlo. A z této příčiny i Vocelovu báseň daleko výše klademe nad Twardowského. Vocel se celkem držel Goetha rovněž, ale nejen v těch docela zevnějších věcech, jak jsme nahoře pověděli, ale i v motivování děje samého, což mu značně prospělo. Vedlé toho Vocel dovedl i myšlénku tak eminentně »lidskou« i se slovanským původem svého Jana dobře spojiti a vůbec básni své vtisknouti kolorit národní. Obměniv pak ideu Goethovu, pracoval i dosti samostatně. I Vrchlický chtěl ve Twardowském Poláka představiti, a učinil to skutečně hlavně na konci básně, musil však přibrati na pomoc značný anachronismus. Jediné formou zevnější, básnickou technikou a dikcí vyniká ovšem báseň Vrchlického nad Vocelovu, nikoli však svým vlastním krásnem básnickým, svým literarním významem.

Rozhodovati o správnosti idee Vrchlického, řekli jsme již nahoře, že vůbec nebudeme: vymykáť se to z rámce rozpravy jen aesthetické a musili bychom zaběhnouti v rozpravu filosofickou o předmětech nejobtížnějších. I vyslovujeme

se v ten rozum, že jako záhady té životní platně nerozřešil ani Goethe, ani náš Vocel, ani jiní básníci, nerozřešil jí ani Vrchlický. I tu v básni jeho jsou uloženy pouze některé záhady, ale v počtu daleko menším, než u Goetheho, ba vlastní reflexivní živel v této básni jest (mimo prolog) silně v pozadí a vystupuje nejvyšší měrou až teprve ve zpěvu posledním, kde však již Vrchlický dává výraz svým snům a tužbám o budoucnu.

Dosud jsme mluvili hlavně o vadách básně této: bylo by tedy spravedlivo mluviti též o jednotlivých krásách. Jsouť tam také, ale spočívají hlavně jen ve stránce vnější formalní a v dikci, ač i tu bychom mohli některé vady vytknouti. Jakkoli důležitou váhu klademe i na tuto vnější formu, a zejména na plný souhlas vlastního krásna básnického s vnější formou, přece vždy vlastní krásno básnické nám přednějším jest živlem, a o tom již s dostatek jsme promluvili. Vypočítávání formalních krás však trvalo by dlouho a nezajímalo by: ostatně jest u nás věcí známou a již obvyklou frasí literarní, že jest Vrchlický mistrem formy.

My tedy tento úsudek o básni Twardowského jsme hleděli odůvodniti: Byloli ideou básně Vrchlického znázorniti ideu, že hoře a slzy jsou očistou dostatečnou, nemůže báseň tato býti považována za její znázornění, poněvadž jednostranně se vyličují hlavně poklesky lidské, a to zase s velikou zálibou, a hlavně jen smyslný chtíč a vilnosť, což přivádí i hnusné sceny, které předmětem vypravování krásného býti nemohou. Ale i jinak děje v básni naší nejsou dostatečně motivovány, báseň netvoří jednolitý organický celek. Povaha Twardowského bezbarevně a matně jest vylíčena. Konečně i jednotlivé nesrovnalosti svědčí o tom, že báseň tato jest práce kvapná a ne dobře promyšlená. V literatuře naší jsme přisoudili větší váhu Vocelovu Labyrintu i přes větší formalní dokonalosť básně Vrchlického. —

Končíme pak rozpravu svou tímto hojného přemýšlení hodným výrokem Kantovým: »Když ve sporu obou vlastností (genia totiž a vkusu) na uměleckém výtvoru něco má býti obětováno, musilo by se to spíše státi na straně genia; a soudnosť, která ve věcech krásného umění dle vlastních principií výrok činí, dovolí spíše učiniti ujmu svobodě a bohatosti obraznosti, než rozumu.« (Kant, Kritik der Urtheilskraft, str. 185.) *Č.*

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického* (1880.—1885.). „Salonní bibl.“ č. 40. V Praze. 1885.[1])

Ve 52. díle svého životopisného slovníku císařství rakouského str. 2. nn. Dr. Konst. v. Wurzbach píše o J. Vrchlickém takto: »...Emil Bohuslav Frida, nejznamenitější český a snad slovanský básník vůbec doby přítomné... Hojnou prázdeň, jíž mu dopřálo dosavádní jeho zaměstnání, věnoval poesii, v jejíž rozličných druzích, lyrickém, epickém a dramatickém, působí s rozhodným úspěchem a s plodností úžas a obavu budící... Básníkovi jest na ten čas 32 let; pak ovšem jest podivuhodno, co všecko vytvořil básník ve krátké lhůtě času, kdy básniti počal... Jisto je tolik, že náš básník, při nejobjektivnějším posouzení schopností jeho a tvoření básnického jest nejznamenitějším zástupcem směru reflexivného a kosmopolitického, jenž od let šedesátých proti dřívějšímu národnímu směru slovanskému se postavil. I zaujímá ve svém národě asi to místo, jako Byron v Anglicku a J. Heine v Německu. Však nehledě ani ku směru tomu, pravým, původním a básnicky vypěstovaným nadáním nedosahuje — ať nedím nepřekonává — ho ze soupeřů jeho žádný; a jako v zevnějšku jeho český typus ani dosti málo se nejeví, tak ani on sám není básníkem českým, nýbrž básníkem vůbec.« —

Z uvedených slov je patrno, že poesie Vrchlického došla, ne sice za hranicemi říše naší, ale, což neméně váží, u našich německých krajanův a sousedů plného uznání. Není tedy čemu diviti se, když naše kritika při každém novém svazku básní, jimiž Vrchlický čtenářstvo zahrnuje — a máme věru co činiti, abychom vše svědomitě přečetli, co Vrchlický napíše — když naše kritika vždy znova a znova neobmezené chvály své opěto-

[1]) Po rozsáhlé úvaze o Vrchlického Twardowském i této obšírné úvaze dáváme místa, doufajíce, že jimi frase o „klassičnosti,“ o „mistrovství formy,“ jež u Vrchlického jakoby samy sebou se rozuměly, důkladného a podrobného dojdou objasnění. *Pozn. red.*

vati nepřestává. Přiznáváme se upřímně, že geniu Vrchlického kořímе se tak, jako vůbec každý, kdo krásе přístupen jest, a děkujeme za to Prozřetelnosti neb osudu, že takovými veleduchy nás daří. Ale proto nemůžeme se tajiti bázní z této neobyčejné plodnosti Vrchlického, aby snad nevedlo se jemu, jako Faethontovi onomu, jenž nemoha udržeti božských ořů vozu slunečného, sebe i svět v neštěstí uvedl. — Ze mnohých anekdot známo jest o Vrchlickém, že píše chvatem k víře nepodobným, že verše jeho na cestě od péra pod lis tiskařský stěží uschnouti mohou. Tato eruptivní, sopečná moc, jež Vrchlickému ani času nedopřává, by své práce aspoň jednou přečetl (což na svém místě doložíme), jež ho neustále jenom ku tvoření novému pudí, rozhodně imponuje; i dopřáváme jí místa tam, kde na uhlazenosti verše, mluvy, ba i na skladnosti myšlének méně záleží, na př. v delších nerýmovaných básních výpravných, kde nás celkem přece jen děj a charaktery nejvíce poutají — ač ani tam neradi co promíjíme. Avšak se vším důrazem odmítnouti třeba takovouto neskrocenou genialnosť při básních, jejichž podstata od veleducha i největšího žádá práce svědomité, až do nejkrajnějších subtilností přesně a umělecky provedené. I prostým písním lidu svého rádi odpouštíme nedokonalosť formalní, mající mnohou náhradu v libé naivnosti obsahu a vědouce, že lid, nejsa vzdělán, zpívá, jak umí. Ale od básníka umělého, který vznešenosti svého umění tak sobě vědom jest, jako Vrchlický, jenžto k nám řečí bohů mluviti chce, jenžto z tolika literatur světových, jichž on znalcem jest výborným, dobře poznati mohl, co básníka umělcem, umělce pak nesmrtelným činí: od básníka takového, chopíli se díla, jakým od jakživa jen mistrové spolu o korunu závodili, chopíli se znělky, žádáme výkonů nikoli takových, že bychom je umělci prostřednímu prominouti mohli, než mistrovských děl, jimiž by přáním a tužbám našim jednou pro vždy meze položil, nedada k sobě přistoupiti výtce žádné — aspoň pokud se formy týče; neboť ona jest mechanická, tedy naučitelná a ne nedostižná část jeho umění.

Naše kritika ovšem jedním hlasem vydává Vrchlického za nepřekonaného mistra formy, o obsahu ani nemluvě. To nás zaráží! — Náhodou máme po ruce zkušebný kámen mistrovství formového, svazek sonetů čili znělek; i můžeme snadno se přesvědčiti — ač nepřetrhneli se milému čtenáři nitka trpělivosti, budeli nás sledovati — a poznáme, jak se s tou virtuosností formy vlastně má. —

Látkou básně jsou slova, spojená ve věty a verše, verše opět rýmem spojeny jsou ve slohy, slohy skládají celek, zde znělku. Věty pronášejí buď nálady, nebo city, nebo sentence, směřující úhrnem k tomu, aby se vyjádřila zase nějaká celková nálada nebo cit neb idea. Toto činí obsah, ono formu čili úpravu básně. Přihlédneme tedy blíže: 1. K tomu, jak Vrchlický užívá slov a vět a jejich sledu, t. j. ku stránce mluvnické. 2. Jaký jest jeho verš, t. j. ku stránce rythmické. 3. Jaký jest jeho rým, a sice *a)* sám o sobě, *b)* jak postaven jest ve verši, ve větě a ve sloze. 4. Jaká jest vniterná stavba znělek, hledě ku roztřídění myšlének ve slohách i v celku. 5. Jaké jsou jeho nálady, city, sentence a idee.

1. O mluvě Vrchlického.

a) Mluva Vrchlického jest oslňující. Čím? Předvádí nám hojnosť představ, obrazův a pomyslů tak rozmanitých, pestrých a mnohdy nám zcela cizích, že smělosť, jakou skupeny a proti sobě i vedlé sebe postaveny jsou, překvapuje a zaráží. Toť zajisté svědectví velikého ducha: svědčí o jeho náramné paměti, bystrosti a zkušenosti, ať životem, ať si čtením zjednané; obecně tomu říkají: vládne řečí, jako málo kdo. Totě holá pravda; a té zásluhy aspoň, že naši řeč Vrchlický nesmírně obohatil novými, zejména básnickými slovy a obraty, nikdo mu neupře, kdo se pamatuje, jaký mocný dojem po úpadku poesie vlastenecké, za všeobecné stagnace učinila sbírka »Z hlubin,« a jak všecko šmahem strhla za sebou. — Ale nesli se genius Vrchlického vždy směrem naší řeči prospěšným (neboť o vědomé, úmyslné snaze nemůže u něho býti řeči, jenž jest nepřítelem vší grammatiky, filologie a aesthetiky), totě jiná otázka! Nebudeme tu na váhu klásti školáckých poklesků mluvnických, jako: 9, 4.[1]) perlí m. perel.

[1]) První číslice znamená stranu knihy, druhá verš znělky. Pr. = prolog. Ep. = epilog.

19, 5. lokty m. lokte. 20, 14. zpíjí se oba m. zpíjejí se. 27, 14. zkájí m. zkájejí. 28, 4. 43, 14. zkvětlo m. zkvetlo. 38, 12. spějí m. spí (spáti). 39, 5. na vrcholi m. vrcholu. 43, 13. Zóra m. zora. 82, 8. vlas se bělí m. bělá. 106, 7. zimoleze m. zimolezu. 106, 14. 127, 13. žluče m. žluči. 123, 6. svějí m. svíjejí. 128, 8. andělové m. andělé. 129, 6. perlí m. perlou (neb 128, 14. čteme: perly). 141, 8. slzí m. slz. 155, 3. zpátky k tvému pluhu m. ku svému; — neboť podobné poklesky každý hned sám si opraví za prvního čtení a rád uleví tak básníku příliš zaměstnanému, ač by to sám učiniti měl a mohl, kdyby své verše jen sám jednou přečísti chtěl. Ale hrubé chyby, jako: 17, 4. Ves moudrosť m. všecka moudrosť. 109, 10. vskřísí m. vzkřísí, neměl Vrchlický vůbec ani pérem pustiti. — Jsou však jiné vady, jichž nepozoruje každý, a proto jich opraviti nemůže, jimiž tedy básník proti jazyku a národu hřeší. Vrchlický činí tak ve příčině několikeré.

Neblahým hromaděním souhlásek je čeština proti jiným jazykům a proti jiným nářečím slovanským, na př. srbštině a ruštině, už od přírody velmi nelibozvučná. Nesmí tedy básník, umělec, znešvařovati jazyka ještě více, honě se za effektem, nebo z nedbalosti. Jungmann a Kollár ukázali nám s dostatek, že češtině přiměřenější je trochaeus než iambus. My tomu nevěříme a básníme teď většinou v iambech. Ale jak to činíme? Jak to činí Vrchlický a jiní po něm?

Proto že jest naší češtině, aby z ní byly na pohled iamby (neboť skutečně jsou to přece jen trochaeje s předrážkou, kdežto caesury a diaerese zůstanou trochaické), zapotřebí hojnosti slov jednoslabičných, utínáme slovům dvojslabičným koncovky samohláskové, pokud jen lze, čímž nejen zmatek uvádíme do vzorců grammatických, nýbrž zejména zlozvuky barbarsky rozmnožujeme; za druhé užíváme slov jednoslabičných, jinak zbytečných, zejména osobných náměstek na úkor ducha jazyka, nejvíce dle němčiny. Příklady slov zkomolených jsou: 69, 8. těsněj m. těsněji. 69, 8. šíj m. šíje. 77, 7. tůň m. tůně. 78, 4. dél m. déle. 92, 6. 139, 5. 154, 8. naděj m. naděje. 92, 1. bezdný m. bezedný. 139, 7. znaven m. unaven. 144, 1. mez m. meze. 153, 11. zářněj m. zářněji. 155, 13. zář m. záře. 66, 11. měl Vrchlický psáti »neplaš« nebo snad »nezaplaš mi jej« (motýla polibků); napsal však nesplaš, kterážto splašenosť motýlova skoro komicky působí. — Kdyby se tato volnosť básnická aspoň apostrofem naznačovala, jako v němčině, vlaštině a j., předešel by se zmatek. — Zbytečně užívá se náměstek: 9, 13. já zřel; což jest německé »ich sah,« proti našemu »zřel jsem.« Hromadění této zvláštnosti dodává mluvě Vrchlického cizáckého, germanského rázu, což nám překlad německý nejlépe dosvědčí. Podobně: 15, 12. my zřeli. 39, 11. hrál malý králík = es spielte ein junges Kaninchen. Ale kde je v češtině »Es?« Náš lid bystře si je doplní: »však ono se ti to nevyplatí.« 41, 1. hřmí varhany. 64, 5. Je láska růže. 83, 1. dí legenda. 85, 5. plá amulet. 94, 3. plá východ. 95, 2. ční hory. 110, 5. smí sochař. 139, 2. já prožil. 142, 1. Máť duše vlastní život. 149, 1. Já pochoval. 152, 10. ty zoři sij. 152, 11. ty jásej. — Pr., 1. Je v duši kout. —

Jako zkomolování slov je příčinou nesčíslných zlozvuků v básních Vrchlického, tak jiná chyba plodí nesčetné poklesky rythmické, jež plynnosť jeho veršů zarážejí. Jestiť známo, že většina předložek českých, vyjma pádnější: kromě, mimo, podlé, se svým pádem substantivným splývá v jedno slovo: podstatné přikloní se enkliticky ku předložce. Že tomu tak, hlásá kromě každé mluvnice řeč lidu, o čemž svědčí oblíbené příklady násilné assimilace, vetřeli se přívlastek podřadný, obyčejně genetiv, mezi předložku a podstatné jméno, na př.: před slunc*em* východem m. před slunce východem. Že pak i Vrchlickým tato přirozená zásada vládne, ukázal sám způsobem ne nezajímavým, napsav a neopraviv, poněvadž toho už nečetl, 134, 12. Jdou v dětech nevinnosti a panen touze m. v dětí nevinnosti = v nevinnosti dětí = dětské; podobně 37, 12. v díle tvého zářném jase m. v díla tvého zářném jase, což také nečteno a neopraveno zůstalo. — Co z toho následuje? Jelikož svazek mezi předložkou a podstatným jménem je v češtině tak úzký, nelze mezi ně vkládati přívlastku podřadného, než jen souřadný, adjektivný. Lze tedy dobře říci: »na zelené louce,« nikoli však: »na otce louce;« mámeť pro

ten případ přídavné přisvojovací »na otcově louce.« Neslýchané případy, kde Vrchlický spravuje se formulí »na otce louce,« jsou četny, nehledě, jak už praveno, k tomu, že tím všude vzniká též chyba rythmická: 12, 3. k netvora se tulit hrudi. 22. 3. k lože levé straně. 29, 5. v barev soumraku. 32, 7. ve odkvětlých už pampelišek směsi. 33, 11. po té hory svahu. 40, 12. ve chrámu přítmí. 52, 9. v Beatrice tvojí úsměv sladký. 71, 6. v řeky vlnách. 83, 11. v ráje předtuše. 98, 6. do svadlých listů těsné vazby. 112, 2. z Auerbacha sklepu. 113, 2. po žití pestré nivě, 120, 4. ve lásky tvůrčím chvění. 124, 2. v dne všedního shonu. 126, 13. nad světa pouští a nad moří šumem. 127, 10. před sobectví hnusnou modlou. 139, 7. s plesu výkřikem. 144, 2. s lidstva žitím. 151, 12. v mládí květu. Že i to mluvu Vrchlického germanisuje, nelze popříti, položímeli vedlé překlad: k lože levé straně = zu des Bettes linker Seite, a p.

Rovněž německé jest, užívati zbytečně náměstek ukazovacích místo osobných, na př.: Žil nadšením a toto gigantické jej schvátilo (14, 10.), což nám valně připomíná sloh vyhlášek novinářských: »Pronajme se pokoj. Týž jest světlý a prostranný,« a p. Rovněž po německu je řečeno 15, 7. nechme fletny zníti = Lasset die Flöten ertönen. 17, 4. skončit m. skonati. Provincialismem páchne: 22, 1. od nepřátel byl Sichar poraněný m. poraněn, srv. »byl doma vaděnej.« Německé jest vynechávati spojky »že« ve větách vypovídacích. Němec to činiti smí, jelikož mu konjunktiv nebo konditional jasně naznačí, že věta jest vedlejší, ač má slovosled věty hlavní, na př.: 33, 13. se zdálo, zatracenci šli v ráj zpátky. 40, 7. že řek bys, tam jistě bůh se skrývá = es berge sich dort gewiss Gott; podobně 71, 8. 119, 7. Po německu řečeno 39, 12. a na všem pocit spokojení ležel = auf allem ruhete das Gefühl der Zufriedenheit. Po německu jest užito slova »sporý,« »spoře« 53, 3. 58, 6. a j. ve smyslu německého spärlich; kdežto sporý znamená hojný, jadrný, vydatný, na př. sporé vejce = s velikým žloutkem, sporé žito = zrnaté, sypeli hodně, »spořiti« tedy = hojným činiti, na hromadu snášeti, kdežto sparen = šetřiti, ze hromady po málu bráti; spořiti je tedy pravý opak toho, co sparen znamená. Ovšem jest omyl ten už přílišně zakořeněn. — Aby se verši vyhovělo, vynechána jsou slova: 36. 13. více: »Však čím víc k nebi šlehá duše plamen, | čím svět chcem tisknout v rozpětí svých ramen, | tím v úděl tvrdší dostáváme kámen,« — činí se násilí přirozenému slovosledu: 88, 14. a se zachvěl m. a zachvěl se. 142, 12. a v pralese jak, mnohdy beze vší příčiny 141, 12. to pouze vše jest zbytkem síly oné m. to vše jest pouze zbytkem síly oné. 95, 7. jak přes luhy operlené | by duchů změť své dlouhé řízy táhla m. jak by ... táhla; zneužívá se předložek: 83, 10. v závod m. o závod; 83, 12. v dráze žití m. na dráze žití. 134, 4. můj duch se na tvém verši zotaví m. tvým veršem; vazeb: 151, 12. nad tím směje se m. tomu. 86, 8. všem poklad svojí zkušenosti přeje m. pokladu. 98, 14. a na zimu to myslit nedá = es lässt nicht. 94, 12. celý svět už dobylo m. celého světa. 155, 12. čeká vzrůst m. vzrůstu. Ne příliš logicky je řečeno 108, 10. svou velkou duši plamennou *a* celou. Ep. 4. jak ptáče hvízdal vesele *a* vždycky. 56, 2. myšlenku brousit v diamantu hrany, až opálem to blýskne. Básník má zůstati věren obrazu jednomu; buď to neb ono, ne však oboje zároveň, aby diamant blýskal opálem; ne příliš elegantně 157, 2. pár let; 157, 9. pár básníků m. několik. —

Konečně upozorňujeme na zvláštní způsob přirovnání, v němž si Vrchlický zvláště libovati počíná: 57, 7. a píseň má jest bosonohé dítě. 78, 7. ke dnu moře dostoupíme, jímž láska naše jest. Zní to poněkud originalně, ale zároveň prosaicky, neboť právě tím, že ze příměru rozvedeného nebo v metaforu směle sraženého činí se suchoparný výklad allegorie či podobenství, pozbývá obraz účinku (jako podobenství biblická zbytečnou exegesí), účinku, jenž na tom se zakládá, že slova různá, přece však podobností nějakou spojená, beze všeho výkladu prostě za sebe se kladou. —

Poklesků, o nichž posud promluveno, shledáno asi do 100, kterážto číslice o sobě již považlivě vysoká naproti jiným, jež nyní uvedeme, jest ještě nejmenší. (P. d.)

Z Valašska. Básně *Josefa Kalusa.* „Mor. bibl.“ č. 17. Ve Velkém Meziříčí. 1885. Str. 139.

»Písně Josefa Kalusa« byly kdysi příznivě přijaty obecenstvem i veškerou kritikou, i nemýlíme se, řkouce, že jeho básně »Z Valašska« daleko větší obliby dojdou u všech, kdož hledají zábavy v ušlechtilé četbě. Dýchajíť básně Kalusovy zdravou poesií písní lidu valašského, k němuž básník lne »vroucně, dětinně,« čehož výrazem jest celá sbírka, zvláště pak reflexivní báseň »V Bezkydách.« Každé z ostatních čísel sbírky jest vínkem písní, jichžto středem buď charakteristická osoba z lidu, buď významná událost ze života společenského a rodinného. Sem patří cyklus básní, humorem a satirou prosáklých, nadepsaný »U studánky.« Písně sestaveny dialogicky: vytýkají si v nich milenci vzájemnou nevěrnosť. Humor Valašky je zvláště zdařilý. Posledních pět písní Valachových nepřispívá k jednotě básně; ač samy o sobě krásny, nehodí se ku jmenované básni. Další básně »Námluvy« a »Valašská svatba« (byla uveřejněna r. 1884. v »*Osvětě*« *Vlčkově*) obsahují četné písně, vztahující se ku všem momentům těchto událostí. Písně některé jsou velmi zdařilou variací písní národních; pro krásnou formu a zpěvnosť počítáme je k nejkrásnějším: jsou pravou ozdobou sbírky. Nemohouce je doslovně tu otisknouti, aspoň počátkem na ně upozorňujeme: »Ach není tu, není« (str. 117.), »Holko modrooká« (str. 117.), »Na bílé hoře« (str. 118.), »Když jsem já k vám chodívával« (str. 119.), »Bude vojna, bude« (str. 121.), »Čtyři koně na dvoře« (str. 122.). A podobně krásných básní, bezúhonných formou i obsahem, mohli bychom uvésti celou řadu.

Jak dobře vystihl básník prostinký názor lidu, jak bedlivě si všímá života jeho, o tom svědčí báseň »Ovčák,« již máme za nejzdařilejší z celé sbírky. Jest to tak říkajíc lyrická idyllka; větší spojitosť a soustředěnosť děje, uhlazená forma a zpěvnosť písní ovčákových činí báseň roztomilou. Čtouce písně ty, mimovolně vzpomínáme si na básně *Kolcova,* ruského básníka prostonárodního v plném slova smyslu.

Mohli bychom ještě mnoho jiných písní uvésti; ale toto postačiž. Jsou to písně, o nichž doufáme, že si je lid přivlastní neli všechny, aspoň většinou. Některým písním chybí řádné metrum, dojem některých rušen některou slohou, kde básník, zapomenuv se, v reflexe se pustil. Jindy pro rým vsunut planý verš. Celkem však metrum je správné, u některých písní vzorné.

Nemile sluchu se dotýkají časté poklesky grammatické, což vytknuto básníkovi již při první sbírce. Není úkolem naším chyby takové vytýkati, a proto poznamenáváme tu jenom přední: by*si*, ústa pil*y*, mračna hřímal*y*, ho (akk. stř. r.), svojí (nom. mn. č. mužs. r.), atd.

Celkem učinil Kalus básněmi svými »Z Valašska« znamenitý pokrok proti »Písním,« a jakkoli básně jeho nejsou beze všech vad, přece s úplným vědomím můžeme je počísti mezi lepší výtvory lyriky nejnovější. *A. V.*

Obrázky z naší minulosti od *V. B. Třebízského.* (S illustracemi.) První svazek sbírky „Vlasť a svět.“ V Praze. 1885.

Přátelům mládeže doporučujeme z přesvědčení za nejlepší dárek tyhle obsahem i formou ve svém druhu vzorné »Obrázky« V. B. Třebízského. Literarní dokonalosť jejich zvýšena jest obratností, s jakou básník drobných, lahodných těch povídek do děje neb do úst osoby líčené vložil národně-vychovatelské výroky vroucné svojí tendence vlastenecké. Tímto objectivným užitím tendence, na něž spisovatele naše věru nelze s dostatek upozorňovati, vdechl Třebízský do těch »kreseb« věno vyšších zájmů duchových, za jejichž půvab stojí četba »Obrázkův« i lidem dospělejším a vzdělaným. —

»Zlatá kvočna Levohradecká« s dvanácti kuřátky, kterou předkové naši z pravlasti přinesli, na Levém hrádku od knížete pražského umístěna, kdákáním veselým neb smutným věští dobro nebo zlo. Ze zášti proti vítězícímu křesťanství hodí ji žrecové do studně; kníže Bořivoj ztrestá je však velice mírně: »Rychle odtud! Poděkujte tomuto kříži, jenž učí odpouštěti všem bez rozdílu, že jste vyvázli životem« — i daruje lidu na upokojenou za náhradu kříž — dar od Svatopluka...

Povídky starého zbrojnoše

Těchobuda, jehož milá, rázná, upřímně česká individualita povlovně za výpravy očím čtenářovým názorně se vyjeví — chovají těžiště umělecké ceny »Obrázků.« 1. »Výprava do Hnězdna« pro kosti sv. Vojtěcha Slavníkovce navádí ku vzájemnosti Čechův a Polákův i ku věrnému zachování prostých mravů naproti zlořádům, jež sv. Vojtěcha vyhnaly ze země. 2. »Domažlické vítězství« nadchne dokonalou kresbou mládež pro vlastenectví neméně než 3. povídka »O sani devítihlavé,« t. j. o černé zemězradě, za niž župan Prkoš utržil si místo odměny slíbené výsměch od nepřítele a hroznou smrť od vojvody. 4. »Za českou slávu« učí jinochy hrdinnosti. »Německé řeky českou krví všecky zčervenaly, byla to však krev vítězů. Řeky ji nesly do moře a moře až na konec světa; červená barva vln se odrážela o oblaky, a tak doletěla pověst o české slávě až ku hvězdám.« 5. »Pro výstrahu« udupán při obléhání Brna milec krále Vratislava, nešlechetný Zdirad, že pohanil královice Břetislava. 6. »V Alpách« zušlechtí mysl mladistvou báječný důkaz velkomyslnosti českých vojínů vůči horalům sněhem zasypaným, ač naši příchozí napřed nepřátelsky byli uvítáni. 7. »Před Římem,« tu poutá nás živá líceň obléhání a moru.

Drahocenný »Pergamenový proužek,« na němž Eliška Přemyslovna synu svému, královici Karlu, poslala vzkaz: »Svou zemi českou miluj jako vlastní matku svou a svůj drahý lid jako sebe samého« — zakončuje zvěčnělý miláček národu provoláním ku mládeži: »Miluj, drahá mládeži naše, ty světlo očí našich, oporo stáří našeho, potěšení života našeho, naděje potomků našich, zemi českou jako vlastní máti svou i všechen národ jako samu sebe!« — A jak i v čem milovati jest vlasť i lid — významně poví ohlas ponurého »Vymodlence«: »Snad pozdější pokolení opět pozná, jak hrozným zločinem bylo v očích našich praotců zraditi vlasť, národ a víru!« —

Aby dle svrchované potřeby již nynější pokolení poznalo a příkladným životem odčinilo následky dvojí zrady: vlasti a víry — jež stala se modou novověku . . . povinni jsou kněží, učitelé a rodičové uvědomělí vštěpovati mládeži záhy a stále lásku k vlasti a víře, t. j. lásku k národu a jeho školství i písemnictví ve spolku s láskou k náboženství našemu, ku ctnostem a k práci! Třebízského »Obrázky« jim v tom výtečně poslouží! *V. Ž.*

Václava V. Trnobranského **Vybrané spisy veršem i prosou.** Svazek III. Povídky. V Praze. 1886. Str. 200.

Pohrobní sbírka různě rozptýlených prací spisovatele Trnobranského, v letech čtyřicátých a padesátých značně oblíbeného, dostoupila svazku třetího, ve kterém jest obsaženo sedm povídek, z nichž jedna, »Lesní panna,« jest pohádka. Ostatní všechny dýší humoristicko-satirickým duchem, z jeho básní i deklamovánek známým. Látkou svou vesměs zasahují v život maloměstský nebo vesnický, a zejména též objasňují bývalý poměr vrchnostenských úředníků, jako na př. arabeska »Čtyři roky« a »Pan baron.« Všechny práce tyto jsou zcela prosté povídky beze všeho spletitějšího zauzlení, motivy jejich však, ač nejsou zvláště charakteristické, přece dosti dobře jsou zvoleny, forma pak vypravování dosti jest lahodna; spojímeli s tím ještě veselou a komickou jich stránku, nemůžeme nevyznati, že mnohého čtenáře povídky tyto lehkým způsobem dobře pobaví. *Č.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarních besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner.* (Č. d.) Obzvláště příjemný večer ztrávil náš odbor literarní hovorem o Čechově znamenitém eposu „Hanumanu.“ (Ref. prof. Kuba.) Na základě podrobného obsahu přihlíženo nejprve k tomu, jaká idea v našem eposu jest ukryta, i uznáno souhlasně, že základní myšlénky, které tu ve větší, tu v menší síle čtenáři mimoděk se vnucují, daly by se asi v tato slova shrnouti: Národem Hanumanovým, který zapíraje svou

přirozenou povahu a všecken dosavadní zvyk a mrav odkládaje po osvětě a civilisaci, jak ji u vzdělaných národů spatřuje, se pachtí a ji opičácky nápodobuje, ale v této pošetilé snaze své vždy jen na pouhé povrchnosti přestává, až konečně žalostnou pohromou ze svého záhubného bludu je vyléčen — tímto národem kreslena a satirickými střelami stihána jest chorobná snaha našeho věku, samorostlý ráz a přirozenou povahu, při níž toliko každý jednotlivec i národ zdatně si vésti může, se sebe stírati, cizí a své přirozenosti zhola nepřiměřené vlastnosti si osvojovati a k jakémusi světovému všelidství se povznášeti. Obral si tedy Čech ve své básni látku ryze časovou a tak mistrně ji zpracoval, že z obdivu téměř nevycházíme. Satira Čechova je tu všude jemná a vybroušená, často hravá a laškovná, ba na první pohled mohlo by se i zdáti, že to odporné a zhoubné opičáctví, jak ve státním tak společenském životě se roztahující, říznějších šlehů by zasluhovalo. Ale to arci je toliko zdánlivé. Předně dlužno vyznati, že tato žertovná, humoristická satira po způsobu římského Horatia („ridendo dicere verum“) v našem eposu zvláště je na místě (přísná, trpká, rozhorlená Juvenalova byla by zde mnohem méně působivou); dále pak každému vnímavému čtenáři brzo vysvitne, že hrot satiry Čechovy tím hlouběji ve svůj předmět se zarývá, čím jemněji jest nabroušen. — Obdivuhodna jest obratnosť, s jakou všech téměř slabých stránek moderního života politického, společenského, literarního atd. tu dotknuto. Od krále Hanumana a jeho ministra až k vládnímu novináři nikdo satirické střely není ušetřen. Král divotvárným kloboukem slavného Korsikána, jinde opět skvoucím Leara nešťastného hávem (zlověstné do budoucnosti znamení!) větší majestátnosti si dodávající a vojsko své, které pestrostí by zastínilo naše městské sbory, k srdnatosti povzbuzující nadšenými slovy: „Dnes celá Evropa se na vás dívá. Na barbary! K předu, děti!“ — jak skvostný to obrázek! — Opičák Bhandragura svému králi bez míry lichotící a přece pravdymilovně se tvářící („Bez lichoty, Milosti! tvá řeč to skvostů myšlénkových šňůra, v níž každé slovo perla moudrosti. Spíš na slunci bych našel skvrnu . . .;“ na konci toliko malou pochybnosť o králově návrhu vyslovuje!), za kterážto „upřímná slova, tak mužná, bez cety pochlebné“ prvním ministrem královým je jmenován — neméně rozkošně nakresleno! — Obzvláště znamenitě vylíčena jest obrovská reforma, kterou Hanuman — druhý Petr Veliký — ve své říši provádí. Zde satirické střely na všechny strany zrovna létají. Poslancové v parlamentě klidně přemýšlejí o nových daních, mívají tam krásné řeči (někdy i opposiční!) a správně všickni berou diety; jejich pak usnešení král blahosklonně vyslýchá a dělá potom, co mu napadne! — Úřadníci od svých fascikulů na příchozí žadatele s hněvným výbuchem se řítí, a občas se zády až k úpadu nakřivenými hlavě své se představují! Právníci zchytrale spory na léta vlekou, aby mohli dlouhé účty palmární stranám posýlati. Professoři „pedanti suší od hlavy až k patě, že s těží rozeznať je od evropských,“ na kusy mnohou trhají knihu a z kusů novou sestavují v mihu. Kněží — bramánové s oblou, lesklou tváří vzdor postům divně tučnějí a do všeho: politiky, věd, uměn krásných své vědy pletou. Básníci s chlupy zcuchanými nad hlavou a lící bolně dumavou, kteří „po velkých vzorech jedli, pili, spali a opičími Byrony se zvali“ — zkrátka, byly tu všechny obory zaměstnání lidského po europsku zastoupeny, „a kdo už nijak nebyl potřebný, ten za vládního sloužil novináře!“ Nescházely ani zástupy švihákův, a kdo by je byl viděl, jak binoklem neb tenkou hůlkou mávají a fraškovitý účes načechrávají, maně byl by zvolal: Hle, dandy ze Příkopů! A ty modní krásky opičí, jak uměly prázdné průpovědi, hladké a hluché cizí tretky z ústavu štěbetati a tak docela se europským podobaly! V salonech pak přísná panovala etiketta a kvetla tu zvláště mezi krásným pohlavím pomluvačnosť. (Dvě sousedky šeptají si tu o jiné: „Jak naivní!“ „Nu, hlupačka to známá!“) — Samo pak ono svlékání přirozené povahy jak obratně je tu na několika místech právě naším velkým reformatorem (ovšem nevědomky!) jakožto nepřirozené a převrácené jednání odsouzeno! Tak na př. král pln vznešeného majestátu, na čele panovnických péčí chmůru, v sadě nádherném (arci jen plátěném) se prochází, ale „někdy v taji, za barvitým křem starosti plaší mrštným kozelcem.“ Jak také jinak! Vždyť „naturam expellas furca, tamen usque recurret!“ Nebo myslíli, že je nepozorován, s říšskými odznaky, jablkem a žezlem, hraje si jako pravý, nezkažený opičák, ale hned na to zase pln hrdé velebnosti svému ministru se zjevuje! — Dobře míněný návrh ministrův, aby nejsnazší cestou — pěstmi a zuby — odbojníky zkrotili, Hanuman v nejvyšším rozhorlení zamítá; neboť kdo v historii

vzdělaných národů kdy četl, „aby pravidelné vojsko nepřítele — ó hrůza! — uškrábalo, ukousalo!“ Ale byv se svým vojskem velikou úzkostí jat — vystoupil totiž proti vojsku jeho z houští pojednou mohutný tygr — zapomene na všecky své zásady o osvětě a civilisaci, a všickni odhodivše zbroj stanou se ihned pravými opičáky, šplhajíce o překot na blízký fík, odbojníky obsazený, kde pak — zamítnutým dříve způsobem — nepřátely přemohou. — Ale co tu jinde ještě vtipných šípů na rozličné slabosti nebo směšnosti našeho věku je rozesláno! Jak řízně na př. mrskáni jsou nehodní potomci, kteří chlubí se svých předků slávou,

zbabělci sami, jejich mečem chřestí,
jich velkostí se dmou jak větrem měchy:
tu mním: tak mohou chlubiti se blechy,
jež ztrpěl ve královské hřívě lev,
že lví jim krouží útrobami krev.

Rovněž prolhanosť novinářských zpravodajů nebo přílišná loyalnosť poddaných svým knížatům vděčiti se chtějících velmi případně zobrazena. Otrocké nápodobení cizích vzorů — zda mohlo býti působivěji parodováno, než slovy královými:

Před každičkým činem
vždy třeba zkoumať, zdali tak se děje
či dálo v osvíceném státě jiném,
a velkým vzorům vstoupiť do šlépěje,
— — — — — — —
cest vystříhať se, po nichž nešli jiní.

Jak rozmarně jsou dále příčiny socialní krise v říši Hanumanově vzniklé nakresleny! — Satirickým střelám neušli konečně ani alastenečtí básníci, dlouhý čas slavnou bitvu krále svého opěvující, a nadšení paedagogové, vzletné článečky do čítanek cpoucí toho obsahu, jak chrabrý mocnář jejich s udatným vojskem krvavou bitvu svedl, jíž neshledá se rovné v dějinách lidstva, a jak útokem svým zděsil všecky tygry pralesa (kdežto v pravdě celé vojsko Hanumanovo před jedním tygrem okamžitě se rozprášilo!). —

Obzvláště znamenité působivosti docílil Čech v eposu svém nad míru obratně užitými protiklady vážného a směšného. Dotkneme se jen některých: Vzletné líčení moře a břehu jeho po včerejší bouři a hned na to groteskní výjevy mezi opicemi, šatstvo na utonulém korábě rozchvacujícími; král Hanuman majestátně za svými divoce kvapícími poddanými jako vtělené Quos ego! se berouci a následující na to směšný jeho pád; ministr Bhandragura plu úcty a starosti králi svému nese zprávu o revoluci, nalézá jej však na baldachýnu trůnu, an s říšskými odznaky jako pravý opičák si pohrává; bohatýrské vojsko Hanumanovo „ve jménu vzdělanosti znesvěcené a za idealy lidstva drahocenné“ proti odbojníkům táhnoucí v noci každého praskotu se leká; Hanuman — druhý Žižka — odbojníkům velkodušně odpouštějící, hned na to s celým vojskem na blízký fík letmo prchá; skvělé jeho naděje, jak si mezi princeznami europskými sličnou choť vyhledá, jak mnohý pluk jeho jménem bude zván a „v novinách se bude čísti, co kde ráčil píť a jísti“ — a hned na to šeredné jeho sklamání, an totiž, sotva se vzácným komonstvem na koráb vstoupil, do veliké kleci k divotvárné zvěři jest uvězněn atd.

Než tím vším jsme předností eposu našeho z daleka nevyčerpali. Jaké tu nádherné, plastičností svou překvapující popisy na př. indického pralesa! Jaká tu úžasná intuice básnická! Jak pravdivě vykreslena jest povaha králova jeho skvělými reformatorskými řečmi a příkré protivy jeho, čirého materialisty, cizotou nezkaženého a směšnosť králova počínání prohlížejícího opičáka Vindragupty! Viz jeho slova: „Jen hloupostí jsou věda, osvěta; víc pro mne ceny má ta mangy pecka“; a na jiném místě: „Pryč s každým návykem a sledem cizím, zas ve všem osvojte si opský mrav!“ Ozvěnou jeho slov a zásad jest také rozumná řeč jiného opa: „Nač máme zapírati bytosť vlastní a předků mrav, s nímž bývali jsme šťastni, tím pohrdať, co příroda nám káže a k čemu potřeba i zvyk nás váže? Král přece z opů nenadělá lidí a leda posměch u člověctva sklidí!... Dál sami hrajte směšnou komedii!“ —

Zapomenouti tu dále nesmíme oněch nevýslovně půvabných přirovnání, v nichž je Čech zvláště dokonalým mistrem. Modravá hladina mořská u břehu, sněžnou pěnou pokrytá, k modré říze se přirovnává jemnými krajkami olemované. Jak roztomile i to prosaické zívnutí ženské vylíčeno! (sněžným motýlem, když se k růži nese). Přímo okouzlující přirovnání čteme na str. 83., kde vojsko Hanumanovo před tygrem na obrovský fík o překot v minutě se vyhrnuvší docela homerickým způsobem je vyobrazeno. —

Když konečně ještě dodáme, že, jak arci u Čecha samo sebou srozumitelno, i ty střídavě iambické a trochaické verše, brzo kratší brzo delší, pokaždé k ději vyličovanému zrovna

jako stvořené přiléhají, můžeme, trvám, plným právem tento celkový úsudek pronésti: Hanumanem vytvořil nám Čech velezdařilé epos humoristickosatirické, které nejlepším toho druhu plodům cizojazyčným čestně po bok se může postaviti. — (P. d.)

Růže Sušilova, jednota bohoslovců brněnských, jako jiná léta i tohoto roku pořádá častější schůze členů svých. Ráz, jejž na sebe vzaly schůze rokem cyrillomethodějským, nezmizel ukončením roku posvátného, ale rozvíjí se stále bohatěji. Aby odchovala příští bojovníky pro vznešené své zájmy, kteří by vládli nejen slovem, ale i písmem, stará se o to, aby v organu svém uveřejňovala výbor prací svých členův a takto je poněkud širším kruhům obecenstva přivykala. A organ tento, jenž doposud vydáván byl lithografován, počala jednota přičiněním pilného svého předsedy vydávati tiskem, což značně k jeho rozkvětu a zdokonalení přispělo. „Museum," dočkavši se dvacátého roku svého trvání, vydáváno letos tiskem v úpravě velmi slušné, a důstojně repraesentuje „Růži Sušilovu" na veřejnosť, byť i užší kruh zasvěcenců jí se jmenoval.

Schůzí pořádala jednota v prvním půlroce celkem 15, mezi nimiž jednu slavnostní, v poslední oktavě cyrillomethodějské, ukončujíc jí důstojně 1000-letou ročnici blažené smrti sv. apoštola a oslavujíc rozmnožení sv. patronů dioecese brněnské světcem sv. Klementem. V 15 těchto schůzích předneseno bylo celkem 8 prací po většině vědeckých a obšírných, z nichž jedna do bohovědy („Pokud možno vysvětliti sobě tajemství nejsv. Trojice rozumem"), tři do historie kulturní („Kterak byla půda věrověstům slovanským připravena," „Ráz slavností cyrillomethod. v roce 1885.," „O oltářích křesťanských"), jedna do historie literatury („O příčinách, které přivodily úpadek literatury české ve stol. XVII."), jedna do hudby („O melodii, rythmu a o vztahu melodie ku podloženému textu"), jedna do cestopisů („Upomínky na cestu do Chorvatska") spadá.

Mimo tyto přednesena byla promluva („Važme si svého jazyka") a konečně obrázek z lidu („Poslední den v životě"). Básně předneseny tři; dvě cizí a jedna vlastní.

Stejně jako jiná léta pilně zakládají se knihovny na venkově, o jichž zdar stará se zvláštní k tomu zvolený výbor.

Vzájemný styk s jinými semináři jak ve vlasti tak i v jiných zemích slovanských pěstuje jednota čilou korrespondencí, která přičiněním všestranně činného pana předsedy hlavně letos velmi se vyvinula a utěšeně vzkvétá. Jsou to hlavně Chorvaté, kteří nadšeni pro věc slovanskou vlasteneckými svými dopisy nás potěšují a osvěžují.

Jednota těší se ze mnoha příznivců mezi kněžstvem, a za jejich podpory zdárně prospívá. *J. Š.*

Činnosť literarního spolku plzeňského. (Č. d.)[1] Dne 25. ledna bylo na programu thema, jež má a může míti pro národ český veliký význam. Nežli přistoupím k referatu o přednášce samé, dovoluji si sám pronésti o věci několik slov. Prof. *Seydler* dobře praví v „Athaenei," že zvláště za poslední doby pěstuje se u nás poesie příliš mnoho na úkor vědy.

Bude každý s prof. Seydlerem souhlasiti, kdo si všímá všelijakých těch básní a básniček na měsíček, z nichž mnohé nemají jiné ceny, než té krámské, aneb, prozrazujíli skutečný talent, té, že jsou jaksi pobídkou k další básnické činnosti. Další chybou naší je, že to málo, co na poli v ě d y produkujeme, neumíme na trhu europském prodati. Vizme Maďary! Nezmiňuji se zde o jejich národní diplomacii politické, kterou provádějí maďarskou missivou pověření mužové v největších europských městech, u samých panovnických dvorů vliv maďarské politiky podporujíce; o jejich diplomacii, bych tak řekl, literarní však při této příležitosti pomlčeti nemohu, jež záleží v tom, že díla cenná svých autorů sami do cizích jazyků překládajíce, národy europské, kteří by jinak o Maďarech třeba ani nevěděli, aneb o nich všelijak soudili, s produktivitou svou seznamují a tím svému jménu a své národní cti nemálo slouží. Já si na př. přátelství domýšlivých Francouzův a ta rozličná vyznamenání, jichž se maďarským pohlavárům dostává z Francie, jinak nevysvětluji, než literarní touto diplomacií. Na takovém úkolu však nemůže pracovati jedinec, zvlášť víli napřed, že by marně tloukl na dvéře boháčův a šlechticů se žádostí o potřebnou podporu; toho se musí podjati, nemámeli magnátův a bohatých mecenášů jako Maďaři, spolek, spolek takový, jaký jest u národův europských t. zv. akademie věd, jejížto nákladem vycházejí největší slovníky, největší díla. Poláci, Maďaři, Srbové, Chorvaté, krom ostatních větších kulturních národů mají své akademie; aby-

[1] Část tuto se svolením p. ref. vyňali jsme z pořadí a uveřejňujeme ji napřed pro časovou důležitosť její. *R.*

chom ji měli my, toho vyžaduje nejen česť, ale i kulturní stav a kulturní snahy našeho národu, jež budou jaksi, ujmeli se myšlénka ta, základním kamenem k ní. Vedlé základního kamene je však třeba k velké stavbě mnohem více. Kde vzíti a nedělati dluhův? Otázka ta byla předmětem úvahy, na niž p. jednatel opakováním návrhů, jež v české veřejnosti se již objevily, zvláště ale svým, zajisté výborným návrhem, stručně a jasně odpověděl.

Časopis „Pokrok," tak zněla asi slova jeho, přinesl nedávno návrh, aby národ sám si byl mecenášem a položil si základ k akademii věd, jako si vystavěl své národní divadlo. Prof. *Kaizl* tvrdil, že k tomu je zavázána vláda, jež má podporovati kulturní snahy národů. Též prof. *Rezek* míní, že by se suma (1 mil.) tak snadno již nesešla, a že stát má přispěti k akademii české, an vídenské dává sedmdesát tisíc roční subvence. Ježto by prý vláda považovala něco podobného za velký ústupek živlu českému, činí *Rezek* návrh, by se královská česká společnosť nauk za tím účelem sorganisovala, jež beztoho za svého skoro stoletého trvání mnoho nevykonala a nekoná, a to proto, že jsouc a majíc býti jaksi internationalní, zájmů národu zjednati si nedovedla. Mimo to je prý chybou velikou, že se z českých redakcí nikdo v sezení společnosti té nedostavuje, nikdo o ní nereferuje a nikdo též o ní neví, čehož listy německé neopomíjejí. Královská česká společnosť nauk má korrespondenci asi s 230 spolky podobnými, má jmění ku 60 tisícům, což činí ročně skoro 12 tisíc kapitálu disposičního. Ona musí býti utrakvistickou, kdežto akademie nauk musí býti výhradně českou. Statut krakovské akademie je potvrzen roku 1872.; ona má 12 tisíc od říše, 15 tisíc od sněmu, vedlé toho bohatý fond, tak že roční jmění tvoří 40 tisíc kromě stipendií, z nichž se honorují polské práce. Ruská vládne kapitálem ročním na 270 tisíc rublů, jichž používají však Němci. Srbská má ročních příjmů 15 tisíc dinárů (franků). Záhřebská dostala 50 tisíc od jihoslovanského mecenáše Strossmayera — zajisté hezký to základní fondek. Bohatě nadaná jest akademie uherská, r. 1805. zřízená Londýnská, pařížská a i vídenská mají tolik jmění, že i členové výkonní a osoby úřední mají své platy.

Jak lze zajistiti aspoň přiměřený kapitálek v národě našem? Sbírkami? Ty stíhají, tak p. přednášeč, jedny a tytéž kruhy, širší kruhy o tom nezvědí. Jeho návrh je: Zajistiti si podporu vlády a v národě sbírati takto: Roku 1888. bude slaviti zeměpán náš dne 2. prosince památku čtyřicetiletého svého panování. Budou při té příležitosti rozdílné sbírky. Nechť se sbírá na akademii věd! Roku 1887., 1888., snad i 1889. mohly by se vypsati ve všech českých okresích jednopercentové přirážky ke přímým daním, a bylo by 600 tisíc zde. Tímto návrhem ukončil p. jednatel svou přednášku s návrhem, aby předmětu tomu věnoval se ještě jeden večírek, by thema tak důležité podrobilo se všeobecné spolkové discussi a referat o tom by se uveřejnil v „Athaenei."

(P. d.)

Stálci, spolek na podporu literatury české v Praze, konali 22. ún. valnou hromadu, kdež konstatováno, že členů činných bylo v uplynulém roce 231, kteří odebrali českých knih téměř za 5000 zl.

V katol.-pol. jedn. pro král. české 28. ún. předn. *Fr. Dvorský* o vlastenecké působnosti staré šlechty české, zvl. o „staré Češce," paní Zuzaně Černínové, jejíž dopisy r. 1866. v městském archivu Jindřichova Hradce nalezl a nyní ve zvláštní knize vydal.

Spolek českých knihkupcův uveřejňuje provolání na svou obranu proti výtkám stran drahoty knih a nízkých honorářů.

V širším sboru **Matice české** předn. 23. ún. prof. *V. Dušek* „O rozvoji časování v dialektech českých."

Ve filosofické jednotě 27. ún. předn. *O. Hostinský* „O úloze a methodě esthetiky."

V lit. řečnickém spol. **„Slavia"** 1. března předn. *Dr. Píč* „O Slovácích v Uhrách." — 8. bř. četl *K. Štěpánek* český překlad: „Roman v devíti dopisech" od F. M. Dostojevského. — 15. března předn. *K. Štěpánek* „O vzájemnosti česko-ruské, zvláště za posledních let;" *Ad. Hrstka* četl překlad povídky G. A. Kušelova-Bezborodka: „Don Quixot."

V lit. odboru „Mor. Besedy" 14. bř. ref. *Cejnek* o „Živeně," *Čermák* předn. „O stavu kontroversí rukopisných našich památek."

V jičínské jednotě literarní 14. bř. předn. *Dr. Lohař* „Ze života Havlíčka Borovského."

V Uměl. Besedě 20 ún. předn. *Ed. Jelínek* „O kněžně Lovické." — 6. bř. předn. *Metelka* „O Matěji Miechovském, polském historiku a geografu." — 13. bř. předložil *J. V. Frič* některé původní protokoly o nalezení Královédv. rukopisu.

V Besedě učitelské 13. bř. předn. *Fr. Dvorský* „Ze života české paní."

Cyklus pěti veřejných přednášek pořádá spolek pro podporování chudých filosofů na české universitě v době postní od 13. března až do 10. dubna. Přednášky týkati se budou literatury, kulturní historie, aesthetiky, mediciny a fysiky, a konati se pořadem tímto: I 13. března *Pavel Durdík:* „O mládí Ivana Sergějeviče Tu-geněva;" II. 20. března *Josef Kalousek:* „O novověkých předsudcích a učených pověrách;" III. 27. bř. *Otakar Hostinský:* „O výkonném umění" atd. První přednášku měl prosloviti prof. *Dr. Josef Durdík:* „O vlašském filosofu Brunovi," ale pro nahodilé překážky musel odříci.

V král. č. spol. nauk 22. ún. předn. prof. *Tomek*: „Něco z místopisu Starého města pražského v 15. století.“ — 8. bř. čteno pojedn. prof. *Sedláčka* o prvotním sídle a znaku rodu Lobkovického.

Jubilaeum. Dvacátou ročnici svého trvání a 60. narozeniny svého zakladatele, Svetozara Miletiće, slavila novosadská „Zastava.“

II. Smíšené.

K obraně **Rukop. Královédv.** bude příslušná komise z r. 1880. od správního výboru musejního vyzvána, by podala své návrhy, potřebali nových zkoumání.

Spolek českých knihtiskařů žádá (viz „Veleslavína“ č. 4.) na výboru „Ústř. Mat. školské,“ aby upustil od vydávání svého kalendáře, an prý z toho poměrně skrovný výtěžek vzchází, a zájmy tiskařského dělnictva tím více se poškozují. Mělli by kalendář býti takový, jaký byl letos, tu již i ze zřetele literarního jest si přáti, aby prosbě té bylo vyhověno. (Srv. posudek Hl. L. na str. 61.)

Ceny literarní vypisuje J. Otto v Praze, a sice: 100 duk. ve zl. za nejlepší pův. roman z dějin českých, aspoň na 40 stran „Zlaté Prahy.“ 10 duk. za nejl. pův. novellu z dějin českých neb moderní, asi 6 str. „Zl. Pr.“ 5 duk. za nejl. pův. povídku, humoresku nebo feuilleton pro 1 číslo „Zl. Pr.“ Zásylky obvyklým způsobem upravené přijímá red. „Zl. Pr.,“ a sice romanů do 1. října 1886., ostatní do 1. května 1886. — Cena Randova, úroky z 1000 zl. v r. 1860. odkázaných, za nejlepší česká dramata byla dosud za čtyři kusy vyplacena: za „Černou růži“ Karlu Sabinovi 100 zl., za „Libuši“ Zdenkovi hr. Kolovratovi 200 zl., za „Zkoušku státníkovu“ Em. Bozděchovi 250 zl., za „Černé duše“ Ladislavu Stroupežnickému 300 zl. Nyní, kdy zase úroků přibylo, vypisuje se cena 400 zl. za původní historické drama, které bylo v Národním divadle v čase od 19. listopadu 1883. do velkonoc r. 1887. poprvé provozováno a po nálezu soudců s nejlepším úspěchem se setkalo Dramatům z historie české dá se přednosť. — Král. č. spol. nauk vypisuje první soutěž za česká díla vědecká. Honorář vyplacen bude z „jubil. fondu pro vědeckou literaturu českou.“

Do archivu vatikanského přece bude vyslán český badatel, a sice *Jul. Pažout*, adj. zemského archivu, který tam pobude asi 3 měsíce.

Nejlepší české humoresky, vycházející nákladem knihtiskárny J. R. Vilímka v Praze, v díle II. (seš. 1. a 2.) obsahují „Obležení města Račic r. 1848.“ od *Aug. Nevšímala*. Neškodilo by humoresce pranic, kdyby autor náboženství k žertům nepoužíval a tedy toho, co každému slušnému člověku jest posvátné, více šetřil. „Kantorovy trefuňky“ jsou dosti zábavné. Musil však ten neohrabanec býti právě kantorem? Pro náš lid bychom takové „nejlepší humoresky“ neodporučovali. *J. D.*

Scherrova Allg. Gesch. d. Literatur vyloučena z prostějovské okresní knihovny učitelské, že předpojatě napadá národnosť a vzdělanosť českou i francouzskou. — **P. Kopřivy** „Devatero řemeslo a desátá žebrota“ vyloučena ze žákovských knihoven okr. slanského, ana kniha prý obsahuje vedlé mnohých krásných míst „místa nevhodná a výrazy sprosté.“

V *Brehmově* **„Životě zvířat“** (obojživelníci a ryby, seš. 2. str. 79.) čteme: „Kdo ovšem věří ve věci nadpřirozené, ten nikdy nepídí se po tom, čemu učí zdravý rozum a přímé pozorování přírody!!“ Soudný čtenáři, učiň si sám úsudek o této větě Brehmově! *J. D.*

Lipský měsíčník **„Der Salon f. Literatur, Kunst und Wissenschaft,“** v němž ob čas obšírné zprávy o české literatuře se vyskytují, přinesl nedávno zdařilý překlad eposu *Vrchlického* od *Edm. Grüna*, který v době nejbližší vydá objemný svazek básní Vrchlického.

Stolice jazyků slovanských byla roku loňského obsazena v Upsale ve Švédsku. Mladý učenec, Dr. Lundel, počal přednášeti právě v den vzpomínky tisícročního úmrtí sv. Methoda.

Národní dům ve Lvově, jejž Rusové haličtí s velikými oběťmi udržují, má nyní knihovnu, čítající 21.000 svazků.

Srbové lužičtí chtějí vydati veškery spisy slavného básníka svého Handrija Zeilerja, jichž vyšly dosud 2 svazky.

„Slovan,“ obrázkový, zábavně-politický list slovinský, přináší letos překlad drobných pověstí Čechových; dosud uveřejnil tři. Překl. *Al. Pirec*. V prvém svém čísle uveřejnil též překlad Raisovy básně „České srdce.“

Dobrý srbský zábavný list **„Stražilovo,“** který vloni přestal vycházeti, počal letos v Novém Sadě vycházeti znova.

V Sarajevu počal Božidar Nikašinović vydávati nový illustrovaný, poučně-zábavný list **„Bosanska Vila.“**

„Rus,“ časopis Aksakovem vydávaný, přestane vycházeti; choť Aksakova však, Anna Fedorovna, vydá sbírku jeho dosud z většiny nevydaných básní, a pokud možno úplnou korrespondenci.

Honorář u nás a v Anglii. Přispěvatel londýnského „Athenaea“ dostane šestkráte větší honorář, nežli bývá největší honorář za literarní práci v Čechách. Ovšem u nás tak veliké honoráře platiti nikdy nebude možno, jest však přece přáti si, aby také české časopisy, a to kterékoli z nich, měly větší počet odběratelův — ale zároveň i řádných platitelů — nežli mají. Největší užitek z toho měl by jen čtenář sám. *Fr. Bačkovský.*

Kalendářů vytištěno v Rakousku r. 1885. 1,613.125 exemplarů, což jest o 1,380.191 méně než r. 1884.

Na vyplenění **nemravné literatury** hodlá jistý newyorský knihkupec založiti zvláštní list, jenž by podobné výtvory registroval s náležitou charakteristikou.

Nemilé chyby typografické vyskytají se v Lindnerově spise „Drobné články paedagogické a psychologické,“ vydaném v „Bibl. paedagogických klassiků.“ Článek „Ethické základy vychovávání“ skládá se z pěti oddílův, a název oddílu I. jest vysazen úplně z jiného písma nežli názvy oddílu II.—V. Na str. 44. jest pod čarou poznámka, která měla býti dána pod čáru na str. 45. Podobně také prvá poznámka na str. 75. náleží na str. 74.

—ský.

III. Životopisné.

Návštěva u **Bohd. Zaleského** (Jelínek: Slov. Sb. 3.).

Dopisy **Petra Dubrovského** Purkyňovi (Slov. Sb. 3.).

Gajdek T. (Tumpach: Slov. Sb. 3.).

Jablonského pomník v Kardašově Řečici má býti odhalen 8. srpna t. r.

Hajniš Fr. (Čenský: Osv. 3.).

Hanelův večer (Ibl: Pardub. L. 10.).

Herites Fr. (Zl. Pr. 14.).

Lacina Jos. (Kolda Malínský) (Zl. Pr. 12.).

Mikovec Ferd. Břet. (Vzpomínka J. Nerudy, Zl. Pr. 14.).

Frant. Palackého pomník od L. Wurzla má býti odhalen v Písku 14. srpna t. r.

Lamanskij Vladim. Ivanovič (Slov. Pohl. 2.).

Památce **Bohusl. Rajské** (Ženské L. 3.).

Ze života **Magd. Dobromily Rettigové** (Bačkovský: Ženské L. 1. sl.).

Ludvík Šimek (Tyršová: Osv. 3.).

O milostných vztazích **Fr. L. Čelakovského** (Bačkovský: Kv. 3.).

V „Czasu" nedávno uveřejněna německá báseň (s polským překladem od Stahlbergera), již *Goethe* kdysi složil na *Mickiewicze*. Báseň napsána na papíře se zlatou obrubou, a Mickiewicz ji až do smrti uchovával, aniž byla kde uveřejněna.

Jules Verne postřelen 11. bř. nebezpečně od šíleného synovce svého Gastona v Amiensu.

Fra Ivan Despot, mladý chorvatský básník, kritikou velebený jako nástupce Preradovičův, zemřel nedávno na ostrově Brači.

Leopold Gorenec, pilný překladatel z češtiny, ruštiny a polštiny do slovinštiny, kněz, zemřel 19. února. Počet překladů jeho na jazyk slovinský jest ohromný. Zesnulý zabýval se též pilně sbíráním písní a pověstí národních, z nichž mnohé uveřejnil v „Glasniku" Janežičově. Psával pod různými jmény: Podgoriški, Lavoslav, Podgořičan; mnoho uveřejnil bez podpisu.

Hr. Lev Tolstoj upadl poslední doby do duševné choroby, která jeho práci duševné jistě učiní konec. Chce opustiti rodinu, jmění rozdati chudým, živiti se tělesnou prací. Nyní zaměstnává se šitím bot.

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Královédvorský rukopis zaměstnává nyní hojně spisovatelstvo, kompetentní i nekompetentní; v pražských listech čísti lze již i posměšné poznámky a satirické úvahy o obou učencích, kteří spor opět roznítili, zvláště však o prof. *Dru. Masarykovi.* Pro přehlednosť podáváme všechny příslušné rozpravy, pomíjejíce ovšem všech méně věcných, hned po sobě.

Bačkovský, O některých účincích rkk. K. a Z. (Pokr. 73.).

Gebauer a Masaryk, Materialy ku věd. pos. rkk. K. a Z. (Athen. 6.).

Grégr Jul., Na obranu rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Nár. L. 63. sl.).

Hattala, Jagić urputněji nevraží na rukopis Královédvorský než Feifalik, dovolávaje se i filologických zázraků proti němu (Pokr. 52.).

Kalousek, O potřebě dalších zkoušek rkk. Králov. a Zelen. (Osv. 3.).

Podlipská, Myšlénky prostého čtenáře o rkk. Z. a K. (Lum. 8.).

Růžička, Na obranu rkk. Králov. a Zelen. (Lit. Ozn. 4. 5.).

Stoklasa, Slovo o chemickém zkoumání rukopisů Královédv. a Zelenohorského (Nár. L. 72.).

Tůma, námitky proti rkk. se stanov. filolog. (Plz. L. 21.).

Proti nejnovějším útokům Gebaurovým a Massarykovým (sic) na Královédvorský rukop. (Kroměř. Nov. 18. sl.).

Nové hádky učenců o pravosti rukopisu Královédvorského (Pšovan 5.).

Důkazy pravosti a starobylosti rukopisu Královédvorského (Čásl. 21. a Kutnoh. L. 22. sl.).

Bačkovský, Kdo byla Ž. Jandová (Pokr. 69.).

Bartoš, „Ve prospěch českého čtení" (Obz. 5. sl.).

Blánský, Názory Dostojevského a Turgeněva o ruském lidu (Zl. Pr. 11. sl.).

Debrnov, První pěstovatelé česk. zpěvu (Dalib. 9.).

Dvorský, Šlechta v české literatuře (Pr. Týd. 11. sl.).

Frič, Slovo o literatuře (Ženské L. 1. sl.).

Kořínek, Jablonského Moudrosť otcovská (Vesna 5. sl.).

Kouble, Slovinské spisovatelky (Slov. Sb. 3.).

Nydrle, Čítárna Britského musea a české knihy (Pokr. 51.).

Pohunek, Volné listy (Vlasť 6. sl.).

Špaček, Dědictví Maličkých (Vlasť 6.).

Vrchlický, Poesie francouzská r. 1885. (Pokr. 54.).

Zubatý, Některé myšlénky o výv. metr. formy (Listy filol. 1.).

Chléb v názorech lidu českého (Obz. 5.).

O literarním centru na Moravě (Obz. 4. sl.).

Naše hudební texty (Obz. 4.).

Naše Slovanství (Lit. Ozn. 4. 5.).

Sasinek, Zrno a plevy z neslovanskej literat. (Narodnie Noviny 34. sl.).

Naše kníhkupectvo (Narodnie Noviny 38.).

Fekonja, O početkich slovenske književnosti (Lubl. Zvon 1. sl.).

Podgornikova, Glasbeni pogovori (Slovan 2.).

Sedanji, Odlomek v zgodovini novega Balkana (Slovan 5.).

Trdina, Bajke in povesti o Gorjancih (Zvon 123. sl.).

Friedländer, Schicksale der homer. Poesie (Deutsche Rundschau 2.).

Knieschek, Die čechischen Marienklagen (Arch. f. slav. Philol. 1.).

Lorm, Deutsche Redacteure (Gegenw. 6.).

— Zur Frage des dram. Plagiats (Gegenw. 9.).

Podgornik, Der Verlust des Volkstums durch die Sprache (Grenzbote 4.).

Schönbach, Üb. d. amerik. Romandichtg. d. Gegenw. (Deutsche Rundsch. 6.).

Weber, Gedanken üb. Geschichte u. Geschichtsschreibung (Grenzbote 6.).

Ein neues Dantebuch (Die kathol. Bewegg. 1.).

Erinnerungen an Cäcilie Böhl v. Faber (Fernan Caballero) (Histor.-pol. Bl. 97[1].).

Leo XIII. u. d. kathol. Presse (Hist.-pol. Bl. 97[4].).

de Broglie, De progrés de l'apologétique (Annales d. l. philos. chrét. 2.).

Butel, Une nouvelle theorie littér. (Rev. d. monde cathol. 4.).

Gaillard, Le néologisme et la critique de l'art (Rev. d. monde cathol. 3.).

Quesnel, Poètes americains (Biblioth. univ. 2.).

Renouvier, Les problèmes de l'esthétique contemp. La nouvelle metrique (La Critique Philos. 7.).

Uzed, La société espagnole sous Philippe IV. d'après les drames de Calderon (La Controverse et le Contemp. 1.).
Blow, Dante's Purgatorio (The Journal of spec. Philos. 1.).
Dowden, Shakespeare's Sonnets (Academy 717.).
Saillens, The Religion of Victor Hugo (Andover Rev. 2.).
Victor Hugo and his critics (Athen. 3040.).
Labanca, Storia critica delle religioni (La Filos. d. scuole Ital. 32.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Vondruška: Časop. kat. duchov. 2.).
— Sebrané spisy (tamt.).
Bačkovský, Nové výzkumy a návrhy (Blažek: Lit. L. 5. [odp.]).
Bartoš, Dialektologie moravská (Hlas 62.).
Beňovský, Poetická knižnica. I. Legendy. (Slov. Pohl. 2.).
Brožík a Kvapil, Ruch (Papežík: Hl. L. 4.).
Čech, Pravda (Obz. 4. sl.; Lit. Ozn. 4. 5.).
Čech a Heller, Květy (Vejchodský: Hl L. 4. sl.).
Chlumecký, Večer sv. Mikuláše (Vychov. 4.).
Durdík, Dějiny filos. nejnov. (Sommr: Kv. 3.; Vychodil: Hl. L. 4. sl.).
Dvorský, Dopisy české šlechtičny (Hlas 60.).
Frič, Paměti (Op. Týd. 20.; Nár. L. 64.).
Heyduk, Zaváté listy (Zl. Pr. 12.; Nár. L. 61.).
Herites, Psáno pod čáru II. (Č. Jih 23.).
Herrman, Švanda dudák (Zl. Pr. 12.).
Jagić, Briefwechsel zw. Dobrovský u. Kopitar (Brückner: Deutsche Ltztg. 10.).
Jirásek, Psohlavci (Wildmann: Vlasť 6.).
Kalus, Z Valašska (Sv. 11.; Vrzal: Hl. L. 4.).
Kapras, Paměť (Lit. L. 6.).
Lier, Arabesky a novelly I. (Vykoukal: Sv. 12.).
Lindner, Sborník paed. semináře (Hl. L 4.).
— Drobné články paed. a psychol. (Schauer: Pokr. 51.).
Mathon, Zábavná bibliotéka (Košťál: Pražský Týd. 10.).
Masaryk, Zákl. konkr. logiky (Hlavinka: Vlasť 6.).
Mojžíš-Marhan, Zlaté mládí (Kom. 12.).
Perwolf, Staroslov. řády a obyčeje (Arch. f. slav. Philol. 1.).
Podlipská, Povídky (Lit. L. 6.).
Rosický, Květy Americké, illustr. čtrnáctidenník belletr., New-York (Nár. L. 66.).
Řezníček, Pod praporem naděje (Lit. L. 6.).
Skočdopole, Ludmila, Anežka, Václav (Mergl: Vlasť 6.).
Šamberk, Éra Kubánkova (Zákrejs: Osv. 3.).
Tisovský, Povídky z kraje (Lit. L. 5.).
Tomek, Novější dějep. rak. (Athen. 6.).
Trnobranský, Vybrané spisy veršem i prosou (Čech: Hl. L. 4.).
Třebízský, V podvečer pětilisté růže (Vykoukal: Svět. 13.).
— Ušlapán (Svět. 13.).
— Obrázky z naší min. (Želkovský: Hl. L. 4.).
Vajanský, Vilín (Lit. L. 6.).
Vrchlický, K životu (Zákrejs: Osv. 3.).
— Poesie italská (Lit Ozn. 4. 5.).
— Sonety samotáře (Miřiovský: Kv. 3.; Šolc: Hl. L. 4. sl.).
— Hudba v duši (Miřiovský: Kv. 3.; Nár. L. 54.).
— Povídky iron. a sentim. (Hlas 56. sl.; Lit. Ozn. 4. 5.).
Winter, Starobylé obrázky (Nár. L. 62.; Lit. Ozn. 4. 5.).
Zeyer, Legenda z Erinu (Zákrejs: Osv. 3.).
— Kronika o sv. Brandanu (Vrzal: Vlasť 6.).
Pokladnice mládeže (Soukal: Lit. L 6.).
Z mošničky povídkové babičky (Lit. L. 5.).
Ze zápisků české herečky (Nár. L. 61.).

VI. Knihopisné.

Chleborád, Věstcové slávy. Pr.
Dvorský, Dopisy české šlechtičny z polovice 17. stol. Pr.
Heyduk, Zaváté listy. Básně. Pr.
Jandl, Helena Martinovna. Br.
Katzer, Měsíc a geologie. Pr.
Kodym, Ve stínu hor. Novell. obr. a skizzy. Chrudim.
Kraszewski-Tumpach, Paměti neznámého. Br.
Kukla, Z ranních stínů. Drobné kresby. Karl.
Pazdírek, Zvuky slovanské. Skladby. V Moštěnici.
Preisová, Obrázky ze Slovenska. Pr.
Studničková, Snění a život. Novelly. Pr.
Tomek, Nowější dějepis rakauský. Pr.
Zeyer, Legenda z Erinu. Drama. Pr.
Buszczyński, Posłannictwo Słowian. Kr. 1885.
Chmielowski, Adam Mickiewicz. Warsz.
Krukowski, O slowiańskim kościele św. Krzyża i klasztorze Bened. Krak.
Leciejewski, Z życia Słowiénców. Kr.
Ribot-Steinhaus, Choroby pamięci. Warsz.
Glasir, Urvašî, Indijska drama Kâlidâsova. Na slov. jazik prel. Trst. 1885.
Jesenko, Obcňa zgodovina. Lublaň.
Jurčićevi zbrani spisi. 5. zvezek. Lub.
Kos, Spomenica tisočletnice Metodove smrti. Lub.
Levec, Letopis, podíl Matice slovenske. Lub.
Marn, Jezičnik, kniga slovenska v XIX. veku. Lub.
Trstenjak, Spomenik slovanske uzajemnosti. (I. Cesta Chorvatův a Slovinců do Prahy. II. Návštěva Velehr. a Kroměř. III. Životop. slov. po většině dosud žijících mužů. IV. Přehl. chorv. lit. a živ. chorv. spis. V. Život a působení někt. vynikajících Čechů.) Lub.
Valjavec, Prinos k naglasu u novoslovenskem jaziku. Zagreb.
Кавелинъ, Задачи этики. Спб.
Лопухинъ, Соврем. западъ въ религ. — нравственномъ отнош. Спб.
Де-Родерти, Философія наук. Спб.
Черуелевъ, Успѣхи русской литер. въ западной Европѣ Каз. 1885.
Сборникъ статей по классич. древности. 2. Кіевъ 1885.
Bäumker, Das kath. deutsche Kirchenlied. Freib.
Kirchner, Wörterbuch d. philos. Grundbegriffe. 1. 2. Heidelb.
Kuhač, Südslav. Volkslieder. Jena.
Lotheissen, Margar. v. Navarra. Berl.
Mainländer, Die Philosophie der Erlösung. II. Frkft.
Meyer v. Waldeck, Russland. 2. Leipz.
Oncken, D. Zeitalter d. Revolution, d. Kaiserreichs u. d. Befreiungskriege. Berl
Reich, Blicke in d. Menschenleben. 1. Schaffh.
Reinholdt, Gesch. der russischen Litt. 6. 7. Leipz.
Ritter, Mendelssohn u. Lessing. 2. Aufl. Berl.

Rosenberg, Gesch. d. mod. Kunst. 1. Leipz. 1885.
Schröder, Glaube u. Aberglaube in altfranzös. Dichtungen. Erl.
Sicha, Namen u. Schwinden d. Slaven. Laibach.
Stern, Die deutsche Nationallit. v. Tode Goethes. Marbg.
Storck, 100 altportug. Lieder. Paderb. 1885.
Vilmar, Gesch. d. deutschen Nationallit. 22. Aufl. Marbg.
Wehl, Das junge Deutschl. Btrag zur Litgesch. unserer Zeit. Hamb.
Weller, Lexicon Pseudonymorum. 2. Aufl. Regsb.
Werner, Die ital. Philos. d. Ggwart. Wien.
Wollny, Der Materialismus im Verh. zu Relig. u. Moral. Lpzg.
Aulard, L'éloquence parlam. pend. la Révolut. franç. 1. 2. Par.
d'Avril, Saint Cyrille et s. Méthode. Par.
Bizeul et Boulay, Tableaux d'histoire littéraire. Par.
Durand, Mémoires sur Napol. et Marie-Louise. Par.
Hettinger-Jeannin, Apologie du christian. Trad. Par.
Loiseau, Histoire de la litt. portugaise. Par.
Montargis, L'esthétique de Schiller. Par.
Petit de Julleville, Histoire du théâtre en France. Par.
— Morceaux choisis des auteurs fr. Par.
Réville, La religion à Rome sous les Sévères Par.
Vapereau, Dictionn. universel des contemporains. Par.
Histoire de la philosophie depuis Moïse. Par.
Royce, The religions aspect of philosophy. Boston.
Sheldon, Studies in general history. Boston. 1885.
Ghetti, Giacomo Leopardi e la patria. Recanati.
Penco, Storia della letter. italiana. 1. Le origini. Firenze. 1885.
Pipitone, Saggio di letteratura contemp. 1. Palermo.

Feuilleton.

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

Dvakrát již, o svátcích vánočních r. 1881. a letos vyšlo v Praze provolání, podepsané nejpřednějšími spisovately všech stavů — »Ve prospěch českého čtení.« Provolání ta, uveřejněna byvše ve všech našich časopisech bez rozdílu směrů, došla až na některé odstavce[1]) žádoucího ohlasu. Promluviliť v něm repraesentanti české literatury slova vážná, povznešená nad různé ty spory a třenice života všedního.

A prohlížímeli provolání z r. 1881. dnes, líbí se nám zvláště slova následující:

»Český národ nechce býti již více popelkou; on rukou pevnou ujímá se své vlastní domácnosti, myslí, tvoří, pracuje — a co krásného vzejde z jeho dílny, o to začíná se děliti s jinými, ne jako někdo z podruží, ale jako rovný s rovným. — Ty doby minuly, kdy knihy a časopisy cizí poskytovaly více poučení a zábavy, než naše. Naše spisy jsou stejně dobré, cizí však berou si naši českou věc až příliš často za terč své zlovůle a svých útisků. Toho nesmíme déle trpěti mezi sebou. Kdo knize a časopisu z cizí, ano i nepřátelské strany přicházejícím dává přednosť před českými, není našincem; neboť zrovna tak snadno bude mu milejší cizota ve smýšlení, než ryzí české vlastenectví.«

Účinek tohoto společného vybídnutí byl skvělý; z ryze českých rodin vymítěny byly knihy a časopisy cizí a nahraženy domácími; listům a bibliothékám českým vzrostl počet odběratelů; zakládány byly spolky ku podpoře literatury, besedy čtenářské a knihovny druhů rozličných.

Následkem lepšího ruchu v obecenstvu vyvinul se i čilejší ruch v produktivních kruzích literarních. Založeny některé knihovny pro lid, tu i tam vyskytl se nový časopis, a nakladatelé vidouce obětavosť — pustili se i do většího vydávání děl, vyžadujících značného nákladu. Tak vzrostla literatura česká během několika chvil velmi utěšeně.

Jaký však div, že v ruchu tak velikém vyskytly se tu i tam též věci závadné, že tu i tam učiněno leccos též k neprospěchu dobré věci, že tu i tam vyjelo se ze střední cesty pravé na bezkolejí výstředečné.

Účelem řádků našich jest probrati celý stav našeho písemnictví v jeho světle i stínu, upozorniti na lecjakou tu vadu v úmyslu nejlepším a poraditi zároveň k nápravě. Píšeme úvahy své, dobře vědomi jsouce neodvislého stanoviska tohoto listu a na paměti majíce ryzí pravdu, fakta nezvratná, věci bez

[1]) Srv. úvahy *Fr. Bartoše* v „Obzoru,“ č. 5.

ohledu na osoby — jakýmž směrem jediné dobru posloužiti možno. Počátek učiníme hned **velkými spisy vědeckými,** k nimž počítáme arciť i časopisy. Vychází jich u nás již hezká řada, a původní naše »Čechy,« »Hrady a zámky,« »Národní divadlo,« »Všeobecná pathologie a therapie« i j. vydávají neklamné svědectví, že v oboru tomto můžeme směle závoditi s literaturami cizími. Jen to přání vroucí nemůžeme potlačiti, aby totiž více ještě než dosud dbáno bylo plodů domácích i v tomto oboru. Proč na př. nemohl místo překladu drahého Hellwaldova díla »Země a obyvatelé její« vydáván býti již v témž roce všeobecný zeměpis, sepsaný třebas společnou redakcí několika spisovatelů českých, jako děje se tak při vydávání mnohoslibné »Encyklopaedie paedagogické?« Proč místo Schweiger-Lerchenfeldova spisu »Na Východě« nepřikročilo se k vydání spisu »Na Východě,« na kterémž by na př. pracovali cestovatelé: Wünsch, Holeček, Jireček, Neruda, Toužimský a j., jimž krajiny ty nejsou neznámy? Vždyť dílo původní vždy více láká než překlad, a nikomu v literatuře sběhlému není neznámo, že čeští cestopiscové píší tak poutavě, že z Němců dovede tak psáti málo kdo. Spisovatelé němečtí apelují jen na trpělivosť čtenářů svých při spisech tohoto druhu; čeští poučují hravě a lehce až milo.

Snad namítne nám někdo, že by se dílo zdražilo illustracemi. Což však vypůjčení illustrací nepřijde dosti draho, porovnámeli je s původními, které by u nás hotoveny byly? A výsledek toho by byl, že by tak pořízeno bylo dílo nové, veskrze domácí a že bychom na ně nemusili pohlížeti jako na věc vypůjčenou, která nám je dobrou teprve tenkráte, udyž užili jí již jiní.

Ostatně bychom byli nakladatelům příštích našich cestopisů vždy tou radou upřímnou, aby ozdobili dílo cestopisné raději dvěmi obrazy důkladnými, než celým tuctem takových, s jakými setkáváme se ve mnohých cestopisech německých a z kterých neučiní si čtenář ani z daleka pojmu náležitého o místě, které představují. — Několik rysů, byť ozdobeny byly lupeny a věnci sebe fantastičtějšími — nepostačí obrazotvornosti čtenářově — zde vyžaduje se jasnosť a celosť obrazu.

Díla veliká odebírá u nás po většině jen duchovenstvo, učitelstvo (škol rozličných) a studentstvo. Toť pravdou u nás vůbec známou a často opakovanou. Zdali pak ale není v každém národě ještě jedné vrstvy, kteráž zvláště ku podporování podniků takových jest povolána? Ó zajisté! U nás je to především šlechta a bohatší třída vůbec, jako čeští továrníci a velkoobchodníci, statkáři, soukromníci a j. Jak ale veliká je skutečná podpora literatury české ve vrstvách těchto?

Nevíme, mnoholi účtů vydají čeští nakladatelé českým šlechticům za knihy vydané, tedy o těchto podporovatelích literatury slov šířiti oprávněnými býti se necítíme; že však čeští boháči nejméně na knihy vydají, jest jisto. Četli jsme nedávno v jedné redakci lístek takového pána, jímž omlouval se, že nelze mu časopis odborný, výtečně redigovaný, jenž stojí ročně 4 zl., odebírati pro zlé časy. Za týden po tom přivezli mu za 1500 zl. kočár! Pan Šimáček, podnikavý to nakladatel pražský, bohužel záhy zesnulý, psal v r. 1882. v »Oznamovateli« »Osvěty« Vlčkovy o vydávání Kottova »Slovníku česko-německého«: »Neuvěřil by nikdo, že ani jedny ani druhé noviny nepřinesly dosud jen poněkud slušnou, alespoň 20tiřádkovou úvahu o díle tomto! Když dali jsme 30ti nejbohatším pražským vlasteneckým rodinám slovník tento vázaný zaslati, obdrželi jsme jej od **29ti** zpět. A každá z těchto rodin má jmění statisícův, ano i miliony! A tak jsme slavně,« dokládá týž pán dále, »dospěli se slovníkem tímto na 1000 odběratelů, mezi nimiž jest asi polovice studentů.«

V čem vězí tato netečnosť bohatších tříd našich k literatuře domácí? Ve lhostejnosti, kteráž byla dosud těm kruhům vlastní. »Právě tam,« praví jeden proslulý náš kritik, »kde hmotné prostředky ani by nepocítily výdaj na zakoupení třeba všech českých spisů, cokoli jich do roka vychází, vládne v tom ohledu největší netečnosť.« (P. d.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 5.

Jan Al. Očadlík.

V pohrobních vzpomínkách na muže ve zdárné činnosti ducha sešedivělé konečná slova: »Díla započatého nedopřáno mu již dokonati . . .,« »Dříve nežli provedl započatý úkol svůj, vychvácen neúprosnou smrtí . . .,« doprovázíme upřímnou lítostí a soustrastí, vědouce, že v říši pravdy každá nová myšlénka jest platným činem a úspěchem v odvěkém o říši tu zápase, jenž nastalou ztrátou jen zdržen a stížen. Jaké však jsou city, jež budí vzpomínka na život sotva započatý a již sklácený, na činnosť u samého nápraží zastavenou, na skutky, ježto slovem »naděje« lze sice zahrnouti, ne však vystihnouti, ano ani tušiti . . .?

»Zapomnění« — hrůzyplná odpověď chladu hrobového — namítá se samo sebou, a přece mnohdy tak nezaslouženě, tak bezprávně, tak nespravedlivě!

Však bezedná nepaměti propasť, jížto jsi se, zesnulý příteli, i ve krátkou dobu šlechetného závodu vzpíral neúmornou snahou, idealním vzletem práce i působení, byť i jen ve kroužku úzce vymezeném, nemůže Tě schvátiti: jestiť tu dík srdcí obcováním Tvým oblažených, duší slovem i příkladem Tvým pro dobro zanícených, myslí myšlénkami Tvými povznesených a na dráhy blahoplodné zavedených. Hrozil jsi se pochmurného slova »nekrolog,« jejžto jsme si nejednou u sebe navzájem v duchu takhle objednávali, a povinnosť ta pak nastala, kdy snad nejméně jsme se nadáli: nuže, tu nikoli nekrolog, než jen přátelská vzpomínka životní, jíž povinen i časopis tento Tobě jakožto mravnímu spoluzakladateli nynějšího útvaru a směru svého. — —

Jan Al. Očadlík narodil se v Holešově na Moravě 24. února r. 1862., dosáhl tedy věku něco přes 24 roky, z nichž odečtuli asi 16 let prvého mládí, do ostatních 8 let ani nemohu vměstnati, co v nich všecko prožil, propracoval, probojoval, protrpěl. Ve školním roce 1874. počal studovati gymnasium v arcibiskupském semináři v Kroměříži. Tam vytrval celých osm let, poslední dva roky navštěvuje dle řádu domácího veřejné německé gymnasium kroměřížské. Co do přípravy vynikal dle příznivých okolností rodného města svého nade vše spolužáky, jimž ostatně nadáním a pílí po celou dobu studií neustupoval. Povahou náležel k nejčilejším a nejživějším z nich, jsa i k nevinným jinak výstřednostem nakloněn a nezřídka do nich zabíhaje. Mechanické práce štítil se nemálo, obíraje se zvláštní zálibou tím, kde přemýšlení a jakési samočinné vynalézavosti bylo potřebí, zvláště když odpovídalo citu jeho pro lad a lahodu, ať již myšlénkovou, ať formalní; rád obíral se soukromě kreslením, čímž formalní ten cit a smysl jeho stále se tříbil a živil: hudby z počátku neznaje, asi v polovici studií počal se jí obírati a dospěl ještě ku cviku a vzdělání dosti dobrému. S toho hlediska co se subjektivnému smyslu onomu příčilo, propadalo

smíchu jeho. takhle srdečnému, ale málo vítanému a zdánlivě jízlivému. Čím dále tím více směrem tím lišil se od ostatních, tak že počínání jeho nebylo prosto jakéhosi podivínství, jež mu potichu i zřejmě vytýkáno. A tak vedlo se mu až do konce: příkrosť jakási a ostrosť od něho odpuzovala, co zatím upřímnosť a idealnosť názorův jeho poutala.

Národní vědomí jeho propuklo divným způsobem později nežli záliba v písemnictvu českém, totiž vlastně v písemnictvu vůbec, jímž náhodou bylo české, jsouc nejpřístupnější: hleděl ť i zde především na prospěch svůj, na vzdělání a zušlechtění své. Prohlížeje listy jeho, nalézám větu, jak prý ve 3. třídě žehral na nás, že kupujeme hromadně — Češi i Němci — životopisek Palackého (Kalouskem tehda vydaný) — protestanta! Do nadšení vlasteneckého, tehda v ústavě sotva povstávajícího, jež by se jevilo v pilném českých knih kupování a četbě, jen zvolna byl pojímán: samozřejmě nescházelo při tom úkazů malicherných, a každá malichernosť budila spíše jeho satiru a úsměv, nežli snahu jí přispěti na pomoc. Tak ještě v 5. třídě, kde školní studium bylo již úplně německé, a my pocitivše potřebu soustavně a společně četbou i přednáškami cvičiti se ve slohu českém, založili jakýsi spolek literarní, zcela takořka lhostejně k počínání tomu pohlížel, ač sám do spolku vstoupil a již zatím probouzelo se v něm vědomí nadání básnického, jež brzy plnou silou snahy jeho opanovalo — mimo jiné též účinkem četby školské, klassické i moderní. Několik let (11. března 1883.) po prvých rozmarných veršících, spáchaných při školním studiu prosodie, psal mi o průběhu veršovnického cviku svého takto: »Vadu strašiti děsnou hrůzou [za dojmu Polákovy Vznešenosti přírody] a vyplňovati šestistopé metrum zbytečnými slovy, poněvadž jsem myšlének ani míti nemohl, nesl jsem sisyfovsky až do jara v septimě, kdy jsem posléze nabyl ponětí o rythmu a sloze, přiléhavosti trpné k látce, i přestal jsem napřed určovati tvar slohy, napřed vyhledati a napsati rýmy, o nichž jsem tušil, že by mohly se shoditi toku — bezmyšlénkových úsloví a vět (!!), a zvolil docela opačnou a správnou methodu; v septimě nechal jsem myšlénky a příměry obrazné prouditi, až byl myšlénkový oddíl celý, a podlé přirozeně vyplynulého útvaru slohy první řídím posud i slohy ostatní. Forma zevní jest mi nyní vůbec hříčkou.« Vydatnou průpravou byly mu při tom věrné překlady, o nichž i za tím účelem pracoval; na př. formalně zajisté nesnadného 18. zpěvu Iliady Homerovy, od Horatiových a j.

Myšlénky básnické, jichžto sám pohřešoval, bylo ovšem teprve sbírati; lyrické hříčky, jimiž básníci počínávají a u nás pohříchu i literaturu obtěžují, byly mu z té duše odporny. Z četby však nebyl dosud valně mnoho seznal mimo povídky (Pravdovy, Ehrenbergrovy a j.), a mimo drobty z básnické literatury předbřeznové (Kollára, Čelakovského, Jablonského), jež sice charakteristikami a lícněmi dějin i nitra lidského jej poutala a šlechtila, duchu jeho, však, mohutným vzruchům a obratům nakloněnému, prostotou svojí zcela přiměřená nebyla, aniž bylo, kdo by četbu jeho byl vhodně řídil. Tu bez velkého výběru Neruda s Máchou, Vrchlický s Čechem, Byron se Shakespearem, Dante se Slowackim, Mickiewicz s Poem, němečtí pak známější básníci ve valném trysku drali se naň, a z každého chtěl se něčemu přiučiti. S jiné strany studiem dějin středověkých, přednášených v ústavě od professora *Fr. Hrbáčka,* který souměrně seznamoval nás s dějinami politickými i kulturními, při osobách a událostech důležitějších unášeje žáky své úchvatnými lícněmi povah, pohnutek, příčin a výsledků dějových a zjednávaje správný názor v niternou souvislosť a vývoj toho kterého dějstva, byl veden k jinému prameni tvorby básnické, ke studiu dějin, zvláště kulturních. Čím dále tím více uznávaje, jak důležito je studium toto, hleděl si nejvzácnějších spisů toho druhu, zvláště francouzských, jež aby i v originale mohl čísti, počal studovati francinu; tak přečetl mimo domácí spisy známá díla Chateaubriandovo, Lamartinovo, Quizotovo, Mignetovo a j., připojuje se jaksi z počátku ke směru Hugovu, k nám tehdy Vrchlickým uváděnému. Z Vrchlického sbírek vždy nejvýše cenil »Duch a svět,« ovšem ne bez výjimky; k pozdějším sbírkám jeho z části také vztahoval ostrou poznámku o pražských »svazkovcích, jimž je hračkou stlouci na poloprázdné blány

velínové bezbarvých a roztoulaných veršů za 1 zl. 80 kr.« Z dějin obíral si postavy jednotlivých obrazů lyrickoepických s převahou lyrickou, jejichžto řadu později rozmnožil; pokud se pamatuji, bylo známé thema »Moravské pole« předmětem prvé větší básně jeho, neboť dosavadní spracování jeho více výpravné (na př. u Vocela), snaze jeho po psychologickém prohloubení nestačilo. Tím způsobem vžil se již zároveň do smýšlení vlasteneckého, a v sedmé třídě již stavěl se do popředí spolužáků, vydávaje psaný list studentský zábavněpoučný a pobádaje druhé ku práci.

Dle zmíněných rysů povahy své a uvedené četby stále ještě lnul více k živlům a postavám bouřlivým, revolučním, a nejsa s to, aby věcný a střízlivý soud si utvořil, aniž jej měl odkud čerpati, nechával živly takové působiti ve směr povahy a smýšlení svého způsobem až povážlivým. Na štěstí dříve než ve směru tom utkvěl, nescházelo dojmův, jež účinek ten poněkud zastavily a paralysovaly. Tak na př. v 7. a 8. třídě tehdejší ředitel státního gymnasia kroměřížského, *Fil. Klimscha,* vzácným vychovatelským taktem blahodárně naň působil, a o velikonocích v 8. třídě ředitel exercicií, velevzdělaný jesuita *P. Abel,* který právě o thematech podobných se rozhovořil, mnohý takový fantom přesvědčivě z duše vymluvil: na oba tu jmenované nebožtík vždy s uctivým díkem vzpomínal. Boje takových protivných zásad však, v nejhlubší útrobě procítěných, ho neušetřily žíravých účinků na mysl a organismus, beztoho ne silný a přílišnou prací zmořený: i skutečně upadl právě na sklonku studií gymnasijních do těžké nemoci horečné, z níž s těží vyváznul, tělesně sláb, duševně nemálo zjinačen.

Nastalá volba stavu nebyla mu již obtížnou, byť o ní u jiných a dříve též u něho nemalé byly pochyby vznikaly. Nelíčenou přímostí svou, prostou vší přetvářky, nad jiné pak tím, že chtěje každého, zvláště osoby rozhodující, nadchnouti svými ideály a šlechetnými záměry, dával i přese vše zrazování přítele svého do nich nahlédnouti i lidem, již ani z daleka nebyli hodni a schopni důvěry takové, vzbudil si mnoho křivých posuzovatelův a osočovatelů. Tehda bez mnohých rozpaků vstoupil do bohosloví olomouckého, kdež na fakultě prof. bibl. studia S. Z., *Dr. Mlčoch,* a později prof. církevních dějin, *Dr. Kopallík* zvláště ve vývoj jeho působili, ve vývoj mravní i rozumový. Hned počal tříbiti se v něm ideal kněze, církvi a národu věrného: církvi *a* národu pravím, neboť již tehda stávalo se mu oboje nerozlučným. Církvi a národu — co tu látky na přemýšlení . . .! A on přemýšlel poctivě, přemýšleje o pravé podstatě té ubohé idee cyrillomethodějské, tak často nadarmo brané, jejímž výrazem bylo mu známé Sušilovo heslo, rovněž tak často nadarmo brané. Osobně stále byl na váhách, v jakém úřadě by kdysi nejlépe dvěma oněm vůdčím hvězdám života svého posloužil, aby již naň se připravoval: jedno toliko stále měl na očích, k čemu povolána se cítil, do literatury kdysi činně, prosou i básnictvím zasahovati a v obojím směru k obrodu jejímu dopomáhati. Důkladným studiem klassických děl o nejzávažnějších úkazech a oborech duševního života, v theologii (apologetice), filosofii (metafysice, kosmologii a aesthetice různých směrů), v dějinách vzdělanosti domohl se pevného stanoviska křesťanského a nastřádal si vědomostí, které zvláště v posledním oboru sluší nazvati ohromnými — nezanedbávaje životní stránky praktické. V této zamlouvala se mu nemálo povaha *Bolzanova,* jehožto spisy v alumnatě také rozšiřoval, tak že žertovně jmenováno jej »Bolzanem.«

Při neúnavné činnosti své často churavěl, ač jiných rád k opatrnosti napomínal. Kdy však jen poněkud ze zdraví se těšil, pokaždé vracel se k rozvrženým námětům básnickým, jež mu z té hojné látky takořka kouzelně rostly a s nimi i sbírka básní jeho. Hlavním úkolem bylo mu znázorniti v obrazech historických rozvoj ducha jednotlivého i dějinného řečeným způsobem psychologickým na základě křesťanském; postavami takovými byli mu, pokud se pamatuji: Mojžíš, David s Jonathou, Bohočlověk ve zjevech idealně lidských, Julian Odpadlík . . . Roger Bacon, Komenský, Hus, Brown, ovšem Bolzano a mn. j. Proti Vrchlickému chystal sbírku »Dojmy a Roz-um,« proti Heydukově bezcenné básni »Za víru a volnosť« báseň stejného jména. Titulův jiných uváděti nemám za potřebno aniž

bych jich věrně uvésti dovedl. Pokud jsou mi četné i rozsáhlé skladby ty známy — uveřejněno, tuším, nebylo z nich pranic, neboť boje se osudu všech našich básníků směru křesťanského, nehodlal jimi na veřejnosť vystoupiti až po trvalé a důkladně provedené přátelské i autokritice — jsou plny hlubokých myšlének, původních obratů myšlénkových i slohových, ano co do obsažnosti filosofické až i přeplněny, právě pro horečnou píli jeho ve sbírání látky básnické; forma pak někdy je těžkopádná a místy příliš umělá, zase jen pro látku příliš bohatou, ač jinak i v nesnadných formách básnických, na př. ve znělce, hravě si vedl.

Posledním stadiem přípravného rozvoje bylo studium Slovanstva, již poněkud dříve započaté studiem Šafaříkových Starožitností Slovanských, pro něž *V. Brandl* články svými v »Obzoru« mnohé byl rozohnil. O tom převratě píše mi 5. prosince 1883.: »Subjektivismus postoupí místa slovansky objektivné poesii. Dbal jsem sice posavad ve skladbách dosti tonu národního, kde toho látka vysokých reflexí neučinila a priori nemožným — avšak slovanské poesie jsem neupotřebil, jelikož jsem jí neznal. Koře se poesii rozumující, nesnesl jsem prostě přítulných veršíků slovanského citu na repertoiru své četby. Chtěl jsem býti Slovanem, ale práce, abych se jím stal de facto a tak byl schopen kdys psáti »Slovan a Evropa« [za dojmu Čechovy »Evropy«] štítil jsem se. Ovšem byla příčina ospravedlňující i v tom, že nával myšlének nutil mne více k veršování než ke studiu. Četba polských dějin Siemińského a ruských Ustrjalovových rozhrnula mi tolik scen básnických, že okouzlen tou kořistí, zahořel jsem ku všestrannému studiu dějin a života Slovanů... Co jsem posud v září, říjnu a listopadu přečetl, na kolečkách bys neuvezl...;« jako na omluvu dodává poněkud níže: »Předčasné smrti již se nebojím: jsem zdráv jako rys...« Aby ruské věci mohl čísti v originale, studoval ruštinu; »Oněgin,« »Mrtvé duše« ... jej zatím zvláště poutaly v rozporech svých.

Rozechvělé snahy tyto dopřávaly mu málo klidu, a ze zdraví jednou podrytého pouze ob čas se těšil; ano ve třetím ročníku zachvácen jest opět těžkou nemocí, která jej přinutila na celý rok od studií ustati a na neštěstí jeho též opozdila o celý rok od činného života. Zotavil se opět k nepoznání a pokračoval ve pracích svých obvyklou pílí, přehlížeje a rovnaje nemilosrdně posavadní básnické plody své. a i v úvahách ukládaje názory své o básnictví, postavení jeho v životě národním a pod. Něco z nich uveřejnil v časopise tomto r. 1885., z pochopitelných příčin pseudonymně (pode jmény: *Hanuš Osvětič, Vojtěch Želkovský*); s hlediska křesťanského, na němž nyní pevně stál, posuzoval též práce jiných (podp. *A. J. O.*) — nejednou ostře a přísně, sotva kde však nespravedlivě. Posléze chystal za příčinou *Trakalova* spisku o právní filosofii obšírnou studii odbornou, též o Shakespearovi a j. Stále toužil po velkém naučně-zábavném měsíčníku moravském, na týchže zásadách křesťanských založeném, jenž by kritikou a zároveň skutečnými doklady a vzory jich hájil a zastupoval; časopis náš jen v prvé příčině mu vyhovoval, a proto chtěl jej stále druhou polovicí míti doplněn. Proto také s nemalou radostí uvítal nový měsíčník »Vlasť,« jehožto zdar s upřímným účastenstvím sledoval, chtěje se brzy státi též jeho spolupracovníkem. Také jej minulého roku v tomto časopise vřele doporučil, kteryžto posudek příliš mírný byl mu proto až i vytýkán jakožto nespravedlivý a stranný. Vida, že »Vlasť« letos již dosti jest zajištěna, než aby jí spravedlivý soud uškodil, dopsal letos (viz 1. číslo »Hlídky Lit.«) posudek o ostatních sešitech prvého ročníku, diktovaný jemu touž blahovůlí a nejlepším úmyslem, věci prospěti, i přiložil měřítko věcné a přísné. Nenadál se, že způsobí takový pokřik, zvláště když ostřejší místa a doklady s jeho svolením byly vypuštěny. Redakce posudek jeho směla uveřejniti s dobrým svědomím, vědouc, že pro »Vlasť« jest zaujat a schopnosti má více nežli kdo jiný, aby o celém obsahu jejím úsudek mohl podati znalecký. K duplice, k níž některé hlasy vyzývaly, již se nedostal; vím však, jak asi celkem by byl odpověděl, a pro dobrou pověsť »Vlasti« lépe, že neodpověděl. Ale jsouli slova *Fr. Pohunka* o jakési »kritické příloze nekritického listu,« snad pochybou o kritické kompetenci *Očadlíkově,* tož třeba mi k obhájení cti zesnulého podotknouti, že se tu p. pisatel jejich šeredně zmýlil: sečtělostí

a soudností, jakou článek »Různé bejlí,« jinak záslužný a jen četných nástupců hodný, jeví a prozrazuje, nebožtík vládl již docela dobře ve druhém ročníku bohosloví; a za tři roky další také něco propracoval![1]) Jinému listu pražskému, jenž za té příležitosti vyslovil naději (!), že »Hl. L.« »bude spravedliva k literatuře katolické,« nebožtík by asi odpověděl: Pánové, to není logické: ano, spravedliva k literatuře vůbec, tudíž i katolické, ale »spravedliva.« — —

Při vší práci nebožtík, jak řečeno, nezapomínal budoucnosti své, v níž by co nejlépe a nejpříhodněji mohl vykonávati, k čemu povolání a síly v sobě cítil; kteráž otázka letos, v posledním roce studií bohoslovných, tím důrazněji naň naléhala. Úkol volby té pojímal vážně, snad až příliš úzkostlivě a nepokojně, tak že z rozčilení toho počátkem března t. r. vypukla duševní choroba, jež vícekrát již marně oň se byla pokoušela. Byl se přese všechen odpor a i přátelské zrazování odhodlal vstoupiti do řeholního řádu, a sice benediktinského; zatím zhoršila se choroba jeho brzy tou měrou, že nastala potřeba odvézti jej do brněnského ústavu choromyslných: na cestu jej přiměli jen ukonejšením, že pojede do Rajhradu — obětovat se řádu a klášteru . . .

Bůh oběti té nepřijal; zaměnil ji za jinou . . .

Laskavý čtenář promine, neodhalímli pochmurné roušky s posledních drahého života toho dnů ještě pochmurnějších. Tělo, vysílené prací a zápasy, za několik dní podlehlo, duch pak očistěn sv. svátostmi, do jiného vyššího řádu, o němž tak rád a mnoho byl hloubal i básnil, vstoupil, 21. března o polednách, právě o slavnosti sv. Benedikta, zakladatele řádu, kterému se chtěl obětovati, v něm doufaje nejúčinněji pracovati o svém a krajanů svých blahu a spáse.

Bůh oběti té nepřijal, zaměniv ji za jinou . . .

P. J. Vychodil, O. S. B.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

(Č. d.) »Paleček« umínil si následovati šlépějí bratra Palečka. »Ze všeho toho můžete již souditi, že se mezi Vámi otáčeti dovedu. Jak se ale otáčeti chci a budu? — to jsou jiné otázky! Povšimněte si jen bičíku v ruce mé! — Ten nesmím odložiti; je také památka po otci mém. Musím se tedy s bičíkem otáčeti. Jestli jím někdy někoho zasáhnu — na mou kuši — to nebude vina má. Za tou příčinou bych radil, aby se mi všechny pošetilosti vyhnuly, aby se mne bláznovství stranilo, aby se marnosti ke mně nepřibližovaly — slovem: aby se mi nikdo do cesty nepletl, kdo stojí zaznamenán mezi lidskými vadami, jakož jest na př. pýcha, nadutosť, podlízavosť, nízké smýšlení anebo zúmyslná zaslepenosť a nevlastenectví.«

»Paleček« se rozšířil v tisících a tisících exemplářích a proklestil cestu větším, vážnějším knihám.

Tyl přispíval radou i skutkem tomuto podniku, napsav nejednou i článek úvodní, jako na př. hned v prvním svazku, nebo v pátém, kamž napsal žertovné pojednání »Několik listů z mé staré tobolky.«

Prvního čísla »Palečka« musilo býti pořízeno až třetí vydání, což na dobu tehdejší mnoho znamená! Ostatních svazečků tisklo se po 4 tisících.

Na které strany bičík »Palečkův« nejraději a nejvíce zasahoval, o tom svědčí na př. následující vtipy:

[1]) Pakli tím vysloven soud o kritické ceně „Hl. L.," tu nechtěje býti soudcem ve vlastní věci, za těch okolností pouze — mlčím. *Pozn. poř.*

»Tuto je tak nazvaná vlastenka — v kalupu; dokud v Českých Besedách tancuje, dala by pro vlasť duši; když k ní ale jazykem vlasti promluvíš, kouká jí z očí: »I kebns rú!«

»Tuto je vidět vlastence, kterak vlasti oběti přináší; klade totiž na oltář vlasti rozličné knihy a tam je — prodává.«

O prostonárodním a naivním humoru »Palečka« mohou tyto vtipy náležitého světla poskytnouti:

»Roztržitosť je zlá věc. Tak byl jeden člověk často velmi roztržitý; jednou přijda večer domů, svlíknul kabát a v roztržitosti ho položil do postele, sám pak se přes zábradlí u židlice přehodil; a jindy v roztržitosti svíčku do postele položil a sebe zhasnul.«

»Jistý malíř omaloval kámen na podobu dřeva tak mistrně, že ho každý za kus dřeva držel, ba když i kámen do vody hozen byl, nepotopil se, nýbrž jako kus dřeva plaval.«

Největší oblibě však těšila se »Cukrlátka,« sbírka to rozličných veršovaných vtipův a nápadů drobných, hodících se k nápisům na cukrovinky a bonbony. Sestavil je Filípek, a mnohé z nich podnes spatřujeme v pernikářských boudách na cukrových drobotinách.

I tyto průpovídky měly působiti ve smyslu vlasteneckém hlavně na české »panny.« Mnohé z nich jsou velmi podařené a mohlo by se jich ještě dnes se znamenitým prospěchem užívati.

Z tohoto důvodu uvádíme zde jich výběr:

Kdo zná v Čechách děvu
Bez krásy a zpěvu?

Krásе českých paní
Celý svět se klaní

Bez vlasti je život pouští,
Běda, kdo se jí sám spouští.

Co se leskne, nebývá vždy zlato;
vzpomeňte si také v lásce na to.

Hovor českých děv
Nejsladší je zpěv.

Kdo chce býti veselý,
Ať se s Čechy spřátelí.

Česká krev a české jméno
Nejvzácnější panen věno.

Že vše dívky Češka předčí,
O tom celá země svědčí.

Když mi panna česky odpoví,
Dá mi nejmilejší cukroví.

Kde se plným srdcem zpívá,
Tam Čech nejraději bývá.

Češky jste — jen věrně stůjte,
s Nečechy se nemilujte!

Já jsem Češka, to má pýcha,
Čecha zvolím za ženicha.

Za nejdražší cizinu
Nedám chudou otčinu.

Na důkaz, kterak oblíbeni byli u lidu českého vydavatelé »Palečka,« jakož i ostatní spisovatelé čeští, stoj zde výňatek ze článku Fr. Hajniše: »Přibylo do Prahy několik měšťanů z Krkonoš. Jeden z nich mi byl od mého známého doporučen, i byl jsem jim průvodcem po matičce Praze. Ačkoli se jim vše líbilo, přece bylo jejich největší touhou, by poznali básníky a spisovatele osobně. Zavedl jsem je do kavárny k »Červenému orlu,« kam chodíval Hanka, Čelakovský, Franta Šumavský, Tomíček, Tyl a j. Když jsme z kavárny odcházeli, jeden z venkovanů pravil: »Blažený orle, pode svýma křídloma chováš pravé poklady.« Ráno před osmou hodinou stál jsem s nimi v Karlově ulici blíže Klementinské koleje, kudy slavný Jungmann, jsa ředitelem staroměstského gymnasia, tu dobu chodíval. Čekali jsme s napjetím — a hle, tu přicházel náš tichý genius; jak jsem je naň upozornil, všichni smekli a upřenými zraky na Jungmanna pohlíželi, až nám v koleji zmizel. Potom nejstarší z nich obrátil se ke mně a se slzou v oku pravil: »Pane, vy jste nás velice oblažil, díky Vám! Ach, jak

nám toho venku budou záviděti, že jsme viděli Jungmanna!« Jeho slza však byla výmluvnější, nežli jeho slova. Odpůldne vedl jsem venkovany do knihkupectví Pospíšilova. Když tam nakoupili, přišel právě Rubeš a Tupý (Jablonský) do krámu, k nimžto později ještě Tyl přibyl. Já venkovanům ihned oznámil, kdo ti pánové jsou. Ačkoli již nakoupeno měli, nevzdalovali se přece z krámu. Po chvíli p. Pospíšil tázal se jich: »Pánové, ráčíte ještě něco?« I odvětil jejich řečník: »Prosíme za odpuštěnou; ale my jsme venkovské mušky a rádi bychom trochu ve stínu těchto lvů pobyli.« Odtamtud zavedl jsem je do Karlovy ulice, bych jim v domě pana Neureutera ukázal tenkráte novou sochu Karla IV.; po té jsme v hospůdce v témže domě zasedli. Náhodou přibyli tam Rubeš s Filípkem; já venkovany s nimi seznámil, a všichni vespolek jsme si po přátelsku zahovořili. Venkované byli jako v ráji. Když Rubeš s Filípkem odešli, jeden z nich pravil ke druhým: »Ach, jak budou diviti se venku, až budeme povídati, že jsme celou hodinu mluvili s panem Rubešem! Oč že nám to nebudou věřiti, až jim řekneme, že pan Rubeš právě tak mluví a vypadá, jako jiný člověk.«

Na důkaz veliké oblíbenosti »Palečka« obdržel Rubeš z Králové Hradce od horlivých čtenářek s projevením zvláštní úcty váček na tabák, na němžto byly »Palečkovy« obrázky vypodobněny.

Avšak za svoje horlivé apoštolování docházeli naši humoristé mnohých strastí od přísných censorů. Hajniš vypravuje o tom sám ve své vzpomínce na Fr. Jer. Rubeše: »Když si tenkráte člověk spisovatel ke stolku sedl, aby dítky ducha svého na papír přenášel, viděl vždy před sebou obraz přísného censora. Kde se nyní paragrafy kmitají, tam vznášel se pan censor. Za to byla ale matička censura velmi starostliva, abychom nijak k úrazu nepřišli, a nezřídka se stalo, že si dal pan censor spisovatele zavolat a jej pro lecjaké výrazy a myšlénky notně vyplísnil, až tomuto horko na čele vyvstalo. Avšak takové horko bylo snesitelnější, než nynější chládek.

Já se pamatuji, že jeden již dávno v Pánu zesnulý censor přísně žádal, aby se každý spisovatel svým skutečným a pravým jménem podepisoval, a bylo mu solí v očích, když se psal na př.:

Tyl = Skalný
Rubeš = Čížkovský
Sabina = Sabinský
Tupý = Jablonský
Filípek = Líp,

a když si pak ještě nějaké křestní jméno, o němž v matrice ani zmínky nebylo, přidal, na př. Jaroslav, Jaromír, Břetislav, tu nemilosť p. censora dosáhla nejvyššího stupně. Stalo se též, že takové jméno jednou vyškrtl a poručil, aby se spisovatel vykázal, jak se skutečně jmenuje. Právě v tu dobu z čista jasna objevil se článek, jak se mi zdá, ve »Květech,« se jménem Bačkora, spisovatele to dosud mezi námi žijícího. Pan censor dal si zavolati redaktora Tyla, a celý rozkacený se na něj osopil: »Já si konečně zapovídám, abyste si ze mne tropili blázny. Nechal jsem si již lecjaké jméno líbit, ale Bačkora! poslouchejte, Bačkora! ne, to je přes příliš!« I stálo to Tyla velké namáhání, dříve než pana censora přesvědčil, že pan Bačkora skutečně a opravdu se jmenuje Bačkora.«

K poslednímu ročníku »Palečka« mohl Rubeš velmi málo již pro mnohé své zaměstnání přispěti. Roku 1847. rozžehnal se »Paleček« se světem.

Václav Filípek znám byl jakožto humorista po celé vlasti. Když *J. Kouble* a *F. K. Drahoňovský* mínili vydati almanach »Krakonoš,« jenž by se stal střediskem humoristických sil, obrátili se na Filípka s následujícím přípisem: »Vaše Blahorodí,

vysoce ctěný pane! Nížepsaným jest předobře známo, kterak Vy, vysoce ctěný pane, ráčíte býti mistrem ve vypravování humoristickém, a proto osmělují se projeviti přání vroucí, kéž by některou drahocennou prací ze šťastného péra Vašnostina almanachu tomu se dostalo okrasy, ceny a zvláštního doporučení. Přání toto vroucí hledá oddechu a výrazu v snažné a uctivé prosbě, aby Vaše Blahorodí některým plodem Své roztomilé žertovné Musy »Krakonoši« ozdobiti a obdařiti ráčilo. — U paty Krakonoše, dne 10. dubna 1859.«

Humoristika Filípkova byla svěží, bystrá a vyznamenávala se svojí milou, srdečnou tendencí vlasteneckou, pro kterou také »Paleček« v probuzení národním zaujímá místo nikoliv poslední. (P. d.)

Dagmar.

Studie *P. J. Vychodila.*

(O.) V bodrckých zemích vlchevci pomocí Němců bouří lid a chystají pomstu. Ve slavnosti, ku které přilákána i Jitruška, projevuje ona pravé úmysly jejich, právě v opak, čeho po ní vlchvec žádá: »Až zbořítе dřevěné kostelíky, až vyvrátíte kříže, budou poslední chvíle vašich životů.« »Buď prokleta... na věky prokleta... ne v kukavici... ale v mořskou ženu...« vlchvec zahřímal a marně již pátrá Jitřenec po paní své...

Strange táhne proti Němcům a vlchevcům; »černý rytíř« k němu se přidává. Dobrohost staví se hlavní tlupě v odpor hřímavými slovy, až jej zastihuje smrtící střela. V bitvě Němci poraženi, ale Dobrohost umírá: »Dílo mé skončeno, ale nehotovo... Kdo je zakončí?... Či že opravdu souzeno, aby zde slovanský hlahol vymizel?...« Posledními slovy volá o smilování boží a pozdravuje svou Drahušku... — —

Máť zírá láskyplným zrakem
pod sněhových krajek řasný lem,
kde jak andělíček pod oblakem
dítko usmívá se blahým snem.
Při tom jedva slyšně rtové její
kolébavku prostomilou pějí —
cizí slov je zvuk i nápěv sladký,
neznají tu píseň dánské matky.
Ale ševelem těch rodných zvuků
Dagmar uhýčkává duše muku,
prchá z tísně přítomnosti zpět...

Mezi ní a Valdemarem klade se těžký chmurný stín; Valdemar

časem unikal z těch mrzkých žárů,
zamítaje svůdnou Berengáru...
prchal v náruč tiché Dagmary;
ale brzy v čarodějky sluj
zpět jej táhla neúdolná síla —

Dagmaře zbývá jen sličný pacholíček, s nímžto se baví pohádkami a písněmi... Ale pohádky ty jaksi smutně končívají, zvláště ta o kněžici Ryzci, jejž od Holubinky jeho odloudily a do tenat svých zapředly čarovné vnady Muchomůrky královny...

Odstavec tento jest ukázkou nejtklivější poesie srdce mateřského, poesie základním motivem svým opravdu české, domácí. Pochmurným rázem pak uvádí do nálady episody následující (mořská žena) a zpěvu posledního (VII. Dagmar umírá). Náhle totiž přivádějí mořskou ženu, ženu z krajin polabských, zachycenou kdesi na moři. Ta klne Dagmaře i národu jejímu, národu poddanému i rodnému... za to, že za vlády její zničena samostatnosť krajanův jejích. Dagmar k tomu:

Věř, že strašný osud tvého lidu
žhavým spárem do nitra mi sahá.
Umenšiť jsem chtěla jeho bídu.
A co lásky hlas na vůli muže,
co dlaň slabá v kole dějin zmůže,

vykonala jsem. Ach, těžko zvrátí
ženy sval běh toho kolesa,
které v bezedno tvůj národ chvátí —
zde ruk svatých přejte nebesa!

Dokud budu žíť — Ach! tvoje ústa
věstila mi blízký skon, a v duchu
stín mi tajemný se plíží zhusta...
Spravedlivý je tvůj hněv:
kdyby božské lásky blahý zjev
byl k vám svítal z láskyplných zraků,
dleli byste v církve svaté lůně,
jak my péčí bratrů ze Soluně.
Láska jesti přední zákon víry,
který ze rtů Kristových k nám vane...

Za řeči podobné změnil se výraz tváře ženiny, a jakoby uzdravena líbajíc ruku Dagmařinu žehná jí, jako dříve klnula... Co se vyplní?

Třebízského mořská žena, nám již známá, přichází k Dagmaře s poselstvím od biskupa Valdemara, žijícího nyní v šílenství kdesi ve skalisku pobřežním: vzdáváť se totiž koruny ve prospěch synáčka Dagmařina. Taktéž zastihuje Dagmaru, ana vykládá Valdemárkovi o vítězství Soběslavovu u Chlumce, budíc jeho touhu podívati se do Čech. Mořská žena nemůže jí prý škoditi, pro onen věnec z mořské trávy, jímž o příchodu loď její ovinuli: podává jen proužek pergamenový, žádá jen o tři vlasy se hlavy Dagmařiny, až ji Dagmar poznává: Jitruška jakoby ze sna se probouzí a odpočine si. V tom přichází průvod s bojiště polabského, se zprávou sice o mrtvém Dobrohostu, ale také s Jitřencem, jenž tu s paní svou se shledává. Ještě biskupa by Dagmar ráda dostala na dvůr královský; vydává se k němu, kde se shledá se — Soběhrdem, někdy »černým rytířem,« někdy zase plavcem. Mluví po česku: »Buď mi milostiva... Když jsi opustila vlasť, přál jsem ti všecko nejlepší... Ale v mé duši ozýval se hrozný hlas... Já ten hlas tlumil, ale nemohl jsem... Já šel za tebou, abych tvému choti zkazil všecko štěstí života... Já nabídl Valdemarovi služeb svých... Ale sotva že jsem tě spatřil, bylo po všem — — Nevíš, jak jsem strádal... Já bloudil kolem hradu tvého... Uměl jsem o královně Dagmar pohádek — všecko poslouchalo... já rozséval mezi lidem k tobě lásku, oddanosť i věrnosť... Snil jsem o štěstí po boku tvém...«

»Stalo se jinak, Soběhrde, nelituj toho...«

Ale na hrad královský Soběhrd nechce nikterak; jde do země bodrcké, aby se ujal dědictví otce Dobrohosta. Valdemar biskup odjíždí s ní, a dvůr královský dávno neviděl obyvatelů tak šťastných, jako tentokráte. »Stalať se pravnučka Drahomířina dánským vlastem opravdu Ludmilou — kterou jí připomínala ratolesť s dubu svatováclavského — i přinesla uhněteným větvím slovanským na severu úlevu i útěchu, byť i jen na čas svého života. A v památce její blahořečí do dneška všecken dánský národ lidu českému, z něhož vyšla nejslavnější jeho královna: Dagmar — paní denní.«

Tímto krásným souzvukem končí *Třebízský.*

Soud o díle jeho, jehož obsah podal jsem tak obšírně, aby cena skladby tím snáze vynikla každému, kdo trpělivě přehled sledoval, není již pochybný. Nesluší zde klásti měřítka příliš přísného, jaké klademe k romanu modernímu. Dovolenoli však souditi již předkem beze vší krasovědné reflexe, z dojmu bezprostředního — a zajisté dovoleno — tož roman již tím se nezamlouvá, že — nudí. Zvláště přední oddíly ve mnohých částech opravdu jsou chabé, a jen s nechutí básníka ve všech podrobnostech sledujeme. Vinna tím nejen forma, nýbrž celá skladba. Děj příliš jest roztříštěn, aby mu dostačilo jednotidlo tak slabé, jakým jest pouhé jméno Dagmařino — více skutečně ho nepojí než to jméno. Jinak protivy pohanstva a kře-

sťanstva, křesťanstva pravého a pakřesťanstva zištného provedeny do nejostřejších krajností, tu a tam až upřílišeny: živlů báječných pak použito místy měrou až považlivou, což méně vhodno tam, kde celý děj tím bývá pošinován. Z postav upoutala básníka — žel, že ne i čtenáře — Dagmar: Třebízského Drahuška je dítě zázračné, Dagmar pak světice; tam charakter upřílišený neuspokojuje zájmu, zde stává se místy mdlým, ač nelze upříti, že idealní, téměř nadpozemskou výší svou povznáší, přivozuje častěji výjevy plné čisté poesie. Nejzdařilejší jest ostře naznačená postava Dobrohostova; za to Přemysl trpí jakousi neurčitostí a mlhavostí, jež neodpovídá ani charakteru dějinnému ani úkolu, jenž ve příslušné části Třebízským jemu přikázán: býti vlastním nosičem a v mezích událostmi vytčených jaksi ředitelem děje, až by jej převzala Dagmar. Zevnější forma pak jest po způsobu Třebízského nemírně manýrovaná, řekl bych až i změkčilá a chorobná. To ustavičné tečkování, vzdýchání, pomlčování atd. se omrzí a unaví.

Tolik řečeno o díle uměleckém. Jakožto romanová četba z dějin vlasteneckých vyplní dílo — až na zmíněné podmínky — úkol četby povznášející a zušlechťující lépe nežli kterékoli dílo Třebízského. —

Zmíněno tu národních písní dánských o Dagmaře, obsahujících některé motivy, básnického zpracování skutečně hodné a v dílech našich také použité.[1]) Budiž dovoleno některé zde stručně naznačiti. Čteme tam jména a charaktery poslů svatebních, o hře v šachy, napomenutí otcovské:

Na čest svou pamatuj tam ve vlasti vzdálené.
Buď bohabojná, ctnostná, toť snaha žití tvého,
Bys štědrou byla, útěchou poddaného;

Dagmar, z daleka vidouc Valdemara, ptá se, kdo to, a vytýká pak Strangemu, jenžto chválil krásu pána svého:

Snad budeš želeť toho, že jsi tak drze lhál (sic),
Neb zdá se, že jen jedno má oko dánský král.

Lid s jásotem ji přijímá. Velmi krásný rys obsahuje odstavec II. Věno manželské; matka Dagmaře totiž na rozloučenou na srdce kladla, by hleděla strýce biskupa Valdemara prosbami z vězení vyprostiti, kteréhož motivu *Třebízský* velevhodně použil (str. 410.); i o nevděku biskupově vypráví národní píseň. Mořská žena zlořečí Dagmaře i dítkám jejím; dobrotou její obměkčena dobrořečí. Dagmar blíží se smrti; volá k sobě Kristinu, jižto si hned z počátku z průvodu svatebního byla oblíbila; posýlá pro Valdemara:

A král ted stolec překotil, že každá kostka zněla,
Ó nedej pane nebeský, by Dagmar mi umřela!

Dagmar veřejně prohlašuje:

vždyť jsem nezhřešila,
Jen že jsem rukáv hedbávný v neděli vroubila.

Prosí chotě, aby uvězněné propustil, »Berngertu« z mysli pustil a nejmladšího syna přede smrtí svou za krále dal vyvoliti, aby syn Berngertin ho neutratil; Kristinu aby pojal za manželku, což král odpírá;

Ach, kdybych tenkrát v neděli rukávek nevroubila,
Neměla bych noc těžkou a nikdy bych nezhřešila.

A slyšte, pane, ještě, co vám zjevím této chvíle,
Že andělíčky na nebi již po mně touží míle (sic).

A volá čas, bych odešla již odtud bez prodlení:
Jáť po dušičkách toužím — slyš nebeských zvonků znění!

Viděti z toho, že oba básníci, zvláště pak *Čech,* k základům v tradici lidové daným těsně přilnuli a je po svém zpracovali, vypustivše, co k rázovitosti nepřispívá, a doplnivše, co by celek souměrně zaokrouhlilo, tak že motivů zcela nových poměrně málo nalezneme, ode-

[1]) Viz *J. E. Vocel,* Dánské národní písně o královně Markétě, Dagmar nazvané, v Čas. Č. M. 1846., str. 769.—785.; podány tu celkem 4.

zírajíc ovšem od prvé části v romaně *Třebízského*. *Čech* až do konce při podání národním setrvává, kteréž i k úchvatnému závěru jeho (VII. Dagmar umírá) přispělo.

Jaká divoká to honba vichří plání?
Valdemar to letí, za ním dánští páni...
— — — — — — — — —
Dagmar umírá.

Jarní luhy chmurou zastřely se králi,
vše se halí smutkem, kam jen pozírá,
lesy tesknĕ šumí, vodou pláč se valí,
jarní vítr kvílí: Dagmar umírá.

Před chvílí jej vnadil úsměv děvy cizí,
vínem přetékalo číše zlato ryzí,
kostky chřestěly —
lítosť palčivá teď srdce rozdírá
a ret úpí k nebi: Dagmar umírá.

U lože Dagmařina vidíme postavy z poselství svatebního; posléze přibývá ještě kmet — biskup Valdemar, žádaje odpuštění.

Všechno, biskupe, vše z plna srdce ráda
odpustila jsem. Leč sama břímě nosím,
které svěcená jen ruka s duše skládá.
Bůh tě semo vedl: slyš mou zpověď, prosím.

Biskup se zdráhá, zova se sám světa vyvrhelem, nehodným prý vyslyšeti zpověď »zjevu nebeského.« Dagmar však odpovídá:

byť tvé nitro vřelo
kvasem nepravosti, jenom svatý třpyt
víra moje vidí, jenž ti věnčí čelo —

Lásku k manželi (sic) jsem zachovala stále,
on vždy ňader mých byl hvězdou jedinou —
ale někdy přece od podoby krále
zalétal můj duch za jinou vidinou.
Na obličej mrtvý pohledla jsem kdysi,
na tvář panice, jenž cedil za mne krev —
odtud nejednou ty bledé, ztuhlé rysy
zřela jsem —

Básník tedy použil motivu jaksi zpovědního v písni národní ku zpovědi skutečné, změniv dle požadavku básnického zcela psychologicky obsah její. Valdemar prosí za odpuštění, klna vášni své, kteráž odvedla jej od věrné Dagmary k vášnivé Berengarii. Hluboce dojemný jest poslední výjev, než aby směla býti setřena slza, již loudí mistrovská líceň básníkova, pročež stoj zde doslovně:

Dagmar obejímá klečícího krále,
povznáší jej k sobě rukou chladnoucí.
Polibek vtisk retů bledé na korále,
celuje jí slzy s tváře vadnoucí.
Kněžna šepce k němu: „Jestli na tvou dráhu
z mojich očí slabý paprsk blaha vnik',
dosti mám. A tobě já na smrti prahu
za každý zjev lásky vroucí skládám dík. —
Mého sirotka veď ku pravdě a ctnosti — —
Berengaru — duch můj, ach! zlou tuchu hostí,
že strasť přinese tvé říši do vínku —,
zkoumej, zda vděk těla chová duše krásu,
učiň pak po radě ducha, srdce hlasu —
a mně zachovej vždy tichou vzpomínku.
A teď — cítím, že se smysly moje kalí —
vládni v míru zlatém — miluj chudý lid —
a buď —“ náhle smrtná bledosť tvář jí halí,
ret se třese, mlhou zastírá se vid;
ale silou duše přemahá tu mdlobu
a hlas její zvučně, dojímavě zní:
„Jediné jen slovo, posýlám je z hrobu,
svoji úpěnlivou prosbu poslední:
Nad ostatky Slávů vznášej vlídnou ruku —
nad ubohým —“ zmlkia, z prsou dral se ston,
ještě „otec,“ „matka,“ „vlasti“ v matném zvuku
zaznělo a ruka z řásných ňadra clon
vyňala dar matčin, křížek v jemné zdobě,
vroucně přitiskla jej na třesavý ret;
ke vchodu pak ruku vztáhla, přejíc sobě
všechny milé tváře v posled uvidět.

Posléze přichází věrný panoš Dagmařin, vyslaný pro krále, jenž na cestě spadnuv s koně, pěšky dospívá ještě k milované paní právě umírající:

k loži zdrcen klesá, v pelesť čelo níží
a štká usedavě — Dagmar umírá.
Dagmar umírá. Zas tajemný sen blahý
kmitem hvězdojasným zdobí její tahy,
ale zraky spjaty, brva jen se chví.
Ticho v komnatě; vzdech jenom vůkol vane —
máj v tom z venčí, s větve květem obsypané
růži mroucí poslal zpěvné poselství.

V perličkách těch zvuků celá duše taje,
neslyšel tak nikdo ptačí hrdlo pět,
rokotá jen ptáček, jak by s větvic ráje
hvězdnatých byl sletěl na ten bídný svět.
Utichnul. Než poslyš! Zdá se, jak by nyní
zašumělo velké křídlo anděla
a zvuk čarovný zní tiše, libě síní,
jako zvonky rajské — Dagmar umřela.

Před skonem se lehce ruka její vznesla
a jak poslední lesk žití v oku zhas',
panoši, jenž klečel vedle lože, klesla
tuhá v kadeřavý, zlatorusý vlas.
Na rty korálové, na bělostná líčka
s líbým úsměvem se snesl věčný klid;
odletěla bílá, tichá holubička,
po níž toužiť bude věčně dánský lid.

V obšírném obsahu vytčeny pokaždé neb aspoň většinou momenty rozhodující v soudě krasovědném, tak že jen málo zbývá dodati. Co do skladby o sobě považované báseň vyniká jednolitostí, jíž nejsme zvykli vídati u moderních děl toho druhu. Široké počáteční exposici — lzeli tak říci —, chovající zárodky dějův a charakterů, vyhověno průběhem básně v dějích i charakterech úplně a důsledně; zájem čím dále tím více se sůžuje na osobu hlavní a tím ovšem stoupá. Líceň bojů polabských, jíž páni dánští chtějí královnu svou vlastně baviti, ač ne bez osobní cti a chlouby, obdivně odpovídá nastávajícímu poslání královny zubožených národů těch, pošlé z rodu pokrevného a sbratřeného; žel, že není vždy moc tam, kde jest vůle a ochota — neboť co Dagmar mohla pro národy ty vykonati, nevyhovuje ani z daleka očekávání ani našemu ani jejímu (srv. na př. prosbu za Slovany [str. 131. sl.], »Mořská žena,« poslední prosbu za Slovany). Tím více vyhověno tomu rysu povahy její, jenž jest smilování, dobrotivosť, odpuštění, v samé zemi dánské: Dagmar s tou ryzí věrou a zbožností, udílející almužnu žebrákům, prosící za příbuzného odbojníka, odpouštějící zlosynu tomu i vražedný útok, prosící za vše, co trpí a strádá, blahořečící, ano jí bylo zlořečeno atd. atd. — jsou vesměs jednotlivosti charakteru královny a matky opravdu křesťanské, takořka světice, jakou ji *Čech* zřejmě vylíčiti chtěl již dle prvotných nadějí pány dánskými vyslovených a dle napomenutí rodičů, velmi dopadné a přiměřené. V nich spočívá jímavosť charakteru jejího idealně ženského, jak jej křesťanství ve středověku do života uvedlo, vzhledem k básnické skladbě však, po případě vzhledem k postavení jejímu jakožto manželky Valdemarovy vidíme v nich, jakožto projevu posvátné mírumilovnosti a klidnosti, naproti živější a bouřlivější letoře králově, zárodek tragického — nesmíme říci provinění, nýbrž — osudu jejího, jenž ji na konec stihne, ana vidí se jaksi vytlačenu ze srdce králova, jemuž cele jest sice oddána, avšak láskou tichou, pro blaho jeho i národu účinnou a tudíž jemu jaksi nedostačující, ano tu a tam i nepohodlnou; srv. na př. rozmluvu o hlučných radovánkách lovu (str. 184. sl.), přecházející ve prosbu za biskupa:

Opětně? Již místo berly práva
milosti jen haluz v ruce nosím —
čí zas Dagmar okov rozkotává?

Příběhy dřívějšího života Dagmařina, jak je známe z dějin, charakter takový ovšem vysvětlují: Čech položiv povahy rodičův jejích, jak jsme je z počátku uvedli, měl právo charakter takový uvésti hotov do básně — — a díky jemu, že jej tak uvedl! Jestiť mezi nečetnými, skutečně krásnými postavami básnictva našeho postava Dagmařina zjevem neobyčejně skvělým a vzácným, a jen ze vkusu, básníky našimi dle moderní otupělosti pokaženého, mohla vzejíti jaká výtka proti idealisaci takové, ukazující na básníka opravdu vyvoleného. Dissonance mezi Valdemarem a Dagmarou, jíž končí národní zkazka dánská, ovšem bylo se básníku uchovati; dějiny potvrdily obavu Dagmařinu stran soupeřkyně a následkyně její, Berengarie, ale jen, aby Dagmaře tím blaženější památka v lidu dánském se zakořenila. —

Těžiště básně epické spočívá ve vý-

pravě příběhů, z níž teprve posuzovateli charakteristiku osob třeba vyvoditi a shrnouti. Ta jest, jak řečeno, vesměs důkladná, dle krajiny a doby rázovitá, určitá až do nejmenších odstínův, až k postavám sebe nepatrnějším. Zvláště mistrovsky zdobí Čech epiku svoji vložkami, jichž i tuto nalézáme několik; přednosť ta záleží v tom, že dovede je vytvořiti souhlasně s povšechnou náladou celku, jež jimi jen se zvýšuje a jakoby k delšímu pokochání nabádá, a s obdivnou obratností uvésti ve vztah k osobě nebo výpravě hlavní; vzory toho nazvati lze vložený spor pana Strange s věrným panošem Dagmařiným o jehlici (zp. IV.), a zvláště čarokrásnou báchorku, jíž Dagmar ulevuje bolu svému vůči svému Valdemárkovi, jakož i vložky zpěvné, jimiž děj ve kvapném proudu se zastavuje a milokrásného klidu nabývá.

Forma zevnější vesměs je přiměřená a důstojná, prostá i nádherná; nesprávností jest málo, i pozorovati v samostatném vydání tomto některé opravy naproti vydání prvému.

Posudky.

Květy. Redaktoři *Sv. Čech* a *Dr. S. Heller*. (O.)

Rozmanitostí, jakou jsme shledali v části poučné, ještě více vyniká oddíl zábavný, tož obor »Květů« popřední a nejvlastnější; žel, že pestrosť oddílu belletristického jest jeho vlastností poměrně nejlepší: literarní cena čísel jeho velmi jest nestejna.

V obšírném romanu *Sv. Čecha* »Ikaros« obrážejí se ladně všecky přednosti básníkova péra: elegantní dikce, umírněnosť a klid u vypravování, markantní líceň povahopisná, omžená zdravou, hojivou satirou. I úskalinu dějové roztříštěnosti spisovatel šťastně obeplul; rádi bychom však byli vítali v těch chmurách více slunných hřejících paprsků, v postavě hrdinově více přirozenosti; některých nemístných narážek dobře by byl roman pohřešil. *Jan Lier* rozvinul před námi na svém zamilovaném dějišti, »Na rozhraní« tratí železničních, obraz celkem zdařilý; rozřešiti kollisi mezi láskou k děvě a odchylnými názory životními vyžadovalo věru mnoho uměleckého taktu; rozvláčnosť, zejména v mohutném úvodě, jest novelletě na újmu. *O. Mokrého* »Evička« jest práce prostřední; něžnosť vypravovací potrácí se v neurčitosti kresby. *F. Schulz* nakupil v povídce »Což ta blázen!« tolik živlův odporných, tytýž nemravných, že čtenář lehko a brzy zapomene technických předností práce a něhy některých výjevů dojemných. Hnusnou nevěrností manžel pozbaví ženu rozumu, zůstaví ji brutalně jejímu osudu, vilným záletům obětuje štěstí dceřino, jejíž nešťastný milenec končí sebevraždou atd. Schulz dokázal kolikráte, že mu netřeba dráždidel, jež spadají naprosto mimo obor krásna. Podivnou též moralkou vyznívají *E. Zítkovi* »Malí vítězové, velcí přemožení«: násilí, nevěrnosť manželská (ač omlouvána sentimentalními frasemi p. spisovatelovými), vražda, sebevražda, triumf lži a což toho více, taková jsou péra, jimiž se děj »historické« této povídky popohání; kolorit dějinný zachycen leda slabě; přese zračitou psychologickou prohloubenosť charakteristika osob jednajících málo se zdařila: opomenuto užiti na ten účel dialogu. Vojenská novella *P. Albieriho* »V zajetí Armidy« jest nemálo poutava a šťastně rozvržena; děj ovšem jeví se značně býti na sporu s pravděpodobností. Z prací *F. Heritesových* »Buchtičky« a »Dědoušek vyhrál« vane výborný humor, místem řízná satira; prohloubeného povahopisu docíleno všude, třeba jen několika rysy. *Fr. Procházka* namaloval dva obrázky, jaký však mezi nimi kontrast! tuto naivní šelmovské dobrodružství školácké »Za školu« — tam — »Po bitvě« — líceň hrůzou věru až přesycená. Dojemná *O. Bystřinova* črta »Z kraje zapomenutých« trpí roztříštěnou neurovnalostí, *J. Burešova*

»Rusalka« poněkud mělkostí psychologickou. *J. M. Hovorkovi* se podařila v drobotině »Kritika na cestách« zajímavá líceň povahová, *J. L. Hrdinův* »Poslední soud« jest příběh otřelý ve formě obstojné. *T. Svatová* jeví v obrázku vesnickém: »Neustupní« dobrou znalosť lidu a vůbec péro obratné, nadějné. Slibný počátek a zajímavý průběh *J. V. Konrádova* »Omylu« zploštily se kluzkým zakončením. Mezi tím unylým vrkáním snivé lásky a vřením vášně, — tyť jsou hlavní náměty bez mála všech belletr. prací, o nichž tuto byla řeč — rád čtenář spočine u srdečné litevské črty *E. Jelínkovy* »V palaciku a dvorku,« kde vzdán dojemný hold slovanské pohostinnosti až zámezné.

Z překladů vypočteme jen nejdůležitější. Pěknou ozdobou je »Květům *El. Orzeszkové* římský obraz »Turia,« jejž přeložil A. Schwab-Polabský. Postavy osob jednajících stojí před námi jakoby ze žuly vytesány, mravní velikosť jest jim společným znakem; není ovšem nepozorovati, že je básnířka přeidealisovala. Děj prostý, ale obsažný zasazen jest v nádherný rámec kulturně-historický; tu viděti, jak lze hravě a interessantně poučovati. P. Durdíkův překlad *J. S. Turgeněva* »Zápisků nihilisty« (sic) obsahuje veliké množství vzácných skvostů psychologických. Děsné následky nelidské samovazby, jak tu vylíčeny, jsou proti ní mohutným protestem. »Peněženka« *H. Balzacova* (přeložil J. Drahoš) vyznačuje se vroucností, duchaplnou konstrukcí a pěknými místy aforistickými. »Strýcův dalekohled« od *E. Castelnuova* (přel. A. Koudelka) jest vypravován klidně, ale plynně a poutavě. *A. Theuriet* mistrně vylíčil v »Rusalce« (přel. E. V. Hynek) celý spletitý řetěz psychologických processův a jako v ostatních prácech svých i tuto nakreslil hojně překrásných obrazů přírodních.

Nemalou část »Kv.« zajalo básnictvo veršované. Mimo *Sv. Čechovu* »Pravdu« a *J. Vrchlického* tragedii »Julian Apostata«[1]) větší celek tvoří řada básní J. Vrchlického »Z knihy ghazelů.« Látky básní těchto jsou pestře rozmanity, nikoli však novy. Některé opěvují ghazel sám, jedna překrásná věnována básníkům ghazelů, onde obrací se ke své písni, za jejíž triumf má, že »velkým nezněla prodajně,« jinde setkáváme se se skeptickými a pessimistickými výrony básníkova srdce, ale postřehámě začasté nedůslednosť a myšlénkové odpory. »Duše« jest patrnou ozvěnou J. Cannizzarovy »Psychy.« V mohutné vlastenecké básni »Ó Praho« nevíme, kam básník míří, volaje: »A pouze bohům (?) otců svých se klaň!« Hluboce dojímá překrásnou něhou ghazel »Své ženě.« Méně sympathie — už ode dávna — má Vrchlický se kritiky; tentokráte obmýšlí je však už důkladnou apostrofou také — jovialní:

Bože, jenž jsi Androklovi lvem trn vytáh' z nohy,
vyndej slámu kritikovi a trus ptačí z hlavy,
neb on vždy jen slintá, žvaní tam, kde básník
zpívá . . .

Ostatně dočteme se i léku ode zlých účinků kritiky:

Předně pohár, jenž se pění,
potom z dívčích smavých retů
nekonečné políbení
a pak, co je nejvíc trápí,
nových písní burácení!

Ježto prý »mana, Israel již jedl v poušti, bájkou jest, neb na světě jen sytí víno,« věnoval básník vínu několik čísel. A ký div?

Vždyť bůh, když mne hodil v svět (!?)
spěchal v ňádra skrýt
s nápisem mně amulet:
chci pít! —

A ve »Vyznání,« do pravdy upřímném, nepokrytě svědčí: »Z číší, které svět mi dával, pil jsem dost.«

»Ghazel o mladosti« doznívá radou: ». . . když je (mladosť) tak krátká, od kvasů, které strojí laškující: nespěchej!«

A v básni »Plamen« takto uzavírá:

Uvěznit jej (plamen) můžeš v hroznů sladkou krev,
pak ti cestu v devátý ráj klestí plamen.
Proto líbej, pij, v tom moudrosť veškerá,
nechť je hříchem, je vždy sladké scestí plamen.

Zdržujeme se zúmyslně všelikých poznámek.

Ghazely tuto uveřejněné tvoří značný díl nové sbírky J. Vrchlického: »Hudba v duši.«

Příspěvky poetické *K. Kučery* oplývají mocnými myšlénkami, *E. Krásnohorské* milou lahodou, jež v ukázkách z básní *A. Heydukových* přechází přece jen až

[1]) O nichž podány budou posudky zvláštní. *Pozn. red.*

v nemužnosť; »Pařížské croquis« od *Fr. Kvapila* jeví nedostatek propracovanosti. Nadanému *L. Lošťákovi* jsme radou, by se od našich básnických koryfeů neučil — vyhrožovati Bohu. Překlady jsou podány z *T. Moora, A. Musseta* a j., zajímavý jest (A. E. Mužíkův) nový volný převod *A. E. Poeova* »Havrana.«

Ke správnosti mluvy »Květy« nepřihlížejí všude stejně pečlivě.

Abychom už uvodili v jednotu skromný svůj soud o celém ročníku: potěšila nás přestálá rozmanitosť látek a námětů při článcích poučných i číslech belletristických; ale po našem rozumě bylo by »Kv.« jen na prospěch, kdyby redakce zmnožila tu a tam požadavky své ve vzhledě aesthetickém i ethickém, sice budou »Květy« stále ještě na značný krok od poučně-zábavné revue oné dokonalosti, jakou bychom se v písemnictví svém vykázati měli a mohli. *V—ý.*

Dějiny filosofie nejnovější. Sepsal *Dr. Josef Durdík.* (O.[1])

Druhý hlavní spis Kantův zdá se obsahovati již jakési kladné výsledky naproti výsledkům prvého čiře záporným. Chci poznávati, ale abych poznával a že poznávám, není požadavek kategorický, neboť poznání závisí pouze na formách názoru a mysli člověka; požadavek však, abych jistým způsobem jednal, jest nepodmíněný. Protož oněch ideí svobody, nesmrtelnosti, Boha v poznání sice požadujeme, abychom jimi jaksi spořádali zkušenosť smyslovou, ale nelze jich nutně požadovati, proto že není nutno, abych poznával: vždyť tu nemohu, co chci. Rozum praktický stojí tedy nad theoretickým; neboť dokazuje věcnosť pojmů svých skutkem nutného mravního jednání: a poněvadž nutně myslím tak, jak mám jednati, tedy praktický rozum i pro poznání jest rozhodující. Zákony mravní jsou imperativy, a jsouli opravdu mravní, t. j. vztahujíli se k dobru naprostému, ne účelnému, jsou imperativy kategorickými či vlastně jeden jediný nejvyšší imperativ kategorický: Jednej tak, aby zásada vůle tvé mohla býti vždy základem zákona obecného. Durdík, jak známo, pro imperativ tento velmi horuje, opakuje o něm v různých spisech svých až do omrzení básnická slova Kantova: »Hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně« — jak vznešené! »Pojem takého imperativu definuje pojem povinnosti. Zde ještě neběží o výčet povinností podrobných, nýbrž o formu, jež se právě povinnostmi činí, a tato forma jest kategorický imperativ: německé »du sollst,« latinské »debere« [proč ne »tu debes,« jak v klassické češtině hned následuje?!], české »ty (sic) máš« s infinitivem, blíží se onomu pojmu...« (str. 65.). Dále však již nevysvětleno, zdali a kterak dostává se Kant k oněm povinnostem »podrobným«: bylo by zajisté potřebí bývalo ukázati, že jen nedůsledností lze k nim dospěti z kateg. imperativu, jenž týká se pouze formy chtění: neobsahuje tudíž, ano zpříma vylučuje, co se má chtíti, tedy nemá obsahu, jenž by založil nějaké poznání. Odporem tímto pak poukázáni jsme opět k té staré a přece věčně svěží moralce křesťanské, »eudaimonistické«: neboť i Kant odvozuje pak povinnosti z účelu, ze zdokonalení vlastního a blaženosti cizí.

Mravní jednání nutně vyžaduje svobody, dí dále Kant, t. j. prý, aby člověk mohl si dávati sám vědomě zákon jednání svého. Mravní snaha po nejvyšším dobru, rozumnému tvoru vlastní, nutně vyžaduje nesmrtelné duše. Nejvyšší dobro, spojení ctnosti a blaženosti však vyžaduje nutně Boha jakožto původ a základ svůj, jenž jediný přírodu (blaženosť) a rozum (ctnosť podmíněnou od svobody) sloučiti dovede, jsa pánem obého. Rozum praktický nutně žádá, abych jednal mravně, toto pak nutně vyžaduje oněch tří ideí (»postulatů praktického rozumu«): proto člověk mravně jednající nutně **věří** ve svobodu vůle, nesmrtelnosť duše a v Boha, kterážto víra prý má jistotu takovou, jako kterýkoli důkaz mathematický. Tím by ovšem pro poznání pravé bylo získáno něco i nic: postulaty takové otvírají ovšem širý pohled do všehomíra, ale lzeli je bezprostředně připustiti, jest jiná. Kant ideí těch nepoužívá dále ku poznání věcí o sobě, vraceje se stále ku prvotné námitce, že poznání to přece řídí se jen podmětnými útvary poznávavosti naší, jichž ku věcnosti vztahovati nelze.

[1]) Na str. 113. sl. 1. ř. 8.—9. čti francouzskému m. německému.

Třetí spis, Kritika soudnosti, abychom přehled nauky Kantovy již ukončili, udává třetí způsob skutečného poznání věcí: cit, jenžto soudí aestheticky (dle podmětné účelnosti, porovnalosti předmětů s poznávavostí naší) a teleologicky (dle předmětné účelnosti organismů, vzešlé a poznávané z pojmu jejich). Tímto jest vlastně jádro poznání, shoda totiž nitra našeho s věcmi poznávanými, vytčena, a sice v jednotlivostech zkušeností podávaných. Rozum theoretický ani praktický nestačí obsáhnouti zkušenosť: jednotlivé pojímati, jím se říditi a příslušnou povšechnosť vyhledávati, shodu mezi podmětem a předmětem postřehovati dovede jen soudnosť. Avšak konec opět jest jako začátek: chcemeli poznávati, nutno nám předpokládati, že myšlené pojmy naše jsou věcné, tedy s předměty shoda možna; avšak opravdu věci o sobě a poznání naše zcela se různí: neboť i poslední tato soudnosť rozjímavá, soudíc o shodě věcí s rozumem, soudí vlastně přece jen o sobě samé, t. j. poznáváme jen zjevy vnímané, o věcech nevíme nic.

Zdali výsledek takový je s to, aby člověka, aby filosofa upokojil, aneb aspoň kladným byl základem theorie, jež by vystavena budouc upokojila — jest otázka poslední, jež každé soustavě kritikou položena býti má. Durdíka, viděli jsme již, filosofie Kantova upokojuje, a sice praktická část její měrou, možnoli, ještě větší nežli theoretická. Ve chvalitebné snaze jeho, smířiti filosofii s náboženstvím, požadavky ony, postulaty Boha atd. jsou mu velevítanou náhradou za nevědecké prý důkazy, ježto snaží se sestrojiti přirozená theologie. Nehledím zde k dogmatu katolickému o poznatelné jsoucnosti boží: avšak Durdík neměl by se stavěti naproti tolika theologům, zároveň filosofům, kteří nauku obojí dobře znajíce tvrdí, že křesťanství a Kant jsou od sebe daleko vzdáleni. Nepotřeboval ani spis. na str. 98. ubezpečovati, že podáváli názory Kantovy, tíhnoucí k protestantismu, nepřijímá jich ještě za své; toť se rozumí samo sebou, a Kanta nikdo ani pro křesťanství nerequiruje, neboť základy (postulaty a rozumná víra tam — důkaz a víra zde) jsou v podstatě úplně různy. Tím ovšem nebudiž za správnou přijata na př. výtka, učiněná spisovateli v »Athenaeu« (str. 95.): »Je skutečně postulovaný Bůh Kantův trojjediným Bohem křesťanským?« K Bohu trojjedinému vůbec nevede žádná filosofie, ani scholastika, totě pravda čistě tajemná, zjevená: avšak vůbec třeba o této stati celkem říci, že kritiky filosofické namnoze se jí nedostává, šlechetný pak úmysl, sblížiti Kanta s katolicismem a theismem vůbec, rozhodně se nezdařil, an spisovatel utkvěl tu ve věcech napohledných, neprohlédnuv k jádru jejich.

Themat udal Kant, jak vidno, hojnosť, a jinak zase ostal v rozporech, v nichž filosofie ostati nemohla. Ze středu *Kantova* mezi podmětným formalismem myšlení a předmětným, ač pouze ze zjevů záležejícím obsahem, k němuž i podmět přispívá z forem svých, spěli nástupcové k jednotě a shodě obsahu s formou, která by však jediné z podmětu pocházela: *Fichte* v pojmu svobody, od Kanta postulované, vše pojímá a z něho teleologicky poznávání i jednání vysvětluje, *Schelling* naproti mechanickému vysvětlování celku z jednotlivostí, jemuž Kant přeje, kde jen možno, raději z celku přírody »intuitivním rozumem« vše vysvětluje, *Hegel* pak pojem myšlení za základ béře a jej ve všemmíru proveden shledává. Není zde místa jednotlivé nauky šíře rozebírati, v nichž ani původcové jejich nebyli si důsledni a bez pochyby ani zcela vědomi. Durdíkovi třeba přisouditi zásluhu, že poměrně jasně podal, co rozumným způsobem ze soustav těch celkem zmatených a krkolomných podati bylo lze. Toliko snad bude, zvláště u Fichteho, leckdo postrádati, že moment pantheistický, jenž ve všech soustavách těch jest přední, nebyl dosti vytčen. O ceně soustav těch jen zběžné nalézám zmínky, ovšem odmítavé. Nezdá se, že by ve spise ex professo filosofickém stačilo jen jaksi úhrnně odsouditi methodu, upřílišenosť, absurdnosť prvému pohledu patrnou a pod. Dějinám filosofie sluší uvážiti ten skutek, že klam a blud ve filosofiích pochodí po výtce z neoprávněné

systematisace, nejsa proto ještě nikdy jediným výsledkem té které filosofie: to jest, po sprostu řečeno, není věci, jež by neměla něco dobrého, není nauky, jež by neměla něco pravdivého. Soustavy ony jen protivníci jejich kladou již jen do historie: přívrženců mají dosti a dosti, a dějepisci filosofie náleží rozlišiti jádro od plevy, ukázati, jak obojí v naukách následujících působilo a jakým právem. Tedy zase bude se v Durdíkově knize pohřešovati odborné, věcné, na stejné půdě stojící kritiky. Co do družení jednotlivých škol není ovšem věc tak přísně vymezena, aby nebylo domyslův opačných. Durdík na př. řadí Schleiermachera k Schellingovi proti obyčeji, odvolávaje se m. j. na pantheismus jeho: správně však vytýká, že hlavně vězí ve spinozismu; podobně u Krausa a j.

Soud spis. o Schopenhauerovi, jenžto zavrhnuv pantheistickou naprostotu Heglovu a všeliký idealní názor ethický, obrací se ku světu samému, ke kosmologii (Welt = wille und vorstellung), je s dostatek znám, a ještě lépe soud o Hartmannovi; oba pouze charakterisováni známým duchaplným způsobem Durdíkovým. Na str. 198. sl. excurs o wagnerianismu, oblíbené to thema Durdíkovo, méně snad v tom rozsahu tam náleží. Zvláštním co do pořadí jest, že — raději dle niterné souvislosti nežli dle doby — klade Herbarta až za oba právě jmenované, jakožto třetí větev soustav z Kanta vzešlých. Dle okolností našich místných — ne snad dle skutečného významu — bude leckdo postrádati výslovné zmínky o mužích, kteří v Čechách té či oné filosofie se přidrželi od Palackého až do nové doby; výtkou věcnou ovšem to asi nebude.

Když vytčeny nejdůležitější stránky díla věcné, pohříchu obšírněji než bylo původním úmyslem, zbývá zmíniti se ještě o stránce formalní, u nás v nynějším stadiu zvláštního pozoru hodné. Sloh Durdíkův je znám jakožto plynný, jasný, takořka hravý — ale také jakožto namnoze nesprávný, a tím místy poněkud nižší, než výše obsahu dovoluje. Plebejské zkomoleniny, ničím neodůvodněné, nesprávnosti grammatické (tvary jako »počla« m. počala str. 43.), syntaktické a fraseologické (spis. pořád pravdy »odkrývá«; rozeznává něco *na* činnosti duševní, str. 76.; jemu »člověk se musí — a *on* může — změniti,« str. 9. atd.) jsou přečetné. O filosofické názvosloví české má Durdík zásluhy nepopíratelné, a i spis tento k rozšíření dobrých názvů přispěje; ve mnohých věcech však nelze s ním býti za jedno. Rozestřenosť (str. 7., rozsah), prostorovosť (str. 8., prostornosť), plynulosť (kontinuita str. 17., souvislosť), zbytečné »nejetný« (indifferens str. 89. m. nelišný) jsou některé ukázky. »Quantitas« překládá »ličnosť«; značí sice kmen slova toho počet, kolikosť[1]), avšak v češtině více jest podobných slov, odvozených ode kmene jiného, značícího podobu, tvárnosť (líce, líčiti, sličný a j.), kdežto oněm slovům bez výkladu žádný Čech neporozumí; dále, chceli člověk býti důsledným, kterak přeloží: quantitativus, quantus a j.? vrátí se ku »kolikostný,« »koliký,« a již nastane starý zmatek, že pro týž pojem v různých obměnách bude míti bez potřeby různé kmeny: proto lépe překládati: modalitas — ličnosť (Durdík překl.: »platnosť«!) a quantitas — kolikosť. Fichteovo »Ich« překládá »Já« a skloňuje: to Já, toho Já atd. Scholastika sice skloňuje: τὸ Ego, τοῦ Ego, ale v češtině zní to asi jen barbarsky; slova nová: úsoba, neb ještě lépe: »jástvo« zajisté nedostatku lépe pomohou. Hegelův absolutní postup »Werden« překládá »nikáním,« jež obliby sotva dojde. Ba ani ve svých názvech není spis. důsledný. »Jsoucnosť boží« každému Čechu jest již obvyklé; tedy ponechati jest i filosofii: jsoucnosť = exsistentia, dasein, a nemásti pojmu toho s »bytem« (esse, sein), jak činí Durdík u Heglova »dasein« (str. 158.), byť i za »exsistere« voliti bylo »bytovati«; kmen totiž není tak vzdálený, a třeba také již pamatovati, aby vzdělaný čtenář aspoň poněkud té filosofii mohl konečně rozuměti; »bytí« a »byt« zajisté příliš jsou blízké, aby i jen poněkud samy vnukaly ohromný rozdíl, jenž jest mezi »esse« a »exsistere« »sein« a »dasein.« Pak ovšem by odpadla i »čeština,« jakou čteme na str. 158.: »Tomu (sic) bytí bylo naproti postaveno nic; tomu (sic) něco [dativ

[1]) Srv. *Miklosich*, Etymol. wörterbuch. Wien. 1886. Str. 169.

slova »něco« jest: tomu něco!!] však naproti« atd. »Ze (sic, str. 68.) povinnosti« referentské nucen jsem ještě uvésti smělý zajisté tvar: »veskrzný« (str. 26.).

P. J. Vychodil.

Viktor Czajewski: **Historya literatury czeskiéj** od czasów odrodzenia do chwili bieżącéj. Warszawa. 1885. Str. 367.

Na prvý pohled objemná kniha tato zdá se býti důkazem, že Poláci mají dosti podrobné dějiny písemnictví českého doby nové dříve, nežli sami Čechové; probírať na př. Tieftrunkovo třetí vydání »Historie literatury české,« vydané r. 1885., dobu tu pouze na 107 stránkách téhož skoro formátu. Ale zdá se to toliko na pohled prvý, a jest bohužel i jinak záslužný spis Czajewského znešvařen, a to dílem velikým množstvím přerozmanitých omylů tiskových, dílem i značnými chybami věcnými.

Nejprve jest připomenouti, že spis Czajewského nesáhá až »do chvíle běžící,« nýbrž jen do r. 1883., a skládá se ze tří částí, z nichžto prvá jest částí všeobecnou, v druhé probráno jest písemnictví vědecké a v třetí písemnictví krásné neboli básnické. Všeobecná část prvá, zaujímající skoro třetinu celého spisu, rozepisuje se podrobně o všeličem, co náleží do dějin českého národu, nikoli pak do dějin českého písemnictví, a o čem na př. »Historie« Tieftrunkova zcela mlčí. Skládať se z těchto osmi oddílů: I. Politické snahy; II. Nejprvnější usilování; III. Počátky znovazrození; IV. Rok 1848. a 1860.; V. Ústrojí společenské; VI. Školy; VII. Časopisectvo; VIII. Spolky. Vše to mohlo býti vypsáno stručně toliko jedním oddílem společným a jen se vzhledem k písemnictví, čímž ovšem spis byl by stal se méně objemným. A podobně v části druhé a třetí jsou některá místa vzhledem k ostatním nepoměrně i nevhodně obsáhle probrána. Ale to konečně vše bylo by snadno prominouti a spisu ceny by neubíralo, avšak nelze nepřipomenouti zde některých značných chyb věcných, jakož i některých hrubých omylů tiskových.

Pichlova „Česká včela“ pokládána jest na str. 84. za časopis včelařský. Na str. 158. Dastichovy „Základy praktické filosofie,“ „Formálná logika“ a „Empirická psychologie“ jsou přivlastněny Durdíkovi. Na str. 31. řečeno, že píseň „Nad Berounkou pod Tetínem“ — vytištěno „Nad Beramkou pod Tetinem“ — složil Picek. „Časopis Matice moravské“ vychází prý (dle str. 84.) od r. 1862. (místo 1869.), a to za redakce V. Royla (místo „Royta“); o Bartošovi není zmínka. F. L. Čelakovský prý (dle str. 291.) stal se professorem ve Vratislavi hned, jak ukončil studie své. Josef Václav Frič Brodský nazván dvakráte (na str. 351. a 353.) „Borowski“ místo „Brodský.“ Karel Jaromír Erben nazván na str. 336. „Jaroslav“ místo „Jaromír.“ Z Vinařického prací básnických uvedeny na str. 295. pouze „Kytky“ a „Varito a lýra“ jakožto prý nejdůležitější. A. V. Šembera nazván na str. 285. „Szembara.“ Jireček nazván na str. 21. dvakráte „Ireczek,“ ačkoli jinde správně „Jireczek.“ „Časopis Musea království Českého“ citován někde (na str. 19., 25. a j.) pouze „Czasopis,“ tak že čtenář nemůže pochopiti, který časopis míněn. Kalousek nazván na str. 120. „Koleuszek.“ Vrťátko nazván na str. 141. „Vraťako.“ Rybička prý (dle str. 283.) napsal „Zivot a pusubeni Vac. M. Ksameri'usa.“ A takovýchto chyb a omylů, většinou ovšem tiskových, jest bohužel ve spise tom plno, plničko. Kromě jmen spisovatelů jmenovitě názvy spisů jsou uvedeny pochybeně, čehož dokladem mimo již připomenuté budiž ještě na př., že na str. 333. vytištěno „Pohzobky“ (básně Mühlsteinové), „Ohlus nitra“ (básně Studničkové), na str. 304. „Hrzbitowni *H*viety“ (básně Nerudovy), na str. 291. „Slovy Dczera“ (Kollárova), na str. 275. „Jan z Vilimiec“ a „Jan Szvela“ (romány Vlčkovy), na str. 274. „Anerska Przemyslovna“ (román Beneše-Třebízského), na s. 258. „Baje suzany“ (Zeyerovy), atd.

Avšak přes to přese všechno přece spis Czajewského jest na mnoha místech celkem lepší, nežli »Historie« Tieftrunkova. Škoda jen, že z prací, otištěných v časopisech, užil pouze »Osvěty« a »Musejníka.«

Dr. Fr. Bačkovský.

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického.* (Č. d.)

b) Zlozvuky.

S onou nešetrností, jak Vrchlický chová se ku koncovkám slov samohláskovým, nehodíli se mu do verše, souvisí, že i jinak mluvu svou hyzdí způsobem věru povážlivým. Ačkoli totiž ve svých básních často pěje o libozvuku řeči, o lahodě rythmu a o zvonění rýmu, myslíme, že snad nebylo hned dru-

hého básníka českého, jenž by si byl na úkor libozvučnosti té milé mateřštiny naší tolik dovolil hříchů, jako náš Jaroslav Vrchlický. Divíme se mnohdy svým českým praotcům, kterak dovedli vysloviti »krvi« jednoslabičně, kterak slova »ktvu,« »křstím« a p. Ale čtěme jen Vrchlického, a přestaneme se diviti. Český jazyk vysloví všecko, třebas holou abecedu za sebou. Neboť napsati: 16, 10. s rděním. 127, 2. jež ztvrdla (7 souhlásek za sebou), 127, 6. vysch' v srdci (7 souhlásek za sebou), 126, 14. Faust vzpne se (6 souhlásek za sebou), 131, 14. k rtům, a p. jest Vrchlickému maličkostí, žádali toho rythmus; kdežto naopak vsouvati zbytečně samohlásky, jako 36, 5. ve zobáku; 37, 8. ve sázku; 30, 10. ve bitev vřavě; nevyhýbati se hiatu, ač by přidáním eufonického *v* v gen. pl. masc.[1]) vše napraviti se mohlo: 145, 1. 149, 2. 9. a j., pokládá sobě stejně za dovoleno. Zkrátka, pro verš a pro pohodlí udělá se všecko. Vzpomeneli sobě kdo náhodou na onen nešťastný refrain z »Dojmů a rozmarů« str. 71. n. »Již řečí bohů mluvím deset roků,« pak ovšem »difficile est satiram non scribere.«

Četné příklady zlozvuků jsou: 9, 1. v mračen. 9, 9. Co z člověka. 9, 11. v slunce. 9, 13. k blahu. 10, 6. nerozšláp'. 10, 7. vzrost'. 10, 9. moh'. 11, 1. až v mračna. 11, 4. k hvězdám. 11, 7. nemoh'. 12, 8. v svojí m. ve své. 12, 11. zved' skráň. 12, 13. strh'. 13, 2. v stínu. 13. rozpětí m. rozepětí (viz 42, 1. rozepjatém). 36, 10. v strádání. 36, 5. ve zobáku. 27, 8. ve sázku. 37, 3. když vzniká. 38, 13. ku životu. 12. v hluku. 39, 11. v trávě. 14. z všeho. 41, 6. k stropu. 42, 13. v hnízdech. 43, 14. barev vzplálo to. 47, 14. z všech. 48, 13. v skutek. 52, 7. v hvězdné. 8. v sféry. 10. v světlo. 13. k všem. 53, 8. v mrak. 11. ve líném. 88, 2. v které. 13. sšinula se. 126, 14. Faust vzpne se. 127, 2. jež ztvrdla. 4. ztmělý. 6. vysch v srdci. 8. v propasť. 128, 2. v smír. 3. v hry. 129, 1. v svém. 3. v stínu. 13. jež v stromu. 131, 14. k rtům. 2 z tvého. 134, 1. když v strašné. 14. v zpěv. 135, 5. v stejné, přes vše Ep. 1. k své. 5. přec společný. 14. v zpěv. Pr. 9. v světa. 11. v blahém. — Takových případů napočítali jsme celkem 150.

c) Valně odcizuje nám Vrchlický mluvu svou též tím, že užívá příliš často slov cizích, moderních, často i trivialních, čímž dodává znělkám svým brzo jakési pomposnosti a bombastu, brzy opět jakési lhostejnosti a nedbalosti genialné.

Četné příklady toho jsou: Pr. 8. asyl. 9, 6. hymna. 10, 8. fantom. 13, 7. rubín. 14, 1. thyrsus. 10. gigantický. 16, 5. terasa. 17, 8. gracie. 9. aréna. 18, 14. balkón. 20. 1. Iseult, která se u nás od jakživa jmenuje Isolda. 27, 1. basilika. 28, 6. gloriola. 8. apokalypsa. 9. asketa. 29, 1. gothický dóm. 7. aureola. 9. magický. 30, 7. aureola, tiara. 9. hymna. 31, 3. helma. 5. heraldické arabesky. 34, 3. bachanal. 35, 2. mystický. 1. hymna. 36, 1. eremit. 37, 2. azur. 5. vása. 7. hymna. 38, 6. lýra. 7. gloriola. 39, 8. aureola. 40, 5. majestát. 9. arabeska. 41, 2. kaskada. 4. hymnus. 42, 2. atlanty a globy. 43, 6. amethyst. 8 purpur. 14. bacchanal. 48, 9. gloriola. 49, 9. lotos. 10. missal, inicial. 12. čínskou vásu purpurem. 50, 4. idylla. 51, 2. chaos. 7. legiony. 14. meteorů. 52, 3. epopeje. 8. sféra. 53, 1. tunel. 54. Siesta. 55, 2. safírový. 7. kastelanka. 14. rej fandanga. 84, 1. Pastel. kontury. 5. fuxie. 4. rythmus (což Vrchlický píše rhytmus). 103, 1. kaskady. 6. demonický. 10. amor. 12. mumraj. 131, 4. despot. 14. sfinx. 132, 1. gigantický. 4. harmonický. 8. homerický. 10. linie. 11. gloriola. 133, 4. mečet. 9. bizzarní. tropický. 12. meditace. 14. mystický. 134, 2. mystický. fiola. 9. alleluja. 13. éthér. 14. hymna. 135, 9. bronz. 10. kolos. 12. lotos. 136, 8. myriady. 140, 4. menhir. 12. maska. 141, 1. nymf. 4. krokus. Ep. 1. apatický. 7. laur. 8. bukolický. — Takových případů napočítali jsme 200.

2. O verši a rythmu.

Že rythmus trochaický je češtině daleko přiměřenější než iambický, o tom nemůže býti sporu. Dovedeli tedy někdo skládati bezvadné iamby, zaslouží si tím zvláštního uznání. Nezaslouží však uznání, kdo, ač by mohl skládati iamby bezvadné, činí mateřskému jazyku svému násilí, dopřávaje si volností v míře takové, že z volnosti zvůle, z licencí básnických nevázanosť a bezuzdnosť se stává. Kritika naše zvykla si už chybný rythmus iambický omlouvati frasí »anapaestů geniálně vetkaných na vzpružení jednotvárného proudu veršového.« Omluvu tu uznáváme, pokud běží o licenci poetickou, o volnosť básnickou; ale taková volnosť zůstává vždy výjimkou z pravidla, stávajíc se chybou, jakmile z míry vykročí. Několik málo procent výjimek takových rádi snášíme; přece však, posuzujíce, nejlépe učiníme, budemeli míti na ně dobrý pozor a spočítámeli je, kladouce úplnou ryzosť za požadavek ideální.

Mohl by někdo namítnouti, že Řekové ve svých verších též nahrazovali iambus spondeem. Ale proti tomu upozorňujeme na to, 1. že nahrazovali iambus spondeem vzestupným (— ⏑ = ⏑ ⏑ ⏑ = ⏑ —),

[1]) To ubohé *v* eufonické spráchniví v našem arsenálu grammatickém. Jen lid se jím zbrojí, říkaje moudře: „voni“ neb aspoň „kouskůch“ v gen. pl.

tedy stopou rythmus nikterak nerušící; 2. že měříce iamby po metrech, tedy po dvou iambech na jedno metron, připouštěli spondeus ten pouze v první polovici metra, která při rythmu vzestupném je patrně slabší polovice druhé, že to činili tedy pouze na místě málo nápadném; 3. že i tak zůstávalo to vždy pouze výjimkou, podle níž se větší nebo menší dokonalosť verše stanoví. Kromě toho jsme už dříve řekli, že pravých iambů přece vlastně nemáme, nýbrž jen trochaeje s předrážkou, jelikož souvislým proudem slov ostatních trochaických caesury a diaerese jsou vzdělány dle rythmu trochaického. To se zdá býti paradoxní, jelikož na pohled caesura iambická je diaeresí trochaickou a diaerese iambická caesurou trochaickou. Ale jenom na pohled: neboť diaerese ve přízvučném verši jest úkaz celkem nepodstatný do jisté míry jeho rozsahu, kdežto caesura je v každém verši nezbytnou, tak asi, jako vápno pro zedníka, cihly na sebe a vedlé sebe kladoucího; neboť činí vazbu mezi stopami slovnými a stopami veršovými. Z toho následuje, že ve svých verších iambických, majíli v skutku iambickými býti, místo caesury stále užíváme diaerese, že, místo co bychom je pojili, je trháme, čili jinak, že, dělej, co dělej, čteme vždy jen verše trochaické s předrážkou, nikoli skutečné iamby. Co z toho? Že i tam, kde na pohled rythmus jest úplně správný, často kryje se chyba, kterou ucho cvičené, zejména sluch deklamatorův objeví hned. Ale u nás málo se deklamace dbá, metriky ni rythmiky vůbec nemáme, a proto ta stálá ozvěna: mistr formy! mistr formy! Ale čti ty výplody mistrnosti formové a čti potom Jungmannovy verše nebo Čelakovského neb Erbenovy a j., i budeš souhlasiti se starou zkušeností: Vrchlický se k deklamaci nehodí. — Že v skutku máme místo iambů jen trochaické verše s předrážkou, ukáží nám dle toho, co řečeno, místa, kde slovo trochaické nadbytečné o slabiku, jiným (obyčejně jednoslabičným) doplňuje se do rythmu veršového, na př. 19, 1. »Snil Achmet, Fatima ku jeho loži,« což nečteme snad:

Snil	A-	chmet	Fa-	tima	ku	je-	ho	lo-	ži
⏑	⏓	⏑	⏓	⏑	⏓	⏑	⏓	⏑	⏑,

nýbrž trochaicky takto:

Snil	Achmet	Fati	ma ‖ ku	jeho	loži
⏑	⏓ ⏑	⏓ ⏑	⏓ ‖ ⏑	⏓ ⏑	⏓ ⏑,

kdež máme zcela správnou caesuru po slově »Fatima.« Proto, že to čteme trochaicky, v takových případech slabiku doplňující (zde »ku«) nikdy netáhneme ke slovu následujícímu do iambu: ku jeho = ⏑ ⏓ ⏑, nýbrž ku předcházejícímu do trochaeu: Fatima ku = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, čímž vzniká nesčíslný počet chyb rythmických, oku tajných, ale sluch urážejících; podobně čteme 21, 8. v koruně pták = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 29, 1. góthický dóm = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, čímž neustále se prohřešujeme proti rythmu, ovšem proti rythmu svému přirozenému, trochaickému, jenž na pohled za iamby se vydává, opatřiv se předrážkou. Chcemeli zde vyhnouti se chybám rythmickým a vyhověti spravedlivým požadavkům deklamatora, dlužno přísně šetřiti smyslu a významu slov i celého kóla (článku) a hleděti k tomu, abychom k doplnění stopy trochaické volili slovo smyslem, t. j. syntakticky táhnoucí se ku slovu předešlému, nikoli ku slovu následujícímu se odnášející; neboť souvislosť syntaktická deklamací rušena býti nesmí; jinak jsou verše špatné. Kterak podobně části smyslem souvislé trhány jsou rýmem, a následky toho shledáme níže. Že verš na pohled bezvadný může býti přece rythmicky úplně nesprávný, toho budiž příklad jeden místo mnohých: 144, 14. »čí věčnosti břeh, na kterém smrť hýří,« který se může správně deklamovati pouze takto: ⏑ ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ ⏓ ⏑. I ptáme se: Jeli básníkovi zde dovoleno tolik svobody a násilí proti přirozenému přízvuku, proč nebásníme raději hned časoměrně — a tomu se Vrchlický ve své hrdosti jen posmívá, nevěda snad, jaké výhody z toho plynouti mohou. — Více, než taková monstra přízvučná, by se časoměrné verše proti přízvuku přirozenému jistě neprohřešovaly. — Takových poklesků rythmických jest ovšem v každé básni české, zejména u Vrchlického, plno; nebudeme tedy mluviti o nich, nýbrž o chybách patrných oku i uchu necvičenému; a těch v naší sbírce také není málo.

9, 5. bez lesku ⏑ ⏓ ⏑, 8. zpěv růžových ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 10, 14. lkám: Otče jak ty ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 11, 8. koberců nach ⏑ ⏑ ⏑; 12. a nejstarší děl ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 13. a vypili ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 12, 8. za zvěří ⏑ ⏓ ⏑, 9. jak noc ⏓ ⏑, 13, 1. na

kraji ⏑ ⏓ ⏑, 14, 1. šílených žen ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 16, 4. u číše ⏑ ⏓ ⏑. 16, 1. na nebi ⏑ ⏓ ⏑, 17, 1. na mezi ⏑ ⏓ ⏑. 17, 5. ve vidin ⏑ ⏓ ⏑, 13. jak vyčerpal ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 18, 3. před palácem ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 10. papežský ⏑ ⏓ ⏑, 14. na balkon ⏑ ⏓ ⏑; 19, 8. jde před soudný ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 20, 1. se sličnou ⏑ ⏓ ⏑, 20, 4. v milenců ⏑ ⏓ ⏑, 21, 2. pod dubem ⏑ ⏓ ⏑, 6. na zrosený luh ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 8. a v koruně pták ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 22, 1. od nepřátel ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 2. na lůžku ⏑ ⏓ ⏑, 2. zimničný žár ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 13. na plátno ⏑ ⏓ ⏑, 12. obvazek s ní ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 23, 3. od prsu ⏑ ⏓ ⏑, 14. nad děcka sněním ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 27, 2. z vln všednosti ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 3. ku hvězdám ⏑ ⏓ ⏑, 28, 1. za oltář ⏑ ⏓ ⏑, 7, u cesty ⏑ ⏓ ⏑. 10. po nahých ⏑ ⏓ ⏑; 29, 1. gothický dóm ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 2. loď chrámovou ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 6. na růžích ⏑ ⏓ ⏑, 7. na aureolách ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 30, 1. za oltářem ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 3. slunce jak zablesknou ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 4. mnohá tyč ⏑ ⏓ ⏑; 32, 1. na jiném ⏑ ⏓ ⏑, 4. za ním ⏑ ⏓, 33, 1. na jiném ⏑ ⏓ ⏑, 3. ve středu ⏑ ⏓ ⏑, 13. šli v ráj ⏓ ⏑, 34, 7. na každý oltář ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 8. na hlavy ⏑ ⏓ ⏑, 12. v tom poznání ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 36, 1. ku balvanu ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 38, 4. u nohou ⏑ ⏓ ⏑, 39, 4. ve trávě ⏑ ⏓ ⏑; 41, 2. kaskady ⏑ ⏓ ⏑, 11. kadidla ⏑ ⏓ ⏑, 14. u prsou ⏑ ⏓ ⏑; 44, 1. na jiném ⏑ ⏓ ⏑, 8. přelévá ⏑ ⏓ ⏑, 2. nad atlanty ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 43, 3. ve barvách ⏑ ⏓ ⏑, 14. bacchanal ⏑ ⏓ ⏑. 47, 3. zářivých ⏑ ⏓ ⏑, 9. za pohár ⏑ ⏓ ⏑; 48, 7. na reky ⏑ ⏓ ⏑, na lvice ⏑ ⏓ ⏑; 49, 3. a ve ňader skrýši ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 6. když zasedneš ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 8. hovoru hvězd ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 50, 1. na krásy stromu ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 6. zabloudí ⏑ ⏓ ⏑, 52, 1. za člunem ⏑ ⏓ ⏑. 6. zemského ⏑ ⏓ ⏑, 53, 2. s rachotem vlak ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 1. nad tunelem ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 3. nad černou ⏑ ⏓ ⏑, 14. nad temnem ⏑ ⏓ ⏑, všednosti snem ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 11. stvoř a snů ⏑ ⏓ ⏑, 54, 10. delší než stín ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 55, 7. před kastelankou ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 56, 2. myšlenku ⏑ ⏓ ⏑, 6. hvězd paprsky ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 7. na vodě ⏑ ⏓ ⏑, 10. ve oku ⏑ ⏓ ⏑; 57, 2. déšť protkává ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 8. motýle snů ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 64, 2. ve svadlém listí ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 67, 3. ve starých knihách ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 69, 5. ku lásky hodům ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 7. ve plném úlu ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 70, 11. o dno mé duše ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 71, 2. pod tmavým ⏑ ⏓ ⏑, 3. bez hnutí ⏑ ⏓ ⏑, 7. ve křoví ⏑ ⏓ ⏑; 73, 3 na nebi ⏑ ⏓ ⏑, 12. u tvojich ⏑ ⏓ ⏑; 75, 1. ta vějířem rána ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 77, 8. o štěstí ⏑ ⏓ ⏑, 10. z nichž plod ⏓ ⏑, 81, 2. pravěku po divém honu ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 7. pod deštěm ⏑ ⏓ ⏑, 82, 8. na zdraném ⏑ ⏓ ⏑, 83, 13. na štěstí ⏑ ⏓ ⏑, 84, 2. na knihy okraj ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 11. ve líném snění ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 13. hrají si ⏑ ⏓ ⏑, a nad nimi ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 85, 5. na čele ⏑ ⏓ ⏑, 7. na skráni jí ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 14. či který lev ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 12. poušť kolem ⏑ ⏓ ⏑, 86, 3. nad klavír ⏑ ⏓ ⏑ 87, 1. na lavičku ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 88, 7. proud hořkosti ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 11. a frivolních ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 88, 11. zmrháno ⏑ ⏓ ⏑, 89, 3. o berlách ⏑ ⏓ ⏑, 90, 1. na sedadle ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 4. a rovněž jak sfinx ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 8. ku sousedkám svým ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 92, 5. jehož dna nestihne ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 93, 2. nového ⏑ ⏓ ⏑, 5. jak vzdálené ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 11. kdes pták ⏓ ⏑, 14. na ňadrech ⏑ ⏓ ⏑, 94, 4. v safírů ⏑ ⏓ ⏑, 7. pln nachové slávy ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 13. po květech ⏑ ⏓ ⏑, 95, 1. Po noci ⏑ ⏓ ⏑, 7. jak přes luhy ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 10. do strání ⏑ ⏓ ⏑, démanty ⏑ ⏓ ⏑; 96, 1. z kterého ⏑ ⏓ ⏑, 13. a v rej ⏓ ⏑, 14. zří kamenní ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ 98, 1. na vlhké ⏑ ⏓ ⏑, 6. do svadlých ⏑ ⏓ ⏑, 99, 2. do otevřené knihy ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 3. do textu ⏑ ⏓ ⏑, 5. přes zachmuřená ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 14. schvácená dnem ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 106, 11. pták sezobne ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 107, 13. leč ze všech stran ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 108, 1. Časová píseň ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 7. ve všedním ⏑ ⏓ ⏑, 109, 3. nad kterou ⏑ ⏓ ⏑. 110, 2. za vše ⏑ ⏓. 111, 5. u zadních ⏑ ⏓ ⏑, 10. kornouty ⏑ ⏓ ⏑. 8. by neztropil ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 113, 5. nezapřel ⏑ ⏓ ⏑. 114, 2. nad vykonaným dílem ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, ve tvůrčím ⏑ ⏓ ⏑, 116, 2. bez jeho písně ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 10. bez konce ⏑ ⏓ ⏑, 121, 10. tys nesšílil ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 122, 2. celého horstva ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑; 123, 3. líc nastavit ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 13. schopnými ⏑ ⏓ ⏑. 124, 2. všedního ⏑ ⏓ ⏑, 125, 3. o ráji ⏑ ⏓ ⏑, 126, 13. nad světa pouští ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 127, 4. víc osvětlí ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 7. obrovských ⏑ ⏓ ⏑, 5. v líc upřeně ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 128, 1. ve slunný jih ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 130, 5 ženského ⏑ ⏓ ⏑, 8. klesáme ⏑ ⏓ ⏑, 12. a co provádí ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 2. ve krátkých ⏑ ⏓ ⏑. 131, 4. v despotů šklebu ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, v žen objetí nahém ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 133, 2. neznámé ⏑ ⏓ ⏑, 13 na pustém ⏑ ⏓ ⏑, 134, 2. po mystické fiole ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 7. nad záhad ⏑ ⏓ ⏑, 8. zpěv zbloudilé víly ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 11. za stopou ⏑ ⏓ ⏑, 135, 2. slavíte ⏑ ⏓ ⏑, 9. nad mramor ⏑ ⏓ ⏑, 136, 13. nejkrasším ⏑ ⏓ ⏑, 139, 3. pochmurný ⏑ ⏓ ⏑, 1. na břehu ⏑ ⏓ ⏑, 142, 2. ve hluku ⏑ ⏓ ⏑, 13. ve shnilém listí ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 144, 7. před člověkem ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 14. či věčnosti břeh, na kterém smrť hýří; čte se ⏑ ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ ⏓ ⏑, 6. hor nejzašší ⏓ ⏑ ⏓ ⏑. 145, 6. pro věčné časy ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 146, 6. nad ulicí ⏑ ⏓ ⏑ ⏓, 12. za peníz ⏑ ⏓ ⏑, 147, 2. schýlení ⏑ ⏓ ⏑, 4. o postu ⏑ ⏓ ⏑, 5. sny plnili ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 11. za vámi ⏑ ⏓ ⏑, 148, 1. přivřenou ⏑ ⏓ ⏑, 3. a s ním ⏓ ⏑, 6. za každým ⏑ ⏓ ⏑, 149, 8. za to stát bude ten lup ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 150, 9. strom ohromný zřím ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 151, 9. mumie ⏑ ⏓ ⏑, 152, 6. hloub vrýt ⏓ ⏑, 155, 1. U ráje ⏑ ⏓ ⏑, 12. pod sněhem ⏑ ⏓ ⏑; 156, 3. nad nimi tvůj let ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 11. a chumáče ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 13. o skály ⏑ ⏓ ⏑, 157, 3. bez trudů ⏑ ⏓ ⏑, 159, 2. o listech ⏑ ⏓ ⏑, 8. za zpěv svůj ⏑ ⏓ ⏑, Pr. 2. pouť životem ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, 7. kdo v boj ⏓ ⏑. — Jak vidno, těchto licencí básnických ve 132 znělkách není méně než 200.

3. Rým.

a) Rým o sobě.

Jak známo, je rým dvojslabičný v češtině správný, shodujeli se v obou slovech rým působících samohláska slabiky první naprosto, tedy i trváním, kdežto slabika druhá může býti při stejném znění samohláskovém rozdílna trváním. Totě přirozeno: neboť při prvé slabice neshoda rozličným trváním hlásek vznikající působením přízvuku a závažnosti z něho plynoucí zostřuje se tou měrou, jakou při slabice druhé stejná neshoda

následkem nepřízvučnosti slabik a menší jejich závažnosti pro sluch mizí. Při rýmech jednoslabičných a trojslabičných budou týmže způsobem slabiky přízvučné rozhodovati Proti tomuto zákonu přirozenému, z něhož ani na vlas nelze sleviti, prohřešil se Vrchlický na těchto místech:

9, 13. pláči — stačí, 10, 6. malý — neustálý, 15, 4. z dáli — valí, 15, 6. chytí — zníti, 16, 3. ztrácí — vrací, 18, 8. lící — tanečnici, 19, 12. vštípil — vypil. 21, 2. čáru — tvaru. 21, 6. páru — varu. 21, 12. hebký — do kolébky, 22, 3. ráně — straně. 22, 6. maně — páně. 22, 10. právě — hlavě. 23, 8. lící — mučenici, 27, 4. vnáká — smýká. 29, 12. slitování — vytesaní. 30, 10. vřavě — slávě, 31, 2. růže — muže. 32, 5. na pažitě — dítě, 33, 8. rozhněvaný — strany — stlány. 33, 13. sladký — zpátky. 35, 2. cizí — řízy. 36, 2. vzpjali — skály, 4. sytí — řití. 37, 4. plazí — vásy. 9. zdá se — jase. 39, 2. nimi — blyskavými. 40, 10. kupí — úpí. 5. majestátem — chvatem. 42, 4. rozepjatém — hnátem. 43, 4. tryská — blýská. 8. miska — výská. 47, 1. ptáků — v mraku, 2. miska — z blízka. 6. stiská — píská. 48, 3. vrátký — sladký 51, 4. nad oblasti — části. 53, 1. skále — malé. 54, 1. prací — ztrácí. 5. ptáci — vrací. 56, 6. strany — tkány. 57, 12. bláto — za to. 4. tónu — clonu. 58, 13. malou — chválou. 59, 4. do areny — vykoupený (vímeť všichni, že se říká arēna, nikoliv arĕna; tím tedy Vrchlický si nepomáže, vynecháli znamení délky, aby zachránil rým). 14. ztrácí — vrací. 63, 10. píchla — vzdychla. 64, 14. láká — za oblaka. 68, 3. bílou — silou, 8. zlatem — majestatem (nespraví se rým vynecháním čárky ve slově majestátem). 70, 8. cíle — zasmušilé. 71, 3. stály oddychaly. 7. spaly — hrály. 73. 2. vydá — střídá. 74, 13. básní — zjasní. 75, 12. zpátky — sladký. 76, 6. stýská — tryská. 14. klíčí — křičí. 77, 11. tvary — žáry. 78, 14. svítí — žití. 81, 11. tajil — bájil. 14. poesie — šíje. 82, 2.—7. svítí — třpytí, jíti — žití. 12. kupí — úpí. 83, 14. slepé — lépe. 84, 3. roztržitě — dítě. 85, 10. žárem — varem. 86, 9. stálých — načernalých. 2. hlava — dává. 12. usmívají — bájí. 87, 9. rozpačitě — dítě. 90, 10. sama — drama (vynechaná čárka rým nespasí). 91, 9. líné — hyne. 92, 9 svahy — vláhy. 93, 6. v zimě — týmě. 9. právě — ve záplavě. 94, 10. na zem — rázem, 2. trávy — hlavy. 96, 4. sráží — vlaží. 10. písku vodotrysku. 14. ptáci — draci, 97, 2. pálí — nezakalí. 5. z dáli — malý. 98, 2. sváté — rezovaté. 99. 2. snivá — splývá, 5. lada — bádá. 103, 4. mizí — břízy. 13. zdravý — slávy, 104, 2. dává — hlava. 6. lhavá — láva. 9. nésti — štěstí. 10. okázale — dále. 8. třtiny — špíny, 105, 5. ztráty — jaty. 10. tklivá — zpívá. 107, 13. říí — krupobití. 108, 4. na zdařbůh — hluch. 14. marné — jednotvárné. 109, 11. půdu — budu. 14. žádá — neupadá. 111, 1. sňatek — svátek. 5. vrátek — zmatek. 112, 10. slávou — hlavou. 113, 4. číšku — lišku. 114, 6. čilém — týlem. 119, 2. mládí — chladí. 120, 2. hlásí — časy. 6. krásy — řasy. 121, 5. látka — hladká. 10. láskou — maskou. 11. krásné — hasne. 122, 1. hlava — láva. 9. sladký — do pohádky. 123, 2. šíji — plíjí. 1. třásti — vlasti, bez účasti — pásti. 12. síly — byli. 124, 4. krásе — hlase. 9. sázku — masku. 126, 2. sladký — látky. 4. řečí — léčí — svědčí. 5. matky — svátky. 127, 2. kámen — plamen. 9. šibal — hýbal. 128, 9. slýchá — tichá. 129, 5. prohlubinu — vínu. 11. sláva — zdravá. 130. 11. smavá — neustává, 131, 10. snivá — dívá, 132, 3. mizí — z řízy. 133, 4. Moslemínů — třtinu. 134, 11. mléčná — nekonečna, 135, 2. syna — spíná. 10. bájný — tajný. 12. krásy — časy. 136, 2. Vaší — vznáší. 4. skládám — řadám. 9. hlavu — slávu. 140, 5. po stupnici — milující. 9. láska — maska. 141, 10. žáru — tvaru. 142, 6. hádá — padá. 143, 11. žhavá — neustává. 145, 1. varů — spáru. 146, 9. z mozaiky — rtíky. 147, 11. bolem — pólem. 148, 5. na ulici — tancující. 12. zlatý — svátý. 149, 6. krátká — jinovatka. 9. různý — mužný. 150, 9. vzrůstá — hustá, 151, 9. v klidu — bídu. 152, 9. činy — stíny — líný. 153, 11. chmurou — kůrou. 154, 2. resignaci — ztrácí. 5. řada — skládá. 155, 4. nahý — dráhy. 156, 6. plály — halí. 9. bouřliváků — mraků, 159, 2. neví — révy. Pr. 11. tichu — smíchu, 4. dráhy — snahy — záhy. 6. porosila — síla — milá. — Těchto chybných rýmů napočítali jsme 160.

b) Kterak postaven rým ve verši, ve větě a ve sloze?

Tím však důležitosť rýmu není ještě odbyta. Zeptejme se: Nač pak vlastně rým jest? Dějiny literatury nám ukazují, že tam, kde časomíra nebo jiné pouto jazykové nebylo dosti mocno, aby mluvu básnickou vázalo, užívalo se stejnozvukosti jakési pro řeč vázanou. Stejnozvukosť ta jevila se — užijemeli známého příkladu — v německém stabreimu alliterací (čehož analogii také v poesii latinské dokázal Kvíčala zejména při Aeneidě Vergiliově) tím způsobem, že ze dvou polovin verše delšího, mocnou caesurou na dvé rozeklaného, dvěma závažným slovům stejného násloví ve první polovině verše, odpovídalo jedno slovo téhož násloví ve druhé polovině verše, čímž obě poloviny jakýmsi poutem semknuty byly, na př. *d*eganô *d*echisto | unti *D*eotrîchhe. Časem se verš ten rozpadl ve své půlky, jež byly napotom verši samostatnými. Ale jaká tu nastala vazba veršová? Rým konečný, moderní, náš obyčejný rým, jenž teď místo zapomenutého stabreimu obě půlky verše vázal v jeden celek. Tento příklad dějinami doložený budiž místo mnohých řečí. — Nač tedy rým jest? Účel rýmu jest i ten, aby dva verše v jeden celek rythmický vázal. Ale verš, jak známo, chová v sobě určitý počet slabik a stop, jež, vyplňujíce jej, činí jej celkem pro sebe uzavřeným

(což zejména z metriky řecké patrno, kde na základě určitého rozměru taktového či stopového jen určitý počet slabik jedno kólon veršové do sebe pojímati může). Jeli však verš celkem uzavřeným, jest nutno, aby slova, z nichžto se skládá, neli větu samostatnou, tož alespoň částku věty zaokrouhlenou, v sobě jaksi ukončenou činila; takové částce věty říkáme kólon, článek. Žádáme tedy, aby, neli jeden jediný verš moderní, alespoň část rýmem poutaná (tedy aspoň dvoj-trojverší atd.), myšlénku jaksi zaokrouhlenou, zakončenou, čili článek takový v sobe pojímala; jinak řečeno: aby nebylo pravidlem — než jen řídkou výjimkou pro effekt dovolenou — aby se takový článek (myšlénka, věta) z verše do verše přetahoval a takto rýmem přetrhával, jehož přirozeným úkolem přece jest, aby tento článek v celek poutal a vázal. Ale proč toho žádáme? Známa je stížnosť u nás neustále se opakující, že rýmovaných dramat hráti nelze, poněvadž rým prý vadí v deklamaci. A přece Francouzové, Vlaši, Španělové mají skoro všecky tragoedie své rýmované a nikdo si u nich nestěžuje, že jich nelze přednášeti. Ba *Shakespeare,* jenž asi deklamaci rozuměl i lépe než my všichni dohromady, právě tam, kde effekt deklamace nejvíce vzmocniti chtěl, pravidelně užívá rýmu! Čím to? A čím to, že Schillerova píseň o zvonu, ač rýmovaná, že jeho ballady všecky, že celý Goethův Faust, ač rýmovaný, výtečně se deklamují, ba že sobě básní těch bez rýmů hrubě ani mysliti nemůžeme. Čím to? Tím, že tam užito rýmu všude na místě pravém, aby vázal verše a články větové, nikoli pak, aby je sápal a roztrhoval. (O. p.)

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z Prahy. Spor o našich rukopisech jest nyní předmětem všeobecných úvah a hovorů po celé Praze; v hostincích, kavárnách, po ulicích i jinde, kde se lidé scházejí, nemluví se o jiném. A proč s takovým úsilím? proč tak horlivě a vášnivě, jak ani za Šembery se nedělo? — odpověď jednoduchá: heslo k zavržení památek našich vyšlo ze samé Prahy od zvučných autorit a zasláno do díla zahraničného, německého. Odtud dověděl se národ náš, oč tu běží. Nechtějíce rozpřádati se o tomto skutku, naznačíme jen stadium, ve kterém otázka sporná se nalézá, a předvedeme hlavní zápasníky, kteří se v boji utkali. Na domácím poli vystoupil nejprve prof. univ. *Dr. J. Gebauer,* uveřejniv článek velmi důkladný v „Athenaeu“ (č. 5.) „O potřebě dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského,“ nikoli tak nápisem, jak obsahem svým velmi nebezpečný a se stanoviska grammatického pro rukopisy záhubný. Na to výbor musejní, kde se památky ony chovají, obrátil pozornosť svou k chemickému stanovisku, prohlásiv, že podstatný úkol zkoumání chemického není jiný, nežli aby se dokázalo, že rukopis psán jest inkoustem, který teprve během času zbledl, a ne barvou, kterou by inkoust zbledlý byl toliko napodoben. Avšak toto prohlášení neuspokojilo univ. prof. *Dra. T. Masaryka,* jenž spolu s Dr. Gebauerem zaujímá stanovisko rukopisům nepříznivé a postavil výboru musejnímu sám pevnou otázku, zdali železitý inkoust, který teprve během času zbledl, potřeboval k tomu zblednutí asi 500 a více let, anebo zdali stačilo 70 let. I praví: „Je barvivo, ať užito té neb oné látky, staré při rukopise Královédvorském 500 let, při rukopise Zelenohorském 900 let? Může chemické zkoumání k otázce této dáti určitou odpověď?“ Dr. Gebauer a Dr. Masaryk zůstali ve svém útoku osamoceni. — Toho času vyšlo nové číslo „Osvěty“ (3.) a v něm zjevil se článek univ. prof. *Dra. J. Kalouska,* jenž také pod názvem „O potřebě dalších zkoušek“ stojí na příznivém stanovisku rukopisům, odvolávaje se na univ. prof. *W. W. Tomka,* jemuž v praktické známosti starých rukopisů málo lidí se vyrovná; odvolává se též na bibliotékáře *Ant Vrťátko,* jenž mnoho zabýval se rukopisem Královédvorským za příčinou fotografického i jiného zkoumání, a na *Pateru,* jenž jest v palaeografickém vyšetřování zběhlým, docházeje k úsudku, že by se měly rukopisy ze všelikých stránek co nejbedlivěji zkoumati. Se stanoviska filologického odpověděl Dru.

Gebauerovi prof. *V. H. Tůma* v „Plzeňských Listech“ (13. bř.), dokazuje, že kusá grammatika staročeská, sestavená od novověkých učenců, nemůže býti kriteriem nezvratným oněch památek. Nejvšestranněji protřásl celou otázkou se všech hledišť, hlavně však psychologického a literarně historického *Dr. Julius Grégr* v serii článků pozoruhodných v „Nár. Listech,“ jež právě vyšly v samostatném vydání (za 30 kr.). V publikaci té, jakož i článku literarního historika *Dra. Fr. Bačkovského* v „Pokroku,“ uveřejněném pod názvem „O některých účincích Rukopisu Král. a Zel.“ dovozuje se, že falsifikator byl by příliš nedostatečným ku sdělání tak genialních památek; ostatně že nejdůležitějším důkazem pravosti jest mohutná síla, jakou dotýkaly se všech strun citu národního, které nejednou zachvěly se ve zvučném drkotání sebevědomí překypujícího. Žádný falsifikator zajisté nebyl by dovedl uhoditi v tak pravý ton, aby vzbudil všeobecnou ozvěnu v srdcích národu svému ještě docela neodcizených. A účinkem tímto nižádný plod jiný vykázati se nemůže. I prostonárodní filosofie pozdvihla svůj hlas v „Lumíru“ (č. 8.), kde *Žofie Podlipská* ve článku „Myšlénky prostého čtenáře o rukopise Zel. a Král.“ míní, že rukopis dosud nenašel svého pravého kritika, jenž by se byl věnoval léta studiu jeho charakteru. Toho dovolává se nynější situace ještě více nežli zkoušek palaeografických a gnostických. Tyto mohou v nejhorším případě dokázati, že inkoust jest čerstvý a novodobý, pergamen nepravý, že byl tedy pergamen a inkoust podvržený a písmo také. Ale budouli moci dokázati spolu také, že duch a krása tohoto díla jsou podvrženy, nevíme ještě. Znalec v oboru palaeografie, archivář a univ. prof. *Dr. J. Emler,* proslovil se zřejmě, že ten, jenž by tak znamenitě na počátku století našeho dovedl napsati rukopis, tak jak jej máme před sebou v palaeografickém rouše, musil by býti mužem světovým.

O celé záležitosti našeho sporu,[1]) jenž do té chvíle není vyřízen, velmi zajímavou přednášku měl spisovatel *J. V. Frič* v „Uměl. besedě“ dne 13. března, předloživ protokoly soudního řízení z r. 1851., kdy otec přednášečův, Dr. Frič, obhajoval Hanky proti redaktorovi časopisu „Tagesbote,“ Kuhovi, jenž Hanku obviňoval z podvržení.

Dotknuvše se přednášek, věnujeme i jim některou pozornosť. Archivář *Fr. Dvorský* přednášel dne 13. března v „Učitelské besedě“ něco „Ze života české paní,“ kterýmžto kulturně-historickým a vysoce zajímavým líčením staré domácnosti posluchačům velmi se zavděčil. Ještě pozoruhodnější byla přednáška prof. *Al. Studničky* v „Moravské besedě,“ jenž promluvil „O hospodaření národa českého s intelligencí,“ odhaliv zde důmyslně všechny vady, které dnešní moderní společnosť naši ovládají. — Největší pozornosti v Praze těší se veřejný cyklus přednášek spolku pro podporování chudých filosofů. První číslo tohoto cyklu obsahovalo přednášku *Dra. Pavla Durdíka* v „Měšť. besedě“ „O mládí Turgeněva,“ z jehožto líčení velmi jasně vynikly poměry ruské, zejména vychovatelské. Upozorňujíce na přednášku druhou téhož cyklu „O novověkých předsudcích a pověrách,“ již prosloví Dr. J. Kalousek a která budí zvědavosť vší intelligence naší, končíme svůj dopis, abychom příště o zajímavé této přednášce podrobnější mohli podati zprávu. *M.*

Z literarnich besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner.* (Č. d.) Několik večerů věnováno hovorům o hrozivě bující u nás nyní hyperprodukci literarní. Rozhovory ty konány byly vesměs za velmi horlivého účastenství všech pánů přítomných, i byla tu bez ohledu na jednotlivé osobnosti nebo podniky literarní mnohá trpká pravda o naší nynější produkci, zvláště belletristické, pověděna. První rozhovor zahájil prof. *Neoral.* Ukázáno nejprve k tomu, že téměř nemožno je podati dokonalý obraz úžasně plodné činnosti našeho nynějšího spisovatelstva. Pro přibližný přehled vzat byl za základ r. 1883. A tu napočítáno 98 časopisů, v nichž původní práce našich spisovatelů vycházely. Prací všech — původních i překladů — jazykem českým uveřejněno přes 1300, které dílem v přehojných Knihovnách, Bibliotékách, Besedách a Sbírkách (napočítáno jich kolem 50, nyní pak je jich ještě více!), dílem v bezčetných časopisech belletristických byly vydávány. Ale z této ohromné summy jak skrovný počet je knih a spisů vskutku dobrých! Ony přečetné Knihovny atd. mají pak ten neblahý následek, že dílem ubírají i dobrým časopisům belletristickým odběratelstva, poněvadž tu mnohý — arci neprávem — říká: „Počkám, až ta

[1]) Nápadné jest, že při celém tomto boji osoby tragického Šembery ani v nejmenším nedotknuto. Bud jak buď, poctivci Šemberovi dostalo se alespoň po smrti jeho sporem tímto jakéhosi dostiučinění.

báseň nebo roman vyjde samostatně;“ dílem psavosť našeho věku beztoho děsivou podporují. Nejvíce však tato hrozná nemoc, viděti jméno své tiskařskou černí zvěčněné, živena jest zbytečným množstvím našich belletristických časopisů. Je totiž přirozeno, že každý redaktor snaží se listu svému získati co nejslavnější přispěvatele. Tím se stává, že naši přední básníci a romanopisci, nechtějíce dolehavých redaktorův odbývati, pracemi jsou přetěžováni a že příspěvky jejich — aspoň některých — které na různé strany zasýlati nuceni bývají, někdy i niternou cenou méně vyhovují, poněvadž času, šlechtiti a pilovati ony práce, jim se nepopřává. Než při nejlepší vůli mohou tito přední spisovatelé jen malý počet časopisův ukojiti. Odkud tedy mají ubozí redaktoři ostatních mnohé rubriky svých listů vyplňovati? Musí volky nevolky sáhnouti ku pracím rozmanitých oněch pisálků, kteří touhou po jméně spisovatelském puzeni, této tísně redaktorské zneužívají a svými chatrnými plodečky mnohé časopisy zrovna zaplavují. Ale — namítne mnohý — zde právě konati má povinnosť svou kritika, literarní plevu totiž od vzácného zrna odlučovati a s vážnou přísností nevyspělé básníky a novellisty upozorňovati, že musí nejprve důkladnou znalosť netoliko dobrých novočeských, nýbrž pro nabytí přesného slohu českého i nejlepších staročeských spisů si osvojiti; dále pak vynikající cizojazyčné plody řádně seznati, život a jeho rozmanité snahy a směry, povahy lidu bedlivě studovati, než národ vlastními spisy oblažovati začnou. Ale pohříchu zde dotýkáme se jiné bolavé stránky v literatuře naší. Jednomyslně tu uznáno, že kritika naše až na několik čestných výjimek obstarávána jest zvláště v politických časopisech lidmi nepovolanými, beze všeho rozhledu a soudu v literatuře, beze všeho měřítka aesthetického, kteří neznají valně ani domácí, natož cizojazyčnou literaturu, a vypomáhají si často ošumělými frasemi, které na mnohé jiné dílo stejně by se hodily, a při nichž z pravidla neschází: „I nebude jistě vlasteneckého spolku nebo vzdělance, v jehož knihovně“ atd. Přirozený toho je následek, že oni nevyspělci hojnými — ovšem jalovými — pochvalami v různých listech vyhejčkáni byvše, domýšlivými se stávají, na velikány si hrají a ke všeliké opravdové kritice, objevili se kde, nesmírnou citlivosť projevují. Hůře ještě, když stává se kritika kamaradskou reklamou, jak bohužel dosti často bychom se mohli přesvědčiti. Tím vším se děje, že i knihy docela špatné mohou vykázati se několika pochvalnými posudky, na něž pak obratný nakladatel neopomíjí se odvolávati. Tito nakladatelé — s řídkými arci čestnými výjimkami — také často literaturu poškozují. Místo aby obdržený spis dali nějakému spolehlivému znalci na posouzení a tím pak se spravovali, dávají se vésti různými, často zhola konkurrenčními pohnutkami (tato konkurrence nakladatelská tedy také jednou z příčin hyperprodukce), a nechtějíce pak, aby vytištěný spis na skladě zahálel, rozličnými cestami proň agitují a obratnou kolportaží jej doporučují a — aesthetický vkus čtoucího obecenstva kazí. Této obratnosti některých nakladatelů děkujeme pak vedlé jiných příčin za ten žalostný zjev, že někdy spisy prostřední nebo dokonce chatrné jdou lépe na odbyt, než plody ceny trvalé, a že u výborných knih druhé nebo třetí vydání bývá u nás řídkou vzácností.

Jak jinak u sousedů Němců, kde přece někdy bylo by chvalno „iskať pravdu;“ tam na př. slavný roman Freytagův „Soll und Haben“ r. 1879. počítal již 24. vydání, a Schefflovo výtečné dílo „Der Trompeter von Säkkingen“ r. 1883. dokonce 103. vydání! — Naše přehojná a stále rostoucí intelligence, která by přes všelikou reklamu knihu dobrou od špatné snadno rozeznati dovedla, místo aby kupováním dobrých knih a zřizováním si vlastních knihoven, na nichž by si měl každý co nejvíce zakládati, své vzdělání v krásném umění stále doplňovala a svou povinnosť vlasteneckou konala, všímá si, čím je zámožnější, tím méně literatury a na každý groš v té příčině vydaný pohlíží jako na oběť, čímž arci počtem svým v křiklavém je nepoměru k odbírání knih českých.

Politické časopisy, o jichž literarních recensentech jsme nahoře smutnou pravdu pověděli, měly by také mnohem větší zřetel k dobré produkci české obraceti. Ale dosud valná jejich většina jen jako nahodile dobré dílo belletristické oznamuje a doporučuje, a to ještě obyčejně několika otřepanými frasemi; a přece víme všichni, že politické listy mezi intelligencí i lidem nejvíce se čtou, jsouce mnohým téměř jedinou duševní potravou, a že by tedy systematické tam oznamování a doporučování — rozumí se znalecké a ne frasovité — dobrých spisů zábavných a poučných literatuře velmi prospělo. Mimo to bylo by velmi žádoucno, by ve feuilletonech našich časopisů více se objevovaly také pů-

vodní práce předních našich spisovatelův, a ne pořád téměř samé překlady.

Souhlasně dále projeveno, že poučné články a knihy — v každé literatuře tak důležité — velmi často psány jsou slohem málo popularním, nehrubě zábavným, a že tu daleko nestačí vědecký obor svůj náležitě ovládati. Tato vlastnosť, psáti články poučné slohem popularním, zábavným, vyžaduje arci mnoho píle, ale je nevyhnutelna tomu, kdo s úpěchem pro širší obecenstvo psáti chce; že pak naše obecenstvo i v této stránce stále vzděláváno býti musí, je všeobecně uznáno. — Na konci želeno, že mnozí vynikající odborníci na poli literarním nepracují, čímž proti povinnosti vlastenecké silně hřeší, a že tak netoliko vědecká, ale i zábavně-poučná literatura za ostatní produkcí značně pokulhává.

V jiné schůzi jednáno o illustrovaných spisech českých, kteryžto rozhovor zahájil přehlednou úvahou prof. Bílý. Podány krátké dějiny tohoto u nás sice mladého, ale již silně kvetoucího umění; vytknuto mezi jiným, že v letech šedesátých knihkupec Kober v Praze nejvíce k rozkvětu jeho přispěl, nyní pak že daleko v popředí stojí dvě firmy: Ottova a Šimáčkova, které nad sebe vzájemně vyniknouti se snaží. Ze starších illustrovaných spisů básnických vzpomenuto zejména Rukop. Královédvorského, Máchova „Máje“ a Hálkových „Večerních písní,“ z novějších uveden Čechův „Václav z Michalovic,“ Vrchlického „Legenda o sv. Prokopu“ a Heydukova báseň „Za víru a volnosť,“ jakož i podotčeno, že leckterá výborná díla na illustrace dosud čekají, zvláště Čechovo „Ve stínu lípy“ a Němcové „Babička.“ Na to přikročeno k otázce, zda illustrování spisů, jak aspoň nyní se děje, literatuře naší zisk přináší. Tu nejprve konstatováno, že literatura naše, máli se čestně s jinojazyčnými měřiti, illustrovaných spisů potřebuje, a že by české čtenářstvo, kdyby takových spisů v domácí literatuře nemělo, teprve valem po německé sahalo, jak bohužel dosud někteří beze vší potřeby a zcela proti národní povinnosti činí; proto vším právem po ní u nás bylo touženo. Ale již dostavuje se znenáhla obava, aby i illustrování z pouhého prostředku, činiti totiž slova spisovatelova názornějšími, nestalo se účelem, který by textovou část jakožto něco vedlejšího do pozadí zatlačoval. U Němcův aspoň v časopise „Magazin für die Literatur des In- und Auslandes“ nedávno velmi důraznými slovy proti tomu křiklavému nešvaru vystoupiti se musilo, že se ve mnohých spisech, zvláště časopisech, illustruje, jen aby se illustrovalo, a text že se takto stává zbytečným přívěskem; pak prý arci většina čtenářů v takových časopisech dívá se jen na obrázky, textu zhola si nevšímajíc, a stává se pohodlnou, bezmyšlénkovitou. U nás, bohudíky, tak daleko jsme ještě nepostoupili, ale, jak praveno, začátek i tu již jest učiněn. Buďtež tedy předně illustrovány jen spisy dobré, ceny trvalé, a to vždy s náležitým výběrem míst, kde illustrace, mající názornosť zvyšovati a text doplňovati, jsou nejvhodnější. Illustrace, ať v časopisech, ať ve knihách, buďtež vždy ceny umělecké a co možná původní, abychom jednak i na tomto poli s cizinou čestně se měřiti mohli, jednak aby širší vrstvy národa, které jinak zřídka kdy umělecké obrazy si opatřují, v takových spisech slušnou náhradu nalézaly. Nelze konečně zapříti, že vydáváním několika nákladných děl illustrovaných najednou odbírání dobrých spisů belletristických citelně se obmezuje. Národ náš je malý a nemůže si nikdy takového přepychu dovolovati, jako třeba národ německý, zvláště také proto, že nejbohatší vrstvy k domácí produkci literarní ještě pořád chladně a uzavřeně se chovají, a že tedy odbírání knih a časopisů skoro na tytéž méně zámožné kruhy připadá. Proto vyslovena v našich literarních besedách skromná žádosť, aby při takových podnicích přesný system zavládl a konkurrenční pohnutky více byly podřizovány důležitému zřeteli ke stavu českého čtenářstva, aby tak dobré knihy a časopisy belletristické nemusely pozbývati odběratelstva. (P. d.)

Činnosť literarního spolku plzenského. (Č. d.) Večírek zmíněný odbýval se skutečně dne 15. února, kde se rozpředla zajímavá debatta o prostředcích, jimiž by bylo možno vědeckou naši literaturu pěstovati, jakož i o návrzích, z jakých prostředků bylo by lze akademii věd v život přivésti. Nejprve podal p. jednatel obraz veškeré činnosti literarní za r. 1883., podotknuv dříve, že r. 1840. vyšlo 114, r. 1855. 183, r. 1876. 369 a r. 1883. 863 českých děl a že téhož roku bylo německých 1999 a polských 329 spisů. Náboženských spisů vyšlo v Čechách r. 1883. 11, na Moravě 9, paedagogických v Č. 64, na M. 13, spisů pro mládež v Č. 45, na M. 22, filosofických v Č. 46, na M. 2, právnických v Č. 29, na M. 5, statistických v Č. 3, na M. žádný, dějepisných v Č. 38, na M. 5 a ve Slezsku 1 (jediný to vůbec český produkt ve Slezsku

toho roku), přírodopisných v Č. 18, lékařských 4, mathematických 5, z vojenských nic. O hospodářství 12, technologických 14, z hornictví nic, o řemesle 4, o poštovnictví a kommunikaci 7. Největší číslo připadá na krásnou literaturu, a sice v Č. 241, na M. 28, básnických spisů v Č. 45, na M. 5, romanů v Č. 88, na M. 2, divadel v Č. 27, na M. 1, uměleckých spisů 4, kalendářů v Č. 30, na M. 7. Co se nakladatelství týče, bylo pro české spisy ve Vídni 6 nakladatelů, v Praze 51, jinde po Čechách 42, na Moravě 17, celkem 117 nakladatelů. Překladů z polštiny bylo toho roku 21, z chorvatštiny 2, bulharštiny 1, francziny 13, latiny 4, řečtiny 2, angličiny 9, celkem asi 70 překladů z cizích jazyků. Z češtiny byly přeloženy pouze dva spisy, a to do němčiny a srbštiny.

Co se vědecké naší literatury týká, tu třeba, vece dále p. jednatel, rozeznávati tři činitele: spisovatele, nakladatele a obecenstvo. U nás naříká spisovatel i nakladatel a obecenstvo naříká s nimi. Mnozí spisovatelé vědečtí, často již osvědčení, nepíšou ničeho, ježto by nenašli nakladatele, a kdyby jej našli, nemohli by snad na žádný honorář čekati a tím by nejen namáhání, ale i často peněžité výlohy, se spisovatelstvím spojené, musili obětovati. Takým příkladem smutným v tom ohledu může býti Zenkrova velmi dobrá fysika, jež našla 103 odběratele. Zde musí býti ústav, akademie, jež by taková díla vydávala, ježto nakladatel jest obchodník, jako každý jiný, on se okrádati nemůže, by tisíce snad do díla vrazil, dílo pak mu na skladě léta leželo. Zvláště však knihkupecký obchod je u nás ve psí, ježto nemáme na venkově uvědomělých knihkupců, kde často knihař vyloží si knihy za okno a kupuje to, co mu jde na odbyt, t. j. krvavé romany.

K výtkám, jež se belletrii učinily, připomíná p. předseda, že se číslo 50% musí bráti jinak, než jak cifry udávají. Belletrie je prvním stupněm čtenáře a u nás je proto třeba, víc než vědeckých spisů samých, popularisované vědy, jež ke skutečné vědě bude připravovati toho, jenž cestou zábavnou z ní něco poznal a máli chuť, po ní sám zatouží. Dále je třeba, by se spisovatelé scházeli ročně, by repraesentovali jistý stav a ve styk s obecenstvem vcházeli. V naší literatuře není konečně systemu, dle něhož by se pokračovalo; sem tam objeví se nějaký stesk, ten sevšední a pak se přejde k dennímu pořádku zase. Dále myslí p. předseda, že při spisech vědeckých padá na váhu dílo samo; třeba nemělo tolik odběratelů, kolik jich třeba k vyplácení se, jen když vyjde a cizina o něm zví. Třeba vyšlo ve 200 exemplarech, jeli dobré, bude to též oběť na oltář vědy. První věc jest, učiniti myšlénku zřízení akademie věd popularní. — S jiné strany nečeká se tak mnoho od akademie věd, jak od shromážděných se snad předpokládá, nač ovšem bylo rázně odpověděno v ten asi smysl: My též neočekáváme od akademie věd celou spásu, avšak přece mnoho; hlavní věc je, by zde byla. Jak o nemluvňátko nebudou se rodiče napřed starati a počítati, co z něho bude a jaké bude, nýbrž starají se, by bylo, tak i my; ostatně Bůh nestvořil svět též najednou, nýbrž v šesti dnech.

Jaká se má voliti cesta, by se návrh p. jednatele uskutečnil? To byla poslední otázka, k níž p. předseda asi v tento smysl odpověděl: „Měl by se utvořiti sbor, jenž se obrátí k okresním zastupitelstvům; ta dle možnosti, zde více, jinde méně, oběť ve způsobě přirážek k přímým daním na oltář vlasti jistě přinesou. Jaké procento z toho vyplyne, to se ovšem nedá napřed určiti, ježto nejsou poměry všude stejné a ježto se může přirážka ta zde i onde z úspor hraditi.“ Konečně přijato bylo, by se celá debatta uveřejnila ve jménu literarního spolku, by rokování o akademii nezůstalo akademickým a ostatní kroky ponechaly se ostatní české veřejnosti a ovšem i budoucnosti. Hlavní příležitostí k rozhodným krokům zřízení akademie věd má býti čtyřicetiletá památka panování Jeho Veličenstva, pod nímž obecné, střední i vysoké školy české byly zařízeny, pod jeho vládou nechť zkvete u nás ještě — česká akademie věd.

Tím skončena důležitá schůze ze dne 15. února. (P. d.)

Z bohosloveckých ústavů českomoravských. *V Brně* je 129 bohoslovců národnosti české; literarní jednota naše, Růže Sušilova, má 120 členů. Odebírá se letos: Obzor v 80 exempl., Obrana víry v 63, Vychovatel v 55, Vlasť v 52, Časopis katol. duchovenstva v 41, Pastýř duchovní v 17, Bartošova Dialektologie v 65, Libuše v 37, Zlatá bible v 25, Slovanstvo ve svých zpěvech v 48, Osvěta v 24, Cyrill v 19, Method v 16, Hlídka Literarní v 23, Časopis musea olomouckého v 47, Přítel domoviny v 27, Athenaeum v 8, Světozor v 9, Zlatá Praha v 9, Slovanský sborník v 6, Slovenské pohľady ve 4, Blahověst ve 3, Moravská bibl. v 6 exempl.; dále odebírají se Hrady a zámky, Sborník historický a j.

Mimo to odebírá se po různu: Kázaní Rychlovského, Bečákova sbírka kázaní, Laciná knihovna národní, Paedagogium, Vesmír, Opavský Týdenník, Katol. noviny slovenské, Hlas, Čech a j. v. Konečně upsali bohoslovci na rozšíření své vlastní

bibliotheky asi 80 zl.; na okno Moravanů v karlínském chrámu P. dáno vloni 185 zl., letos již vybráno 60 zl.; svatováclavským darem Matici školské zasláno 27 zl.; na členství Matice české splatili 30 zl.; na zakládání knihoven po venkově 65 zl., zájmům jednoty literární věnují 61 zl. *J. Š.*

V Budějovicích jest bohoslovců národnosti české 115, kteří mají svou „literární jednotu“ již od r. 1879.; letos rozšířila si program, t. j. zakládati knihovny po českém jihu. Jednota má 118 členů (3 Němci), o udržování a rozmnožování knihovny (v níž vedlé českých knih jsou slovenské, polské i ruské) postaráno příspěvky (do roka asi 120 zl.).

Stálé sbírky: na Matici školskou ročně 100 zl. (vloni a letos ustanoveno dáti všecku sbírku 120 zl. Matici budějovické); na Matici buděj. 10, 15 až 20 zl.; na chrám P. sv. Víta 50—60. zl. za rok; příležitostně věnováno na pomník Otci našemu, Jirsíkovi, 100 zl.; z peněz pak literární jednoty věnováno jmění veškero ze spořitelní knížky 50 zl., vloni pak sebráno zase 20 zl.; hezká suma dána fondu Jablonského, dále na pomník Jablonského do Řečice, do Krumlova na zřízení besedního domu českého, do Sulislavi, na opravu chrámu P. sv. Anny v Budějovicích; neopomenuto projeviť účasť při 50letém jubileu Douchově, Heydukově atd., i při pohřbu Třebízského, Douchy a j.

V r. 1883. ustanoveno přispěti 3 dukáty k ceně vypsané na drama ze života našich svatých věrozvěstů.

Dědictví sv. Prokopa má zde 5 členů, sv. Jana pak 1.

Z časopisův a děl naučných odebírají se: Šembera, Dějiny středověké 1, Kryštůfek, Boj monarchické Evropy 11, Kottův slovník 1, Rankův slovník příručných věd mostí 8, Naučný slovník 8, Paedagog. encyklop. 2, Thomayer, Zdravotní slovník 2, Tomkovy Dějiny rakouské nejnovější 2, Bačkovský, Zevrubné dějiny písemnictví českého 1, Časopis duchov. 13, Athenaeum 2, Slovanský sborník 2, Zeměpisný sborník 1, Historický sborník 1, Osvěta 17, Vlasť 27, Obzor 29, Pastýř duchovní 4, Method 1, Bibl. paedag. klassiků 1, Literární Listy 2, Hlídka Literární 1, Pohl'ady 1, Hrady a zámky 1, Ebersův Egypt 1, Doréova bible 2, Světozor 18, Zl tá Praha 11, Květy 11, Poetické besedy 1, Kabinetní knihovna 1, Laciná knihovna 1, Zábavy večerní 1, Sebrané spisy Kosmákovy 42, Libuše 44, Přítel domoviny 29, Obrana víry 2, Vychovatel 1. Hosp. noviny 6, Museum 33.

Ze spisů zábavných nejoblíbenější jsou: Čech, Kosmák, Pravda, Ehrenberger a Třebízský, a také se nejvíce kupují. Knihy zábavné i vědecké kupovaly se zde do r. 1884. u Němce Hannsena, odtud pak kupují se v Cyrillo-Methodějském knihkupectví se srážkou 10%, r. 1885. odebralo se asi za 764 zl.; mimo to kupují se v prvém českém antiquariatě Růžičkově. (P. d.) *Fr. Baloušek.*

V lit. spolku pardubickém 27. března předn. prof. *Burda* O společenském postavení žen a dívek českých v době předhusitské, prof. *Ibl* Kus historie liter. ze Švandy. — 4. dubna předn. prof. *Mašek* o hvězdách domněle obydlených, prof. *Šedivý*: Listy staré vychovatelky s ukázkou.

Ve spolku **„Ochrana opušt. a zanedb. dívek“** 19. března předn. professor *Jan Lepař* o vzorech matek-vychovatelek. — 26. března předn. prof. *Bedř. Frida* o ženě ve starém Římě. — 9. dubna předn. prof. *Dr. Řehák* o ženě u Germanů.

V brněnské **„Vesně“** 16. dubna předn. prof. *Dr. Kameníček* třetí část „Z dějin filosofie.“

V Mor. Besedě 28. března předn. *R. Pokorný* o poměrech na Slovensku, *Fl. Vrána* o fantasii jakožto socialní mocnosti.

V Umělecké Besedě 13. února druhý večer věnován rokování o Rukopisech. J. V. Frič přinesl opisy soudních výslechů stran tohoto rukopisu vedených; nejdůležitější však svědectví Hankovo scházelo. Akta tato předčítal p. Dr. Nejedlý, jenž učinil návrh, aby liter. odbor svolil, by jménem jeho požádal p. ministra Pražáka za půjčení originalů těchto soudních akt, aby později vydán byl tiskem zvláštní spis o tom. Návrh tento byl přijat. Během schůze mluvil proti Rukopisům předseda Primus Sobotka, částečně též Jan Herben a Peisker, při straně pak zastanců jeho stál J. V. Frič, Ant. Šnajdauf, Dr. Nejedlý, Dr. Čelakovský a j. — Dr. Gebauer, který byl všeobecně očekáván, do schůze se — nedostavil. Gebauerovi zamýšlí strana jeho podati adresu důvěry.

Ruský kružok 8. dubna měl týdenní schůzi, v níž *N. V. Patašev* dále předn. o Bohdanu Chmelnickém.

V Měšťanské Besedě 7. dubna předn. prof. *M. Hattala* o poměru královédvorských epiků k ženskému pohlaví.

Ve Filosofické Jednotě 4. dubna rozprávěno o české terminologii filosofické se zvláštním zřetelem ku překladům děl cizojazyčných.

Slovenský spolek „Detvan“ v Praze uspořádal dne 28. března v Umělecké Besedě slavnostní večer na počesť J. Hollého. *Č. Krčméry* vylíčil působení a význam Hollého pro Sloveny.

V král. č. spol. nauk 5. dubna předn. prof. *Tomek* něco z místopisu Starého města pražského v 15. století.

Ve schůzi širšího sboru **Matice České** dne 6. dubna pojednali *Dr. Špott* O zprávě Jak. Dobřenského de Nigroponte o alchimistické jeho činnosti a o osudech rukopisu M. Anthony z Florencie i jiných českých alchimistických spisech, a professor *Prusík* O českých glossách rukopisu roudnického z 15. století.

Jurčičův večer, věnovaný památce nejplodnějšího spisovatele slovinského, slaven byl dne 18. března v Lublani. *Dr. Vošnjak* promluvil vřele o Jurčičovi, oslavuje šlechetnou jeho snahu na poli politickém a spisovatelském. Prof. *Levec* podal různá vysvětlení a dodatky o činnosti jeho spisovatelské.

II. Smíšené.

Puškina pomník v Oděsse blíží se svému ukončení. Komise přijala návrh Vasilieva; ze sádry jej zhotovila paní Planovská, z bronzu ulije prof. Lavrecký. Státi bude i s podstavcem 10.000 rublů.

Slovenský akadem. spolek **„Tatran“** ve Vídni uzavřel ve schůzi ze dne 27. března vypsati tři ceny za nejlepší původní práce, které musí býti zaslány před vydáním druhého svazku „Almanachu slovenské mládeže“ (do konce prosince 1886.), a sice: 50 franků ve zlatě za nejlepší novellu, 50 franků ve zlatě za nejlepší báseň

epickou a 50 franků ve zlatě za nejlepší lyrickou báseň.

Honorář spisovatelský. Vdova po generalu Grantovi dostala nedávno od Char. L. Webstera a spol., nakladatele válečné historie svého manžela, honorář 200.000 dolarů za prvý svazek. Toť dosud největší známý honorář. Macaulay dostal za historii Anglicka 20.000 liber šterl. a Walter Scott obdržel za deset let 500.000 dolarů honoráře.

Русское Дѣло zváti se bude nový časopis, který vydávati budou spolupracovníci „Rusi“ Aksakova.

Nejlacinější vydání básní **Ad. Mickiewicze** jest zajisté nyní „Księgarniou Polskou“ ve Lvově vydávané. Čtyry svazky obšírného vydání stojí totiž pouze 1 zl. 60 kr.

Velikolepý pomník hodlají Srbové v Zemuni postaviti Jovanu Subotićovi; srbské časopisy vyzývají celý srbský národ k hojnému účastenství při započatých sbírkách.

Českých listů vychází v cizině dvacet, a sice „Amerikán,“ „Budoucnosť,“ „Duch času,“ „Nedělní List Svornosti,“ „Hlas,“ „Našinec,“ „Nová Doba,“ „Občan,“ „Politický týdenník občanský,“ „Ohlas lidu,“ „Pokrok,“ „Poutník,“ „Svoboda,“ „Svornosť“ v Chicagu; „Blaník“ v Berlíně; „Národní Noviny“ v St. Louis; „Jednota,“ „Dennice nového věku,“ „Pokrok“ v Clevelandu; „Proletář“ a „Týdní polit. Listy“ v Novém Yorku a „Slavie“ v Racinu.

„**Wiener liter. Handweiser** für die katholische Welt“ počne 1. dnem července vycházeti s titulem: „Oesterr. literar. Centralblatt.“ Na provolání příslušném podepsáni jsou m. j. prof. Dr. Zschokke, Dr. J. sv. p. Helfert, prof. Dr. J. B. Weiss, prof. Dr. Frind.

„Zemská hotovosť“ (narodnije opolčenije, ruszenie pospolite, naroden ustanak, landsturm) dle porady zvláštní filologické komise ve Vídni má se jmenovati v novém zákoně „domobran“; třída pak (aufgebot) pojmenována výzvou.

Kolcova básní německý překlad vydán od *Fiedlera* v Lipsku a věnován Fr. Bodenstedtovi, jenž prvý seznamoval Němce s poesií ruskou.

Vladim. Soloněv, mladý ruský spisovatel kulturohistorický, professor filosofie, připravuje dílo o dvou svazcích o dějinách a budoucnosti theokratie.

Bibliographie italico-française (par Jos. Blanc) zove se velkolepý katalog všech tiskopisů francouzských, jednajících o Italii (od roku 1475.—1885.). Vyšel právě 1. díl (Rome-Église-Italie), jenž obsahuje práce původní a samostatné: druhý díl obsahovati bude překlady a články časopisecké.

V. V. Vereščagin zplnomocnil J. Schiebla v Plzni, aby přeložil do češtiny spisy jeho, z nichž obzvláště cestopis po Indii a vzpomínky (cestopisné i literarní) vynikají.

Plagiatorství. Číslo 12. „Posla z Budče“ přináší článek „Ve prospěch vážnosti literatury učitelské,“ ve kterém odkrývá opisování ze Sobotkova díla „Rostlinstvo,“ jakého dopustil se p. *St. Řehák* ve svých obrázcích „Z přírody,“ vydaných u B. Böhma v N. Městě n/M. V článku onom uvádějí se důkazy doslovného opisování bez udání pramene, a praví se na konci: „Slouží nám taková práce ku cti?“ Arciť, že neslouží, odpovídáme my, a nikdy sloužiti nebude, pokud bude se trpěti. My pak dodáváme k článku tomu ještě něco, co velice charakterisuje nezdravé poměry naše literarní. Pan Řehák jest totiž redaktorem „Obrázkové knihovny,“ vycházející v N. Městě n/M.!! Nedávno byl usvědčen z opisování p. Fišer, redaktor „Blahého mládí“ („Učitelské Noviny“ z r. 1884.) a nyní p. Řehák. „P.“

III. Životopisné.

Jan Soukop, kons. rada a farář v Doubravici, bude 10. května slaviti 60-leté narozeniny.

Desítiletá činnosť **Frant. Bačkovského** (Lit. L. 7).

Nik. Mich. Przewalski (Zeměp. Sb. 3.).

P. Michal Krištofčák † (Katol. Nov. 6.).

Stručný rys života **Moniuszkova** (Karlowicz: Dalibor 13. sl.).

Ludv. Šimek (Mádl: Uměl. Ruch 2.).

Dickensův stručný životopis vydala nedávno v Londýně dcera jeho.

Dr. Aug. Schleicher v Praze (Hlas 18. sl.).

Tomáš Gajdek (J. A. Mutov: Vychov. 6.).

Ferd. B. Mikovec (Neruda: Zl. Pr. 15.).

Fr. V. Jeřábek (Turnovský: Zl. Pr. 16.).

A. Jaroslav Vrťátko (Zl. Pr. 16.).

Bohdan Zaleski (Zl. Pr. 18).

Panna Eglatina. Obrázek ze života Julia Slovackého (Kvapil: Svět. 18.).

Z Brixenského vyhnanství (Zelený: Svět. 18.).

Otilie Malybrok-Stielerová (Krásnohorská: Svět. 15.—18.).

Prof. **Vatroslav Jagić** vyznamenán jest od cara ruského řádem Alexandrovým, se kterým spojeno jest dědičné šlechtictví. Proslýchalo se, že do Vídně na místo Miklosićovo bude povolán professor Baudouin de Courtenay. Zatím nejvyšším rozhodnutím ze dne 10. dubna obdržel místo to Jagić.

Iv. Aksakov (Slov. Sb. 4.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Grégr J., Na obranu rukopisů Královédvorského a Zelenohorského. Druhá řada (Nár. L. 87. sl.).

Jireček, Jak Šafařík za posl. let smýšlel o ruk. K. a Z. (Osv. 4.).

Kalousek, Ve sporu o rukopisy (Osv. 4.).

Prusík, Potřeba dalších zkoušek rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Nár. L. 86.).

— K obraně rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Sv. 17. sl.).

Stoklasa, O chemickém zkoumání rukopisů Královédv. a Zelenohorského (Nár. L. 85.).

Zákrejs, O nynější výpravě proti rukopisům (Osv. 4.).

Naše staré rukopisy (Naše Hlasy 12. sl.).

Nejnovější spor o pravosť rukopisů Královédv. a Zelenohorského (Kom. 14.).

O rukopisech Zelenohorském a Královédvorském (Posel od Čerchova 12.).

Bačkovský, Ze života českého na konci 18. a na poč 19. stol. (Chrud. Nov. 27. sl.).

Bartocha, Eliška Krásnohorská (Mor. Orl. 79. sl.).

Hudec, Kolo illyrské (Slov. Sb. 4.).

Kovářiček, Český panslavismus (Č. Škola 7. sl.).

Kuffner, Listy o divadle (Kv. 4.).
Kvačala, Novější literatura o Komenském (Šk. a Živ. 3. sl.).
Loriš, O poesii národní (Lit. L. 6. sl.).
Puchmajer, Z literatury francouzské (Kv. 4.).
Sáňka, O nářečí a školách (Uč. L. 11.).
Svoboda, O Durdíkově aesth. a poet. (Č. Šk. 9.).
Vogezskij, Rozmluvy s hr. L. N. Tolstým (Slov. Sb. 4.).
Na ochranu histor. památek (Orel 8.).
Ze starých legend (Nár. L. 83. sl.).
Zola Emil (Nár. L. 101.).
Fekonja, Marko Pohlin (Slovan 6. sl.).
Glaser, O starejši dobi indijskega slovstva (Kres).
Jenko, Iz zapuščine pesnika Š. Jenka (básníka písně „Zaprej zastava Slave“) po pesnikovem dnevniku (Kres).
Kos, Doneski k zgodovini devetega stoletja (Kres).
Pavić, Gjura Daničić („Rad jugosl. akad.“ 72. kn.).
Trstenjak, Nestorjevi Vlahi (Kres).
Bauer, Der letzte der Moskauer Slavophilen (Ggw. 10.).
Keil, Frau v. Staël u. die Weimarischen Dichter (Allg. öst. Litztg. 1.).
Lindner, Die Behandlung der deutschen und österr. Lit.-Gesch. (Allg. öst. Litztg. 1.).
Unsere illustr. kathol. Unterhaltungsblätter (Lit. Handw. 3.).
Müntz, Les arts à la cour des Papes (Mélanges d'arch. et d'hist 5.).
Wodzinski, Les trois Romans de Chopin (La nouv. Rev. 5.).
Morshead, Martin's translation of Faust (Acad. 722.).
Ormsby, A Diary at Valladolid in the time of Cervantes (Edinbgh Magaz. 3.).
Herbert Spencer's sociology (Athen. 3045.).
Cantoni, Di un probabile reordinamento degli studi super. in Ital. (Rivista di filos. scient. 1.).
Nencioni, Un poeta idealista (Nuov. Antol. 5.).

V. Díla posouzená.

Arbes: Ve službě umění (Korec: Hlas 85.).
Bayer, Mor. bibl. XVI.—XVIII. (Nár. L. 77.).
Braun, Čtvero obr. Staroh. (Ruch 7.).
— Z paměti krevních písařů (Ruch 7.).
Čech, Pravda (Vrzal: Vlasť 7.; Ruch 11.).
Czajewski, Histor. liter. czeskiéj (Bačkovský: Hl. L. 5.).
Durdík, Dějiny filosofie nejn. (Zába: Pokr. 73.).
Dvorský, Zuzana Černínová z Harasova (Nár. L. 92.).
Heller, Bouře života (Vychov. 6.).
Herites, Psáno pod čáru (Ruch 5.).
Heyduk, Zaváté listy (Kvapil: Kv. 4.).
Jelínek, Slovanský Sborník (Zl. Pr. 17.).
Jirásek, Psohlavci (Ruch 3.).
Kapras, Spiritismus (Krejčí: Paed. 4.).
Kodym, Ve stínu hor (Vítězný: Lit. L. 7.).
Koráb, Zlatá zrnka (Paed. 4).
Krásnohorská, Povídky (Lit. L. 7.).
Lier, Feuilletony (Ruch 3.).
Masaryk, Zákl. konkr. logiky (Vychov. 6.).
Mojžíš, Výbor bájek (Soukal: Lit. L. 7.).
Pakosta, Zábavy večerní (Mergl: Vlasť 7.).
Preissová, Obrázky ze Slovácka (Vykoukal: Sv. 17.; Nár. L. 79.; Ruch 7.).
Řežábek, Zeměpisný Sborník (Zl. Pr. 17.).
Sasinek, Záhady dějepisné (Korec: Hlas 82.).
Sokol, Průvodce četby mravoučné (Lit. L. 7.).
Šubrt, Čechy (Zl. Pr. 17.).
Schulz, Zlatá Praha (Červinka: Vlasť 7.).
Třebízský, Spisy sebrané (Nár. L. 87.).
Tuček, Z besídky dědečkovy (Lit. L. 7.).
Vlček, Osvěta (Stráž na Šumavě 7.).
Vrchlický, Hudba v duši (Ruch 10.).
— Sonety samotáře (Ruch 10.).
— Povídky iron. a sentim. (Ruch 11.; Sv. 15.).
Wellner, O písemn. dějepravy osvěty (Lit. L. 7.).
Winter, Starob. obrázky (Ruch 4.).
Zeyer, Kronika o sv. Brandanu (Penížek: Lit. L. 7.).
O českých učebnicech dějin starověkých v Lepařově a Gindely-Řehákově (Prášek: Šk. a Živ. 2. sl.).

VI. Knihopisné.

Frič C., Naše Besedy; časop. Pr.
Kukla, Simulatores. Hist. veselohra Pr.
Pastor, České osady v Americe. Hamb.
Pluskal, Základ dějovědy světové. Uh. Hrad.
Přímý, Před učit. prahem. Pr.
Romanes-Sobotka, Duš. život zvířat. Pr.
Sasinek, O křestu Jagello-Vladislava. Pr.
Václavek, Stručné dějiny moravské. Val. Mez.
Fotografický otisk rukop. Královédv. Pr.
Bossakiewicz, Rys oświaty i fund. eduk. Krak.
Kopernicki, O etnografii i etnologii. Warsz. 1885.
Lebiński, Materiały do słownika łac.-polskiego starož. polskich. Pozn. 1885.
Baumgartner, Goethe u. Schiller. Freibg.
Biedermann, Mein Leben u. ein Stück Zeitgeschichte. Bresl.
Bleibtreu, Revolution der Literatur. Leipz.
Floegels, Gesch. des Grotesk-Komischen, bearb. v. Ebeling. 3. Aufl. 1—6. Leipz.
Pesch, Der Gottesbegriff in den heidn. Religionen d. Altertums. Freibg. 1885.
Rahstede, La Bruyère u. s. Charaktere. Oppeln.
Tomaschek, Schillers Wallenstein. 2. Aufl. Wien.
Vilmar, Lebensbilder deutscher Dichter und Germanisten. Marbg.
Wasserzieher, Die tragischen Züge bei Molière. Leipz.
Baluffe, Molière inconnu. I. Avignon.
Droz, Étude sur le scepticisme de Pascal. Par.
Faucon, La Librairie des Papes d'Avignon. Par.
Joly, L'homme et l'animal. Par.
Kaiser, Précis de l'histoire de la littér. franç. Jena.
Marmand, Nouv. études sur les poètes lyriques de l'Autriche. Par.
Moeller, Étude philos. sur le bonheur. Nam.
Rambaud, Hist. de la civilisation franç. Par.
Tcheng-Ki-Tong, Le théâtre des Chinois. Par.
Maçonnerie pratique par un profane. Par. 1885.
Adelardius, La religione come scienza. Cremona.
Alton, Rimes ladines con traduzion taliana. Innsbr.
di Bartolo, Il valore della ragione nel cattolicismo. Torino. 1885.
Previti, Della decadenza del pensiero Italiano. 2. ed. Fir. 1885.
Stoppani, Il dogma e le scienze posit. 2. ed. Mil.
Valentini, Manuale del bibliotecario. Roma.
Shack-Mier, Historia de la liter. y del arte dramático en España. Madr.

Feuilleton.

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

(Č. d.) »Kdyby sepsala se statistika o tom, jakou měrou zámožné domácnosti a rodiny české jakožto odběratelé a čtenáři českých básní a krásné prosy výpravné jsou účastny v duchovní práci národní, zhrozili bychom se toho výkazu. A čím výše, tím hůře. Mnohem častěji ještě spatříme staršího člověka v dílně řemeslnické a při krbu chudičkém, že večer po práci a v neděli po klopotách celého téhodne usedne sobě se zábavnou knihou, ať již jakékoli ceny, k lampičce a k oknu, aby několik hodin věnoval svému životu duchovnímu. A při tom ještě jedna zvláštní věc. Chudý náš člověk, když sobě koupí knihu českou, nikdy se neopováží onoho mrzkého, v celém vzdělaném světě neobvyklého tvrzení, jež tak často zaznívá k nám z úst mnohých našich blahobytníků, že podporuje českou literaturu. Kdo koupí a čte knihu, nepodporuje nikoho jiného, nežli sama sebe! Nekalá nauka o podpoře literatury národní ničím jiným, nežli kupováním a čtením knih, vznikla toliko u nás. Byl by už svrchovaný čas, aby se odklidila i umlkla. Na místo její vstoupiž konečně také u nás vědomí, že kupujíce a čtouce české knihy, plníme jen svou svatou povinnosť k svému jazyku a k svému vzdělání.«[1])

Úkazem nikoli potěšitelným jest u nás nechuť ku vážné četbě. Čte se mnoho a mnoho, zajisté však dobrých 99% četby té připadá na romany, novelly, povídky a — snad i básně. Ale jděte do desíti nebo do dvacíti českých domácností, ve kterých se pilně čte, a hledejte spis poučný. Nenaleznete ho. Stalo se mi často, že půjčiv nový spis odborný, obdržel jsem jej zpět a prohlížeje jej viděl, že rozřezáno jest několik listů, ostatních však že pan čtenář ani neprohlédl, tudíž ani nerozřezal!

Výtečné často spisy původní i přeložené přece veliké služby mohly by konati socialním našim poměrům, málo kde jsou známy a nejméně tam, kde by měly býti známy nejvíce.

Vinu toho však vesměs hledati ve čtenářstvu samém nebylo by správné; té hledati dlužno v literarních poměrech našich vůbec, zvláště však v tom, že časopisy naše nepěstují poučné literatury jak náleží, a spisovatelé že, až na malé výjimky, nepíší pro lid, jak se patří.

Chcemeli lid náš přivykati četbě vážnější, kterou jmenujeme poučnou, musíme zvláště v časopisech, ať již politických nebo zábavně poučných, poučení skutečně dbáti. Díváme-li se tak na obsah některého ročníku našich předních listů, vidíme, že zábavě a básním ponecháno jest často $^9/_{10}$ místa, kdežto poučení odkázáno v nějaký ten kouteček »rozmanitostí,« nebo »feuilletonu.« Tak se arciť lid náš, o kterém zde zvláště mluviti chceme, ku vážné četbě nenavede.

Vydáváli se pak spis samostatný pro lid určený, tu především vyhnouti se jest vší učené škrobenosti, tu především musí mluva jíti od srdce k srdci. Vzorů, jak spisy pro lid třeba pořádati, se jistě nedostává. Namítne nám snad někdo i to, že není právě nutně zapotřebí o něčem pro lid psáti. Tomu odpovídáme: Veliký material poskytují ku pracím takovým naše poměry společenské vůbec, otázky rolnické, obchodní, politické, zdravotnické a zvláště vychovatelské. Není tu práce pro mnoho spisovatelů na celá léta?

Vedlé časopisův a spisů specialních zvláště důležitosť nemalou v této věci mají naše kalendáře. Kalendář vnikne i tam, kam nepřijde po celý rok žádná kniha jiná. Ne však dosti na tom, kalendáře naše konají v obcích venkovských pravé okružní cesty a než se sejde nový rok se starým, obejde obyčejně kalendář celou vesnici. U nás vychází jich snad asi 50 a některé mají 20 až 30 tisíc odběratelů. »Jest otázkou,« píše kdosi v »Literarním Oznamovateli,« »jsouli tyto kalendáře také cenny čili ne. A tu není odpověď tak příznivou, jak bylo by si přáti. Můžeme otevřeně a upřímně říci,

[1]) „Osvěta,“ r. 1883., č. 3. Viz o tom též *F. V. Kodyma* „Proudem doby.“

že mnoho kalendářů neplní úkolu svého, podávati lidu našemu dobrou četbu zábavnou i poučnou, nýbrž, že kalendáře tyto jsou alespoň z polovice vydávány k vůli »obchodu.« Vizme, jakým pochodem béře se u některýeh kalendářů jejich sestavení.

Sebeře se několik starých a novějších illustrací z časopisů domácích i cizích, k tomu přidá se několik povídek, starých vtipů Bůh ví kolikráte již opakovaných a kalendář je hotov. Nepravíme, že jsou poměry takové u kalendářů všech, ale u poloviny jistě. O nějakém poučení ve knize právě lidu určené ani slechu, ani vidu. Zdá se nám, že tu a tam běží jen o to, by se kalendář vyplnil, ať se to stane čímkoli. Viděli jsme před několika lety kalendář, v němž 11 svých článků měl p. redaktor a 9 článků jeho paní —. Také se jeden obsah kalendáře vydává pod různými jmény, což nejen podivno, ale i směšno.«

Souhlasíme úplně se slovy těmi a divíme se věru smělosti některých vydavatelův a pořadatelů kalendářů našich, s jakou lidu našemu je podávají. Majíli za to, že pro lid je vše dobré, pak to náhled mylný a neslušný, a páni takoví mohou býti ubezpečeni, že v tom ohledu mnohý prostý venkovan jeví lepší vkus a má větší vážnosť pro českou knihu, než páni »literati« takového druhu.

Aby u věci této žádoucí a nutná náprava se stala, jest zapotřebí, by spisovatelé více poučného pro náš lid psali a páni nakladatelé různých časopisů, bibliothék a kalendářů by více dbali o zásobu článků poučných. Budeli se toho dbáti, přestanou brzy všeobecné nářky na netečnosť čtenářstva k četbě vážné.

Ku spisovatelům a nakladatelům musí se však též přidružiti naši referenti a kritikové, kteří rubriky »Literatura« dle toho musí uspořádati.

Když u nás nějaký »básník« v domnění, že »Pegas jest již ořem tak velice zkrotlým, že jezdce své zřídka kdy ze sedla vyhazuje,« vydá nějakou tu sbírku sebraných, nebo vybraných (?) básní, buď píší o této jistí »kritikové« dlouhé referaty pochvalné, byť nestála ani za papír k vydání potřebný, nebo »řeže« básně jeden kritik více nežli druhý v recensích sahodlouhých a otiskuje i některé básně, aby podal důkaz, že sbírka skutečně nestojí — za nic. Ať tedy stane se prvé, nebo druhé, sbírce chatrné věnuje se tím pozornosť nezasloužená a místa, kterého se k tomu užije v časopise, mohlo se jinak a prospěšněji využitkovati. Co nestojí za nic, nechť se jednoduše ignoruje, a bude nejlépe. U nás však mnohdy právě naopak se děje a ignoruje se tak mnohé dílo ceny nemalé tím, že se jako z milosti uvede jeho název, k němuž se přidá ještě slib, že se »k dílu tomu ještě vrátíme.« Obyčejně pak zůstává slib slibem a skutek dávno již utek!

Nedivme se pak, že spisy takové zůstávají lidu našemu neznámými, že následkem toho na příklad i naše intelligence mnohdy málo toho ví o národech s námi sbratřených, nebo konečně že tak mnohý místo zeměpisných nebo jiných děl českých kupuje díla — německá, která vlastenectví jeho arciť nezveličí, ani nepodnítí.

A co tak umlčuje se jeden oddíl literatury a bují reklama spisů lecjakých, šíří se vzdor těm četným článkům dlouhým i krátkým, které o věci té pojednávaly čtenářstvu pro výstrahu, literatura krvavá čili ukrutná. Ne sice již v tak hrozném, neuvěřitelném množství, jako před šesti — desíti roky, ale přece v počtu, jenž nám a našim poměrům není ku cti. Vydavatelé »plodů« literatury této pracují tiše; vyhnuli se veřejnosti, neoznamují »romany« v inseratech, aniž jich zasýlají redakcím k oznámení, ale rozšiřují je svými nádeníky, jejichž jméno — kolportéři. Nedávno nabízeli po Čechách lidé tito roman »Hrdinná vlastenka,« k němuž přidáván byl za »nepatrný doplatek« 4 zl. 50 kr. — budíček, jenž arciť nestál ani 3 zl., neboť páni nakladatelé podobných plodů chtějí vydělati na romanu i na — premii.

(P. d.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 6.

O novellistice české z let 1820.—1848.

Napsal *Frant. Bačkovský.*

(O.) Kromě novellistiky dějepisné pěstována také novellistika časová, beroucí látku ze skutečnosti své doby, každodenní. Než i v této novellistice opět oblíbeným předmětem byla idea vlasti a národu, která tu byla za příčinou tehdejšího národního probouzení vzdělávána způsobem mravopisným.

Mezi novellisty tohoto způsobu jest uvésti na místě prvém *Josefa Kajetána Tyla* (* 1808., † 1856.). I Tyl opíral se s počátku ve svých pracích novellistických o půdu dějepisnou, sepsav velmi mnoho pěkných povídek dějepisných, které dílem ve svých časopisech, dílem o sobě veřejnosti podával.

Prvá povídka Tylova vyšla tiskem o sobě r. 1830. v Litomyšli s názvem »Statný Beneda, aneb Založení probošství vyšehradského« s pseudonymem Mirumila Kutnohorského. Látku k ní vzal z českých dějin XI. století a dohotovil ji již za svých studií v Králové Hradci, počav o ní pracovati již v třetí třídě gymnasijní; životopisec Tylův, Václav Filípek, praví o povídce té, že jest v ní pozorovati, jak snažil se mistra svého Klicperu v slohu jaksi napodobiti, dodávaje: »Již tu viděti, jak čilý duch jeho mocně ku vzletu křídla napínal, avšak jaře vzletnouti ještě nemohl.« Vzorem při »Statném Benedovi« byl Tylovi Klicperův »Točník.« Byltě Klicperovi za studií svých v Králové Hradci povídku tu opisoval, a »to plné, s vysoka hučící popisování, ten pádný klusot rozpravy, ta ostrá malba charakterů — to u nás bylo tehda něco nového, to Tyla celého roznítilo a sloužilo mu za příklad a vzor . . .«[1])

Dříve ještě nežli »Statného Benedu« Tyl bezpochyby dokončil a r. 1832. vydal povídku »Mladý harfeník a starý fletista, aneb »Seznámení se v krčmě u Zlatého jelínka,« na které spisovatel jest poznamenán prostě slovy: »Psána ode mne samého.«

Roku 1838. Tyl otiskl v almanachu »Vesně« obraz z dávnověkosti české »Svátky na Vyšehradě« a r. 1839. tamže dějepisnou povídku »Rozina Ruthardova,« kteréž obě práce vždy téhož roku též o sobě vyšly.

Z prací, v nichžto Tyl uchýlil se od základu dějepisného, zamilovav si předměty, sáhající do tehdejší doby národního probuzení, jest novella rodinná »Poslední Čech,« kterou vydal ve dvou svazcích o sobě r. 1844.; krátký zlomkovitý úryvek s názvem »Z nového — českého románu« Tyl otiskl již i ve »Květech,« roku 1843. Novella ta jest nejdůležitější a největší ze všech Tylových prací novellistických vůbec. Od Matice české byla

[1]) Viz v „Lumíru," roč. 1859., na str. 929.

poctěna peněžitou odměnou; odměna ta však netýkala se pouze této novelly, jakž udáváno bývá, nýbrž zároveň i Tylových »Sebraných spisův,« a hleděno při tom i na Tylovy zásluhy o povzbuzení života národního.[1])

Nepříznivě »Posledního Čecha« Tylova posoudil Karel Havlíček v »České včele,« r. 1845.; zprotiviloť se Havlíčkovi tehdejší úzkoprsé »vlastenčení,« kterému hověl i Tyl, a přál si, aby raději vlastenecký cit byl utužován a pobádán, nežli stále toliko rozmazlován jalovým horováním bez činorodé pravdy a síly. I vystoupil, nehledě na zásluhy a slávu Tylovu, proti němu, chtě poraziti onen »vlastenecký« nešvar, řka v oné úvaze o »Posledním Čechu« mezi jiným toto: »Nám začíná již býti nanic z těch neustálých řečí o vlastenectví, o vlastencích a vlastenkách, kterými nás veršem i prosou naši spisovatelé, a nejvíce Tyl, již drahně let nemilosrdně pronásledují. Byl by již čas, aby nám to naše vlastenčení ráčilo konečně z úst vjeti do rukou a do těla, abychom totiž více z lásky pro svůj národ jednali, než o té lásce mluvili; neboť pro samé povzbuzování k vlastenectví zapomínáme na vzdělávání národu. Kdybychom čas a práci, které nakládáme na přemlouvání lidu našeho, aby místo lepších cizích spisů čítal z vlastenectví naše špatnější — kdybychom, pravím, ten čas a tu práci vynaložili raději na to, aby byly naše spisy lepší než cizí, moudřeji a prospěšněji bychom jednali. Já ale, co se mého osobního mínění týče, jsem přesvědčen, že jest snadněji a veseleji za vlasť umříti, než to množství jednotvárných spisů o vlastenectví přečísti.«

Ale proti posudku Havlíčkovu jest říci, že přání jeho bylo tehda ještě předčasno; doba »činů« dostavila se teprve r. 1848. Ostatně právě Tyl má největší o to zásluhu, že národ český byl připraven náležitě k roku 1848., a co týče se »Posledního Čecha,« i sám Havlíček v nepříznivém úsudku svém vyjádřil se také takto: »...vímeť ovšem, že je v ní (novelle) mnoho, velmi mnoho podařilého, sice by za takové rozbírání nestála. Chvalitebná je čistota jazyka a zvláště slohu..., divíme se sběhlosti, obratnosti, uhlazenosti Tylova péra vůbec a dialogu zvláště; neobyčejná je Tylova zkušenosť v posloupném podávání dějův, aby se udržela zvědavosť čtenářova...,« a jiné ještě chvalné vlastnosti o jednotlivostech pronáší. Hlavně jest ovšem vlastenecké pozadí, které čtenáře tak velice dojímá.[1])

Podobnou tendenci jako »Poslední Čech« má Tylova »strakatina z opravdového života« s názvem »Dva bratří,« aneb »Český jazyk moje škoda,« která byla otištěna ve »Květech,« r. 1845., odkudž o sobě vydána r. 1846., a tolikéž i jinými novellami svými Tyl uměl budíti nejvíce ze všech spisovatelů »vlasteneckých« lásku k rodné řeči, k vlasti a národu, čímž i neocenitelně zasloužilým se stal. »V tom právě,« píše jeho životopisec,[2]) »spočívá největší zásluha Tylova, že dovedl vlastenectví vštípiti lidu našemu v srdce. Kdežto před Tylem bylo vlastenectví české obmezeno pouze na kruh nečetných učenců, kněží a učitelů, proniklo působením Tylovým a některých přátel jeho do všech téměř vrstev našeho národa.« Uměl pak Tyl psáti tak popularně a tak případně, že každá povídka jeho byla jako výhní, ze kteréžto kam která jiskra padla, vznítila plamen. I stal se pravým miláčkem čtenářstva

[1]) Viz o tom v Tieftrunkových „Dějinách Matice české," na str. 120. a 121. (Viz i v „Musejníku," r. 1847., na str. 98. svazku I.)

[1]) Viz i úvahu o „Posledním Čechu" v „Musejníku," r. 1847., na str. 91.—98. sv. I., a v „Ost u. West," r. 1844., na str. 379., 383., 391., 395. a 399.

[2]) J. L. Turnovský ve spise „O životě a působení Josefa Kajetána Tyla," na str. 3.

českého, a novelly jeho zejména pro formalní své přednosti jsou posud četbou velmi oblíbenou. Směr jejich jest sice mnohdy přílišně sentimentalní a idealní, nesrovnávaje se s pravdou a skutečností, ale Tyl uměl vady tyto zakryti jednak šlechetnou tendencí vlasteneckou, jednak ohebným, lehkým, uhlazeným a květnatým slohem, okouzlující luzností své mluvy.

A nejen že takto zásluhy Tyl si získal, bylo by dobře, aby také ještě novellisté nynější směrem a rázem jeho se brali. »Nejedni,« píše Tylův životopisec úplně vhodně,[1]) »myslí a vyslovují, že názory hlásané a rozličnými způsoby ve spisech Tylových osvědčované jsou již zastaralé, naší dobou překonané; praví, že jsme již přežili prvotní, naivní vlastenectví, Tylem nadšeně hlásané. A přece nutno podnes psáti směrem Tylovým, třebas i v jiné formě; neboť bude povzbuzování vlasteneckého tak dlouho třeba, dokud mezi námi bude jediný odrodilý, k národnosti své vlažný, lhostejný Čech a dokud čeští rodiče v nevážnosti k rodnému jazyku dávají dobrovolně odnárodňovati syny své a dcery! Těm a takovým — a bohužel jest jich posud mnoho mezi námi — mohou se vlastenecké povídky Tylovy napořád za evandělium předkládati, těm budou dobrým elementarním kursem národního učení a zároveň výborným zábavníkem.« Tato slova platí jak o Tylových novellách moderních, jakými jsou »Láska vlastenky,« »Starý Tomáš,« »Knihař vlastenec,« »Hudební dobrodruzi,« »Dva bratří aneb Český jazyk moje škoda« a v prvé řadě »Poslední Čech« kromě jiných prací druhu toho, tak i o povídkách jeho dějepisných, z nichžto trvalou ozdobou českého písemnictví jsou »Rozina Ruthardova,« »Dekret Kutnohorský,« »Alchemista,« »Dalimil,« »Břeněk Švihovský« a j. V každé jeho novelle jest některá osoba vlastencem, a probral všeliké vrstvy národu od šlechtice až do lampáře, ukázav na vzorech, jak povinen jest každý vlasť svou milovati a jazyka mateřského si vážiti.

Tyl měl bez odporu znamenité nadání novellistické, a jeho pohyblivý a tvořivý duch jeví se v novellistice nejlépe, ale pro přílišně rozmanitou činnosť a pro rozličné svízele životní nemohl vyvinouti se dokonale.

Vydání sebraných svých spisů Tyl se nedožil. Počaly sice již r. 1844. vycházeti, ale z příčin hmotných vyšly tehda pouze čtyři díly.[1]) Teprve po smrti Tylově v letech 1857.—1859. vyšly pořádáním přítele Tylova, Václava Filípka, který na konec i životopis Tylův připojil. Nebyly však ani tímto vydáním spisy Tylovy vyčerpány, ba ani v druhém, valně rozmnoženém vydání, kteréž uspořádal Fr. Zákrejs, nejsou otištěny všechny práce Tylovy. Vydání to vyšlo s názvem »Josefa Kaj. Tyla Sebrané spisy« v letech 1874.—1883. v »Národní bibl.« o třinácti svazcích s životopisem od J. L. Turnovského.

Posud probraní novellisté prosluli hlavně toliko povídkami dějepisnými nebo časovými, jejichžto tendence, z největší části vlastenecká, pronášena byla přímo. Jestliže tendence jest pronášena záporně, vzniká satira, která zase jest buďto vážná (satira v užším smysle) nebo žertovná, a žertovné satiře říkáme humoristika.

Co pak týče se povídky humoristické, získal si vzácné zásluhy o ni před r. 1848. zejména *Fr. Jaromír Rubeš* (* 1814., † 1853.). Rubeš s prvým plodem literarním vystoupil r. 1834. ve »Květech,« a to se znělkami, nadepsanými »Pouť života,« a r. 1835. zabral se již do svého

[1]) Turnovský ve svém spise o Tylovi, na str. 274. a 275.

[1]) Úvahu o nich napsal Karel Sabina do „Květů," r. 1844., na str. 381., 382., 385., 386., 389. a 390.

pravého oboru, v němžto tak proslul, začav totiž psáti deklamovánky. Pokračovalť potom na dráze té tak šťastně, že plody jeho víc a více byly oblíbeny, až i povznesl se na nejvyšší stupeň humoristy národního, tak že dosud není skoro nikým v tom oboru předstižen. Roku 1841. — na titule jest rok 1842. — vydal svou žertovnou novellu[1]) »Pan amanuensis na venku, aneb Putování za novellou,« oplývající bujným rozmarem a líčící vtipem řízným rozličné veselé i smutné stránky tehdejšího života společenského, která tak se líbila, že již r. 1845. vyšla ve vydání druhém.

Roku 1844. Rubeš vydal povídku »Harfenice,« která také nemálo se líbila, jsouc psána citem něžným a vroucím i vynikajíc živými obrazy. Sám Rubeš velmi mnoho zakládal si na ní a vydávaje ji poprvé, uznával, že mnoho na ní třeba jest upraviti a urovnati, což chtěl učiniti při vydání druhém, ale nedošlo k němu. Vyličuje v ní sklíčenosť a chorobu srdce, společenskými předsudky utrápeného.

Rubešovy povídky působily tak jako vůbec všechny jeho plody mocně v mysl čtenářstva českého. Bohužel úřední jeho práce nedovolovaly mu později býti literarně činným tak, jako začal. »Povídky, obrazy ze života, národní pověsti a báchorky,« které r. 1847. vydávati se jal, uvízly ve svazku prvém; měla to býti sbírka jeho prací, již dříve otištěných po různu. Vyšly pak »Spisy Fr. Jaromíra Rubeše« teprve roku 1862. mezi »Spisy výtečných českých básníků novověkých« o čtyřech dílech se stručným životopisem Rubešovým od Václava Filípka.

Z ostatních vzdělavatelů české novellistiky za doby, o které píšeme, buďtež uvedeni zde úhrnně ještě tito: *František Svobodin Dobromysl Trnka* (* 1798., † 1837.), který sepsal »Růžinky,« aneb »Spisky drobné pro dítky« (r. 1821.) a »Knížku ponaučnou i zábavnou ve prospěch mladým i starým, sprostým i důstojným osobám« s názvem »Povidač a vykladač« (r. 1833.); *František Bohumil Tomsa* (* 1793., † 1857.), který sepsal »Jaré fialky, aneb Příběhové a povídky z dávných i nynějších věků« (r. 1823.), připomenuté již na počátku přítomného článku, a který byl i velmi pilným překladatelem německých povídek pro mládež i pro dospělé; *K. Sabina* (* 1814., † 1877.), který před rokem 1848. vydal novellu »Hrobník« (r. 1844.; před tím ve »Květech,« r. 1837.), »Obrazy XIV. a XV. věku« (r. 1844.), »Povídky, pověsti a novelly« (r. 1845.) a obrázek ze života venkovského »Vesničané« (r. 1847.); *František Břetislav Trojan* (* 1816.), který sepsal povídku »Vina lásky« a přeložil povídku Zschokkovu »Mrtvý host« (obé r. 1837.); *Jan Dalibor Kopecký* (* 1815., † 1859.), který vydal »Pověsti z nové romantiky« (r. 1839.); *Josef Jindřich Řezníček* (* 1823., † 1880), který přeložil z francštiny povídku »Plavba Berezinská« (r. 1844.) a sepsal »Novelly« (r. 1847.), a j.

Z překladatelů prací novellistických buďtež uvedeni ještě tito: *Antonín Marek* (* 1785., † 1876.), který přeložil za dozoru Josefa Jungmanna r. 1830. pátý svazek »Sbírky povídek zábavných« od C. F. van der Velde, obsahující povídku »Divadlo z ochoty«; *Prokop Ondrák* (* 1810., † 1873.), od kterého jsou přeloženy z francštiny Bernardina de St. Pierre »Pavel a Virginie« (r. 1836.), Florianův »Eliezer a Neptali« a »Dobytí Jericha« (obé r. 1840.) a z italštiny Manzoniho »Zasnoubenci« (roku 1842.—1844.[1]); *Antonín Hansgirg* (* 1806., † 1877.), který přeložil Chateaubriandova »Posledního

[1]) K. S. (= Karel Sabina?) praví v „Ost und West," r. 1842., na str. 80., že to jest „veselý obrázek ze života, ale žádná novella."

[1]) Roku 1851. vyšli v jeho překladě také Chateaubriandovi „Mučedlníci."

Abenceraga« (roku 1837.) a Bulgarinovy »Příhody francouzského vychovatele v Rusích« (r. 1840.); *Moric Fialka* (* 1809., † 1869.), který přeložil Dickensův roman »Oliver Twist« (r. 1843.—1844.) a povídky »Štědrý večer« (r. 1846.) a »Zvonky« (r. 1847.); *J. Množislav Bačkora* (* 1803., † 1876.), který přeložil z ruštiny Bulgarinův roman »Ivan Vyžihin« (r. 1842.) a Lazečnikova »Ledový dům« (r. 1846.); *Karel Vladislav Zap* (* 1812., † 1872.), který sestavil »Zrcadlo života na východní Evropě« (tři svazky roku 1843.—1844.), jehožto prvé dva svazky podávají výbor ruských a polských pověstí a anekdot, »Pověsti ukrajinské« (r. 1845.) a přeložil z ruštiny do sbírky Gogolových »Zábavných spisův« obraz starého kozáctva na Ukrajině »Taras Bulba« (r. 1846.[1]); *Karel Havlíček* (* 1821., † 1856.), který přeložil z ruštiny do sbírky Gogolových zábavných spisů »Pověst o tom, kterak se rozhněvali pan Matouš s panem Matějem« (r. 1846.) a »Plášť, pověst z úřednických sfér petrohradských« (r. 1847.[2]).

Nemalou zásluhu o dobré překlady novellistické před r. 1848. získal si *Jakub Malý* (* 1811., † 1884.), jav se vydávati »Bibliotéku zábavného čtení,« která, vycházejíc v letech 1835.—1844., přinesla několik výtečných plodů cizojazyčných ve zdařilých překladech, jakož i také některé povídky a novelly původní.

Povšimnemeli si ještě celkově novellistiky české z let 1820.—1848., znamenáme, že teprve za let třicátých a čtyřicátých rozproudila se měrou na svou dobu příslušnou. Lze pak říci, že za let zmíněných, a to jmenovitě v letech 1834. až 1848., novellistika česká naučila lid náš čísti a že vštípila mu vědomí národní, majíc tak značně větší zásluhu o probuzení jeho nežli básnictví veršované; bylať obecnému lidu mnohem přístupnější, a novellističtí spisovatelé tehdejší snažili se všeobecně a všemožně, aby plody svými ducha národního probuzovali. I bylo probuzeno spisy J. K. Tyla, Prokopa Chocholouška, Jana z Hvězdy a jiných, kteří mluvili ve spisech svých na větším díle obsahu vlasteneckodějepisného dojemně a účinně k srdci i rozumu, k citu i mysli, Čechů na tisíce! Tyl, Chocholoušek a Jan z Hvězdy povznesli českou novellistiku s látkou dějepisnou na nejpřednější místo původní produkce za doby předbřeznové v našem písemnictví vůbec, tak že česká dějepisná novellistika tehdejší předčila počtem i hodnotou svojí vysoko nad příbuzné skladby obsahu novověkého. A vedlé dějepisné čestně vzdělávána také novellistika časová a humoristická.

A spisy novellistické byly vydávány tehda netoliko jednotlivě, nýbrž již i k větším sbírkám novellistických spisů některých spisovatelů přistupováno — z původních buďte připomenuty spisy Jana z Hvězdy, Tylovy, Klicperovy, z překladů spisy Gogolovy —, a také jména nových a nových novellistů dosti zhusta tenkráte se vyskýtala. Jmenovitě pak i časopisy belletristické hojně svědčily o zdárném pokroku novellistiky, jsouce dokonalejšími, a cena, kterou roku 1834. J. K. Tyl jakožto redaktor »Květů« vypsal na zdařilý plod novellistický, dávala důkaz, jak bedlivě hleděno si této větve našeho písemnictví.

Tyl totiž, aby dodal chuti spisovatelům, ohlásil ve »Květech,« r. 1834., na počátku druhého pololetí mezi jiným toto: »Abych jednak . . . dokázal, že mi na zdokonalení listů těchto a na splnění všeliké přípovědi opravdu záleží; abych jednak i pp. spisovatelům vděk svůj a dobrou vůli objevil, s jakovými vždy práce jejich přijímám: v povědomosť

[1]) Úvaha jest ve „Květech," r. 1847., na str. 344. a 348.

[2]) Úvaha o obou jest ve „Kv.," r. 1847., na str. 352.

uvádím, že se za dvě nejlepší povídky, kteréž mi až do posledního srpna b. r. zaslány budou — za první padesáte, za druhou pětmecitma zlatých víd. čísla[1]) honoráru podati uvoluji.« Abychom pak ocenili dostatečně toto prohlášení Tylovo, uveďme si na mysl, že tenkráte vůbec o honoráři spisovatelském téměř ani řeči nikdy nebylo; ba bylo tomu namnoze tak ještě r. 1841., jak svědčí poznámka ve »Květech,« r. 1841., na str. 326. Nakladatelé nemohli platiti honoráře, poněvadž českého čtenářstva bylo málo, tak že náklad spisu českého zřídka kdy převyšoval 500 výtiskův. A tu ovšem když zapraven papír a tisk, nezbylo pro spisovatele z pravidla nic, měli nakladatel i na činži a živobytí vydělati.[2])

Tylovo vypsání cen mělo za následek pěknou dějepisnou povídku »Věnceslava« od Václava Klimenta Klicpery, otištěnou v ročníce 1834., o které již výše na svém místě jsme se zmínili. Kromě toho podařilo se Tylovi vypsáním tím pobídnouti a rozjařiti mnohé spisovatele, že jali se vůbec psáti, čehož Tyl nadál se z příčiny dvojí; zakončilť oznámení své slovy: »Jakkoliv tuto na počátku skrovninké podáno ceny za zdařilý ducha výtvor, novota věci ve časopisném životě našem a trocha vlastenecké lásky doufám, že dosti silným budou ostnem přijmouti moje pozvání!«

Avšak jako novellistika česká za let třicátých a čtyřicátých utěšeně vzkvetla, tak úplně nepříznivý obrat vzešel jí rokem 1848. Od března r. 1848. až do r. 1855. neobjevilo se v novellistice české skoro zcela nic pozoruhodnějšího . . .

[1]) Totiž 52 zl. 50 kr. a 26 zl. 25 kr. r. č.

[2]) Povšimnutí zasluhují neobvyklé nyní honoráře, jakým byl na př. honorář Jana Hýbla, jenž obdržel kdysi za překlad většího spisu bedničku se šesti již zapáchajícími jitrnicemi, kterými po několik dnů své vrabce krmil, anebo honorář Tylův za povídku „Statný Beneda," za kterou dostal obnošený kabát zelenavé barvy, jejžto krátký čas na ulici nosil, později pak brával jej pouze na jeviště. Tylovi uštědřil tento honorář — dle 18. str. Turnovského spisu o Tylovi — litomyšlský nakladatel J. Tureček; od koho dostal jej Hýbl, neznámo, Dr. J. B. Pichl však v „České včele," r. 1877., na str. 110. míní, že mohlo to býti od nakladatele J. Neureutra. Zároveň nelze zde neopraviti omylu, který pronesen jest v „Humor. Listech," r. 1884., na str. 100., že až po Kobra čeští nakladatelé „neobětovali ničeho na honoráře spisovatelům;" vydalť na př. Jan H. Pospíšil a Jaroslav Pospíšil před Kobrem tisíce na honoráře, jak sám dosud žijící Jaroslav Pospíšil mne přesvědčil, ukázav mi knihy vydání, které posud má uschovány a ve kterých jsou zaznamenány honoráře, které spisovatelům vyplácel; jsou tu doklady ve příčině honorářů velmi zajmavé a svědčí spolu, že p. Pospíšil i dosti značné na onu dobu honoráře platil.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

III.

(Č. d.) Vedlé spisovatelství přilnul Václav Filípek celým srdcem ku divadelnictví. Na jevišti znám byl pod jmenem »Líp« a vystupoval nejen v divadle Kajetanském, kteréž byl J. K. Tyl soukromou pílí za pomoci několika přátel seřídil a zbudoval, nýbrž i v divadle stavovském.

V Kajetanském domě vystoupil v prvním veřejném představení, a to v kuse »Žižkův meč,« maje úlohu Zachariáše. Také v napovídání střídal se s jinými herci, jako Tupým, Kaškou, Procházkou, Hajnišem, Malým a Tylem.

O tom, kterak Kaška do společnosti Kajetanské byl přijat, vypravuje on sám následovně:

„Božským vnuknutím moje dobrá matka poslala mi k svátku tři křížové tolary. První moje myšlénka, když jsem je z bavlnky ve škatulce vytáhl, byla: Jene, tuto mateřským požehnáním opatřenou sumu musíš na něco vlasteneckého obrátiti, a to na české divadlo! Dlouho jsem neodkládal a již druhý den kráčel s matčiným vázaným v kapse přes náměstí svatojosefské k rohu Truhlářské ulice do domu pevnostního komanda, kde Tyl, jsa vojenským úředníkem, bydlil. I zaklepal jsem, a na vlídné „Vejděte!“ vstoupil jsem do pokoje. Byla to prostranná světnice se třemi vojenskými postelemi, poněvadž ještě dva úředníci tam bydlili. Tylova postel, u kamen na pravé straně stojící, větší úpravou a pohodlností značně od ostatních se lišila. Vedlé postele stál stolek, u něhožto Václav Filípek seděl, psal, a po celé jednání na mne pohlížel, dle svého způsobu potutelně se usmívaje, což mne trochu z konceptu přivádělo. Tyl chystal se právě na cestu do úřadu, a spatřiv mne, zvolal laskavě: „Ah, pan Kaška! Co pak mi přinášíte?“ — „Pane Tyle,“ počal jsem velmi uctivě, „slyšel jsem, že na Malé Straně v Kajetanském domě české divadlo zříditi hodláte a že naši spanilomyslní vlastenci na vydání přispívají. Tu jsem se tedy osmělil vás žádati, byste též ode mne tuto maličkosť“ — a tři tolary jsem již měl na dlani vyložené — „přijati ráčil a mou dobrou vůli pokládal za důkaz, že kdybych více činiti mohl, s radostí největší bych poskytl.“ Tyl, který si mě nyní snad za celou naši známosť poprvé lépe prohlédl, hleděl na mne chvíli, nepromluviv, a zdál se býti mile překvapen; konečně mě velmi srdečně oslovil: „Pane Kaško! těší mne velice, že vás s této strany zevrubněji poznávám; váš příspěvek přijímám tak vděčně, jakoby byl ze zlata. Přál bych si, by bylo ve vašem stavě více takových!“ Při těch slovech mi podal svou ruku a mou tiskl tak, že mi to až k srdci projelo. Tímto srdečným jednáním všecek jsa unesen, odhodlal jsem se ještě k jedné žádosti a pravil co nejupřímněji: „Pane Tyle, svou laskavostí otevíráte mi srdce dokořán, tak že všecko z něho vyjíti musí, co byl bych jinak na dno uložil. Mám ještě jednu prosbu, a to: Kdyby vám někdy nějaká úloha zbývala, a já vypomoci mohl, byste si laskavě na mne vzpomenul: nebudouli,“ doložil jsem zdlouhavěji, „ostatní páni spoluhrající proti mé osobě nic namítati.“ — „Což by mohli namítati?“ pravil Tyl opravdově; „musí býti povděčni, že mají o jednu sílu více, která s nimi ke stejnému cíli pracovati chce...“ Tyla jsem potom doprovodil až na Karlovo náměstí, do Žitnobranské ulice, a když jsme se rozcházeli, pravil, mohuli, bych přišel odpoledne o páté hodině do kavárny k „Červenému orlu“ do Celetné ulice, že mě tam ostatním pánům představí.“

Tak dostal se Kaška do Kaj. divadla.

Avšak toto velmi činné vystupování Václava Filípka na roli umění dramatického nestačilo jemu k úplnému vyhovění vlasteneckého citu divadelního. Ještě snažil se opatřiti literaturu dramatickou.

Proto jal se vydávati nákladem Kl. Pünera »Výbor divadelních her zahraničných.«[1])

Roku 1839. zařídili si někteří mladíci divadlo na Vyšehradě, v domě vedlé fary, avšak nedařilo se jim valně, neboť neměli dostatečných sil. Uslyšev o tom Tyl, ihned pomoc svou jim nabídl. Hrál tam se svou chotí (Tyl oženil se r. 1839 s herečkou Forchheimovou), švegruší, Filípkem, Sabinou a Hajnišem. Tak vidíme Tyla a Filípka s ostatními přátely v ustavičném ruchu divadelním. Pracují oba všestranně a prakticky.

O tom, kterak Tyl v obyčeji měl kusy divadelní psáti, zpravuje nás Filípek, udávaje, že některé z divadelních her

[1]) Kusy, kteréž Filípek buď přeložil, bud zpracoval, jsou: „Smíření,“ činohra ve 2 jedn. (od E. Houwalda). V Praze. 1837. — Marnotratný syn, aneb Tři dnové ze života karbaníkova.“ Drama ve 3 odděleních s hudbou dle V. Ducange a L. Angeliho. Bylo provozováno v Praze ponejprv dne 4. dubna 1836. — „Krakonoš a Nevlídník.“ Romantická báchorka ve 3 jednáních (od Raymunda Fil. Prova) dne 9. dubna 1837. — „Pobřežné právo,“ činohra v 1 jedn. dle Kotzebue (v rukopise). — „Zkouška ohněm,“ veselohra dle Kotzebue (v rukopise). — Pro Kajetanské divadlo přeložil též Filípek s Tylem na kvap veselohru „Domácí rozepře“ v 1 jedn., kterou pak Tyl uveřejnil ve „Květech.“ Vystupují v ní toliko tři osoby.

Tylových povstaly tak, že on, oblíbiv si nějaký název, potom teprve látku k němu hledal a vymýšlel. Tak bylo i se »Slepým mládencem,« »Strakonickým dudákem« a »Jiříkovým viděním.« Ostatně míval též obyčej psáti tu neb onu úlohu pro onoho člena divadla, jak to ze mnohých jeho původních kusů patrno.

Filípek vůbec v celém apoštolování J. K. Tyla zaujímá ze všech druhů svých přední místo vedlé svého mistra jakožto první jeho učeník a nejvěrnější jeho pomocník. On provází Tyla všude po Praze a kde co Tyl koná, tam vyskytuje se vždycky též jméno Filípkovo.

IV.

K literatuře a divadelnictví družil se třetí nejhlavnější prostředek, jímž na tehdejší společnosť českou se strany horlivých vlastenců působeno bylo.

Bylyť to zábavy.

Z prvu jen masopustní merendy a výlety, později plesy, tak zvané »české bály.«

I pořádání všech těchto zábav účastnil se hojnou měrou Václav Filípek.

Původní a hlavní zásluha v této činnosti náleží ovšem Tylovi. Když on a družina jeho přišli na myšlénku, že by mimo divadlo v Kajetanském domě také zábava společenská uspořádati se mohla, tu majetník domu Kajet., p. Arbeiter, ochotně se nabídl, že k tomu cíli propůjčí svůj veliký pokoj i s vedlejšími pokojíky.

Tak r. 1835. provozována byla první přátelská masopustní merenda.

Tyl sestavil nejvíce z divadelních ochotníků malý výbor k uspořádání taneční zábavy, ku které měly čelnější osoby z navštěvovatelů divadla pozvány býti. Vstupného platili mužští 4 zl. víd. č., všechno občerstvení bylo pak zdarma. Některé pozvané dámy dobrovolně přispěly koblihami, punšem, šunkou a jinými dary k vyčastování přátelské společnosti; zábava byla rozkošná. Řeč mateřská ozývala se v přátelském, nenuceném hovoru. Když se potančilo, zpívány vlastenecké a milostné písně jednotlivě i ve sborech, také různé společenské hry a jiné kratochvíle se provozovaly. Byla to zábava tak milá a srdečná, jakoby v ní měli podíl samí bratří a sestry, členové jedné rodiny, kteří vespolek milujíce se, radují a veselí se. Veselosť byla co nejsrdečnější. Tak na př. byli tam i dva statní Moravané, z nichž jeden, sestaviv okolo sebe rozsáhlé kolo, jal se zpívati:

Měl' jest Adam sedm synů,
sedm synů měl;
nejedli, nepili,
jenom takhle dělali:

A posuňky jeho za upřímného smíchu opakovali ostatní. Společnosť byla vybraná. Vedlé mladého světa vlasteneckého byli přítomni též někteří starší spisovatelé v sličném kruhu dam. Někteří chtěli o půl noci domů se vrátit a za tou příčinou si také vozy objednali. Vozy však musily dlouho po 12. hod. až do rána čekati. Tak těžko bylo se zábavou se rozloučiti. Při odchodu každý z hostů Tylovi upřímně děkoval a srdečně ruku tisknul. Po celý rok se o milé té zábavě mluvilo, a když nový masopust se blížil, ozývalo se přání, aby opět cos podobného se uspořádalo. Tentokráte vyhověla s velikou laskavostí touze vlastenců pí. Neureutterová, davši k sobě na vinici Hrabovku pod Žižkovem sezvati společnosť českou k taneční zábavě. Všechna úprava byla ovšem skvostnější a zábava dosti příjemná, avšak účastníci pohřešili loňské upřímnosti, srdečnosti a nenucenosti. Byliť ve společnosti také někteří nováčkové. Mezi damami byla též dcera bohatého statkáře z venkova, a ta se divila, že také na bále smí se mluviti česky![1])

[1]) J. L. Turnovský: „O životě a působení J. K. Tyla.“

Vedlé zábavy na »Hrabovce« dávána byla ještě o téměž masopustě druhá zábava na »Výtoni« v Podskalí, kdež bylo méně strojenosti.

Zábav podobných dáváno bylo v následujících letech ještě více v jiných domech, a každou zábavou šířil se kruh vlastenců. Tyl, Filípek, Pichl, Jablonský a Rubeš bývali duší těchto zábav.

Masopustní zábavy v Kajetanském domě byly základem pozdějších tak zvaných »českých bálů.«

Ochotníci divadelní totiž, jsouce nadšeni znamenitými výsledky soukromých zábav svých, ustanovili se na tom, že uspořádají na rok 1840. v Praze veřejný český ples. V čele této snahy byl, jakož se samo rozumí, Tyl s Filípkem. Ochotníci spojili se za tím účelem s některými mladšími spisovateli a jali se konati velmi pilné přípravy ku provedení prvního českého bálu. »Bylo to řečí, ousměšků a oušklebků,« dí o tom Filípek, »ba i osočování od jisté strany, když se o tom zpráva po Praze roznesla. To byl již ten nejmenší ousměšek, když se řeklo, že každý, kdo tam bude chtít vejíti, dříve u dveří bude od výboru vyslýchán z Jungmannova slovníku.«

Nesnáze, jaké měli pořadatelé plesu s úřady a zvacími lístky, vylíčil dopodrobna pamětník těchto prvních bálů českých, J. B. Pichl, v »České Včele.«

Dne 5. února r. 1840. již se ples odbýval, a to v Konviktě. Skvěle osvětlený sál ozdoben byl barvami národními. Tyl ve zprávě o bále tom praví: »Hovor český, hovor nenucený, upřímný rozléhal se na všech koncích (němčina s francštinou jen jako host mezi dvornými a tolerantními hostiteli na krátce tu onde zazněla), a rozkoš byla poslechnouti spanilé tanečnice, jak bez upomínky, bez pobízení, ale také bez ostýchavosti k jazyku mateřskému se přihlašovaly, ano i některého zapomnělce samy káraly.«

Ku povznesení mysli vlastenecké a rozjaření účastníků nemálo přispěla Sabinova báseň »Vlastenkám,« která v několika stech výtiscích s galerií mezi obecenstvo byla rozhozena a od něho s chvatem schytána.

Na závěrek tančila se sousedská, znějící dle národních zpěvů. Výsledek prvního plesu byl tak skvělý, že o něm chvála všeobecná druhého dne po Praze se roznášela na porážku všech dřívějších posměváčků.

Druhého roku 1841. odbýval se bál na Žofíně a byl ještě slavnější. R. 1842. odbýval se v domě Stögrově.

V následujících letech až do r. 1847. pořádány byly plesy opět na Žofíně.

Tímto působením v životě společenském, pořádáním besed, bálů, výletův a pod. zábav jiných mateřský jazyk se pozdvihl. Krásné pohlaví národu vráceno, vlastenecká mysl vnikla do rodin a idea národnosti hluboko zapustila své kořeny po vlasti naší. (O. p.)

Posudky.

Vesna. Časopis zábavněpoučný pro náš lid a jeho přátely. Vyd. *Fr. Dlouhý.* V Brně. 1885. Roč. IV.

Kdo zná jen trochu naše literarní poměry na Moravě, ví dobře, s jakými obtížemi jest bojovati moravským časopisům, buďtež ony jakékoliv obsahem. Zanikla »Beseda,« zanikla »Koleda,« zanikla »Zora,« její místo nastoupila v posledních letech z části »Vesna,« list většinou zábavě věnovaný. S nedůvěrou byl nový tento časopis uvítán, a čekalo se, že zanikne brzy, jako jeho předchůdcové. Obava se nesplnila, a tušíme,

že tak brzy ani nesplní. Nejjistější zárukou našeho tušení může ovšem býti pouze obsah časopisu samého, časovým našim požadavkům literarním vyhovující. Potřebí nám zajisté časopisu důkladného, všestranně pokud možná dokonalého, jenž by čestně zastupoval moravské literarní síly pracovní před naší českou veřejností! Potřeba takového časopisu uznává se veřejně, a nejednou již zaslechli jsme mínění, že by se lépe posloužilo našim potřebám, kdyby se místo dvou listů, jako jsou »Obzor« a »Vesna,« založil list pouze jediný, objemnější, jenž by v sobě soustřeďoval práce ze všech oborů, čelnějšími spisovateli moravskými psané.

Než chtěli jsme pouze zběžně naznačiti, čeho bychom si od moravských časopisů přáli, abychom dle toho, co nám skutečně podávají — v úvaze naší co podává »Vesny« ročník IV. — tím snáze poznali, čeho vlastně postrádáme. »Vesna,« jak se nám až posud jeví, jest, či nám se alespoň býti zdá po výtce průpravou dorostu spisovatelského, až na nečetné výjimky. Obsah sám podá nám toho nejlepší doklady. Jelikož však belletrie a básnická uměna největším počtem příspěvků se honosí, chceme nejprve o těchto dvou směrech promluviti.

Hned na první stránce spatřujeme povahopisnou črtu známé spisovatelky moravské *Fr. Stránecké,* nadepsanou »Pan obroční.« Zajímavá, humoristická črta, v níž »léstro« (rejstro či zápisník) paňa obročního Trávnice jest dominantou celého vypravování, druží se čestně k ostatním pracím Stránecké v tomto oboru. Škoda, že neshledáváme se již více v tomto ročníku s jejími příspěvky! — K nejdelším povídkám náleží »Věrný přítel« od *Al. Dostála.* Nápis historické této povídky jest pouze nahodilý. Postup děje místy zadržují poněkud obšírné líčeně jednotlivých výjevů, dikce připomíná na mnohých místech Třebízského. Náhlá změna v jednání a povaze Dubikarově není dostatečně motivována. Děj sám o sobě je dosti zajímavý: mohl snad býti více zauzlen. — »Sny a skutečnosť,« studie ze života od *Terézy Novákové,* jsou po některé stránce zajímavy. Celého děje, či případněji řečeno, psychologického processu, dovídáme se ze šestnácti listů slečny Běly Otavské, které píše z Prahy své přítelkyni, Johanně Brodské, učitelce ve venkovském městečku, a na konec ze tří listů, které zašle již jako manželka svému choti. Jak viděti již z formy, máme před sebou zvláštní, ač již ne nový pokus vypravování, jaký se hodí dosti dobře k psychologickým studiím charakteru, v našem případě ženského. Zvolilať sobě spisovatelka za předmět studia velkoměstskou dívku, když se právě vrátila z pobytu svého u přátel na venkově, dívku, jejíž mladá, neobyčejně přepjatá mysl honí se po vidinách a přeludech romanových, upřádá plány, někdy až směšné, přijímajíc za své a v život skutečný vštěpiti hodlajíc zásady, jaké se ve zdravé mysli tak hned nezrodí. Poslyšme jen něco málo z jejích prvotních dopisů: »Věř mi, že mi poskytuje zvláštního zadostiučinění, slyšímli nebo čtuli, že nám dívkám přáno vládnouti; žehrám dávno na podřízenou úlohu, která ženskému pohlaví jest údělem... Jak rozkošní byli časové, kdy trubadúři k nepřístupným kráskám pěli své sladké písně, kdy rytířové za stužku dámy své vrhali se v nebezpečné boje a konečně jako Delorges, slavné paměti, zmírali touhou pod oknem komůrky kláštení, jež uzavírala jim krasavici. Jsem tak zlomyslnou, že bych našemu věku přála několik Delorgesů —« Tak smýšlela hrdinka paní spisovatelky o úkolu ženy. Mnohých zklamání, mnohých duševních bojů bylo třeba, nežli se stala z přemrštěné Běly Otavské žena pravá, pochopivší svůj životní cíl. Přiznáváme rádi spisovatelce krásnou a šlechetnou intenci při spisování těchto listů, poznamenáváme však i své skromné mínění, že se nám vidí líceň blouznící velkoměstské dívky a jejího duševního rozpoložení na mnohých místech v prvých listech upřílišenou, a celý rozvoj děje rozvláčným, což zavinila nemálo forma listů (dopisů). Některé črty, zvláště ty, které líčí začátky milostného poměru mezi Bělou a Vojířem, jakož i zklamání a neshody s miláčkem, Bělou zaviněné, vystihují zdařile tajné záhyby ženského srdce. — »Minka,« nesrovnalá novellka *Boženy Kunětické,* byla by rozkošnou satirou na staré panny a paničky, které hledají veškeru svou zábavu a útěchu v hezounkých kočičkách, jakou byla i »Minka« paní Hyjánkové, kdyby

nezabihala až tak dalece do drobností a líčení scen a předmětů pranepatrných, ano směšných. Tušíme, že by mnohem lépe účinkoval popis hezké kočičky »Minky« a škaredého kocoura »Herkula,« jakož i nadšená líceň krásné noci letní ve spojení s podrobným líčením velikého kočičího »bálu,« kdyby byly nejméně o polovici stručnější. Věru ani romanopisci nevěnují snad tolik pozornosti líčení svých hrdin, jako ji věnovala naše spisovatelka kočičce »Mince,« »Herkulovi« a jejich consortibus. Staré přísloví dí: Čeho moc, škodí! — Toto přísloví namanulo se nám mimoděk i při čtení novelly *E. Kubíčkové,* nadepsané »Pozdě.« Méně sentimentalnosti by Miladě, ba ku konci i Vladimírovi — milencům — neuškodilo. Podařená jest scena mezi Miladou a Julií, její přítelkyní, kteráž klepem svým, z pouhé závisti chytře vymyšleným, poslední ránu zasadí v srdce Miladino. Pozorovati vůbec při El. Kubíčkové hezký talent vypravovací, jest jen třeba, by si mladá spisovatelka všímala i dále a více života skutečného a nedala při scenách dojemnějších svým jednajícím osobám v citech se rozplývati. — »Z cestovních příhod souseda Sviceníka« jest historický náčrtek ze šestnáctého stol., hezky rozvláčný, s matným, neúplným zakončením. Čekáme, že soused Sviceník skutečně půjde ke králi, jak byl slíbil, vidíme již předkem nešťastné jeho pořízení u dvora, obracíme mimoděk listy dále, abychom se dočetli zauzlení a rozuzlení děje, a zatím překvapí nás pan spisovatel úsečným a nenadálým zakončením: »A pomálu blížil se den, z posledních března měsíce l. P. 1542.« Tážeme se, jak domyslí se čtenář, v dějinách našich jen málo obeznalý, událostí březnových r. 1542? Vždyť přece vydává se »Vesna« »pro náš lid« také, o němž víme, že není, bohužel, v naší historii až tak dopodrobna honěný! Dále nemůžeme nikterak schvalovati manýru p. spis., užívati bez vysvětlivek pod čarou slov, jimž dnes u nás málo kdo porozumí, jako: »mazhauzec,« »fačalík,« »škartice,« rovněž i slov, pro něž, bohudíky, máme v češtině též slušné názvy, že nepotřebujeme znešvařovati mluvu všelijakými »hofrychtéři,« »pozaunéry,« »kondymenty,« »rathausem,« »soldatem,« »rathouzním rynkem,« »discipulem« a jinými podobnými zpotvořeninami. Tušíme, že v užívání takých slov, která bylo v naší mluvě ne právě na její ozdobu slyšeti přede sty let, nespočívá podstata histor. povídky. Jinak bychom na věc pohlíželi, kdyby užíval podobných významů p. spisovatel v citatech z tehdejších dob zachovaných; když však ve svém vlastním vypravování tak činí, nenalezáme na obhájenou jeho počínání žádných závažných důvodů. Znajíce talent p. spis. k histor. povídkám, a známosť kulturních poměrů české minulosti z jeho jiných povídek poznavše, myslíme, že mu není třeba sahati k takovým historickým malichernostem. (P. d.)

Stručný všeobecný slovník věcný (Malý slovník náučný). Redaktor *Jakub Malý,* mimoř. člen král. české společnosti náuk. Díl I.—IX. V Praze. 1874.—1885.

Jakub Malý již roku 1859. stal se Riegrovým pomocníkem v redakci velikého »Slovníka náučného« a brzy potom ujal redakci jeho samostatně Když pak po čtrnáctileté práci dovedl monumentalní to dílo ke konci, přikročil ihned k vydávání nového podobného díla v rozměru menším, totiž k vydávání »Stručného všeobecného slovníka věcného,« který nedlouho před svou smrtí dokončil. Dokončil dílo, o němžto po deset roků pilně pracoval, dokončil dílo veleobjemné — celkem 6575 stran drobně potištěných obsahující —, do něhožto téměř všechny články psal sám, jak připomíná ve svém životopise v díle IV. A vedlé toho v té době sepsal a přeložil ještě několik větších menších spisů! Přičinlivosť to dojista všeho uznání hodná a vzhledem k valně pokročilému jeho stáří neocenitelná!

»Stručný všeobecný slovník věcný« není nikterak snad stručným výňatkem z velikého »Slovníka náučného,« nýbrž jest dílem úplně samostatným, kterému veliký »Slovník náučný« byl toliko pramenem vedlé různých pramenů jiných. I liší se od něho již i větší úplností, obsahuje jednak mnohé články, které ve velikém »Slovníku náučném« byly opomenuty, jednak vykládaje a probíraje události, kteréž udály se od té doby, co veliký »Slovník náučný« vyšel. Mimo to jsou spracovány jednotlivé články jinou methodou, která vyniká tím, že všechny

články pocházejí z péra jednoho, jsouce spracovány dle jednotného plánu, kdežto ve velikém »Slovníku náučném« psány jsou od nejrozličnějších spisovatelův a tudíž jsou také přerozličně upraveny. Ježto pak vše jest podáno stručně a jednolitě, jest pohodlněji hledati v tomto nežli v onom, ač ovšem o mnohém nenabudeme tak důkladných vědomostí. Za to však jsou zase některé nesprávnosti velikého »Slovníka náučného« v tomto malém opraveny, stručným pak není tak, že by byl snad prostým seznamem slov bez podstatného výkladu, ale zbytečných řečí nikde nečiní.

Hojnost tedy vlastností pochvalných jest, které slovník ten doporučují obecenstvu co nejlépe. Že jsou v něm i všelijaké vady, rozumí se při díle podobném takořka samo sebou. Avšak jsou v něm i vady některé, jichžto bylo lze snadno se vystříci.

Psal jsem o díle tomto již v »Osvětě,« r. 1879., a učinil jsem mu tam několik výtek. Žel, že od té doby shledal jsem v něm vad mnohem a mnohem více, a to vad, které nejsou opraveny ani v opravách, ke slovníku připojených, ačkoliv i jinak již i já přispěl jsem je opraviti. Knihkupectví Kobrovo totiž koupilo ode mne prostřednictvím redakce »Osvěty« r. 1881. asi za 30 zl. — nepamatuji se určitě — veliké množství oprav k tomuto slovníku, aby p. Malý jich užil v díle VIII., doplňku to celého slovníka. Pan Malý však netoliko že jich neužil měrou náležitou, otisknuv některé chyby, které jsem v opravách oněch opravil, opětně, nýbrž i jiné nové k nim přičinil.[1]) Nerad zmiňuji se o tom veřejně, nechtěje slovníku škoditi, poněvadž celkem přece jen to jest, jak již bylo podotčeno, dílo ceny veliké, ale nejsem ani s to, abych neučinil pozornými majetníků slovníka na jeho vady, by opraviti si je mohli a by vady ty také jinam nepřešly a se nešířily.

Poměrně nejchatrnější ve slovníku jest část výhradně národu českého se týkající, t. j. část, o které nedovídáme se z podobných slovníků cizojazyčných. Zejména pak týče se výtka tato hlavně dějin písemnictví českého vůbec a zvláště nejnovějšího. Stojte zde doklady toho.

O *Fr. Bartošovi* řečeno na str. 652. dílu V., že sestavil s pseudonymem „Vernický“ svou „Anthologii z národních písní,“ on však ji vydal jménem pravým, a s pseudonymem Vesnický vydal „Stručný přehled české literatury doby staré a střední.“ Chyba ta beze změny i s onou chybou tiskovou („Vernický“) jest opakována na str. 20. dílu VIII., kde v „Doplňku“ k celému slovníku jest opětně životopis Bartošův otištěn. Mimo to není tu připomenuta čítanka Bartošova, kterou sestavil pro čtvrtou třídu gymnasijní, ani jeho spis, jímžto doplnil Sušilovu sbírku písní. *Alois Gallat* nenarodil se r. 1827., jak udáno na str. 211. dílu III., nýbrž r. 1828., dle „Divadelních listů,“ r. 1881., str. 205., čemuž dává za pravdu též „Ohlas chrudimský,“ r. 1881., na str. 180. *Ant. Hansgirg* zemřel prý (dle dílu IV., str. 826.) 1. září 1877., což opakováno jest i na str. 86. dílu VIII.; zemřel však 31. srpna, jak syn jeho oznámil k mé pobídce redakci „Urbánkova Věstníku bibliografického“ (viz na str. 129., r. III. onoho časopisu). *Ant. Vojt Hnojek* nezemřel r. 1865., jak udáno na str. 590. dílu III., nýbrž r. 1866., jak opravuje prof. Dr. K. V. Seydler v „Urb. Věstníce,“ r. 1882., na str. 129. *Fr. V. Jeřábek* nenarodil se 26. ledna 1836. (IV. 136.), nýbrž 25. ledna, jak mi sám písemně oznámil; mimo to Malý píše chybně u něho „J.“ místo „V.“ (= Věnceslav). *Jos. Vlast. Kamarýt* nenarodil se 20. ledna 1797. (IV. 212.), nýbrž 21. ledna. Data o *Em. Miřiovském*, chybně otištěná na str. 827. dílu VI., jsou beze změny otištěna opětně na str. 194. dílu VIII. s dodatkem „nejnověji podává do „Osvěty“ delší povídky,“ což ovšem není pravda, poněvadž do „Osvěty“ nenapsal povídky dosud ani jediné. Jest uveden ještě jako prof. gymnasia v Olomouci, byl však již roku 1874. přeložen na českou realku tehdejší „Matice školské“ v Prostějově, kde pobyl dvě léta, potom byl professorem při realce v Pardubicích, odkudž r. 1882. dostal se na malostranské gymnasium v Praze a r. 1885. do Králové Hradce na učitelský ústav. R. 1873. vydal prý „Márinku“ (z r. 1868.) a „Básně“ (z r. 1869.) podruhé v jednom svazku, ale roku toho nevydal žádné sbírky básnické; měla sice vyjíti nákladem Urbánkovým, nedošlo však k tomu, jak Miřiovský sám dopsal mi k dotazu mému. *Ant. Randa* nenarodil se 8. června 1834. (VI. 66.), nýbrž 8. července, jak mi sám oznámil písemně. *Gustav Skřivan* nenarodil se 11. ledna 1831. (VI. 608.), nýbrž 11. dubna, jak mi oznámil jeho bratranec, Ant. Skřivan. *Jan Šťastný* nenarodil se v Železnici (VII. 51.), nýbrž v Želenici. *Ant. Tille* vydal dle str. 175. dílu VII. „u Kobra Učebnou knihu zeměpisnou pro první třídu středních škol“ a „Zeměpisný atlas methodický pro první třídu

[1]) Pan Malý měl učiniti také dle úmluvy mé s ním zmínku o tom, že rukopis oněch oprav ode mne byl koupen, v doslově ke slovníku, než on učinil tak pouze na obálce, oznámiv zároveň, že jsem uvázal se napsati do slovníka článek o nejnovějším písemnictví českém. Článku toho však jsem nenapsal, nemoha psáti ho zadarmo, jak pan Malý si přál, ježto za životopisy, které jsem mu napsal, byv od něho písemně i ústně požádán, do dílu VII., nižádného honoráře mi nedal, což ovšem nijak za zlé mu nemám, věda, že i sám celkem nepatrný honorář dostával od nakladatelství a že tudíž ani vlastně nemohl ničeho přispěvatelům platiti.

středních škol," jež r. 1871. ve 2., r. 1875. ve 3., r. 1876. ve 4. a r. 1880. v 5. vyd. vyšla, a to od 4. vydání pod titulem: „Učebnice zeměpisu obecného i rakousko-uherského ve 2 sv." Slova „jež r. 1871.... ve 2 sv." jest dáti před slova „a Zeměpisný atlas..." Jest popleteno to bezpochyby sazečem, ale v dodatku opraveno to není, ačkoliv upozornil jsem na to již ve svém článku v „Urb. Věstníce," r. 1883., na str. 66. *Frant. Turinský* nenarodil se 16. listopadu 1796. (VII. 266.), nýbrž 26. ledna 1797.; viz o tom na str. 701. jeho „Básnických spisů" v Národní bibliotéce. *Josef Uhlíř* nenarodil se 22. září 1822. (VII. 289.), nýbrž 2. září, jak mi sám oznámil, když jsem ho byl za to požádal. *Jan Vlček* „žil od r. 1854. co zámecký kaplan na Komorním Hrádku," tak řečeno na str. 451. dílu VII., z čehož souditi jest, že tam i zemřel, poněvadž o dalším jeho životě nic tu pověděno není; on však po r. 1870. přesídlil se do Prahy, kde zemřel r. 1879. Mimo to jest uvedena chybně mezi původními jeho spisy „Píseň ke mši svaté za zemřelé" (r. 1837.); neníť píseň ta Vlčkova ani nemá toho názvu, nýbrž Vlček vydal toho roku „Staročeský zpěv o umučení Pána našeho Ježíše Krista z dávného rukopisu pro svou prostotu a milosť (s připojeným starým nápěvem a přidaným hlasem varhanným) poprvé na světlo," jak lze dočísti se na str. 310. Douchova „Knihopisného slovníka." *Ant. Jar. Vrťátko* nenarodil se 22. května 1815. (VII. 497.), nýbrž 29. května, jak mi sám oznámil, když jsem mu byl ve příčině té dopsal. *Josef Černoch* nezemřel 13. května 1882. (VIII. 53.), nýbrž 18. května. *Eduard Grégr* nenarodil se 15. března 1829. (III. 353.), nýbrž 18. března, jak mi sám oznámil. (O. p.)

Краткій словарь шести славянскихъ языковъ, состав. подъ редакціею проф. Ф. Миклошича.

Toť název díla, které lonského roku u W. Braumüllera a syna ve Vídni vydáno bylo. Když před desíti asi roky pozoruhodné a utěšené hnutí mezi balkánskými národy slovanskými započalo, pomýšlel ruský princ Petr G. Oldenburský na vydání všeslovanského slovníka, kterým by se všeobecné sblížení se národů slovanských umožnilo. Práce svěřena byla Miklosičovi, který také část bulharskou sám spracoval, povolav za spolupracovníky části české Matzenaura, polské prof. jazyků slov. v Berlíně A. Brücknera, oddílu srbského pak S. Novakoviće. Slovník sám, který vedlé významu řeči jedné klade význam řeči druhé bez ohledu na významy vedlejší, které okolnostmi a spojením mnohdy se liší, má 955 str. a jest tak sestaven, že na straně levé, ve čtyry pole rozdělené, se nachází slovo ruské, pod ním pak příslušné slovo staroslovenské, neb jak v tomto díle Miklosič praví, církevně slovanské, ve sloupci druhém jsou slova bulharská, ve třetím srbská, ve čtvrtém slova česká; strana pravá rozdělena jest na tři části, z nichž prvá obsahuje význam polský, druhá francouzský, třetí pak německý. Nelze upříti, že vskutku, jak Slovinec Dr. Murko praví, strana pravá, k vůli souměrnosti již, mohla obsahovati též sloupec čtvrtý, ve který se umístiti mohla, ve slovníku nezastoupená, řeč slovinská, o čem též v »Archivu für die slavische Philologie« Jagić se zmiňuje. Hned po vyjití počali všichni skoro Slované, ve slovníku zastoupení i nezastoupení, proti němu brojiti.

Jagić vyčítá Novakovićovi, že se příliš držel lokalismů a dobrých významů krajin západo-srbských a chrvatských nedbal; Veniec rovněž s dílem není spokojen; Murko si přeje slovinského jazyka, ovšem právem, a Vl. Lamanský v »Žurnalu rusk. minist. za narodno prosvěščenie« je s dílem docela nespokojen; u nás naříkají na oficielního slavistu a, když ne více, přáli si míti jiného spolupracovníka části české. Že ovšem přání tato nejsou docela neoprávněna, jest jisto, avšak třeba uvážiti, že předně Miklosič, jak název sám praví, sestavil pouze »krátký slovník,« tedy učinil více méně počátek v oboru tom, nikoli dílo všestranně dovršené; dále pak, jak rovněž název praví, sestavil slovník šesti jazyků slovanských, nikoliv dílo všeslovanské; neb nemožno si mysliti, že by Miklosič, který, jak sám praví v úvodě »Der altslovenischen formenlehre in paradigmen,« jest sám jediným ze žijících slavistů, kteří domysl pannonský hájí, řeči slovinské, o které dí, že oné pannonské byla nejbližší, vypustil, a to tím méně, poněvadž sám jest, byť byl »oficielním slavistou,« přece jen rozeným Slovincem. Rovněž by byl v díle všeslovanském nevypustil řeči chrvatské, která, jak ve výše uvedeném díle jeho výslovně praví, jest podstatně rozdílnou od řeči srbské, což také plyne z rozvrhování památek staroslovenských ve srbské a chrvatské, dle kterého domyslu ovšem nemožno tvrditi, že jazyk chrvatský není než srbština, psaná latinkou. Ve slovník všeslovanský byl by zajisté též pojal jazyk maloruský a slovenský. Zda dílo odpovídá účelu, ku kterémuž bylo určeno, jest těžko nyní určiti, poněvadž princ Oldenburský vydání samého se nedožil

a tím ovšem sám úsudek vynésti nemůže, zda dílo jeho intencím odpovídá.

Miklosič však též nezamýšlel podati dílo etymologické, poněvadž, jak z letos vydaného díla »Etymologisches wörterbuch der slavischen sprachen von Fr. Miklosich, Wien« patrno, chtěl Miklosič vydati samostatné dílo, etymologii věnované.

Pokud češtiny se týče, jsou slova někdy poněkud podivná, ať nedím nesrozumitelná; jisto jest, že slova česká, a sice mnohá, jsou nečeská a neužívaná. Proč třeba slov jako popudnost, dědkyně, herkyně, rovněž není třeba apetýtu, apatyky, apatéky a apatykáře? Že by někdo řekl o člověku hříšném, zločinném, že jest bezzákonníkem (pécheur, criminel, sünder), pochybuji. Rovněž slova třeba bezporočný a mnohé ony složeniny s »bez« jsou více ruskými. Že by třeba neplacený docent byl »bez výročního platu,« nepochopuji. Chladník, blížňata, niknouti (sich niederbeugen), černidelnice (l'encrier, tintenfass), čupryna nejsou užívaná u nás. Kdyby se řeklo o dámě, že měla na plesu dlouhý »pluhánek,« nevím, zda by sám p. Vačlena věci rozuměl. Toť jsou ovšem slova jen maně nalezená.

Přes to přese všechno slovník účelu svému, podati počátek jakýsi slovníka slovanského, vyhovuje, a Rusům, kterým hlavně jest napsán, podá zajisté obraz jazyků v díle obsažených.

Úprava jest vkusná, písmo poněkud drobné a brzo unavující. *P. V. Saiver.*

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického.* (Č. d.)

Že ostatně jest úkol rýmu, aby vázal verše a články větové, ukazují nám nejen všecky svědomitě pracované básně (třebas i Vrchlického, a jest jich dosť), nýbrž i kterákoli píseň národní a přísloví rýmovaná. Zejména přísloví tomu svědčí, na př. Přísloví — napoví. Dal Pán Bůh kravičku, — dá také travičku. Lidé se zlostí, ale Bůh s milostí. Boj se Boha, styď se lidí, nehřeš více, Pán Bůh vidí. Koho Bůh miluje, toho tresce a bičuje. Chval Boha — jak moha. Každá stránka mudrosloví Čelakovského doklady toho oplývá. — Písně rovněž: Kdo to chodí po hřbitově? | šlape trávu na mém hrobě, | šlape travičku zelenou, | sráží rosičku studenou. — Osiřelo dítě | o půl druhém létě. | Když pak rozum bralo, | na matku se ptalo: | »Ach, táto, tatíčku! | kde máte mamičku?« atd. — Užívejme tedy rýmův opatrně, na pravém místě, i nestane se nikdy, aby v deklamaci vaditi mohly, naopak stanou se podporou její nejlepší. Avšak u Vrchlického rým dávno přestal býti poutem veršův, on z něho velmi brzo učinil lano, na němž komediant po hlavě skáče; z toho totiž, že se mu velmi brzo dařily pracné slohy o třech, čtyřech rýmech, jak už »Epické básně« ukazovaly (Pohřeb Alarichův, Hrob Arturův, Triumf Kaliguly), soudil, že mu rým pohotově bude vždy v hojnosti libovolné: byl mu ovšem pohotově, byl — ale ne v čas, jednou dříve, podruhé později, než myšlénka žádala; a tím se stává, že nečeká s rýmem, až by článek, myšlénku do verše vpravil, nýbrž vrazí rým, jak se namane, doprostřed, někdy na samý počátek myšlénky a článku, ostatek myšlénky pak přetáhne jak ohon do verše ba i do slohy následující. Tím se stává, že buď rým, jsa na místě nenáležitém, utlumí se, vyhovímeli v deklamaci smyslu a souvislosti; aneb naopak, chceme vytknouti rýmy — a přetrháváme na kusy články syntakticky i smyslem souvislé, nerozdělitelné, a čteme jako hoši, říkající ze slabikáře, bez rozumu. Proto ty nářky! Proto nelze Vrchlického deklamovati! Ostatně netýká se to Vrchlického samotného, nýbrž většiny našich moderních básníkův, ani *Sv. Čecha* docela nevyjímaje. Příklady toho druhu odstrašující jsou: 88, 2. vše letí ještě hlavou jeho, v které | se začíná mu tmíti. 132, 1. Ó velké obzory, ó gigantické | hor obrysy, v jichž klínu život ryzí | vře, velká řeka přichází a mizí. 155, 1. U ráje mého stojí anděl, nahý | meč v ruce třímá. 156, 12. Nač lepší osud chtít než jiní? Hořem | svým budeš darmo bít o skály. 97, 3. kol rozhlížím se, zda as nezakalí | se azurného moře dálné kraje. 11. jen klasy v slunce zří; snad vědí, třeba | že toho žáru, aby bylo chleba. —

Množství jiných následuje: 9, 5. 6. 10, 2. 3. 12, 4. 14, 4. 5. 6. 16, 7. 17, 1. 18, 1. 2. 8. 9.

19, 1. 6. 12. 13. 20, 1. 12. 22, 9. 23, 1. 7. 28, 6. 31, 7. 12. 33, 9. 34, 6. 7. 37, 7. 38, 1. 39. 7. 41, 9. 12. 13. 42, 12. 43, 1. 5. 6. 7. 51, 1. 55, 6. 7. 10. 56, 9. 57, 5. 13. 58, 2. 3. 10. 59, 10. 67, 6. 7. 9. 69, 10. 71, 2. 74, 10. 11. 13. 76, 2. 3. 81, 9. 83, 1. 84, 13. 85, 6. 7. 86, 10. 87, 7. 88, 2. 3. 7. 89, 5. 92, 10. 93, 6. 10. 95, 5. 97, 3. 11. 99, 1. 2. 104, 12. 105, 9. 107, 13. 108, 1. 111, 1. 2. 11. 112, 2. 13. 118, 12. 120, 5. 121, 6. 7. 125, 1. 5 6. 9. 10. 127, 3. 13. 130, 7. 131, 9. 132, 1. 2. 133, 5. 12. 13. 135, 13. 139, 1. 2. 3. 140, 3. 6. 10. 142, 2. 12. 13. 144, 1. 6. 145, 2. 3. 146, 5. 6. 147, 1. 150, 2. 3. 152, 2. 154, 12. 155, 1. 6. 156, 1. 12. 159, 3. 12. Pr. 14. — Takových rýmů špatně položených napočítali jsme 138.

Složímeli pozorování svá o vnější formě »Sonetů samotáře« do účtu, shledáme výsledek následující:

Ke 132 znělkám sbírky naší bylo třeba 1848 veršů. Z těchto 1848 veršův obsahuje, počítajíc průměrem

poklesky mluvnické (100) . . .	5·4%
zlozvuky (150)	8%
poklesky rythmické (200) . .	10·8%
rýmy špatně položené (138) . .	7·4%
špatné rýmy (160), jelikož 1 rým špatný nejméně 2 verše zkazí	17·2%
Jest tedy veršů stižených nějakou chybou vůbec (cizích slov úplně pomíjíme) celkem	48·8%
zbývá bezvadných veršů . . .	51·2%

to jest slovy: bezmála teprve každý druhý verš je bezvadný (na pohled, neboť překážky deklamace jsme skoro úplně vypustili) a skoro polovice jich nějakou vadou stižena.

Takový básník ovšem nemůže slouti **mistrem formy!**

4. Niterná stavba znělek.

O niterné stavbě znělek postačí po tom, co již pověděno, promluviti několika slovy. Znělka je složením svým pravzorem slohy lyrické, jak ji vidíme utvářenu v lyrice řecké, u francouzských trubadurův a u německých minnesängrů. Skládáť se ze dvou částí úplně se kryjících souměrností (u Řeků: στροφή, ἀντιστροφή, u Němců: stollen) a ze třetí části složením různé od obou předešlých ἐπῳδός, abgesang. Je tedy přirozeno, že ve dvou prvních slohách budou proti sobě postaveny dvě skupiny myšlének úplně souměrně upravené, kdežto ostatek vyplní skupina myšlének více méně proti oběma předešlým postavená, jejíž hrot uchová se na poslední verš. To bude při většině podobných sloh lyrických. Znělka však úpravou svých rýmů tyto účinky ještě daleko zjemňuje a zvýšuje. Už dvé prvních sloh čtyrveršových žádá zvláštní opatrnosti skladu. Jak obyčejná naše úprava znělky s sebou nese, jsouli ve vzorci *a b b a | a b b a | c d e c d e.* | *a* rýmy ženské, *b* mužské nebo visuté, myšlénka v první polovici slohy 1. (v. 1.—2.) stoupá, by ve druhé polovici (v. 3.—4.) opět klesala; totéž opakuje se s náležitým vzmocněním ve sloze druhé, tak jako bývá v hudebních skladbách klassických, na př. v Sicilianách, jež těmto slohám antickým velmi se podobají, kde 1. věta se opakuje s náležitým sesílením nebo seslabením, načež následuje jakýmsi kontrastem věta 2. bez opakování, jejíž pointa schována na poslední takty. Proti dvěma přísným a přesně vázaným slohám čtyrveršovým stojí řada tercinová s rýmy libovolnými, v níž myšlénky ve chvatu volném pospíchají k účinku konečnému, jejž na poslední verš, ba na poslední slovo uchrániti třeba. Touto niternou stavbou mohou se vykázati nejzdařilejší znělky všech velikých mistrů v oboru této skvostné formy básnické. Na př.

Fr. Petrarca: In vita di Madonna Laura Son. X.

Quando fra l'altre donne ad ora ad ora
Amor vien nel bel viso di costei;
Quanto ciascuna è men bella di lei,
Tanto cresce il desio che m'innamora.
I'benedico il loco e'l tempo e l'ora
Che sì alto miraron gli occhi miei,
E dico: Anima, assai ringraziar dei,
Che fosti a tanto onor degnata allora.
Da lei ti vien l'amoroso pensiero,
Che, mentre'l segui, al sommo Ben t'invia,
Poco prezzando quel ch' ogni uom desia:
Da lei vien l'animosa leggiadria
Ch' al Ciel ti scorge per destro sentiero;
Sì ch'i' vo già della speranza altiero.

W. Goethe. Sebr. sp. II. XIII. znělka.

Warnung.

Am jüngsten tag, wenn die posaunen schallen
Und alles aus ist mit dem erdeleben,
Sind wir verpflichtet rechenschaft zu geben
Von jedem wort, das unnütz uns entfallen.
Wie wird's nun werden mit den worten allen,
In welchen ich so liebevoll mein streben
Um deine gunst dir an den tag gegeben,
Wenn diese bloss an deinem ohr verhallen?
Darum bedenk, o liebchen! dein gewissen,
Bedenk im ernst, wie lange du gezaudert,
Dass nicht der welt solch leiden widerfahre.
Werd' ich berechnen und entschuld'gen müssen,
Was alles unnütz ich dir vorgeplaudert,
So wird der jüngste tag zum vollen jahre.

J. Kollár. Sl. dc. I. 44.

Co jest láska? Bída nevyhnutná,
protimluv je a host' nezhostný,
chladný oheň, smutek radostný,
sladká hořkosť jest a radosť smutná;
milá rána, trávenina chutná,
žalosť smíšná a smích žalostný,
zdravá nemoc, katan milostný,
rozkošný hrob a smrť neukrutná.
I já cítím, že, co k ní jsem přistal,
sám jsem uťal větev pod sebou,
a lep na svá vlastní křídla schystal;
nyní padmo letmo dolů tříškám,
Ikare, ach, a snad za tebou,
a v tom pádu ještě sobě výskám!

Mimo to srovnejme Kollára Sl. dc. I. 10. 11. 15. 19. 20. 22. 25. 29. 47. 51. 58. 60. 75. 81. 83. 86. 92. 99. 118. 123.—128.

Přihlédnemeli k těmto přísným a nesnadným požadavkům, jež niterná povaha znělky básníkovi ukládá, bude, tuším, patrno, že jim při nejskvělejším nadání vyhověti lze jen pilnou, svědomitou prací a neustálým tříbením skladeb navržených. V tomto případě eruptivní moc plodivá nepomůže nic: vyvrhneť hromadu štěrku a popela, kde jen sem tam drahokam se skrývá, a také ten čeká ještě na vybroušení! O celých miskách plných perel a drahokamův, o nichž Vrchlický na několika místech se zmiňuje, nemůže býti ani řeči. Vrchlický nedostál, jak jsme ukázali, mnohem snazším požadavkům formy vnější pro přílišnou chvatnosť práce. Dokonalosti ve skladu myšlének tedy v jeho znělkách ani hledati nesmíme, jelikož už ze samého užívání rýmů na jevo vyšlo, že myšlének a vět ani veršem ani slohou neobmezuje, nýbrž libovolně sem tam přetahuje a rozvádí. Síla znělky celkem bývá na konec uchráněna; přece však málo kdy působí tak mocně, jak by při těsnějším sražení myšlének bylo možno bývalo. Ve příčině skladnosti, zejména však mohutného zakončení zůstanou uvedené znělky Kollárovy přece jen vzory nedostiženými. (P. d.)

Zaváté listy. Básně *Adolfa Heyduka.* V Praze. 1886. Str. 170.

Za poslední doby více básníkův jalo se pěstovati živel rodinný v české belletrii — připomínáme tu Vrchlického, Heyduka, Sládka, Kuchaře, kteří všichni po výtce dětství věnovali svou pozornosť. Zvláště pak Heyduk, přilnuv k dětem v pošumavské tiché domácnosti své a zamilovav si jich přítulnosť, něžnosť a nevinnosť, zapěl několik krásných básní toho druhu, čímž dokázal, že pochopil taje dětství a krásné stránky jeho, jež tolik pěkných motivů podávají básnické tvorbě. Máť ono veliký dosah a poesie jeho — zvláště jeli spojena s poesií staroby — důležita jest již ve mravní příčině pro svůj vzdělávací úspěch, jenž k tomu napomáhati může, aby lidskosti ve světě neubývalo. Připomínáme tu pouze »Babičky« Boženy Němcové.

Ovšem z toho nenásleduje, že by vše, čím se dětství opěvuje, již samo sebou bylo básnickým. Třeba zvláště vytříbeného taktu ve výboru látky, třeba, by se básník vžil v naivní názory dětství a při tom zůstal na vrcholu umění, nepřekročuje mezí. Třeba tedy básníka povolaného, a máli za sebou první nesnáze básnické tvorby, tím lépe.

Přihlédnemeli k tomu, co řečeno, a k tomu, co Heyduk dříve vybásnil, než jal se čerpati ze zdroje dětství, čekali bychom, že poeta náš podá veřejnosti plody cenné, dokonalé obsahem i formou. I mohli bychom si gratulovati, že tak důležitý obor lyriky zatím aspoň uspokojivě vyplněn, kdyby byl náš pěvec celou věc vážněji pojal, ne pouze si s ní pohrál nějaký okamžik a odhodil ji jako nedočkavé, netrpělivé dítě. Podal sice Heyduk několik básní toho druhu zdařilých, plných pravdivosti, tklivosti, něžnosti, vroucnosti, lehkosti a zpěvnosti — ale těch je celkem málo, a ani ty nejsou vzornými, prostými všech nedostatkův, ani ty nejsou »ryzím« zlatem ani co do obsahu, ani co do formy, a to jak ve sbírce »V zátiší,« tak v přítomné »Zaváté listy.«

Předně co do obsahu, třeba říci, že není všecko básnickým, co se tu opěvuje. Jest sice právem básníkovým — a to předním — aby směl opěvovati osoby, jež mu jsou milými, by je písněmi svými zvěčnil. Ale i tu jest meze, již básník překročiti nemá. Myslíme, že nikdy z obecné obliby se těšiti nemohou písně, jimiž básník opěvá nejtitěrnější věci soukromé domácnosti, bera si za látku »trepky« (str. 119.), »střevíčky« (126.), sukénky, prádélko svého dítěte, zvláště zpíváli o nich tak nebásnicky jak Heyduk. A takových malicherných motivů, jež, byť se

strany básníkovy vřele byly pojaty, obliby čtenářstva nikdy nezískají, jest ve přítomné sbírce hojnosť. Ostatně rozdělena celá sbírka dle látky na dvě části: první, nadepsaná »Dozvuky ku knize V zátiší,« jeví celkem náladu veselejší. Básník těší se ze štěstí, jež dceruškou mu »kvete.« Je to doplněk třetí části sbírky »V zátiší,« nadepsané »Nový květ.« — Druhý díl naší knihy slove »Za Liduškou«; jím vane nálada truchlivá, »zpěvná jest bolesť, již ta kniha svírá« (73.).

Pravíme, že dozvuky vane celkem veselejší nálada — ne v jednotlivostech: jeviť se i tu zlé tušení. Tak již »Věnování Lidušce« smutně zní: neseť básník »Zaváté listy« na »hrob« dceřin. Touže truchlivou melodií zaznívá ještě v I. dílu píseň »Vrch práce, hrstka poesie« (40.), jíž lépe by slušelo státi v II. části.

To podotknuto k povšechné látce, k povšechnému obsahu. Co se týče jednotlivých básní, jest nám stanouti hned u básně »Kouzelný dar, jež sice reklamami vysoce ceněna byla, nevyznamenává se však ničím jiným, než nejasností obrazů. Podobně má se věc s básní »Kouzelnice« (8.). V prvých dvou slohách je řeč o ptáku písní, jenž lehčí básníkovi tíhu staroby. Třetí sloha počíná něco zcela nového: básník srovnává se »s tím kmenem« — o němž dříve zmínky neučinil — jenž »v sněžném hávu na květ« žene. Čtvrtou slohou srovnání toto se popírá, opravuje; pátá sloha podává rozřešení: strom kvete péčí jara, duše básníkova mladne Lilou. — Žádáme na díle uměleckém ladné jednotnosti: obrazy mají býti příbuzny a mají ladně souviseti. V naší písni je obraz prvých dvou sloh nepříbuzný s dalšími slohami; slohy ty nepřispívají k celku neboli jsou zbytečny. Tutéž vadu častěji lze pozorovati, na př. pročtěme básně: »V parku« (20.), »V dumání« (45.), »Na štědrý večer,« II. (48.), »Fialky« (52.), »Já druhdy často v těžké dumy kles'« (139.) atd. (P. d.)

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha*. V Praze. 1886. Uvažuje *Jan Korec*.

(I.) Na perutech z červánkových per vznese se básník do tajemných sfer nebeských a jako prosebník poklekne tam, kde na slunečném trůnu září »dcera nebes nejvzácnější, zlatoretá dum božích věstitelka,« vznešená Pravda. Osloviv ji slovy hodnými její vznešenosti, slovy plnými filosofické hloubky, vznešenými jako žalm a jako verš Pindarův, výmluvným způsobem jí žádá, aby se svého hvězdného sídla zase zavítala na tu »kouli prachu kolotavou,« kde teď vládne odevěká její odpůrkyně Lež. Dlouho člověk vládu její si chválil, než konečně přece si ji zhnusil a touží zase po Pravdě. Právě nyní dlí v rozvalinách bývalého hradu Pravdy shromážděn květ celého národa, jenž odpřisáh se klamu po návratu Pravdy toužně kvílí. I přichází on, básník, »jemuž přálo nebe vznést jasná křídla nad pozemskou sluj,« jako toho lidu vyslanec, aby ji svou úpěnlivou prosbou k tomu pohnul, aby na pozemský luh se vrátila. Pravda nevěří sice mnoho upřímnosti toho lidu vrtkavého, jenž dnes ji sice volá, druhdy však ji ze svých mezí vypudil, než ochotna jest přece prosbě básníkově vyhověť. (II.) I snese se v hustém oblaku tam, kde v rozvalinách jejího bývalého hradu ji očekává výkvět národa. Muž duchem a zásluh řadou vynikající ji osloví. Jest to bývalý advokát Lži, nyní však vede odboj, řečníků jsa vzorem. Vítá ji ve středu svého národa a prosí, aby již halící ji závoj odestřela a národu ve vší své zářné kráse se zjevila. Tak se také stane. Mraky tělo Pravdy halící se rozplynou, a nezastřený Pravdy zjev všem zrakům se objeví v čarojase takovém, že bývalí poddaní Lži. takovému jasu nezvyklí, drahnou dobu v němém trvají úžasu. Všichni jsou zjevem Pravdy velice překvapeni. Po chvíli teprve vzchopí se jich vůdce k poznámce, že sejdou dolů, aby čekající národ na příchod Pravdy připravili. I jdou, ne však dolů, nýbrž do zvláštní svatyně Pravdy, aby se tu tajně uradili, jak Pravdu na královský týn uvésti. Vůdce jest toho mínění, že takto Pravdu ve dne městem na tense otevřené vézti nemožno. Jemu přisvědčuje moralista z důvodů ethických a paedagogických. S jiného stanoviska hledí na věc tu básník. Ten staví se na stanovisko krásy a tvrdí, že v něm ladná forma budí pouze čistý, nižádným přímětkem smyslnosti nezkalený dojem

aesthetický. Obojí stanovisko, stanovisko básníkovo i moralistovo, zamítá radikal, jenž chce, aby na celou tu otázku hledělo se jen se stanoviska skutečné Pravdy, ktera prý se má přijati tak, jak jest. Pochybnosti moralistovy odbývá všeobecnou poznámkou, že Pravda s krásou a ctností beztoho co nejúžeji souvisí. Vůdce sboru, odmítaje plané frase radikalovy, uznává sice theorii básníkovu, zároveň ji však poněkud obmezuje. Ne u každého dostaví se pouhý, čistý dojem aesthetický. Mnoho záleží na předběžném vzdělání vnímatelově. Jinak se na týž obraz dívá člověk aestheticky náležitě vzdělaný (znalec), jinak člověk vzdělání toho nemající (laik). U prvého dostaví se čistý dojem aesthetický, u druhého hlásí se však též různé city anaesthetické, a probouzí se snad i žádosť smyslná. Konečně třeba prý bráti též ohled na vyšší stavy a na duchovenstvo, které by zajisté nedalo zvoniti všemi zvony, kdyby Pravda tak bez ostychu mezi davy vjela. Činí tedy vůdce návrh sprostředkující, aby nová královna Pravda byla podlé starého zvyku přioděna skvostným rouchem královským. S tím také všichni až na radikala souhlasí. Vezmou tedy z hradní síně královské insignie a blíží se s nimi ku Pravdě. Avšak Pravda co nejrozhodněji všelikou roušku zamítá. Kdo si jí přeje, ten prý ji tak přijati musí, bez obalu, na své záři že nestrpí ni jediné chmurky. Tím přiveden celý zástup do nemalých rozpaků Jen radikal se škodolibě směje. Avšak vůdce brzo z nesnází těch si pomůže. Napadne jej, že Pravda může sice na hrad vezena býti nezastřena, avšak ve voze z venku neprůhledném. Myšlénka ta přijata ode všech s radostí. A tak »za slavného všech zvonů hlaholu, za plesné vřavy národa, děl hromu, bran vítězných pyšnými oblouky... sklem neprůhledným lidu zastřena... do sídla královského Pravda vjela.« (III.) Tam zamkne za ní vůdce pevně dvéře, klíč pečlivě uschová a jde s ostatními znova na poradu, co v té věci dále činiti. Avšak Pravda, nechtějíc dlíti mezi dráby Lži, zahalí své zářné vnady vzdušným hávem a s trpkým úsměvem zamčenými dveřmi prošedši, jde tam, kde v tichém sadě rozjímá o ní básník, s touhou k jejímu hradu pozíraje. Tomu se zjeví a vyzve ho, aby s ní tuto zemi obhlédl, zdali si kde ještě ryzí Pravdy váží. Zastřeni lehkou clonou vznesou se oba jak lehounké stíny par do výše a vydají se vzduchem na výzkumnou svoji pouť. (IV.) Městem vlní se posud slavnostní ruch. Davy lidstva proudí ulicemi, a odevšad zaznívá jméno Pravdy. Z příchodu Pravdy těží hned praktičtí obchodníci.

> Zde sošky Pravdy vyhlédají z krámu,
> tam obraz Pravdy v pozlaceném rámu;
> zříš hlavu Pravdy v holi vyřezanou
> a perlami v hedbávný vějíř tkanou;
> zde Pravdy autogram na skvostné dýmce
> ti ohlašují kupci s vážnou lící,
> tam Pravdy vonné mýdlo, Pravdy límce,
> a účes à la Pravda kadeřníci.

A novináři, ti v sáhodlouhých sloupcích, slovy třpytně broušenými, v apostrofách dojemných a vzletných zjev Pravdy nespatřený líčí věrně. A v zahrádce před hospůdkou, která svou starou firmu »u kachny zlaté« změnila dnes ve firmu »u Pravdy svaté,« tam vykládají si měšťáci o dnešní slavnosti. O Pravdu, ideály a podobné bezcenné věci mnoho nestojí, ale podobné vjezdy a slavnosti vždy přece velmi si chválí, proto že tak aspoň peníze zas přijdou mezi lidi. Pravda chválí si tu prostou upřímnosť a ubírá se s básníkem z hlučného náměstí do tišších částí města. (V.) Stanou před velebným dómem, z jehož nitra právě zaznívá zpěv lidu. Básník ptá se Pravdy: »Chceš dovnitř vstoupit?« Než Pravda odpovídá: »Nech nás mimo jít!« (VI.) Minuvše dóm, přijdou k paláci, všemožnou nádherou vyzdobenému. Uvnitř planou světla, venku kryje spodky sloupů hustý stín. Když však jasná záře luny spodky sloupův osvití, spatříš před tímto domem nádhery hrozný výjev srdcervoucí bídy. Ženu spatříš v kytli rozedrané, ana tu u nohou posupné karyatidy v koutu šerém se choulí, vyzáblou rukou na zpráhlé prsy vije sténající robě, a kol jiných dítek tlupa k ní se tiskne. K portalu blíží se ozlacený kočár. Žena prosí za slitování. Z kočáru nakloní se kněžna, krásná jak vidina báje. Bídou ženy mocně dojata, hodí jí šňůru perel a zmizí v paláci. »Toť cherub!« praví básník a jde s Pravdou za ní do paláce. Tu shromážděna právě ve skvostné dvoraně četná šlechtická společnosť. V obličeji plno přátelství a lásky, z každého slova vane srdečnosť, a každý úsměv sladký jako z medu. Pravda vmísí

se s básníkem v jich vábný rej, a tu a tam se zastavujíc, naslouchá jich řečem, chtíc zvěděti, kolik v nich upřímnosti. A co zaslechla? Ejhle, tam mluví dva páni o nepřítomném hraběti. Z řeči jich poznali, že oba hraběte na smrť nenávidí. V tom přijde k nim ten, o němž byla právě řeč. Vstříc chvátají mu oba, uctivě se mu klanějí a nadšeně ho velebí. Onde zase švarný dvořan koří se ženě, »let břemenem i šperků obtížené.« O lásce k ní šeptá slova sladká, úbělové ručky chválí, ale za chvíli se Pravda doví, že vlastně miluje jinou, totiž jednu z těch tří dívek mladistvých, před nimiž stojí právě mladý muž, s touhou na prostřední z nich pozíraje. Ta ráda přijímá jeho hold, ale sotva že odejde, notně se mu za jeho domýšlivosť vysměje. Neboť ona myslí na jiného, totiž na toho mladého barona, jenž se dvoří oné »vděků mohyle.« To jest její teta, o jejíž přízeň musí se ubožák takto ucházeti. Pěvkyně vejde do sálu, »pnouc nadšeně tvář krásnou s dumným okem.« Jejím zpěvem jsou všichni okouzleni. O oblažujícím účinu božského umění vzletně mluví pán lysohlavý, a po té vzletné řeči za rukou si — zívá. Jakýsi hýřil všiml si drahokamů, jež pěvkyni ve vlasech září, a podotýká ku svému sousedu významně, že skvost ten stál knížete as hezký dvorec. A přece — dí hýřil — má kníže tak vzornou choť, která by i největšího světáka dovedla obrátiť a přesvědčiť, že na světě přec láska čistá. Než pobožný, na mrav a víru držící soused ho pro takovéto neslušné řeči o knížeti kárá. Mezi urozenci spatří básník též onu spanilou kněžnu, kterou byl venku před portalem poznal jako dobrodějku chudiny. Mluví se o tom, že na památku dne, jímž Pravda vlády se ujala, šlechta sestaví lidumilný sbor, jehož náčelnicí má býti kněžna. Kněžna se zdráhá, když však její choť prozradí onen dobrý skutek, který právě přede chvílí vykonala, musí všelikého odporu se vzdáti a čestný ten úřad na se přijati. V tom zve sluha panstvo na zákusky. Všechno ubírá se do komnaty a tam na měkkých polštářích, dlaň línou v klíně, při spoustě pamlsků, při lukullských mísách vrchovatých a drahocenném víně pilně uvažují, jak velké bídě chudých bratří pomoci, slzy soucitu nad osudem bratří tklivě cedíce do šampaňského! S největším rozhořčením odvrací se Pravda od takých lidumilů, kteří maskou sdělné lásky zakrývají jen své sobectví, kteří okamžitý rozmar nazývají ctností a »dnes na klín žebračce své perly vmetou, jež jindy nevěstce do vlasů vpletou.« Básník bere v ochranu aspoň jednu bytosť z této společnosti, totiž onu kněžnu s tím rajským očí svitem, soudě, že jen ctnosť a dobro může bytovati v tomto zjevu andělském. »Pojď za mnou!« dí mu Pravda. Octnou se v čarokrásné komnatce, řasnými listy palem zastíněné a k osamělým snům a šeptům loudící. Zde v čerstvé zeleni, o mušli z mramoru luzným tělem opřena dlí kněžna. Zrak dřív andělský sálá nyní vášní smyslnou. Před ní stojí onen přísný moralista, jenž před chvílí kázal mravnosť hýřivému druhu, nyní však chtivým okem do vnad kněžniných se vpíjí. Leč zde nejisto! Cudná kněžna dá tedy moralistovi klíč od tajného místečka, kde sejdou se v době půlnoční —. S ošklivostí prchá Pravda z tohoto domu, na jehožto skvoucí štít patří jen jeden nápis: Sobectví a lež! (VII.) Z paláce vychází právě jakýsi muž. Toť rázný demokrat, jenž v klubu rázně deklamuje o volnosti, ale přes to přece před chvilkou zmíral pokorou a blahem, že panstvo vznešené s ním kvasiť ráčí. Toť demokrat, jenž za milostivý úsměv rád před mocnými hbitou páteř křiví! Básník s Pravdou jdou do jeho domu. Dům přeplněn z venku i uvnitř všemožnou nádherou. Ale beze vkusu! Jsou tu ukázky všech věkův a slohů. V okamžiku, kdy básník s Pravdou dovnitř vstoupí, dlí tu právě četná měšťanská společnosť. Všichni jsou oděni dle nejnovější mody, avšak místy přál bys si jemnějšího vkusu. Zevnějším chováním napodobí všichni stavy vyšší. Pravda všímá si hostí jednotlivých. Nejdříve upoutá její pozornosť muž, oděný skvělou uniformou vojenskou. Od básníka však se doví, že to mírumilovný bednář, jenž se dnes jí na počesť přestrojil za vojáka. Tam zase dvě dívky jak princezny se skvějí šatem, vnadou. »Leč mluví divnou řečí,« dí Pravda.

To cizí řeč; jen přízvuk špatný kladou.
Jsou vychovány po cizinsku s péčí
a pyšní se, že takto žvatlat umí —
má škodu malou, kdo jim nerozumí,

odpovídá básník. Pravda hledá zábavy ducha, díla umění, knihovnu. Knihy sice najde, ale pozná, že nejsou tu na čtení, nýbrž pro parádu. (VIII.) Stoupají o patro výše. Nahlédnou do skvostné komnaty. Tam právě dává vyfintěná paní skvělou hostinu. Pravda však zaslechne, kterak jí na chodbě služka šeptá, že pekař nechce déle čekati za chléb. »V dolním patře lhou vznešenosť, a bohatství ti zase,« praví Pravda a (IX.) jde nahlédnout ještě do brlohu pod střechou. Tam právě žebrák zdravé údy cáry obaluje, pro sebe si při tom mumlaje, že ze vjezdu Pravdy svaté též on těžiť musí, jako chromec bezruký to ještě zkusí. Tak tedy i ten! »Ó truchlosměšná bídy lež!« volá Pravda a sestoupí níže. (P. d.)

Povídky Ferdinanda Schulze. II. „Salonní bibliotéky“ č. 41. V Praze. 1885.

»Rodinná sláva« nadepsáno jest vypravování, jež vyplňuje II. díl Schulzových povídek. Dějištěm jeho jest rozkošné Pojizeří se svými úpravnými statky, z nichž obral si spisovatel půvabné Libensko, majetek hrabat Krobbsů, nádherný Hruškov hrabat Rinnbachův a skromný Heřmanov hrabat Kosořických. Romuald, prvorozený v rodině Krobbsů, pán na Libensku, byl pletichami své tety, pí. Rosalie Rauchové, sestry hraběnky Klotildy Krobbsové, přinucen vejíti po příkladu svého nebožtíka otce, samovraha, v mesallianci se svou krásnou sestřenkou Klárou, proti vůli své a bez jejího přání, přes výstrahu matky své, hraběnky Klotildy; bylať paní Rosalii Rauchové »rodinná sláva« její nade všecko. Romualdovi, jenž po otci zdědil prudkou povahu, znechutí se brzo choť z rodu občanského; Klára jest neméně nešťastna, poznávajíc teprve teď svou vinu, jíž se dopustila, zradivši lehkomyslně lásku Dra. Grubra, muže milovaného i ji vroucně milujícího. Z rozervané domácnosti Romuald utíká se k soudruhovi svému z let vojenských, k Žigovi hraběti Rinnbachovi, zhýralci potají zadluženému a podvodnému. Žiga, sevřený nesnázemi peněžními, chce úvěru svému pomoci sňatkem své sestry Jelly s bohatým, ale starým rytmistrem Sieburkem, baronem meklenburským. K libezné Jelle však zahořel láskou Latto hrabě Kosořický, básník, jenž pro chudobu rodiny své oddal se studiím právnickým a službě státní. Láska jeho je vroucně opětována, a zoufalou Jellu vysvobodí jen sobectví pyšné sestry její, Muše, jež bažila po partii tak vzácné, jako byl baron Sieburk. Zatím směnkové podvody Žigy hraběte Rinnbacha čím dále tím povážlivěji hrozily propuknouti, až konečně vydán byl moci soudní, strhnuv před tím do podvodu a úpadku svého bezúhonného posavad v té příčině Romualda. Tímto rozvratem hmotným Romuald zešílí, a týž den, co Latto Kosořický souditi měl švakra svého, lapeného Žigu Rinnbacha, šílený Romuald odveden do léčebného ústavu Dra. Grubra, zrazeného ženicha Klářina. Klára, uniknuvši s těží dýce třeštícího Romualda, utekla se do Prahy ke zubožené rodině hraběnky Klotildy Krobbsové.

Vypravování Schulzovo vyniká souladným rozvržením látky, poutavými líčeními krás přírodních půvabného Pojizeří a zajímavými úvahami, jež mile protkávají čilý proud postupujícího děje. Osoby, jež o větším díle jsou ze stavů vyšších, charakterisovány jsou vesměs výrazně a případně; rozhovory jejich vyznačují se hned duchaplným vtipem, hned aristokratickou nedbalostí a pohrdavou noblessou, a jsou celkem šťastně napodobeny. Děj sám posunuje se klidně k cíli a dává nám způsobem zajímavým a zároveň poučným nahlédnouti v duševní, rodinné i společenské poměry nynější šlechty. Idee a zásady, jichžto spisovatel se zastává, doporučují se svou vážností, a nikde není se čeho báti, co by náš cit uraziti mohlo. Mluva, jíž povídky Schulzovy psány jsou, může býti vzorem moderní sice, avšak přece ryzí a elegantní češtiny. *Lev Šolc.*

Švanda dudák, poutník humoristický. Vydává *Ignát Herrmann.* Svazek III. a IV. V Praze. 1885.

Nezřídka se u nás vtip hledá v — sprostotě. Avšak Švanda rozumí humoru lépe; sebe citlivější čtenář najde v celém objemném ročníku 1885. urážlivého málo co. Než právě proto tím nemileji nás dojaly i ty některé básně, nešetrně se dotýkající osob nebo věcí náboženských: na prvním místě rouhavý »Král Magnus« od *Vrchlického,* pak »Historie o patriarchu Noemovi,« přeložená z polštiny; též »Švandova legenda« spíše vzbudí nelibosť než

veselosť. Mezi prosaiky *Č. Hornov* (»Déšť sv. Medarda«) mohl a měl neurážeti čtenářů nesmyslným výrokem o zázracích, jež prý jsou »nemožny v době, kdy nikdo nevěří«; a víli učený pán ten něco o »osudném Pavlovu dobrodružství« (!) na cestě do Damašku — my nevíme. — Hrubou urážkou klášterů jest jistá věta v »Rudimentech« na str. 159. sv. III., již zde ani nechci opětovati. Konečně i v »Paběrcích«, IV. str. 159., p. »Terpentinus« si brousí vtip o kněze, jak prý si pomohl v postě — Tolik proti Švandově »slušnosti,« s níž jsme jinak spokojeni.

Co se rozmaru dudákova týká, není humor jeho překypující, naopak někdy jaksi mdlý, celkem však baví příjemně. Švanda neumí vyprávěti tak »pikantně,« bychom pořád se jen smáli; nýbrž loudí úsměv na čtenářovu tvář humoreskami většinou mírnými, ano někdy až »vážnými,« přece však jen zábavnými. Tak rázu více povídkového jesti pěkný obraz z pražského života, kreslený (avšak ještě nedokreslený) samým pořadatelem Švandovým, *Ign. Herrmannem*, »U snědeného krámu.« Herrmann podal nám vedlé této obsírné kresby ještě několik drobotin, a všemi se čtenáři asi zavděčí (zvláště »Roční zkušeností«). — Objemny jsou také dva *Holečkovy* příspěvky; »Ketarisa, turecké dobrodružství,« jest opravdu až tuze dobrodružné a nebude se líbiti tak jako »Můj spisovatel,« žihavá to satira na vydřiduchy nakladatele a blouznivé spisovatele.

Menších žertovných obrázků Švanda rozvinul před našima zrakoma celou gallerii, tak že není možno u každého se zastaviti zvlášť. Tedy jen všeobecně: Veršů ve sbírce není mnoho, a mohlo jich býti — ještě méně; nejžertovněji ještě »zpívají« *R. Šípek* a *P. Štěpánek*. Prosou psaných pravých humoresek není nadbytek, ale za to jsou podařeny; na př.: *Herbenův* »Holubář,« *Pátkův* »Slunečník,« »Nedělní a májový« od *Štolby*, »Strýc Jura u tisárka Ozefka« *(Bayer)*. Ostatně i některé z těch »švand,« které jsou jen ovanuty dechem Švandovým, pěkně se čtou, jako: »Večer filipojakubský« *(J. Braun)* a »Věrný svému úkolu« *(Řezníček)*. Přede všemi *K. Šípek* a *Fr. Chalupa* byli pilnými Švandovými pomocníky, a to jemu na — prospěch. *Č. J. Š.*

Povídky *Frant. X. Svobody*. Část prvá. V Praze. 1886. Str. 195.

Všemi povídkami Svobodovými vane týž duch, jenž tu více onde méně v popředí vystupuje: básník podává v nich subjektivní názory o nynější společnosti, a obíraje si látku především z neblahých časů našich, hledí vzbuditi soucit čtenářstva k chudině a k těm, již vlastní svou vinou neblahý stav svůj nezavinili. Z rámce toho poněkud více vystupuje jen »Pecková střelba,« jež poutá nás jadrným humorem. Ostatní všechny, jak řečeno, podávají prosté výjevy ze společenského života, nejvíce rodinného, zvláště v třídách nižších. Motivy jsou vesměs známé; nejeví tu básník originalnosti, jež nezdobí ani jeho způsobu vypravování. Jsouť výjevy zcela prostičké, děj beze všeho zauzlení. A co se týče charakteristiky, nedovedl nám podati básník všude skutečné povahy. Způsob, jímž si básník pomáhá, žádaje hned na počátku povídky soucitu od obecenstva pro své osoby, je sice pohodlný, ale básníka nedůstojný. Forma je dosti vytříbena, ač ne zcela bezvadna.

Celkem vadí povídkám Svobodovým nedostatek původnosti, a místy suchopárnosť děje. *A. V.*

Urbánkova Knihovna pro lid podlé vyšlých posud svazků béře se za účelem velmi chvalitebným a naší době přiměřeným, totiž utvrzovati v lidu ctnosti občanské na základě náboženském. Zásada to zajisté zdravá a jediné správná. Tím směrem pokračují též sešity poslední IX. a X.

Sv. IX. »V ďáblových tenatech,« obrázek ze života karbaníkova, napsal *F. J. Andrlík*. Str. 99.

Starý Koukal neopatrným počínáním, hrou v karty u přítomnosti syna Tomše a přílišnou shovívavostí zasel sémě karbanické náruživosti v mladistvé a chápavé srdce synovo. Náruživosť mohutněla den ode dne, žádnou překážkou upoutati se nedala, až strhla karbaníka ve svrchovanou bídu tělesnou a duševní i s celou rodinou.

Postup a vzrůst náruživosti jest věrně a přirozeně vylíčen, jakož i její následky. Líčení jest velmi živé a účinné. Zvláště jizlivé poznámky a úsměšky zlých společníků jsou zdařile nápodobeny.

Sv. X. »Amerika v Čechách,« původní povídka pro lid, napsal *Josef Mudra*. Str. 64.

Líčí se těkavá povaha pijáka a karbaníka Kouby, jenž konečně odhodlal se odejíti do Ameriky. Než padnuv do rukou šibalů, přišel o všecko jmění. Po mnohých, krutých zkušenostech poznal, ovšem pozdě, že ne v Americe, nýbrž ve vlasti kvete štěstí, jen když jest pořádný člověk.

Obě povídky obsahem nevypravují nic nového, avšak jsouce pěkně spracovány, zajisté v lidu dojdou obliby.

Dejž Bůh, aby knihovna zůstala věrna dobrému směru a podávala práce cenné, neboť neustálým množením nových knihoven povstává jim nebezpečí, že co do úspěchu i co do ceny své vezmou úpadek. *G.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Číslo 3. obsahuje *Dostálovu* povídku z dějin apoštola slovanského sv. Methoda: »Smírce,« s tímto stručným obsahem: Do dědiny Oujezda, v župě litomyšlské, přijde zvěst, že sestra knížete Bořivoje bude se tudy bráti se skvělou výbavou ku svému snoubenci Svatopluku. Dědina chystá se k důstojnému uvítání kněžny, jež řídí vlchovec Stodan s jinochem Slávkem. Kněžna přijde; jest uvítána a dán jí bezpečný průvod až na hranice. Neboť Slávek spozoruje v záloze Němce na ni číhající. Však jediný slavnosti schází — Stodan. Němci ho tajně z domu odvedli a nutili ho, aby je vedl na cesty, kudy kněžna se bráti měla. Stařec uvádí je na klamné cesty. Mezitím Věruška, vnučka Stodanova, milenka Slávkova, prosí kněžnu za přispění, aby děda nabyla. Stane se. Němci napadeni a poraženi. Stodan ve zmatku jim prchne. Šťastný výsledek ukončen díkůčiněním bohům. Slávek následuje kněžnu na dvůr Svatoplukův. Pobude tam dvě léta k zármutku milující dívky a toužící po něm matky a Stodana. Přijde změněn — křesťan. Stodan se ho odříká, všichni se ho straní, jenom ne dobrá matička, kterou o své víře poučí. Vlchovec nutí svou vnučku, aby se odřekla Slávka. Zarmoucen odjíždí Slávek znovu na Moravu, kojí se však nadějí, že sv. Methoději podaří se je obrátiti. Tak se stane. Po křestu Bořivojově zavítá Methoděj a hlásá Oujezdským světlo pravé víry. Stodan kouzlu jeho podléhá a žehná sňatku Slávkovu s jeho vnučkou Věruškou. —

Povídka plna něžnosti a prostoty s několika dojemnými scenami. Prováta duchem vlasteneckým.

Číslo 4. »Eliášova poslední vůle.« Napsal *A. Šenoa;* z chorvatského přeložil *Fr. Pohunek*. Str. 147.

Šenoa je mistrem v líčení charakterů. Rozvinuje před námi záhřebský život, mající v sobě nádech maloměstskosti. Pomluva, nepřízeň, zášť, pokrytectví bojují proti přímosti a zbožnosti. Zlo patří zlu a dobro projde drahou zkoušky ku pravé slávě své.

Číslo 5. »František de Paula, říšský hrabě ze Schönbornu, kníže-arcibiskup pražský.« Napsal *Dr. K. Borový*.

Pan spisovatel nejprve podává řadu vynikajících mužův a žen z rodu hrabat ze Schönbornu, kteří síly své obětovali pro blaho církve, potom přechází ke stručnému vypsání životopisu nově nastoleného arcibiskupa, z něhož jasně vysvítá, jakými šlechetnými vlastnostmi se honosí primas království českého.

K životopisu přidána zdařilá podobizna. *V. D.*

Z doby bludův. Hist. povídka ze XVI. století. Napsal *Antonín Sirůček*. („Zábavné bibl.“ dílo XCV.) V Brně. 1885.

Z doby převratů náboženských v Čechách váženo na sta povídek, avšak s rozličným směrem. Jedni vidí v době té nejvyšší rozkvět národa, druzí úpadek. Hádali se o víře, a vlasť těžce trpěla; cizina se českým rekům divila, a země byla v nejbídnější porobě cizího vlivu, cizího nátlaku. Každé náboženství v Čechách nalezlo vyznavače. »Vypravování »Z doby bludů,« dí redakce v předmluvě, »líčí nám neblahé a pro naši vlasť nejvýš nešťastné poměry, jaké u nás zavládly v patnáctém století, a zakládá se na pravdivých událostech. Děj odehrává se mezi nekatolíky (s hlavním strůjcem rozbrojů farářem Caherou) a podává dosti děsný obraz celé té rozervanosti jednotlivých sekt mezi sebou (vrcholící v upalování vyznavačů, nazvaných potupně Pikhartův) a jejich nesnášelivosti a ukrutnosti — nectnosti, ze kterých všichni bludaři nás katolíky nejraději viní.« Toť

obsahem povídky, v níž pěkně líčena povaha Bětušky a přítelkyně její. Sejití se syna s otcem v Daliborce, ač napínavo, přece již z Herlošových povídek známo. Učení bratrské, z předu podané tonem vypravovatelským a opatřené poznámkami (»Učení bludné«), lépe by v dialogu vyniklo zastanců dvou vyznání.

Celkem povídka ta pěkná, konec však neusmiřuje mysl čtenářovu: psána plynným slohem, mluvou jadrnou, až na některé poklesky, jinak u našich spisovatelů vesměs rozšířené, jako na příklad: »mohlo míti nemalých následků« — následky (35.), »následuje za klepotem« — klepotu (52.) a jiné.

Knížka lidu našemu poskytne četby velmi dobré. *ad*

Dva barikádníci. Povídka od *J. Arbesa.* („Přítel domoviny" Marie Reisovy sv. 4.) V Praze. 1885.

Povídka počíná líčením roku 1848., kdy na barikádách mnozí studenti prolévali mladou krev za svobodu a volnosť, aby setřásli s beder jho byrokracie. Dva přátelé, Jaroslav a Saturnin, bojují vedlé sebe, až prvý padl a do nejbližšího domu, kde dlí nejmilejší jeho srdce, odnesen. Líčení to, u Arbesa obvyklé, do nejmenších podrobností se rozšiřující, zaujímá 40 stran. Pak přechází několika stručnými tahy přes prostoru 30 let do letohrádku vládního rady Klecanovského, popisuje dcery jeho Bernardiny milostné zálety, a hostinu, připravenou k osvěžení tichého života pro elitu pražskou. Pro zábavu objednán umělec, který přeměňováním tváře společnosť bavil. Pan rada poznává v něm bývalého přítele z barikád. Následuje dlouhá noční rozmluva, v níž se dovídá rada, že zavržená jím milenka má syna, umělce, který se uchází o ruku jeho domnělé dcery. Deus ex machina z dcery udělá jenom schovanku, a na konec je svatba.

Zvláštní, rozvláčný, napínavý sloh jednoduchý děj rozvlekl na 159 stran; místy rozvláčnosť a podrobnosť unavuje, že čtenář spěchá známým způsobem ku předu, poněvadž popis a jenom popis omrzí. Arbes chtěl psáti popularně, pro lid, jako (15.) »podceňujou,« (20.) »objevujou,« (120.) »pamatuju se,« »miluju« atd., na druhé straně však užívá slov, jako: ideal, pessimismus, moment, reelní, brilantní, plastický atd., což čtenářům »Knihovny prostonárodní« bude sotva srozumitelno. *ad*

Anglické povídky. O'Flanagan. — Mr. Minus a jeho synovec. — Povídka z majáku. — Jak jsem jej oženila. Přeložil *Pavel Václav Černý.* „Ústř. knihovny" sešit 168.—169. V Praze. Str. 95.

Pan překladatel vybrál na Albionu čtyři řečené povídky, přesadil je do české půdy a vydává je nyní pohromadě. Jest nám přiznati, že dobře volil. Zvláštní ráz národa anglického v nich úplně postřehujeme, tak že český čtenář dobrý pojem o povaze jeho si učiniti může.

Základní myšlénka první povídky hned potvrzuje výrok náš. Slušně oděný p. O'Flanagan dluží se, t. j. prosí ve společnosti o almužnu, jíž se mu hodně dostává jako povinné odměny za to, že každému dovoluje ze sebe dělati blázna. Na rozloučenou vykládá O'Flanagan historii svého života, jak na prvního aprile pozbyl úřadu i lásky. — V Mr. Minusovi a jeho synovci, obsahem nejjednodušším, obeznamuje nás spisovatel s písařem p. Minusem, nepřítelem dětí a psův, od něhož jediný příbuzný pro svého syna vylákati usiluje ušetřený groš. Avšak marně. — Třetí povídka, nejpodivnější, líčí nám příhodu na majáku, kdež seznámil se hoch hlídač, vlastně dívka v mužských šatech, do nichž ji bída vehnala, s druhým strážcem. Po nesčíslných strastech kněz je konečně oddává. — V povídce »Jak jsem jej oženila« vypravuje vychovatelka, jak vzdala se dědictví, sobě dobrodincem odkázaného, proto že by povstati mohly pře mezi ní a zbylým příbuzným dobrodincovým. Příbuzný resignace nepřijal, tak že sňatkem nuceni jsou oba užívati dědictví.

Překlad se pěkně čte a až na malé poklesky je správný. Neschvalujeme užívati supina místo infinitivu. Povídky jsou obsahu bezvadného. *J. V.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Činnosť literarního spolku plzenského. (Č. d.) V přednášce konané dne 18. května zastával se *Dr. Löwy* spalování mrtvol; důvodů contra neuvedl.

Dne 25. května předn. prof. *Brtnický* o knihtiskárnách, knihkupcích a knihovnách ve starém Římě, a dne 1. června odbývala se zmíněná slavnůstka ku poctě musy *Čechovy*. Byl tu vzdán čestný hold básníku vlasteneckých zpěvů „Václav z Michalovic," „Dagmar," „Slavia," i rozmarnějších jeho plodů „Petrklíče," „Hanuman" a j. Nebylo to poprvé, co spisovatelskou individualitou Čechovou literarní spolek plzenský se zabýval; jeho „Petrklíče" a novelly byly zde důkladně rozebrány. Ve večírku tomto předveden byl jeho nejnovější plod „Slavie." Řečník nazval Svatopluka Čecha českým Lermontovem. Předeslav rozhled po významných jménech posledního desítiletí, stanul u Sv. Čecha a o „Slavii" promluvil, jejíž obsah podal. V přestávkách přednesena některá místa z básně té, jež v hudbu uvedl jeden ze členů spolkových. Byla to místa jednak solová, jednak sborová s průvodem houslí a piana. Tak slyšeli jsme v hudbě místo, jež začíná slovy: „Divná duma, divná," „Proč uhasl mi, drahá máti?" Vedlé toho některá místa se recitovala. Svatopluk Čech telegramem uprostřed slavnosti došlým za poctu tuto poděkoval.

Dne 8. následovala druhá slavnosť podobná, jen že daleko dojemnější první. Spolek uctil památku asi v ten čas na věčnosť odšedšího *Beneše Třebízského,* o němž promluvil známý spisovatel *Alois Dostál* způsobem velmi dojemným a promyšleným.[1]) Jeho řeč nad hrobem Beneše Třebízského nadchla posluchače a obnovila v myslích jejich v nevadnoucím čarolesku obrovitou literarní postavu pravého apoštola lidu, klecanského kaplana. Význam slavnosti zvýšen byl tím, že veškerá díla Benešova vyložena byla ve skvostných vazbách k nahlédnutí.

Ke dvěma těmto slavnostem družila se třetí přátelská vzpomínka, učiněná dne 15. června pěvci „Snů královských," „Cymbálu a huslí," „Dřevorubce," „Boženy," „Za víru a volnosť," *A. Heydukovi,* jenž právě své padesátiny slavil. Předsedou spolku, *Schwarzem,* zobrazena byla posluchačstvu literarní podstať Heydukova v tak dojemných, působivých rysech, a podán jimi obraz literarní činnosti jihočeského slavíka slovy tak procítěnými, že více tímto malým, ale srdečným večírkem posloužено bylo básníku, než jakoukoli jinou ovací.

Řečník v trefném líčení charakterisoval dobu literarní oné družiny, jež almanachy „Lada Niola" a „Máj" vnesla prvé nového jara puky v básnictví české, darovavši nám vedlé Hálka a Nerudy našeho nejlepšího písničkáře Adolfa Heyduka. Dále rozvinul pan přednášeč v přehledných obrysech nejvýznamnější stránky básnické tvorby Heydukovy, vzpomenul šíře jeho tklivých zpěvův o ubohé Slovači, „Cymbál a husle," dotknul se krásných jeho písní, jimiž opěvá luznou Šumavu a zvláště o šumavské kresbě „Dřevorubec" déle promluvil, vytknuv obsah její i v čem niterná cena spočívá. Zmínil se i o jiných plodech Heydukových, poukázal k čistě českému, národnímu a humannímu rázu lahodných jeho písní a dovozoval, že není v současných literaturách zjevu podobného našemu pootavskému pěvci.

Dne 29. června přednášel jednatel spolku, prof. *Čipera,* „jak zvelebiti naši literaturu vědeckou." Předmětem přednášky jeho byl vlastně článek redaktora „Athenaea," prof. univ. Dra. T. G. Masaryka. Řečník promluvil o významu časopisu „Athenaea," jejž vřele odporučil, zmíniv se o vzorné snaze a píli redaktorově; pak podal tresť článku úvodního, k němuž některé dopadné vlastní poznámky připojil. Na konec jmenoval jakožto prostředek ku zvelebení literatury vědecké důkladnou, novějšími spisy všech vědeckých oborův opatřenou veřejnou knihovnu se sídlem v Praze.[1])

Pak následovaly ještě asi dvě přednášky, jimiž jaksi rok činnosti spolkové se skončil, aby počátkem školního roku sešel se k další činnosti.

Jak z programu vidno, byla literatura nespoře obmyšlena, což každému ihned nápadno bude; ani já jsem se s dojmem svým netajil, a tu dozvěděl jsem se teprve, co dodatečně k opravě svého dřívějšího úsudku podati neváhám.

Úřední titul spolku není „spolek literarní,"

[1]) Přednáška uveřejněna v prvých letoších číslech „Hlídky Literarní."

[1]) Srv. 4. a 5. číslo „Hlídky Literarní" (str. 126. a 158.).

nýbrž „spolek přátel vědy a literatury.“ Pak ovšem třeba na činnosť spolku tohoto jinak pohlížeti. Jsme my u nás v té příčině pozadu i za Německem; tam není ani jednoho města s padesáti tisíci obyvatelstva, v němž by nestávalo spolků přátel jednotlivých věd pro sebe, jako klubu přírodopisného, archaeologického, historického, technického, uměleckého, vzdělávacího atd. Chtějíce vše to spojiti v jedno, sestoupili se přátelé vědy a literatury v jeden vlastenecký spolek, jehož účel a tendenci vysvětluje zmíněný úřední nápis, jenž má sloužiti a skutečně slouží k ušlechtilé zábavě lidí ušlechtilých.

Zníť první paragraf spolku takto:

„Spolek přátel vědy a literatury české v Plzni má za účel pěstovati vědu a literaturu českou vůbec a zvláště, pokud sloužiti budou potřebám a zájmům tohoto města a kraje, podporovati vše, co v té příčině ku povznesení vědy a literatury české povede, a buditi v lidu lásku k vlasti a osvětě.“ (P. d.[1])

„Dědictví maličkých“ pod ochranou sv. Karla Boromejského tiše, ale pilně působilo do nedávné doby, leda že se v novinách a časopisech skromná ocitla zpráva o nově vyšlém podílu, vypsané ceně neb ohromném počtu členů (r. 1885. přes 37.000). Posledně, jak známo, vypsána opět cena na nejlepší práce. Než poslední dobu příliš často o „D. m.“ rozmlouváno, v novinách pojednáváno, a také na „D. m.“ hana metána. Příčina je následující:

„Deutsche Zeitung“ vychrlila na správu a spoluzakladatele „D. m.“ nejhrubší nadávky, podezírání a hany, aby páni fakciosové měli na říšské radě opět nějaký osten proti katol. duchovenstvu, jenž jest hlavním rozšiřovatelem knih obsahu mravného, náboženského a vlasteneckého. Hlavně proti německému podílu z r. 1885. obrácena všechna zuřivosť. Jeť pánům těm trnem v oku. Vyšla totiž kniha „Des Herzens Osterfest“ (Srdce vzkříšení) od P. *J. Strassera.* Pojednává v hlavních rysech o smíření se Čechů s Němci a čelí proti socialismu, oběma národnostem škodlivému. Tu věru měl prof. *Fuss* výbornou příležitosť ve své „fulminantní“ řeči vyjeti si proti „D. m.“ a spolu knize P. Strasserem sepsané. Tak přišlo „Dědictví“ do řeči, tak upozorněn na ně ministr vyučování a vydán zvláštní rozkaz, aby se pilně všechny knihy, z „D. m.“ do knihoven žákovských darované, přehlížely, což s opravdu „chvalitebnou“ pilností a zvláštní snahou se děje.[1])

Poněvadž „D. m.“ vedlé jiných hlavně duchovenstvem podporováno, rozšiřováno, pracemi opatřeno, rychle se chopily výroků páně Fussových naše svobodomyslné, nejvíce štváčské listy, by do světa hlásaly, Bůh ví, jaké knihy „D. m.“ přináší, jak zhoubně na mládež působí. Po velkých, na vlastenectví privilegovaných listech pražských zvonily menší (jako na př. „Kolínské Listy,“ jež rediguje spis. *Václav Řezníček*), dovolávajíce se, by co nejdříve „D. m.“ bylo zničeno.

Nešťastnou náhodou právě přehlíženy knihovny žákovské, co by v nich proti mravům, náboženství a státu závadného bylo obsaženo, a tu bylo hlavně k „D. m.“ přihlíženo a několik knih, po stránce jenom aesthetické nevhodných, nalezeno a z bibliotek vymýtěno. Tak se stalo podílu „Devatero řemeslo a desátá žebrota“ od *P. Kopřivy,* „Chudému boháči“ od téhož spisovatele, a snad i jiným spisům.

Dejme si otázku, jsouli opravdu spisy, „D. m.“ vydané, mládeži záhubny, jsouli oprávněny stesky liberalních listů? Kriticky děl těch probírati nechceme (činí tak říd. učitel *V. Špaček* ve „Vlasti,“ r. II.), jenom na základě stanov podáme, jaká činěna „D. m.“ křivda, jak neporozuměno spolku tomu.

Ti, kteří proti „D. m.“ brojí, z knihoven je vylučují a pro mládež neschvalují, ti všichni málo znají účel spolku toho. Neníť „Dědictví“ pro žáky jenom, ale dodáváno i dospělým, rodinám, školám, jednotám. Přihlédnemeli ke stanovám[2]) „D. m.,“ jak téměř při každém podílu jsou připojeny, čteme o účelu v § 1.: „Účelem „D. m.“ je vzdělání mládeže

[1]) Nedopatřením vypuštěna v předešlých zprávách jména pp. přednášečů, pročež je zde dodávám. Přednášky uvedené na str. 32. konali dle pořadí p t.: Prof. *Dr. Prášek,* prof. *Hirš,* prof. *Šimerka,* prof. *Čipera,* prof. *Mach,* řed. *Částek,* uč. *Petrmichl, J. R. Danner,* prof. *Palla,* sl. *Rokosova,* chem. *Kundrát,* prof. *Strnad,* prof. *Bursík, Dr. Němejc, Dr. Liebl,* prof *Škola.* Přednášky zmíněné na str. 61. sl. konali p. t : Předs. *Schwarz, J. R. Danner,* řed. *Částek, P J. Kousal,* řed. *Smalz,* prof. *Dr. Rezek,* prof. *Hirš,* předs. *Schwarz,* inž. *Křižík,* prof. *Brtnický.*

[1]) „Hlas“ č. 79. dí, že „D. m.“ vyjde sesílené z boje a že nepřátelským štvaním vchází ve známosť tam, kde dosavad o něm nevěděli, a že se útoky ty podobají jakési „americké reklamě.“ Ano i z německých krajin Horních a Dolních Rakous, Tyrolska, Solnohradska, Štýrska a Přímoří hrnou se žádosti za propůjčení knížek „D. m.“ tak četně, že nelze hned všem vyhověti. Také v Čechách jsou hojnější přihlášky. Z Jaroměře 42 dítek zapsáno se vkladem 92 zl., a tak se děje na mnoha stranách.

[2]) Stanovy tyto jsou z r. 1879. z podílu 22.

užitečným a přiměřeně zábavným čtením, šetřící víry křesťansko-katolické," a § 4. zní, že „spoluúdy „D. m." státi se mohou dítky až do vyjití **šestnáctého** roku svého stáří položením dvou zlatých jednou pro vždy. Také školy obecné mohou se zúčastniti v „D. m." položením pěti zlatých pro všechny časy." § 5. na konci: „Kdo by však **po** svém šestnáctém roku knížky z „D. m." dále odebírati chtěl, dosáhne toho opět položením dvou zlatých na deset let." § 9. „Také dospělí mohou se duchovního užitku téhož „Dědictví" účastnými státi buďto jako spoluzakladatelé nebo jako dobrodincové... Kdo by však z dospělých, an jako dítě údem „Dědictví" nebyl, knihy pouze odebírati chtěl, položí tři zlaté na deset let."

Z těchto ukázek stanov patrno, že „D. m." vydává spisy pro mládež útlou, školní, ale že chce zaopatřiti malou biblioteku knih zábavněpoučných a výstražných pro život. To je to pravé dědictví, jež si dítě odnáší na dráhu svého života. Knihy ty nejsou na vidno jenom pro mládež, ale i dospělé, zvláště rodiny, jak zřejmo z pozdějšího dodatku k § 5., že právo na knížky nepomine úmrtím dítěte, ale že zůstává, jakoby 16 roků žilo. „Jsoutě tyto podíly skutečným pak dědictvím po oplakaném dítěti."

Jak mylné je ponětí nepřátel „D. m.," že by podíly jenom pro mládež byly, viděti z toho, že dítě hned jak se narodí a zapsáno, podíl dostane, a takých knih nejméně osm musí býti uschováno, než dovede kloudně slabikovati. Po čtrnáctém pak roce, když ze školy vyšlo, ještě dvě leta knihy dostává

Spíše by každý přítelem „D. m." býti měl, poněvadž budí chuť ku čtení, stává se základem knihovny, jež později jinými spisy doplňována. Nejen dítě čte v podílech, ale hlavně rodiče pročítají spisy ty, by měli vzory, jak děti vychovávati, výstrahy špatného vychování a vedle poučení také zábavu.

Staneli se škola údem „D. m.," nepatří všechny knihy jeho do „knihovny žactva," ale i učitelstva. Co je dobré pro rodiče, pro rodiny poznati ve příčině vychování mládeže, to prospívá také učiteli. Ve vyšších třídách jsou dospělí žáci, kteří půjdou do života, na učení, a tu by takovému vystupujícímu žáku nikdy neškodilo, by si přečetl (učitelstvem zavrženou knihu) „Devatero řemeslo a desátá žebrota." Nedávno rovněž zamítnuta kniha z „D. m.," jež „Chudý boháč" je nadepsána „pro příklad a výstrahu malým i velkým," a v předu sluje: „Knížka tato psána jest nejen pro vás (drahé, milé dítky), ale též pro vaše rodiče a učitele, tak že, čemu vy v ní porozumíte, rozumějí tomu ti, kteří za příkladem sv. Anny vás vyučují." A dále čteme: „Až vy za deset, dvacet let dospějete a vzpomínkami na svůj zlatý, mladý věk povzbuzeny, k této knížce sáhnete, utvrdíte se v přesvědčení, že bohatství nebývá vždy štěstím, a chudoba, dokud jest ctnostná, ne vždy neštěstím."

A tak bychom mohli probírati podíl za podílem, všude shledáme, že psány jsou jak pro dítky, tak rodiny a učitele. Jeli tudíž kniha ta neb ona z knihovny žactva vyloučena, patří ne do prachu, ale na své pravé místo, jak stanovy určují a snad neprávem se do knihovny dostala. „Chudý boháč" však mylně vyloučen i z knihovny žákovské. Ovšem nalezneme vedle nejjasnějšího světla stín, nejen líčeny charaktery lidí hodných, ale také zlých; vždyť musí dítě také poznati, co světlo, co stín, co dobro, co zlé. Co by prospělo, kdyby v knížkách vidělo všechno pěkné, hezké, ale v životě tomu nebylo tak; kontrasty se vždycky zamlouvají, by dítě dobré volilo a zlé se učilo nenáviděť. „Kdyby dítě nesmělo (dí „Čech" č. 87.) z knížek ku vzdělání vydávaných zvěděti, co jest zlé, nešlechetné, hanebné, co zločinem a hříchem, nesmělo by také viděti hříšné příklady na všech místech veřejných, na ulicích, v rodinách, ba mnohdy ani ve škole."

„D. m." vydává knihy (dle „Hlasu národa" č. 130.) určené pro stáří rozličné; knihy pro dítky se nehodící mají jim rodiče nebo jejich poručníci uschovati, a když dítky povyrostou, jako dědictví z let mladistvých odevzdati; proto název: „Dědictví maličkých." (O. p.)

Z bohosloveckých ústavů českomoravských. (O.) *V Hradci Králové* čilejší život ve příčině naší započal v letech 1878. a 1879., ač i dříve pracováno bylo v tichosti pro věc dobrou, hlavně působením zvěčnělého, nezapomenutelného *Dra. Jana Nep. Stárka*, prof. moralky, katechetiky, methodiky a spolu řeči a literatury české, kteroužto již od r. 1826. v semináři hradeckém přednášel. On zajisté vždy, až do konce života svého pobádal svěřence své k čilé práci a činnosti národní, a ještě o posledních jmeninách svých (15. května 1883.) kladl na srdce bohoslovcům jemu blahopřejícím: „Nezapomeňte nikdy, že jste Čechové," vece mezi jiným, „a pamatujte na národ náš v modlitbách svých." Tehda duch jeho omládl docela, a ctihodný kmet, stařeček 88letý, provolal naposled vlasti české „Na zdar!" Jeho úsilí děkovati třeba, že utěšený ruch stále se zmáhal.

V letech 1878. a 1879. počaly se hromadně

odbírati mnohé časopisy a knihy české z měsíčních příspěvků. Jestiť pak v semináři českých bohoslovců 145. Měsíční příspěvky na odebírání časopisův a zakupování knih lze roku letošního čítati na 174 zl.

Bohoslovci vytkli si zprvu za účel, vzdělávati se řečnicky a literarně, k čemuž v poslední době při ojen účel třetí: zakládání knihoven v chudých obcích venkovských, jednak náboženský, jednak národnostně ohrožených, a to opět z dobrovolných příspěvků. Dosud založeno knihoven 8, jež roku letošího budou opět o dvě z dobrovolných příspěvků (120 zl.) od bohoslovců českých rozmnoženy. V této věci, jež těší se z veliké obliby, podporováni jsou bohoslovci též se strany duchovenstva, jednak dary peněžitými, jednak knihami, a pak knihami z Dědictví maličkých, ze Svatojanského dědictví a od jiných.

Co se týče darův a příspěvků na dobročinné a vlastenecké účely, darovali bohoslovci na svatovítský chrám roku lonského 59 zl. 80 kr., letos 40 zl., na Ústřední Matici školskou, jejímiž zakladateli již se stali dvakráte, vloni 73 zl. 35 kr., letos 50 zl., na votivní obraz cyrillomethodějský 12 zl. 30 kr., na vánoční stromek pro matičné školy české v Trutnově a v Litoměřicích vloni 20 zl., letos 7 zl. 45 kr. Mimo to stali se bohoslovci zakládajícím členem družstva „Vlasť“ a jednoty pro pomník Jablonského.

Knihovna bohoslovců čítá kolem 500 svazků, z nichž připadá 92 sv. na časopisy, 175 z belletrie, 88 z poesie; ostatně zastoupeny jsou: vychovatelství, filosofie, země- a cestopisy, historie, díla illustrovaná (Čechy, Egypt Ebersův, Sedláčkovy Hrady a zámky a j.), díla politická, literarní, oekonomická a různá.

Časopisův odebírá se pro knihovnu celkem 17.

Jednotlivě odebírá se: Vlasť 100, Obzor 40, Světozor, Zlatá Praha, Časopis katol. duchovenstva 15, Osvěta, Květy, Obrana víry 47, Vychovatel 18, Museum 16; dále knihy z kat. spolku tiskového, Sebrané spisy Kosmákovy 50—56, Zábavy večerní, Libuše 71 (počet ten byl dříve, ač bylo méně bohoslovců, mnohem větší; ubývání dá se snadno domysliti); dále Zlatá bible a Doréova bible, Posv. kazatelna a j. *Julius S—ý.*

V Litoměřicích bohoslovci české národnosti, jichž ostatně je skrovný počet, mají toliko Čtenářskou jednotu, která má za účel kupovati dobré jak poučné, tak zábavné knihy, aby bohoslovci mohli v čas prázdně i takto duševně se vzdělávati. Není to nic jiného, než skládání mírného příspěvku peněžitého každého měsíce, za něž se knihy kupují a odbírají. Odebírá se tu společně i soukromě: Obrana víry i s kalend. 3, Blahověst, Vychovatel 3, Časop. kat. duch., Zábavy večerní, Zábavné listy, Vlasť 11, Obzor 8, Sborník velehradský, Sborník slovanský, Encyklopedie paedag., Hrady a zámky, Zábavná bibl., Pastýř duchovní 13, Hlasy katol. spolku tisk. 7, Cyrill 10, Method 20, Biblioteka ill. romanů 8, Příručný slovník 7, Přítel domoviny 12, Naučný slovník, Vesmír, Libuše 33, Květy Marianské, Těsnopisná beseda, Těsn. věstník, Těsn. listy, Doréova bible 12, Zlatá bible, Světozor, Osvěta 2. Kromě toho činí se několikráte do roka objednávky u knihkupce Kobra (úhrnem až za 80 zl.), Šimáčka (100 zl.), u Cyrillomethod. knihkupectví (přes 100 zl.). *V. D.*

V Praze jest bohoslovců národnosti české 120. Pravidelně stávají se každým rokem znova zakládajícími členy „Matice školské“ s více než 100 zl. Vloni na dar svatováclavský sebrali a odvedli mimo to 67 zl. Na stromky vánoční (do Terezína, Litoměřic, Prahy) odvádějí mimo to značné dárky. Dále každoročně více než 200 zl. seberou na chrám svatovítský z měsíčních příspěvků. Mimo to konají se sbírky na votivní obraz karlínský, pak sbírky různé, mimořádné (na pomník Jablonského, na každoroční ozdobení hrobů kněží-spisovatelů na Vyšehradě atd.).

Od r. 1830. mají bohoslovci t. zv. „českou seminářskou knihovnu“ (vedlé velkolepé „latinské“), kterou z darův a z vlastních peněz vydržují a rozmnožují (čítá více než 2000 českých, zábavných i vědeckých děl). Do té odebírá se 30 časopisů českých (theologických, vědeckých, kritických a zábavných). Mimo to každý skoro odebírá některý časopis — ovšem směru dobrého (Vlasť, Osvěta, Květy, Světozor, Časop. katol. duchov., Pastýř, Vychovatel, Obrana a j.). A každý hledí si zaopatřiti slušný počet knih — i vědeckých i zábavných — „na půjčování“; objednávky dějí se v knihkupectví Cyrillomethod., které všemožně podporovati povinností si učinili. *E. Janeš.*

V Olomouci jest bohoslovců národnosti české 196. Z časopisův a listů, které dle řádu domácího odebírati se smějí, odebírají se: Vlasť 76, Obzor 88, Hlídka Literarní 66, Literarní Listy 9, Vesna 4, Athenaeum 5, Slovanský Sborník 15, Komenský 2, Vychovatel 35, Cyrill 7, Method 2, Pastýř duchovní 35, Obrana víry 25, Časopis kat duch. 23, Školy B. S. P. 27, Anděl Strážný 20, Květy Marianské 9.

Z jiných děl literarních, sbírek zábavných a ostatních podniků literarních společně odebírají se: Doréova bible 7, Zlatá bible 11, Slovanstvo ve svých zpěvích 58, Biblioteka nejslovutnějších kazatelů českých starší doby 60, Cvičba v dokonalosti křesťanské 71, Zábavy večerní 14, Hlasy kat. spolku tisk. 29, Sebrané spisy V. Beneše-Třebízského 33, Kottův Slovník 24, Kalendář pro živé a mrtvé duše 13. Co soukromě se odebírá, pomíjíme. Sv. Čechovy „Dagmary“ objednalo se najednou 23 exempl., „Pravdy“ 48, „Dialektologie“ Fr. Bartošovy 43 exempl. Česká knihovna bohoslovcův odebírá z dobrovolných měsíčních příspěvků bohoslovců svrchu uvedené časopisy a díla všechna, mimo ně pak všechny důležitější listy a díla vycházející.

Knihovna tato pochází asi z let 1833.—1834., jak nasvědčuje list (posud zachovaný) slavného pěvce „Muzy Moravské,“ J. Galaše, z r. 1835., zaslaný jistému bohoslovci tehdejšího času. V listu tom se činí zmínka o české knihovně — pokud prameny stávající nasvědčují — první. Dle udání P. Stahaly, jenž onen list knihovně daroval na věčnou památku, „byla v řečených letech jakási knihovna česká, pozůstávající z knih, které knihovník na svém pulpitu měl postaveny; k němu ostatní bohoslovci knih sobě vypůjčovat docházeli.“ Zřejmo tedy, jak byla velika, ale byla již přece. Od těch dob vzrostla tak, že má nyní (dle seznamu až po květen r. 1886.) 2968 děl. Účty začínají teprve rokem 1863. měsícem červnem býti soustavně zaznamenávány, a dle nich od roku 1863. až po květen roku 1886. vydalo se na knihovnu česko-

slovanskou 3888 zl. 14 kr. Počítány v to ovšem i dary spanilomyslných dárců a příznivců.

Dále zakládají se knihovny po moravském venkově chudobném, nevěrou a odnárodněním ohroženém. Pravidelné účty datují teprve z doby pozdější, z r. 1878., listopadem. Dle nich vydalo se na venkovské knihovny až po květen r. 1886. 1271 zl. Škoda, že nesmíme jmenovati dárce, nad jiné štědrého, jenž přispíval milostivě až posud bohoslovcům v této činnosti.

Na „Ústřední Matici školskou“ přispěli bohoslovci za posledních tří roků: Roku 1883. zaplatil tehdejší ročník třetí 100 zl. a stal se takto skutečným členem „Ústř. Mat.,“ rovněž i tehdejší ročník druhý splátkou 100 zl. přičten mezi skutečné členy. R. 1885. splatil tehdejší ročník druhý také 100 zl. a vřaděn podobně mezi členy skutečné. Celkem splaceno tudíž ve třech letech 300 zl. Též na „Matici opavskou“ přispívalo se pravidelně ročně až do nedávna, a některé roky splaceno i 200 zl. Nyní sbírky ve prospěch této Matice zanikly. Jiných menších, ač častých sbírek, jako na př. na chrám Páně v Bratřejově, na posvátný Hostýn a mnohé jiné, pomíjíme; zmíníme se pouze o křtitelnici ve svatyni velehradské, roku 1886. postavené, kterou zbudovali bohoslovci olomoučtí z měsíčních příspěvků od r. 1869. až po r. 1886. nastřádaných, nákladem (až posud) 2400 zl. *S.*

V Jednotě č. filologů 9. kv. předn. prof. *Dr. Krdl* o novějších výzkumech v nářečí attickém se zřetelem k našim grammatikám.

Russkij kružok 6. kv. měl schůzi, v níž *N. V. Patašev* předn. o spojení Malorusi s Velkorusi (1654.) a o posledních letech Bogdana Chmelnického.

V příbramské **besedě „Barák“** předn. 11. dubna uč. *B. Fiedler* o písni národní; přednášku uveřejňují „Příbr. Listy“ v č. 15. sl.

„Štítny,“ spolek jihoč. akad., v posl. době konal dvě schůze, ve kterých přednášeli: *A. Mattuška* o kronikáři Petru Zbraslavském, *Konvička* o Mokrého „Na Dívčím Kameni.“

V Umělecké besedě 1. kv. *Dr. Wintr* předn. dále: „V pražských krámech před 300 lety.“ — 9. kv. předn. *J. Kouble:* „Vzpomínka na dobu illyrskou u Jihoslovanů.“

V král. č. spol. nauk 3. kv. četl prof. *Ludwig:* 1. „O tak zv. imperativu medži v gotštině“ a 2. „O novém výkladu času minulého v latině na *ui*.“

V Občanské besedě v Praze 26. dubna prof. *Hulakovský* předn. o Rukopise Zelenohorském a Královédvorském.

V širším sboru Matice české 11. kv. předn. prof. *J. Novák:* „O vývoji spisovného jazyka českého.“

„Slavia,“ lit. a řečnický spolek. Dne 10. kv. předn. *K. Štěpánek:* „Padesátiletá ročnice Gogolova Revisora.“

„Svatobor“ v sezení 28. dubna t. r. udělil *Dru. R. Dvořákovi*, docentu jazyků východních při universitě české, podporu 300 zl. na cestu do zahraničných knihoven za příčinou studií orientalistických; *K Kučerovi*, prof. v Hradci Kr., 200 zl. na cestu do Dánska a Švédska; *Dru Fr. Bayerovi*, gymn. učiteli v Táboře, 200 zl. ku pobytu na c. k. zoologické stanici v Terstu; *Dru. J. Metelkovi*, prof. české realky v Praze, 200 zl. na prozkoumání zahraničných starých globův a atlantů, zvláště ve příčině map, týkajících se zemí českých a slovanských; posléze 100 zl. spisovateli *V. Řezníčkovi* ku pobytu ve hrabství kladském za příčinou studií literarních. — Žadatelů v čas bylo 16. — Jiných podpor udělil spolek 620 zl.

II. Smíšené.

Stran **RK.** „Hlas národa“ v čísle z 11. kv. vyzývá povolané autority, aby se o věci vážně vyslovily, přinášeje zároveň prohlášku o pravosti od *Riegra, Krejčího, J. Jirečka, Kalouska, Hattaly, Tomka, Rybičky, Trojana, Emlera, Jahna.*

Na vydání **slovenského Písma sv.** věnoval *Jos. Ščasný*, děkan-farář močenocký, na odpočinku v Prešpurku, o svých druhotinách 14. dubna 10.000 zl., překladateli pak, *Frant. Sasinkovi*, 100 dukátů.

České oddělení v ambrosianské knihovně v Milaně utvořil knihovník její *Karel Mensinger.*

Památník „Hlaholu“ vydán na oslavu 25-leté činnosti tohoto předního spolku pěveckého v Praze. Obsahuje: Dějiny sborů literackých, vypsání hudebních poměrů v Čechách ve věku XVIII. a XIX. a Dějiny „Hlaholu.“

Ve „Slavínu“ o Ant. Markovi, knězi z kněžstva prý „nového, odkojeného myšlénkami Bolzanovými, které nastupovalo na místě starého, zpátečnického,“ neuměl p. *Jaroslav Svoboda* k fulminantnímu zakončení nic chytřejšího napsati než: „Byl to zkrátka kněz, jakých za našich časů málo, kněz, jemuž byla bližší vlasť než Řím!“ (str. 217.); patrně netušil — ač tušilli ve slovech těch vůbec jaký rozumný smysl — že tím památce Markově učinil pokonu ceny velice pochybné, jaké jemu samému, p. Svobodovi, ani po smrti jeho nepřeji. Jak pak kdyby někdo o studentovi napsal: „vlasť mu byla bližší nežli řádné studium?“ neb o učiteli: „vlasť mu byla bližší nežli řádný výchov dítek“ atd., zkrátka o člověku vůbec: „vlasť mu byla bližší než úřad a povolání jeho?!“ Ostatně mnohý úvod neb závěr „Slavínových“ životopisů blýská se podobnými prskavkami.

Užitečné pokyny dopisovatelům časopisův a novin dává „Köln. Volksztg.,“ jak mají zásylky své zařizovati. Zde některé, týkající se časopisů: 2. Piš stručně: ušetříš tím času redaktorům, sazečům, korrektorům a sobě samu. Zásadou tvojí buď: věc, nikoli frase, nikoli sáhodlouhá rozjímání. 3. Piš zřetelně, zvláště jména a číslice. 5. Nepiš „včera,“ „dnes,“ nýbrž napiš datum. 7. Neopravuj nikdy jména nebo čísla, nýbrž chybná jména nebo čísla přetrhni a napiš správná nad to neb vedlé toho. 12. Přečti vždy napsané ještě jednou než to odešleš; takořka vždy budeš míti ještě co opraviti.

Polských časopisů je celkem 250, z nichžto 115 vychází v Rakousku, 79 v Rusku, 45 v Německu, 9 v Americe, 1 ve Francii, 1 ve Švýcarsku; mezi nimi jest 25 denníků, 54 čtrnáctidenníků, 43 měsíčníků. Roku 1884. bylo všech časopisů polských 230, z nichž ještě 35 zaniklo.

Díla Szujského, slavného historika polského, vydá universita krakovská.

III. Životopisné.

J. S. Aksakov (* 1823., † 1886.; Slav. 2.). Na uctěnou památky Aksakova upraveno nové vydání jeho básní. Kniha jest ozdobena fototypickou podobiznou Aksakova.

Františka Svat. Amerlingová (Čas. učitelek 1. sl.).

J. J. Arbes (Rais: Slav. 1.).

M. Bartusová, polská básnířka a učitelka (* 1854., † 1885 ; Infeldrová: Čas. učitelek 5.).

Ant. Baum (* 1830., † 2. kv. 1886.).

Čeněk Bendl (Klášterský: Rozhl. L. 1.).

Bonif. Buzek (* 1788., † 1839.; Brandl: Obz. 8.).

Byronův portrait (Arbes: Svět. 19.).

M. Čajkovský (* 1808., † 1886.; Slav. 2.).

Štefan Marko Daxner (Slov. Pohl. 4.).

Josef Chytil (* 1812., † 1861.; Brandl: Obz. 9.).

J. Emler (Jindra: Zl. Pr. 19.).

Fr. Hajniš († 1815., † 1885.; Slav. 1.).

O **Havlíčkově** soukromé povaze (V. V. Z.: Hl. N. 104.).

V. Hodek († 1886.; Slav. 2.).

Jan Hollý (Slov. Pohl. 3.).

Jirsikův večer konán 16. kv. v Národní jednotě pošumavské.

J. J. Kolár (Slav. 3. sl.).

J. Křičenský (* 1812., † 1886.; Lit. L. 10.; Svět. 20.; Zl. Pr. 20.; Rozhl. L. 1.).

Večer **P. Pavla Křížkovského** v Táboře 18. dubna; proslov od prof. Miřiovského (Český Jih 30.); o životě a zásluhách K. předn. prof. *Dr. Bayer* (Op. Týd. 34. sl.).

V. Kusý (* 1842., † 1886.; Slav. 2.).

P. A. Lavrovskij (* 1827., † 1886.; Kadlec: Slov. Sb. 5.; Zl. Pr. 22.).

Ant. Marek (Slav. 2.).

J. L. Mašek (* 1828 , † 1886.; Slav. 1.; Paed. 5.).

Ž. Podlipská (Frič: Slav. 2. sl.).

J. Riss (Mejsnar: Zl. Pr. 20.).

Jan Soukop (Zl. Pr. 21.).

L. Šimek (* 1837., † 1886.; Slav. 2.).

Dr. A. Šlechta (* 1810., † 1886.; Slav. 1).

Památce **A. V. Šmilovského** (Turnovský: Zl. Pr. 22.).

Hr. Lev Tolstoj (Jaroš: Nár. L. 108.).

Fr. Zákrejs (Svět. 21.).

J. B. Zaleski (* 1801 , † 1886.; Kvapil: Ruch 12.; Slov. Sb. 5.; Jelínek: Hlas N. 92.; Pokorný: Svět. 22.).

Josef Zelený (* 1824., † 1886.; Hlas 102.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Příspěvky na obranu rukopisů (Nár. L. 114. sl.).

Černý J. M., Ku sporům o naše rukopisy (Nár. L. 112. sl.).

Grégr J., Na obranu rukopisů Královédvorského a Zelenohorského. Třetí řada (Nár. L. 115. sl.).

Lešetický, Fr. L Čelakovský o RK. a Z. (Kv. 5.).

Neruda, Všeob. slovo v zálež. RK. (Nár. L. 105.).

Novák, Na obranu nejstarších našich památek (Poutník od Ot. 8.).

Piskáček, O lyrických písních RK. (Nár. L. 123.).

Prusík, K obraně rukopisů Královédvorského a Zelenohorského (Svět. 19. sl.).

Truhlář, Gebauer, Opatrný, Vančura, Král, Vlček, Masaryk, Seydler, Materialy ke vědeckému posouzení Rkk. K. a Z. (Ath. 7.).

Vejvara-Volešský, Jaký pojem měli o staré češtině Hanka i Linda, rok po objevení RK a RZ. (Jič. Obz. 9.).

Zákrejs, O nynějším výzbroji proti našim Rkk. (Osv. 5.).

K otázce o Rkk. K. a Z. (Čásl. 39.).

Rochlitz-Seibt, W. H. Ireland u. W. Hanka (Magazin 5.).

Velz, Die Königinhofer und Grünberger Handschrift (Magazin 13.).

Arbes, Máchův „Máj" (Kv. 5.).

— O významu Máchova „Máje" v literatuře české (Svět. 21.).

— Tajemství Máchovo (Rozhl. L. 1.).

Bačkovský, O Polákově „Sil jsem proso" (Vl. 8.).

Carpio, Listy z Prahy II. (Lum. 7.).

Dostál, Dědictví maličkých (Hl. Lit. 6.).

Dvořák, Literatura naše, její vzrůst a hrozící úpadek (Besídka 1.).

Goll, Lev Tolstoj a jeho náboženství (Lum. 12.).

Hamršmíd, O archivě vatikanském (Vlasť 8.).

Herben, O jedné povinnosti českého spisovatelstva (Rozhl. L. 1.).

Hrubý, Milenky básníkův antických (Ruch 12.).

Kraus, Slované v liter. staroněm. do r. 1500. (Slov. Sb. 5.).

Kutina, Kancional v Král. Hradci (Svět. 20.).

Mattuška, Dr. Josef Procházka (Lit. L. 8 sl.).

Novák, Šestero kázaní historických kn. Havla Žalanského (Sb. hist. 1.).

Přehořovský, Několik slov o lit. vzáj. slov. za posl. dobu (Lit. L. 9. sl.).

Šubert, Z divadelního světa italského (Hl N. 103.).

Vrchlický, Hrabě Jacopo Sanvitale a jeho elegie (Rozhl. L. 1.).

Čeští spisovatelé de musicis (Dalib. 17. sl.).

Düntzer, Zum verständnis u. z. schutze d. ersten Faustmonologs (Grenzboten 13.).

Grün, Zum kampfe gegen die revolver- u. skandalpresse (Deutsche Schriftstellerztg. 32.).

Hartmann, D. begr. d. humoristischen in d. modernen aesth (Magazin 1. sl.).

Igar, Zeitungsromane (Magazin 4.).

Kreiten, Ist Voltaire todt? (Stimmen aus Maria-Laach 4.).

Langhorst, Max Müller als religionsphilosoph (Stimmen aus Maria-Laach 3. sl.).

Nitschmann, Die neuesten geistigen kundgebungen in Polen (Magazin 7. sl.).

Rassmuth, Unsere Zeitungen (Magazin 5. sl.).

Schönbach, Über die amerik. romandichtg. d. gegw. (Deutsche Rundschau 7.).

Stern, Camoëns (Grenzboten 11.).

Sulzbach, Ein neuer Zolacultus (Bl. f. litt. Unterh. 13.).

Walloth, Historisch oder modern (Magazin 9.).

Wundt, Das sittliche in der sprache (Deutsche Rundschau 7.).

Zernin, Napoleon I. als freund der litt. und wissenschaft (Buchh.-akad. 4.).

Die reformation u. die bildende kunst (Hist.-pol. Bl. 97. 6.).

de Bury, Le poète Grillparzer et Beethoven (Rev. des deux mondes 2.).

Duruy, Étude d'histoire relig. (Rev. des deux m. 7.).

Humbert, Molière jugé par les écrivains angl. (Revue crit. 12.).

de Smedt, Des devoirs des écrivains cathol. dans les controverses contemporaines (Ann. de philos. chrét. 4.).

Valbert, H. Heine et ses derniers biogr. allem. (Rev. des deux m. 7.).
Marzials, The Lettres of George Sand (Acad. 723.).
Shakespeare Documents (Athen. 3047.).
Chiarini, Roberto Burns (Nuova Antol. 2. 6.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Ve službě umění (Vondruška: Čas. kat. duch. 2.).
— Sebrané spisy (Vondruška: Čas. kat. duch. 2.; B. Č.: Nár. L. 128.).
— Ethiopská lilie (Čermák: Rozhl. L. 1.).
— Dva barikádníci (Dostál: Hl. Lit. 6.).
Bačkovský, Slovníček opravených chyb pravop. (B. P—a: Hlas 101.).
Bałucki-Schwab, Novelly (Vítězný: Lit. L. 10.).
Braun, Čtvero obrázků starohorských (Škába: Rozhl. L. 1.).
— Z pamětí krevních písařů (Škába: Rozhl. L. 1.).
Conway-Špecingrová: Ostny a hroty (Vrba: Lit. L. 9.).
Čech, Pravda (Korec: Hl. Lit. 6. sl.).
Černý, Anglické povídky (Vyhlídal: Hl. Lit. 6.)
Chlumecký, Andělé pyšní (Č.: Lit. L. 10.).
Dlouhý, Vesna (Suchý: Hl. L. 6. sl.).
Doucha, Několik perliček od — (-aue-: Lit. L. 9.).
Dvorský, Zuzana Černínová (Hl. ze Šumavy 9.; E. J.: Slov. Sb. 5.).
Heller, Bouře života (Cepy 9.).
Herrmann, Švanda dudák (Ševčík: Hl. Lit. 6.).
Heyduk, Zaváté listy (Vrzal: Hl. Lit. 6. sl.; K.: Rozhl. L 1.).
Hostinský, O české deklamaci hudební (Hlas 92.).
— Stručný přehled dějin hudby (Mor. Orl. 89.; Žalud: Lit. L. 10.).
Hovorka, Nová sbírka prací belletristických (Vykoukal: Svět. 19.).
Hurban, Slovenské Pohľady (Filipovský: Obz. 8.).
— Vilín (Čermák: Nár. L. 105.).
Jirásek, Psohlavci (Tichý: Lit. L. 9.).
Kapras, Spiritismus (M.: Ath. 7.).
Kodym, Ve stínu hor. Replika i duplika (Vítězný: Lit. L. 10.).
Krásl, Blahověst (Vacek: Časop. kat. duch. 2.).
Krátký, Naší mládeži (-aue-: Lit. L. 10.).
Kvapil, Ad. Asnyk, Poesie (K.: Rozhl. L. 1.).
Kryštůfek, Dějiny XIX. stol. (A.: Nár. L. 117.).
Malý, Stručný všeob. slovník věcný (Bačkovský: (Hl. Lit. 6. sl.).
Masaryk, Zákl. konkretné logiky (Paed. 5. sl.).
Pešková, Zápisky č. herečky (Vrba: Lit. L. 10.).
Reisová, Přítel domoviny (Tumpach: Vlasť 8.).
Řezníček, Národní Beseda (Č.: Lit. L. 10.; Korec: Obz. 8.).
Sasinek, Záhady dějepisné (Slov. Sb. 5.).
Sirůček, Z doby bludův (Dostál: Hl. Lit. 6.).
Svoboda, Povídky (Vrzal: Hl. Lit. 6.).
Schmidt, Učebné listy něm. (Cepy 9.)
Schulz, Povídky (Tichý: Lit. L. 9.; Šolc: Hl. L. 6.).
Tille, Učebnice zeměpisná (Paed. 5.).
Trnobranský, Vybrané spisy (M.: Lit. L. 9.).
Vrchlický, Hudba v duši (Rozhl. L. 1.; Obz. 9.).
— Povídky ironické a sentim. (Č.: Lit. L 10.).
Vymazal, Pravopisný slovník a zásady českého pravopisu (Novák: Rozhl. L. 1.).
Wellner, „O dějepravě osvěty“ a „O písemnictví dějepr. osv.“ (M.: Ath. 7.).
Wintr, Starob. obr. z Rakovnicka (Vrba: Lit. L. 9.).
Zucker, Aprise i loial enquête (Nár. L. 106.).
Česká bibliotheka rodinná (Zl. Pr. 21.).
České květy (Miřiovský: Zl. Pr. 21.).
Hlasy katol. sp. tiskového (Drbohlav: Hl. Lit. 6.).
Jindřich Fügner (M.: Ath. 7.).
Naše paedag. časopisectvo (-aue-: Lit. L. 10 sl.).
Nejnovější literatura historická se zvl. zřetelem ku dějinám českým (Goll, Müller, Tarda, Rezek: Sb. hist. 1.).
Urbánkova Knihovna pro lid (Géduš: Hl. Lit. 6.).
„Z pod jarma“ od Vajanského a „Příchod Čechův“ od Zeyera (Carpio: Lum. 14.; srv. — ec: Hl. 112.).
„Zlaté Lístky“ a „Zl. Klasy“ (Nedvídek: Vlasť 8.).

VI. Knihopisné.

Bełza, Maryla i jéj stosunek do Mickiewicza. Lwów.
Chmielowski, Zarys lit. polskiéj z ostat. lat dwudziestu. Warsz.
Wdowiszewski, H. Makart jako człowiek, charakter jeho sztuki. Krak.
Widmann, Fr. Smolka. Lwów.
Zipper, Fr. Grillparcer, życie i dzieła. Lwów.
Zubrzycki, Sztuka średniowieczna. I. II. Lwów.
Виноградъ и Никольскій, Методика исторіи. М.
Езерскій, Международная азбука. Спб.
Есуповъ, Тяжелая память прошлаго. Спб.
Первольфъ. Славане, ихъ взаимныя отношенія. I. Варш.
Alberti, Ludwig Börne 1786—1837. Leipz.
Du Bois-Reymond, Reden. 1. Leipz.
Eucken, Die philosophie des Thomas v. Aqu. u. die cultur der neuzeit. Halle.
Fricke, Grundriss d. gesch. deutscher jugendlitt. Minden.
Gindely, Waldstein während seines ersten generalats. 1. Leipz.
Henkel, Das Goethesche gleichnis. Halle.
Kostomarov-Henckel, Russische geschichte in biographien. Leipz.
Langguth, Goethes paedagogik. Halle.
Ruhe, Turgéniews briefe. Leipz.
Wallaschek, Ideen zur prakt. philos. Tüb.
Wendt, Die entwicklung der Leibnizischen monadenlehre bis 1695. Berl.
Zehle, Laut- u. flexionslehre Dantes Div. Comm. Marb.
Andebrand, Nos révolutionaires. Par.
Barbou, La vie de V. Hugo. Par.
Bourd, Le patriote. 3. ed. Par.
Carton, Hist. de la critique litt. en France. Par.
Crèvecoeur, Mémoires sur les r. de Louis XV., L. XVI. et sur la révol. Par.
Firmin, De l'égalité des races humaines. Par.
Fouard, Saint-Pierre et les premières années du christianisme. Par.
Goethe-Boré, Hermann et Dorothée. Par.
Hugo V., Théâtre en liberté. Par.
Houssaye H., Les hommes et les idées. Par.
Janin, Causeries litt. et histor. Par.
Méric, Hist. de M. Emery et de l'Église de France sous l'Empire. Par.
Mongeolle, Les problèmes de l'histoire. Par.
Tikhomirov, La Russie politique et sociale. Par.
Dall, What we really know ab. Shakespeare. Bost.
Gabelli, Pensieri. Milano.
Malamani, La satira del costume a Venezia nel sec. 18. Torino-Napoli.
Latassa, Biblioteca de escritores aragoneses. Zarag.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša*.

„Toto jediné pozůstává, toto samo možné jest, abychom dítkám a potomkům našim, co poraditi můžeme, poradili a ukážíce jim, kde jsme my nebo vůdcové naši chybili, tudy jim k vyhýbání týmže chybám cestu ukázali.“ Komenský.

Před několika již lety četli jsme v literarních zprávách jednoho z předních časopisů našich poznámku, která z jedné strany smutná byla, z druhé opět tím potěšitelnější, totiž že dosud takořka jedinými a nejhorlivějšími podporovateli literatury jsou studující. Potěšitelnou nám byla při zprávě této myšlénka, jsouli studující nyní nejhorlivějšími podporovateli literatury, pak zajisté až studentstvo toto dospěje věkem i vzdělaností, budeme míti též vzdělané čtenářstvo, které nejen samo náležitě bude podporovati dobrou literaturu, dovedouc rozeznati věci bezcenné, ale i tomuto pravému umění čtenářskému naučí ostatní, jimž bude státi v čele. Od té doby, kdy zpráva tato poprvé byla uveřejněna, uplynulo již několik let, a v době té vyšlo již opět několik set, ano snad i tisíc vzdělanců v národě našem, aby v rozličných stavech a úřadech v národě působili. Ale jak se vyplnila myšlénka naznačená? Ta, jak každý sám se přesvědčiti může, nedobře se zdařila, neboť nejen že často jako dříve čísti musíme nářky, že to neb ono dílo skutečně cenné hyne a pro nedostatek odběratelů vyjíti nemůže, nýbrž i pozorovati můžeme, že ještě dále, ano čím dále tím více zkvétá rozličné bejlí bezcenné, které málo svědčí o čtenářích vzdělaných a vkusu vytříbeném. Kde hledati příčinu toho nezdaru naší naděje? Jednou z hlavních příčin zdá se nám býti neznalosť umění na světě nejrozšířenějšího, totiž umění čísti, a tento nedostatek nejvíce cítiti jest u studujících. Studující naši i dnes jsou nejhorlivějšími podporovateli literatury, kupují knihy jak o závod, zvláště reklamou hodně vykřičené, čtou také hltavě spisy rozličného odboru, ale též rozličné ceny. Však právě tato ukvapenosť v koupi knih, nerozvážitosť při čtení působí, že mnozí místo užitku škodu, zkázu moralní i tělesnou zmalátnělosť odnášejí. Studentstvu našemu na velmi mnohých místech schází pravý vůdce, pravý učitel umění čtenářského. V tomto spisku zkušený paedagog polský, bystrý pozorovatel mládeže studující podal několik rad a otcovských pokynův o čtení knih, které uskutečněny zajisté pravý a veliký užitek u mládeže by přinesly. Proto s radostí jsme se podjali práce, abychom i našemu studentstvu spisek ten přístupným učinili. Kéž nahradí pravého vůdce a učitele četby!

Překladatel.

Jestli co ve světě, co by bylo v úzkém spojení s osudy národů, co by velikou působilo starosť společnostem jakož i jednotlivcům, a co by záhubu příštího pokolení zadržeti nebo přispíšiti mohlo, jest zajisté výchov dítek, který jest jednou z hlavních příčin pokroku národův aneb jich úpadku.
X. D. Fraysinous.

Že knihy a spisy mocně, ano podivuhodně působí na mysl i srdce člověka, nikdo dnes nepochybuje. Proto též knihy a spisy vůbec, jež některá rodina čítá, zjevují nám její vzdělání i náklonnosti. Znáši knihy, které se v tom onom domě čtou, znáš i ducha, jenž dům onen oživuje. Zkušenosť učí, že dobrá kniha jest tichým missionářem, který častokráte obrací celé rodiny. Ješitný a vášnivý člověk přečítá v knize pravdu, které by jinak ani nevyslechl ani nepřijal. Se svárlivcem zpupným, drzým a ošemetným nikdo se nepustí v hádku; lehkomyslník a větroplach vzdaluje se vší vážné rozmluvy; a člověk, jehož veškerá činnosť směřuje jen k zisku materialnímu, jak zřídka hledá pokrmu ve svatyni boží! Avšak v nudě béře nejeden knihu do ruky, a neodneseli on z ní užitku, odnese ho druhý; jestliže ji odhodí pán, přečte ji sluha; nepřečteli jí dnes nikdo, přečte ji někdo zítra. Slovem, dobrá kniha jest kapital trvalý, i když její původce spočívá již v hrobě, ona působí ustavičně a jest neustálou modlitbou za duši svého původce.

Avšak poněvadž zlé má více přívržencův než dobré, nalézáme též více spisů zlých než dobrých. A pomocí spisů zlých tlačí se bohužel zlo nejen do salonův ale i do dílen řemeslnických, nejen do srdce mládeže nýbrž i lidí dospělých. Zlý nedá se prositi, chodí bez únavy, přijme na sebe podobu dojemnou

a dovede s trpělivostí obdivnou i nejdivnější vrtochy lidí snášeti. Proto též povinností dobrých jest, sledovati zlé krok za krokem, ničiti jich šalbu, ukazovati pravou podobu zla a meze klásti nákaze. Mějmež vždy na paměti, co často řečeno: »Když vlasť v nebezpečenství, každý občan jest obrancem.« Když tedy proti náboženství četní povstávají nepřátelé, každý křesťan má býti apoštolem, každý volej s prorokem: »Pane, povstali proti zákonu Tvému, pošlapali ho, chtěli ho zničiti, vypuditi ze světa, avšak nenávisť jeho nepřátel budiž měrou mé lásky k němu; proto že oni zničiti ho chtějí, tím mi dražším bude.« Zlí jsou horliví a neustávají ani chvilky ve práci své, působí novinami, vydávají četná díla zábavná, dosti často i vědecká, bádání rozličného směru, dějiny všeobecné, dějiny církevní, ve kterých otravu mravní, klam a bludy v nejpochlebnějším světle představiti umějí.

Prostředky obrany mají býti šlechetny a přiměřeny času i okolnostem. V tom jest nám učiti se od našich protivníkův a užívati zbraně, jakou proti nám válčí. Dnes jest čas četby, jak za starodávna byla doba řečnění. Vydávejme tedy díla náboženská, mravná, poučná a zároveň důkladná, a buďme jisti, že v krátké době u nás zaniknou spisy hanebné a škodlivé, že za krátko i u nás odeprou peníz na spisy bezbožné a krvavé romany, které bohužel již často s bolestí velikou vidíme v rukou mládeže; buďme pak jisti, že ztratí půvab spisy bez ducha, ironií času přesycené, že řidšími budou pamflety, nepřinášející písemnictví žádného užitku, že přestane divná nynější lhostejnosť při šíření zla. Pravil jsem divná! Či není věcí divnou a hluboké úvahy hodnou, že, ač tupíme bez výjimky toho, kdo sáhl na cizí majetek, byť i k tomu dohnán byl krutou okolností, teď zřídka se kdo ozývá, když spisovatel bezbožný vydírá ctnosť, nevinnosť aneb náboženství ze srdcí ještě nezkažených a otvírá širokou dráhu do propastí, zobecňuje ospravedlňování všech krádeží a nespravedlností! Ještě vinnějším prvého jest, kdo se vrhl na život bližního, ačkoliv zločin ten třeba spáchal v přenáhlení a na jedné oběti přestal. Neníli stejně, neníli více kárati spisovatele, který dlouho s chladnou krví namáhal se o svém zhoubném díle, a obarviv je nátěrem vědy a důmyslu, podal je jako sladký jed? Kdo dovede vyčísti oběti takového zlosynství? Vraždy sprosté jsou pomíjející, končí se obyčejně smrtí zločince; ale spisovatel bezbožný žíti přestal, a jeho zločin žije a zvětšuje se, nakažuje celé národy a šíří záhubu bez konce. Věc neméně podivná a pozoruhodná, že vloudíli se bludná nauka nebo zásada pohoršlivá v nějaký článek vědecký aneb spis vážný, pozná obyčejně hned každý znalec, že článek onen aneb spis jest nebezpečný a škodlivý. Když však se objeví spisovatel zajímavý, píšící slohem květnatým, který umí i nejzáhubnější zásady v dlouhé, zmotané, milostné sceny ukryti, stává se spis jeho po dlouhý čas knihou oblíbenou, o škodlivosti její již nikdo neví! Starší nalézají v ní občerstvení; mládeži jest jí čísti, aby — jak se praví — poznala život a nabyla dobrého tonu. »Mužové a ženy,« napsal kdosi nedávno, »pohlcují takové knihy, přizvukujíce hubitelům lidskosti a volajíce ve své zapomenutosti: Zde máš naše peníze, jen dodávej spisů takových; zůstaneme poddanými hanby, nechť máme syny bezbožné, ať hyne vlasť!« —

Smutné jsou zajisté skutky temnoty, avšak daleko zhoubnější jsou následky klamné osvěty. A jsouli zlé spisy škodlivy vůbec pro všecky, bez pochybnosti daleko větší neštěstí způsobují mládeži.

Upříti nelze, že jedním z nejdůležitějších prostředků vychovávacích jest četba knih. Dlouhé věky skládaly se na vědomosti, které dnes máme; dlouhé věky sbíraly námahy lidského rozumu a ovoce práce jeho zanechaly nám v rozličných knihách. Obmeziti tudíž vědy jen na školu, bylo by ukázati jen z daleka věc obdivnou a nedovoliti přístupu k ní. Školy samy i předměty v nich rozebírané nemohou býti jediným a dostatečným prostředkem k nabytí osvěty. Proto též důležitou povinností mladíkovou jest, vzdělávati se mimo školu čtením knih.

Ale nejen vzdělávati, nýbrž spíše zušlechťovati se má mladík vědami, jakož i četbou; neboť není jediné osvěta posledním cílem učení a ani býti nesmí. (P. d.)

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 7.

Václav Filípek.

Český humorista a vlastenec.

Obraz jeho působnosti a života líčí *Alois Mattuška.*

V.

(O.) Po roce 1848. stal se Filípek korrektorem v knihtiskárně Jeřábkově a spoluvydavatelem »Lumíra,« když redaktor jeho dosavadní, Mikovec, zemřel.

Že i dříve, ještě za živobytí Mikovcova, valně Filípek »Lumíru« prospíval, o tom svědčí následující slova Sabinova (ve »Světozoru« 1869.): »Za časův »Lumíra« po celou dobu trvání tohoto listu, v němžto za zlých časů Bachových se belletrističtí spisovatelé čeští jako v arše Noëmově ukryli, aby se národu síly literarní pro lepší dobu zachovaly, byl Filípek pravou rukou redaktorovou, opravoval veškeré rukopisy, sestavoval list a obstarával všechny drobné články, snášeje a překládaje s pilností obdivu hodnou.«

Úmrtí Mikovcovo oznámil Filípek obecenstvu českému zvláštním listem úmrtním tohoto obsahu: »Ferd. B. Mikovec, redaktor »Lumíra,« zemřel dne 22. září v 36 letech na vadu srdce. Pohřben bude na hřbitově Malo-Stranském. Přežalostnou tuto zprávu všem přátelům a ctitelům v Pánu zesnulého podává Václav Filípek, spoluredaktor »Lumíra.«

Hanuš velmi příznivě zmiňuje se o Filípkově redakci »Lumíra« slovy: »Es erschien in Prag auch eine neue wochenschrift »Lumír« genannt, welche neben ernsterer belletristik auch historisches und archäologisches, namentlich aber literaturhistorisches brachte und unter der redaktion des umsichtigen Mikovec und Filípek 1851 bis zum j. 1862 sich eines sehr grossen leserkreises erfreute.« — Redakce »Lumíra« nacházela se v Uršulinské ulici č. 140.

V. Filípek přijal však redakce ještě jiných časopisů na sebe. Tak ještě r. 1848., kdy zvolen byl J. K. Tyl na říšský sněm do Vídně za poslance v okresu unhošťském, v rodišti to svého otce, a odcházeje ku sněmování do sídelního města, odevzdal zatímné řízení svého »Pražského Posla,« v týdenník změněného, v pečlivé ruce přítele svého V. Filípka, přijal tento redakci, avšak změnil »Pražského Posla« v denník. Vycházel každý večer mimo neděli a svátek po půl archu ve velkosti 4°. Předplatné pro Prahu činilo měsíčně 60 kr. Tyl psal do »Pr. Posla« obšírné popularní zprávy o rokování sněmu, jakož i jiné články obsahu politického nebo jinak časového.

Spojení s Filípkem udržel Tyl na dále, i když Prahu na dobro opustil, odebrav se na pouť po venkově se svojí divadelní společností.

Tak roku 1854., když knihtiskárna

K. Jeřábkové a Matice česká chystala se vydati »Perly české« (redakcí Vrťátkovou), vidíme, kterak Filípek a Vrťátko vyzývají Tyla, aby do nich přispěl. Ale on nemaje kdy, nemohl vyhověti. Na vybídnutí však Filípkovo slíbil ochotně, že »co nejdříve něco zašle« a kterak ho to těší, že se na něj přece také vzpomnělo, také prý má už něco rozepsáno, i táže se, bylali by vhod povídka historická nebo moderní? I do »Lumíra« něco připraviti chtěl, kdyby se to přijalo. Filípek psal potom Tylovi do Jičína tento list:

Milý příteli!

Každý rukopis Váš bude vítaný. Co nejdříve budete moci, dopište, ať to jest jakkoliv veliké. Snad by ale bylo líp, kdybyste historickou povídku dopsal, ona moderní přijme se pak také. S historickou snad by to bylo na začátek jistější strany censury. Na počet archů se nevažte, ať je to třeba několik svazků. Prozatím ale hleďte třeba něco kratšího dohotovit, abyste s tím brzo hotov byl! Menší věci a vůbec journalistické články „Lumír“ přijme. Především ale tu povídku — do sbírky romanů, byť i nebyla příliš dlouhá, třeba jen několik tištěných archů. Vaší povídkou by se začátek učinil. — Slyšel jsem, že chcete s Prokopem se spolčit. Zdali pak to pravda? On prý se tak aspoň vyjádřil.

Pan Kober Vás srdečně pozdravuje; Váš dopis bude mu milý. Pište mu jen do domu paní Jeřábkové, kdežto expedice „Album“ jest!

Všecky Vás srdečně pozdravuju a Vaši brzkou odpověď — i snad s nějakým referatem o divadle, s nějakou jinou novinou do „Lumíra“ očekávaje,

zůstávám Váš vždy upřímný

V. Filípek.

Praha, 11. května 1854.

Avšak ani tu nemohl Tyl svému slibu dostáti, a to pro chorobu, jež jej tísniti počala.

Ostatně v témž desetiletí (1850. až 1860.) počala již smrť nelítostně kositi uprostřed Tylovy družiny.

Z »Palečkova trojlístku,« t. j. Hajniše, Rubeše a Filípka rozžehnal se se světem nejdříve Rubeš.

Jak již pověděno, přestal »Paleček« vycházeti r. 1847. následkem odchodu Rubešova z Prahy, když tento odebral se za syndika do Načeradce. Při uvedení nových úřadů dostal se však Rubeš z Načeradce do Kutné Hory jakožto c. k. soudní assistent, pak do Karlína, odtud konečně jakožto c. k. adjunkt do Skutče.

Nedlouho po odchodu svém z Prahy počal Rubeš churavěti, a to bylo příčinou nastavší teď netečnosti jeho vůči ruchu literarnímu. Hajniš, který napsal vzpomínku na přítele Rubeše, nadepsanou »Po deseti letech,« takto o chorobě jeho se zmiňuje: »Ubohý Rubeš! Kdyby si byl nějakého postavení v matičce Praze získal, snad by ještě mezi námi dlel a nebyl by trampotami, osamotnělostí a churavostí stižen, na venkově docela osaměl.«

Deset let po vydání prvního »Palečka« — r. 1851. — navštívil Hajniš Rubeše ve Skutči. »Srdce mne zabolelo,« dí on v téže vzpomínce, »když jsem přítele Rubeše očividně chřadnoucího a sklíčeného nalezl. On byl již tenkráte tak ochabl, že na domluvu četných přátel a lékařův ani na dovolenou, ani do Karlových Varů, jak mu pro jeho neduh radili, aby se starostem a trudnomyslnostem vymknul a trochu zotavil, odebrati se nechtěl. Bylo to po tolika letech bolestné shledání se drahým přítelem. Když jsem ze Skutče odjížděl, mimovolně mi při loučení se slze do očí vstoupily. Já mu tenkráte poslal dopis, který též v »Lumíru« byl otisknut a ve kterém jsem ho snažně žádal:

Příteli, slyš upřímného hlas,
jenž má o Tvé zdraví strachy,
vymkni se na krátký čas,
kancellářské setřes prachy,
v zdravý kraj se odeber;
až pak Karlovými Vary
mysl trudnou zotavíš,
dříve než se v život starý,
k práci staré dostavíš:

Pobuď trochu mezi svými,
vypusť milované rýmy,
vydej, prosím, staré hlasy,
které jsi nám dráhné časy,
ukrutníče, zadržel!

Avšak Rubeš zůstal ve Skutči a odpovědi ani nezaslal. Rok na to jsem se odstěhoval do Štýrského Hradce, a když jsem 13. srpna 1853. do úřadu přišel, ležel lístek poštou přišlý na mém stolku. Já jej otevřel a nalezl jsem v něm bez podpisu jen dvě slova: »Rubeš mrtev.«

Tolik o Rubešovi vypráví Hajniš. O pohřbu jeho pak dovídáme se zase od Filípka.[1])

Ku pohřbu Rubešově dne 12. srpna 1853. konanému shromáždilo se množství duchovních, úředníků, měšťanů, studentův a lidu obecného z dalekého okolí. Kondukt vedl děkan skutečský, Václav Bezděka, jemuž šest, dílem domácích, dílem přespolních duchovních přisluhovalo. Se zvláštní ochotou spěchal každý, bez rozdílu stavu, aby nesením rakve zvěčnělému poslední úctu prokázal; za tou příčinou často vystřídáno, tak že úředníci, měšťané, četníci, finanční stráž a studující ze Skutče a Chrasti střídavě rakev nesli.

Václav Filípek byl již toho času ženat, pojav za choť dne 28. září — v den svých jmenin — Annu Růžičkovu, dceru měšťana ve Zbraslavicích u Kutné Hory.[2])

Po celou dobu potom svého života bydlil Václav Filípek v Praze, v Týnské ulici č. 630. Touž dobou přebýval u nich synovec Filípkův Josef, jak patrno z listu jeho otce Františka, zaslaného jim z Veselí: »Přemilý bratře a paní švagrová! Velice jsme se ulekli, ale zas potěšili, že již tvá nemoc polepší (sic). Tůze se manželka má na Tebe těšila a my všichni. Žádáme Vás srdečně a prosíme a odesíláme Vám Josefa, abyste se ho zase ujali. Ve čtvrtek 28. dovedu ho do Tábora a 29. v pátek by tam přijel.« — Synovec Josef Filípek vystudoval v Praze, jsa stále bytem u svého strýce Václava Filípka v Týnské ulici.

Václav Filípek býval v písemném styku se mnohými vlastenci, jak i následující dopis vlastenecký, od jednoho věrného Čecha z Budyně jemu zaslaný, jest svědectvím a vrhá na dobu tehdejší dosti jasné světlo:

Srdečně milý příteli! Abych dokázal, že jsem ještě na své dobré známé, mezi kterými jsem často útěchnou hodinu přežil, nezapomněl a nezapomenu, dokud dýchat nepřestanu, tehdy obnovuji tímto listem srdečné přání k Vašemu svátku neboli jmenovinám. — Žehnej Vám Bůh každé Vaše podniknutí, uděliž Vám při tom stálého zdraví a spokojenosti ducha, tak abyste s veselou myslí každý den ráno žejdlík dobrého vína, odpoledne dva mázy piva píti mohl. Amen. — Také jsem zde uspořádal besedu, ale přimíchali se do toho Němci (Čechoněmci) a zbryndali to všecko, zaslal si jeden druhému návěští naším jménem (Einladung zur unterhaltung zur Bohemia. Das comité.), toto pozvání jistě někdo poslal naschvál k policejní direkci, a poněvadž žádná taková schůzka (ve velké místnosti) s politickým názvem a k tomu ještě bez povolení se netají, a Němci nám to záviděli, poněvadž sami žádnou takovou schůzku nemají, tak to bylo zapovězeno s tím doložením, „man möge sich künftig eines poëtischen namens bedienen," tedy dobrá, však my se na to vyspíme a Němcům něco okážeme. Hrálo, zpívalo a deklamovalo se při tom; já tam měl svoje piano, to mně chtěli konfiskovat, a než Němci přišli se bavit, bylo pryč. — Můj kvintett pozůstával ze čtyř různých Čechů: Železný rodem z Kutné Hory, Kroupa z Pelhřimova, Šťastný z Král. Hradce a Řeřicha z Tábora. Všichni čtyři jsou koncepisti od místodržitelství, to chodíme každý druhý den do promontourského pivovaru k českému Svídkovi jménem Masař, jeli pak to pravé české jméno! — Všichni čtyři výše jmenovaní jakožto vlastenci, třeba neznámí osobně, ale známí skrze mé popsání a z „Lumíra," nechají Vás též pozdravovati a vše dobré přáti. Buďte tak laskav a pište mně brzo dle možnosti času, sdělte mně hodně

[1]) Filípek sepsal životopis Rubešův jakožto úvod ke IV. dílu „Spisů Fr. Jar. Rubeše."

[2]) Dítek neměli žádných.

mnoho novin, ať se mám čím bavit, já Vám budu moci později' stranu mého přesazení také ještě něco psát. — Tedy s Bohem, drahý vlastenče, já Vás též i nejmilejší Vaši choť pozdravuji a líbám, zůstávaje nerozdílný přítel Václav Mrázek, u c. k. oučtárny v Budyni. — Dodatek. Také zde máme „Lumíra" a pražské české noviny, slovanské noviny jsou zde šestery k dostání. Kdo chce zábavné noviny číst, ten se musí učit srbsky."

Sotva že uplynula tři léta po smrti Rubešově, opustil přátely své i J. K. Tyl r. 1856. v Plzni, kdež byl dlel se společností.

V tomto neštěstí pro rodinu Tylovu pomohl jí nejvíce I. L. Kober, který dopisem ze dne 1. února 1857. vdově Tylově do Pisku zaslaným nabídl se, že vydá spisy Tylovy. Paní Tylová a její otec Karel Forchheim, spoluporučník dětí Tylových, dohodli se s nakladatelem o podmínky v ten rozum, že vydáno bude nejméně 12 sešitů po 6 arších, za každý sešit pak ustanoven honorar 20 zl. stříbra. Polovici honoraru měla dostati pí. Tylová, druhou polovici prof. Karlík v Plzni ve prospěch obou nejstarších synů Tylových.

Oznámení, že budou u Kobra vycházeti »Sebrané spisy Tylovy,« vzbudilo v národě radostný ohlas, neboť bylo to po dlouhém čase poprvé, co chystala se větší česká publikace belletristická. Podnikavý Kober oznámení spisů Tylových učinil zvláštním červeným písmem tištěnými plakáty s nápisem »Čechům.« Tehdy ovšem bylo to něco neobyčejného, že větší sbírka spisů také pro Čechy se vydává. Spisy Tylovými zahájil Kober svou blahodárnou činnosť jakožto nakladatel český.

Pořádání »Sebraných spisů Tylových« převzal Václav Filípek. Vydání bylo velmi úhledné, na ten čas v literatuře české nevídané. Spisy Tylovy, zejména v první době, byly jak na dračku. Nežli byl 12. sešit vydán, byly již prvé sešity rozebrány. Poslední sešit (54.) vyšel na jaře 1859. zároveň se životopisem Tylovým, od Filípka sepsaným, s podobiznou a se snímkem ručního listu, psaného v Domažlicích 19. dubna 1853., kdy Tyl pro Kobra chystal rukopisy.

I po prvotinách Tylových byly dosti veliké sháňky. Tak na př. Klicpera, bývalý učitel Tylův z let 1827.—1828. v Král. Hradci, u něhož Tyl i na prázdninách dlel, když choť Klicperova do Prahy se toho času odebrala, psal Filípkovi následující dopis: »Tyl družebnosti s hodnými spolužáky, opakování s menšími žáky a mnohým pracím prvotního básnění čas obětoval: proto přece však povinnostem školním, hlava jsa výtečná, vždycky s takovým výsledkem zadost učinil, že po oba roky mým tehdáž tak zvaným praemiantem byl. Roku 1828. skoro každý týden s novou básní českou se mi vytasil, mezi nimiž mnohá zdařilá byla. Obzvláště líbila se mi studentská, která mnoho rázu do sebe měla. Ze všech těchto prací jsem později ničeho ani nečetl ani neviděl. Kam to přišlo?«

Na otázku »Kam to přišlo?« odpověděl Filípek, že nepochybně na zmar, buď náhodou, nebo vlastní vůlí Tylovou.

Mezitím po celou tuto dobu v letech 1852.—1861. vydával Filípek též hojně rozšířený »Vlastenecký kalendář.«

Zároveň pak počal vydávati »Posla z Prahy,« k jehožto vydávání získal si povolení žádostí tohoto znění: »Nížepsaný úctivě žádá o povolení k vydávání politického listu v jazyce českém pod názvem »Posel z Prahy.« — Nížepsaný Václav Filípek zabývá se již dávno spisovatelstvím českým, přispíval původními pracemi a překlady do časopisů »Květy,« »Včela,« přeložil přes třicet kusů pro české divadlo, byl spoluvydavatelem popularního žertovného spisu »Paleček,« přeložil několik povídek pro mládež, vedl několik let »Pražského Posla« a pak »Svatováclavský kalendář,« rediguje již po 10 let

»Vlastenecký kalendář« a již po 10 roků jest hlavním spolupracovníkem v redakci časopisu »Lumíra.«

Teprve roku 1862. přestal »Pražský Posel« vycházeti, to z toho důvodu nejspíše, poněvadž počátkem roku 1863. jal se redigovati jiný politický denník (směru foederalistického) — »Pozor.«

»Pozor, nové občanské noviny« vydával před tím a řídil *V. Štulc.* Vycházel v Praze tiskem B. Stýbla, ve fol. od r. 1861. až do 21. prosince 1862., kdy vydávání jeho bylo zakázáno, načež od 10. února 1863. opět počal vycházeti vydavatelstvím a redakcí prof. *Jana Staňka.*

Od března 1863. stojí v čele listu tohoto jakožto odpovědný redaktor Václav Filípek, vydavatelem a vlastníkem pak jest prof. Staněk. »Pozor« vycházel každého všedního dne po archu za čtvrtletní předplatné 2 zl. 70 kr.

Avšak »Pozor« netěšil se dlouho pečlivé redakci Filípkově, neboť i toho zasáhla nemilostivá ruka bezohledné smrti.

Václav Filípek zemřel ještě téhož roku 1863. dne 27. května o 5. hod. odp. ve 52. roce věku svého na ochrnutí plic. Průvod pohřební, jenž vyšel v sobotu dne 30. května o $5^1/_2$. hodině večerní z Týnské ulice na Vyšehrad, vedl kan. *Vinařický.* Zádušní mši sv. za zesnulého sloužil Vinařický na Vyšehradě dne 1. června o 10. hod. dop. Hrob jeho, pamětní deskou bílou vyznačený, jest prvním z onoho pořadí rovů, ve kterých Škoda, Jablonský, Třebízský a jiní spisovatelé čeští odpočívají.

Václav Filípek zanechal po sobě tyto spisy:

Bayard, od Kotzebue (překlad v rukopise).

Eustachia, povídka pro mládež dospělejší, dle způsobu Karla Schmida zpracovaná r. 1837.

Josef Kaj. Tyl, jeho snažení a působení. Tiskem J. Pospíšila, r. 1859.

Kamenný obraz. Pravdivý příběh ze 17. stol., na jehožto památku obraz ten posud se spatřuje ve chrámě u sv. Jiří na hradě pražském. Nákl. vlastním, tiskem Spurného. 4. vydání.

Kazatel Wakefieldský. Přeložil r. 1842. (Posudek viz ve „Květech“ 1842, příl. XIV.)

Krakonoš a Nevlídník. Romantická báchorka ve 3 jedn. Pro české divadlo přeložil z Raymunda. Provozována byla na jevišti dne 9. dubna 1837. (Posudek viz ve „Květech“ 1837, 112.)

Láska vystěhovanců. Z Zschokke. Bibl. záb. čtení XIII.

Lev kurdistanský, dle Walter-Scottova romanu (rukopis).

Lichvář, záb. vypr.

Ludvík, malý vystěhovanec. Povídka pro dítky a jejich přátely. 1835.

Marnotratný syn, aneb Tři dnové ze života karbaníkova. Drama ve 3 odděl. s hudbou dle V. Ducange a L. Angeliho. Provozováno v Praze ponejprv 4. dubna 1836.

Oudolí almerianské. Povídka pro mládež dospělejší, volně zčeštěná. Nákladem M. Neureuttra. 1838.

Osiřelé kněžny, aneb Smrtící dar svatební.

Paleček, milovník žertu a pravdy. Nákladem J. Spurného, 1842.—1847.

Paličové, aneb Následkové karbanu a mocnosť lásky.

Paměti kocourkovské.

Pobřežné právo, činohra v 1 jedn. dle Kotzebue (rukopis).

Pokladnička, aneb Bohumír věrný a nevinný. Povídka pro mládež dospělejší. 1840 u B. Rohl.

Pražský Posel, polit. večerní list. Tiskem a nákladem Jeřábkové knihtiskárny. Do r. 1862.

Pozor, nové občanské noviny. Tiskem B. Stýbla, ve fol. 1861.—1863.

Pražský všeobecný domácí a hospodářský kalendář.

Prorokování osudu. Dle „La bonne aventure“ od Eug. Sue. U K. Jeřábkové, 1852.

Psaní z Islandu. Vojenské nehody pokojného. Kratochvilné čtení. U Jar. Pospíšila, 1841.

Smíření. Činohra ve 2 jedn. od E. Houwalda, 1837.

Turek na mostě pražském. Výpisy z některých dopisův a zápisů jeho. Tiskem K. Jeřábkové, 1851.

Vlastenecký kalendář na rok 1852.—1861. S připojením čtení rozmanitého od Filípka.

Výbor divadelních her zahraničných. Nákladem Kl. Pünera.

Zkouška ohněm. Veselohra v 1 jedn. od Kotzebue (rukopis).

Zajatý mezi Indiany. Dle Hornofa. U J. Pospíšila, 1860.

Posudky.

Vesna. Vyd. *Fr. Dlouhý.* (Č. d.)

Z příspěvků *A. J. Dubce* líbí se nám historický obrázek »Poslední cesta Methodějova« více, nežli jeho obrázek z hor »Silák,« ač zamlouvá se i tento svou znalostí pohorského lidu moravského, mezi nímž až posud dosti povah, na zevnějšek drsných, ale se srdcem hrdě šlechetným, poctivým, zlatým. V »Poslední cestě Methodějově« vidíme krásný rys světcovy povahy, nejen duševnímu, ale i tělesnému blahu a štěstí svého »dobrého lidu« všemožnou péči věnující, povahy, která neleká se obtíží ni nemilostí vyšších, jen aby jiné oblažila, mír a štěstí rozsévala. Jen ta mnohá úsloví a obraty, »tenhle« a »jářku,« jakož i slušný počet tří teček za sebou na konci vět i mezi větami, což všechno čtenáři mimodék Třebízského připomíná, nezamlouvají se nám nikterak. — Zdařilý jest časový obrázek »Boj o děti« od *Aleše Mrštíka.* — »Vyhraná pře,« arabeska *V. Vaňka,* jest hezká, humoristická na některých místech, ač obsahem dosti jednoduchá, celkem však zdařilá. — Milá a cenná kresba *Rudolfa Kronbauera* »Poslední jízda« zamlouvá se zvláště podařenou líčení starého panského kočího a pěknou, lahodnou, místy velmi uhlazenou dikcí. Příspěvky častější od řečeného spisovatele byly by »Vesně« jen ku prospěchu. — Podobně jímají *Ferd. Bednáře* »Černé tváře« svou pravdivou, soucit budící tragikou, jakouž poznáváme v životě horníků, zaměstnaných po celý život v uhelných dolech. Práce tohoto obsahu četli bychom s větší zálibou, nežli téhož spisovatele slabé básně. — »Čí vinou?« od *J. V. Bohuslava* jeví znalosť neutěšených našich společenských poměrů maloměstských. Obrázek jest psán zručně, dosti zajímavě, místy i satiricky. Pouze úplná netečnosť k obchodním záležitostem, jakou jeví Veverka, nepohodnuv se s manželkou pro návštěvy klepen přítelkyň, a úžasná lehkomyslnosť, s jakou přenechá veškeré řízení obchodní úplně neznámému mladému muži, s nímž se seznámil v Praze při sklenici piva, jehož přijme beze všeho rozmyslu za compagnona v obchodu, jemuž účtů po celý boží rok nereviduje, jest vskutku upřílišena. — »Cesty života« od *X. Čekala* jsou charakteristickou kresbou doby. Koketnosť dívky, krásné, jako »vtělený anděl,« duchem však pravšední, dívky, která chce vždy novými a novými zbožňovately býti bavena, zmalátnělosť a resignace líná, s jakou se oddá mladý, nadějný muž nečinnému životu proto, že byl od dívky zamítnut, praktičnosť i v — lásce, když druhý, zprvu šťastný milenec řečené dívky, dostav přece na konec košem, odejde do světa, mysle si: »Pro jedno kvítí slunce nesvítí,« vyhledá, či lépe řečeno, domůže se pilí a vytrvalostí slušné existence, a zašle úplně lhostejně své první lásce snubní lístek s jinou — všechny tyto tři vlastnosti vidíme zde zobrazeny na třech celkem podařených typech. — *J. Kopáče-Pohorského* »Za padlou slávu« připomíná živě na Třebízského jak motivem, tak i provedením a úsečnou dikcí, která zaviňuje nejednu nejasnosť děje (scena u myslivny a vysvobození zajaté). Pomlček o třech bodech až nazbyt! Spisovatel horlí nemálo pro Husa a Žižku, což se u našich mladších některých spisovatelů samo sebou rozumí. V obrázku nacházíme i některé krásné sceny (v domácnosti Bořitově na př. život za večerů); vypravování jeví zručnosť a nadání. Jen více samostatnosti! — Zbývá nám ještě promluviti o nejdelší povídce původní »Růže z Jericha« od známého spisovatele *V. Řezníčka.* Podklad děje, tak rozsáhlého, jest velmi chudobný. Mladý manžel asi půl roku po svatbě odveden

násilím na vojnu, a mladá žena čeká doma rok, dva, tři a dále, až se jí manžel po letech teprve vrátí. Na dvoře mladých manželů roste keř růží z Jericha, jejž prý za dávných časů přinesl jeden z předků manželových až ze svaté země, kamž byl též násilím od mladé ženy z domu odveden, a po mnoha a mnoha letech teprv ku věrné ženě se vrátil s proutkem růže jerišské na helmici, z něhož vyrostl pak veliký, památný keř. Smutek osiřelé ženy, rady a pomoc neznámé pocestné, kterou přijala Rozárka po manželově odchodu do domu, úklady uchazečův o ruku hezké, osiřelé manželky, trudný život Rozárčin, hocha, jenž se za nedlouho jí narodil a její pomocnice — to všechno předmětem nad míru rozvláčné povídky. Popisů mnoho, zajímavých, dojemných scen dosti — celkový dojem slabý. Nejzdařilejší jest šlechetná povaha pomocnice Veroniky; Rozárka jest osůbka zvláště ku konci slabá a kolísavá, která by jistě byla padla, nebyti Veroniky. O třetinu objem povídky zkrátiti, a povídce by se valně prospělo.

Přecházíme ku překladům. Méně jímavy a slabší jsou povídky: »Kradli zvony,« napsal *Ljubiša Št. M.,* přeložil ze srbštiny Jos. Koněrza, »Maša« od *M. A. Markovičové,* přel. z ruštiny P. Papáček, »Z dobrodružství Tom. Sawyerových« od *Marka Twaina,* přeložil z angl. Fr. Str., »V myslivně,« napsal *Alb. Wilczyński,* přel. A. J. Kroupa. Hezká jest a cenná povídka »Student,« napsal *M. Balucki,* přel. A. Schwab-Polabský. Nemálo vděčni jsme též E. Musilovi-Daňkovskému za překlad »Rodiny Michala Arouta« ze *Souvestreova* »Filosofa z podkroví.« Pan překladatel praví, že má již k tisku uchystaný celého tohoto díla překlad; těšíme se naň věru již napřed! Překladem »Starého sluhy« od *H. Sienkiewicze* zavděčil se velmi V. Vaněk čtenářům »Vesny.« Bezděky napadlo nás při čtení této povídky, v níž autor mluví s nevšední pietou též o náboženství katolickém, o kněžích a svátostech umírajících, že u nás by tak hned ani desátý ze slovutnějších našich povídkářův o těchto a podobných posv. věcech a výkonech nenapsal. A přece povídka Sienkiewiczova i přes to tak krásná, tak dojemná, tak humoristická zároveň, tak poetická a přirozená! (O. p.)

Dialektologie moravská. První díl. Nářečí slovenské, dolské, valašské a lašské. Sepsal *Frant. Bartoš.* V Brně. 1886. Str. 368.

Prameny dějepisné dosvědčují, že obyvatelstvo slovanské, usedlé v Čechách (a na Moravě) rozdrobeno bylo v různé kmeny, které druhdy i válečně se utkávaly. Pravdě podobno jest, že jakož lišily se jménem, tak i v jazyce jevila se rozdělenosť kmenová. Když pak prodlením doby kmen Čechů kol Vyšehradu rozložený nabyl politické nadvlády nade všemi ostatními kmeny, Praha povznesena byvši na středisko správy politické, jsouc sídlem knížecího dvoru i vyššího duchovenstva, přirozeným také stala se středem duševního života národního. Proto nelze, tuším, pochybovati o tom, že tam spadají též první počátkové písemnictví českého a že ti, kdož psali jazykem domácím, užívali jazyka v Praze obecného, totiž onoho, jímž mluvil kmen Čechův. A tak stalo se, že jazyk kmene usedlého v krajině pražské povznesen jest na jazyk spisovný, jejž pak osvojili si spisovatelé i z jiných krajů pochodící, kdežto mluva ostatních kmenů sklesla na dialekty neboli nářečí. Spisovný jazyk ovšem nezůstal netknut vlivem nářečí, »a tak se stalo, že nynější spisovný jazyk český se žádným obecným nářečím úplně nesouhlasí, nýbrž naproti všem jim jako jazyk z jejich středu vyrostlý, ale při tom uměle vypěstovaný se jeví.« A naopak jazyk spisovný tím, že četba vnikala do širších vrstev lidu najmě za dob Husových a bratrských (biblí), a od nedávna působením škol, ujímal se v mluvě obecné a neustává vytlačovati z ní rozdíly dialektické. Ale k úplné nivellisaci daleko ještě — ačli kdy se naplní — a jako všude jinde, tak ani u nás není ve skutečnosti jednotného jazyka českého, ale máme uměle vypěstovaný štěp jazyka spisovného, v památkách písemných uloženého, a množství nářečí, památek to původní kmenové rozrůzněnosti.

Již z toho poznati důležitosť zkoumání dialektických zvláště v jazykozpytě. Neboť bez důkladných prací dialektologických nelze přistoupiti ku hlavní a konečné úloze jazykozpytu českého — k sepsání totiž historické mluvnice jazyka českého, která by nám nakreslila úplný obraz niterného vývoje všeho jazyka

českého — ať pomlčíme o tom, jak neocenitelna pro jazykozpytce jsou nářečí, aspoň mnohá, starobylostí svých tvarů, hojností domácích slov, která ve spisovném jazyce buď se ani nevyskytují, nebo dávno již zanikla, skladbou duchem cizoty tolik neprosáklou a četnými úslovími, v nichž ráz národní nejjasněji probleskuje.

První obrátil pozornosť svou k nářečím českým *A. V. Šembera.*[1]) Podal zprávu netoliko o domácím podřečí svém v monografii o Vys. Mýtě, ale sbíral po mnoho let za pomoci jiných látku k »Základům dialektologie československé,« které na mnohé naléhání vydal r. 1864. ve Vídni. Šembera vykonal dílem tím, co bylo možno vykonati tomu, kdo sám z bezprostředního poslechu nepoznal mluvy lidové, ale odkázán byl na kusé zprávy více méně ochotných a věci znalých zpravodajů. Té zásluhy však nikdo mu nepopře, že razil dráhu dalším pracím dialektologickým. — Zatím v »Musejníku« z r. 1863. *J. Jirečelk* uveřejnil rozpravu: »Podřečí východních Čech,« předeslav jí důkladnou předmluvu o důležitosti dialektologického badání. Za jeho příkladem rok na to v témže časopise *J. Kouble* pojednal o »Podřečí severních Čech.« Vzorný obraz doudlebského nářečí sestavil *V. Kotsmích.*

Než ruch dialektologický brzo utuchl, ba ani sl. sbor pro řeč a literaturu českou, jenž vyzval v instrukci údům dopisujícím dané: »aby rozličné odchylky od jazyka spisovného a vůbec vše, čehož k vypracování idiotika českého potřebí jest,« sbírali a sl. sboru zasýlali, posud nic na světlo nevynesl z materialu snad nastřádaného.[2])

Zanedbanému takto poli dialektologie dostalo se bedlivého vzdělavatele, aspoň co se týče Moravy a Slezska, vynikajících nad Čechy zachovalostí nářečí, ve *Frant. Bartošovi.* Studovati duchovní život našeho lidu a tudíž i jazyka jeho počal nejprve v rodišti svém a jeho nejbližším okolí, z čehož vyrostly obrazy národopisné, ukládané v »Čas. M. M.,« kdež r. 1878. vylíčeno zlínské různořečí. Po té zahořev touhou, jak sám dí, prozkoumati znenáhla celou naši Moravu i bratrské Slezsko, zachytiti zbývající ještě rysy původní podoby našeho lidu a spojiti je v celkovitý obraz, než by vše nivellisující duch naší doby zatemnil a zcela vyhladil, putoval dědinu od dědiny, sbíraje nejen material dialektický, nýbrž i ostatní plody ducha národního.[1]) Výsledky pozorování dialektologického vydal v díle uvedeném, jehož první svazek před námi leží.

Bartošově »Dialektologii moravské« dlužno vzdáti všechnu chválu, neboť předčí a zastiňuje jak důkladností, tak obsáhlostí vše, co u nás v oboru tom posud vykonáno bylo.

Práce dialektologova béře se dvojím směrem: sbírati a pořádati material. Spis. v obojí příčině vykonal úkol svůj co nejvzorněji. Vyvážiľ látku zajisté co nejúplněji. Sám ovšem přiznává, že spisem jeho není vyčerpáno všechno, ale toho ani nelze vykonati dialektologovi, jenž neobmezuje se na seznání jednoho toliko nářečí, než více jich v obor zkoumání svého zahrnuje. Úplně a dokonale pozná jisté nářečí, kdo v krajině oné se zrodiv a mluvu lidu takořka s mlékem mateřským vssáv, později opět a opět s lidem se stýká. Toho také Bartoš dovedl, a proto asi různořečí zlínské v čelo postavil spisu svého. Ale rovněž při ostatních nářečích sotva pominut některý význačný rys. — Za zvláštní a ne dosti ocenitelnou zásluhu Bartošovu dlužno vytknouti, že neobmezil se v pozorování svém na hláskovou a tvorovou stránku dialektů, jak u nás posud z pravidla ve všech podobných pracích se dálo, — a snad také ještě na slovník, ale že v to pojal i skladbu, že sebral velezajímavou látku slovnou pro náuku o tvoření slov, a nad jiné, že přidal slovník věcný — v tomto díle ještě neukončený —, kde shrnul všechno to bohatství slovné, lidem naším vytvořené na pojmenovanou věcí souvisejících s hospodářstvím, a pak takové útvary slovné a slohové, které nemalé jsou důležitosti, běžíli o poznání povahy

[1]) Zprávy sice zajímavé, ale jen nahodilé o mluvě lidu českého a moravského, odchylné od tehdejšího jazyka spisovného podal *J. Blahoslav* v Grammatice české (dokonané r. 1571., vydané r. 1857.).

[2]) S větším, tušíme, zdarem práce té podjati by se mohl filologický seminář slov. v Praze, kdyby poskytoval členům svým stipendia potřebná.

[1]) Sebrané jeho rozpravy národopisné vyšly o sobě pod názvem: „Lid a národ“ v Mor. bibl. díla V. a XVI.

národní. — Dílo Bartošovo vysvědčuje, že nešetřeno námahy ani píle, aby přesně byly označeny hranice a vymezeno bylo pole jednotlivých nářečí, vyloženy byly i nejjemnější odstíny a úchylky, v jednom a tomtéž nářečí se vyskytující — a s takovými potkáváme se téměř ob dědinu. — Toť práce obrovská, provedená po všech nivách moravských a slezských. toť trnitá dialektologova pouť sběratelská, spojená netoliko s hmotnými oběťmi a obtížemi osobními, než i s jinými a onakými překážkami, vzcházejícími z ostýchavosti a nedůvěry lidu.

Stejné chvály nelze ani odepříti přehlednému a vědecky soustavnému uspořádání nakupené látky, čehož by podotýkati ostatně nebylo třeba při spisovateli tak osvědčeném v pracích mluvnických.

Prof. Bartoš vydal již četnou řadu děl, jimiž osvědčil nevšední píli a vytříbený úsudek vědecký a vkus aesthetický. Dialektologii moravskou podal nad to skvělý důkaz o řídké a nezištné obětovnosti — neboť jinde podnikají se takové práce jen za hojné podpory bohatě nadaných akademií. *K. A. Š.*

Stručný všeobecný slovník věcný (Malý slovník náučný). Redaktor *J. Malý*. (O.)

Alois Jirásek nerediguje, jak udáno na str. 124. dílu VIII. v sešitě, vydaném koncem roku 1882., „Ottovy Laciné knihovny národní," nýbrž rediguje ji Otakar Mokrý, a to již od počátku roku 1881. *Josefa Peddlova* sepsala povídku „Serafka" se jménem „Dobrovlastka," a nikoli se svým jménem klášterním „Marie Antonie," jak mylně udáno na str. 291. dílu V. Tamž udáno mylně, že její „Chlebové posvátní" vydáni roku 1830.; vydáni r. 1820. a podruhé r. 1826. *Josef Miloslav Rautenkranz* jest nazván na str. 79. dílu VI. chybně „Josef Frant." *Dominik Alois Špachta* nevydal své mluvnice polské r. 1855., nýbrž r. 1836.—1837. a r. 1850. (Vydání po jeho smrti neuvádím.) O *Karlu Amerlingovi* (I. 138.) není řečeno, kde žil a čím byl. U *Ad. Heyduka* není zmínka o jeho sbírce básní z r. 1865. U *Václava Beneše-Třebízského* (VIII. 22.) není uveden na př. ani „Stadický král," „Martin Puškar" a mnohé jiné o sobě vydané práce. Že by byl *Jaroslav Vrchlický* (VIII. 47.) nejplodnějším básníkem, nesoudím, vzpomenuli si na Heyduka, kterýž, ačkoli jakožto professor velice jest zaměstnán, přece takořka do všech časopisů českých, i sebe nepatrnějších, hojně přispívá. U *Jana Svat. Presla* (V. 554.) není uvedeno, kdy a kde zemřel. U *Kuzmanyho* (IV. 427.) není připomenut jeho překlad Homerovy Iliady. Při *Zelenohorském rukopise* (VII. 638.) není zmínky o sporu ve příčině jeho pravosti z let 1878.—1880. O *Gust. Eimovi* (VIII. 64.) není pověděno, kde se narodil. U *Sofie Podlipské* (V. 420.) není jmenován ani jeden její roman. U *Jiřího Stankovského* (VI. 736.) není udáno, kde zemřel. U *Hynka Jar. Mejsnara* (VIII. 187.) mimo jeho překlady básní Homerových o nižádném spise jeho není ani řeči. *Frant. Bayer* (VIII. 21.) jest uveden ještě učitelem v Hlinsku, on však od té doby pobyl již na několika místech jiných a nyní jest od mnoha již let učitelem v Jeříně u Měřína na Moravě. O *Václavu Kalbáčovi* (VIII. 816.) není řečeno, čím jest a kde žije. Podobně o *Vilému Matzkovi* (VIII. 848.) není připomenuto, žijeli či zemřel. *Koubkovy* spisy (IV. 371.) vyšly v letech 1857.—1859., nikoli, jak udáno, v letech 1858.—1859. *Květy* (VIII. 504.) zvány prý „Květy české" od r. 1834. až do r. 1842. a teprve prý potom „Květy," avšak s názvem „Květy české" vyšel pouze ročník 1834., další pak ročníky všechny mají název pouze „Květy." *Karel Šimon Machdček* (IV. 604.) nezemřel v Jičíně, nýbrž, jak zaznamenáno jest ve „Květech," r. 1846.[1]) na str. 480., v Praze a pochován na hřbitově olšanském. *Dominik Frant. Kynský* (IV. 434.) nezhynul rukou zákeřnickou, nýbrž pádem; viz o tom v Rybičkově spise „Přední křisitelé národu českého" na str. 221. *Karel Adámek* redigoval prý kalendář „Lípu československou," a to dle str. 23. dílu I. v letech 1861.—1864., dle str. 5. dílu VIII. v letech 1861.—1863.; avšak název byl „Lípa českomoravská," byl vydán na r. 1862., 1863. a 1864., a ročník I. a II. sestavil Adámek, ročník III. pak společně s Prokopem Chocholouškem. *Josef Auštecký* (I. 325.) redigoval „Besedu učitelskou" od jejího vzniku 1860., časopis tento začato však vydávati teprve 9. července 1869. *Josef Množislav Bačkora* (I. 342.) vydal prý překlad „romanu" — na překladě Bačkorově jest zván „povídkou" — r. 1842., byl však vydán již r. 1841., a jeho „První dobytí Sibíře" nezůstalo v rukopise, jak tamže jest udáno, nýbrž vyšlo tiskem již r. 1861. Že *Ignác Hdjek* (III. 427.) zemřel, není připomenuto, ačkoli zemřel již r. 1839. *Fr. Klácel* (IV. 291.) nevydal „Feriny Lišáka" r. 1848., nýbrž r. 1845.

Mimo to někteří z důležitějších spisovatelů českých chybí, jako na př.: Pavel Albieri (Mucek), Václav Kolda Malínský (Lacina), Řezníček, Vlad. Šťastný, Františka Stránecká, Jan Havelka, Edv. Jelínek, Vincenc Prasek, Jan Nečas, J. V. Prášek, B. Studničková, Karel Vorovka, Vojtěch Pakosta, a jiní zase nejsou po zásluze oceněni nebo souměrně probráni, zaujímajíce mnohdy, ačkoli jsou celkem nepatrni, značně více místa ve slovníku, nežli jiní poměrně důležitější.

Z vad, které nedotýkají se českého písemnictví, namanuly se mi také některé. Takž oblíbenému romanopisci francouzskému *J. Verneovi* (VII. 388.) věnováno všeho všudy 6 kratičkých řádek; aspoň jména nejlepších jeho romanů bylo připojiti. U Záhřebu (VII. 607.) není zmínky o zemětřesení z r. 1881. Nemilá chyba tisková, vzadu neopravená, jest „Anakreon básník staročeský" (I. 151.). Na str. 252. dílu IV. stojí „Karlovy lázně" v. „Lázně Karlovy," avšak článku „Lázně Karlovy" ve slovníku není! Vlach *Ricciolo*, lunograf bonnonský, za jehožto návrhem r. 1651. zavedeno jest klásti letopočet před Kristem a po Kristu, není uveden. Město Slaný (VIII. 308.) nemá nižšího gymnasia, nýbrž vyšší. Umělec *Antonín Lhota* (IV.

[1]) Ročník ten redigoval Malý, a zde sám pochybil proti zprávě v něm obsažené!

507.) nenarodil se r. 1814., nýbrž 3. ledna 1812., jak opravuje P. M. Veselský v „Horníku," r. 1882., č. 14.

Jak zběžně slovník Malého jest sestavován, dokazuje na př. poznámka na str. 571. dílu VIII., kde psáno „Petrů Václav... nar. 1841. v Klenovicích (kterých?), jest...," a na str. 837. téhož dílu, kde psáno „Krška Josef nar. 9. bř. 1821. v Újezdě (kterém?)..." Což p. Malý nemohl dopsati p. řediteli Petrovi do Pelhřimova a p. děkanu Kršikovi do Heřmanova Městce, by mu oznámili, kde se narodili? Když u žijících takto psána jsou data životopisná, jak lze nadíti se, že p. Malý pátral po správném udaji při zemřelých, kde to mnohem nesnadnější jest? — Jiným důkazem podobné nedůkladnosti jest, že Alois Jirásek, ačkoli byl obsažen již v „Dodatku" k dílu V., dán opětně také do dodatku k dílu VI., a že u několika dosti vyniknuvších mužů řečeno: „Další data životopisná jsou nám neznáma" a pod.

Divně nesou se ve slovníku poznámky, jakou jest na př. na str. 259. dílu VIII. u *Riegra*, že jeho řečí „vyšel již třetí sešit," ježto poznámka taková stává se nepravdivou snad dříve ještě než obecenstvu dostane se do rukou; můžeť zatím vyjíti sešit čtvrtý atd. Podobného druhu jest poznámka u *Potěhníka* (VIII. 879.), že „v časopise „Naší mládeži" (1882. č. 8.) uveřejněn jeho životopis s podobiznou," poněvadž o životopisech důkladněji psaných a důležitějších mužů, nežli jest životopis Potěhníkův, není zmínky, že lze se jich tam a tam dočísti. Takováto důkladnosť jest ovšem také svědkem kvapné práce, ale p. Malý, dostávaje honorar celkem nepatrný, bedlivěji bohužel ani pracovati z příčin hmotných nemohl...

Také strannicky tu a tam p. Malý počínal si při spisovatelích českých, což jmenovitě zřejmo při Tylovi, o jehožto náklonnosti k divadlu zmiňuje se, jak již Eliška Krásnohorská připomenula v „Osvětě," r. 1878., na str. 95., vůbec způsobem, který jeví patrný úmysl, aspoň snížiti Tylovu neskonalou zásluhu o divadlo české.

Ku každému jednotlivému dílu byly přidávány zvláštní doplňky a opravy z písmen ve slovníku již obsažených, z čehož byl ten prospěch, že čtenáři nebylo čekati až na konec díla na zprávy o nějaké důležité změně nebo novém objevu v oboru dějin politických anebo kulturních. Že však jsou všechny tyto doplňky a opravy znova ještě jednou celé otištěny v díle VIII., nazvaném »Doplňky k celému dílu,« neschvaluji. Malý v »Doslově« k VII. dílu píše o tom: »Dodatky čím dále tím více vzrůstaly, ano starší jsou opět doplňovány novějšími, a tím způsobem počet jich dosti značně jest rozmnožen. Hledání však v sedmi rozličných dodatcích bylo by velmi nepohodlné, ať nedím přímo obtížné, pročež viděla se redakce pohnuta, všecky tyto dodatky k jednotlivým dílům shrnouti v jeden dodatečný díl VIII., který by vedlé všech platných článků předešlých dodatkův obsahoval i nové doplňky, jichžto shromáždil se nad očekávání hojný počet.« Ale k tomu by bylo dojista stačilo, kdyby byly bývaly v tomto díle vedlé nových doplňků, v dílech dřívějších neobsažených, uvedeny pouze názvy článkův oněch doplňkův a k tomu připojen díl a stránka, v němžto doplněk jest. Nač otiskovati doplňky dvakrát a plýtvati zbytečně papírem a černí tiskařskou? — A nejsou v dodatečném díle ještě jednou otištěny toliko doplňky z dílů dřívějších, také jest otištěno znova v něm na př. vše, co řečeno v díle VII. o Wiesnerovi, a to proto, že v díle VII. uveden jest omylem pod Wiese! Podobně, a k tomu ještě v samém již díle VIII. jsou dva totožné články o Homerově reku Odysseovi, a to jednou pod »Ulysses« na str. 371. a podruhé pod »Odysseus« na str. 554.!

Ještě však více, nežli v díle VIII., plýtváno papírem a černí tiskařskou v díle IX., který vůbec úplně jest zbytečným; obsahujeť »Abecední seznam článků,« totiž abecedně seřaděné názvy (hesla) článkův, ale vždyť přece již i v dílech samých články seřaděny jsou abecedně! Kromě toho tento díl IX. proti dílům ostatním vypadl tak nepoměrně slabým, že již ani z této prosté příčiny vnější nijak nehodí se k nim.

Zakončuje úvahu svou, připomínám ještě jedenkráte, že nemíním učiněnými výtkami »Slovníku« škoditi, ba právě naopak doporučuji jej s dobrým svědomím každému, kdo přeje si míti vhodnou, stručnou příruční pomůcku, která by jej poučovala o všech oborech lidského vědění. *Dr. Frant. Bačkovský.*

Základové konkretné logiky. (Třídění a soustava věd.) Napsal *T. G. Masaryk*, prof. filos. při univ. pražské. V Praze. 1885. Str. XI. 200.

Motto: Non in dialectica complacuit Deo salvum facere populum suum. Sv. Ambrož.

Do filosofické literatury naší, odkájené dosud pouze filosofií německou, vchází spisy Masarykovými, zvláště rozhodně pak tímto, jiný, novější směr, empirismus totiž anglický, klonící se v jistých zástupcích (na př. *Herbertu Spencerovi*) k positivismu francouzskému, dobývající sobě též v Německu (*Laas* a j.) znenáhla přijetí. O směrech těch nelze se tuto rozepisovati:

nepřátelé jejich kladou je ve blízkou příbuznosť s materialismem a hrubým sensualismem, kdežto zástupcové jejich »vědu,« »vědeckosť,« »exaktnosť« — uvádím slova ta, za dnů těchto stále u nás jmenovaná, beze vší narážky na spisovatele knihy naší — jediné sobě přivlastňují. Že Masaryk směry ty jen zase se svou zvláštní kritikou (str. 5. sl., 34. sl. a j.) přijímá, rozumí se u filosofa samo sebou, a byl by tudíž rozbor soustav těch, jež jako jiné ostanou »soustavami« na čas panujícími, také z té příčiny zde nemístný. A nad to spis sám, vykládaje zásady soustav těch rozhodující jen za příležitosti a jakoby mimochodem, nevyžaduje, aby mluvilo se o naukách těch jakožto soustavách.

Konkretná logika jest nám, zvyklým slýchati o logice formalné, snad i materialné atd., jméno poněkud neobvyklé; základ má ve třídění věd na abstraktné a konkretné: v oněch »poznáváme zákony spravující jednotliviny (= singularia), v konkretných skutečné jednotliviny samy (str. 14.), t. j. jednotliviny, v nichž ony zákony právě jakoby provedeny spatřujeme. Jestli tudíž úkolem logiky vůbec podávati pravidla, kterými mysl naše při přesném myšlení se řídí, tož logika konkretná jest souborem zákonů skutečného vědění lidského, dle nichž ono totiž se třídí, dle nichž jednotlivé tyto třídy vědění, t. j. vědy postupují a postupovati mají, jaký jest poměr jejich na vzájem. Rozdělení to patrně podstatou liší se od rozdělení obyčejného a zvláště v obnovené scholastice provedeného; ano, přesněji řečeno, logika konkretná vlastně počala tu teprve býti vědou jako vědou, ana logika »abstraktná« zahrnuje takořka vše, co se přiděluje v rozdělení obyčejném logice t. ř. formalné (o formách myšlení) a materialné (o zákonech myšlení) a noetice (o vzniku myšlení), kdežto rozsah látky věd jednotlivých, methoda, hodnota jejich a pod., co činí tato logika konkretná svým předmětem, vytýkána obyčejně jen jaksi mimochodem, buď úvodem ku spisům té které vědy (srv. na př. methodologické poznámky v úvodech jednotlivých spisův *Aristotelových*) anebo závěrkem k logice vůbec. Věc sama ovšem tím se nemění, každý vědecký spis soustavný až dosud poučuje nás v úvodě o důležitosti, methodě atd. své vědy, ale celek vědění logikou konkretnou rozhodně mnoho by získal: zdáť se alespoň nezbytnou podmínkou jednotného názoru světového, k němužto přece všeliké vědění jakkoli roztříštěné tíhne.

Takto zdá se věc tato formalnou, a jest jí také; avšak jako není formy bez látky jí sformované, tak není ani logiky jen formalné — aniž kdy bylo: a vytýkali se to přece některým soustavám, na př. aristotelismu a scholastice, tož zapomíná se, že ty rozličné formy a formule jen abstrakcí a se stálým zřetelem k myšlénkovému obsahu mohly povstati, ač tím nehájím výstředních hříček, pochybených však vlastně jen methodologicky. »Die logik ist die logik des erkennens und der wissenschaften, nicht aber die logik eines gegenstandslosen denkens... Die logik des erkennens ist daher zugleich die metaphysik der wissenschaften,« dí *Fr. Harms* (Die philos. in ihrer gesch. I. 30.). Konkretné logiky týká se to tím více, čím hlouběji sestupuje ku vědám jednotlivým; chtějíc býti »tříděním věd,« nutně je musí znáti, a sice každou z nich znáti znalostí odbornou. Již v tom vězí nemalé nebezpečí ukvapených soustav, ukvapeného spovšechňování, t. j. nebezpečí, že opět rozhodovati bude »stanovisko« o té oné vědě, jak dosud, a to ne o formalné pouze stránce její, anoť to nemožno, nýbrž i o myšlénkovém obsahu. Jinou obavu namítá konkretná logika samým původem svým. *Comte* zajisté, jenžto věc nejrozhodněji vytknul a ustanovil, vyšel odtud, že popřel veškero poznání, jež by sahalo dále než naše zkušenosť a vnímavosť. Jen skutky zkušenosti, a sice jen pokud jakožto předmět s námi, jakožto podmětem, takto jsou ve vzájemném vztahu (»correlativismus«), jen to jest předmětem možného poznání. V tom záleží »positivismus,« »filosofie positivná« (philosophie positive), nová a jediná pravá, přišedší teprve nyní po názoru theologickém a později metafysickém. Tato filosofie positivná zná jen — dle posledního útvaru — šestero věd: mathematiku, astronomii, fysiku, lučbu, biologii, sociologii. Nahoře podotčeno, že třídění jest úkon formalný,

ač ovšem se zřetelem k látce, k obsahu. Výlučností však, s jakou Comte svou stupnici věd stanoví, přestává již věc býti formalná, any vědy duchové jsou z vědy vyloučeny anebo stěsnány v sociologii, pokud nevzdorují snaze vyložiti zákony jejich skutkem dějinným, dějinným vývojem. P. spis. toho »positivistického stanoviska nesdílí« (str. 165.); také ve třídění věd jen z části následuje genialního (str. 132.) vzoru svého, an základ třídění jeho sice přijímá, avšak stupnici doplňuje[1]) a vše shrnuje ve »Filosofii (= metafysika) jakožto scientia generalis« (ku str. 17.), kterážto »filosofie jest vedlé věd specialných vědou všeobecnou, jest jednotným názorem o světě vědeckým, theoretickým a praktickým: filosofie vědecká je všeobecným vzděláním vědeckým« (str. 166.), »nesmí býti vědou nad vědami, ale vědou ze věd« (str. 186.). Avšak doplňky ty nezdají se býti všude beze všeho násilí vzhledem k osnově původní, a ty stálé zmínky o mythu a mythickosti dřívější vědy naproti vědeckosti nové vzbudí zajisté nedůvěru k vědeckosti té, poněvadž frasí těch najdeme obyčejně nejvíce tam, kde mythos a nevědecký domysl bují nejkrásněji, tak že slova »exaktnosť« a pod. právě tou třídou »vědců« jsou discreditována. V duchovědách, o kterých spis ku konci pojednává, jest věc nejnápadnější. (O. p.)

Obrazy z paedagogické cesty, vykonané roku 1883. Sepsal *L. Pek.* V Praze, nákladem vlastním.

Místo daremných ovací a okamžitých slavností příznivci pravé humanity založili u Prahy Bolzanův sirotčinec v Libni na památku svatby vznešených snoubenců. Spisovatel této knihy jest ředitelem ústavu toho pro spustlou mládež. Aby dobře mohl působiti na svém učelišti, procestoval mnoho podobných blahodárných ústavův, a zkušenosti nabyté na cestě té podává české veřejnosti s tou nadějí, »že přispěje k rozšíření pravého náhledu o nové této instituci v Čechách.« Za týmž účelem pořádá zajímavé přednášky (jako v Plzni).

Spis počíná družnou Moravou, kde dvé podobných ústavův, u Brna a ve Zhořelicích. Odtud cestuje do Berlína, Štětína a Hamburku, kde prohlíží sirotčinec, školu při městském chudobinci, kárnou školu, Magdalenenstift, ústav Pestalozziho, pro propuštěné kárance a jiné. Dále cestuje do Altony, Brém, Altenzelle, Hannoveru, kde popisuje ústavy Pestalozzův a Štěpánský, do Brunšviku, na Harz, Quedlinburku, Erfurtu, Výmaru, Lipska, Drážďan a odtud se vrací do »Českého ráje« na Polabí.

Důkladně popsán ústav »Rauhes Haus« se svými odbočkami pensionátem, ústavem bratrským, který odchoval od r. 1834.—1879. celkem 435 mužův, a ochranovnou.

Dílo to je nejenom popisem dotčených ústavů, jich zařízení, stanov, kritickým probráním dobrých i špatných stránek, ale zároveň zábavným cestopisem. Tu a tam dotýká se předností i špatností, provází řádky své pravým »cestovním« humorem a živě vzpomíná v daleké cizině vlasti své. Dílo to svědčí o bohatých studiích a doporučí ředitele prvého českého sirotčince pro spustlou mládež v Libni výborně. Čistý výnos věnován dotčenému ústavu. Kniha opatřena obrazem ústavu »Rauhes Haus« v Hornu u Hamburku. *ad.*

Záhady dějepisné. Rozlušťuje *Fr. V. Sasinek.* Sešit I. Historicko-etymologické pokusy. V Praze. 1886.

Zasloužilý spisovatel Fr. Sasinek ve všech svých spisech snaží se dovozovati, že Slované od pravěku byli usazeni ve vlastech našich i po nynějším téměř celém Německu, že kultura slovanská starší jest německé atd., a tím způsobem s některými jinými historiky a archaeology chce na zcela nových základech zbudovati dějepis střední Evropy.

Za touto snahou nese se i nejnovější Sasinkův spisek: »Historicko-etymologické pokusy.« Jest to snaha ovšem vlastenecká, avšak vždycky i tuto zajisté slušno dbáti jistých mezí, a nesouditi nikdy toliko podlé zdání, neboť zdání mnohdy klame a zavádí do bludišť ne-

[1]) Třídění p. M. jest (vědy totiž abstraktné, s nimiž konkretné spadají pod vědy theoretické, družící se ku vědám praktickým): 1. Arithmetika (mathematika prostá). 2. Mechanika. Fysika. Chemie. 3. Biologie. 4. Psychologie (k níž praktickou vědou jest m. j. ethika). Sociologie. 5. Jazykověda. 6. Aesthetika. 7. Abstraktná logika (jejíž družkou jest logika konkretná).

bezpečných. Tím více pak třeba jest opatrnosti při dějepisu; tu bývá tendence kterákoli nejnebezpečnější.

Sasinek ve spisku tomto hledí především k tomu, aby objasnil starou historii slovanskou pomocí etymologie. Etymologie jeho však spočívá na základech velice vratkých. Posuď, laskavý čtenáři, sám: Slovo »Čech« vykládá Sasinek takto: Češi jsou tolik co Boji, Bojci, Vojci od slovesa bojovati, vojovati. Tak jako teď posud ústa lidu všelijak formují slova, činili bezpochyby i naši staří, a tak možno, že sobě i s tímto slovesem tak pohrávali: vojovati, vojáčiti, vojenštiti, vojenčiti, vojtěžiti, vojštěšiti a vojčešiti. Poněvadž souhlásky »š« a »ch« se zaměňují, měli bychom v posledním vojčešiti podstatné jméno Vojčeši neboli Voj-Češi nebo Boj-Češi, tak že z toho po zamlčení první syllaby zůstala zkrácenina: Češi.

Takovou etymologií dokázati možno všecko. — Mimoděk tu mi připadá na mysl, kterak kdosi také vykládal »etymologicky« jméno Bohemi, Böhmen takto: Naši předkové, jak známo, byli velice nábožní. Když se loučívali spolu, vždycky se loučili slovem »s Bohem.« Slýchávali však to Němci, kteří nevěděli doposud, jak svým sousedům říkati, a hle, z toho slyšeného slova »s Bohem,« je pojmenovali Bohemi, Böhmen. A zase naopak, do českých niv když vpádem nějakým se prodrali Němci, pobírali tu kde co mohli, a jeden na druhého pokřikoval jen »nem' es.« Češi tomu nerozuměli, ale od toho slova si je přece pojmenovali »Němci.« —

Dále podle Sasinka Quadi = Vadi = Považci, t. j. obyvatelé podél Váhu. Vltava jest tolik co Vlntava, buď od vlna a tavati neboli taviti, anebo — což pravděpodobnějším — od vlniti. Labe jest tolik co »žlabie« neboli žlabiště řeky; pro snadnější vyslovení vynecháno bylo »ž« a zůstalo Labie. — Hercynský les jest prý vlastně horkynský les, od »horky« diminutiva z »hora.« — Jméno Venetů vyšlo buď z úst Římanů, tak že tito slovanské kramáře nazývali Venditores, Venumdatores, Vendatores, Vendae a pak dle toho i ostatní Slovany, anebo jméno to vzniklo na Baltě, a tu se mohlo vyprýštiti z úst Skandinávců, kteří ze Slo-vanů, Slovenů, a slo-venského jazyka odvrhnuvše první syllabu »slo,« utvořili sobě jména snadnějšího vyslovení: Vani, Waeni, Waenland, Veni, Vendi, vanský a venský jazyk. — Sclavini jest tolik co Sarmati. Tito jméno Sclavini dostali od Visly, kteráž u Jornandesa se píše Viscla. Obyvatelé »Visclae« jmenovali se »Visclavini,« a s odvržením prvé syllaby Sclavini; a toto jméno přeneseno bylo na Slovany celé Sarmacie, ba později vůbec na Slovany. Tato etymologie má pro náš dějepis cenu ohromnou!... — Tak i Syrm-ii nejsou nic jiného, než Syrm-atae = Sarmatae = Sclavini. — Germania vlastně prý by se měla psáti Gormania, t. j. země hornatá, a Gorman místo German = obyvatel hor. — Durynsko jest tolik co Dvorinsko atd.

Tyto ukázky stačí, tuším, na dotvrzenou, že spisek tento Sasinkův nelze po většině pokládati za nic jiného, nežli za hříčku, a že nemožno mu přisuzovati důležitosti, jakoby doba staroslovanská jím osvětlena byla. Neměl vůbec Sasinek, nejsa filologem, pouštěti se do úkolu, s nějž není. Nelze zajisté tak si pohrávati se slovy, jak Sasinek činí: buď slabiku odvrhne, anebo něco přidá, a ze zbytku soudí o původě slova. Dobrá vůle, třebas i z vlastenectví sebe horoucnějšího pocházela, nestačí.

Záhady dějepisné tedy, které Sasinek vysvětliti chtěl, tímto pokusem ovšem vysvětleny nebudou. Qui nimis probat, nihil probat! Než nikterak upírati nechceme, že ve spisku tom také mnohá slova jsou vysvětlena, a že odborník nalezne tam dosti pokynů, podlé nichž se říditi může. Z této příčiny odporučiti možno spisek Sasinkův. *J. Tenora.*

Zaváté listy. Básně *Adolfa Heyduka.* (Č. d.)

K této nejasnosti básní jakožto celků druží se nesrozumitelnosť jednotlivých sloh, na př. (str. 11.):

bych, tvář než strastmi zesiná mi chará
mně ze záhonku písní vzešla zdara (sic!),
již v blaho (sic!) skryl bych jediné své dítě.

Kde tu podmět, jak spojiti?

Str. 22.: Sloha 2. a 3. stala se nesrozumitelnou záměnou rodu středního zájmena za rod ženský.

Str. 62.: »... v ústret vyšly z knih«; kdo? přátelé, či květiny, o nichž obou první řádky jednají? — Jestliže míněny

květiny, čeinuž svědčí rod, je to obraz nepodařený: chodící květiny je něco absurdního, protipřirozeného. Míněnili přátelé, s jak genialní nedbalostí psáno »vyšly?« — Str. 122.:

> Ach, kdyby ucuchánо (prádélko)
> v té zprva bylo skrejší (sic!),
> již jasnějším by bylo
> nad slunce nejskvělejší (sic!).

Nepodotýkajíce ani toho, že na místě tom významu žádného nemají slova »v té zprva . . .,« myslíme, že nelze za opak zcuchanosti bráti jasnosť, skvělosť.

Jiná místa nejasná (78., 80., 82 [»nese« kdo?], atd.) probírati bylo by až zbytečno; čtenáři postačí tato.

Nejasnosť zavinily dále jednotlivé frase: hyperboly nemístné, nevhodná epitheta, zvláště časté spojení téhož substantiva s druhým substantivem k vůli obrazu.

Hyperbolou jsou i celé básně nejasny, jako »Varování« (15.), jež zaráží svou hyperbolickou naivností; počínať:

> Má síň tak zvučně hlasem Lidky zvoní,
> že stará lípa před okny se chvěje
> a holou hlavu na tabule kloní,
> by viděla . . .

Sem patří též zmíněná báseň »Fialky« (52.); básně dílu II. aspoň s polovice jsou ohromnou hyperbolou. Básník pořád umírá až stokrát za den u hraček Liduščiných (106.).

Ňadra básníkova — toť »prorva hor« (35.), vlasy — »závěj sněhu« (52.); v jeho »ňadru (sic!) se vichor žalu« zvedl, v oku »slz bouřný lijavec« atd. atd.

Slova ňadra — v naší sbírce nevšímáno si toho, že je to slovo pomnožné, a psáno brzy ňadro (asi 37krát), brzy ňádro (asi 17krát) — užívá Heyduk v přerůzných spojeních: ňadra Boubínu (19.), »ňádra mrakův« (26.), »ňádro luhu« (149.), »ňadro houští« (152.) a j. Považímeli, že všech básní jest 104, slovo pak ňadra přichází asi 54kráte, tedy průměrně v každé druhé básničce, nad to pak že skoro v témž počtu přicházejí synonyma hruď (na »keře hrudi« 107.), prsa atd., všímnemeli si dále, jakých obrazův užívá o dítěti (skvost, svět . . . přichází přečasto), — poznáme, jak chudý je slovník páně spisovatelův, zvláště co se týče obrazův. A mínilli poeta tím, že v knize jeho není »nic nového,« své obrazy, měl úplnou pravdu. Tak časté opakování týchž obratů, figur, stává se nechutným pipláním.

Toto hromadění hyperbol, tropův a nespojitých obrazů zavinilo, že četné básně jsou frasovité, povídavé, rozvláčné, ba prosaické. Povídavé a nepoetické básni »Papouškovi« (14.) neustoupí frasovitá píseň »Ven« (18.). Rozvláčností nad ně předčí »Dvojí květ« (24.), »Když se má dceruška naposled koupala« (54.), »Můj útulek« (60.) atd. Retorickou je na př. »Vážná práce« (28.) nebo »Ach, to by bylo nejlíp snad...« (138.). K nepoetičnosti básní »Trepky« (119.), »Tvé střevíčky« (126.) a j. dříve poukázáno. Prosaickosť ona skoro až v trivialnosť přechází, čehož důkazem na str. 68. sloha 2. »...vy již svá hrdla v zlatých límcích máte...,« na kritiky snad!?

Šablonovitostí vynikají některé básně II. oddílu: básník okolím svým jsa puzen k rozjímání, upadá do žalu. A jak jednotvarný ten stesk! »...duše má utone v pláči« (83.), »kéž navždy zatopí mne pláč« (137.), »ach, to by bylo nejlíp snad, bych . . . hrob sobě vykopal« (138.), »ó kéž by boží smilování tak přivilo mě v náruč svou« (135.) atd. Lepšími obraty střídá Šalomounovo »vanitas vanitatum et omnia vanitas« (100., 115., 127., 132. atd.).

Konečně nejasnosť zaviněna užíváním jmen v jiném významu, než jakému jsme zvykli, a užíváním jmen neznámých. Užívať slova »zdara« ve smyslu obvyklého zdar, »spára« ve smyslu spár — spára v obyčejné mluvě značí skulinu, díru — »prostý« místo sprostý atd.

Poukázáno dosud ku hlavním nejasnostem, pokleskům proti vkusu, stavbě básně jakožto celku. Kdybychom měli všechny písně probírati a na všechna místa neprobloubená upozorňovati, kdybychom měli vypsati všechny ty titěrnosti, jak nemužně si vede básník ve svém žalu: unavil by se brzy čtenář náš právě tak, jako kdo čte básně samy. Básní II. dílu v souvislosti nepřečte nikdo. Ono fňukání, stálé naříkání a plačtivosť každého omrzí. Básník stále má na jazyku slova: bol, žal, pláč a pod., jimiž by neměl býti tak štědrým. Člověk si může takovými plody odlehčiti, ale nemá je považovati než za své potěšení; pro širší kruh se plody takové nehodí!

Co se tedy týče niterné formy, dokázáno, že není u Heyduka onoho »křišťálového útvaru,« o němž se reklamy rozepisují. Ale ani co do vnější formy nejsou »perly« Heydukovy poesie pravými perlami. Jest v nich veliké množství skvrn, hříchů proti libozvuku, plynnosti mluvy a hojně poklesků grammatických.

Básně předního pěvce »slavíka« měly by býti vzorem libozvučnosti, lahody — a přece tu tolik drsných spojenin a výrazů, jako v málo které sbírce. Kolik tu sykavých veršů, jako:

Str. 84.: zůstaň s námi, zůstaň, slyš, ó slyš... (9 sykavek);
„ 88.: z krve své jsem všecky, všecky snad...
„ 118.: já v rakvičce nes' přes schody svou zdobu...
„ 117.: a přes schody ji zase sneseš...
„ 121.: Zas v síň jsem vkročil zamyšlen...

Podobných veršů najdeš hojnosť.

I jiných nelibozvuků, povstávajících hromaděním hlásek, jest kniha plna: z štěstí (3.), v zvlněné (21.), v skále (22.), v svém (45.), v světa (46.), v vzpouře (102.), k hřbitovní (146.), k schránce (162.) a j.

Sem počísti lze též nesprávné a nelibozvuké tvary, jimiž si básník pomáhá k rýmu, na př.: v šeře (24.), žele (gen. 29., 37.). Tak ovšem si pomáhají nováčkové v básnictví, ale od básníka, jehož básně mají býti vzorem čistoty, lahody a zpěvnosti, žádný nečeká takých zlozvuků. Jak libě zaznívají uchu tvary grammaticky správné, tvary plné: šeru, luhu, žalu, suchu atd. Což pak ještě málo je slov se samým *e, i,* že básníkovi nestačí?

A kolik tu skomolených slov? A tím vším pomáhá si náš přední pěvec, aby nějaký ten rým našel, aneb aby se mu slovo hodilo do verše. A pomůže si: utne jednoduše slova, nehledě, zda tím trpí libozvuk a správnosť jazyka, jež jest jedním z nejpřednějších ohledů všech povolaných poetův. Na př. užívá tvarů: ženem (8. místo — e), vinem (57. — e), zdiven (10. — udiven), zdoba (49., 51., 47. — ozdoba), zkad (118. atd. — odkud), počla (119. — počala); — kdybychom chtěli tu vyčísti případy zlozvyku, dle něhož naši básníci vypouštějí příponu minulého příčestí činného, a infinitivné *i* ve známce *ti,* a připomínali všude, jak povážlivě nakládají s příponami skloňovacími, naplnili bychom strany podobnými poklesky z každé knihy. Přešel zlozvyk ten ve všeobecnou manýru. Heyduk na příklad libovolně píše: zem, tíž, zář, dál, výš, raděj, nes, kles, vznes, vzhryz, zved, sed, klad, vzdech, zdvih, sek, zbled atd.

Ostatně není to jediný způsob, jímž si přední náš lyrik pomáhá, by slovo se mu hodilo do verše, aneb aby našel nějaký rým. Co tu k tomu třeba nesprávných a nečeských vazeb, frasí, tvarů? »Zůstal stáť,« »budeš vidět,« »řečí« (= řekne), »ten celý zapomenout svět,« »jde vrhnout hrsť«; ale »hlíny překonať,« »uklánělа hlavy,« »krás... viděl nových« atd.

Než ačkoli tolikerým způsobem pomáhá si básník k nějakému tomu rýmu, přece tu tolik planých, přilepených slov, aby se verš vyplnil — a nic to nepomůže: to mají býti plnozvuké, rázné rýmy, jichž se tu dočteme na každé stránce, jako: ráda — mladá (4.), nyní — síni (6.), tíhy — rýhy (8.) atd.? (O. p.)

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha.* (Č. d.)

(X.) Pootevřeli zlehka dvéře, leč rázem couvli. Spatřili jizbu střízlivou a nudnou. Tam stál u pulpitu suchý muž. Časem nahlídal do některé z tlustých, šedých knih, pak cosi s lící vítěznou na papír kvapně zaznamenával. V koutě spatřili sochu se zavázanýma očima, v jedné ruce meč, v druhé vážky. »Zpět! Zpět!« volá Pravda, »my zabloudili k muži práva.« (XI.) Vyjdou na ulici. Rachot bubnu přiláká je k nároží, kde písmem obrovitým v šerém vzduchu ze světel pestrých »Doktor Buňka« hoří. Chlap s kuklí strakatou třiská tu v buben a hlasem ochraptělým nabízí lidem pilulky Pravdy jako nejlepší lék proti všem možným nemocem. A na lešení pestrou látkou krytém stojí tučný mužík, od hlavy k patě oděn aksamitem »jak doktor Faust ve starodávném kroji.« To jest sám doktor Buňka, pilulek těch vynálezce. Pravda naslouchá, jak právě v kole služek, dětí a bab svůj divotvorný vynález vychvaluje a ke koupi nabízí. »Ó věda nebohá! Jí drze smýká již po ulicích vozík dryáčníka!« dí básník. Pravda jemu přisvědčuje, dodávajíc s trpkostí, že bohužel i mezi těmi, kdož vědu ne k vůli zisku, nýbrž k vůli vědě

samé pěstují a sebe s pýchou »vědci« nazývají, mnoho bují klamův učených.

Co lží se učeně tu hlásá, píše!
Věk tento shlíží v hrdém usmání
na bludy zašlých pokolení s výše,
jak by byl dostih vrchol poznání,
a zatím tápe ještě v hustém mraku
a braku dosti vleče v chudém vaku!
Čas příští shlédne v útrpném jen smíchu
na leckterého nadutého obra —
Věř, pro marnivou vědatorskou pýchu
pilulka trpké pravdy časem dobra.

(XII.) Zaslechnou píseň bouřlivou. To průvod nadšený jde ověnčit spoustou věnců drahou Svobodu. Ta na náměstí — kolos velkolepý — nočním šerem hrdosměle strmí ku hvězdám. U nohou její stojí na tribuně starý řečník. Ten kdys o svobodě napsal mnohou knihu tlustou, když však od slov došlo ke skutkům, a boj vzplanul za práva lidu, »vtáh růžky své jak hlemýžď do skořápky«; když pak boj prohrán, pokorně vítězům se omlouval, že pěstil svobodu jen v theorii. Teď však, když poměry zase ve prospěch svobody se změnily, zase ji slovy nadšenými velebí a vykládá, co prý kdysi musel pro ni vytrpěti. Po jeho řeči kladou černě odění pánové k nohám Svobody krásné věnce. Slyšeti mnoho pěkných hesel. K lešení prodere se také muž s věncem dvojbarvým a jménem národnosti svojí, té ubohé, již dosud v lítém boji plémě mocnější tisklo k zemi, vítá zlatou svobodu. Ale sotva že domluví, odehrá se tu u nohou Svobody scena, svědčící o tom, jak upřímně to tito oslavovatelé Svobody se svobodou myslí. Shromáždění zjevem tohoto muže a jeho řečí podrážděno, zuřivě na něho se sápe, potupně naň pokřikujíc a jeho věnec v kusy rozškubati hrozíc. »Pryč s chámem!« tak volají, proto že se opovážil přáti svobody též svému národu. A onen řečník, jenž právě Svobodu slovy nadšenými velebil a dřív o ní tlusté knihy psával, slavnostní ten řečník místo aby potupeného muže proti rozzuřenému množství se ujal a oprávněnosť jeho přání uznal, ten najednou na svou theorii o svobodě zapomíná a vymýšleje si rozdíl ras superiorních a inferiorních, nemravné, násilné odnárodňování kryje štítem světodějné missí svého národa. Rozhořčen odpovídá zástupce národa utištěného, aby na místo sochy Svobody postavili sem raději sochu hrabivosti a národní své pýchy, neboť celá ta jejich oslava Svobody jest pouhou fraškou. Na ta slova zástup znova na něho se vrhne a jeho věnec v kusy rozškube. V tom přižene se k soše tlupa socialistův a vytýkajíc pánům, že lásku ku svobodě lhou jen pro svůj zisk a prospěch, násilně je od sochy zahání. Vznešené panstvo se rozuteče, a socialisté volí si vůdce, jenž by slavnosť řídil. Avšak nemohou se dohodnouti, strhne se rvačka, a v té »tlakem zástupův a deštěm ran uvolnil se podklad kolísavý,« a celá kolossalní socha Svobody se sřítí a rozbije. »Po Svobodě veta, a štěstí jen, že byla z pouhé sádry!« dí Pravda sarkasticky a (XIII.) pryč odtud odcházejíc, trpce touží na celou lidskou společnosť, v níž pod třpytnou maskou idealů vidí jen samou lež a sobectví. Básník přisvědčuje, těší se však tím, že věk náš aspoň jednou krásnou ideou nad jiné vyniká, totiž ideou humanity. Pravda prozatím neodporuje, ale (XIV.) vstoupí s básníkem na mrakový vůz a vede ho z města pryč. Dlouho takto nočním šerem putují, až konečně stanou na místě, kde nad krvavým, zpustošeným polem poletuje mračno krkavcův a kání. Toť pole krvavé, na němž právě dozuřil strašný boj. Bledé šero, první posel zoře, je nespoře osvětluje. Kam oko sahá, všude viděti samou mrtvolu, viděti výjevy tak děsné, tak hrozně truchlivé, že básník, nemoha na obraz ten patřiti, v lem pláště tvář smutnou zahalí a v hluboké ponoří se mlčení. Za to však mluví Pravda. Mluví trpce, mluví sarkasticky. Zde na tomto poli krvavém dává básníkovi odpověď na jeho poznámku o humanitě našeho století, a odpověď její jest zdrcující. Nemilosrdnou satirou mrská tu Pravda to vraždění ve velkém, kterému se říká válka, a vůbec celou tu velebenou humanitu věku našeho. Nechtějíce mohutný dojem tohoto místa nějakou chudokrevnou parafrasí seslabiti, podáváme ji tuto ve znění plném. Zníť následovně:

Hle, lidskosť velebená věku tvého!
Kde v knize dějů minulých jest blána
jak tato krve oceanem psána
pro věčnou hanu rodu člověckého?
Sem tisícové krutým bičem štváni,
by omámeni polnic, bubnů skřekem
druh na druha se řítil slepým vztekem
a vraždil bez oddechu, slitování,

by krví bratrů koupali své ruce
a divě jásali k jich smrtné muce —
I satan ustrnul! — Ve chvíli jedné
v prach klesly spousty lidu nepřehledné,
bez počtu mladých životů zde zvadlo,
bez počtu srdcí ohnivých tu schladlo,
bez počtu hrdých nadějí tu skláno,
a něžných, svatých citů rozdupáno,
žal nekonečný splozen. Hvězdy trnou
nad země obrovitou rudou skvrnou,
z níž stotisíců krev se vzhůru kouří
a strašné kletby k nebes trůnu bouří —
— — — — — — — —
Viz, kterak genij lidskosti tam v dáli
nad hrozným divadlem tvář smutnou halí,
jak zraky odvrací od rudé země!
Slyš, jak mu ze rtů vane povzdech hoře:
Ó lidstvo, z toho krvavého moře
jak daleko, ach, daleko máš ke mně!

Leč uvidíš, jak národ, jehož skráně
laur opne vyrostlý z té strašné pláně,
jak lid ten vítězný ve zpupné pýše
brk supům vytrhne, jimž schystal kvas,
a čerstvou krví v desky dějin vpíše
své dnešní slávy nesmrtelný jas,
jak bude hrdě shlížet na sousedy,
že hrubou silou tolik rozsil běd,
jak vavřínem tím zkrvavělým zpitý,
ač vychloubá se květem humanity,
na lebkách nepřátel svých křepčit bude
a vyličovat zaníceným retem
den tento strašlivý, ty nivy rudé,
jich jména vštěpovat svým útlým dětem.
A slavit budou jeho pěvců lyry
jak duchy velebné, jak bohatýry
ty, kteří vedli ku vraždění dav,
ty, kteří hnáni na jatky jak brav!

(XV.) S bojiště ubírá se básník s Pravdou do přístavu, z něhož právě chystá se vyplouti veliká loď, nesoucí hrdý název »Osvěta.« Účel její cesty jest kulturní: chce plouti do krajin zámořských, aby donesla divochům osvětu. Slavnostní řečník loučí se právě s lodí a žehná jejímu blahému poslání. Již vstupují na loď pionýři osvěty: schytralí obchodníci, vojáci, dobrodruzi »a v temných řízách různých církví sluzi, jenž bible, růžence na prsa tisknou a časem na sebe zlým zrakem blýsknou.«

„Ó lodi," volá Pravda, „na břeh tichý doneseš
víc věru pekla žhavého než nebe,
a s jasem osvěty tu velkou lež,
jež nitro lidstva vzdělaného střebe!"

(XVI.) Pravda jest se svou výzkumnou cestou u konce. Výsledek její jest nepříznivý. Až po samý kraj prošla zemi, a všude poznala jen samou lež. A vnímali přece jen povrch lidského jednání. Což kdyby nahlédli dovnitř, do lidského nitra, a zkoumali činů lidských pohnutky! V jakém asi světle by se pak tak mnohý velebený skutek lidský objevil! Kolik skutků lidských pozbylo by pak své aureoly! Básník přisvědčuje, ba žaluje i sám na sebe. Zpytuje své ledví a vyznává, že ani jeho jednání vždy s pravdou se nesrovnávalo. Vyznává, že k básnění byl často puzen ne svatým nadšením, nýbrž lichou ctižádostí, vyznává, že zpíval o bolech, kterých nepocítil, že zpěvem svým často šířil lež a slavil děje mrzké. Než od nynějška chce celý svůj život zasvětiti Pravdě. I zahodí svou lyru, která se o boky srázné skaliny roztříští. Avšak Pravda ho těší. Jí postačí, když vidí aspoň lásku k Pravdě, a tu on má. Proto vrací mu lyru zpět, důtklivě mu kladouc na srdce, aby od této doby sloužil pouze Pravdě, neboť »v té době, kdy jak popelka se šatí v cár upřímnosť a teskní v koutě tmavém, co zatím lež se pyšní vzácným hávem,« jest třeba srdcí, jež by jiné svým nadšením pro pravdu rozněcovala, jest třeba pěvců. »Buď mojím Tyrtéem!« to jsou její poslední slova, načež se zase do své nebeské vlasti vrátí. (XVII.) My však vraťme se zase do města, odkud jsme vyšli, a pozorujme, co se tam děje. Onen vůdce lidu, jenž byl Pravdu na hrad uvedl a tam zamkl, měl nepokojnou noc; pronásledovaly ho pořád sny o Pravdě. Sotva že ráno vstal, šel hned s několika důvěrníky do komnaty, v níž byl Pravdu zamknul. Jaké však bylo jejich ustrnutí, když nalezli komnatu prázdnou a nad prázdným trůnem na stěně plamenný nápis, jejž tam Pravda odcházejíc prstem napsala: »Zde není místo mé! Čas lepší schystá trůn bezpečnější pro mne: srdce čistá!« Všichni jsou drahnou chvíli jako omráčeni. Avšak ponenáhlu se přece vzpamatují. Tváří se, jakoby Bůh ví jak odchodu Pravdy litovali, a jich vůdce dojemnou řečí nad odchodem jejím lká, ale ze špatně utajených posuňků jest patrno, že vlastně jsou tomu uvnitř v srdci rádi. Začínalať se jim Pravda stávati nepohodlnou. Této změny situace bývalý tajný rada Lži hned chytře využitkuje. Praví, že národu se musí odchod Pravdy utajiť; národ nechať myslí, že Pravda posud mezi nimi dlí, a on že jest jejím kancléřem. Tak se také stane. Lidu se oznámí, že Pravda dřív se lidu neukáže, dokud veškeré

neřesti ze srdcí svých nevykoření; do té doby že bude jejím jménem vládnouti její kancléř. Lid sice reptá, a demagogové roztrušují pověsti, že Pravda zrádně jata, avšak kancléř Pravdy záhy všeliký odpor potlačí konfiskacemi a žalářováním. Na to dá zemi novou ústavu,

až radosť čísti, s výbory a sněmy
ve slohu jinde slavně osvědčeném,
tak vtipně sestrojenou v každé části
a plnou tůček umělých a kliček,
že moh' jí jako kejklíř kartou vlásti
a provádět svou vůli na puntíček,
že menšiny moh' z většin dělat hravě
a při svobodě osob, tisku, spolků
ruch volný všude poutat bez okolků
a hráti s volností jak Bosco právě.

(XVIII.) Avšak za nedlouho vypukla revoluce. Stará vláda svržena, a vlády nové ujme se vůdce oposice. První jeho čin záleží v tom, že jde s několika důvěrníky osvobodit Pravdy, o níž se domnívá, že jest na hradě držána v zajetí. Jak velice však ustrnou, když najdou pokoj prázdný! Aby však nevyšlo na jevo, že neměli pravdu, když hlásali, že Pravda jest uvězněna, namluví lidu, že Pravda dlí mezi nimi, že však následkem kruté vazby, v níž ji předešlá vláda chovala, upadla v nebezpečnou nemoc a nemůže se tedy po delší dobu lidu ukázati. Nový kancléř dal národu úplnou svobodu: každý směl mysleti, mluviti a dělati co chtěl, »jen jedno ne: co nevhod vládě bylo.« (XIX.) Avšak vláda jeho neměla stálého trvání. Svrhl ho zase kancléř bývalý, jenž z vlasti byv vypuzen, žil z výtěžku své vlády v teplé skrýši v cizině. Ten lidu namluvil, že Pravda s ním prchla do ciziny. Vrtkavý lid této bajce uvěřil, a tak se stalo, že jedné krásné noci starý lišák zpět v triumfu do své vlasti se vrátil, a s ním Pravda, — v karosse zas neprůhledné, tentokráte za trest, že musila jíti do vyhnanství.

A tak se pěkně vláda vládou střídá,
tu jedné straně zdar, tu jiné vzchází,
ale Pravdy nenalezneš u žádné.

(XX.) Osiřelý básník, oplakav uletlou nebes děvu, spravil svou porouchanou lyru a naladil ji opět ku zpěvu. Leč běda! Těch libých, lahodných hlasů, které dříve jeho lyra vydávala, již z ní nevyloudil. Teď znělo to »jak chřestot rolniček na kukli šaška... a jako vzduchem pádných důtek praskot.« Plň hoře zanevřel básník na lidi a vyhledával samotu. Po čase však opět mezi lidi se vrátil a poznav jich život, sáhl opět do strun své lyry.

I vytepal z nich hudbu drsných hlasů,
jak roje šotků pitvorných a ďasů,
jež rozletly se s divým skřekem, smíchem,
dav obsypaly deštěm ran a štilců,
líc nalíčenou drhly ostrým víchem
a rvaly masky s tváře potměšilců,
lež na všech stranách kopřivami žehly
a mnohdy v maso skorpionem šlehly. (P. d.)

Sonety samotáře. Básně *Jaroslava Vrchlického.* (Č. d.)

5. O myšlénkovém obsahu znělek.

Aby každý sám posouditi mohl hojnosť i povahu nálad, citův a myšlének, jež Vrchlický v těchto básních pronáší, pokusíme se podati čtenáři jádro každé znělky jako vyloupnuté, přičiníce tu tam, co poznamenati za vhodné uznáme.

Prolog jest elegie plná jemného žalu a tklivé útěchy, jež vrcholí v myšlénce: Byť život skutečný básníka stihal sebe více, zbývá mu přece vždy bohaté nitro jeho, kde pro sebe najde blažený útulek ve strastech a v bídě. — I. oddíl. Sonety heroické. Hovor dvou andělů: má thema už často proslovené, kde básník, přenášeje city zemské do nebe, nemůže si nebe a věčnosť představiti jinak, než prázdné a nudné. I předvádí dva anděly, z nichž jeden vytýká nicotu vší krásy pozemské, proti čemuž druhý poukazuje na blaho lásky, jejíž okamžik jediný prý celou jejich věčnosť prázdnou vyváží. — První člověk vyslovuje vroucím soucitem k lidstvu zbědovanému velikou pravdu: láska k životu zdravou, nevyhubitelnou, již na jevo dal první člověk, an zůstal živ, ačkoli svou záhubou veškero lidstvo zmařiti a tak svět vší bídy zbaviti mohl. — Babel: Bujný obraz podvodné modloslužby babylonských kněží, jehož účinek jakýmsi daemonickým sarkasmem a skrytou narážkou na doby novější zostřen jest. Na věži babelské, pokrmy, nápoji a dívkami hojně zásobené, kněží očekávají příchod boha svého. Když nejde, na radu nejstaršího kněze užijí všeho sami a dívky před svitáním svrhnou do propasti. — Dejanira se svou »tváří drze vyzývavou« podobá se spíše moderní nevěstce než hellenské heroině, právě tak jako její Herakles je spíše zženštilým světákem moderním než bohatýrem řeckým,

jenž útrapami a prací dobyl si Olympu a nesmrtelnosti. Jsme přesvědčeni, že Herakles, jak nám jej Sofokles ve Trachiňankách, neb Euripides v Alkestidě nebo ve svém Herakleovi šíleném líčí, tak jako Lichaa o skálu rozbil, že mu donesl od ženy Deianeiry šat krví Nessovou otrávený, že by tak i tuto chlípnici se tváří drze vyzývavou se vracející z objetí Nessova, byl popadl a vnady její o skálu roztříštil, nikoli pak, spatřiv ji nahou, »strhl ji v klín a v pláči líbal tvář jí, šíj a vlasy.« O tom svědčí Sofokleovy Trachiňanky v. 1064.—1068.:

ὦ παῖ, γενοῦ μοι παῖς ἐτήτυμος γεγώς,
καὶ μὴ τὸ μητρὸς ὄνομα πρεσβεύσῃς πλέον.
δός μοι χεροῖν σαῖν αὐτὸς ἐξ οἴκου λαβών
ἐς χεῖρα τὴν τεκοῦσαν, ὡς ἴδω σάφα
εἰ τοὐμὸν ἀλγεῖς μᾶλλον ἢ κείνης ὁρῶν.

Dále vv. 1107.—1111.:

ἀλλ' εὖ γέ τοι τόδ' ἴστε, κἂν τὸ μηδὲν ὦ
κἂν μηδὲν ἕρπω, τήν γε δράσασαν τάδε
χειρώσομαι κἀκ τῶνδε. προσμόλοι μόνον,
ἵν' ἐκδιδαχθῇ πᾶσιν ἀγγέλλειν ὅτι
καὶ ζῶν κακούς γε καὶ θανὼν ἐτισάμην.

Ostatně nerozčilovaly nahé prsy ženské řeckého bohatýra tak jako moderního básníka. City zde proslovené náleží našemu básníkovi, nehodí se však Herakleovi. Vůbec nečiní dobře Vrchlický, pojímaje staré mythy ve formě doby pomakedonské, kdy zženštilá a zkažená obraznosť řecká bohům a bohatýrům přibásnila všecky neřesti, jež sama si vymyslila. I v tom spravujme se klassickou dobou literatury řecké, když ideal krásy vypučel ve květy nejsličnější, nikoli nahnilou bujností doby pozdější. — Herma mohla by stejně dobře slouti: »Večer na dobytčáku,« nebo: »Za měsíčku v houští vrbovém u vody blíž Olomouce nebo Hradce Králové.« To není život hellenských marathonomachů, jejž by nám Vrchlický rád podal, dovolávaje se stále Orfea, Homera, Hesioda, Aischyla a j.! Ostatně měl by Vrchlický z Platona znáti, že Afrodita hellenská byla dvojí: jedna πάνδημος čili sprostá a druhá οὐρανία, t. j. božská, nebeská, o jejímž významu vznešeném Vrchlický nezdá se míti dobrého ponětí. — Smrť Orfeova: »Smrť hrozná to a přece velkolepá!...« »To lepší přec. Nás uštve závisť slepá, | pak o to, co v nás velké jest a lidské, | i nad hrobem se rozum brousí mělký.« — Tak zle ještě není! Jsou ještě lidé, kteří upřímně o rozkvět umění se snaží. Ale domnívají se, že více prospějí, povědíli bez obalu pravdu, než jalovou chválou. — Ananké vyslovuje nadšeně Horatiova hesla: Od. I. 7. 30. sll. O fortes peioraque passi | mecum saepe viri, nunc vino pellite curas; | cras ingens iterabimus aequor. Od. I. 9. 13. sll. Quid sit futurum cras, fuge quaerere, et | quem sors dierum cumque dabit, lucro | appone; nec dulces amores | sperne puer, neque tu choreas,... | aneb Epod. XIII. 3. sll. Rapiamus, amici, | occasionem de die, dumque virent genua | et decet obducta solvatur fronde senectus. — Berenike: effektní chvála Berenikina vlasu. Král vrátí se z vítězného boje. Jda večer od kvasu, zatouží po Berenice i spatří, že nemá svých krásných vlasů. Dověděv se, že vlasy svými, jež teď na nebi novou hvězdou planou, vykoupila mu vítězství, praví: »Chtěl bych raději poražen zde státi | a skrývat pád svůj jeho (vlasu) rozvlněním.« — Gladiator velebí se za to, že pohrdaje životem, v němž málo ceny, chladně umírati umí. — Bianca: boháči požitek, lidu kostlivec a pokání. S ostrým sarkasmem přičítá se tato zásada politice kněží. — Ballada = sonet: Achmet, věře v neodvratnosť osudu, vypije klidně číši tráveniny, ač mu snem dána výstraha, by se chránil nevěrné ženy. — Romance = sonet: apotheosa všemohoucnosti lásky. Tristam jede s Isoldou po moři. Opojen jsa láskou, přeje si, aby jim s láskou věčné jaro kvetlo. Stane se tak, a Tristam po věky miluje Isoldu někde v říši kouzelné. — Hrob Merlínův opěvuje kouzlo lásky pohádkou o Merlínovi ve strom zakletém, an se probouzí při honbě lovcův a šepotem milujících. — Arabský motiv: Láska mateřská nade všecko, i nad lásku manželskou. — Bůh: dojemnou příhodou ze života komediantského ukazuje se na prozřetelnosť božskou, jež nade všemi bdí a je chrání. —

II. Malovaná okna. Introitus: Srdce básníkovo podobá se chrámu, do něhož malovanými okny světlo vniká, plníc jej hrou barev. — Rozmary světla: Světlo vše oživuje láskou, jež nade vše plane z obrazu Maří Magdaleny.

— Svit měsíce: Chrám za tklivého svitu měsíce — odlesk věčného slitování. — Prapory za slavných služeb božích a za zvuků varhan, jakoby dumaly o zažitých válkách. — Znaky: Ze všech erbů (pánů českých) vyniká nejvíce erb kalicha, za nějž otcové mřeli; podoben jest srdci nadšením oplývajícímu. — Allegorie: Vše na světě marnosť, vše pomíjí, jako ty vločky z pampelišek rukou nemluvněte rozplašené. Hřích jest naším údělem a táhne za sebou smrť, jíž dříve nebo později podlehne. Pak okáže se marnosť všeho, až Božstvo, nehledíc na to, kdo jsme, jen skutky naše slyšeti a souditi bude. — Soud: proud světla halí svitem naděje a smíru všecko, i děsný obraz posledního soudu. — Poledne: Když lid vyhrnul se ze chrámu, básník počíná svou pobožnosť, »jen stále výš, jen k rozmachu a vzletu, | snad přece dojdem k neznámému Bohu!« — Reflexe: duše odkojená bujarým životem hellenským necítí se doma v mystickém světě křesťanském. — Postranní okno: Poustevníkům aspoň havrani chléb nosili, ale básník, eremita idealu, marně po něm touží a nedochází uznání. Zní to jako stesk neuznaného genia. — Te deum. Boha chválí všecko stvoření; člověk nepochopí vznešenosti stvořenstva a dívá se do něho »jak měsíc v chrám skrz okno malované.« — Sarkofagy: Vůkol dřímají v rakvích králové čeští a s nimi naše minulosť, kdežto venku rostoucí stavbou velechrámu nová doba, nový život se počíná. — Jak příjemně dojímá nás z péra Vrchlického každá, sebe menší vzpomínka na naši českou vlasť! — Felix culpa: uráží svou tendenčností. Říci: »Za malý hřích tam velký měli eden« nelze; lépe řekneš dle Miltonova svědectví: »pro malý hřích tam velký ztratili eden.« Co pak se dalšího týče: »had (měl) králíka — a biskup chleba z všeho,« inu — přejme mu toho chleba! — Okno nad oltářem světlem jasným zářící ve přítmí chrámovém, je symbol jasného veletoku pravdy věčné. — Alleluja ostrou protivou vytýká bídu světskou vedlé přepychu a nádhery chrámové. — Tradidit mundum disputationi eorum: Marně snažíš se prací dobyti pravdy a poznání: lépe učiníš, užiješ-li, čeho ti svět ve své kráse poskytnouti může, jak hoch, jenž honí se za motýlem, zapudiv starosti školské. — Hra barev: Světlo ve chrámě vše oživuje, jako láska ve světě vše budí k radostnému plesu života.

III. Básník a umění. Suum cuique: Dílo umělecké dáš nejlépe zase umělci; ten je nejlépe dovede oceniti. — Cíl umění. Pokračování vyměřují docela správně cíl umění. Jen třeba též chovati se dle toho. — Co dobrá báseň: krásně vypovídá úkol poesie ve verších: »Byť všecky (listy na stromě krásy) zvadly i vzdor naší snaze | a spadly dolů na poutníků nohy: | přec lehčej půjde se jim na tom sráze.« — První sochař mohutným dojmem vypisuje žal z nedostižitelnosti ideálu uměleckého plynoucí nám, vězňům prostoru a času. — Než začal jsem překládat »Ráj«: básník láskou k lidstvu a útěchou, že něco záslužného vykoná, dodává si odvahy k nesnadnému dílu. — Hnízdo: Básník myšlénkami svými nade všední klopot světa povznešený podobá se ptáčeti, jež ve hnízdě nad tunelem pěje, nedadouc se rušiti hlomozem vlaků pod ním uhánějících. — Siesta: Básník zmožený námahami povzbuzuje se k nové neunavné práci slovy: »Tvá siesta buď k nové práci brána, | však nebuď delší než stín o poledni, | než po slavíku kohout začne z rána. | Buď kratší, než se vystřídají stráže, | buď stužka jen, jež květy v celek váže, | jak Petr třešni — ty ji rychle zvedni!« — To promluvil Vrchlický upřímně, i přejeme mu z toho srdce mnoho let úsilovné a požehnané práce. — Rým: oslava rýmu. Jen že u Vrchlického rým není vždy tím »šperkem safírovým,« jak nahoře ukázáno bylo. — Po přečtení knihy »Na prahu ráje« chválí sílu a horoucnosť poesie Sládkovy. — Prší: připomíná Horatiovu píseň zimní: Od. I., 9. Vides ut alta stet nive candidum | Soracte. — Uspokojení: Se skromným uspokojením básník řadí své výtvory vedlé děl jiných veleduchův, ač slova »my velkých duchův epigoni malí« netřeba pojímati do slova o Vrchlickém. — Slečně Klementině Kalašově: Největší odměnou umění není uznání davu; než uměním samým pochopenu a oceněnu býti. (O. p.)

Pod praporem naděje. Historie. Složil *V. Řezníček.* „Libuše," matice zábavy a vědění č. 5.—6. V Praze. 1885. Str. 295.

»Druhdy horlivý kališník, nyní vlažný katolík Jiřík Brdyčka,« měšťan a punčochář ve Dvoře Králové, »do městské rady dostal se výhradně pomocí katolíků, k jejichž víře proto jen přestoupil a »bludu« (!) se odříkal, *a to opět jenom proto,*[1]) aby v městské radě mohl »trápiti« měšťana Beneše Sklenčku, který mu, jsa vdovcem, znejmilejší odloudil. Katolíkem srdcem ani smýšlením nebyl nikterak. Byl to muž bouřlivý, obětavý jinak a vůbec s každým zpátečnictvím a nerázností nespokojený, tak že mu — všeobecně »Rebelka« přezdívali (str. 32.). *Že* si pan Beneš jeho znejmilejší Babuši vzal, *to* se již před čtvrťstoletím událo. *Že* tak učinil jen ze sobectví — ne z lásky, ale pro smyslnou radosť (38.), *to* mu *musil* pan Brdyčka konečně odpustiti — — řekl o ni dříve nežli on její matce« (47.). Ale než odpustil, »umínil si celý svůj život pomstě Sklenčkovi obětovati, a nyní přicházeje do let kmetcích, pozoroval, *že ač* se — i víru svou — úplně protivnictví proti Sklenčkovi obětoval, *že* mu mimo nepěkná slova ani stéblo přes cestu vlastně ještě nepřeložil« (46.) . . ., »ale vášnivá, prudká povaha — připustiti *nechtěla,* aby *to* jako vlastní chybu uznal. Jeho zásadou v *tomto případu* bylo, že pan Sklenčka — neměl přicházeti« (! 47.). Za takové situace srdeční není divu, že Rebelka Brdyčka roku 1619. v sezení radů věnného města proti zvolení Sklenčkovu za pořadatele čety dobrovolnické k boji za krále Bedřicha Falckého ihned povstal a proti sokovi »se sypal: — Nesouhlasím. Zvolený je již ku provedení tak těžkého úkolu starý —« (35.). »Kdyby býval pan měšťan víře svých otců věrným zůstal, byla by volba neklamně padla na něho.« — »Prosím pány — abych nebyl podezříván, že špatně se cti země smýšlím, že přes hranice šilhám.« — »Ale zrádně jsi přeběhl od víry domácí k víře cizí, k víře římské!« — »Věřte, já nikdy špatných úmyslů neměl« (36.). — »Zítra vrátím se opět k víře svých otcův a první tuto se hlásím, že potáhnu proti kterémukoliv nepříteli« (37.). — »Vstal opět starý primas: A na znamení, že nový ten prapor je pro nás praporem důvěry, dejme ho zhotoviti z látky barvy zelené a pro věčnou paměť nechť nám slove »praporem naděje . . .« abychom na mysli majíce naději v lepší čas, utrpení . . . vytrvalostí překonali« (43.). — Rebelka »dnes vyvedl věcí dvé a žádnou dobře: na Sklenčku s hanbou útočil — a pak: do sezení jda, zavřel dceru Dorotku doma na klíč! Sklenčkův jedináček, Mikuláš, přišed pro tu okolnosť o rendezvous ve průjezdě, z bolu se ochmelil a s opičkou »docárav« (59.) se domů, »zaklábosil: Já, matinko, se dám naverbovati!« Ale »hnedlinko« (253.) se nedal! Rebelka Brdyčka totiž, »když si vzpomněl, že dceru doma zavřel, *tu* přímo letěl, aby obavy a strachy její nad *jeho* nepřítomnosti přetrhl (!). Proč ji vlastně zavíral.« — »To od té doby jsem takový satanáš, co jsem se tomu děkanovi do spárů dostal. Ale počkej, však já ti v nich déle nebudu!« A věru nebyl. Podobným přemýšlením bez ladu a včasného konce sklamaným seznal se v naději, »že snad pod správou Boha římského šťastnějším bude« (69.); došed tudíž na faru, »potutelnému a bezzubými dásněmi skřípajícímu (133.) i po německu klnoucímu« (31.) děkanu Bartoloměji Helldorfovi oznámil návrat k »víře otcův,« a hned potom návštěvou u kališnického mistra Víta Duška, muže venkoncem »idealného« — dokona opět mír, sílu, ba »jaro v srdce si vštěpil« (142.). Však nejen se svědomím, nýbrž i s Benešem Sklenčkou u Víta smířil se Brdyčka Rebelka — pro společný boj za práva a svobody země — vl. šlechty zbujnělé! Odtud za podnětu a pomoci výtečné matky, vlastenky paní Babuše také Mikuláš s Dorotkou se sblížil, nadobro oznal i vzal, když s praporem utekl zdráv z bitvy bělohorské, v níž Brdyčka jako korouhevník padl smrtí hrdinskou.

Vidíme již s dostatek povahu osoby hlavní i vznik a účel praporu, jenž V. Řezníčkovi vnukl záhlaví romanopisného pokusu: »Pod praporem naděje.« Dokonalý roman, najmě historický, chtějící býti imposantním obrazem určité doby — předpokládá u spisovatele nevšední fantasii básnickou, znalosť života a dějin podrobných, vyspělosť a povznešenosť

[1]) Jaký to sloh!

osobní nad choutky současných stran a zručnosť ve slohu poutavém. Jinak nevetvoří autor do díla krasoplodných podmínek niterných a zevní formy romanové: zajímavý, dovedně překvapivě splétaný děj, jasnou, stručnou, psychologicky správnou motivaci, význačnou charakteristiku povah životně-pravdivých, a sličnou i názornou líceň situací rodinných i veřejných dle skutečnosti a spravedlivosti historické. Řezníček mnohým požadavkům zadosť nečiní. Thema »historie«: láskou dětí smířiti otce spornou láskou znepřátelené na přání manželčino a na popud občanské povinnosti k boji za práva vlasti — vděčné, byť ne úplně originalní thema tohle poskytlo spisovateli příležitosti ku projevu poutavých hnutí duševních ve dramaticky živých scenách kapitoly XI., XIV. a z části i XV. Ale kolik čtenářů pročte se tak daleko pro neuvěřitelnou rozvláčnosť, jalovosť i školáckou nesprávnosť v první půli díla?! Pěkné thema skladby zesíleno v účinnosti zápasem duševním v rozervaném nitru hrdinově — Rebelkově. Než, průběh rozporův a nesnází v citech a ve svědomí vylíčen tak nejapně a slohem vodnatým, že scestí autorovo pouze tendencí vysvětlíme, s níž manevruje, opřen o Víta Duška (137.) proti církvi katolické 17. věku — zastoupené pouze pasquilně líčeným děkanem Helldorfem. Typickou jeho povahu čtenář nutně si upovšechní na duchovenstvo veškeré, an spisovatel, dotýkaje se zlořádů ne z pragmatičnosti, nýbrž ze strannické tupivosti, nepodal za protilék postavu šlechetnou z téže církve, jak s aesthetickou i ethickou spravedlnosťí činiti slušno i nutno jest.

† *Jan A. Očadlík.*

Psáno pod čáru 1875.—1885. Kresby satirické, humoristické i vážné *Fr. Heritesa.* II. V Praze. 1886.

Mistrnou ukázkou, kterak feuilletony v časopisech trvale mohou býti užitečny, ač toliko chvilková zábava zdá se jejich účelem, jsou Heritesovy črty »psané pod čáru,« jichž letos vyšel díl druhý. Provedena tu ponejvíce zásada »ridendo dicere verum,« pravdu to mnohdy trpkou, dosud činem cele neuznanou. Spíše mluví se nezřídka na prázdno naučenými frasemi o potřebě rozličných oprav ve příčině i vůbec společenské i duševní zvlášť — čímž hledí se nejen ukryti netečnosť, prázdnota a trestuhodně zaviněná niterná chudoba, nýbrž i zaskvěti se pomocí tohoto pozlátka na předním místě společnosti —; anebo s chladnou neúčastnou lhostejností pohlíží se na snahy ne bezprostředně směřující k vezdejšímu chlebu, nebo konečně zařízen život dle starších nezrušitelných prý tradicí, jež nedopřávají světla čilému pokroku. Na typy těchto druhův upletl si Herites svižný bičík perné satiry, jímž bez milosti šlehá slabé stránky společnosti nájmě české tak řízně a dovedně, že neli pěkné předsevzetí polepšiti se, tož hlubší stopy ve čtenáři zanechá jistě. Tu třeba jen čísti: »Pan Franc ze zámku,« »Přátelé literatury,« »Ježíšek v čísle ***,« »Domácnosť pana Záslužného,« »Houžvička II.« Žahavé ostinky roztroušeny četně též ve kresbách věnovaných humoru, kdež spisovatel nabírá si lidské slabosti více ovšem vybraným vtipem, než komikou zápletek, v nichž Heritesovi vůbec méně se daří. Jediným slovem třebas i v závorce, jedinou poznámkou na pohled vedlejší upozorněno na mnohou nesrovnalosť, jinde opět myslivosti čtenářově ponecháno, vyvoditi si poučení a důsledky — »myšlénky a činy,« dojemné »za synem v městě« — nikoliv ovšem v neprospěch záliby. Charakteristika osob vystižena několika rysy, z proudu života šťastně zachycenými, až do jemných odstínů. Vše podáno mluvou celkem správnou téměř všude rozmarně a žertovně, lehkým, příjemným tonem, jenž však i zvážněti umí, a jadrně, ba vroucně skoro uvažovati o společenských povinnostech české dívky za příkladem polských žen — »vážná kapitola« — a o svatém povolání české matky vzhledem k výchovu dorostu (str. 153.). Na konci vhodně podán ideal reformatora, v němž soustředěny jsou intence autorovy zřetelem k ryze českému, slovem i činem se jevícímu způsobu života.

Ostatně odečteli se nenový, u Heritesa často užívaný motiv (tetička — strýc — synovec), dlužno přisvědčiti autokritice spisovatelově (str. 43.): »Bojovali jsme statně a s přesvědčením. Zajisté použili

jsme svědomitě každé příležitosti, abychom zaryli se vrtavě do slabizny čtenářovy laskavosti, s prospěchem vyhledali jsme mnohou Achilleovu patu jeho výtečnosti a štípli jsme do ní s úsměškem kleštěmi své satiry.«

Inicialky a vignetky B. Kutinovy nesrovnávají se mnohdy s obsahem. *V. K.*

Zábavy večerní. Red. *V. Pakosta.* Ročn. VI.

Číslo 3. obsahuje povídku *Kraszewského:* »Jak se pan Pavel ženil a jak se oženil.« V překladu J. T.

Dva staří mládenci, pán a sluha, žijí v poměru velmi kollegialním. Oba jsou rozhodnými nepřátely žen. Zvláště sluha Kašpar střeže okem argusovým svého pána, by se mu nezpronevěřil. Jsou sice poněkud způsobů hrubých, ale oba srdce zlatého. Leč osud s nima si zahrál rozmarně. Pavel upadne v sítě lásky a moci její neodolá. Za ním následuje sluha Kašpar.

Děj oplývá humorem a množstvím scen, plných dramatické živosti. Líceň povah provedena onou dovedností, jaká je hodna jen mistra Kraszewského. — Překlad plynný, ač někde volba významu příliš ostře volena. Číslo toto jest ozdobou VI. ročníku.

Číslo 4.: »Ve stínu posvátného praporu.« Napsal *Otto V. Pitra.*

Jest to ušlechtilá, prostinkého děje povídka z doby Soběslava I. Ješek, jinoch pln lásky k Bohu a vlasti, stane se velitelem zástupu pána kouřímského, který táhne na pomoc svému knížeti. V dědině jeho Vrbčanech vyzvednut knížetem prapor sv. Vojtěcha, a Ješek stane se jeho nositelem. Svedena bitva u Chlumu, kde pod záštitou sv. Václava slavně Soběslav zvítězí. — Skrovná knížka proniknuta je hlubokou vroucností a úctou ke svatému Václavu. Mluva květnatá.

Číslo 5.: »Bouře v horách.« Povídka, napsal *Boh. Brodský.*

Děj z pohnuté doby panských práv. Nevyniká sice originalností, ale čtenáře zaujme. Do Nížkova přijedou dragoni, aby vytrestali vzdorovité sedláky. Důstojník jejich, Hynek, bydlí u rychtáře, do jehož dcery se zamiluje. Rychtář staví se v čelo hnutí. Tím zamilovaný důstojník octne se mezi dvěma proudy: povinností a láskou. Povinnosť vítězí, ale láska přichází do nebezpečí. Povstání je prozrazeno a hrdinský rychtář zaplatí svou smělosť životem Tím i láska vezme za své. Neboť otec, maje v podezření je ze zrady, s kletbou umírá. Hynek pro nedržení kázně sesazen a potrestán. Maruška se provdá později za jiného.

Že spisovatel ku škole Třebízského náleží, patrno z každé řádky. Někde zbytečné úvahy děj zdržují. Konec působí disharmonicky. Jinak povahy vykresleny jsou dosti trefně.

Tím ukončen běh VI. ročníku »Záb. več.,« jichž působení nelze než chváliti a vřele všem milovníkům zdravého a poučného čtení odporučovati. *V. D.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z Prahy. Nedávno zřízena zde „Maškova škola slovanských jazyků," v níž přednáší o slovinčině spisovatel Jan Lego četnému posluchačstvu, v němž jenom učitelův a učitelek je na 70. „Lublaňský Slovan" přináší zprávu, že vděční Slovinci v odvetu za to zřídí školu českého jazyka. O vzájemnosti pak československé se dovídáme, že banka „Slavie" darovala „Slovinskému spisovatelskému družstvu" v Lublani 200 zl. a „Družstvu sv. Cyrilla a Methoděje" též 200 zl., mimo to z různých míst přispěno na slovinský Národní dům. Aby vykvetlé přátelství československé ještě více bylo zpečetěno, chystá se veliký výlet z Čech a Moravy do Lublaně, za kteroužto příčinou utvořil se již v Praze zvláštní komitet. — Naše Národní divadlo pěstuje zase nyní pilně vzájemnosť českopolskou. Zvonivý hlas našeho polského hosta Mierzwińského došel plného uznání, a paní Teresie Arklová, dramatická pěvkyně divadla polského, dodělala se znamenitého úspěchu ve zlatém domě našem, i lze očekávati, že bude přijata do sboru hereckého v Národním divadle. Ke vzájemnosti českopolské ještě dodáváme, že osvědčený spisovatel a přítel Polákův, Eduard Jelínek, odcestoval právě do Krakova, by

vedlé jiných záležitostí pátral po svazku básní polských Bol. Jablonského, které on po sobě neuveřejněné zanechal. — Že také s jinými kmeny slovanskými vejdeme brzo ve spojení platné, doufáme tím více, ježto se právě utvořil v Praze „Československý spolek," věnovaný všem zájmům slovanským; bude podporovati slovanskou literaturu, Slovany v Praze žijící a pod. — Přednášky před nějakým časem tak hojně rozvinuté v Praze teď utuchly. Nastala doba výletů, národních slavností a sjezdův. Akademický „Bazar historický" na Žofíně přivábil do krásného sálu četnou intelligenci pražskou a svému účelu prospěl znamenitě; předně tím, že čistý výnos, na akademický dům věnovaný, byl neobyčejně veliký, a za druhé, že hnuto bylo silněji myšlénkou akademického domu, která od samého studentstva chladně jen pěstována byla. Teprve nyní zdá se, že akademikové těsněji přilnuli k myšlénce vlastní, a bylo by věru záhodno, aby při svých zábavách a podobných podnicích pamatovali častěji na svůj účel. — Začátkem tohoto měsíce odbýval se v Praze sjezd ochotníků českomoravských a zároveň na ostrově Benátkách veliká slavnosť ve prospěch Ústřední Matice, při čemž prodával se pamětní list „Karlín" jakožto slavnostní číslo „Našich Besed," obsahující na první straně podobiznu horlivého pořadatele slavností karlínských, p. Hofa. — O svatodušních svátcích plnila se Praha venkovskými professory středních škol, kteří se tu sjeli za paedagogickými záležitostmi. Pozoruhodna jest výstava školská, v české realce umístěná. Sjezd byl zahájen přátelským večerem na Žofíně dne 12. t. m. Jakkoli byla nálada výtečná a návštěva znamenitá, přece neměl večer tento onoho zvláštního rázu, jaký jsme od něho očekávali dle slibných zpráv z novin. Mimo hudební kapellu a pěvecké kvartetto nebylo žádného programu. Ve společnosti tak vzdělané a vzácné byla by se dala pronésti mnohá krásná myšlénka a byla by se bývala ráda vyslechla od vděčného obecenstva. — Z uměleckého světa lze uvésti jako dobrý podnik „Domácí obrazárnu Světozora," ve které budou vydávány nejlepší obrazy malířů českých, slovanských i cizích, ve zdařilých reprodukcích. První číslo přináší reprodukci Brožíkova proslulého „Pěvce ballad," Ženíškovu z pražské umělecké výstavy známou „Krasavici," půvabnou „Báchorku" od Kuna barona Bodenhausena a výtečný náladový obraz „Opuštěný mlýn" od slavného ruského krajináře A. A. Kyselova. — Rádi bychom pronesli též mnohé pěkné slovo o naší produkci literarní, ale, bohužel, v každém snad jiném umění národnímu citu nebo praktickým potřebám lidu se více vyhovuje, nežli v literatuře. Místo originalních, nových, praktických myšlének vězíme ještě stále v jednotvárnosti, a tak se stává, že mnoho stejných podniků na vzájem si vadí. Jen jeden skrovný a vedlejší příklad uvádím: z belletristických a zábavných sbírek a knihoven vycházejí v Praze dnes tyto: 1. Matice lidu. 2. Libuše. 3. Přítel domoviny. 4. Ottova Laciná knihovna národní. 5. Šimáčkův Sborník illustrovaných romanů. 6. Kobrova Ústřední knihovna národní. 7. Ottova Salonní bibliotheka. 8. Šimáčkova Kabinetní knihovna. 9. Kobrova Národní bibliotheka. 10. Urbánkova Knihovna pro lid. 11. Hynkova Rodinná bibliotheka. 12. Vilímkovo Zábavné čtení. A nyní ptáte se, kolik je bibliothek poučných, prostonárodních? — ani jedna! *M.*

(O.) Boj proti knihám **„Dědictví maličkých,"** jak již řečeno, namířen z protivného tábora proti katol. duchovenstvu, jež jest fakciosům v Čechách trnem v oku, poněvadž nehoví jejich touhám, a odtud přešel do nepřátelského tábora lžiliberalistů, kteří rovněž nemohou na jméno přijíti tomu, co z katolického tisku vychází. Ten nesmírný počet, ty tisíce děsí nepřátely ty, proto hned se chápají příležitosti odsouditi „D. m.," což se nejméně daří.

„Dědictví maličkých" však nevchází do boje za svůj účel, za své snahy poprvé. Roku 1879. vydány stručné dějiny, nazvané „Po 20 letech," kde se dočítáme, že již s mnoha stran bylo proti „D. m." brojeno.

Správa „D. m." v § 15. obrací se k duchovním správcům a vychovatelům mládeže. „Každý pak učitel nebo podučitel, kterýž by se toho „Dědictví" otcovsky ujal a během času nejméně 30 údů získal, slouti bude jménem čestným „Opatrovník D. m.," jemuž se dovoluje, cokoli by ku prospěchu „Dědictví" za dobré uznával, správě k povšimnutí ponavrhnouti," neboť tato „se důvěřuje (dle § 16.) v každého učitele i podučitele, že rád bude prostředníkem mezi žactvem a „Dědictvím," vklady přijímaje a franko zasýlaje." Ač mnoho takových opatrovníkův a příznivců „D. m." mělo, přece k § 16. v dějinách dotčených přičiněna poznámka (str. 129.): „Bohužel nastala při odloučení školy od církve nápadná chladnosť v učitelstvu, anož namnoze se do-

mnívalo, ba ponejvíce obávalo, že by mu c. k. školní úřadové vykládali ve zlou, když by k rozšíření „Dědictví," církevním úřadem spravovaného, napomáhalo" (!). Proto také (dle § 15.) „dovoleno i neučitelům (civilním osobám) sbírati vklady a obstarávati zápis dítek, rodů, bibliothek atd., když by duchovní správcové nebo učitelé prostřednictví takové na se vzíti nechtěli." Na konec však podána naděje, „že ta nemístná řevnivosť, bylali jaká, s pomocí boží pomine a opětné spříznění školy s církví ve prospěch řádného a jediné možného, rozumného vychování nastane" (str. 130.).

Jako veškero školství netušený doznalo r. 1868. převrat, tak také na „D. m." nový učiněn útok. Dějiny zmíněné podávají o tom zprávu na str. 139. a 140. Když škola z péče církevních zřízenců byla vymaněna a světské vládě podřízena, „proud nepříznivý strhl také i některé naše (píše ředitel kan. J. A. Šrůtek) podílné knížky do přísné, černě posuzující kritiky, o kterouž lichotivci, chtějíce se tu a tam zalíbiti, teprve po sedmi letech škodolibě zasadili; vzdor tomu, že konference učitelská v Praze r. 1875. všecky knížky „D. m." (č. 1.—19.) pro školní bibliotheky schválila (tudíž i 19. podíl „Chudý boháč" od *Petra Kopřivy*), hnáno roku 1877. útokem na *Haklův* „Život sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methodia," aby z bibliothek byl vyloučen, an prý utrpení jejich s protivné strany hlásati se nesmí."

Jako tyto a jiné boje proti „D. m." jenom rozmnožily počet údů, tak podobně i nyní. Takové dědictví se nedá jenom tak sfouknouti urážlivou, pohanlivou lokálkou, „D. m." má skvělou minulosť, neocenitelné zásluhy. Není úlohou naší psáti dějiny jeho, připomínáme toliko, že vyznamenáno bylo na výstavě v Paříži r. 1867., že J. V. cís. a kr. korunní princ Rudolf a J. V. arcikněžna Gisela za údy jsou zapsáni, že sv. Otec Pius IX. plnomocné odpustky pro údy „D. m." udělil, podpory hmotné na mnoha stranách „D. m." se dostalo, že Moravan Šebestian Kubínek dne 22. listopadu 1860. odvedl od údů, na Moravě vyzískaných, 1013 zl.

Kdyby i těchto všech uznání nebylo, nejhlavnější zásluhou jest, že ročně na tisíce dobrých, mravných a vlasteneckých knih rozšířeno i do takých míst, kamž mimo kalendář nikdy by se kniha nedostala. Toť užitek a prospěch nejlepší. Kdyby knihy ty nebyly dobrými, proč by na sta škol v Čechách a na Moravě během r. 1884. a 1885. žádalo o všechny výtisky a veřejně v novinách správě „D. m." díky vzdávalo?[1]) Vždyť známo snad, že c. k. okresní školní rada v Táboře („Po dvaceti letech" str. 140.) uznala potřebu knížek „D. m." pro všechny bibliotheky v okresu, a požádala o 52 výtisků veškerých čísel. A kolik knih těch dočkalo se několikatérého vydání, a to nejen v „D. m.," ale i v jiných knihovnách („Škola mé štěstí" od *K. Světlé* u Urbánka), kolik jich bylo přeloženo do cizích jazyků („Kaplička pod lipami" od *J. Ehrenbergra*), avšak nejlepším ospravedlněním je, že údů stále přibývá, knihy z „Dědictví" docházejí obliby. *Al. Dostál.*

V odborech **Národní jednoty pošumavské** konány r. 1886. hojné přednášky, z nichž některé zaznamenáváme. Přednášeli: 2. ún. v Malšicích předs. *P. Viktorin Foitlík* „o četbě dobré a špatné;" 7. ún. v Černici *J. Otruba* z Č. Krumlova „Dějepisné paměti Černice a okolí;" 14. ún. ve Slovenicích *J. Adamec* „o dějinách rodu Rožmberského;" 28. ún. v Ostřekově prof. *H. V. Tůma* z Domažlic „o blahobytu národním a o účelu Národní jednoty pošumavské;" 14. bř. ve Starém Sedle *Fr. Koral* „o vývinu umění dramatického;" 2. kv. v Němčicích u Netolic bohoslovec *Václav Zwifelhofer* „o důležitosti čtení," ve Skočicích právník *Josef Konvička* „o dějinách českých z doby nejstarší," medik *Fr. Dvořák* „o Václavu Benešiv-Třebízském."

Jednota československá zove se nový spolek, který se ustavil 8. května v Praze za tím účelem, aby pěstoval literární vzájemnosť slovanskou, zakládal knihovny, zejména velikou slovanskou v Praze s přispěním více spolkův, obstarával korespondenci do listů zahraničních, podporoval chudé slovanské studentstvo v Praze, pořádal veřejné přednášky nepolitické atd. Ve valné hromadě zvolen starostou *Dr. Vašatý*, do výboru pak: *Dr. Pavel Durdík*, *Dr. Jos. Herold*, *Jos. Holeček*, *Jos. Kalaš*, *K. P. Kheil*, *A. Patera*, *Dr. J. L. Píč*, *R. Pokorný*, *J. Teige*, *E. Valečka*, *J. Sokol*, *J. Tůma*, *Fr. Tajrich*; za revisory účtů: *A. Filcík* a *J. Neff*.

Spolek akademiků „Jizeran" dle zprávy jednatelské, přednesené ve květnové valné hromadě, čítá 6 členů čestných, 71 zakládajících, 23 přispívajících a 59 činných. Během tohoto pololetí uděleno podpor 66 zl. Knihovny založeny 3, a sice v Šumburku 128 děl, ve Plavech 139 děl a ve Friedštejně 100 svazků; čtvrtá knihovna pak opravena a přeložena z Bosně do Dolní Sytové. Na zakoupení nových knih, na vazbu a výpravu knihoven vydáno ze spolkové pokladny 99 zl. 60 kr. Jmění spolkové obnáší celkem 136 zl. 45 kr., a sice 100 zl. základního, 26 zl. 85 kr. vydajného jmění a 9 zl. 60 kr. přednáškového fondu.

[1]) „Dědictví" darovalo knihovnám školním jistě knihy pod tou podmínkou, by nepřijaté byly navráceny; ty by byly nejlépe před prachem a zapomenutím zachráněny ve knihovnách farních.

„Detvan,“ slovenský spolek v Praze. 11. června ref. *Bencúr* o romaně Tolstého „Vojna i mír,“ *Kostolný* o nejnovějších historických spisech Sasinkových.

Akad. čten. spolek pražský 25. kv. ve schůzi vyjádřil dík obrancům RK. a Z.

V Lit. spolku v Telči 23. kv. předn. prof. *L. Čech* „O útocích na pravosť obou rukopisů.“

V libensko-karlínském Budči 5 června předn. okr. insp. *Ant. Madiera* „O kulturním významu Ruk. Králov. a Zelenoh.“

V Umělecké besedě 22. května četl *J. Holeček* některé ukázky svého překladu „Kalevaly.“

Lit. spolek kolínský v jedné schůzi pojednával o spisovatelských zásluhách *Dra. Josefa Durdíka* a vyslovuje jemu přímo díky za dosavadní zásluhy v oboru filosofickém a jazykovém, požádal zároveň, aby 2. díl Poetiky co nejdříve vyšel.

II. Smíšené.

Mickiewiczův „Pan Tadeusz“ vyšel nyní také v anglickém převodu: Master Thaddeus, or the last Foray in Lithuania, by Adam Mickiewicz. Transl. from the original by Maud Ashurst Biggs

Osvědčení o pravosti RK. ve „Hl. N.“ podáno dále od *Čenského*, *Maška*. *Masaryk* žádal po akad. senatu, aby zavedeno bylo proti *Tomkovi* disciplinarní vyšetřování pro jistý výrok jeho v osvědčení onom, jímžto *M.* se cítil uražena. — „Slov. Pohl'ady“ píší o věci v č. 5. na str. 119.: „Radili by sme ponechať vec tak jako pravotu Macphersonovu [Ossian.]. Nik nemôže človeka prinútiť ku viere na pravosť, jestli sám má pochybnosti. Do čista nepríde sa nikdy. Macpherson nie je posial' ani dokázaný ani podvrátený; mládež a l'udia ducha nestarajú sa o to, ale kochajú sa v krásách Ossiana. Čo je v Rukopise skutočne poetické (bez pozlátky staríny), to zostane v pamäti a srdcich l'udských.“

Překladatelství v literatuře charvatské pěstuje se pílí neobyčejnou. Tak v Záhřebě letos vyšly nedávno překlady z klassiků řeckých a římských (od Kostiće), ze Silvia Pellica (od Deželiće), z Puškina (od Dimitroviće-Kotoranina), ze Shakespearea (od Truského a Šenoy), z některých spisovatelů německých a francouzských.

Uherský překlad všech spisů Turgeněva počal nedávno vycházeti v Pešti.

V pozůstalosti **Sigfrida Kappera,** který 7. června 1879. v Pise ve Vlaších zemřel, jest rukopis „Car Lazar,“ objemné dílo básnické, spracování díla jeho německy vyšlého. Před svým odjezdem do Italie četl z rukopisu některé ukázky v „Umělecké besedě.“

Povídky **Sv. Čecha** přeloženy v srbské „Národní bibiiothece.“

Zenon Przesmycki (Miriam), známý překladatel básní Vrchlického („Duch a svět“ atd.) do polštiny, uchystal převod bez mála všech větších básní Čechových, mezi nimi „Evropy,“ „Hanumana,“ „Petrklíčů,“ „Ve stínu lípy“ atd.

V. Z. Koscialkowska chystá k tisku českou antologii.

Básně **Bohdana Zaleského** hodlají vydati souborně synové jeho v Paříži.

V Srbsku vyšlo dle úředního seznamu r. 1883. 708 děl, mezi nimiž jest 52 periodických; 496 bylo jich tištěno písmem cyrillským.

Padesátá ročnice proslulého **Gogolova „Revisora“** byla dne 2. května oslavena skvěle v Petrohradě v divadle alexandrovském. V pozadí jeviště bylo poprsí slavného spisovatele uprostřed květinové dekorace. Na stupních pod ním stáli herci v kostymech a maskách nesmrtelné veselohry. V popředí stála skupina spisovatelů, píšících pro divadlo a o divadle: Potěchin, Grigorovič, Suvorin, Polonskij, Pleščejev, Avdějov a j. Na to přednesena příležitostná báseň, oslavující humor Gogolův, „smích všem viditelný skrze neviditelné slzy.“ Slavnosť zakončena představením „Revisora“

Srbský nový list illustrovaný, psaný písmem cyrillským, počal vycházeti v Serajevě.

Petr Lavrovskij sepsal novou studii o italské legendě o sv. Cyrillu a Methoději.

Turgeněv mimo díla ruská napsal též francouzsky novellu: „Un Incendie en mer,“ která vyšla mezi překlady posledních děl jeho vloni v Paříži.

III. Životopisné.

Ant. Baum (Rozhl. l. 2.).

A. S. Budilovič, jenž přednášel slov. filologii na universitě varšavské, povolán za professora slavistiky do Petrohradu na místo V. Jagiće.

Al. Lvovič Djuvernua (* 1838., † 1886.; Slov. Sb. 6.).

Pěstouni **Gogolovi** (Slov. Sb. 6.).

Dr. J. U. Jarník (Zl. Pr. 26.).

List **Jana Kollára** Janu Kádavému (Slov. Pohl. 5.).

Ivan Krylov (H. Mejsnar: N. L. 142.).

J. J. Křičenský (Sv. 26.).

Co milenka **Máchova** vypravuje (J. L. T.: Hl. N. 127.).

Máchova Lori (Arbes: Ned. L. 2. kv.).

Eleonora Šomkova (Turnovský: Sv 25.).

Dr. A. Muka (* 1854.; Černý: Zl. Pr. 23.).

A. Nesvadba (Zl. Pr. 25.; Sv. 26.).

Nejpřednější současný dramatik ruský, **Ostrovskij,** jehož některé veselohry též do češtiny přeloženy, zemřel ve věku 63 let.

Frant. Palacký (F. H-ová: Věstník 22.).

Jan Nep. Ign. Rotter (* 1807., † 1886.; T.: Zl. Pr. 24.).

Ludvíka Rottova (Sv. 26.).

Julie Šamberková (Arbes: Rozhl. l. 2. sl.).

K. V. Schembera, syn A. V. Šembery, kritik novin „Neues Wiener Tagblatt,“ zvolen nedávno předsedou německého spolku spisovatelů „Concordia“ ve Vídni.

Karel Šimanovský (J. V.: Hl. N. 119.).

Josef Šmidinger (* 1801., † 1852.; Blokša: Hlas 183.).

A. Vávra (Novotný: Zl. Pr. 25.).

Jaroslav Věšín (V.: Slov. Pohl. 5.).

Dr. Zikmund Winter (Kutnoh. L. 43.).

Václ. Zelenému hodlá Umělecká beseda zasaditi pamětní desku na rodném domku jeho v Borové u Něm. Brodu.

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Ke sporu o Rkk. (Vlasť 9. sl.).

Prusík, O filolog. námitkách proti RK. a Z. (Osv. 6.).

Stoklasa, Material k chemickému prozkoumání rukopisů Kr. a Z. (N. L. 137.).

Šuran, Jak smýšlejí O. Miller a A. Gilferding o RK. a Z. (Sv. 25.).
Die unechtheit der Königinh. u. Grüneb. Hs. (Allg. Ztg. 102.).
Bačkovský, O básnické činnosti K. A. Vinařického (Obz. 11.).
— O národnosti české za let čtyřicátých (Chrud. N. 46.).
— Slovo k nářkům spis. českých ve příč. hmotných pom. (Rozhl. l. 2.)
Chalupa, Z Nerudovy činn. lit. (Rozhl. l. 2.).
Durdík P., Úspěchy ruské literatury v záp. Evr. (Sv. 25.).
Hlavatý, O socialní otázce (Čas. kat. duch. 4.).
Hrubý, Kult básníků starověkých (Lum. 16. sl.).
Hudec, Jihoslovanské listy (Rozhl. l. 2. sl.).
Lisec, O nár. obrození lužických Srbů (Kv. 6.).
Máchal, O národní písni polabských Bodrců (Slov. Sb. 6.).
Michovský, Censura a svoboda tisku v Čechách (Hl. N. 141. sl.).
Petrmíchl, Volné listy o spolku lit. v Plzni (Klat. L. 23.).
Zoubek, O theol. polemikách Komenského (Č. Č. M. 1.).
Vykoukal, Z naší novější belletrie (Hl. N. 126.).
Literarní působení Karla Havlíčka Borovského (Kutnoh. L. 45.).
Zpráva o prvním časop. českém „Holubici," vydaném r. 1846. (Op. Týd. 38.).
Carrière, Das schöne u. d. zweck i. d. kunst (Ggw. 17.).
Cristaller, Realistisch-kritisches zur lyrik (Mag. 20.).
Jonas. Über die dichtungen der gegenwart u. ihre vorliebe für krankheitsschilderungen (Mag. 19. sl.).
Lector, Wereschagin als schriftsteller (Ggw. 18.).
Münz, Leo XIII. als dichter (Uns. Zeit 5.).
Die stellung d. bisherigen philosophie zur gesch. (Hist.-pol. Bl. 97. 9.).
Spanien in wissenschaft u. nation. litter. (Hist.-pol. Bl. 8.).
Leroy-Beaulieu, La séparation de l'église et de l'état (Rev. des deux mondes 74. 4.).
Bouillier, Y a-t-il une philosophie de l'histoire? (Rev. philos. 4.).
Soerensen, Le Mahâbhârata (Rev. crit. 14.).
Lewin, The Life of Longfellow (Acad. 727.).
Longfellow's Life (Athen. 3051.).
Braga, La sociologia moderna (Rivista di filos. sientf. 3.).
Giachi, La Pietà presso gli antichi Romani (Nuova Antol. 8.).
Un nuovo libro sul „sillabo" (La Civ. catt. 860.).

V. Díla posouzená.

Arbes, K. H. Mácha (Ruch 17.; Vykoukal: Rozhl. l. 2.; B. Č.: Nár. L. 153.).
— Ethiopská lilie (Ruch 14.; Kvapil: Kv. 6.).
Asnyk-Kvapil, Poesie (Ar.: Sv. 23.; R.: Slov. Sb. 6.).
Bartoš, Dialektologie moravská (J.: Slov. Sb. 6.; Blažek: Lit. L. 11.; Šťastný: Hl. l. 7.).
Belov, Ze života bulharského (A.: Nár. L. 159.).
Bohuslav, Na cestách životem (Tichý: Lit. L 11.).
Dvorský, Zuzana Černínova z Harasova (Sb. hist. 2.).
Herites, Psáno pod čáru II. (B. Č.: Nár. L. 144.; Drbohlav: Vlasť 9; M.: Lit. L. 11; Kubíček: Hl. l 7.).
— Maloměstské humoresky (Lux: Vlasť 9.).
Heyduk, Zaváté listy (Ruch 14.).
Hovorka, Nová sbírka prací belletr. (Vítězný: Lit. L. 11.).
Jelínek, Črty litevské (A.: Nár. L. 156.; Ruch 17.; Vykoukal: Rozhl. l. 2.; as.: Ned. L. 9. kv.).
Jirásek, Psohlavci (Čermák: Rozhl. l. 2.).
Kaminský, Kresby (Šnajdauf: Rozhl. l 2.).
Krásl, Arnošt hr. Harrach (Sb. hist. 2.; Vacek: Čas. kat. duch. 4.).
Krylov-Mejsnar, Bajky (Ruch 15.).
Kryštůfek, Cesta do Egypta a sv. země (Red. Čas. kat. duch. 4.).
Krystůfek, Dějiny XIX. století (Sb. hist. 2.).
Kulda, Posvátná kazatelna (Kyselka: Čas. kat. duch. 4.).
Kyselka, Učebnice kat. náb. (Vondruška: Čas. kat. duch. 4.).
Letošník, Osnova a postup vyučov. dle Kom. (-aue-: Lit. L. 11.).
Lier, Novelly (Čermák: Rozhl. l. 2.).
Lužická, Chlumy I. (Vítězný: Obz. 11.)
Masaryk, Základové konkr. logiky (Vychodil: Hl. l. 7. sl.).
Mišiovský, Nové básně (B. Č.: Nár. L 146.).
Neruda, Poetické besedy (Степовичъ: Извѣст. Спб. сл. благ. общ. 2.).
Pek, Obrazy z paedag. cesty (Dostál: Hl. l. 7.).
Pakosta, Otcové a děti (Red.: Čas. kat. duch. 4.).
— Zábavy večerní (Drbohlav: Hl. l. 7.).
Podlipská, Láska a nenávisť (-aue-: Lit. L. 11.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka (Ruch 17.).
Rezek, Sborník historický (Zl. Pr. 23.).
Řezníček, Pod praporem naděje (Očadlík: Hl. l. 7.).
Sasinek, Záhady dějepisné I. (Tenora: Hl. l. 7.).
Srb a Tadra, Památník pražského „Hlaholu" (Novotný: Ned. Listy 16. kv.).
Thomayer, Úvod do drobné praxe lékařské (Pečírka: Nár. L. 161.).
Tomek, Novější dějepis rakauský (Sb. hist. 2.).
Třebízský, Sebrané spisy (Tichý: Lit. L. 11.).
Šembera, Dějiny středověké (Sb. hist. 2.).
Vrchlický, Soud lásky (M. A. Š.: Sv. 24.; Ruch 15.; Smital: Ned. Listy 16. kv.).
— Svatá Ludmila (Novotný: Zl. Pr. 22.).
— Rabínská moudrosť (š.: Nár. L. 137.; Posel ze Sušice 16.; Turnovský: Hl. N. 139.).
Vrchlický-Grün Gedichte (Kv. 6.).
Zeyer, Čechův příchod (Zl. Pr. 22.; p.: Sv. 26.; Ruch 14.; B. Č.: Nár. L. 139.; K.: Rozhl. l. 2.).
České školství v nově době (Verner: Kom. 25.).
Národní kalendář Steinbrennerův (Š.: Lit. L. 11.).
Sborník illustr. romanů (Č. Východ 46.; Posel ze Sušice 16.).
Sněmy české od l. 1526. až po naši dobu (vyd. kr. č. archiv zemský. Sb. hist. 2.).
Z ruského a polského písemnictví (Chalupa, Kvapil: Rozhl. l. 2.).

VI. Knihopisné.

Lustig, Na cestu životem.
Patera, Svatovítský rukopis. Pr.
Planský, Jak univ. prof. Masaryk rozebírá lyrické básně RK.
Bełcikowski, Ze studyów nad literaturą polską. Warsz.

Chmielowski, Adam Mickiewicz. Zarys biograficzno-literacki. Warsz.
Maržik, Jana Amosa Komenskoga Informatorijum za šk. materinsku. Zagr.
Цвѣтаевъ, Изъ исторій иностранныхъ исповѣданій въ Россіи въ 16. и 17. ст. М.
Dietrich, Die einheit der wissenschaft. Hamb.
Ehlers, Bilder aus dem leben des Ap. Paulus. Frkft.
Eucken, Die philos. d. Thomas v. Aqu. u. die cultur d. neuzeit. Halle.
Metz, Üb d. wesen u. wirkg. der tragödie. Berl.
Müller, Polit geschichte d. ggwt. Berl.
Schmidt, Slavische geschichtsquellen z. streitfr. üb. d. ius primae noctis. Posen.
Schweitzer, Gesch. d. skandinav. litt. 1. Leipz.
Westphal, Griech. harmonik und melopoeie. 3. aufl. Leipz.
Hansen, Illustreteret dansk litteraturhistorie. Kjobenh.
Ducros, Henri Heine et son temps. Par.
Dufort de Chaverny, Mém. sur les règnes de Louis XV et Louis XVI et sur la revol. 1. 2. Par.
Laporte, Histoire et Littérature bibliques. Par.
Rambaud, Hist. de la civilis. franç. 1. Par.
Amberst, The history of cathol. emancip. 2.
Bascom, Problems in philos. New-York.
Bolton, Social studies in Engl. Boston.
Irvine, The symmetry a. solid. of truth. 1. Lond.
Kitton, Dickensiana; a bibliogr. of the liter. relating to D. Lond.
Stephens, A history of the french revol. Lond.
Williams, Engl. letters and letter writers of the 18. cent. Lond.
Dal Ferro, Dei principî morali e relig. n. traged. di Sofocle. Bol.
Ferrini, Saggio su le rime amor. di Tasso. Perug.
Vaccaro, La lotta per l'esistenza e i suoi effetti nell' umanità. Roma.
Garnelo, El hombre ante la estética. 1. Madr.
Lorenzo, Shakesp., Byron y Chateaubr. como modelos de la juventud literaria. Madr.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša*.

(Č. d.) Četba, jak vůbec studium má působiti na rozvoj mohutností duševních, ušlechtění srdce, rozumného utvrzení vůle, zaopatřujíc nás při tom jistou zásobou vědomostí; neboli četba jako vůbec vzdělávání má mladíku pomáhati při zušlechťování, které se velice různí od osvěty. Neboť osvěta jest pokladnice vědomostí, kterými se obohacuje neboliž osvěcuje rozum, což sotva polovicí, a to daleko méně důležitou jest ušlechtění. Můžemeli nazvati vzdělaným člověka obohaceného vědomostmi, jestli při tom tvrdého srdce, jestli samolibým, vládnouli každým krokem jeho náruživosti? Aneb jest ten vzdělán, kdo nosí modní šat, mluví více jazyky, přečetl rozmanitá vypravování, romany a časopisy, o každém předmětu mluviti dovede, nikomu však vlastního mínění míti nedovolí, v posuzování jest příkrý, hrubý a zpupný naproti druhým? Zda není možno spíše vzdělaným nazvati člověka, který ledva čísti a psáti umí, o věcech svého odboru má zdravý úsudek, ku všem jest upřímný, povolný, v řeči i skutku skromný a nevinný, který druhých šetří a vášně své ovládá?

Pravé vzdělání člověka záleží tedy nejen v osvětě, nýbrž i v ušlechtění srdce a rozumné vládě vůle. Neboť i těm, kteří v káznicích, jsou, neschází často osvěty, a přece nebudeme jich počítati mezi vzdělance opravdové. Užili nabytých vědomostí k ukřivdění bližnímu, ku škodě vdov a sirotků na ukojení smyslnosti. Ó jak divými a nevzdělanými jsou tací! V pravdě vzdělaným jest tedy ten, kdo má nejen potřebné vědomosti, ale i šlechetné srdce a umí panovati vášním. Takové vzdělání ukazuje se nejčastěji v obcování s jinými lahodností a upřímností, skromností a pokorou, účinností a láskou, svorností a trpělivostí, a mimo to tím, že v pravdě vzdělaný na úzdě udržuje vášně, střídmě žije, hledí spravedlnosti v posuzování. Tak tedy pravé vzdělání jest zušlechtění ducha, skrývá je uvnitř a různí se velice od vzdělání zevnějšího, které jest skořápkou bez jádra, zásobou prázdných frasí, zdvořilostí a společenských choutek. K takovému vzdělání prostředkem má býti čtení. Aby však místo přiblížení k cíli jinocha od něho neodvrátilo, má býti řízeno jistými pravidly. Taková jsou: Výbor děl, methoda čtení a vůdce. O tom podáme zde několik pokynů.

I.

Ve vychování nutno jest, aby známosť náboženství zaujímala první místo; ona má býti tím, čím jest slunce v sou-

stavě světové, t. j. ona má rozlévati světlo na všecky vědomosti. Všeliká nauka, kterou neprovází znalosť Boha, jest mylná a proto nejen dočela neužitečná, nýbrž i velice škodlivá. Každému pachtícímu se po vědomostech budiž na mysli, co praví Duch svatý: »Počátek moudrosti bázeň boží,« toliko v bázni boží nacházíme jehlu magnetickou, která nás uprostřed moře věd lidských, plných nebezpečenství a úskalí, doprovodí šťastně do přístavu pravdivé moudrosti. Naproti tomu pak všichni plavci bez této vůdčí jehly rozbíjí se na úskalích pýchy a domýšlivosti.

Křesťan hluboce jest přesvědčen, že pravdivá moudrosť a učenosť není ovocem samého toliko člověka, ale též darem božím. »A jestliže který z vás,« učí svatý Jakub, »potřebuje moudrosti, ať prosí Boha, který dává všem hojně, a bude mu dána.« Svatý Bonaventura, když se ho tázal svatý Tomáš Aquinský, odkud béře tak velkou moudrosť a tak vznešená a vroucná kázaní, otevřev truhlici, neukázal mu jiné knihy, leč obraz Ukřižovaného, slzami smáčený! A pomocí čeho činil ony divy při svém kázaní svatý Dominik, který, otázán byv, z jakých knih by se učil takové výmluvnosti, odpověděl, že z knihy lásky.

Pravý křesťan hluboce jest přesvědčen, že postup lidstva a skutečné jeho štěstí možno jest jediné prostřednictvím křesťanství; že všecko usilování ve věci té mimo církev nic více nepřináší, leč neštěstí, že církev působící přispěním Ducha svatého pořizuje všechno dobře a přispívá ku zlepšení pořád, ač zvolna a neznačně, a že všechen duch náhlý a netrpělivý není jeho duchem. Věř, šlechetná mládeži, že co protivno jest nauce Kristově, není z Boha a jest nebezpečným vrahem pro spásu lidskou. Vzor pak postupu na dráze šlechtění a vzdělávání beř si ze životů mužů znamenitých, stopuj především dobře ti známé sv. patrony, jmenovitě sv. Jana Kantého, vlastního patrona učící se mládeže, který, maje na paměti slova sv. Irenea: »Lépe nic neuměti a žíti s milostí boží, než s velikými vědomostmi žíti bezbožně,« nejprve hledal moudrosti boží a na ní teprve jako na základě ukládal nauky lidské.

Průpověď tuto má tím více nyní každý mladík na paměti míti, poněvadž v této době mnoho jest spisův a knih, které nejsou oživeny duchem víry a pobožnosti, které jed zkázy sladce připravený přelévají v nezkušenou mysl mládeže, aneb ve kterých spisovatelé nevytknuli sobě za cíl vzdělání a zušlechtění společnosti, nýbrž jediné chtějí se dostati do řádu literatův, jakoby si s posměchem pravili: »Stulta est clementia periturae parcere cartae.« — Vhodně řekl kdosi nedávno, že písemnictví nedouků kleslo v této době na pouhé žvástání, plýtvání slovy a frasemi, na mizernou zmateninu choré obrazotvornosti.

Dobře, jak volal nedávno Trentowski, tak volá dnes každý takový spisovatel: Ach, jediné v církvi jest pro nás spása, víra otcův jediné útočiště, hvězda polarní. I dnes sice slovy krásnými slaví nejeden krásu a vzácnosť ctnosti. Však v tétéž době zdaž nevidíme, že často týž spisovatel v témže díle ničí zručně ctnosť, podkopává budovu katolicismu, napadá jednotlivá dogmata, hlavu církve, oslabuje jeho výroky, snižuje nařízení sborů, mluvě lehkovážně o ustanoveních církve i obřadech náboženských. Takovou taktiku zachovali povždy nepřátelé katolicismu a pomocí jich způsobili dissidentismus, a s ním uvalili tolik neštěstí na vlasť. Ale nejurputnější původci dissidentismu neměli obyčej vyvěšovati prapor svých mistrů Zvingliho, Kalvína a Luthera. Tím bohatším pak býval lov! Tutéž taktiku vidíme ve velké části dnešních spisův. Ač nechceme rozřešovati, zdali spisy ty určeny jsou k obalamucení nerozumných aneb zdali jsou výplodem rozumu nedosti osvíceného aneb ovocem povrchnosti, vyznati však musíme, že v každém případě k témuž cíli spějí i stejného dosahují účinku. Zajisté velmi nešťastna budou pokolení příští, když z takových zřídel mládež čerpá osvětu! Zdali mohou spisy takové osvítiti rozum a utvrditi mladého ve víře a ctnosti? Ovšem ho obalamutí, podkopají zásady víry s mlékem matky vssaté, rozněcují v něm vášně a přivádějí jej na bezcestí. Proto též s bolem vidíme nejednou, jak jinoši, velmi nadaní, kteří činili největší naděje ku štěstí rodičů, ku dobru vlasti i církve, za krátkou dobu ochladnou, ledovatí a ponořivše se do tělesnosti, tratí rychle zbytky dávné ušlechtilosti.

V pravdě pak není žalostnější zříceniny nad obraz ničemné smyslnosti. Příčinou pak toho co jiného jest, neli zavržení základu náboženského a zbožnosti vůbec ve vědě? Když srdce lhostejní k Bohu, když jinochové zápal k osvětě aneb naději zisků z ní pochodících cení více než zbožnosť, když duše nedostatkem prostředků pobožnosti odumírá; tu nic divného, že začáteční zápal a největší nadání zanikají, jelikož není života uvnitř, který by mohl udržovati ustavičný oheň práce a šlechetného úmyslu. Jak želeti jest studující mládeže, když neoživuje zbožnosti čtením knih dobrých, duchem svaté víry ovanutých. Vskutku mladík, ženoucí se jen za knihami bez tresti, protivnými mravnosti aneb zcela náboženství, zdá se mi podobným býti onomu pocestnému uprostřed písčité stepi, který místo vody a pokrmu obtěžil bedra svá zbožím falešným a pod tíží jeho umírá v horku slunečním žízní a hladem.

Kniha, která určena jest pro mládež, má mimo to býti prodchnuta duchem andělské čistoty a nevinnosti. Jak velikým klenotem jest tato ctnosť sama v sobě, jak velikým klenotem jest zvláště pro jinocha vědychtivého, skoro nemožno říci. Ona dodává jeho vůli síly a vytrvalosti v práci, rozumu bystrosti, obrazotvornosti pěkných obrazů, jeho myšlénkám vtipnosti a správnosti. Tělo ani jednou nepodlehne vlivům neznámým, zrak nabývá čistoty, která mu dopouští patřiti do hloubi duše jako na dno čisté vody, na tváři rozlévá se andělská něžnosť, na ústech úsměv nevinný; pohyby celého těla jeví podivuhodnou ušlechtilosť a půvab nevypověditelný. Takový tedy zevnějšek zajímavý a půvabný zachováš si, mladíku, dotud, dokud neztratíš ctnosti nevinnosti. Neboť kdyby naše přestupky a vášně mladosť nám nevydřely, ani čas, ba ani utrpení a nehody, ty neodstupné tovaryšky člověka na zemi, nebyly by s to, aby to učinily. Ať tedy každá kniha, kterou čteš, udržuje a utvrzuje v srdci tvém čistotu, abys se opravdu zušlechťoval a ani v pozdním věku mladosti neztratil.

Avšak velikou ostražitosť a pozornosť v té příčině zachovati třeba, poněvadž nezkušené srdce mládeže povahou svou velmi přístupno jest rozličným vlivům a obraznosť jest u ní nejčinnější mohutností. Proto jestliže nešťastnou náhodou nebo vypočítavostí, zlomyslností druhých dostane se do rukou mladíkovi kniha pohoršlivá, prodchnutá nečistou žádostivostí, seznámí se mladík v okamžení se zhoubnými pudy zvířecími, ve vábivých obrazech představenými, seznámí se snadno s neřestí, v půvabné šaty oděnou. Jaké pak jsou skutky mládeže, tím způsobem zkažené, ví každý, kdo jakkoli blíže mládeží se obírá. Žalem jsme naplněni nad mládeží nynější, vidouce její předčasnou dozralosť, přehnanosť v rozkoších, předčasné zvadnutí květu mladického, omrzelosť, odumření ducha i těla. A nyní zřídka kdo zatracuje s náležitou hrůzou tajemné příčiny těch smutných zjevů, zřídka kdo pozoruje mládež, zřídka kdo odstraňuje z pod očí jich spisy, otrávené jedem smyslností, které tak snadno a tak rychle zlé žádosti probouzejí. Zkušenosť učí, že často co způsobila péče a láska mateřská ve mnohých letech, to ničí v hodině jediná sprostá kniha. A, bohužel, knih takových nyní je nemalý počet! Rozšiřují se snadno, ano nejeden otec sám si je zaopatřuje a čte je sám s chutí, neskrývá se s nimi, nezamyká před dětmi; proto z neopatrnosti do jejich rukou se dostávají, tyto opět kamarádům svým je půjčují. S bolestí vyznáváme, že o pravdivosti těchto slov přečasto očitě jsme se přesvědčili. A přece každý otec jest povinen pamatovati, že nemůže více sebrati v budoucnosti, nežli dnes rozsívá, a že svatou jeho povinností jest budoucnosť potomků v přítomnosti připravovati, dávati svým příklad následování hodný, konati povinnosti náboženské, odstraňovati všechno, co by pohoršiti mohlo, zachovávati průpověď, kterou pohanský básník podává: Chlapec má míti co nejlepší ošetřování. Puero quam maxima debetur reverentia. A právem. Neboť jediná kapka jedu moralního dostačí zničiti prostou nevinnosť dětskou a častokrát i podvrátiti zdraví ve květu mladosti i zničiti pěkné naděje otcovské.

Jestli otci tak úzkostlivou ostražitosť zachovati vzhledem k synovi, tím více jest každé matce dohlédati na čtení dcery. Čtení všelijakého obsahu, praví jistý znamenitý německý spisovatel, kazí dívky, činíc je slabými na duchu i na těle,

zvláště pak čtení romanů činí je neschopny k životu.

Avšak není dosti starati se o to, by mládež nečetla spisů špatných, ale i k tomu zřetel obrátiti náleží, aby z velikého počtu knih dobrých nejlepší, přiměřené věku a povaze, vybírala. Rozličná jsou odvětví věd, rozmanitá díla vycházejí z pod lisu tiskařského. Mimo to rozum lidský, zvláště mládeže, není s to, by všecko poznal a všemu porozuměl. A jak může kořistiti ze čtení, kdo dílu nerozumí, kdo myslí svou nepronikne mysl spisovatelovu a není s to, by odkryl pravdu někdy záclonou zakrytou.

Z věci samé zřejmo a zkušenosť radí, aby mladší počínali čtení příběhy pravdivými z biblických dějin, tedy příběhy, vzatými ze skutečných a pravdivých událostí života lidského, v nichž zjevně vyniká velikosť štěstí, jaké silná důvěra v Boha rozlévá v duši stísněnou, ona důvěra, která jest podporou na pouti života časného, nadějí křesťanů v život věčný i závdavkem všeho blaha. Rozumí se, že v povídkách toho způsobu nebývá a není také potřebí, aby byla ctnosť podána tak, aby hned i dočasnou odměnu obdržela, ovšem uspokojení srdce, doufajícího v Pána, má tam zjevné býti, aby děti po ničem více nepráhnuly, a aby zvykaly užívati čistých niterných rozkoší. Pamatujíc na to, že srdce mladé jest kyprý záhonek, vydávající ze zasetého zrna plod hojný a květ milý, náleží mládeži již časně podávati spisy způsobu výše vzpomenutého.

Aby chovanec byl uchráněn ode čtení romanů zlých a pohoršlivých, podstrkují se mu úmyslně pro děti napsané smyšlené pověsti a povídky, aby se v něm čtením takovým vzbudila zbožnosť a láska ku ctnosti. Proto skládají se spisy ty tak, aby vynikaly živostí obrazův a idealností představ.

Avšak opírajíce se o jistotu věci, tudíž o výsledek zkušeností nabytých, nemůžeme nevyznati, že prostřednictvím spisů takových zamýšleného cíle úplně dosáhnouti není možno.

Pravdivá ctnosť křesťanská domáhá se celého člověka, a může býti toliko získána tehdáž, když všecky jeho síly fysické i moralní svorně spolupůsobí a mimo to v milosti boží posilu berou. Co pak v té příčině nebezpečného jest v romanech? Ona zručnosť, kterou spisovatelé romanů, podávajíce věci neobyčejné, obrazotvornosť způsobem nezvyklým obtěžují a proto častokráte ji kazí a pocity smyslné tak rozněcují, že nad city vyššími i nad vůlí moci nabývají. Protož vlastně takovými »spisy pro mládež« rozněcuje se zvláště obrazotvornosť, dráždí se pocity smyslové, ale nerozvíjejí se vyšší city křesťanské, silná vůle. Jakkoli pokrmu samému není co vytýkati, připravuje přece obrazotvornosť o zbytek vlády, a tak rozum, srdce i vůle zůstávají obyčejně nečinny. Kdo pozorně přihlédal na čtenáře spisů takového směru, přesvědčil se nepochybně, že mladík, dychtivý na konec povídky, rychle přebíhá fakta a vynechává přirovnání, úvahy a reflexe moralní. Myslí sice, že vzory krásných činů v těch spisech představené již o sobě k dobrému pobádati musí a příklady zločinův ode zlého odstrašovati. Avšak daří se to zřídka, a při tom uvážiti jest, neníli kořisť ze čtení takového menší nežli škoda. Přesvědčili jsme se nejednou, že hošík někdy uprostřed nejkrásnějších předsevzetí čtení skončil a zatoužil následovati šlépějí hrdiny, leč ukázalo se za nedlouho, že to nečinil pro ctnosť, ale raději pro náhradu, která v oněch spisech častokráte tak krásně nakreslena bývá. Poněvadž však život obyčejný různí se od idealního, ctnosti nelze si tak lehce přisvojiti; za ní nenastupuje tak náhle i přehojně odměna, jak obyčejně ve spisech takových opisují. Nad to jest tam obyčejně všechno tak neobyčejným, tak nezvyklým a idealním, že synka nebo dcerku opouští ochota pokusiti se o takové skutky. Proto také obyčejně zároveň s povídkou zapomíná se i úmysl. Rovněž i příklady přestupků v takových spisích k pozorování představené nezdají se býti skutečnějšími. Autor chce od hříchu odvésti představováním smutných následků hříchův a ne svatosti boží, hřích si ošklivící; chce více odstrašiti od hříchu ukazováním pobídek naturalních a ne vyšších, v milosti boží zřídlo majících. Tím se stává, že nevystupuje ve spisech těchto celá hnusnosť a škaredosť hříchu, ukazuje se tam toliko škodlivosť hříchu. Jestli pak mladý čtenář nepřistupuje ku čtení spisů takových

s náležitým již ponětím o dobru moralním, vychováním v domě otcovském nabytým, nepopíratelna jest pravda, že knížka ona málo mu užitku přinese. Přihodí se ovšem, že čtenář zběhlý a vtipný některé příklady dobré za nepřiměřené má a v osobách zkažených zálibu nalézá, představuje si, že v podobných případech počínal by si opatrněji a zlým skutkům vyhýbati by se mněl. (P. d.)

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel."*

(Č. d.) Poněvadž při nynější hyperprodukci vždycky mezi množstvím literarní pšenice dosti místa má i literarní koukol, není naděje, že by se romany krvavé vyplenily úplně, do jednoho; proto bude dobře, budeli náš lid poučován o tom stále. Upozorňujme jej tedy na to, že romany ty mají obyčejně úpravu chatrnou, že k nim přidávány jsou skoro pravidelně »premie« za »nepatrný doplatek,« obsahující více, než zač »premie« skutečně stojí a že hlavně liší se od jiných, cenných, svým hrozným nebo neobyčejně lákavým názvem. Stojtež zde některé:

Car Ivan Hrozný a jeho doba. — Černý Ivan, čili Pomsta zrazeného milence. — Krásná Srbkyně, čili Mučírna pod haremem a její hrůzy. — Loupežníci ve fraku. — Morana, čili Svět a a jeho nicoty. — Hrůzy galejního otroctví. — Pražský kat. — Rinalda, banditova nevěsta. — Rocambolo, galejní otrok. — Provaz oběšence. — Skalní duch, aneb Tajné zločiny hraběnky z Warburku. — Sňatek s mrtvolou. — Střelec kouzelník, čili Tajnosti čertovy rokle. — Tajnosti klášterní hrobky. — Vězeň v Andělském hradě. — Zhejralec, čili Oběť nevinnosti. — Křesťanova přísaha a židova kletba. — Lichvářská rodina. — Cikánská princezka a bratří z pekla. — Katova dcera, aneb Prokletá věž a její hrůzy. — Róza Šandór, král loupežníkův a paličů. — Nevinná oběť tajných banditů.

Seznam tento jest arciť neúplný a neobsahuje ani polovici množství skutečného; myslíme však, že postačí, aby dle něho poznaly se »romany« takové jako ptáci po peří.

Hned za romany krvavé stavíme literaturu jarmareční, ve kteréž na místo první náleží známé »písně« (smíli se tak říci!), prodávané po poutích a o jarmarku. Nejnovější plody této musy nešťastné jest »Nová píseň pod názvem »Řepařská« na rok 1885.« K ní velmi vhodně druží se »Valcha kutálka« a svého času »popularní« »Nová píseň o Šenkově vraždě a smrti jeho.«[1])

Jest povinností každého, s lidem českým dobře smýšlejícího našince, aby opřel se vší silou šíření podobných škvárův, a zvláště duchovenstvo a učitelstvo naše mělo by býti v každé osadě strážcem, bránícím vniknutí tohoto moru v lid náš, v ty chatrče, ve kterýchž obyčejně více citu a vkusu, než v pokojích »nakladatelů,« kteří díla podobná vydávají. Naše obecní, městské a policejní úřady také by v té věci mohly velice platně působiti rozhodným vystoupením proti potulným kolportérům, roznášejícím material literatury krvavé, i proti kočujícím pěvcům, kteří s obrazy hroznými s místa na místo putujíce, epidemii literarní přenášejí. (P. d.)

[1]) Neradi sice citujeme v listu tomto, věnovanému vážným úvahám literarním, jednotlivá místa z „plodů" těchto, ale činíme tak ze mnohých vážných důvodů, z nichž jeden z prvních jest, aby konečně i ty kruhy, mezi kteréž se „plody" tyto nedostanou, viděli, jaké blbosti se píší a tisknou pro lid náš, a aby pomýšleli na prostředky, kterými by učiněn byl konec řemeslu podobnému a místo něho kterak by nejlépe bylo šířiti zdravou četbu v nejširších vrstvách lidu našeho. Tak čteme v druhé písni:

Ty pražské fešačky,
děvečky, kuchařky,
která zná bylinu
a nosí ofinu,
musí jít s Pepíkem,
nesmí dát košíkem,
sic facek jako much —
Pepka! „tě bůh!"

V písni o „Šenkově vraždě" čteme rozkošné verše:

...co se stalo v městě ve Vídni,
jaký měl Šenk oddavky divny.
Šenka, Šlosárka oběsili,
rozsudek jim nezrušili,
dvacátého druhého dubna
s oprátkou byla jejich hudba (!!!).

A dále:

Jeden držel její ústa,
druhý dělal rány zhusta,
třetí vázal nohy i ruce,
hodili ji do vody prudce.
Byla tam (ve vodě!) dva měsíce,
nevěděli o ní rodiče —
jakou měla studenou lázeň,
z Boha neměli žádnou bázeň (!)

S Kateřinou dělali hůř,
vráželi jí do krku nůž,
pak ji dali do té Dunaje —
dobře, ty raubíři pryč máme.

Na těchto ukázkách bude snad dosti. Po strašné katastrofě ve vídeňském okružním divadle kolovala po Čechách píseň o události té, která blbostí svou i tyto ukázky daleko přesahovala!

Pozn. spis.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 8.

Některé z nejstarších projevův
o Rukopise královédvorském a zelenohorském.

Napsal *Dr. Frant. Bačkovský.*

Spor o pravosť Rukopisu královédvorského a zelenohorského vzmáhá se víc a více. Obhajovači pravosti mají tentokráte mnohem nesnadnější práci, nežli mívali za dob sporů dřívějších, ale jest již téměř úplně jisto, že také tentokráte pravosť jejich bude uhájena, a to snad již tak, aby nikdo budoucně o ní nepochyboval.

Nějaké zrnko na obranu »Rukopisů« lze nalézti též ovšem v nejstarších projevech o nich, i buďtež uvedeny zde z projevů těch některé zajímavější a pozoruhodnější.

„Rukopis královédvorský“ *Václav Hanka* nalezl 16. září r. 1817., i psal ihned druhý den o tom *Josefu Dobrovskému* toto („Musejník,“ 1870., 220.): „V úterý na svatou Lidmilu přišel jsem ráno do Králové Dvora nad Labem, chodili jsme po kostele s p. kaplanem zdejším a vešli jsme se podívat do věže do jednoho sklepení, kde kostelní poklad a ozdoby složeny jsou. V té věži v jednom koutě jest celý sklad střel ještě ze Žižkovy vojny; mezi těmi střelami já jsem se přebíral a v koutě pod jarmarou zavadím o cosi jako papírového, vytáhnu to, ale tuze jsem si toho nevšiml, poněvadž jsem se domníval, že to nějaké latinské modlitby budou, ukazuje to p. kaplanovi, on také to hned za latinské držel, poněvadž se tam již dříve starý latinský žaltář nalezl. Když jsme vyšli ven na schody, vidím, že je to pergamen, a k mému největšímu potěšení, že to česky jest — ano česky jest to, a jak soudím, jsou to nejstarší památky literatury naší. Přebudiž Bohužel, že toho snad ta nejmenší částka do mých rukou přišla; je to viděti, jak to je řezané, dva listy skoro v polou dolů přeříznuty jsou. Já se jináč nedomnívám, než že snad vojáci z Žižkova vojska na nálepy ke střelám tuto knížku rozřezali, jak na střelách nacházím. To písmo neb ruka podobá se tak nazvanému rukopisu Hradeckému, ano i v pražském žaltáři se mi zdá, že to podobné jest, jedno že jest písmo to velmi maličké a orthografie zcela latinská, format to má o poznání větší než rukopis Hradecký. Obsahuje pak tento zlomek — poesie, a sice na větším díle válečné věci. Řeč jest až tuze stará, a já bych to byl zrovna do dvanáctého věku postavil, kdyby tam nebylo o velikých „boiech tatar s krsiestani.“ Jsou v tom celé věci, kromě první a poslední kus celý není; celých lístků jest toliko dvanáct a čtyři rozřezáni... Naději se, že také pani hrabata ze Sternbergu nad tím nalezením velikou radosť míti budou, poněvadž se v tom při Tatařích dosti malá, ale velmi slavná zmínka o Jaroslavu beze všeho příjmení činí. Já se tolik těším na shledání s Vaší Důstojností, protože v tom několik spůsobů řeči a posavad v češtině neznámých slov nacházím. Duch je v tom právě homerský. Kdybych věděl, že Vaše Důstojnosť do Častolovic přijede, hned bych se tam na cestu vydal, protože se tu po Hradecku potuluji. Nejlítěji mi je, že ta knížka celá není.“

„Čtouce tento list Hankův“ — právem

vyslovil se A. J. Vrťátko v „Musejníku," r. 1871., na str. 292. a 293. — „a zvláště ukončení jeho, musíme vyznati, že celý rozklad mysli Hankovy v dopisu tom, kde radosť i žalosť svou z nálezu nece lé sbírky vyslovuje, a ta klopotná touha ku poradě s mistrem, jsou tak psychologicky pravdivé, že soudnému a nepředpojatému znateli mysli lidské jediný tento list postačil by na očistu z podezření, jakoby Hanka kdy byl mohl býti skladatelem a tudíž i podvrhovatelem básní královédvorských."

A 5. listopadu r. 1817. Hanka psal o »Rukopise královédvorském« *Janu Pospíšilovi* do Králové Hradce z Prahy (Pospíšilovo »Z dob vlasteneckých,« str. 1.):

„Zdržel jsem se ještě až do 28. října na Skutči u Tomáška,[1]) odkavadž jsme spolu toho dne do Prahy jeli... Zde na ten starý nález všecko s radostí očekávalo, a jak se pan Dobrovský dověděl, že jsem již v Praze, sám mne navštíviti přislíbil, a ještě nade všecko nadání své se potěšil, vida tak starobylé a ušlechtilé básnířství. On hned hraběti Sternberkovi psal, aby jej k této radosti připravil. Do Častolovic přijel s hrabětem z Moravy, a kdyby byl věděl, že ještě v Hradci jsem, byl by pro mne (ale snad spíše pro ten rukopis) kočár poslal. Pan professor Jungmann, toho bych Vám byl přál viděti; jakou radosť mu tato starobylosť přinesla, tak mu a snad mnohem větší žalosť způsobily ty pořezané listy, a že toho snad ani dvacátou částku nemáme, co toho býti musilo."

Prvou zmínku *Josefa Jungmanna* o »Rukopise královédvorském« čteme v dopise, který poslal 29. prosince r. 1817. Antonínu Markovi (»Musejník,« 1882., 178.—180.):

„(Šafařík) všecek jest časův, nic o přízvuku a rýmích, a což kdy uvidí nejstarší básně naše Hankou nalezené býti bez rýmu, ač ducha Ossianova! Již nepokojně čekám vydání jich. Jest to vlastně třetí knihy (sbírky nějakého milovníka) kapitola 26, 27 a na díle 28; tak málo z tak mnoha, ale i to utěšené, 12 lístků ve dvanácterém způsobě na pergameně nebo, jak tam se dočísti, na blance (r. blána = kůže). Místo dalšího opisu tuto Vám raději kousíček vypíši . . ." Potom Jungmann uvádí začátek „Záboje" a úryvek z pronásledování nepřítele v téže básni líčeného,[1]) k čemuž podává tuto zprávu: „Svoboda na požádání Hankovo to vše do němčiny překládá (mně nevděk![2]) Jak brzo to vyjde, neomeškám Vám poslati výtisk. Hle, jest nám přece slyšeti něco od bardův našich!!" A 19. ledna r. 1818. Jungmann psal *Markovi* („Mus.," 1882., 182.): „Ta báseň Vám ode mne předběžně půjčená[3]) co nejdříve i s ostatními vyjde, tato za Karla Velikého, druhá jí slohem podobná za Neklana psána jest, ostatní novější budou, ač ta na Sasy málo věkem podá těmto; pěkná jest ona na Jaroslava u Holomouce, ještě také v tom bardovském slohu. I ty malé prostonárodní písně jsou utěšené, a všecky ještě z té periody, kde se nerýmovalo. Sedání (Tournierspiel) také přestaré jest. Avšak sám všecko uvidíte. Pravdě podobno, že takového něco i jinde v sklepích, v hradech, v kostelích, v spisovnách atd. ležeti bude, kéž blahá náhoda to do rukou těm podá, kdož toho tak užiti umějí jako Hanka."

Takto Jungmann psal o »Rukopise královédvorském« nejdůvěrnějšímu příteli svému, a dostačí dojista již i tato slova k tomu, aby vyvrátila domněnku pochybovačův o pravosti rukopisu toho, že snad i Jungmann byl padělání nějak účasten. A totéž jeví se nám i ve příčině *Václava Aloisa Svobody*.

Hanka jako mnoha jiným vlastencům tak i Svobodovi, tehda professoru v Jindř. Hradci, oznámil svůj nález a vybídl jej zároveň, aby přeložil »Rukopis králové-

[1]) Slavný hudebník.

[1]) Líbil se „Záboj" Jungmannovi bezpochyby nejvíce a ovšem i právem; i v prvém vydání „Slovesnosti" jej otiskl.

[2]) Tato slova Jungmannova o Svobodovi Ant. Rybička (Přední křisitelé, 408.) vykládá takto: „Z dopisu tohoto jest viděti, že Jungmann jaksi nedůvěřoval tehdáž příliš v spůsobilosť Svobodovu u věci té, ačkoliv později — podávaje totiž r. 1822. jakous zprávu o Rukopise královédvorském do „Dobroslava," sv. 10. str. 27. — nazývá překlad Svobodův „dobrým."

[3]) Jungmann míní „Záboje," kterého 4. ledna r. 1818. poslal mu celého se slovy: „Poněvadž jest příležitosť, posýlám Vám celou tu báseň onehdy jen dotknutou."

dvorský« do němčiny. A Svoboda odpověděl mu 14. prosince r. 1817. (»Mus.,« 1859., 399. a 400.):

„Vaše zpráva o vynalezení pokladu literatury naší mne velice potěšila a velmi vděčný se v tu práci uvíži, ten výborný důkaz umělosti našich praotcův Němcům vylíčiti. Brzy mi jej tedy pošlete, bych to přes prázdniny vánoční dokonal... Zatím Vás líbaje a upřímně celuje v naději, že mně brzy Váš výborný nález pošlete a snad s ním mne navštívíte...“ Po té psal mu 20. ledna r. 1818. („Mus.,“ 1859., 400.): „Bůh Vaše vlastenectví velmi požehnal, dada Vám tu milosť, tak výborný zbytek našeho starého básnictví nalézti. Nemohu Vám vysloviti, jakou radosť mně způsobil rukopis Váš. Tak a právě jen tak v češtině bychom básniti měli, jak v tom výborném díle se to nachází. Tím nám u velikém nedostatku spomoženo a světu dokázáno, že nejen prosaických rýmování, ale pravého básnění naši otcové hleděli a znali. Velikou radostí jsem se hned o mně uloženou práci jal, a vynechav první lomku, hned o přeložení básně o válce s Tatary a o pobití Sasův u Hrubé Skály se pokusil... Rád bych Vám ty dvě zhotovené básně odeslal, však nemaje nazbyt času, nejsem s to Vám jich opsati. Okolo 15. února Vám to celé odešli... Bodejž bychom celý spis někde vynalezli, to by bezcenný údar byl. Stran Vašeho přeložení Vám bych někde radil, abyste raději stará slova, ana ještě poněkud známa jsou, podržel, co podle stran Vám v příloze, nebudeteli se nad tím horšiti, podotknu, kde bych nějakou změnu za udobrou držel. Také bych soudil, kdyby se státi mohlo, abyste to v směrnější verše, mimo to již zhotovené, přeložil. Chceteli až po velikonočních svátcích s tiskem počnouti, tedy Vám také latinské přeložení zhotovím. Co se týče posledního kusu, tu bych soudil, že by měl na dva díly rozvržen býti, tak aby se skončila první báseň tam, kde jinoch vládyku zabiv, ptáčka a milenku osvobodí. Snad rukopis porušen jméno čili nápis druhé básně nepoukazuje, neb opisovatel to přehlédl. Ostatek zřejmě k předešlému nepatří;“ 12. července r. 1818. („Mus.,“ 1859., 402.): „Mé ztlumočení se mi upřímně tuze nelíbí, však kdo by byl v stavu všecky ty lepoty přetlumočiti, které tyto výborné básnířské stvůry do sebe mají!“ a 14. února r. 1819. („Mus.,“ 1859., 403.): „Nelze pochybovati, že jak německý tak i náš český národ své zpěvy měl, a sama to příroda svědčí. Vždyť pak nábožné zpěvy a obřady museli míti. A kdo by medle byl zpíval o Záboji? Křesťan, snad v úplň kněz? A to v časech, kde (bohužel!) všecky zbytky pohanských našich praotců plenili a zničiti tušili? Anebo byl by který duchovní, kteří jediní byli, kdo tedy čtenky znali a psali, byl by který kněz píseň pohanstvím tak nadšenou sepsal? — Co se týče Záboje, nalezl jsem v historii místo, kam patří a pojednání o tom snad do archivu postavím, až jen to lépe prohlédnu.“

Takto Svoboda psal o »Rukopise královédvorském« Hankovi v dopisech důvěrných! Jest možno, aby takto byl psal Svoboda vůbec a Hankovi, když by s ním byl básně ty složil, zvláště? — A. V. Šemberovi (»Kdo sepsal Královdv. rukopis,« 46.—48.) zdá se to býti možným, ba on i tvrdí, kterak »právě z těchto listů, když se čtou bedlivě, vychází na jevo opak toho, že totiž Svoboda Král. rukopis choval u sebe již dříve,« a vzhledem ke slovům z dopisu Svobodova ze dne 14. prosince r. 1817. táže se: »Jestli pak pravdě podobno, ba možno, aby Hanka svému nejvěrnějšímu příteli, výtečnému znalci a milovníku krásné literatury, kterýž měl mu Král. Rukopis do němčiny přeložiti, po tři měsíce od objevení toho »pokladu literatury české« nebyl poslal přepisu ani jediné básně na ukázku? Dobrovskému dal zprávu o šťastném nálezu hned druhý den z Králové Dvoru 17. září 1817., připojiv k ní výpis z básně Ludiše a Lubor, a Svobodovi by nebyl též takové rychlé zprávy poslal? Toť jest nepopíratelným důkazem, že Svoboda ty básně měl již dříve, než je Hanka ve věži Královdvorské objevil. Svoboda nebyl by též mohl v dotčeném listě básně

Hankou nalezené nazývati »pokladem literatury české« a »výborným důkazem umělosti praotcův našich,« kdyby nebyl věděl, co obsahují. Taktéž nebyl by mohl Hankovi dne 14. prosince slíbiti, že ten překlad o Vánocích, tedy za 10—15 dní dokoná, když mu ty básně brzo pošle.« Avšak tento výklad Šemberův lze snadno vyvrátiti. Vždyť ani nevíme, kdy Hanka Svobodovi zprávu o svém nálezе podal, a že Dobrovskému psal o náleze hned druhý den, dobře pochopujeme, mámeli na mysli Hankovy styky s Dobrovským ve příčině »Starobylých skládání.« Kromě toho Hanka až do konce října 1817. meškal na cestách mimo Prahu, i neměl ani vhodné příležitosti všem svým přátelům a známým dopsati a psal tedy některým z nich teprve v listopadu a prosinci, jak svědčí dopisy výše připomenuté. Podobně nevíme, co Hanka Svobodovi psal a zdali poslal mu přepis některé básně či ne. A jestliže Hanka neposlal Svobodovi ničeho na ukázku z »Rukopisu,« dojista že jej aspoň řádně s ním seznámil a třeba sám nazval jej »pokladem literatury české« a »výborným důkazem umělosti praotcův našich,« Svoboda pak jen opakoval po něm slova ta. A že Svoboda slíbil Hankovi, že ten překlad za 10—15 dní dokoná, to právě svědčí, že Svoboda nevěděl, co »Rukopis« obsahuje, proto že překládal jej potom mnohem déle.

Šembera na základě svého výkladu napsal dále: »Patrno jest tedy, že ta korrespondence mezi Svobodou a Hankou, pokud se týče Královédvorského rukopisu, byla jen na oko vedena, aby se šalba provozovaná neprozradila, kdyby psaní přišlo do nepravých rukou. Toho zvláštním dokladem jest list Svobodův ze dne 20. ledna 1818., v němž po čtyřech měsících od nalezení Královd. rukopisu nesmírnou radosť jeví z básní mu zaslaných, an píše, že Bůh vlastenectví Hankovu velmi požehnal...« (Uvedena slova, která jsme si výše otiskli z dopisu toho). Ale pisatel přítomných řádků, čím bedlivěji čte slova Svobodova o »Rukopise královédvorském,« tím víc a více jest ochoten říci s V. Nebeským (»Musejník,« 1859., 403.): »Jesti to snad řeč podvodníka k svému druhovi v řemesle nepočestném? Pak by zajisté ve světě nebylo žádné pravdy a žádné jistoty, a pak by vskutku též ani Büdingerův nebylo zapotřebí, nebo mohlo by se o všem všudy jen šmahem pochybovati...«

Hanka podal o náleze svém písemnou zprávu také do Brna *Fr. Dominiku Kinskému*, jenž odepsal mu 29. prosince r. 1817. toto (»Mus.,« 1881., 106. a 107.):

„Radosť, již vysloviti nelze, jste mi spůsobil tím návěštím o šťastně nalezeném rukopisu. Na potkání každému, Čechu i Němci o tom vypravuji. Moji posluchači, mezi nimiž někteří zdární jinoši se vynalézají, stejnou radostí pojati byli. I až na hádku (jen ne tak krvavou, jako někdy na ovocném trhu) mezi Čechy a Němci přišlo. Zlobiví závistníci (kýž na vás bratr Žižka!) nemohše zapříti prostolibosti obsahu a skladnosti veršů, pokoutně se prohlásili, že to všecko jen tak vymyšleno jest! Ó těch bláhových a nedorostlých Hardouinův! Ó kýž již ten nad zlato vzácnější klenot tištěný vidím! Toť má a tuším všech Čechů nejvroucnější žádosť. Jakož přítel si dovolím nějakou prosbu na Vás klásti, jestliže jste snad již jí nepředešel. Připište to vydání radě a duchovenstvu města Dvora Králové n. L. Budeť to podnětem, aby se spisovny, sklady kostelní atd. i v jiných místech bedlivěji, než se to potud stalo, přehlédávaly. Dejte věrnou rytinu nějaké znamenité básně zhotoviti, aby i nezvyklé oko starobylé písmo čísti se naučilo... Položiv z jedné strany nezměněný tekst, přidejte na druhou přeložení v nynější češtině (či němčině?), zachovaje v ní stará slova, kteráž filologicky pod tekstem vysvětlená stojteť! Ó jak se tím spůsobem cesta k zařízeným našim památkám proklestí! V předmluvě, v níž jistě neopominete své příhody při nalezení vypravovati, učiňte i čtenáře pozorlivy, jak a kde se něčeho staročeského domakati mohou.

Však což já se opovažuji Vám radou býti, an závisti hodného štěstí požíváte, denně s nejslavnějším Slovanem [1]) obcovati? Mně dosti budiž Vám nápomocnu býti v rychlém a valném odbytu Vašeho pracného a poučujícího vydání, o čež se horlivou snažností zajisté postarám.“

Tento projev Kinského o »Rukopise královédvorském« jest dojista nejnadšenější ze všech, které dosud jsme si uvedli. A 26. července r. 1818. Kinský napsal Hankovi tato blahá slova prorocká (»Mus.,« 1881., 111.):

„... líbeznosť Vašich zpěvů hánce našeho jazyka zahanbí, důkladnosť Vašich filologických prací začátečníků poučí, a dobývání starobylých pokladů lásku k naší literatuře v srdcích všech pravých vlasti synů roznítí. Lzeť se nadíti, že, byť by i naši odrodilí šlechtové svou zámožností zhola nic vlasteneckých spisovatelů nepodporovali, že my přece společným namáháním a nezištným vydáváním knih ušlechtilý jazyk svých předků netoliko zachováme, ale, jakž tomu i dospělosť našeho věku chce, na větší stupeň dokonalosti přivedeme, nežli se to kdy státi mohlo. Zajisté patříce na některé plody novějších časů, nemůžeme (leda bychom sami sobě pro přehnané obdivování minulým časům křivi býti chtěli) přiti, že na krátce mnozí vlastenci jadrností řeči předkům našim se vrovnali, stálejším zachováním grammatikalních pravidel je převýšili a básnířstvím lepším Bohem nadšeným docela za sebou nechali (vyjmouce Vaše nejstarší zlomky). Můžemeť se ovšem neklamnou nadějí kojiti, že i nad onen pověstný zlatý věk Rudolfův se vypneme, budouli si učitelové na gymnasiích mužně počínati; rozmůželi se u našich spisovatelů známosť slovenských nářečí; budeli jednosvornosť aneb alespoň snášelivosť mezi našinci. Od vydání Jungmannova slovníku a Vašich šťastnou náhodou vynalezených památek v Králových Dvorech zlatého ovoce si přislibuji.“

Tato prorocká slova Kinský napsal dříve, nežli »Rukopis královédvorský« četl, a ejhle — slova ta stala se skutkem! Jest účinek tento také zfalšován?

Kromě toho budiž otištěno zde z ostatních zmínek Kinského o »Rukopise královédvorském« v dopisech k Hankovi toto z dopisu ze dne 25. srpna r. 1818. (»Mus.,« 1881., 113.):

„Radostí oplývám, že přičiněním p. Svobody Vaše podniknutí k šťastnému konci se chýlí. Budeli Vám nějaký stkvostný výtisk na prodej, nemeškejte mi ho poštou poslati. Rád bych se s ním na vzdory Nečechům všudy ukázal, aby pro jeho vnitřní i zevnitřní krásu měli se co styděti,“ a z dopisu ze dne 17. prosince r. 1818. („Mus.,“ 1881., 115.): „Přijměte tuto mou snahu, Vám se propůjčiti, za nějaký důkaz oné vděčnosti a radosti, jíž Vám za krásný výtisk Rp. královédv. povinovati jsem. O rozbytování zaslaných výtisků všemožně se postarám; škoda, že nepřišly začátkem školního roku, kde žáci ještě trochu při penězích jsou. Jakož jste se tou prací vlasti co nejvíce zavděčili a slavného jména u potomků jistě pozůstavili, takž i doufám, že i zde na Moravě hojný odbyt míti bude, až se jenom pověsť o té předrahé památce starožitnosti více roznese.“ (P. d.)

[1]) Kinský míní Dobrovského nebo Jungmanna. (Přáním Kinského Hanka v prvém vydání Rukopisu královédvorského pouze částečně vyhověl.)

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

VII.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný příteli!

Bůh Vás posilni, abyste ve svých mapách neprotrženě pokračovati mohl, a nijakou nemocí opět zadržen nebyl. Potřebu a užitečnosť jejich jistě každý milovník máterského jazyka nahlédne, a proto brzké vyjití žádati bude. Napodobně bych přál, aby Váš důležitý spis o Mongolech do rukou každého Moravana i Čecha přišel; neboť by tak velice přispíval ke probudění lásky ke vlasti, a že druhé vydání ve písmu potud mezi méně vzdělaným

lidem obyčejnějším chystáte, také jen chváliti mohu; snad by ale přece poznamy směly býti v písmě latinském, aby navykalo jemu též sprosté čtenářstvo. Já ten spis znova projdu, a rád poznamenám, co bych ohledem řeči podotknouti mohl; však sluší pozorovat, že ve grammatických pletkách, jak to přirozená věc jest, se ještě nemůžeme srovnávati docela. Já si dělám náděj, že po přečtení celého spisu mého ještě o něco více vejdete do mé tužby, která hlavně k tomu čelí, aby Češi a Moravani buď Slovákům ruku ke bližšímu spojení podali, aneb aspoň se od nich nerůznili ještě více, než ve tak nazvaném zlatém věku. Věřte mi, že Komenský a Bibla mají řeč bernolačině mnohem podobnější, nežli musejní časopis a jemu podobné.

Ohledem českého časopisu na Moravě nemám mnoho co říci, soudě o té věci právě tak jako Vy. Slyším ale, že zdejší professor Diebel hodlá vydávati hospodářské listy v němčině i češtině na způsob onných, které v Praze vycházejí. Uvidíme, jak se s tím povede. Kyž by bylo aspoň něco.

Že jsem svolil, aby má grammatika v kalendáři oznámena byla, stalo se v naději, že ona aspoň ze začátku ledna světlo spatří; ale bohužel byl jsem opět oklamán. Nyní však v bezpečnosti doufám, že nejdéle ve dvouch nedělích tiskárnu opustí; neboť už sází předposlední arch, a poslední bude obsahovati tytul, krátkou předmluvu, obsah a tiskárské chyby, nemůže dat sážečovi tolik práce jako jiné archy. Tiskárských chyb v ní ovšem není tolik, jako u p. ve Vlčkovského Iliadě a jiných spisech nalezám, ale přece je jich více, než bych žádal. Použija Vašeho laskavého poznamenání opravím jich asi půl kopy, zanechávaje opravu jiných méně smysl matoucích laskavému čtenáři. Některé jsou jen v jednotlivých otiskách, ty nechám nepodotknuté, jako k. p. ve Vašem otisku str. 44 okrase v jiných okrasa, str. 76 skryte v jiných skryté. Str. 48 slepýšch s okusatěným ı, jinde í s proužkem délky; str. 250 „neztřase“ jest se všemi osmi písmenami ze spisu „Labirynt Světa.“ Ovšem mrzutá je věc, že některé slova brzo tak brzo jinak psané jsou; obzvlášť v němčině Pohlen, Polen — Nahme, Name, Hilfe, Hülfe —; ale čtite jen kteréhokoli spisovatela, kde kolikeré písmo se míchá a sázeč ze čtyr neb pěti kas sázeti musí, uznáte, jak těžko všem chybám vyhnout aneb všechny opravit. Kdo to pováží, a spolu též, že na můj pravopis ani tři rozličnì (dobře platění) opisovatelé ani sázeč uvyklí nebyli, a že rovně tiskař, když mu něco nevycházelo neb se skroutilo, sám podle svej hlavy opravoval, musí připustiti, že má grammatika obzvlášť ve zadní polovici tiskárských chyb mnoho nemá.

Návěští do politických brněnských novin dám krátké, a jak doufám, nebudete mi pokládati za zlé, když v něm z Vašeho pravopisu uvedu slova, kterými mé pojednání o slovesu pochválit jste ráčil.

Jedná se ale o příznivý úsudek v literarních časopisech a o ten bych Vás jakožto o důkaz Vašeho přátelství vroucně žádal, mysle, že Vy nejlépe knihu už znáte ne jen jakožto čtenář, nýbrž jakožto učitel, který už v privatném učení mých spisů použil, ano mě často k vydání knihy pobídnul. Budouli při tom nějaké útraty, s ochotností je nahradím; ale zaplatit to, co láska dělá, a co od Vaší lásky doufám, t. j. smysl a záměr posudku, to ovšem nemohu; spoléhám se jedině, že Vy nejlépe uznáváte, jakou prácu a proč jsem ju dal.

Beru Vás za slovo, že hned po vyjití také k rozprodaji přispějete a proto uctivě prosím, pište mi, kolik výtisků bych Vám hned po vyjití, t. j. asi za dvě neděle, poslati směl. Cenu ještě dnes oznámiti nemohu; neboť ačkoli povrchně čítám, že asi 2 zl. stříbra bude, přece míním dříve nějaké počty udělat s knihtiskařem, a nežádaje dokonce žádného peněžitého užitku, žádnej odplaty za mou prácu, ano chtěje mou prácu i papír, který jsem já a opisovateli spotřebovali, nečítanej nechati, budu rád, když se mi jen ostateční výlohy bez úroků navrátějí, a protož, budeli možná, cenu na 1 zl. 52 kr. stříbra ustanovím.

Bohužel už teď čítáme knihkupeckou srážku na 25, zásilky na 5, porti a remitenda dohromady také na 5, teda tyto tři věci na 35 procentů. Jestli u Vás znamenitý počet otisků se odbyde, cítím svou povinnosť, Vám přiměřené procenta odměnou dáti; však odpusťte, že Vás prosím, abyste se 20 procenty se upokojil, doufaje od Vás, že mi to neodepřete, a čekaje na laskavou brzkou odpověď, ostávám

Váš upřímný ctitel a přítel

V Brně, 16. února 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Grammatika snad vyjde as za 10 dnů.

VIII.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Toužil jsem Vám psati trochu obšírněji, ale bohužel musím odložiti s tím opět na druhý týden; máme zpověď a ledacos jiného, proto zkrátka: Odezdav Vaše psaníčko p. Ohéralovi poslal jsem Vám po něm 25tý, 26, 27 a 28tý, kterými grammatika se končí; neboť úmyslně jsem register a jiné věci ukrátil, abych nemusel měti arch 29tý. — Beránka v Kobližné ulici nenaleznuv, a z domu do domu odkázán byv toulal jsem se po něm, až jsem konečně zvěděl, že v jakési logice se stavuje. Čekati na Jílka by bylo neslušné odkládání; abych teda déle nemeškal posílám přiložených 21 otisků. Ten na velinském papíru račte přijmouti jakožto přátelský dárek, ačkoli bych arci povinen byl, vázaný Vám poslati. Vymluvte to mou kvapností a spolu důvěrou, že také v jeho nahotě nim nepohrdnete, an aspoň upřímně dán jest. Ostatních 20 jest na prodaj po 2 zl., neb k ceně o pár krejcarů levnější nepřivolil knihtiskař procentočítavý. Budu rád, když mi po čase za ně 32 zl. pošlete, to jest, pro Vás strhnite 20 procentů; neboť když knihkupcům mnohem více nechávám, proč bych neměl Vám nechati 20? Aby jste se jak pravíte s 10 uspokojil, žádati nemohu; však vím, že Vám obtížnosti předce spůsobím. Neugebauer dostane prý k rozprodání 10 otisků. Zde do tejto chvíle asi 55 dílem prodáno dílem darováno jest.

O Mongolech, o časopisu, něco o Slovácích a Maďaronech, konečně také o maličkosti mého jména brzy jindy.

Vale et fave.

S uctivostí

V Brně, 2. března 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Prosím, nemohl byste mi dat adres na Jana Hulakovského v Praze?

Posudky.

Vesna. Vyd. *Fr. Dlouhý.* (O.)

Úplně jiný duch vane nám vstříc z tak mnohých řádků třetího oddílu letošího ročníku »Vesny,« z oddílu básní původních. Zastoupeno tu 35, pravíme pětatřicet, většinou mladých »kandidatů nesmrtelnosti« svými plody. Nejdelší básně výpravné podali *J. J. Hodyc, L. O. Chenice* a *Ad. Kuchlovský*. *Hodycův* »Královský pohřeb« trpí tvrdou, rozvláčnou formou, v níž plynnosť, živosť a jasnosť děje zamlžena jest neorganickým kupením metafor v obrazy tu zbytečné, tam příliš subtilné a nepřirozené. Zdaž filosofování o životě vůbec a omluvná apostrofa na krále opilce v ústech kata Václavova s přídechem moderního husitismu jest přirozena, ať rozhodne nepředpojatý krasocit! — Mnobem zdařilejší jest »Tomáš z Bechyně« od *L. O. Chenice* i látkou, i zpracováním. Konečná katastrofa jest předchozími dialogy s dostatek motivována, přáli bychom si jen v rozhovorech sněmujících pánů méně obrazův a přirovnání, aby řeči byly tím jasnější a účinnější. Forma jest celkem správna, rythmus plynný, pouze rým jest na mnohých místech planý nebo někde (zvláště mužský rým) chatrný. — *Ad. Kuchlovského* »Hájníkova dcera« má tendenci lidumilnou, vloženou objektivně do děje. Jen ve třetím popěvku měly verše téhož rýmu obsahovati též stejný počet slabik, čímž stala by se píseň melodičtější. Místo »drzče smělý« bylo lépe psáti »smělče drzý.« Katastrofa knížete a šílenky byla by jasnější, nebyti záchranného útěku vraníkova. — Z drobných básní zamlouvají se *Jar. Bodrého* »Zpěv padlých« a dosti i »V před —,« *Irmy Geisslovy* »Na Velehradě,« *K. Hájka* »Klekání,« *Petra Jasmína* »Českým dětem,« kterážto poslední jest krásná, procítěná básnička. — *Elišky Krásnohorské* »Večer na pomezí« jest krásná věštba z rumů vstávající Slávy moravské. — Dosti četným básnickým příspěvkům *J. Loriše* nelze upříti krásných myšlének, ale formou a projádřením se přece až

tak dalece nezamlouvají. Nevane z nich dech nenucené, hravé poesie. Tak na př. nenalezáme velikých myšlének v básních *F. Pěčky-Místeckého,* a jeho ustavičná touha po domovu nám někdy také se nezamlouvá, ale čteme jeho verše přece s chutí, neboť dýše z nich cos vábného, čemu říkáme poesie. Připomínáme milou básničku »Studenti« a »U Ostravice.« — Ve verších *Cyrilla S. Moudrého* shledáváme trochu bombastu, nejasných myšlének a málo poesie. Na doklad nejasnosti uvádíme jen něco:

> Leč podlá není (příroda totiž) člověka jak ruka,
> jež zrádně otráví ti štěstí v jádru,
> a v duši pekelná ti vrhne muka — —
> ... a srdce lidské přece není z kvádrů... (!?)

Kdo můžeš, rozuměj! — Těmto veršům příbuzny jsou co do nejasnosti i některé, jinak zdařilé a slušné verše *J. Žeranovského,* jehož »Mé večery« a »Jízdou moravským polem« se nám dosti podobaly. Co řečeno o nejasnosti jeho veršů, platí o básničce: »Co v duši své dnes cítím kvésti,« kdež pěje básník takto v poslední sloze:

> Však skutečnosť zas květy svane,
> a vím: to vše byl sladký klam,
> vždyť já jak Ježíš po vzkříšení
> svou Magdalenu nepoznám...

Nevíme, co si básník myslil, když psal poslední ty dva verše, nám však se zdálo, když jsme je četli, že čteme nesmysl! — Z básní *J. Nečasa* zamlouvají se básně »Na soudech« a některá »Z různých veršův,« ale více jen svou myšlénkou, nežli čím jiným. Ostatní jeho básně původní jsou slabší, a jeho »Ze žebráckého života« budí svým čirým naturalismem nelibosť. Nečas získává si vůbec větších zásluh o naši literaturu překlady, nežli pracemi původními. Překladatelství jest vlastním oborem jeho činnosti, což dokázal i v tomto ročníku »Vesny« svými četnými zdařilými překlady z poesií Czaykowského, Grudziňského, Konopnické, Odyňce, Senkowského, Zaleského a j. — Básně *J. Soukala* psány jsou lehkou, dosti správnou mluvou a formou lehkou; nevynikají však žádnými zvláštními myšlénkami. — Milostné verše *J. Tichého* opěvují pěknou formou známé motivy. Zmínky zasluhují též básně *Fr. Šimona* (»Bída v horách« zvláště) a *K. H. Sýkory* (»Z valašských hor«). — Z ostatních básníků přispěli mimo jmenované *Karel Maria, S. A. Košťál, Leonora Pohorská, V. Vanecký,* a zvláště *S. Zima* svými znělkami, z nichž se některé pěkně čtou a líbí. — Z básní přeložených zasluhuje mimo jiné zvláštní zmínky pečlivý, krásný a věrný překlad tragoedie Silvia Pellica: »Francesca di Rimini,« od *M. Netvala.* Nesouhlasíme pouze s tím, že opomenuto v překladě označení scen a místy i vysvětlivky při uvádění osob na jeviště, čímž zaviněna některá nejasnosť. V I. ději čteme »... to za druhého bratra« místo za »drahého« (v orig. čteme: suo caro fratello); snad to jen chyba tisku. V ději III. na jednom místě psáno: »... svět můj,« kdež v originale stojí: »cognato mio...« (příbuzný). Uvádíme to proto, že může povstati tím nejasnosť, a bylo lépe užiti »svat« místo »svět.« Překlad jest však celkem jen chvályhodný.

Zbývá nám ještě promluviti o části vědecké. *F. Budínský* přispěl pojednáním »Ptačí řeč,« které ukazuje spisovatelovu zručnosť a pilnosť v pojednávání látek, u nás posud málo všímaných. Sobotkových článků, podobná themata objasňujících, použito snad více, než třeba. — *Fr. Dlouhý* napsal dvě »Životopisné a literarní črty,« první o Vít. Hálkovi, druhou o El. Krásnohorské. Oba články psány s velikou pietou, a snad na škodu objektivnosti. Přese všechnu úctu a obdiv náš ke slavné spisovatelce tvrdíme, že mínění p. F. Dlouhého: »El. Krásnohorská je v literatuře naší zjevem fenomenálním« jest upřílišeno. »Kde domov můj?« téhož spisovatele jest příležitostná rozprava o původu řečené písně. — *Fr. Grešl* píše epištolu k českému čtenářstvu. Slova jeho bolestně pocítěna, rady i výtky věru pravdivy, netečnosť českého čtenářstva k českým plodům někdy až bezpříkladna. Smutné, neutěšené poměry! Že pronáší pisatel záslužných těchto řádků nejedno mínění optimistické o naší moderní literatuře, dá se omluviti tím, že jeho účelem jest vzbuditi co největší zájem pro četbu české nové literatury. — »Duha v bájích slovanských« od *H. Máchala* jest krátký, dosti cenný příspěvek k našemu bájesloví. — Slabší prací jest *Al. Mrštíka* »Město Podivín (Kostel).« — *T. Novákové* příležitostný proslov »Ad. Heyduka Dědův

odkaz« psán vřele, s nadšením. Že psán příležitostně, znáti. — *J. V. Peckovského* »Kukačka« řadí se dosti zdařile k podobným pracem tohoto druhu. Příliš mnoho nového, čeho bychom ještě nevěděli z prací Pr. Sobotkových, nepodává však. — Příležitostně — tím, tušíme, řečeno dosti — psán článek *Frant. Jar. Rypáčkův* »K tisícleté památce sv. Methoda.« — *K. Šmídkova* rozprava o romanu K. Světlé »Kříž u potoka« jest více rozborem řečeného díla se zřetelem k charakteristice osob jednajících. Na konec připojeno vyzvání, zvláště našim ženám, bychom hleděli býti vždy a všudy povahami mravnými. — »Čeští houslisté a hudba houslová« od *Al. Valenty* jest malý, pečlivě psaný příspěvek k historii některých našich zapomenutých virtuosů, jakými byli na př. Fr. Benda, Jan K. Stamic, Ant. Vranický a jiní. — Střízlivě a s moudrým taktem psán zajímavý příspěvek k rozluštění časové »ženské emancipační otázky.« Návrhy a domněnky páně spisovatelovy jdou zlatou střední cestou, vážně a jistě k cíli. Přáli bychom pouze p. pisateli těchto řádků, by se drobet lépe informoval o názorech křesťanství o ženě, aby se mu snad nepřihodil podruhé nemilý lapsus. Čtemeť na jednom místě v jeho článku takto: »Avšak jako s jedné strany křesťanství ženu pozdvihlo z dřívější poddanosti, tak zase účinkovalo s druhé strany v pravý opak. Co byla žena církevním otcům? Nástrojem hříchu, svůdkyní mužovou, kterou přišel hřích na svět — ona byla původcem neštěstí lidského, její krása byla dílem ďáblovým (sic!?) a zasluhovala jen opovržení mužovo. Manželství, Kristem na svátosť povznešené, považováno za poměr pravého křesťana nehodný (!?). Kdo chtěl život svatý vésti, musil se stříci žen. Tak vyvinulo se bezženství kněží, instituce klášterní, a když počal klesati rytířský kult ženy, klesala vážnosť žen vždy více, a ony považovány se stanoviska náboženského, mravního i státního za bytosti podřízené, namnoze i nehodné.« — Považujeme za zbytečné, nějakou další poznámku k těmto větám přičiniti. — Rozmanitostí, na zadních stránkách »Vesny« zaznamenávané, netřeba připomínati neb o nich se rozepisovati.

Celkový úsudek o »Vesny« ročn. IV. lze zahrnouti v tato slova: »Vesna« tímto ročníkem postoupla opět o stupeň výše proti ročníkům předešlým, a přáli bychom jí, aby jen vstoupala i dále. Jen výše, jen výše!... *Klem. Suchý.*

Základové konkretné logiky. Napsal *T. G. Masaryk.* (O.)

Přiblížili jsme se k podrobnější charakteristice spisu. Úvodem předesláno několik obsažných úvah o směrech a cílech myšlení lidského; mně stále z toho jakoby vyznívalo Laplaceovo: »Ce que nous connaissons est peu de chose; mais ce que nous ignorons est immense.« Ba p. spis. má za to, že »dokázati jsoucnosť světa vnějšího na dobro, nikomu posud se nepovedlo a větším dílem nepovede, ale...« (str. 6.). Pak následují povšechné zásady třídění věd, a za nejlepší shledává se tříditi dle předmětů, k čemuž druží se dějepisný přehled pokusů roztřiďovacích. »Pojem soustavy věd« po té vyvinovaný methodologicky snad by lépe byl předeslán a spojen s tříděním; kritice věty, »že věda skytá vědě látku« (str. 31.) věnováno pozornosti tuším příliš mnoho, neboť má jako všechny výroky ne přísně vědecky formulované něco pravdy, něco nepravdy do sebe. »Stupnicí věd« soustava dovršena a scelena, a úvaha obrací se k jednotlivým vědám jejím. P. spis. v předmluvě »odborníky prosí, aby jej poučili,« v čem pochybil jakožto neodborník co do některých částí. Zde provádí se, co z počátku naznačeno úkolem konkretné logiky: vymeziti obor té které vědy, udati methodu, naznačiti cenu a hodnotu v soustavě vědění lidského, podati přehled vývoje atd. Co odborníci jednotlivostem řeknou, třeba teprve vyčkati. Někde zdá se příliš přiti o slovíčko (na př. str. 71. a j.), jinde snad přeceňovati a nedoceňovati (str. 69., 83. a j.), tu snad proti výrazu bylo by lze namítati (na př. str. 77.: »zdali psychické pochody jsou quantitami« [pochod a quantita!]). Stanovisko p. spis. ovšem, čím dále přecházíme do duchověd, tím větší odpory proti názoru našemu přináší samo sebou: jestiť to právě ono stanovisko nahoře zmíněné, hledisko vědy t. ř. »exaktní,« jejíž osudné klatbě propadl by každý, kdo by na př. odvážil se

popírati, »že společnosť teprve po delším vývoji dostoupila monogamie (str. 82.), tedy že počátek »manželství« byla polygamie; klatbě vědy té »exaktní,« pravím, propadl by tím nemilosrdněji, kdyby chtěl odvolávati se na bibli, zvláště kdyby katolík odvolával se na kulturního »historika« a »sociologa,« jakým byl — ne Spencer, ne Bastian atd., nýbrž — Ježíš Kristus (Mat. 19, 4. sll. a j.). To jsou rozdíly v zásadách, zde také kritika referentská přestává, vždyť »hypothesí sociologie má mnoho« (str. 85.). Dle Masaryka »zadržán byl pojem pokroku tím, že považovalo se křesťanství a církev za non plus ultra lidského vývoje« (str. 95.), čehož v tomto znění nelze uznati za pravdu, ač by jinou stylisací pravdu pravdivou mohlo vysloviti.

»Mimo stupnici« ocitlo se p. spisovateli při reformě stupnice Comteovy tré věd, jazykozpyt, aesthetika, logika — a sice ne snad dočasně, jako na př. botanické soustavy umělé více méně teprve blíží se soustavě přirozené, ale jí brzy dosáhnouti doufají, nýbrž naprosto, jelikož totiž »vědy ve stupnici zabývají se hlavními přírodninami, ostatní vědy abstraktné mají podřaděný předmět« (str. 104.). Že to logickou předností soustavy není, jest na bíledni. Ve sporu a boji mezi stoupenci školského vzdělání humanistického a realistického nejnověji zase krutě vzplanulém, p. spis. přirozeně nadržuje poněkud druhým; pokud bylo lze průběh sporu sledovati, mezi prvými jest více praktických vychovatelů, mezi druhými více theoretikův, i není pochyby, čí hlas věcně více váží, byť i obrovskými svazky (na př. *Paulsen,* Geschichte des gelehrten unterrichts) druzí převažovali. Posléze podány ještě rozhledy o vědách praktických, vědách »historicky ustavených« (filologii[1]) a o filosofii.

Věcná obsažnosť slohu p. spis. je známa, i není divu, že ve stručných jen rysech oněch sneseno myšlénkové látky velmi mnoho. Přečetné difference od názorů — tuším — křesťanských, jak řečeno, jsou pochopitelny a také zcela již zevšedněly. Úvahy filosofův o náboženství čísti jest vůbec velmi trapno, a tak i zde. Ve věci prakticky tak důležité — ač p. spis. se táže (str. 171.[1]): »jeli náboženství principem tak důležitým, zdaž by se tolik lidí mohlo obejíti bez něho?« — má člověk tisíce těch domyslů místo toho, co mu podává křesťanství a katolicismus: danajská to náhrada! P. spis. spoléhá ve vývodech o náboženství na berlínského filosofa *Kaftana,* jehož nauka o náboženství prý »dosti se uznává« (str. 170.) i vychází s ním »od správné věty *Schleiermacherovy,* že zbožnosť není ani věděním ani jednáním, ale citem (!); nejbližší pohnutka náboženství všude je všeobecná zkušenosť lidská, že nárokům na život, které přirozeně činíváme, nemůžeme zadosť činiti.« Kaftan nemá více ani vážnějších stoupenců než odpůrců, kteří v základech filosofie jeho více méně utilitaristické mnoho odporů vytýkají, avšak na tom ostatně nezáleží: ve filosofii autorita váží málo nebo nic; a i důvody se napřed váží a potom počítají. O českých větách uvedených rovněž nechci se šířiti; zdajíť se mi neurčité (»zbožnosť« — »náboženství«), ano poslední větě, přiznám se, vůbec nerozumím. Že však by Masaryk zásadu náboženské filosofie Schleiermacherovy nazval »správnou,« jest přímo neuvěřitelné; nikoli, ta již dávno vyvrácena: náboženství obsahuje celého člověka, jen že tomu ta, onomu ona stránka více lahodí dle podmětné povahy. »Věda v učení o zjevení vidí zbytky mythu, jímž vyložiti se mají všecka fakta duševní a historická, kterých filosofie Aristotelova (jen?) vyložiti nedovede« (str. 181.); »moderná škola jednak proti positivným církvím a neméně proti humanismu musí bojovati« (str. 142.) atd. atd.

Vyňal jsem některé charakteristické věty, abych ukázal, že stojíme tu na půdě zcela různé... Snad tu náboženské, tam vědecké? nikoli, věda v závěrečných slovech tak nemluví, ona stojí náboženství

[1]) Masaryk co do názvů věd liší (str. 15.) takto: „mluvě neurčitě o nějakém odboru vědním, užívá názvu: zpyt, na př. přírodozpyt. Naproti tomu složeniny se slovy: věda a pis praegnantně užívá ve smyslu toho třídění. Tedy na př. jazykozpyt rozestoupí se nám na jazykovědu a jazykopis“ atd.

[1]) Otázka ta zdá se mi filosoficky neoprávněna, kde množství vůbec nerozhoduje pranic, a býti i jinak v důsledcích nebezpečná: obstálť by tu málokterý pojem duchový, vůbec důležitým uznaný! Příklad *Newtonův* (o náboženství „svém,“ „subjektivném“) nezdá se mi zvolen dle pravdy dějinné.

mnohem blíže: nauky ony jsou výronem protestantské moderní religionsfilosofie, která si říká také theologie, hledajíc v subjektivných smyšlénkách, čeho se předkem vzdala: objektivné pravdy. Panu spisovateli stanoviska toho nikdo ovšem za zlé pokládati nemůže, i budiž to vše také jen konstatováno: toliko snad mohlo by se mu vytknouti, že znaje, jak dalekosáhlé jsou otázky a výroky takové, měl se poohlédnouti po pramenech a autoritách povolanějších, jež by mu předkem již byly podaly kritiku názorův jeho.

Co do formalní stránky jest sloh místy nejasný, celkem správný a ušlechtilý. Názvosloví obohaceno několika výrazy novými; snad se všechny neujmou, mnohé asi zaslouží, aby zdomácněly.[1]) Tiskových chyb ostalo dosti mnoho neopravených.[2])

P. J. Vychodil.

Nikolauovy Obrázky z dějin vlasti. Upravil *Fr. A. Zeman,* učitel v Praze. Druhé, rozmnožené vydání. V Praze. 1886. Str. 142.

Osvědčený přítel a vychovatel mládeže *Fr. A. Zeman* řídí se v činnosti spisovatelské zásadami zdravými, jsa přesvědčen, že jen kdo ve mládeži vzbuzují a pěstují úctu k náboženství, jsou pravými přátely jejími. Nevystižitelné zajisté důležitosti jest spisy tímto směrem psáti, tedy nejen správné formy, nýbrž také správného obsahu si hleděti. Proto velmi záslužné úlohy podjal se, že dějiny české pro mládež tím způsobem upravil dle dějin Nikolauových. Přispěl tím zajisté nemálo, že způsobem zábavným mládež hravě osvojiti si může známosť dějin a nejdůležitějších pověstí své vlasti od dob nejstarších až na naše časy.

Sloh jest docela srozumitelný. Názornosti napomáhají tu onde obrazy, představující nejdůležitější výjevy doby, a podobizny nejznámějších mužů, spisovatelův a umělců. V čele spisu jest položena podobizna otce české historie, Františka Palackého, dle něhož i nejdůležitější události v dějinách českých zde jsou pojímány, tedy celkem i dosti objektivně vylíčeny.

Nicméně jest, tuším, stálou povinností upřímného historika všímati si nejnovějších výzkumův a vysvětlivek historických. Pročež tím nemileji působil na nás onen chybný, bohužel namnoze posud rozšířený nárok, že sv. Vintíř, ukázav vojsku německému tajné cesty, vedoucí Šumavou do Čech, zradil takto své české hostitele. Tato nesprávnosť (kterou, bohužel, byť nepřímo, má i Palacký) byla v časopise »Vlasť,« r. I. č. 10., čl. »Sv. Vintíř a kníže Břetislav« od *J. Tenory* tuším dosti jasně vyvrácena. Litujeme, že p. spisovatel si toho nepovšimnul a starou nesprávnosť podržel. Už zajisté to každému musí býti nápadno, že lid nic o zradě nevěděl a neobmezenou úctu ku světci měl, a Přemysl Otokar II. ještě nic o zradě Vintířově nevěděl. Ostatně, kterak omyl tento vznikl nesprávným výkladem listiny Jindřicha III., viz blíže ve článku uvedeném.

Jiná nesprávnosť, jež se nám namanula, jest tvrzení, že císař Sigmund porušil slib svůj, nechav Husa upáliti, ježto prý byl zaručil Husovi bezpečnou cestu do Kostnice a zpět. Vždyť přece slibu svému dostál, neboť Jan Hus sám nikde si nestěžuje, že by mu cestou jaké příkoří bylo učiněno bývalo. Odsouzení však církevního Sigmund Jana osvoboditi nemohl, ježto k tomu neměl moci, a to věděl tak dobře Hus jako Sigmund. Když pak Hus odsouzen byv, nechtěl odvolati blud, byl docela podlé zákonů říšských, té doby platných proti tvrdošijným kacířům, potrestán. Pročež i bezpečnou zpáteční cestu nemohl Husovi Sigmund zaručiti, leč s těmito samozřejmými podmínkami, nepodlehneli rukám spravedlnosti, což mu Sigmund ostatně sám řekl.

Jest tedy jen želeti — mírně řečeno — v těch okolnostech zajisté rozhodně

---

[1]) Mimo jmenované uvádím ještě některé: převdušení (metempsychosis), obor vědní, nepřetržito (continuum), volní (= co náleží vůli) a j.

[2]) S. 16. ř. 2. vystaviti dům m. vystavěti; 20. 1. kategerie; 30. 12. užíti; 38. 22. důsahu; 54. 9. ptatnosť; 62. 20. fysiologií (m. —i); str. 155. každý filosof úkolu svému zadosť nečiní (m. žádný); 159. 12. nabýti; 165. nezvyká *k* absolutným pojmům; 171. v protes'antismu vniká racionalism; 179. vyzralou, proto typem (?); 196. characteristica universalis 52.; p. spis. píše stále Plato, Enthypro: původní tvary snad jsou nyní již obvyklejší; 187. a j. mluví o „otci nového ultramontanismu, de Maitreovi“: míněnli tu spisovatel díla „Les soirées de St.-Pétersbourg,“ pak bylo by asi správnější psáti: Maistre (Jos.), neboť právě čísti lze v „Revue bibliogr. univ.“ (Polybiblion; 5. str. 478.), že i ve výslovnosti zní *s* před *t*, tak že o psaní není pochyby.

nemístně pevné vůle Husovy, t. j. jeho tvrdošíjnosti, živené lichým studem a ctižádostí. Ctnosť to nebyla, nýbrž chyba a slabosť, jakých má každý člověk, byť i jinými vlastnostmi snad byl vzorem.

Na jiném místě podáno jest také zrušení kompaktat tak, jakoby Husité skutečně byli dosáhli potvrzení svého bludu a jakoby toto později bylo odvoláno, a to zcela libovolně a bez příčiny. Bylať sice Husitům učiněna koncesse přijímati pod obojí, ale s tou podmínkou, že věřiti budou, že pod každou způsobou celý Kristus jest přítomen, že tedy toho není potřebí nezbytně ku dosažení života věčného. Poněvadž však oné podstatné podmínky za doby Pia II. již šetřeno nebylo, žádal Pius II. od Jiřího jich odstranění. Bylať zbytečna a pouze zdánlivou páskou Husitů s Římem. Tu ovšem objevilo se, že mezera, zející mezi církví a Husity, nebyla vyplněna, nýbrž jen přikryta, a nepřátelství vzplanulo samo sebou opět.

Byl by věru již svrchovaný čas, aby ty a podobné názory pomalu byly odstraněny a ustoupily pravdě. Avšak v takových názorech vychované velmi nesnadno jest přesvědčiti o opaku; pročež dlužno začíti u mládeže. Jen když v útlá srdce již věci ve pravém světle budou vkládány a předváděny, lze očekávati žádoucí shodu u potomků, které těžce pohřešujeme při učencích současných. *G.*

Legenda z Erinu. Napsal *Julius Zeyer*. V Praze. 1886.

Báječný svět starých Keltů jest nyní bohatým zdrojem, z něhož náš Zeyer napájí ducha svého, zalétajícího s oblibou i zevrubnou důkladností do těchto říší prvotní poesie. Po legendě o sv. Brandanu legenda z Erinu! Tato legenda jest však básní dramatickou, a sice dramatickou nejen svou vnější formou, ale i celou niternou podstatou. Podivuhodným způsobem vedlejší mythické přívěsky spojeny s trestí dramatického děje, a heroické postavy mythických těchto osob svým životem duševním, v němž spočívají motivy veškerých dějů, rázem niterné souvislosti se vyvíjejících, pohybují se úplně v ovzduší přirozeného a skutečného vývoje lidských dějů. Tím právě děj tento úplně se hodí ku dramatickému spracování, a působí dojmem mohutným, anyť mocné vášně lidí mravně vznešených vedou ku hrozné katastrofě, jejíž účin jest naprosto tragický. Hlavním hýbadlem dějů těchto jest s jedné strany láska, s druhé krevní msta. Starý král Fénů chce pojati Graniu, dceru Kormaka, krále Erinu, za manželku. Tato však, milujíc Dermata z družiny Finnovy, přinutí jej k útěku a skryjí se ve tvrzi Midaka, syna v boji s Fény úkladně zavražděného krále Kolga, jehožto smrť Midak usiluje pomstiti. Maje Finna za úkladného vraha otce svého, Midak vyzradí Finnovi úkryt přítele svého Dermata s Graniou, aby, vlákav jej takto osamělého do tvrze své, zrovna tak úkladně skolil jej, jak on jeho otce. Za boje však vrazí Dermat do světnice a užaslý Midak se dovídá, že otec jeho to byl, jenž Kolga zavraždil. Finn smiřuje se zdánlivě s Dermatem i Midak ruku ke smíru nabídnutou přijímá, a oba slibují návštěvu Dermatovi. Přijdou, první Midak, který nemůže však snésti, aby nechal otce nepomstěna, a zabíjí před příchodem Finnovým Dermata; Finn přišed, jsa králem blahotvorné ruky, mohl by Dermata sice uzdraviti, ale k vůli Granie zatvrdlo srdce jeho a on přes prosby syna i vnuka svého i Dermata samého nechává Dermata zemříti, na jehož mrtvole Grania přišedši sama bere sobě život. Avšak i starý Finn těžce potrestán, neboť pozbyl divotvorné moci své a opuštěn byl pro zatvrzelosť svou i od syna svého Ossiana i vnuka svého Oskara. — Toť fabula naší tragoedie a zajisté nikdo jí neupře dramatické síly a živosti. Řekli jsme již, že Zeyer znamenitě látky této zužitkoval a skutečně dramaticky ji spracoval. Méně ovšem látka tato poskytla příležitosti ku charakteristice jednotlivých povah, což spisovatel dobře postřehnuv, nahradil rychlým postupem jednotlivých dějů. Za to však místní i časové ústředí, do něhož děj náš spadá (pohanské Irsko III. stol.), Zeyer na základě pilného studia svého zobrazil podrobně. Řeč naší básně jest sice nevázanou, ale dýše tím báječným přídechem, jemuž jsme u Zeyera zvyklí. *Č.*

Sonety samotáře. Básně *J. Vrchlického*. (O.)

IV. Erotické bubliny. Tarantella líčí nad míru živě vášnivý rej dívky

nevědomky raněné úkladným šípem lásky. Forma jest málem bezvadná, při níž se krátké trochaeje výborně osvědčily. — Ó milujme: vybízí k lásce vroucností jen Vrchlickému vlastní, jež uchvátí každého, dokud mezí slušnosti nepřekročuje. — Včely = sonety: líčí s rozmarnou něžností vášeň znělkovou, jíž básník zaplanul ku sličné choti své. — Skloň hlavu: Básník žádá, by láska jeho hejnem polibků — motýlků poletovati směla po květných vnadách krásky vroucností polibků se zardívající. — Sotto voce vypisuje dojemně klidný útulek, jejž básník nalezá ve své domácnosti. — Víš si rady? vypisuje rozmarně kouzlo malé nožky, ve sněžné punčošce utažené. — Láska v jeseni: bodrým rozmarem líčí půvab usedlejší lásky pozdní, když dobouřilo vášnivé léto a přešel lásky máj. — Večer opěvuje dojemně tiché chvíle večerní, kdy básník z láskyplného pohledu choti své útěchu čerpá v pochybách a strastech denních. — Tiché blesky: Letní večer ve přírodě; blýská se na čas — a vřelé slzy, jež básník na své ruce cítí, věští mu příští blaho lásky. — V zátiší: Blaho dvou milujících duší, jež o samotě tonou na vzájem v láskyplných pohledech. — V stylu Petrarky: Básník, hledaje dobro a krásu, nalezá obé v Lauře své, pročež nepřestává pěti věčnou píseň lásky, jež se nikdy nevyzpívá. — Filosofie lásky šťastným obratem nalezá útěchu za pomíjejicnosť štěstí milostného v nehynoucím blahu vzpomínek. — Flirtation s rozmarnou skotačivostí opěvuje klepnutí vějířem, jež na pohled smělce všetečného odrazilo, vskutku však veškeru náplň lásky mu rozevřelo. — Věčnosť lásky: Láska, po níž se duším na věčnosti stýská, pudí je k metempsychosi v bytostech milujících. Tak Hero a Leander žili v Julii a v Romeovi, a »v nás zbytky lásek z dávných věků klíčí.« Myšlénka pěkná, ačkoli čpí spiritismem. — Jarní lásky: Proč jarní příroda ničí rázem tolik lásky plodivé, že by malý okamžik z ní stačil učiniti člověka šťastným? — Věčné žití je zoufalý výkřik smutku básníkova, že smrť zničí lásku sebe mocnější. Proč prý nám není dopřáno věčného žití?!

V. Sonety idyllické. Čtyři věky lidstva v lese: Člověk divoch v lesní pustině — les hellenskou bájí oživený — les sídlo křesťanského poustevníka — zkušený hájný, zástupce realismu nové doby. — Štědrovečerní motiv: Žebrák, jda o štědrém večeru kolem skladu pohřebního ústavu, přeje si »Ježíškem« — rakev. — Legenda — sonet: Při nanebevstoupení Krista Pána chtěli ptáci za ním. Jan, slíbiv jim, že je tam dovede, nechal je na zemi; proto zpívají tak toužebně v rajské předtuše. Nám, nadějí zklamaným, vede se podobně. — Pastel: Básník, vykresliv na okraj knihy mladou dívčinu, přidá k ní hocha a vmyslí si oba někam do pěkné zahrady ku hříčkám milostným. — Dcera pouště: Snědá dcera jihu kráčí pouští. Komu asi bude obětí? Zda emirovi nějakému, či lačnému lvovi? — Starý muzikant: ve všední den dává lekce komu libo, v neděli odpočívá, kochaje se v hudbě. — Pikantní klepy: Zkušený lovec dívek šeptá někde v parku dívce rovněž zkušené nějaké interessantní novinky, »až vějířem ho klepne za vše klepy.« — Popeleční středa I. II. Světák vrátivší se z redouty, probudí se s těžkou hlavou a uvažuje o smutném dnešku proti veselému včerejšku. Toť obraz našeho života: z veselosti do trudu, ze života do smrti — malý krok. — Divadelní sfinx: líčí případně blaseovanou, bezcitnou, pro vše apathickou dámu v divadle. — Ztracená stezka zavedla básníka od silnice někam do močálu, kde kouzelnou mocí přírody ze hniloby a smrti vonný život pučí. — Mír: Zajížděje v noci někam do hor, básník žádá si od nich onoho míru hlubokého, jakým jezera a lesy oddychují. — Měsíc po bouři: Země jarní bouří a deštěm ožilá a zúrodněná přirovnává se dívce, jíž — ana spala — násilí učiněno. Neníli to obraz, divokostí svou odpuzující? — Matutina: Jest jitro. Slunce, plašící červánky, jest bujarý mládenec, jenž Zoru povalí a s ní svou vůli má. — Je cosi elegického v obou těchto znělkách, cítíme přemoc osudu; moc a násilí porážejí něžnosť bezbrannou, aby jí zneužily — ale povznésti nás takový přečin kriminalní nemůže. — Hory při měsíci: Ve krásách krajiny horské, měsícem ozářené, básník zahledí se na svou choť. Vzdech, ze rtů se jí vinoucí,

připodobňuje k andělu, jenž, obývaje v duši její, po nebi zatoužil. — Léto: Letní noc nade zámkem, parkem obklíčeném, sotva ochladila krajinu, již ustoupila dni parnému, jímžto všecko vyprahne. — Sonet v červenci: Země, ač parnem týraná, přece ve blaženosti mateřské vydává hojnosť úrody. — Růže v listopadu: Poslední růže připomíná básníku v zahradě jesení úplně svadlé krásy jarní, a to tím živěji, čím patrnější jsou vůkol stopy zmaru. — Letní noci: Tajemnosť je božstvo letních nocí, jež naplňuje všecko mocí kouzelnou, jíž okřívá duše dnem zmořená.

VI. Básník a svět. — V noci: Básník, lidem zneuznaný, těší se tím, že, jako každý jiný dělník, dobude si odměny, konaje svou povinnosť. — Svět nebude již ku básníkům jiný: žádaje skutečných činů, zahladí všechna nedochůdčata, byť sebe nadšenější. — Útěcha epigonům: Svět odcizil se poesii, jež nepodává již vavřínů žádných; a přece v ní skrývá se ztracené jaro světa, jehož jen ti účastni jsou, kdož poesii znají. — Co na tom? Nedojdeli básník uznání, ať potěší se tím, že na sta květův a poupat na zmar přichází, a krůpěje slávy dobyté že »je plna žluči, závisti a špíny.« — Co má bába povídala: Byl les, kde každý, kdo tam vkročil, poliček dostal rukou neviditelnou. U nás, vejdeli kdo v háj poesie české s novou knihou, »ne jedna rána, leč se všech stran řítí | se na něho ran jako krupobití.« — Časová píseň: Básník stěžuje si s trpkým sarkasmem, že jeho časová poesie národem pochopena býti nechce: »— tu je všecko marné, | tu líp je ptačí poslouchati trilky | neb počítati muších křídel žilky | a psáti třeba — znělky jednotvárné.« — Ještě časová píseň: S touže trpkostí stěžuje si Vrchlický, že málo kdy národ básníku svému porozumí a v ústrety mu vejde, aby snáze provésti mohl svůj ideal. »A proto dosti řeči, povyku; | ne básník buď, jak vy byste ho chtěli, | leč vy dřív buďte velký národ smělý | a k písni vnímavý a k podniku.« Toť ovšem pěkné. Ale úkolem básníkovým jest, aby národ za sebou strhl a k sobě pozvedl; neumíli toho, hledejž toho příčinu v sobě, nikoli v národu; neboť básník je duch a národ material, jenžto vzdělán a zušlechtěn býti má. Ostatně není tak zle! Ale nedomnívej se básník, že lid za ním poběhne jako za Orfeem, dokavad básníkem rozehřát, nadšen a uchvácen nebyl. — Audiatur etiam altera pars: Básník více než kterýkoliv umělec jest odpovědný světu za to, co píše, neboť ve spisech jeho každý spatřuje život básníka samého. Proto jest nejvíce vydán pomluvě lidí, zároveň však je světlem a majákem jejich. — Cicisbeo: Se životem všedním jsme spojeni, jako žena, sňatkem nerozlučným. Ideal jako přítel domácí ob čas navštěvuje nás, přinášeje drobty svého umění, jako domácí přítel cukrovinky dětem. — Pekelné víno: Jemu podobá se sláva: sotva jí člověk okusí, již cítí palčivosť její, ana závisť a ironii za sebou táhne; však lépe tak, nežli bez ní úplně se zalknouti. Zakončení této znělky není dosti jasně provedeno. — Na poslední stránku knihy »Z mého herbáře«: Vše tam uloženo vtipně a moudře; jen trnitý hloh schází a vavřín. Než obého snadno se postrádá: trnů podává dosti svět, vavřín pak není mnoho platen, nedávaje chleba. — Bedřichu Smetanovi: Potlesk davu ničím není umělci proti uspokojení, jehož dílo vlastní mu podává. Tak bezcenny jsou květy, jimiž národ věnčil hrob jeho, proti květům nebeským, jimiž on dráhu života mu vystlal.

VII. Nové masky a profily. Předmětem této části čistě reflexivné jsou básníci: Homer, Hesiod, Vergil, Lucretius, Tasso, Shakespeare, Alfieri, Manzoni, Felice Bisazza, Göthe, Ibsen, Cannizzaro, Alberto Rondani, Josephin Soulary, G. Moreau, Puvis de Chavanne, Pierre Loti, Paul Verlaine, Mickiewicz (I. II.), kterážto jména označují jasně rozsáhlý obor sečtelosti a literarních studií Vrchlického.

VIII. Ultima Thule. Pathmos: I básník prožil dobu dumání a samoty u moře; vzpomínky dojmů tam zažitých provázejí ho v bouři velkoměstského davu, z něhož rád do přístavu myšlénky se utíká. — Metempsychosis: Zdá se básníkovi, že už někdy žil v rozmanitých podobách, až po dlouhém postupu ve člověku procitl. dostav duši svou z duše ženy. Láska i bol značí mu poslední

stupeň vývoje, od něhož buď k božstvu se přiblíží nebo se zvrátí v nic. Čpí spiritismem a pantheismem. — Atavismus: Vše, co jest ve přírodě krásného a velikolepého, je zbytkem oné síly božské, jež i v úlomcích antického umění se jeví a druhdy projádřena byla krásou celistvou a bezúhonnou. — Život duše: Duše, která ze tvora do tvora putuje, obsahy těchto různých životů jako do vrstev si skládá; v jádro její sebevědomé časem vstupují představy předchozích dob životních jako vidiny tajemné. Zavání spiritismem a pantheismem. — Kaditelna: Život básníkův je chrám, v němž není boha; přece však srdce jeho, velikým bolem tohoto světa rozžhavené, nepřestává vůni zpěvu vydávati, jako kadidlo vonnou duši svou, jsouc ohněm ničeno a tráveno. — Ultima Thule: Básník vida, kterak obzor toho světa životem lidstva v nekonečno se šíří, tone v pochybách i táže se, zda zvítězí nesmrtelný duch lidský či věčná smrť. — Logika dějin jest právo silnějšího. Slabý podléhaje těší se vzdorem titanů, že podléhá osudu, kdežto vítěz, ať bohem nebo člověkem, »svou velkosť pádem oběti své měří.« — Salve, lucru: Básník kráčí mezi nádhernými zbytky staveb římských, i uzří najednou uprostřed vší té nádhery vznešené nápis »Salve, lucru,« jenž označoval zlopověstné doby starého Říma; i zalká z té duše nad bídnou prodajností všech statků lidských. — Příklad neobyčejně povrchného skladu myšlének podává sloha 2.: »Jak neúprosně modré nebe plane | nad ulicí, v klín jeho jak se noří | tlum sloupů, portiky jsou vykládané, | jak bílý plamen mramor jejich hoří.« — Anachoreti: Ze vřavy velkoměstské zatouží básník po hlubokých a klidných dumách, po mystických snech starých poustevníků. — Zlatý prach: Básník pozoruje paprsek sluneční, vnikající do tmavé jizby, kterak se v něm nesčíslné množství prášků mihá. I přirovnává se malému bohu, kolem něhož pohrává si prach snův a myšlének nejinak, než prach kosmický a hvězdy kolem Boha nebeského. — Své mladosti: Pochovav bujné mládí, básník těší se mužným vědomím, že nalezl lásku, že pevně kráčeti umí za cílem vytknutým, a stáří že ho daří souzvukem, klidem a soucitem ku světu. — Vánoční sonet: Naplněn jsa radostnou náladou vánoční, básník zříti mní strom až ku nebi se pnoucí, na němž světly jsou duše, »jež v žití pravdu, dobro, krásu chtěly;« kolem nich poletují okřídlené duše žen, »jež svět spasily tím, pro lásku že mřely.« — Jen hlouběj: Klidně snášej všecka muka i utrpení a konej svou povinnosť s tím vědomím, že dosáhneš účelu svého, jako ta mumie, jež tisíce let spala, jakoby k ničemu nebyla, a teď na sta rukou prací, na sta hlav myšlénkami plní. — V před: Zneuznaný básník povzbuzuje se k nové práci, sladkým vědomím vykonané povinnosti a dobrého činu, všemu žalu výhost dávaje. — Kruhy v duši: Strasti a zkušenosti toho života tuží duši, jako kruhy let sesilují kmen, v němž Dryada, duše stromu, uzavřena zpívá. I přeje si básník hojně té zkušenosti tužící, by dryada poesie z pod kůry drsné tím zvučněji pěti mohla. — Srdce v smutku: Za pochmurného dne chopí se básníka melancholie, i rmoutí se, že ničeho nedosáhl prací, že do budoucna nemá naděje, a že hyne v jednotvárné všednosti. — Zpátky: Básník žaluje s trpkou resignací, že nával prací všedních nedává mu zabývati se uměním a že pro chléb vezdejší nucen jest nádennickou prací mořiti svého genia. — Splyň s mořem: Zachvácen jsa chmurnou melancholií, chystá se básník s trpkou ironií k tomu, by nevzpíral se osudu, jemuž i jiní, a to lepší lidé, podlehli, nýbrž nechati chce všeho snažení idealního a splynouti s mořem všedních lidí. — Hoc erat in votis: Básník přeje si toho, čeho starý onen Horatius tak šťastně nabyl, skrovného statečku, kde by zbytek let svých tiše tráviti mohl, živ jsa umění svému, rodině a několika přátelům — umělcům. Jelikož toho však nedosáhl, těší se tím, že nebe jej alespoň snem takového štěstí oblažiti ráčilo. — Epilog: Byť i po slávě netoužil, přeje si básník aspoň drobátko uznání; a neumíli, jak Orfeus, veškeru přírodu táhnouti za sebou, stačí mu, že aspoň jedna duše, milující choť, životem ho věrně provází.

* * *

Z toho, co uvedeno, zejména z oddílu II. »malovaná okna« nadepsaného,

kde jediná snad návštěva velechrámu Svatovítského šťastně zplodila celou řadu skvělých nápadů, patrno, že, načkoli se podívá, Vrchlický vše umí pojati po básnicku, vše myšlénkou nějakou prodchnouti a citem svým oživiti. I nepřestáváme se diviti tomu, jak hluboký, ba nevyčerpatelný je zdroj poesie jeho. Bohužel, že přece jen příliš často ukazují se pravdivými vlastní jeho slova, na str. 65. v. 7. n. pronesená:

vždyť pouhý rozmar, starý čaroděj,
je posud pánem mým jak před lety,

tak že mnohdy volbou látky ne dosti opatrnou a malou péčí o vnější úpravu básní spíše pouhými »dojmy a rozmary,« než pravými ideami a myšlénkami velikými unášeti se dává. Když pak už nesmíme toho po Vrchlickém chtíti, aby myšlénkami svými oblíbil si život, přírodu a dějiny domácí, ač by to veležádoucno bylo, přece tolik aspoň právem žádati se domníváme, by vzácné hřivny své náčrty a pokusy polovičatými nemařil, než raději provedení díla uměleckého, v každé příčině dokonalého, pilen býti chtěl. Neboť že by platnosť měla slova: »My velkých duchův epigoni malí,« jež Vrchlický na str. 58. v. 5. sám o sobě pronesl proti Kollárovi a j., rozhodně popíráme. *L. Šolc.*

Zaváté listy. Básně *Adolfa Heyduka.* (O.)

Co se týče jednotlivých nepravidelností ve přízvučných verších iambických, pozorovati jest ono pohodlné tvoření iambů pomocí spojky *a, i, že . . .*, což přešlo v manýru. Též požadavky grammatiky musejí ustoupiti libovůli básníkově: proč by nemohl užívati skomolenin, proč by nesměl užívati nečesky osobního já a ukazovacího ten? Vždyť jest si vědom básnické licence! Ovšem ať jí místy užije, ale nesmí slepovati verše vespolek; ty mají druh ze druha plynouti, ne jako vidíme u Heyduka na str. 74., 97., 98., 111., 131. atd., kdež devět veršů počíná na jedné straně spojkou *a* — anebo 92., 109. atd, kde tolikrát užito nečesky zájmena ten (ten můj skvost, od té rakve, tu mou duši, ten rtíček, ten klíček, ty upomínky, ty skříně, ten klobouček, tu zimu, ten šat, ty rukavičky atd.).

Proti duchu českého jazyka je též odlučovati jednoslabičné předložky ode slov, aby povstal iamb; neboť »pro svoji . . .« (28.) zní daktylicky, ne iambicky; jinak příkoří činěno jazyku. Podobně na téže straně slovo »samota« nezní iambicky, ale daktylicky.

Abychom poukázali na další poklesky veršův a sloh, napíšeme si tu 1. slohu básně »Co srdce tvé stichlo . . .« (str. 161.).

Co srdce Tvé stichlo, Bůh to suď,
mé k rozpuknutí buší,
o že jsem nemoh v Tvoji hruď
vdechnouti vlastní duši;
o že jsem nemoh na pospěch
v očka dáť vlastní zory,
za vlastních ňader ztajený vzdech
zaměniť dech Tvůj chorý.

První verš rýmuje se se třetím; čekáme, že verše jsou stejnorodé či že mají stejný rozměr. Jak však viděti, není toho v naší básni: v prvním verši následuje po předrážce daktyl, ve třetím trochej. Podobně rýmuje se verš druhý se čtvrtým: druhý je trochej s předrážkou, čtvrtý daktylo-trochej. Podobné případy nalézáme ve druhé části slohy, jakož i ve druhé sloze téže básně. Ostatně zdá se, že si Heyduk libuje ve spojování veršů nestejnorodých. My však jsme slýchávali, že rýmem spojují se verše stejnorodé, verše stejného rozměru, ať již počet stop je stejný či nestejný. Důkazy tohoto nesprávného spojení nalezne čtenář na př. na str. 21., 28., 49., 54., 99., 104. atd.

Slovce že viděli jsme ve verších třetím a pátém jakožto přízvučné, přihližejíce k tomu, že básník je takým míti chce — jak nasvědčuje sloha druhá téže básně — byť i to bylo proti všem pravidlům o přízvuku. — Rovněž bezdůvodně klade náš pěvec přízvuk na částice *a, i, až* atd., čehož doklady netřeba uváděti: nalezneš je na každém listu. Zrovna tak též nevysvětlitelno, proč užívá Heyduk kratších a slabších tvarů mě, mi, tě atd. místo mne, mně . . ., chceli je opatřiti přízvukem. Doklad najdeš ve druhé sloze přítomné básně, pak na str. 13., 15., 106., 120., 134. a jinde.

Že neveliká péče byla věnována formě vnější, tomu dále nasvědčuje ta okolnosť, že ve mnohých verších nalézáme slabiku nadbytnou a jinde slabiky se nám nedostává. Tyto a podobné nedostatky zvláště jsou známkou II. oddílu

sbírky Heydukovy: str. 111. v. 6., 139. v. 3., 142. v. 4. atd.

Jak tedy jistí posuzovatelé mohou mluviti o »hudebně měkké kaskadě veršů,« v nichž tolik poklesků proti libozvuku, tolik hříchů proti metrice se nalézá: tomu nerozumíme. Nám se spíše zdá opak: nelze mluviti o perlách, o křišťálovém útvaru básní, ale spíše o formě velmi nedbalé, planých rýmech, častých skomoleninách, k nimž druží se další chyby neméně osudné. Míníme totiž vady pravopisné, chyby grammatické, jimiž kniha tato více vyniká, než čím jiným. Z ohromného počtu chyb školáckých uvádíme tu jen několik na ukázku, jak právě při četbě se nám namanuly:

Předně časté jsou poklesky proti sklonění zájmen; str. 11. již (místo jíž), 20. jenž (— jejž), 28. a 78. ho (— jej), — a nesprávně kladeny kratší tvary po předložkách a ve protivách, jako na Tě (49., 152., 153., 47. atd.), pro Tě (105., 142.), „Ty nejdeš v ústret mi“ (106.), „o mněli Ti“ (153.), kdež mi a Ti bráno spolu za slabiku přízvučnou, anebo konečně v nesprávné spojení vstupuje s jinými částmi řeči: „nepustím Tě“ (84.), „nepřinutí Tě“ (85.), „Tě zde není“ (147.), „nestrh jsem je“ (95.), „nevrh jsem je“ (95.) atd.

Krásné jsou též mnohé tvary slovesné: květly (15.), věším (49.), by... jste (25.), řečí (28.), rozezlený (40.), jakož i některá spojení: „snové... byly“ (44.), „snové... se staly (95.), „spadla se“ (93.), „ptáci vedly“ atd. Ostatní zajímavé tvary jsou: „veškeré... skutky“ (28., 120.), běllí (105.), krutší (137.), vejší a skrejši (161., 123., 167.), vid (105. atd.) a jiné nesprávnosti všeho druhu.

Více ještě než tyto hříchy grammatické o nedbalosti formy vnější svědčí veliká nedůslednosť ve psaní téhož jména, čehož četné jsou příklady.

Kdo by chtěl tvrditi, že básníku třeba dáti v tom licenci, ať považí, že správnosť mluvy je přední vlastností dobrých děl, a básník má mluvu šlechtiti a ne znešvařovati.

Byli bychom s hlavními výtkami hotovi. Diviti se nám jest, že naše tak zvané kritiky nenalezly žádných vad v celém svazku básní, ale ovšem samo ryzí zlato, křišťálový útvar, nedostižnou něhu — **samé perly.** Že tomu zrovna tak není, ukázáno s dostatek. — I zdálo by se snad někomu, že jsme zaběhli do druhého extremu, haníce a odsuzujíce básně Heydukovy vesměs. Není tomu tak. Pravda sice, že úplně bezúhonnou, vzornou báseň z této sbírky nemohli bychom udati — třeba by bylo větší propracovanosti: přece však jsou některé písně zdařilými, zvláště v I. oddílu. Upozorňujeme v té příčině na báseň »Dotouženo« (26.), která i co do obsahu i co do formy je téměř nejlepší. Dříve básníkovi nestačil celý svět — v mládí: teď — ve stáří — když se mu narodila dcerka, jest mu »prostá síňka celým světem.« — Dále zamlouvá se nám nejvíce báseň »Na konvalinkách« (22.) pro dobré pojetí dětské naivnosti, prostého názoru. Též básně »V rose« (17.), »Ve vzpomínkách« (36.), »Tajemný květ« (64.) se nám líbily. Pozornosti dále zasluhuje roztomilá píseň »Nový svět« (32.), v níž básník vytkl podnět poetického svého tvoření. Nechce již nám zpívať, jen do dětských očí se dívať: ale jak jej Liduška obejme, »jest ňádro písní jedinou.« Podobné jsou »Jediný lék« (50.) a »Drahé duše« (6.).

Povšimnutí zasluhují ještě některé písně, v nichž proveden kontrast mezi přírodou a nitrem básníkovým, jako v »Kytici« (34.), básni »Jaro, jaro« (136.). Konečně cenu jakousi mají též básně »Zanikla mi tebou kytka snů a přání« (76.). »Stojím na Tvé svaté zemi...« (102.), »Bylas jak poupě« (105.), »Taje« (115.), »Měl jsem dítě, dcerku zlatou« (129.) atd.

Jak tedy řečeno, jest i v této sbírce několik prostých písní, zdařilých obsahem i rozmanitostí formy; ale zrovna tak též pravda, že kniha Heydukova plna hříchů proti ladné souvislosti, zaokrouhlenosti a jednotě celku, proti jasnosti, libozvuku, plynnosti jazyka i požadavkům mluvnice. A tyto vady, s nimiž sestoupila se veliká změkčilosť, plačtivosť a meze překročující naivnosť, odstraší čtenáře od četby. Aspoň v tom tvaru, v němž jsou, žádného nenavnadí k opětné četbě, a nebudouli znova spracovány, nikdy z té obliby čtenářstva těšiti se nebudou, jakou nalezly dřívější lyrické plody básníkovy. Vztahujeli Heyduk výrok na str. 69....

já přec se jimi šťasten stal,
v nich vše, co jsem a někdy budu...

na »listy« — básně poesie dětské — velice se mýlí. Dobré dvě třetiny všech básní zmíněné lyriky nehodí se pro širší kruhy, a básník dal se asi svésti k onomu

výroku stálými pochvalami, jichž se mu dostalo v našich reklamách.

Končíce krátký svůj posudek, ničeho více si nepřejeme, než abychom probírajíce jednotlivé písně dalších sbírek Heydukových, mohli navlékati »na šňůrku perly vždy krásnější.« *A. V.*

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha*. (Č. d.)

Z obšírněji podaného obsahu viděti, že Pravda jest báseň satirická. Že autor sám nazývá ji prostě báchorkou, to vysvětluje se tím, že, jak sám v Šotku praví, jménem satiry jeho krotký verš nerad se chlubívá. V řadě spisů Čechových zaujímá tedy Pravda místo vedlé Petrklíčův a Hanumana. Hanuman namířen proti bláznovskému kosmopolitismu, Pravda jest satirickou metlou na lež, mam, klam, faleš a pokrytectví, zkrátka na lež, nechať kdekoliv a pod jakýmkoli jménem se objevuje. Osnovou a tendencí podobá se nemálo Komenského Labyrintu. Jako v Labyrintu Komenský se Všezvědem, tak v Pravdě básník s Pravdou putuje světem, prohlíží jednotlivé stavy a poznává jich převrácenosti. Komenský praví v úvodu ku svému Labyrintu, že spis ten proto složil, aby ukázal »mnohotvárnou toho světa marnosť a mizernou pod zevnějším bleskem všudy se kryjící šalbu.« Totéž činí ve své básni Čech. Na tom však ani Komenský ani Čech nepřestávají. Účel jejich není negativní, nýbrž positivní: tepajíce zlořády, chtějí působiti na jich zlepšení. To jest a bylo účelem každé satiry a jest též účelem Čechovy Pravdy. Proto velice jsme se divili, jak mohl Vrchlický (= Quidam) v Pokroku napsati, že touto básní řadí se Sv. Čech k největším pessimistům našeho století. Jaký to pessimismus Vrchlický v Pravdě vidí? Míní snad onen nemužný, demoralisující, všecky idealy lidstvu beroucí a do těla národů pravý jed pouštějící pessimismus filosofický, jenž hlásá, že tento svět jest nejhorší, že jest samé zlo, strasť a bída, že veškery snahy nic nepomohou, a jediným prostředkem proti té bídě že jest zoufalství a sebevražda všehomíra? Vidí tu Vrchlický pessimismus onoho slavného českého básníka, jenž »miloval květinu proto, že uvadne, zvíře — poněvadž pojde, a člověka, že zemře a nebude, poněvadž cítí, že zhyne na vždy — —?« Zračí se ve knize Čechově onen pessimismus literarní, který pozorujeme u Byrona, Leopardiho, Lenaua, mnohých básníků ruských a francouzských? Jest snad výslední akkord celé básně misanthropie, zášť, apathie, unavení a omrzelosť? Nic toho všeho. Básník ukazuje ovšem na samé zlo, tvrdí, že na světě samá lež, ale s jakým to činí úmyslem? Činí to s tím úmyslem, aby ukázal, že tento svět jest nejhorší a že veškeré snahy nic nepomohou? Nikoliv. Jest ovšem pravda, že básník na konci své pouti, nenašed v tom světě nikde upřímnosti, již si chce zoufati a lyru svou že zahodí. Ale tím báseň nekončí. Pravda, dříve než básníka opustí, prohlásí, že jí postačí, vidíli aspoň lásku k pravdě, a vrací mu porouchanou lyru zpět, důtklivě ho napomínajíc, aby od této doby šířil jen pravdu. »Buď mým Tyrtéem!« to jsou její poslední slova, kterými se s básníkem loučí. Ne tedy zoufati, nýbrž pravdu šířiti, býti Pravdy Tyrtéem, svět zlepšovati, to jest ten výslední akkord, jímž celá báseň vyznívá. Tedy ani pessimismus ani optimismus nýbrž meliorismus! Kdyby již pouhé konstatování zla mělo již býti pessimismem, pak by se musil též Komenského Labyrint prohlásiti za báseň pessimistickou, a přece nic by nebylo větší chybou, jak z konce té básně viděti. Vůbec pojem pessimismu není mnohým náležitě jasný. Užívá se ho často bez náležitého vymezení. Má se to s tímto pojmem právě tak, jako s některými hesly, kterých se užívá tím častěji, čím méně se jim rozumí. Tvrzení, že Pravda jest básní pessimistickou, mohlo vyplynouti jen z mylného stotožňování pojmů pessimismus a satira. My pojmy ty lišíme a tvrdíme, že Pravda jest satirou. Tolik ovšem upříti nelze, že básník, neshledav pravdy nikde leda u básníkův, upřílišuje, neboli, jak se říká, líčí příliš černě. Takovým upřílišením jest, pravíli se hned na počátku básně, že

> lží velikou je celá společnosť,
> lží víra, zákon, řád i mrav i ctnosť,
> lží každé slovo, které ze rtů plyne,
> nechť modlitbou, nechť přísahou se zve,
> lží stejně etiketa láhve vinné
> jak vzletný nápis svaté korouhve.

Lží každý pohled, každý ruky mach,
i vzdech a slza, líce stoudný nach,
dlaň přátelská, když ruku druha stiskne,
i zápal nadšení, když okem blýskne,
i lásky úsměv, sladký touhy plam —
vše lež a klam!

Ale skladba jeho není vědeckým pojednáním, nýbrž satirou, a charakteristickou vlastností satiry jest právě přesilování. Satira musí přesilovat, aby neřest stala se tím patrnější. Tak počíná si i Aristofanes v komediích i Komenský v Labyrintu. Oba karikují a travestují, aby mohli tím řízněji mrskati. Kdybychom chtěli toto satirycky upřílišené kárání neupřímnosti v jednání lidském uvésti na pravou míru, učinili bychom to způsobem podobným, jakým o tomto thematě rozjímá *Kant* ve své Anthropologii na str. 37.—39. v odstavci nadepsaném »Von dem erlaubten moralischen schein.« Zde dočteme se mimo jiné i těchto na bedlivém pozorování člověka založených vět:

„Die menschen sind insgesammt, je civilisirter, desto mehr schauspieler; sie nehmen den schein der zuneigung, der achtung vor anderen, der sittsamkeit, der uneigennützigkeit an, ohne irgend jemand dadurch zu betrügen; weil ein jeder andere, dass es hiemit eben nicht herzlich gemeint sei, dabei einverständigt ist, und es ist auch sehr gut, dass es so in der welt zugeht. Denn dadurch, dass menschen diese rolle spielen, werden zuletzt die tugenden, deren schein sie eine geraume zeit hindurch nur gekünstelt haben, nach und nach wohl erweckt und gehen in die gesinnung über... Die natur hat den hang, sich gern täuschen zu lassen, dem menschen weislich eingepflanzt, selbst um die tugend zu retten oder doch zu ihr hinzuleiten. Der gute ehrbare anstand ist ein äusserer schein, der anderen achtung einflösst (sich nicht gemein zu machen). Höflichkeit (politesse) ist ein schein der herablassung, der liebe einflösst. Die verbeugungen (komplimente) und die ganze höfische galanterie sammt den heissesten freundschaftsversicherungen mit worten, sind zwar nicht immer wahrheit (meine lieben freunde, es giebt keinen freund! Aristoteles), aber sie betrügen darum doch auch nicht, weil ein jeder weiss, wofür er sie nehmen soll, und dann vornehmlich darum, weil diese anfänglich leeren zeichen des wohlwollens und der achtung nach und nach zu wirklichen gesinnungen dieser art hinleiten. — Alle menschliche tugend im verkehr ist scheidemünze; ein kind ist der, welcher sie für ächtes gold nimmt. Es ist doch aber besser, scheidemünze, als gar kein solches mittel im umlauf zu haben, und endlich kann es doch, wenngleich mit ansehnlichem verlust, in baares gold umgesetzt werden. Sie für lauter spielmarken, die gar keinen wert haben, auszugeben, mit dem sarkastischen Swift zu sagen: „Die ehrlichkeit ist ein paar schuhe, die im kothe ausgetreten worden," oder mit dem Prediger Hofstede, in seinem angriff auf Marmontels Belisar, selbst einen Sokrates zu verleumden, um ja zu verhindern, dass irgend jemand an die tugend glaube, ist ein an der menschheit verübter hochverrath. Selbst der schein des guten an anderen muss uns wert sein; weil aus diesem spiel mit verstellungen, welche achtung erwerben, ohne sie vielleicht zu verdienen, endlich ernst werden kann."

Tak obmezil by psycholog tvrzení básníkovo. Ale skladba básnická není žádným pojednáním filosofickým. Umění má zákony své! Odmítajíce tedy výtku demoralisujícího pessimismu, tvrdíme ještě jednou, že báseň tato jest satirou, satirou na lež a pokrytectví. Zároveň pak z našeho výkladu viděti, jak se slovu Pravda v básni naší má rozuměti. Není to pravda logická (ve smyslu materialním) = shoda pojmů s věcmi, nýbrž pravda vztahem k lidskému jednání čili pravda morální, která sluje také jinak pravdomluvnosť nebo upřímnosť a záleží ve shodě řeči neb vnějších znaků, kterých místo řeči užíváme, s přesvědčením niterním. Že tak a ne jinak pojmu pravdy v básni naší sluší rozuměti, vysvítá mimo jiné z onoho místa, kde básník místo slova »pravda« užil výslovně slova upřímnosť. Místo to zní:

V té době, kdy jak popelka se šatí
v cár upřímnosť a teskní v koutě tmavém,
co zatím lež se pyšní vzácným hávem,
jejž leskem ctností kradeným si zlatí:
je třeba srdcí, jež by pro mne vřela
a jiné nítila svým svatým plamem. (O. p.)

Chmurné dny. Napsal *Hugh Conway* (spisovatel „Životu navrácené"). Z anglického přeložila *Klárka Špecingrová.*

Zavládl obyčej přidávati k dennímu journalu se zprávami vážnými, politickými ještě zábavnou přílohu, a to nějakého sensačního romanu. »Chmurné dny« jsou opravdu sensačním, napínavým vypravováním. Vycházely r. 1885. u pražského

»Pokroku.« Děj vypravuje lékař sám o sobě, o své manželce, která dle zdání se stala vražednicí muže, který její čest velice urazil. Před soudem utíká až do Španěl s druhým chotěm svým, když byla nemoc přestála po noci, ve které byla vražda spáchána. Trestu světskému utíkali, ale svědomí utéci nemohli. To je pronásledovalo všude, až když se dověděli, že jiný člověk před soudem stojí, spěchá domnělá vražednice, by se udala soudu. Zde přítomna porotě, doví se, že sama vražednicí není, že byla tak pomatena, že se jí býti domnívala.

Filipa je hrdinkou děje, charakterem pevným. Spisovatel svých »Chmurných dnů« sám se dovolává, že vše pravdou. »Pakli se mnou nesouhlasíte, pakli mne zatracujete — odhoďte knihu tuto stranou« (123.). Praví, že chtěl vylíčiti »dva charaktery — ženin a mužův. Jedná (kniha ta) pouze o jejich lásce a o několika měsících z jejich života« (154.).

Tendence povídky je pěkná, vypravování třeba napínavé, přece poučné, zachovati si klidné svědomí.

Překlad je plynný až na některé chyby mluvnické. *ad.*

Svatba Gérardova. Roman *Andréa Theurieta,* přeložil *E. V. Hynek.* „České bibl. rodinné“ svazek 12. V Praze. 1885.

»Česká bibl. rodinná« za úkol sobě vytknula uveřejňovati překlady dobrých, cizích romanův a povídek. Obsah tohoto romanu jest asi tento: Zámožný šlechtic, charakteru pevného, přesvědčením pak přívržencem císařství a zásad hluboce křesťanských, vychoval v tomto směru i syna svého, dav ho na studia do koleje jesuitské a nedopustiv, aby svobody své zneužívaje, stal se světákem. Jest tedy Gérard tak neznalý života lehkomyslných svých soudruhů, že první tajná jeho návštěva v plesu končí pro něho smutně, a otec nezná nic pilnějšího, než chtělli pomluvě zavříti ústa (jevištěm jest malé město) a syna před zkázou zachrániti, spěchá ho oženit s dívkou, Georgettou, stejně přísně vychovanou. Gérard činí otci po vůli, ale zároveň seznámí se se svým sousedem Mariem, »básníkem« směru materialistického, jenž jest vzorem lehkomyslnosti a bezbožectví, a s jeho sestrou, Pařížankou, Helenou, k níž zahoří láskou.

Jako dobře zvedený syn hned vypoví své první partii, — z toho však povstane bouře, a otec posílá jej na vzdálenější svůj statek. Avšak Gérard nalezá Helenu o samotě v lese, až schůzky jejich vyzrazeny společností, která právě tam vedena matkou opuštěné Georgetty za tím úmyslem, aby Helena byla kompromitována. Nová bouře. Pomluva maloměstská činí divy, zbavuje Helenu cti a tato prchá do Paříže. Otec Gérardův, zvěděv o tom, jako pravý šlechtic chce Heleně křivdu odčiniti a vydá se do Paříže, kde se náhle se synem svým, za stejným účelem spějícím, střetne. O jiném však Helenou poučen, žádá za ruku její pro Gérarda, a vše končí svatbou. Vedlejší osobou jest hrbatý, ale ctižádostivý Finoêl a koketná švadlena Regina, která ostrým svým jazykem pomahá autorovi dějrozuzlovati. Postava faráře Vollauda jest sympathická, ač leckdes líčí nám ho Theuriet jako kněze zásad poněkud volnějších. Závadným jest však ton, v jakém líčí Theuriet rozdíly mezi mužem zásad v pravdě křesťanských, poněvadž mnoho nadsazuje, a mužem, jenž vychován jest zásadami moderními a ve Francii zběžnými, poněvadž příliš mnoho tomuto promíjí. Zlehčujícím jest výstup mezi Helenou a mladým kaplanem, přímo pohoršlivým pak výstup mezi farářem a Georgettou. Často mimo to staví dvě postavy těchto dívek, Heleny a Georgetty, proti sobě, aby snad dovodil, kterak přísně a mravně vychovaná Georgetta jest obmezena proti duchaplné, moderně vychované Heleně, ač postavy obou dívek na konec jsou nám sympathickými, poněvadž u obou, jak dříve byl nadsazoval, tyto výrazné rysy jejich povah zmírňuje.

Souměrné povahy s těmito jsou Marius, zástupce moderního vychování, a Gérard, zástupce vychování zásadami křesťanskými; a opět povahy jejich na konec zmírněny a lehkomyslný Marius stává se manželem naivní Georgetty a šosákem, Gérard pak manželem Helleniným a hodným synem svého změklého otce.

Úsudek náš — až na ty sceny, o nichžto jsme se již zmínili a nehledímeli na to, že duševní potravu naší rodiny křesťanské vůbec jinak

si představujeme, nežli ve výplodech francouzských, právě v této příčině nemálo kluzkých — zní ještě dosti příznivě a třeba roman ten počítati mezi slušnější práce toho druhu, zvláště poněvadž nikterak neupíráme autorovi oněch předností, o nichž překladatel v předmluvě se zmínil. Jestiť zajisté Theuriet výborným »malířem krajin,« a rozuzlení překvapující jakož i bohatý děj činí roman napínavým. *Š.*

Pohledy do dějin. 54 básniček. Milé mládeži, aby se jim učila na paměť, sepsal *J. Nečas.* V Brně. 1886. Str. 64 v 8°.

V krátké době letošího roku vyšlo dvoje vydání těchto zdařilých a praktických básniček dějepisných, což zajisté svědčí o jejich výbornosti a oblíbenosti. První vydání vyšlo v »Knihovně učitelské,« ročn. I. seš. 15. a 16. Druhé, rozmnožené vydání týchže »Pohledů do dějin,« totiž 60 básniček v témže formatu, stejný počet stran a stejnou úpravou vyšlo samostatně nákladem spisovatelovým v Brně, s poněkud zkrácenou předmluvou od *Otakara Sadovského,* odborného učitele ve Vyškově.

Básničky samy podávají v pravdě ušlechtilé vzory ctností náboženských a občanských z dějepisu všeobecného i vlasteneckého, hodíce se tudíž výborně k deklamování školnímu i mimoškolnímu mládeže; leč i dospělým budou milou vzpomínkou dějepisnou. — Jazyk jest ryzí, sloh obratný, verše plynné.

P. Method Halabala.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Činnosť literarního spolku plzenského. (Č. d.) Po více než osminedělní prázdnině zahájil spolek činnosť svou dne 5. října 1885. Ježto rok spolkový je jaksi stejný s rokem školním, považuji za svou referentskou povinnosť, další řadu přednášek s jich obsahem do konce prvního běhu illustrovati.

V prvním večírku pokračováno v úvaze o francouzské revoluci (prof. *Mach*), z níž viděli jsme, a ještě snad uvidíme, krvavé obrázky v podobě malého, obsahem i formou však bohatého cyklu.

Dne 12. října měli jsme večírek literarní v pravém smyslu slova (ref. prof. *Brtnický*). Poetická to byla ústa, jež referovala o poetu lordovi, hlavně o třech jeho básních v překladu Durdíkově a Iblově.

V úvodu poukázáno na bohatou naši básnickou literaturu a na množící se překlady z klassických děl básníků jinojazyčných. Pak podán obsah a charakteristika hrdiny básně „Kain“ (překl. Durdík, jenž vydal i knihu o povaze a poesii Byronově); druhá báseň „Korsar“ (překl. Č. Ibl) se nám přes to, že je dílem Byronovým, nezamlouvá. Ať korsar, velitel piratů, více ďáblem, než člověkem, neznajícím ničeho jiného, než divoké své lásky. Nepotřebuji podotýkati, že láska ta, jakož i postava Meduřina a Gulnařina jsou vylíčeny po Byronsku. Tím méně uspokojí báseň „Lara,“ vydaná též v „poesii světové,“ v níž k Byronské, dnes již nechutné rozháranosti, přistupuje jakási rozháranosť a zmatenosť věcná.

Z přednášky „O pravidelnosti v životě lidském“ (předn. prof. *Čipera*) dne 19. října přinesly „Plzenské Listy“ výjimkou delší obsah.

Dne 26. slyšeli jsme „O soudnictví měst českých ve století šestnáctém“ (předn. *Dr. Šikl*).

Nemohu nezmíniti se, že i jednotlivé odbory, jako přírodovědecký a historicko-archaeologický, činnosť svou odbornou zahájily, a sice první dne 29. října, druhý dne 18. listopadu. Schůze druhého odboru byla zvláště pro Plzeň významná a tudíž i zmínky hodná, neboť učiněno v ní usnesení o vydávání pramenů dějin města Plzně. Po důkladném pojednání p. prof. *Strnada* o I. díle Dra. Čelakovského „Pramenů práva městského v Čechách,“ jakož i po všestranném osvětlení rozsahu a účelu monumentalního plánu slovutného historika právního, nastala debatta, jak se zachovati má ve příčině té Plzeň. Poukázáno jednak k usnesení v poslední schůzi odboru jednohlasně přijatému, aby konány byly všechny přípravy k brzkému vydání sborníku všech listin Plzně se týkajících, kterýmžto dílem, odpovídajícím významu Plzně za dob dřevních i nynějších, postavilo by se město

v čelo ostatních měst českých; s druhé strany pak všeobecně uznáno, že máli se plán sbírky Dra. Čelakovského jen poněkud uskutečnění přiblížiti, že třeba, by města česká následovala příkladu Prahy, a v první řadě své listiny královské, nejdůležitější to zřídlo práva městského, uveřejnila; jelikož pak Plzeň první po Praze město jest, a vydání oněch listin žádných obtíží zvláštních nečiní, bylo by záhodno, aby listiny, i v praktické příčině až dosud ne nedůležité, tvořily druhý svazek onoho díla. Po delší úradě usneseno, požádati sl. radu městskou o souhlas k vydání našich listin královských, a vytknuto při tom, že toto vydání nemá býti na ujmu úplnému Codexu diplomatickému. Vydání připravil k tisku p. prof. Strnad.

Dne 2. listop. podal pisatel těchto řádků některé ukázky z cesty své k zemské výstavě budapešťské.

Dne 9. listop. byla na programu přednáška (prof. *Klostrmann*) O Někrasovu a jeho básni „Morozkrasnyj nos," v níž vylíčena činnosť básníkova a připojen obsah čelnějších básní jeho.

Dne 23. listop. rozhovořil se pozvaný host, p. redaktor *Toužímský*, o otázce časové a tudíž zajímavé: „O národnostních poměrech v jižním Bulharsku," tak jak je byl na svých cestách viděl. Ctěný host podal dějiny Bulharů od Kr. P., žijících na Volze — odtud Volhaři — Bulhaři, což patrně dokazuje slovanskosť národu toho naproti domněnce, jež z něho chce učiniti kmen nějaký finsko-mongolský. Slovanskosť Bulharů dokazují vedlé jazyka též zvyky a celý národní život. Co se politického života starých Bulharů týče, tu lze říci, že on znamenal zápas s umírajícím císařstvím byzantským, jenž by byl skončil tak, že by dnes, kde se rozkládá sultanat turecký, vlála korouhev bulharská — ovšem kdyby Turci byli nepřišli, anebo přišli o něco později. Na Kosově však odsouzeni byli Bulhaři k pětistiletému spánku — až do nedávné války rusko-turecké, ač již dříve bylo mužů, kteří lidu svému o svobodě hlásali a k boji proti půlměsíci se chystali. Roku 1867. nesvedli ovšem vlastenci Panojot a Tót Filip ničeho, přinutili však rekovným vystoupením sultana Abdul Azize, že vydal ferman, jímž aspoň církev prohlášena svobodnou. Veliké hnutí mezi Bulhary nastalo r. 1876., kdy všeobecné povstání na Balkáně bylo ujednáno, jež by se zajisté bylo skončilo setřesením jha tureckého, kdyby Srbsko, jež pomoc též slíbilo, bylo povstalo v čas. Bulharům bylo kroku toho hořce pykati. R. 1877. následovala zmíněná válka, jež pětistiletou tmu z duševního života bulharského zatlačila. Rokem tím začíná doba nová pro národ bulharský, v níž nebylo Bulharům již tolik trpěti od Čerkesů, kteří, žijíce uprostřed Srbův a Bulharů, byli jakousi Vojenskou Hranicí, by se oba ti národové nespojovali. Tlupy kozácké zatlačily Čerkesy, kteří se musili vystěhovati. Jak mnoho bylo Bulharům až do nejnovější doby trpěti, vidno z toho, že až do r. 1871. nesměli k vůli Turkům zvoniti, a že teprve rakouský a ruský konsul energickým zakročením, postavením stráží neboli kavas, krutosti té konec učinili. Mírem sv.-Štěpánským zřízena poplatná východní Rumelie, jež trvala celých 6 roků v druhém roce guvernérství svého.

Pan redaktor upozornil na to, že objevení starých památek to hlavně bylo, jež nadchlo takým sebevědomím Bulhary a je povzbudilo, by v nálezu tom zřeli slávu své minulosti a cíl svůj pro budoucnosť. Tyto památky a staré nápisy, pod nápisy často tureckými objevené, popisoval a věnoval větší pozornosť hlavnějším městům, zvláště však Šipce, což nás k obdivu vytrvalosti a obětavosti ruské pohnulo. Zmíniv se něco i o socialním životě, o pěstování růží a vyrábění oleje, skončil přáním, aby Rakousko více přilnulo k mladému, ale nadějnému státu bulharskému, že by tím jen naše země získaly, k čemuž však že je třeba v první řadě — smlouvy mezi oběma, jakéž posud nestává. Poslední stať byla naděje, že Bulharsko vyjde z bojů, tehdáž právě zuřících, jako vítěz ke slavné budoucnosti. Jak to skončilo, je dnes již známou věcí.

Dne 30. listopadu byla na programu „kanalisační a vodní otázka se stanoviska chemického a zdravotního." Přednáška měla pro Plzeň lokalní význam a přijata tudíž s dvojnásobným vděkem. (P. d.)

V Jednotě č. filologů dne 28. června předn. *Dr. E. Kovář* „O přehlasování."

Klub historický. 26. června předn. prof. *V. Dušek* o soukromých listinách středověkých.

„Slavia," lit. a řečn spolek. 20. června předn. *J. Lego* o slovinských Alpách.

Klub přírodovědecký v Praze. 20. června předn. prof. *Dr. Vilém Kurz* o učebných pomůckách přírodopisných.

Spolek českých akademiků židů. 19. června předn. *Dr. Z. Winter* o pramenech k dějinám židů v Čechách.

Alliance française, spolek, jehož účelem jest šířiti lásku a známosť řeči, literatury, umění a vědy francouzské, utvořil se v Praze. Řeč spolková jest francouzská i česká; odbory mohou se ustavovati také v jiných městech. Měsíčník spolkový, „Bulletin," počal právě vycházeti.

Král. č. spol. nauk. Dne 5. července předneseno pojednání R. Kreutze o spojení Lužic s korunou českou.

Jednatelská zpráva besedy **„Barák“** v Příbrami od 22. listop. 1885. až do 30. května 1886. podána v „Příbr. Listech“ č. 18. sl.[1])

Mickiewiczův spolek založen nedávno ve Lvově, maje za účel jako na př. podobné spolky Shakespearovy v Anglii a Německu, sbírati vše, co týká se života a působení pěvcova.

Vratislavský „Literarní spolek slovanský,“ založený roku 1836. od *Purkyně* a *Čelakovského*, zrušen rozkazem vlády pruské.

II. Smíšené.

Nové nálezy rukopisných památek českých na Moravě. Od delší doby již shledává p. *A. Patera*, kustos českého musea v Praze, po některých knihovnách a archivech moravských látku pro hymnář staročeský, všímaje sobě ovšem všude též ostatních památek českého písemnictva. Za příležitosti té nalezl v archivě kostela svatojakubského v Brně několik proužků pergamenových, které obsahují české legendy o sv. Jiří a sv. Anselmovi ze XIV. století. — Tamtéž po odjezdu p. kustodově objevil vp. *J. Kašpar* mimo jiné rukopis český rovněž ze XIV. století, totiž legendu o sv. Kateřině o 140 verších. — V starobylém klášteře rajhradském zajímala p. Pateru zvláště legenda o Umučení Páně ze XIV. století, před několika lety objevená, posud však neuveřejněná, která vyniká netoliko starobylostí jazykovou, ale též hojností zkratek jinak v češtině neznámých, a jest v této příčině na mocnou podporu Rukopisu Královédvorského, taktéž pro zkratky neobyčejné podezíraného. Kromě toho velečinný p. badatel při prohlídce některých kodexů latinských přišel na věci české, jako: parafrasi veršovanou lamentací Jeremiášových ze XIV. a církevní píseň z XV. století. — V archivě klášterním objeven nedávno slovník *Klena Ilozkochaného* z počátku XV. století, o němž dosud se myslilo, že nepřízní časů přišel na zmar (viz *V. Hanka*, Zbírka nejdávnějších slovníků českých).

Rukopis Královédvorský. Komisse ustanovená na prozkoumanou pravosti či nepravosti Rukopisu Královédvorského, pominuvši námitky linguistické jakožto věc soukromou učenců a nikoliv úlohu výboru musejního, položila hlavní váhu na zkoumání chemické, které jinak není možno vykonati, leč s přivolením musea jako chovatele drahocenné oné památky. K tomu cíli povoláni professoři *V. Šafařík* a *Ant. Bělohoubek* (prof. *Lerch* z čestného úřadu toho se poděkoval). Návrh prof. *Gebauerem* učiněný, aby ku zkoumání palaeografickému požádáni byli znalci jak domácí tak cizozemští, zamítnut komissí jakožto nadbytečný. Oba dožádaní chemikové po zevrubném zkoumání prohlásili se pro pravosť Rukopisu Královédvorského, poněvadž takové sloučení inkoustu s pergamentovým vláknivem vyžadovalo více století, a vlastnosti užitých látek (zlata a j.) jakož i ozdob dosvědčují vysoké stáří. — „Athenaeum“ v č. 10. zase „konstatuje, že z vážných jeho námitek ještě ani jedna není vyvrácena.“

[1]) Mimo jiné napomíná p. zpravodaj, aby beseda „nezapomínala na svaté (!) jméno „Barák.“

Úplná knihovna česká. V pražských jedněch novinách vyzývají se nakladatelé a spisovatelé čeští, aby neobtěžovali sobě posýlati po jednom exemplaru každého vytištěného spisu Českému Museu, abychom takto měli aspoň jednu úplnou českou knihovnu, obsahující také díla do obchodu nevešlá.

Slavistika ve Vídni. Počátkem příštího semestru bude mimo prof. *V. Jagiće* přednášeti na vídenské universitě nově habilitovaný docent, slovinský spisovatel *Dr. K. Strekelj*. V habilitační přednášce jednal o staroruských epických básních, t. zv. bylinách.

Sv. Čecha báseň „Práci,“ napsaná pro pamětní list „Dělnictvo sobě“ a samostatně vydaná, jest zabavena.

Proti **kritickým článkům Fr. Pohunka** ve „Vlasti“ o českém básnictvu uveřejňovaným polemisuje ve příloze k „Nár. Listům“ (č. 179.: „Opravná hesla v literatuře“) p. *Z.*; nemajíce pro taková povídání žádné rubriky, uvádíme to zde.

Ruština v Záhřebě počíná hlavně působením dam vytlačovati němčinu ze salonů.

Literarní činnosť bosenských františkánů jest velice čilá. Básník fra *Grgo Martić* vydal nedávno básnickou povídku „Bijedni Novak“ (René od Chateaubrianda), složenou ve formě národní písně. Fra *Antun Knežević* vydal druhý svazek svého díla „Kratka povjest kralja bosanskih,“ a třetí františkán *Josip Dobroslav Božić* napsal úvahu „Bosansko-hercegovačko agrarno pitanje i povlastice dane bosanskim franjevcem od pojedinih sultana.“

Díla Vuka Steř. Karadžiće vyjdou v souborném vydání nákladem srbské vlády a za redakce zvláštní komisse, ministrem osvěty a církevních záležitostí sestavené. Nejdříve tisknouti se budou sborníky národních písní a ethnografické spisy Vukovy, pak mluvnice, slovník a ostatní práce jeho o jazyku srbském; na to jeho spisy historické a konečně rozličné články, kritiky, polemiky atd. Všech prací bude 15—18 knih o 35—40 arších.

Cena 1000 franků vypsána v Paříži na nejlepší spis o otázce: Jak působí tabák na zdraví spisovatelův a na budoucnosť literatury francouzské!

Louis Leger, prof. na Collège de France, jenž uveřejnil již celou řadu spisů, kterými obeznamuje krajany své se Slovanstvem, vydal ted nové dílo: Nouvelles Études Slaves. Deuxième série. Obsah této poutavě psané publikace jest tento: Nihilismus, Spisovatelé francouzští a Rusko, Jan Kochanowski, Jan Žižka, Vesnický roman český, Mythologie slov., Slované XIX. století.

O maďarské „aristokratii ducha,“ o níž u nás nedávno kdesi napsáno, jak velké vážnosti požívá v nejvyšších společnostech aristokratie rodu, píše svědek, zdá se, věcí znalý („Deutsche Revue“ 7. 49.): „Považímeli, že ústavy pro umění, vědu a písemnictvo nejdůležitější povstaly hlavně z darů vysoké šlechty, tím nápadnější jest dnešní netečnosť její k duchovým výplodům národu vlastního. Uherským umělcům a spisovatelům zavřena brána do společností aristokratických; písemnictvo a umění v Uhrách nejsou do salonu připuštěny. Sám Maurus (sic m. Mořic) Jókai v salonech uherské aristokratie nedošel přijetí“ atd.

O německé literatuře, ovšem neodborné, píše francouzský „Temps“ takto: „Bída současné literatury německé má opravdu cosi žalostného

do sebe a uvádí kritiku téměř do rozpaků. Člověk by rád oznamoval výtvory povznášející, zvláštní, vyznačující ducha národního, jakých tolik nacházíme v Anglii a Rusku; ale shledáváme pouze padělky bez barvy, bez vůně, bez chuti. Nelze uvésti díla ani jediného, jež by zasluhovalo býti přeloženu" atd. Samy německé časopisy střízlivější uznávají a bědují, jak bezvýznamná jest nynější německá literatura básnická, přičítajíce to sháňce německé po cizáctví v četbě a řeči [1]): a nám má cizáctví prospěti?

III. Životopisné.

Mik. Aleš (* 1852.; Ruch 19.).

Život a působení **Josefa Baráka.** (Předn. Dra. Ant. Vošického: Příbr L. 18.).

Martin Čulen (V.: Slov. Pohl. 6.).

Professor **Dr. J. Emler** slavil letos 50. narozeniny své a 15. výročí učitelské působnosti na universitě pražské, kdež přednáší o pomocných vědách historických.

Ed. Jelínek (Zl. Pr. 27.).

Hugo Jelínek (Sv. 27.).

Fr. Št. Kott (* 1825.; Hum. L. 26.)

Na **Kraszewského,** který se nyní uchýlil do Francie, vydán od něm. říšského státního zástupnictva nový zatykač, an po uplynulé době své dovolené dobrovolně do Magdeburku se nedostavil.

A. N. Ostrovskij (* 1823., † 15. června; Ruch 18.; Rozhl. l. 3.).

Dne 6. června uspořádal akademický spolek slovinský ve Vídni slavnost na počest 20-leté spis činnosti **Josipa Stritara** (pseudonymně Borisa Mirana). Stritar, jsa professorem při jednom gymnasii vídeňském, vydává ve Vídni časopis „Zvon," v němž od r. 1870. celá družina mladých nadaných básníkův ukládá plody své Musy.

Jurij Šubić (Sv. 27.).

Josef Uhlíř (Sv. 30.).

J. R. Vilímek (Ch.: Sv. 27.).

Dopisy **Vincence Žáka** k Al. V. Šemberovi (Hl. l. 8.).

Čeští spisovatelé, již zemřelí, kteří se v Jindř. Hradci buď narodili, buď studovali aneb působili (Mattuška: Ohl. od Nežárky 26. sl.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Bačkovský, Některé z nejstarších projevův o RK. a Z. (Hl. l. 8. sl.).

Grégr J., Na obranu RK. a Z. (Nár. L. 178 sl.).

Hraše, Jak se nalézají staré české rukopisy (Nár. Polit. 167.).

Jireček J., Bulharské národní a naše starověké zpěvy (Osv. 7.).

Korec, Na obranu Rukk. (Obz. 12.).

Ninger, K rozboru RK. a Z. (Nár. L. 172.).

Píč, Několik slov o našich starých rukopisech (Nár. L. 182 sl.).

Vrťátko, Na obranu RK. a Z. (Nár. L. 175.)

Jagić V., Philologie und patriotismus (Arch. f. slav. philologie IX. 2.).

Materialy ku věd. pos. RK. a Z. (Ath. 10.).

Benešovský-Veselý, Několik slov k naší „otázce spisovatelské" (Rozhl. l. 3.[1]).

Brábek, Novější drama maďarské (Ned. L. 11. července).

Čermák, Několik slov o potřebě a úkolu lit. kritiky (Rozhl. l. 3.).

Černý, První česká etymologie (Hl. N. 171.).

Vrchlický, Nová kniha Victora Hugo: Konec satana (Hl. N. 158.).

— Z nejnovější poesie vlašské (Hl. N. 171. sl.).

Baumgartner, Die ersten päpste der renaissance (Stimmen aus M.-Laach 5.).

Brunnhofer, Die aesthetik d. sprachen (Deutsche Revue 7.)

Greif, Über poetische preisausschreiben (Deutsche Schriftstellerztg. 37.).

Kreiten, Ist Voltaire todt? (Stimmen aus Maria-Laach 4 sl.).

Müller, Geschichte und memoiren (Bl. f. lit. unterh. 24.).

Paur, Zur Danteliteratur (Bl. f. lit. unterh. 23.)

Gouraud, M. Rénan et ses nouveaux critiques (Rev. du monde cath. 9.).

Scherer, La réligion de Pascal (Le Temps 1. mai.).

Stapfer, V. Hugo et Racine (Rev. polit. et litt. 20.).

de Vogüé, De la littér. réaliste à propos du roman russe (Rev. des deux-mondes 10.).

Zotenberg, Notice pur le livre de Barlaam et Joasaph (Rev. critt. 22.).

Rizzi, Dei personaggi dell' Amleto (La Rassegna naz. 9.).

d'Ayot, Revolucion artíst.-liter. y postergación de la juventud (Revista contemp. 8.).

V. Díla posouzená.

Ambrož, Anděl strážný (L.: Obz. 13.).

Arbes, Sebrané spisy I. Tichý: Lit. L. 13.).

— K. H. Mácha (Vykoukal: Sv. 28.).

Bartoš, Dialektologie moravská I. (Bílý: Osv. 7.; Čenský: Rozhl. l. 3.; Gebauer: Ath. 10.).

— Lid a národ (Č.: Lit. L. 13.).

Beneš-Třebízský, Spisy sebrané. Díl IV., pořadí 2 (B. Č.: Nár. L. 168.).

Conway-Špecingrová, Chmurné dny (Dostál: Hl. l. 8.).

Čekal, Na kraji propasti (Red. Čas. kat. duch. 5.).

Ekert, Hlavní chrám sv. Víta (Red. Čas. kat. duch. 5.).

Gindely-Vávra, Učebnice zeměpisu (Rubricius Paed. 7.).

Havlíček, Obrazy z Rus (J. H.: Sv. 27.).

Herites, Psáno pod čáru II. (Vykoukal: Rozhl. l. 3.).

Hovorka, Nová sbírka prací bell. (Vykoukal: Rozhl. l. 3.).

Hradecký, I. čítanka (Op. Týd. 51.).

Hradišťský, Podobizny (Litera: Ned. L. 27. června).

Chlumecký, Andělé pyšní (Vondruška: Čas. kat. duch. 5.).

Jelínek, Črty litevské (Chrud. Nov. 47.; Stráž na Šum. 13.; R.: Obz. 13.).

Jirásek, Povídky s hor (Dvořák: Besídka 3. sl.).

Kapras, Paměť (Mrazík: Paed. 7.).

[1]) I puristické snahy počínají se ujímati zásluhou jistého „Sprachvereinu," tak že z jistých novin vídeňských slova jako administrace, feuilleton a pod. vymýtěna.

[1]) K charakteristice jen „několik slov": „Výtka, že by kterákoli kniha česká kazila lid, jest nemístna a ničím neodůvodněna" (sic). „Na Moravě se bez toho zakládá zvláštní „moravská literatura" (!! str. 71.) atd.

Klika, Škola obecná (Dr. M.-: Pastýř duch. 9.).
Kobliha, Fysika a chemie (Ptáček: Paed. 7.).
Koněrza, Pryč s kořalkou (Krásl: Čas. kat. duch. 5.).
Konrád, Dějiny posvátného zpěvu staročeského (Dalib. 23).
Kredba, Osvěta a práce (-aue-: Lit. L. 12.).
Kvapil, Ruch (M.: Lit L. 13.).
Lier, Novelly (Vykoukal: Sv. 29.).
Lindner, Drobné články paedagogické a psychologické (J. H.: Sv. 30.).
Lubojacký, Kristus a Panna (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Lužická, Chlumy. Pohorské obrázky, črty a pověsti (Kořínek: Lit. L. 12.; B Č.: Nár. L. 187.).
Macek, Řeči při prvním sv. přijímání (Hakl: Čas. kat. duch. 5.).
Masaryk, Základy konkr. logiky (P. Š.: Čas. kat. duch. 5.).
Mattuška, Život B. Jablonského (A.: Nár. L. 181.).
Mířiovský, Nové básně (Zl. Pr. 27.).
Nečas, Pohledy do dějin (Halabala: Hl. L. 8).
Obdržálek, Cvičení maličkých (Vondruška: Čas. kat. duch. 5).
Plodek, Církr. mapa král. česk. (A. D.: Čech 153.).
Procházka, Z Přeslavského dvora (-aue-: Lit L. 12.).
Romanes-Sobotka, Duševní život zvířat I. (Vrba: Lit. L. 12.).
Ron, Kruhový diagram roku obč. a církevního (Pohunek: Vlasť 10.; Vychov. 12.).
Ruth, Bouře v zátiší (Rozhl. l. 3.; Drnkačka: Kom. 29.; Nemo: Ruch 18.).
Řehák, Jubileum l. P. 1886. (Red. Č. k. d. 5.).
Slavoš, Ze slovenskej chalúpky (Slov. Pohl. 6.; Čech 146.).
Studničková, Snění a život (Dvořák: Lit L. 12.).
Svoboda, Povídky (Vykoukal: Sv. 30.).
Theuriet-Hynek, Svatba Gérardova (Škarda: Hl. l. 8.).
Třebízský, Dokonáno jest (Chalupa: Rozhl. l. 3.).
Václavek, Stručné dějiny mor. (Kliment: Rozhl. l. 3.).
Vítek, Soběslav II. (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Vrchlický, Hudba v duši (Č.: Lit. L. 12.).
— Rabínská moudrosť (Kuffner: Kv. 7.; Rozhl. l. 3.).
Zeman, Nikolauovy obrázky z dějin vlasti (Géduš: Hl. l. 8.).
Zeyer, Čechův příchod (Vítězný: Lit. L. 13.; Kvapil: Kv. 7.).
— Legenda z Erinu (Č.: Hl. l. 8.).
— Kronika o sv. Brandanu (Čermák: Rozhl. l 3.).
Zschokke-Filípek, Láska vystěhovalců (Red. Čas. kat. duch. 5.).
Řezníčkova nejnovější díla (Českobr. L. 26.).
Domácí obrazárna „Svět." (Č. Vých. 54.).
Zlatá bible (Vlasť 10.).
Z literatury francouzské (Ohnet, Delpit, Bourget; Pachmajer: Kv. 7.).
Z ruské vědecké literatury (Škorpil: Sb. slov. 7.).

VI. Knihopisné.

Černý, Legenda o sv. Kateřině a Rukk., příspěvek k obraně jejich pravosti. Pr.
Chytil, Petr Parléř a mistři gmündští. Pr.
Goll, Historický rozbor básní Ruk. Královédv. Oldřicha, Beneše Heřm. a Jarosl. Pr.
Kadlička, Děje i paměti Brandejsa n/Orl. Pr.
Mattuška, O životě Bol. Jablonského. Pr.
Melichar, K dějinám našeho probuzení. Vel. Meziř.
Prusík, České glossy lat. rukopisu sonchického z XV. stol. Pr.
Skuhravý, Prosté črty. Terez.
Wagner, Zpěvy thrackých Bulharů. Pard.
Baumgartner, Der Alte von Weimar (Goethe). Freibg.
Bezold, Überblick üb. d. babylonisch-assyrische litt. Lpz.
Dernburg, Russische leute. Berl.
Gumplowicz, Grundr. d. sociologie. Wien.
Jelinek, Der jüdische stamm in nichtjüdischen sprichwörtern. Wien.
Kleinpaul, Menschen- u. völkernamen. Lpz.
König, Schöpfg. u. Gotteserkenntnis. Freibg.
Leskien, Unters. üb. quantität u. betong. in den slav. spr. 1. Leipz.
Pecz, Beiträge zur vgl. tropik der poesie. 1. Berl.
Brin, Histoire de la philos. contemp. Par.
Smedt, Des devoirs des écrivains cath. dans l. controverses contemp. Par.
de Vogüé, Le roman russe. Par.
Collins, Bolingbroke and Voltaire in Engl. Lond.
Cooke, Poets and problems; a study of Tennyson. Bost.
Freeman, The methods of historical study. Lond.
Stephen, Dictionary of nat. biography. 3. Lond.
Lenartowicz, Sul carattere della poesia polonoslava: conferenze. Fir.
Tesi-Passerini, Leone XIII. ed il suo tempo. Leipz.
Alessandro Manzoni ct. Mil.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša*.

(Č. d.) Odtud je zjevno, že užitek z takového čtení není nepochybným, a že škoda rovněž může býti a bývá někdy veliká.

Neradíme proto doporoučeti mládeži takové spisy bez náležité ostražitosti a toho jsme mínění, že jich s jistou mírností a pozornou ostražitostí jen k rozjímání a ne za stálý pokrm obrazotvornosti s nějakým prospěchem užívati možno.

Aby tedy mládež ze čtení měla prospěch opravdový, třeba podávati spisy prodchnuté duchem víry a mající za předmět skutečnou pravdu, ne smyšlénky,

k čemu dosti látky podávají biblické dějiny, přírodopis, některé cestopisy a pravdivé příběhy ze skutečného života. Při tom jest dbáti, aby mladík výlučně nečítal jen spisy, které budí city jednostejné. Ať někdy jest pocit smutný, rozčilující obraz ctností domácích, ale přizpůsobený duchu i věku, jeho půda ať jest oživena horoucí láskou k Bohu a bližnímu, a zajisté, jestli při tom forma popularní, pronikne snadno a hluboko do srdce a způsobí mravnosti nepochybný prospěch.

Po takovém obrazu nastoupiž čtení jiného obsahu, něco jiného, obraznosť občerstvujícího, aby chovanec nebyl samými tklivými obrazy zbytečně rozechvěn. Nebo to by mu uškodilo, činíc cit jeho podobným péru stále nataženému, které převahu velikého stroje nemohouc již vydržeti, přemršťuje se nebo smršťujíc se, nevydává pravého účinku.

Jestli přepínání škodlivo srdci, tož zhoubnějším bezměrně jest ve vychování ironie, ona nestvůra, která ze zkažených živlů společnosti nabírá jedu a otravuje jím spokojenosť lidskou. A, bohužel, jakých rozměrův ona dnes dosáhla? Dnes nezřídka nejpěknější zásluhy vysmívány, básnictví zkaženo, klamné charaktery, církev pomlouvána, ctnosť neli zjevně, tedy z úkrytu blátem kálena. Zkušenosť pak učí, že co jednou směšným učiněno, to dlouhý čas své prvotní vzácnosti nabyti nemůže, což nejvíce dodává bezpečnou známku zkázy nynějšímu tak špatnému směru ironie. A skutečně není příkladu, aby jedovatá humoristika někdy něco zbudovala, neboť s její povahou a tonem se neshoduje, aby kdy vystoupila na pole tvoření.

Proto již velký sv. Basil v řeči ku mládeži o tom, jak kořistiti z literatury klassické, dal velmi pěkná naučení o té věci, řka: Pilnou stráží ohraditi jest vám duši, abyste s lahodou řeči nepřijali mnoho zkažení, jako jed v medu. Z té příčiny nechválíme básníků, kteří nám představují lidi zlořečící, šejdíře, vášni a pití oddané, ani ty, kteří na stolech hodovních a písních rozpustilých jediné své štěstí zakládají.

Poněvadž spisy současné z veliké části napojeny jsou jedem zhoubnějším nad kteroukoliv ironii a některé z nich kdesi v temnotě podzemské byly fabrikovány, ošklivou toliko nečistotou a satanskou zločinností zapáchají, nevyznačujíce se při tom ani kouskem nadání a vtipu, zdaž otec, matka, pěstoun a učitel lhostejným okem na to patřiti mohou, co mladí čítají? Zda bedlivou stráží nebudou chrániti jejich duši, a nevynaloží všechno úsilí, aby odstraněno bylo z obzoru jejich všecko, co buď písmem aneb malbou směr tak zhoubný ukazuje? Jde tu o věc velmi vážnou: nezkaženosť duše mladíkovy, který neví a věděti nemůže, že jsou ve světě rozumy tak převrácené, vtipy tak nezřízené, srdce tak zkažená! Ó kéž by to všechno předutajeno bylo, dokud jen možno!

Každý zajisté člověk šlechetný, prodchnutý tou myšlénkou, že takové bude pokolení budoucí, jakou teď mládež vychováme, co nejvroucněji přáti si musí, aby spisy, očividnou zhoubou mládeži hrozící, do jejích rukou se nedostaly, aby mládež toliko přiměřenými knihami svědomitě a opatrně opatřována byla.

II.

Poněvadž často z týchže spisů neodnášejí všichni stejného užitku, a to nejen přičísti jest různé individualitě čtenářů, nýbrž i různému způsobu čtení, nezbytnou jest věcí věděti, jak čísti jest, aby čtení přineslo žádoucí užitek.

Řekli jsme, že četba má přispívati k rozvoji ducha, ušlechtění srdce, utvrzení vůle, obohacujíc při tom náš rozum vědomostmi. Mladíku proto, který začíná čísti, jest nejprve věděti a přivlastniti si tu zásadu: Čti tak, abys tím skutečně náklonnosti k dobrému vzbuzovati, rozvíjeti a utvrditi mohl, popudy pak ke zlému oslabovati; abys všechny mohutnosti ducha zároveň zušlechtiti mohl, nezanedbávaje žádné, pokračuje v tom ohledu postupně a zvolna, a podrobuje obrazotvornosť opatrně krátkým rozkazům rozumu.

Mladému čtenáři jest považiti, že všechny mohutnosti ducha jsou tak pevným, jednotným uzlem, že výlučným vzděláváním jedné oslabil by jiné. A dobře též vzdělání jednostrannému přičítáme zjevy, které velmi často na mládeži a nejednou i na dorostlých pozorovati lze; u jednoho vidíme přílišnou citlivosť, u druhého více chladného klidu;

jeden unešen a udiven jest nad tím, k čemu druhý velmi málo mysl obrací; ti vidí posvátnosť a heroism tam, kde jiní nic nepozorují, leč pouhou vypočítavosť.

Zhoubné zajisté jsou skutky vášnivého srdce, daleko však zhoubnější jsou skutky rozumu, srdcem nerozehřátého. Zkušenosť učí, že vlastně ty za nejnebezpečnější pro společnosť lidskou považovati třeba, kteří vedlé bystrého rozumu mají zkažené srdce. Při vzdělávání rozumu na to nutno hleděti, aby vliv náboženství ušlechtil srdce a posvěcoval vůli chovance; pak i k tomu zřetel míti musíme, že rozum, byť i co nejvíce rozvinutý, jest věc lidská, obmezena, a že jest zatemnělý a nejistý jako onen poutník, který jde za tmavé noci stezkou a co krok buď o tvrdou skálu zavadí, buď zabředne v bahně nebo sletí do propasti. Proto rozum nemůže býti jediným ředitelem poznání. Čeho nepojímá rozum, pojímá častokráte srdce, kam rozum nedosahuje, sahá nejednou cit. Teď obzvláště, kdy se jeví všeobecný shon po vědách a osvětě, musíme míti na paměti, že nedostačí býti osvíceným, aby byl někdo dobrým; že vědy samy nikdy nebudou universalním prostředkem proti zlu duše.

Nesmí se zde s mysli pustiti, že mladík citem liší se již od dítěte, poněvadž cit jeho začíná se vážiti na váze s rozumem, mění ustavičně a viditelně prvotní vlastnosť, i přechází konečně ve šlechetnosť, v pojem o čisté a vznešené hodnosti člověka. Dětská měkkosť zvolna přestává a mladík stydí se již pro ledaco slzy roniti. Místo toho vidíme v něm bujnější obrazotvornosť, popud ku větším obrazům a divům světa materialního i moralního. Člověk nikdy není tak chápavý ku pojímání velikosti činův, a nikdy necítí tak silného popudu k posvěcení se jako ve věku jinošském. Vroucí láska k Bohu, neobmezená láska k bližnímu, soustrasť s nouzi trpícím, oblažení lidí tak živě zaujímá obrazotvornosť jinocha, že mladík, čítaje buď životopis svatého mučeníka nebo vypravování o dobrodincích lidstva, rozplývá se v duchu a přál by si uletěti a vrhnouti se k nohám těchto bohatýrů.

Dále věz, jinochu, že nedosáhneš hned cíle svého, neboť nic ve světě najednou nedosahuje svého konce, ale blíží se k němu rozličnými oklikami. Co vlastně jistotu rozvoje stanoví, jest, že nic najednou není, čím býti má, nýbrž teprve se stává zvolným posouváním po koleji. To stanoví pro nás i pořádek stvoření, působí ve světě ruch a dává mu život. Ať tedy mladík sleduje tento všeobecný zákon přírody, ať postupuje zvolna a vytrvale od spisů snadnějších k nesnadnějším, čítejž knihy dle plánu nahoře naznačeného, aby duch jeho, bloudě po labyrintě spisů všelijakých, nepustil se zřetele cíle svého. Vybírej z každého oboru spisy nejlepší a čítej s rozvahou, aby mysli jeho nic důležitého neušlo, aby řadu myšlének pojal a předmět si náležitě vštípil. Nesmí se ve čtení spěchati a ukvapeně čísti, ale čísti jest s náležitou pozorností a uvažováním. Jako déšť prudký nenapájí země ani nezúrodňuje, ale drobný, nenáhlý, tak potřebí, aby, co čteme do srdce vniklo a hluboko v mysli utkvělo, abychom nečetli ustavičně a bez rozvahy.

Mladík pamatuj na slova Senekova: »Onerat discentem turba non instruit; multoque satius est, paucis te auctoribus tradere quam errare per multos,« nežeň se za tím, abys mnoho knih přečetl, ale pečuj raději, aby to, co přečítati mu možno, náležitě probral. Takovým způsobem bude míti ze čtení pravý užitek a uchrání se plané, nyní tak obecné jednostrannosti, která povstává z povrchního a zbytečného čtení a která zastavuje postup i ve vědách i ve zdokonalování mravním. Ačkoli čtení různí se od pravé vědy, nevylučuje přece úvahy a napínání rozumu; ovsem pomně na to, že lidská paměť jest slabá, přečti mladíku touže knihu několikráte s touže rozvahou a pozorností, vypiš sobě z ní důležitější myšlénky, které znovu později přečítej a uvažuj, aby rozum obohacen, k samočinnosti roznícen a vědomosť ve skutek zaměněna byla, čeho nikdy při vzdělávání zanedbati nesmí. A proto: »Non multa, sed multum!« K tomu se vztahují památná slova svatého učence, který o dílech sv. Athanasia pravíval: »Jestliže nalezneš některé ze spisů sv. Athanasia a nemáš papíru, vypiš si je na sukni svou.«

S touto pozorností a rozvahou čítávali knihy velicí spisovatelé staří i všichni pozdější, kteří se ve světě učeném proslavili. Mnoho jich zřejmě vyznalo, že z takového čtení největší měli užitek. Známo na př., že slovutný biskup Hosius, malým jsa chlapcem, rád čítával překlad Livia, především však převelikou chuť měl ku čtení životů sv. Otců. Sotva že nabyl jakési zručnosti ve čtení, již ony životopisy čítával s neúmornou horlivostí Ale čtení jeho nebylo mechanické, nýbrž zajímalo celého jeho ducha i srdce. Činy slavné působily naň podivně a rozněcovaly v něm nesmírnou chuť následovati mužů ctnostných. Nejdůležitějším biografiím učil se na paměť. Zvláště pak vtiskl si v paměť svatá slova a skutky svatých Páně, též jich podivuhodnou stálosť ve snášení rozličných utrpení a muk pro víru Kristovu. Kdykoli se naskytla příležitosť, vypravoval, co přečetl, svým domácím, dokládaje se srdečným povzdechem: »Ó kéž bych mohl takovým býti.« Tak tedy vyhledávaje zdokonalení takové slávy došel na dráze tak mozolné, že papež Pavel IV. tato památná slova o něm vyřkl: »Přestal jsem obdivovati se všem slavným lidem od té doby, co jsem poznal Hosia.«

Jakkoli četba knih jest účinným prostředkem k nabytí vzdělání, přece není jediným. Proto nesmí se jí užívati výlučně se zanedbáním jiných. Nesmí se tu pustiti se zřetele, že čtení jest prostředkem a ne cílem, že čtení při užití vlastních prostředků k tomu sice přispívá, ale samo nepůsobí, že se člověk dobrým a osvíceným křesťanem stává, nebo vzdělaným a dobrým občanem, dobrým synem, manželem aneb otcem. Ač žádoucí jest věcí, aby každý mladík, ano vůbec každý člověk četl, přece jest se vystříhati, aby čtení nepohltilo všechen čas života. Neboť zbytečné čtení knih zdržuje od závazků náboženství, které jest první učitelkou života, užívající věd světských jen k dosažení cílů svých; čtení odlučuje od společnosti, k níž člověk má jisté povinnosti, a která sama již jest mocným činitelem v oboru svém při vzdělání netoliko pro svůj společný cíl, netoliko pro materialní užitek, nýbrž i pro vyšší vymoženosti intellektualní a moralní úpravy. Společenský život jest takořka onou pakou Archimedovou, která nás povznáší z kalu k nejvyššímu vzdělání. Spravedlivě proto napsal jistý učenec německý: »Jest bludem velmi obecným, že slovo zvláště tištěné více se cení, nežli mysl volná, a knihám že přednosť se dává před lidmi.«

Mimo to kdo příliš mnoho čte, místo užitku přináší vzdělání svému takovým způsobem škodu, jelikož nemá kdy předmět náležitě rozebrati ani zažiti, stává se proto povrchním, často ke druhým přísným, zpupným, aneb též konečně zvykne žití v jiném světě nadsmyslném, skutečného světa se vzdaluje a za svými vidinami se honí. Budiž tu čtenářům ještě výstrahou tento výrok: »Inopem me copia fecit.«

Někdy se stává čtení knih obraznosť velmi vzrušujícím, chorobou, nemírnou žádostí hledati zábavu pro ducha ve snění o tom, co v knihách obsaženo jest. Jest to mor, kterému kdo podlehl, nečte již pro vzdělání, než aby četl; čte spisy dobré i zlé bez výběru. Čte a nalézá uspokojení v té pohodlné a činné zahálce ducha, v tom blahém klidu snů. Ztráta času není zde jedinou škodou, pocházející z takového čtení. Neboť takové čtení jest skutečnou leností, která brzo seslabiti musí a vskutku seslabuje moc rozumu. U těch pak, kteří mají bujnější fantasii, přepíná se tato ku škodě jiných mohutností ducha velmi snadno v převrácenou. Obrazotvornosť pak tímto způsobem předrážděná velmi nakloněna jest k obrazům smyslným a velmi snadno zavádí do propasti zkázy, otvírajíc široko vrata zoufalosti, ztrátě víry, ztrátě vnitřní spokojenosti! A za nynější doby pozorujeme často, jak nejeden otec ve sprostnosti srdce neukrývá se s radostí, že synáček jeho tak náruživě čtení oddaný již literatem zůstal. Ó kéž by pak totéž neranilo později tak prudce srdce otcovské bolestí!

Dobře tedy můžeme duši člověka přirovnati krásnému, bohatě ozdobenému zámku, v němž jsou složeny poklady veliké. Stráž nad ním i nad poklady svěřena jest zdravému rozumu a vůli, jsou ony jako hlavou rodiny, k jejímuž štěstí nutna jest jejich jednota. Obrazotvornosť má tam býti služebnicí, jejížto povinností jest vybíhati zevně, sbírati a přinášeti jim nezbytné potravy k udržení života, které jí poskytují předměty zevnější.

Proto rozumu jest udržovati obrazotvornosť ve přísné poslušnosti, aby snad do onoho zámku nákaza se nevloudila. Když se chce zloděj vloupati do cizího domu, zkouší nejprve, zda by se mu nepodařilo získati služebnictvo. Tak se má věc i zde. Když výstřednosť se vtlačiti chce do duše, snaží se obrazotvornosť k tomu zlouditi, k tomu pak užívá lidí buď zpupných a zkažených, buď obrazův a soch, které stydlivosť urážejí a potupují, aneb též divadel, romanův a spisů vůbec, které mladou obrazotvornosť mocně podněcují, ze skutečnosti ve svět smyslný přenášejí a obrazy vášně plnými smyslnosť dráždí.

III.

Mladík povahou svou obyčejně nestrpí povolné systematické práce; do všeho se dává, všechno chce proniknouti v jediné chvíli; v ničem nevidí těžkosti, nad ničím dlouho nerozvažuje, béře spisy, jaké mu pod ruku přijdou či jaké mu podstrčí lidé převrácení a snadno jejich vlivu se poddává; nezná výboru, chce toliko těkavosť svou ukojiti, nasytiti prahnoucího ducha, který ho vždy dále a dále žene. Aby se ještě více nezmátl a nenarazil čtením na mnohá nebezpečenství, třeba jest přiměřené knihy mu podávati a naučiti ho pravému způsobu čtení. V tomto tedy obojím jest vůdce nezbytný, což úplně jest přirozeno. Neboť jak by mohl, ponechán sám sobě, pustiti se dnes se štěstím v ten nepřehledný les knih a spisů rozmanitého směru. Ó bylo by to velmi nebezpečnou věcí, kdyby mladík od starších a zkušených za ruku veden nebyl do oné ohromné pouště minulých věků! Nesmí při tom zapomenouti mladý čtenář na dávná slova Quintilianova: »Lectio quoque praeeunte vel interpretante eget,« a vzdělaný průvodce učiní příhodný výbor, objasní, kde bude potřeba, a přizpůsobiv se individualnosti a vzdělání žákovu, ukáže mu pravý způsob čtení, spojený v pravdě s ustavičnou pozorností a nějakou prací. Zdaž se o práci tuto s radostí nerozdělí s rodiči učitelé a vychovatelé? Nepřipustíme nikdy, aby rodiče, kolik mohou, neměli pozoru míti na řádné vyplnění toho tak důležitého závazku. Zajisté každý otec a každá matka rádi o všeliké jiné, možná, že méně potřebné věci mají starosť a nakládají na vzdělání dětí, chtíce jim nebe k zemi skloniti a vystaviti jim ideal štěstí na zemi! Jak by se mohli vyhýbati té práci, když přičiňuje způsobem tak jistým a zřetelným k ustálení štěstí jejich dětí. V Písmě sv. čteme: »Cvič syna svého a opatruj ho, by tě neurážela nestydatosť jeho.« Ta svatá slova majíce v srdci i na paměti slovutní předkové naši, nešetřili práce ku vzdělání svých dítek, považujíce je za klenot jim svěřený nebem k velmi pečlivému vedení ke ctnosti a svatosti. Celou silou pracovali ne pro svůj užitek anebo příjemnosť, nýbrž ke skutečnému užitku dětí. Protož, obohativše je nejdrahocennějšími klenoty víry a ctnosti, umírali spokojeně, jelikož tím způsobem zabezpečili jejich osud časný i věčný. Láska rodičů měla tehdy v sobě cos pohnutlivého, ano nejednou i mučenického, rodiče se s ní úplně tajili a mimovolné projevy srdce snažili se utlumiti. Ó jak svědomitě, jak po křesťansku plnili své těžké povinnosti! Teď pozorujeme bohužel, že děti často nejsou pokladem božím, ale zábavou a kratochvílí rodičů.

O lordovi Hollandovi, znamenitém Angličanu minulého věku, čteme, že při vychování syna svého s největší svědomitostí následoval methodu vychovávací tehdejší, postupuje dle přírody a v ničem směru jejího nekrotě. Když jednou u přítomnosti šestiletého chlapce natahoval velmi drahé hodinky, zvolal tento: »Otče, měl bych velikou chuť ty hodinky potlouci.« »Moje dítě,« odvětil lord, »byla by to veliká nerozumnosť.« »Ach,« zvolal chlapec, »cítím k tomu nesmírnou chuť!« »No, ostatně,« řekl otec, »jestliže skutečně tak silný popud cítíš, neprotivím se tomu.« Dal chlapci hodinky, který je potloukl a pošlapal na zemi. Jindy napsal list o věci důležité a velmi náhlé. Klučík, uzřev práci s mozolem dokonanou, zvolal s vášnivou prudkostí: »Otče, popadá mě choutka vyliti inkoust na ten list!« »Dobře!« zvolal věrný svému vychovatel, »jestliže ti to radosť dělá, vylej směle!« Klučík, o němž je řeč, měl v pravdě genialní nadání a povznesl se později pod slavným jménem Fox do řady největších mužův anglického národa. Poněvadž však všemu se učil na světě mimo umění vládnouti

sebou, nebyl s to nikdy, aby se pozdvihnul z bezuzdného, nepořádného života, v jaký poklesl, který jeho slávu velmi zatemnil. Mezi lidmi, jaké řídké věky rodí, nalézáme velmi málo těch, kteří by se mu v pravém slova smyslu rovnali, ale za to nalézáme hojnosť teď těch, kteří všem i nejsměšnějším choutkám synů svých povolují, v pravdě již ne dle předpisů jisté soustavy vychovávací, neboť oni neznají ani nejslabší, ale jediné z tuposti vůbec či — z hlouposti.

Pozorujíce nynější jednání otců, plýtvajících bez míry láskou svou k dětem, litovati musíme jedněch i druhých. Neboť mimo to, že se zbavují vzájemně chvil velmi blahých, připravují ještě sobě i domu svému jistou záhubu. Co štědře a bez míry rozdáváš, rozdáš brzo všecko, potom nastoupí bankrot buď majetku nebo citů srdce. Ach, jak smutné zkušenosti dožili se v tom někteří otcové! Vychovali svého syna, činíce zadosť všem jeho choutkám a přáním. Mnohdykráte když sami žádali něco od synka, musili se ho mnoho naprositi, než se mu zlíbilo splniti jejich vůli; z rozkazů pak jejich a žalu žerty si tropil a lásku jejich přijímal konečně s úsměškem, jako se přijímá slib bankrotáře. To jest též vlastní příčinou, že ve stycích rodinných nezřídka tak brzo vidíme rozbroje, že otcové, ochladnuvše k synům svým takto přepěstovaným, přestanou se zajímati o další osud jejich, a oni uniknuvše otcovskému dozoru, oddělují se od kmene a vadnou, jako usychá i kmen, od kterého se odervali. Vskutku nejeden dům tímto způsobem zkažen a zničen jest!

Tolik jen mimochodem se dotýkajíce těch příkrých stran vychování, máme v Pánu Bohu naději, že rodiče tolika smutnými příklady přestrašeni, pochopí traditionalní zásady ve vychování, že dnes, kde jediné víra, ctnosť a věda mohou býti ochranou pro jejich syny, všechny síly vynaloží na důkladné, křesťanské jich vychování, a že proto obrátí pozor svůj na čtení knih. Zajisté bez váhání vyrvali by z rukou svého dítěte pohár s nápojem otráveným, který by smrť nepochybně způsobil. Proč by tedy neusilovali uchrániti je od knih, které seslabí jeho rozum, zkazí srdce a duši na věky usmrcují?

Úplně vhodným prostředkem zdá se nám chvalitebný, dnes však bohužel řídký ještě obyčej, brátí mládež ku čtení dobrých knih ve volných chvílích ve společnosti starších a rozumných aneb ve kruhu rodinném. Kdyby obyčej ten zobecněl, jak by si přáti bylo, kolik by pak přibylo vzdělání a dokonalosti mravní! Čtení takové dávalo by podnět k rozmluvám o věcech vážných, odstrašovalo by bludná mínění, tříbil by se úsudek, rozšiřovaly by se vědomosti, mladí, majíce též někdy skromný hlas v rozmluvách, naučili by se plynné, jasné mluvě a nade všecko uniknuli by četným příležitostem ke zlému; neboť nečinnosť nejen otupuje ducha, nýbrž i zavádí k pokleskům. Každý počátek sice, byť i věci nejlepší, jest trudný, a proto i čtení tohoto způsobu bude se zdáti s počátku oběma stranám nudné, neužitečné. Kdyby však překonány byly první těžkosti, i dorostlí i mladí nalezli by za krátko zálibu ve čtení a mnoho příjemností, jichž na počátku ani se nedomýšlejí.

Arci že by velmi obtížili starší své svědomí, kdyby dovolili, aby mladí zabývali se čtením privatním a zanedbávali vědy, pěstované v ústavech veřejných. Zasvěcení jisté vědě a učení se důkladně každé lekci školní jest přední povinností žáka; bez toho není možno ani mysliti na nabytí vzdělanosti. Proto čtení soukromé tak budiž zařízeno, aby především podporovalo učení školní. Z čehož plyne, že předními, ano nejprvnějšími vůdci při vybírání knih jsou učitelé vůbec, oni také nejlépe mohou žákům svým ukázati, která díla o jistém předmětu čítati jim jest mimo školní knihu. Těch vůdců především jest mládeži se přidržeti; a nenarazí na četná nebezpečenství a nebude čísti spisy ledajaké.

Že zlé tovaryšstvo kazí dobré mravy, o tom dobře vědí rodiče i učitelé a nedovolují mládeži obcovati se zlými. Ale ještě více povinni jsou věděti, že daleko nebezpečnějším tovaryšem jest taková kniha, která v srdci budí zlé náklonnosti, špatné i škodlivé zásady podsouvá i podkopává víru a zbožnosť. Takového společníka ještě více jest rodičům a učitelům chrániti mládež! Zkušenosť pak učí, že tovaryši ti tehdy nejsvobodněji šíří své

záhubné plány, když mládež, ukončivši nižší studia svá, na university odchází. Tehdy počíná se pro ni vychování nové, atmosfera častokráte zkažená, která ji obklopuje, béře ji ve své objetí, nastává vláda illusí, výhodných a často i převrácených zásad, volnosť mluviti, čísti a činiti vše bez obavy přísného dozorce. Co bude s to, by uprostřed těchto nebezpečenství uchránilo mládež od zkázy? Náboženství a samo toliko náboženství, jmenovitě hluboké přesvědčení o neporušitelnosti a pravdivosti článků sv. víry a navyknutí již od dětství pobožnosti. »Myslil jsem,« pravil sám Rousseau, »že možno býti ctnostným bez víry; ale poznal jsem, že jsem byl v bludu.« Víra svatá zajímá duši i tělo mladíka, proniká úplně jeho rozum i srdce, posvěcuje a zušlechťuje rozličnými působivými prostředky, nakloňuje ho k poslušnosti i pilnosti, a tím stává se nejpevnější zárukou jeho zvyků, pracovitosti a pokroku ve vědě. Ona ostříhá mladíka tam, kde oko rodičův a učitelů nevidí a kde střežiti přestává. Jest lampou stále hořící a osvěcující i nejskrytější a nejtemnější zákoutí a mimo to odvracující mnohé tajné nepravosti. Proto též dobrý otec a svědomitý vychovatel již od počátku vychování budou všechno úsilí obraceti na utvrzení mládeže ve víře a nedovolí jí nikdy čísti knihy, které by sami s úvahou nepřečetli a za dobrou i přiměřenou neuznali. Nedůvěřujte ve věci té soudu obecenstva a odporučení. Často uprostřed růží vězí had jedovatý, a máme nejeden spis, který teprve na posledních stránkách ukazuje jed a tím nebezpečnějším se stává, poněvadž pro mnohé pěkné a zajímavé věci, které předcházely, mladý čtenář již autora si oblíbil. Proto velmi důležitou věcí jest, navyknouti mládež zavčas, aby zvláště v pozdějších letech při výběru knih užívala rady vzdělané a zbožné osoby, a žádného díla si nezjednávala, dokud takového úsudku o něm nemá. Nemyslete, že by žádosť tato byla přílišná. Kdyby v krámech vedlé stravy zdravé prodávána byla otrávená, kdo by byl tak lehkomyslný, jenž by, nevybíraje, ani se táže o radu znalců, kupoval všechno bez výběru a s chutí by požíval?

Dnes minuly již časy, kdy knihy bezbožecké toliko tajně kolovaly, kdy křesťané, poslušni hlasu svého pastýře, měli ve vážnosti zákazy církve. Tato povolnosť bohužel zanikla, ustoupivši žalostné těkavosti a mládež bouří se často dnes proti všemu nařízení, proti všemu zákazu, byť i od pravé vlády vydán byl a k užitku poddaných. (O. p.)

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel.“*

(Č. d.) Mnohdy slýcháváme oprávněné stížnosti na to, že mnozí spisovatelé dobrých prací nemohou nalézti nakladatelů pro díla svá. Slyšeli jsme to od Holečka, když vydávati počal své kresby z Černé Hory a Hercegoviny »Za svobodu« a »Černá Hora v míru,« slyšeli jsme to nedávno o zasloužilém Bartošovi, jenž marně hledal nakladatele na velecenné dílo své »Lid a národ.«

Tážemeli se po příčinách toho, uvádějí se nám ihned dvě — jedna oprávněná, druhá nikoli. První jest veliké množství velkých, nákladných děl, jež u nás nyní vydáváno jest. Není knihkupce, jenž by alespoň jedno takové dílo nevydával, a tu jest veškera jeho činnosť zaujata podnikem takovým a celá jeho síla finanční obyčejně k němu obrácena. Druhou příčinou jest vydávání knih a knížek obchodních, které můžeme směle nazvati literarními zbytečnostmi. Jsou to snáře, četné »kuchařky« a jiné spisy. Druží se k nim celá řada spisků, vydaných nákladem jednoho knihkupce pražského, z nichž uvádíme:

„Amor naším služebníkem,“ aneb: Jak možno zalíbiti se všem ženštinám a získati si jich přízeň. Cena 20 kr. — „Poučení, jak může dívka v krátkém čase státi se nevěstou a manželkou. Bezpečné navedení, jak lze každé dámě zjednati si muže, jakého si přeje. Upřímný rádce pro damy, jež chtějí se vdáti, a pro matky, které mají dcery na vdání.“ (Velice „důležitý a účinný spis“ tento stojí jen 15 kr.) — „Umění v krátkém čase získati nevěstu dle přání, s penězi nebo bez nich. Praktický a bezpečný návod, i věrný, potřebný rádce pro jinochy všech stavů, kteří se chtějí ženiti.“ (Pouze za 20 kr.)

Přispěje se podobnými spisky, vypočítanými jen na naivnosť lidskou, literatuře české? Ani v nejmenším! Ale pomůže se kšeftu! Dobře praví *Krásnohorská,* které nikdo nebude upírati znalosť našich poměrů literarních: »Literatura

moderní octla se v rukou obchodu, stala se zbožím — prodej, odbyt, předplatné — toť nejmocnější hesla, která se ozývají ve vzdělaném světě.« Aby pak kšeft skutečně nestál, béře se útočiště buď k bubnu reklamy, nebo ke dráždidlům. Reklamě pomáhá zvláště pozlátko, nazvané »premie,« o nichž toho u nás již napsáno velmi mnoho, proto nemáme za nutné ještě o tom šířiti slov. Lákadly dráždivými jsou u nás pikantnosti literarní i obrázkové. Panenská až do nedávna literatura česká vzmohla se již na druhé vydání oplzlé »Nany« a pověstného »Decamerona« nám již také přeložili. Kdo chce míti text spojený s illustracemi, tomu podává je Palečkův »Salonní (sic!) kalendář,« nebo »Obrázky pro staré mládence« a »Nana« illustrovaná.

Uvidíme, kam to přivedeme!

Se kšeftem literarním úzce souvisí i honorování prací spisovatelských, s kterými není v žádném poměru krámská cena spisů některých. Urovnání poměru mezi spisovately a nakladately jest velmi nutné a žádoucí, neboť poměr, v jakém je český spisovatel k některému nakladateli, nemá sobě rovného snad nikde. Mnohé práce pro některé časopisy se ani nehonorují nebo honorovány jsou mizerně. Pětka za arch bývá již odměnou panskou. Aby nevytýkalo se nám, že přeháníme, podáváme zde výrok dopisovatele z Prahy jaroměřského »Ratiboru.« Týž praví:[1]) »Jakým jménem ostatně by se mělo nazvati jednání jednoho zdejšího nakladatele vůči starému, zasloužilému spisovateli, který odkázán jest pouze na výtěžek svého péra? Nakladatel onen dluhoval spisovateli větší částku; spisovatel poslal k němu více než desetkráte s prosbou i hrozbou, aby mu peníze vydal. Konečně po dlouhém čekání obdržel — desítku! Zpráva tato je úplně zaručena a víme ji z úst samého dotčeného spisovatele. Je věru na čase, by dostalo se na veřejnosť všechno to, co se tak mnohdy děje mezi spisovatelem a nakladatelem.«

Pravdy, že mnohé spisy naše předraženy jsou, nezvrátí nikdo. Nakladatelé sice vymlouvají se, že musí knihy dráže ji prodávati, než na př. Němci a Francouzi, ježto mají proti nim málo consumentů; mají však za to, že drahotou spisů bude počet jejich rozmnožen? Toť přece náhled utopický. Určujte spisům ceny přiměřené a odběratelstva bude přibývati. Nebudeme mluviti o původním díle »Čechy,« kde přijde 1 list za 8—10 kr., ani o »Hradech« — vždyť víme, že obrazy stojí tu peníze veliké; ale co máme říci na př. o překladech »Monologů,« vyšlých u Vilímka, kde stojí 8 stran 24 krejcary!? Nestačili tyto příklady, všimněmež si toho, nač poukázal jeden časopis moravský v září r. 1884. Čteme v něm v dopise z Prahy tato slova v Praze žijícího spisovatele: Hellwaldova díla »Země a obyvatelé její« stál sešit 45 kr. Sešit 22. obsahuje 3 mapky, 2 přílohy obrázkové, půl strany textu a $3^1/_2$ strany titulů čili hlav. Sešit 28. má 11 listů statistiky, titulův a »obsahu« a 3 přílohy obrázkové. Sešit 26. má 4 přílohy obrazové, 4 listy textu a 1 mapku. Sešit 27. má 6 listův »obsahu« a listů titulních, 1 list textový a 4 přílohy. Předraženosť »Národní bibliotheky« Kobrovy jest známa; byla také hlavní příčinou, pro kterou nedošla bibliotheka tato očekávaného rozšíření. »Salonní bibliotheka« Ottova mohla by býti lacinější, neboť přichází často strana, na které jsou 2—3 slohy básní, za 1 kr. Také »Poetické besedy« jsou předraženy. Můželi »Přítel domoviny« (ročník o šesti svazcích vázaných dosti slušně) státi 1 zl. 40 kr.; můželi »Česká bibl. rodinná« prodávána býti elegantně vázaná po svazcích za 60 kr.; můželi »Matice lidu« a »Libuše« dávati 6 knih za 1 zl: proč by právě díla našich prvních básníkův a spisovatelů musela býti tak nepoměrně předražována? Můželi učitel p. Kuba vydávati »Slovanstvo ve svých zpěvech« po sešitech o 32 stranách salonní úpravy a co nejlepšího tisku a dávati sešit za 30[1]) kr., z jaké příčiny musí ceniti nakladatel X. Y. polku nebo valčík o 2 listech trochu většího formatu za 30—60 kr.?

(P. d.)

[1]) Dne 30. prosince r. 1884.

[1]) Jest to, tušíme, cena snížená, nikoli krámská. *Pozn. red.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 9.

Některé z nejstarších projevův
o Rukopise královédvorském a zelenohorském.

Napsal *Dr. Frant. Bačkovský.*

(Č. d.) První zmínku tiskem o »Rukopise královédvorském« učinil *V. Hanka,* a to r. 1818. v »Předmluvě« ke druhému dílu »Starobylých skládání« těmito slovy: »Především také nebude zde nepříhodno oznámiti, že jsem i já na podzim v Králové Dvoře nad Labem převzácný nejstarší rukopis šťastně prachu a molům vychvátil, a jej co nejdříve ozdobně vydám.« A po té téhož ještě roku 1818. dříve, nežli »Rukopis královédvorský«, byl vytištěn, *Josef Dobrovský* napsal o něm v »Geschichte der böhmischen sprache u. älteren literatur« (na str. 385.—390.): »Jest přidati sbírku lyrickoepických nerýmovaných národních zpěvů, které převyšují vše, co dosud ze starých básní bylo nalezeno, zachovalo se z ní však toliko 12 celých lístků pergamenových ve dvanácterce a 2 úzké proužky. Pan Václav Hanka, pojav chvályhodný úmysl, naše staré básně vydávati, a prvý díl již vydav, byl tak šťasten, že tyto drahocenné zbytky v komoře kostelní v Králové Dvoře mezi pohozenými papíry objevil a od brzké záhuby zachránil, a k vydání jich již přípravy učinil. Soudímeli dle písma, sbírka ta náleží mezi roky 1290. a 1310. Některé z básní jsou vzhledem k svému původu dojista také ještě starší. Tím více jest želeti nenahraditelné ztráty mnohem větší části básní těch. Celá sbírka skládala se ze tří knih, jakž určitě můžeme souditi z nadpisů zbylých kapitol knihy třetí, které jsou 26., 27. a 28. Prvá kniha snad obsahovala rýmované písně duchovního obsahu, druhá delší básně a celá třetí kratší nerýmované národní písně. Jestliže každá ze ztracených 25 kapitol také pouze 2 básně obsahovala, přišlo toliko z třetí knihy 50 básní ve ztrátu . . .« (Potom, když uvedl úryvky z básní, Dobrovský praví:) »Koho by tyto malé ukázky nenadchly touhou po výborném celku, který vyznamenává se lehkostí přednesu, čistotou a správností řeči, silou a lepotou? Vysvětlení temných anebo zcela nesrozumitelných slov ponecháváme vydavateli a poznamenáváme toliko, že zde některá se vyskytují, která v jiných starých českých spisech nejsou . . .«

Prvé vydání »Rukopisu královédvorského« Hanka vydal v říjnu r. 1818. s názvem tímto: »Rukopis králodvorský. Sebrání lyrickoepických národních zpěvů, věrně v původním starém jazyku, též v obnoveném pro snadnější vyrozumění, s připojením německého přeložení. Starobylých skládání díl zvláštní. Vydán od

Václava Hanky.« Rok vydání na titule jest udán 1819., že však bylo vydáno již v říjnu r. 1818., poznáváme na př. z dopisu Jungmannova ze dne 31. října roku 1818., otištěného v »Musejníku,« roč. 1882., na str. 453. a 454.

Předeslal pak Hanka prvému vydání »Připomenutí,« datované 16. září 1818., které zní: »Jako Řekové, plavci argonští, hrdini před Trojí a sedmero reků na bojištích thebanských — jako tito svého Homera, Aischyla a Orfea nalezli, tak zpívali naši Lumírové a Zábojové slavné činy starobylých hrdin, války knížat, krvavé půtky zemanů, slasti a strasti lásky a jiná podobná dobrodružství; toho nám poskytuje důkaz tento výborný zlomek lyrickoepických nerýmovaných národních zpěvů, o nichž právem Dobrovský ve své historii českého jazyka praví, že všecko převyšují, co se posud starých básní našlo. — Bylo to vloni dne 16. září, co jsem poklad ten v Králové Dvoře ve sklepě v kostelní věži, přebíraje se v žižkovských střelách, našel. Na první pohled zdály se to býti latinské modlitby, ale jaká radosť hnula srdcem mým, spatře, že to česky, a jak zrostala radosť ta, když jsem čím dále tím více výbornosti a příjemnosti nacházel! Přebudiž Bohu žel, že toho jen 12 malých lístků a dva uzoučké proužky ostalo. Jest to na pergameně drobňounkou literou psáno, a podle liter soudí pan Dobrovský, že to bylo mezi 1290. a 1310. přepisováno, skládáno pak, zvlášť některých kusů, mnohem dříve. Tím více jest k politování nenahraditedlná ztráta ostatní částky, která této zachráněné ani přirovnána býti nemůže; neboť celé sebrání záleželo nejméně ze tří knih, jakož vidíme z nápisů pozůstalých kapitol třetí knihy. Co v sobě první a druhá kniha zavírala, nesnadno jest se domýšleti, proto že žádných znání nezůstalo: nejspíše delší hrdinské zpěvy. Kdyby každá z těch 25 chybějících kapitol jen dvě básně byla obsahovala, tedy se již jen z třetí knihy 50 básní ztratilo! — Kdo nám nyní poví jména skladatelů? Kdo toho, který je s takovou chutí v jedno sebral? Nezpívaliť toliko muži obecní, mnohý statečný rytíř básnil svou píseň, an meč a přílbice v koutě spočívaly. Zdaž sám král Václav, otec Otakarův († 1253.), nezpíval česky? — a snad některé jeho písně Němci sobě přeložili, jemu se tím zachovati chtíce.[1]) Zdaž nešťastný Záviše Vítkovic, který r. 1292. sťat byl, zdaž on u vězení některou částku těchto zpěvů nesložil? aneb snad sebrání toto sám nepořádal? Neviděli Hájek a snad i Balbín rukopisy jeho?[2]) — Proč by Čech německy zpíval? — Zpívalť Lumír ještě dříve a slovy i pěním pohybal Vyšehrad i vše vlasti! Mámeť »Ha ty naše slunce!« mámeť i píseň Vojtěchovu. Těmito zpěvci a jich písněmi pučelo se símě krásných vědomostí: neskonalou vnadu, nejnevinnější radosť, nejvznešenější rozkoš vlévali v život národů. Mnohý zvuk nám na věky zašel: mnohé písně snad ještě v puchu tmavých a zasutých sklepů prachnivějí, neboť málo co vzteku přepjaté horlivosti ušlo. Nalezený rukopis kladu tuto písmě od písmene jak na pergameně stojí, jediné verše pro pohodlnosť čtenářů na řádky rozděliti jsem se osmělil. Pro lepší vyrozumění jazyka starého odsýlám na I. a II. díl »Starobylých skládání,« kdežto jsem o nejpotřebnějších věcech staročeské grammatiky pojednání položil. Obnovené moje vyložení nedosáhlo a dosáhnouti nemůže důkladnosti a krásy původního

[1]) J. G. Eccardi hist. stud. etym. p. 165.

[2]) Pod čárou Hanka uvádí dva doklady.

čtení, neboť jsem musel mimo jiné zvlášť dualy a zastaralé prosté minulé časy (praeterita narrativa neb historica, též part. pass. praes. nedozíram, sražem, naplniema; dat. pl. augm. Tatarovóm, Bohovóm atd.), což řeči nevyrovnané určitosti, ráznosti a živosti dodává, v množný počet, a dílem v složené minulé časy dílem v budoucí proměniti. Ruské přeložení pro nedostatek písma zadržeti se muselo.«

Lze z tohoto »Připomenutí« Hankova domnívati se, že je psal člověk, který věděl o nepravosti »Rukopisu královédvorského?« Byl by dovedl takto se přetvařovati? A není ničeho v »Připomenutí« tom, z čeho lze souditi, že pisatel jeho byl úplně přesvědčen o pravosti »Rukopisu královédvorského?« —

Avšak i známky jakési, že Hanka hned r. 1817. a 1818. »Rukopis královédvorský« nějak poměnil a že snad i nález jeho nějak zfalšoval, přece vyskýtají se v projevech Hankových o něm v dopise, poslaném Dobrovskému hned druhý den po nálezu, a v »Připomenutí.« Našel prý jej v koutě pod jarmarou mezi střelami — dle zprávy Dobrovského v »Geschichte« mezi pohozenými papíry —, ale dle svědectví Jana Šafra (»Osvěta,« 1886., 341.) šípy ony nebyly v koutě, nýbrž v jarmaře, a »Rukopis« prý spadl s jarmary a zdvihl jej Šafr a podal jej pateru Borčovi a ten teprve Hankovi, kdežto dle dopisu Hankova Hanka sám vytáhl jej z kouta pod jarmarou a ukázal jej paterovi. Mimo to Hanka Dobrovskému psal, že toho »celých lístků jest toliko dvanáct a čtyři rozřezáni,« a v »Připomenutí« již oznamuje místo čtyř lístků rozřezaných toliko »dva uzoučké proužky.« Ovšem i tyto odpory lze zcela pravděpodobně vysvětliti tak, že nejsou svědectvím proti pravosti. Správno jest bezpochyby svědectví Šafrovo, ale Hanka, chtě učiniti se o nález zasloužilejším, oznámil, že jej on prvý vzal do ruky. Co pak týče se toho, že místo oněch čtyř lístků rozřezaných jsou toliko dva uzoučké proužky, lze domnívati se, že toho, co zmizelo, Hanka snad užil k některému svému falsifikátu, opsav to a doplniv.

Při nálezu »Rukopisu královédvorského« byl přítomen i pater *Pankrác Borč.* I mohla by vzniknouti domněnka, že snad on pomohl padělati Hankovi rukopis ten. Buď tudíž otištěno zde několik úryvků z toho, co čteme v »Musejníku,« r. 1871., na str. 427.—430.:

»Zachovaly se dva dopisy jeho (Borčovy) k Hankovi:

V Králové Dvoře dne 6. aprile 1818.

Mnohovážený pane!

První jest tento list, kterýž já při tak dlouho již pozůstávajícím přátelství našem Vám odeslati se osměluji, žádaje Vás, mě, jakž nejdříve možno bude, odeslati jeden spis onoho od Vás vydaného Rukopisu královédvorského a vyznamenati též cenu jeho, bych tu samu po příležitosti odeslati a jiným zdejším sousedům, ten samý z vlastenecké lásky míti žádajícím, oznámiti mohl, zač jest . . .

— — — — — — — — —

V Králové Dvoře dne 20. dubna 1818.

Rozmilý příteli!

Z listu Vašeho k mé nemalé radosti jsem vyrozuměl, s jakou prací a nákladem onen Rukopis královédvorský vydán bude; ponavrhnouti Vám však musím, byste vydání to nikoliv Městu našemu nepřipisoval, poněvadž od nynějších správcův jeho nikdy tu vděčnosť očekávati nemůžete, by oni k náhradě Vašich výloh s peněžitou obětí přispěli . . .

— — — — — — — — —

Jsme přesvědčeni, že každá porota prohlásí Borče co do účastenství při skládání Rukopisu královédvorského za nevinna.

Co se zrazování p. Borčova v druhém jeho dopisu týče, aby Hanka tiskem vydaného Rukopisu Králové Dvoru nepřipisoval, poněvadž by »od nynějších správcův« města toho žádné peněžité náhrady za tiskové výlohy nedošel: zdá

se, že hlas ten varovný, ač pocházel od muže obecných věcí královédvorských v každém ohledu dobře znalého, na Hanku přece byl bez účinku. Máme doklad na to nepochybný, že Hanka, téměř čtyři měsíce po varovném listu Borčově, přece ještě aspoň úmysl měl městu Králové Dvoru první vydání Rukopisu dedikovati.[1]) Mezi papíry nebožtíkovými zachoval se v Museu totiž přípis k magistrátu královédvorskému z r. 1818. ze dne 15. srpna veskrz rukou Hankovou ve vší formě vyhotovený, ba řekli bychom k zaslání jako připravený, obsahu tohoto:

Slavnému Král. Věnnému Městu Králové Dvoru nad Labem, mezi Němci nezněmčenému.

Slavný Magistrate!

Nevěda, jak bych se zavděčil Vašemu Městu, že zachovalo poklad starožitné literatury ve zděch svých potomstvu v důkaz učenosti a vzdělanosti praotců našich, umínil jsem mu připsati vydání toto, aby se sláva jeho po krajinách roznesla, že jako tento Rukopis obklopen zkázou Žižkovským smrtícím střelám křídlama býti se zachoval, tak Město Vaše Němci vůkol a vůkol obklíčeno mateřský jazyk zachovalo, a za příklad aby i v jiných městech a na zámcích po starých rukopisech k pozorlivějšímu hledání povzbuzeni byli.

Žádám tedy o písemné dovolení, abych se mohl u slavné c. k. censury vykázati.

V Praze 15. srpna 1818.

Václav Hanka m/p.

Bylli přepis zachované této listiny skutečně do Králové Dvora odeslán, je nejisto. O tom světla podati mohl by nejlépe magistratní archiv města Králové Dvora. Věc jistá však jest, že Editio princeps. Rukopisu královédvorského nebyla připsána ani městu Králové Dvoru ani komu jinému . . .

Žádosť tato z péra objevitele Rukopisu královédvorského je nám aspoň novým důkazem, že Hanka r. 1818. nebyl ještě ani velkým stylistou ani jasným myslitelem a že by »přípis« k magistratu královédvorskému zajisté hlavu byl měl i jazyk docela jiný, kdyby byl vyšel z péra skutečného skladatele Záboje anebo i třebas Jaroslava.

Uveďme si nyní ještě některé z nejstarších projevův o »Rukopise královédvorském« z doby, kdy již tiskem byl vydán.

František Palacký zaznamenal si do svého denníku počátkem r. 1819. toto (»Vlastní životopis,« 22.):

„S nevýmluvnou radostí četl jsem z počátku léta tohoto s milým Šafaříkem poprvé Rukopis královédvorský. Tedyliž proměnila jsi se ve slávě své, ó, Vlasti má! Vynesla's ještě jednou velebnou hlavu svou, a národové hledí k Tobě s udivením! Ale mysl tvá vždycky veliká byla; neposkvrnila svatyně Tvé hana nižádná. Ty's ve mrákotě přešlých věků rozžehla svíci národům a vedla's je bez povyku k budoucímu blahu. Tyť jsi se krásně vzestkvěla nade družkyně své jindy; a nyní, an se poutichati zdál líbezný hlas Tvůj, otvíráš nám klenoty z lůna bylé slávy své, aby umlkli háncové nezbední a potěšili se věrní synové Tvoji. Tobě, dobrotivá máti, posvěcen buď znovu život můj a dech můj!“

Josef Jungmann r. 1820. proti slovům Václava Stacha, že Čechové »každé vycvičení« od Němců přijímali, v jeho rukopise poznamenal: »lepšího svého namnoze zapomínajíce. Královédvorský ruk. (ó, by celý byl!) mnoho mluví tomu, kdo mu rozumí.« (»Osvěta,« 1873., 851.) R. 1822. pak otiskl v »Dobroslavu« (díl III., sv. 2., str. 27.—39.) o »Rukopise královédvorském« tato slova:

„Nebude tuším pravého Čecha a vlastence, komu by tato kniha až posavad byla neznámou zůstala. Byl to duch vlasti, kterýžto nálezce šťastného k dobytí tak drahého pokladu národního vedl; neboť jest to v pravdě národní poklad, žádnou cenou nevyrovnaný, zůstatek šedé starožitnosti české, kterýž, kdyby ničeho naprosto mimo něj našeho věku bylo nedošlo, sám by národu českému zasloužený chválu dávné vzdělanosti usvědčiti a na

[1]) Radilť Hankovi k tomu také Kynský, jak výše jsme si uvedli.

věky ujistiti mohl. Tím více musí nám s podivením býti, že nikdo posud v českém jazyku (vyjmouce prosté ohlášení v Zvěstovateli) o tak drahém nálezu slova veřejně nepronesl . . . Řeč v těchto zpěvích jest ovšem staročeská, ale po malém domyslu srozumitelná, všude důstojná, příličná a naskrze básnická; proti níž mnohé našeho zlatého i pozdějšího věku verše pouhá próza jsou . . .“

Fr. Ladislav Čelakovský, zmíniv se, že »Libušin soud« jest otištěn v »Pravdě ruské,« vycházející ve Varšavě, psal dne 25. března r. 1821. Jos. V. Kamarýtovi toto:

„To připomenouti musím, že se tam nalézá posouzení našeho Králd. rukopisu. Našeho rukopisu!!! — Ten dělá u Slovanů účinek. — Rusové praví, že je starorusky psán, Poláci že staropolsky a my Čechové ovšem, že staročesky — z čehož následuje, že to staro- a staro- bývalo jedno, aspoň si velmi blízko. V polském jazyku již vyšel, od koho, posud nevím. Totéž v ruském od viceadmirala Šiškova v Sočinení ruské akademie. Toto přeložení zde již máme, já je ale ještě nečetl.“

Mimo to Čelakovský psal Kamarýtovi 1. dubna r. 1821. (»F. L. Čelakovského Sebr. l.,« 51.):

„Abys nemusel čekati na slíbený polský překlad Král. rukopisu, hned ho posýlám. Já teprva jen dva v polštině přeložené kusy četl, Záboje a Zbyhoně; první je věrně a v próze přeložen, a tento — nu, vždyť's ho četl. Ty pravíš, kdybychom jej celého mohli dostati? Z toho nebude asi nic, leda opsati, nebo vychází jen po kusích v časopisu „Pamětníku varšavském“ . . .;“ 29. listopadu r. 1822.: „Rozmilý Jungmann na druhý týhoden začne dávati hodiny (každého týhodne v úterý): svobodné přednášky o filologických věcech slovanského jazyka, potom o věcech poetických a výklad na Královédvorský rukopis . . .;“ 17. prosince roku 1822.: „Včera nám pan J.(ungmann) vysvětloval slovo „krutosť“ a poznamenal, že netoliko v zlém smyslu jako „ukrutný“ se užívá, ale i v dobrém, totiž vyznamenávajíc „udatnosť“ (virtus), tak v K. rukop. přijde často v tom smyslu: rozmáhej naši krutosť atd.,“ a 29. června r. 1823.: „Ondyno jsem viděl Rukopis královédv. a v horlivosti tuto svátosť líbal.“

Nemálo zajímavým projevem o »Rukopise královédvorském« jest i oda *Jana Kollára* »Královédvorský rukopis,« o které zmiňuje se Jungmann v dopise ke Kollárovi již 28. října r. 1820. (»Musejník,« 1880., 42.) a která prvně byla otištěna mezi »Všelico« v »Básních Jana Kollára,« vydaných r. 1821. Proto že pak z ody té třetí a čtvrtá sloha, které censura r. 1821. vymazala a které nám zachoval František Ladislav Čelakovský (»Sebrané listy,« 64.), posud ani ve vydání nejnovějším otištěny nejsou, budiž uvedena zde celá i s oněmi dvěma slohami:

Kralodvorský Rukopis.

(Hankovi.)

Takliž si věčnou hned v zniku záhubu
mému přisáhla, Štěstěno, národu;
časům by syn spal, zlým dadouci
otce drahé za kořisť památky!

Řek má Homéra, s Bardy si hrá Němec,
kde Hekla soptí, tamť Osian zněje:
jen náš uchem vnuk darmo bystrým
háje němé Slavjanů nasléchá.

Nám zmizly, ó, žel! skutky našich dědů;
utichly hlasné za svobodu hromy;
roztřen slepou s jménem patou již
pachtě za vlasť hrdinů bojovných.

Kde ples radosti zněl, snad úpí žalosť,
kde zbraň svobodná, teď řetězů hrkot;
a struna předků svých otrocké
znedbala šrámy hojiť potomků.

Vy věštci dávní, jimž zvuky Bůh v jazyk
vkládal, by svou vy v ně ste duši vdechli;
Hlahol co prvý ste slavjanský
v šat století vinuli, kde pak ste?

Nemáli písní harfa vaše pro nás?
aspoň svých ohlas pošlete nám zpěvů,
labuť v posledním ještě truchlé
oumoru sladce těší sirotky.

Ajta! co slyším od Dvoru Králové?
Prst z oblaků činí, teď vece jsou cosi:
Patřím a ve mhle zmizlo heslo:
Příteli! příteli! tam se berme.

Zde jsou, zde! v krásném, viz, hle, leží hrobě;
smím jichli temné tknouti se zástěry?
aj jak sloní mi truhlu záře,
v níž s varitem svazeček zpěvů jest.

V chrám jim nevinná, jak s hory Sinai
deskám tajemným prostota ustlala;
strážné kopí a zbroj stavivši
Žižkovu jak cheruby svaté k ní.

Vzhůru, prociťtež pětstoletí spalí
Čestmíre s Oldrou, Záboji, Jarslave!
vás, slyšte, vás k padlé měděnný
vlasti jazyk věže této křísí.

Sem rýl a jemných cožkoli nástrojů
zniklý vyvábil důvtipu Herkulan:
by šťastně křehký poklad outlé
mládeži, co v puku květ, se rozvil.

Ať samovraždnou víc do cizé nohou
neskáče, nízké přes ploty, zahrady;
nýbrž z domácí, v spolku jarním,
větve si píšťaly ke hře kroutí.

I vy, kdož svých ste, starci bohů haslé
ohniště uzříc zoufali, vraťte se:
novou založme z těchto dávné
si zbořenin vzdělanosti pevnosť.

(O. p.)

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

IX.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Znamenám, že s následujícími poznamy k Mongolům přijdu pozdě; ale některých snad mezi tiskem přece budete moct použíti, a proto je sem postavuju, za možnou věc drže, že při vší bedlivosti přece nějakou tiskárskou chybičku jste přehlídnul, neb že snad některých grammatických drobností podotknouti na zbyt nebude.

Myslím předně, že při textu ve fraktuře přece by poznamy a básně mohly ostat v písmu latinském, aby tomuto i sprostý čtenář ponenáhle uvykal. Pro snadnější pochopitelnosť bych radil k passívu častěj obyčejné byl-a-o-y přidati; neb ačkoli Veleslavín etc. tak jako Vy na straně 6té a 7mé byl-a-o-y často vynechává, lid ho přece říká, a teda vynechané ne dosti rychle přimyslí. Nápodobně účastenky sloh ovšem ozdobujíce, stahujou více vad, než jak sprostý čtenář v domácnosti stahovat zvyknul, a teda rozpojení jich sem tam by sloh udělalo plynutější, a tudy by kaz každé únavě předešlo. Onen, onna, onno vidím už často v novějších spisech i ve Květech na rozdíl od on, ona, ono, a radil bych ten rozdíl dělati všude. — Na str. 9. as u prostřed stojí „*v* tvářích," na str. 46. ř. 1. „*v* zlatohlav," radil bych ve tvářích, ve zlatohlav, a tak častěj; neboť toto ulahodnění nám mluva národu dovoluje. — Místo nadšen, dotčený, zamčený bych raděj chválil nadchnut, dotknutý, zamknutý, poněvadž od stejnokořenných dechnu, vydechnu, oddechnu, zdechnu, steknu, vymknu neříkáme dešen, vydešen, stečen, vymčen, a vůbec takové šen, čen, žen nejen pro sikot nám často předházený, nýbrž i pro nepravidelnosť méně obliby zasluhuje než nadchnut, oddechnut, steknutí, zamknutí; osměluju se poodkázati na mou grammatiku str. 194, 7. — Tamtéž pag. 214. od zvu jsem psal nazívám, vyzívám, a myslím, že dobře, an názov a t. p. zde nic více nerozhodne než mor umírám, zavora svor zavírám, spor zápor spírám, prostora prostírám, pozor zírám, mol vymílám, štvu poštívám; že máme rov ryju, rvu, rozrývám pochází od r, ale s, z, čítáme k obojetným. — Místo mnozstvi by tuším mohlo dycky býti mnozstvo. — Pag. 5. ř. 7. místo národu sousednímu snad sousednému? — Pag. 6. r. 1. „moc jeho takového stupně dosáhla," chceteli genitiv, myslím, že byste mohl říci takového stupně došla, neboť od dojít nepovstane passiv dojitá, ale od dosáhnu dobře stupeň dosáhnutý, a tuším nejlepe, když passiv má svůj základ v aktivu. Nápodobně bych pag. 18. ř. 2. místo toho odepřel raděj psal to odepřel. — Pag. 18. ř. 15. vražejících má býti vrážejících od vrážený. — Pag. 18. ř. 20. et 24. „jich mrtvolach — jich tíži" má býti jejich; neboť tu není osobné, nýbrž vlastivé zueignend na otázku čích, pod čí. Řeknuli bychom klenutí pod mou, tvou svou jeho její naši vaši jeho tíží se zlomilo. — Pag. 21. ř. 16.

„nesjednocenost silu množilo“ (la). — 24. ř. 20. „Sulislav velkopolký“ (ský). — 44. ř. 10. „nelze chanství zakládati“ raděj založit; neboť tu myšlenka čelí k dokonání ne k pouhému trvání činu. — 49. ř. 5. odezdola „sušené mléko kurut?“ snad tvaroh? — 93. ř. 7. odezdola „blížtí hradové“ raděj blízcí jako jinde úzcí. Ve vysvětleních: „tučia = mrak“ raděj tuča; neboť že staří psávali ci, di, ni, rsi, ti, zi, pocházelo z neznání nynějšího háčku ve č, ď, ň, ř, ť, ž, ku příkladu zialm, Zierotin, ciasto, máti bozia (máti bozá), a teprva nedůslednost v tom (řekl bych vlaském) *i* nutila k vynajití háčků. Když teda háček (tuča) stavíme, odpadá starodávné i (tucia). V lapidarním písmu aneb i ve písmu tisknutém, ale velmi velikém, může ovšem to i ostati, jakož také to i v některých nových spisech českých vidím, a děje se to spolu z té tiskárské příčiny, jako němci místo Übel tisknou Uibel, Uebel. — Tu mě také máte při mém jménu Ziak. Kdybych se psal Žiak, bylo by ovšem chybeno, totiž buď *i* buď háček nazbyt, ale jediné z obojího může být dobré, a sice nechť to nechť onno. Ovšem podle nynějšího pravopisu Ziak nejde, ale jde podle starého, a teda aspoň nečeskost se mu vytýkati nemůže. Z té příčiny myslím, že dříve při něm ostati smím než Kinský při Ki—ký, an nikdy pravidlem nebylo Ki—ký mátsti. Vůbec jest to přenesnadná věc jména docela a veskrz podle pravopisu psati, dycky něco pravdivého v té ovšem německé propovědi ostane: Die eigenen nahmen kennen keine rechtschreibung. Avšak ponenahle i jména se pravopisu podrobit mohou, a já nemám nic proti tomu, když mě někdo píše Žák. Aniž Vy se budete psati „Všembera,“ an i ve oblak, obleču, oběsím *v* vypadlo, a ve vždycky (vždy) už odpadá.

Že v mé grammatice stojí „*J* já jsem byl v Londýně“ a jiné takové *J*, mě mrzí dost, ale na otázku, proč se to stalo, dána mi odpověď, že v té celé kasse, z níž Vaše Boskovice a má grammatika, pokud velkou antiquu má, tisknuté jsou, ani jediného I není, nýbrž že to muselo by z jiných kas a jiných druhů písma vypůjčeno býti.

Prosím opravte na tabulce mé pag. 138. ve prvním latinském řádku málokdy, postavte málokdo. Bůh ví, kolik chyb se ještě vyskytne.

Odeslané 4 archy po p. Ohéralovi, jak později 20 sprostých celých výtisků ke prodaji a jeden nevázaný na velínském papíru pro Vás jste bezpochyby už obdržel. Prosím račte mi zprávu dat, jestli deštěm neb jinak porušeny nebyly. Spůsobíli Vám prodaj těch 20 výtisků jakékoli výlohy, prosím srazte je na mé učty, neboť by bylo nesmyslné, kdybych Vaší dobroty chtěl k Vaší škodě užiti. Nápodobně při každém psaní vykažte poštovné porto na mně.

Oznamujete mi spis hraběte Thuna, jsem na něj velmi dychtivě žádostiv. Pravíte, že mezi Slováky veliké jest rozjítření. Kyž by se jitřilo (od jitro) neb jařilo (od jara)! ale slušelo by na nás, také bedlivě pozorovati, jaký asi den z toho jitra pojde, zdali český aneb pouze slovácký??? Pomáhejme raděj, dokud možná, a co jen nejvíce možná k tomu, aby řeka rozbroje mezi Bernoláčinou a Dobrovštinou se nerozvodnila, nýbrž abychom přes ní za včas vystavili most, po kterém by jednota se udržeti dala.

Doufaje od Vás brzkou odpověď, setrvám býti ve vší uctivosti

Váš upřímný

V Brně, 11. března 1842. Vincenc Ziak aneb Žák.

In necessariis unitas, in diaforis libertas, in omnibus charitas.

X.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Váš přátelský list od 13. t. m. mě svým celým obsahem velmi obradoval, a nejvíce se těším, že mě o svátcích svým návštivem uctíte; však hodlám na bílou sobotu do Vídně odjeti, a nevrátil bych se dříve než ve velkonoční úterek. Kdyby teda Váš úmysl byl, právě v tentéž čas do Brna přijeti, ani dříve ani později, prosím račte mi to několika slovmi oznámiti. Já bych odjel, jen kdybych jistotu měl napřed, že svým odjezdem se nepřipravím o potěšení s Vámi porozprávěti. Kdyby ale Vaše zdejší zdržování do dotknutých dnů padnouti mělo, odložil bych svou cestu do Vídně na pozdější čas, a psal bych bratrovi, aby mě nyní nečekal.

K Mongolům poznamenávám dodatně: Strana 68. řádek 7. odezdola „odpůrníků“ lépe odporníků od odporný. — Str. 69. ř. 2. „věštný“ tak ovšem obyčejně se psává, ale věstný by tuším lépe se shodovalo s pověstný, a se slovem navěst (neb návěsť), keré sám máte, jako třeba rázný od razit ne rážný; však jest to jen má otázka (confer. otázný). — Str. 71. ř. 1. odezdola, pak str. 72. ř. 1. nahoře „užasly, užasnutí;“ ovšem i to stojí u Jungmanna vedle užásnu užásnutí, ale poslední totiž užásnu zdá se mi lepší, od žásám. — Str. 88. „desítisyllabním,“ radil bych „desetisyllabným,“ jen račte ve slovník nahlídnouti, a naleznete, že dvouspřežný, dvoučlený, a vůbec jiné nápodobně složené mívají nejčastěj ný, ná, né. — Str. 99. ř. 8. odezdola „opatřovna“ snad lépe opatrovna. — Za příležitosti těch třech knížek, které prve mně a nyní Vám k posoudění dodány byly, také bych velmi rád s Vámi promluvil, nazatím jen dotknu, že snad ovšem drobet silněji se budete moci vyjádřiti, an já jsem velmi se obávati musel, že zdejší vrchní dozorce německých škol a celá konsistoř zle odporovat budou, kdybych jim tuze proti chuti mluvil, a věru musel jsem dříve mnohem více ústně o tom jednat, až se povedlo, ty pány drobátko k dobré věci naklonit. Teď už se dosti obstojně prohlásili, Vám teda už předešlo „parere“ celého úřadu, a smím doložiti, že zdejší dvorský rada Rytíř Chlumecký, s kterým jsem o tejž věci také pohovořil, ne odporným se ukázal.

Děkuju Vám s povinnou uznalostí za laskavé schválení mé mluvnice u našeho nového pana biskupa. On už v měsíci září mě zde ústně vyjevil ten úmysl, abych ho v češtině dálej cvičil, což bych si ovšem za čest pokládati musel. Ale ohledem zdejšího alumnatu myslím, že bych já učení v češtině nic lépe vedsti netrefil, než jak se nyní děje; neboť vím, že se stává dosti dobře, snad ve zdejším alumnatu dbalost o národní jazyk jest větší nežli ve kterémkoli jiném alumnatu. Já bych zde raděj drobet poukázal na školní praeparandy. Stranu všeho jiného doufám Váš brzký příchod, a zatím setrvám býti

Váš upřímný

V Brně, 18. března 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Něco přece ještě dokládám. Neračte hned už nyní v Holomouci tím méně do Prahy oznámiti, že míníte mou mluvnici za školní knihu voliti. Myslím, že by předčasné o oznámení mohl někdo považiti za úmysl, pokračovati docela podle té samé; avšak ten není úmysl Váš, a já také dobře nahlížím, že Vy podle svých okoličností nějaký moderamen zachovati musíte. Tuším dobrá věc získá dosti, když budete kráčet nějakou cestou prostřední, a to při oznámení by se snad školákům vyjeviti musilo.

Fary kněží vlastenců.

Stať *Al. Dostála.*

Nikdo nemůže upříti pravdu dokázanou a namnoze uznanou, že české, vlastenecké kněžstvo bylo hlavním sloupem literatury nově probuzené, že vedlé jiných mnohých součinných živlů křísilo národ český z poroby duševní a fary stávaly se útočištěm českých spisovatelů.

»Kněží vlastimilové,« jak dí *J. Ježek,* »združili se k úkolu vznešenému, probuditi národ ze staletého spánku, roznítiti lásku k vlasti a řeči opovržené, vytříbiti znešvařený jazyk, zjednati mu vážnosti, platnosti v životě společenském a vzkřísiti zanedbanou literaturu.«

Fary těchto kněží vlastenců při této práci pod jich střechami hrály úlohu neméně důležitou. *Beneš-Třebízský* je popisoval jako veliké dřevěné budovy s dvojitou sedlatou střechou, malými okénky s vyhlídkou do polí, k lesům, do českého kraje, se zahrádkami pod okny. Na těchto farách scházeli se vlastenci k milému hostiteli, zde se radili, zde si postěžovali, zde psali, zde ohnivými slovy k dalším pracím se povzbuzovali a v prázdninách na zdravém venkovském vzduchu pookřáli.

Čeští faráři odchovali na svých farách

mnoho nadějných synů vlasti (obyčejně z chudých rodin); ať jenom připomenu *Vacka-Kamenického,* který doktory Velhartického a Novotného dal na studie na svůj náklad. Farář anebo kaplan viděl ve třídě žáka velmi nadaného, mravného. Věděli dobře, že musí na řemeslo, že vlohy, jež Bůh vložil do duše jeho, nebudou míti příležitosti, by se rozvinuly, rozkvetly. Sestoupila se rada: farář, učitel a ještě některý známý dobrodinec v obci. Konec konců, nadaný syn, z chudých rodičů pocházející, šel na studie, podporován jsa z fary, ze školy, z obce.[1])

Takovými, abych tak řekl, ohnisky české literatury byly fary v Radvicích, Mirošovech, Dobřanech, Blovicích, Častolovicích, Libuni, Hostomicích, Žebráce atd.

Feuilletonista *V. Ryba* a spisovatelka *Irma Geisslová* dovolávají se ve »Zlaté Praze« (II., 2., 3.) českého salonu, kde by se shromažďovala učená a vzdělaná intelligence, kde by volně, pospolitě osoby, po »duchovním interessu« bažící, mohly se pohybovati, myšlénky a názory své si vyměňovati, aniž by v podezření přišly, o jakémž dí V. Ryba: »Domníváme se dosud, že mladý muž, jenž navštěvuje tu neb onu spořádanou rodinu, musí býti nezbytně ženichem domácí dcery.« A takovými »salony« v letech 1774.—1820. byly namnoze české fary, kde duchovní i laikové nejen k poutím a posvícením, ale i k duchovnímu pobavení, osvěžení a ducha vzpružení se scházeli. Na faře byli volni, tady jich nikdo nepodezíral, zde nacházeli pohostinství, pohodlí, bohaté knihovny, jež novinami z Prahy rozmnožovali. Po dnech, plných práce a námahy, byl odpočinek českým spisovatelům vhod, a vlastenečtí farářové těšili se na milé hosty, jich hovory, kdy tiché fary poněkud aspoň oživnou a život jednotvárný se promění. To byly opravdu svátky na venkovských farách.

Avšak třeba, bychom se doložili některými příklady. Podány jenom některé dle dopisů spisovatelův a farářů hostitelů.

V Radnicích na Plzensku býval často pohostinu o prázdninách a svátcích u známého básníka *Ant. Puchmajera,* buditele českého parnassu, *V. Sedláček,* professor na lyceu plzenském, jehož péčí v tamním městě česká trivialní škola zřízena. Mimo Sedláčka bývali v Radnicích u Puchmajera i jiní spisovatelé z okolí, jako Hněvkovský a Nejedlý ze Žebráka, a sám patron, učený a vzdělaný Kašpar Šternberk s Puchmajerem, jejž zvláště ctil a miloval, byl v častém styku. R. 1819. psal farář radnický Sedláčkovi do Plzně: »Dozvídám se, že mne pozejtří navštívíte, což mne velice těší a s radostí vás čekati budu.«[1])

Puchmajer okřál na duchu, když na faře jeho sešlo se několik vlastenců, když se ujistili o práci další, pobídli se k novým bojům. Pak se chápal radnický farář třeba nemocen znova péra a pracoval znova s radostí na národa roli dědičné.

Jako v Radnicích Puchmajer, tak i *Josef Liboslav Ziegler,* známý spisovatel prostonárodní na počátku probuzení národního »učinil nepatrnou vesničku horskou Dobřany, kde byl v letech 1809. až 1817. lokalistou, na čas shromáždištěm mnohých českých spisovatelův a vlastimilů.«[2]) Sem často zavítal samouk M. S. Patrčka ze Solnice, Raymann, děkan z Častolovic, Antonín Marek, Štěpnička, Polák, Sychra a jiní, nalézajíce u Zieglera milého pohostinství, poučení i potěchy.

Jindy opět navštívili vlastencové

[1]) V Praze mnoho studentů podporováno v klášteřích — stravou. Jenom žel, že se obyčejně takoví odchovanci špatně v dalším životě stravovatelům svým odplácejí. I mnohý farář si stěžoval, že si vychoval — svedeného liberala

[1]) „Život Jar. Ant. Puchmajera“ od J. V. Sedláčka, str. 16.

[2]) Bačkovský, „Obzor,“ VIII., 2., str. 21.

faráře *Raymanna* v Častolovicích v Hradecku, pilného opěvovatele Josefa Egyptského, kající Magdaleny, skladatele písní kostelních i her divadelních. Raymann byl prý štědrým hostitelem, podporovatelem spisovatelů, tak že na bohatém beneficiu žije, nezanechal ani na — rakev. Za to však po něm zůstala bohatá farní bibliotheka, děl latinských i českých hojnosť v sobě obsahující.

Jungmann často býval hostem v Libuni u *Antonína Marka,* věrného svého přítele. Ještě r. 1807. býval v jeho rodišti a »výborné paní mateři za tu lásku a vlídnosť, kterou mu prokázala neznámému a nezasloužilému, co nejslušnější díky skládá.« Kolik dopisů putovalo navzájem od Marka k Jungmannovi a naopak! Kolik prací si navzájem k opravě a doplnění poslali! Jungmann napomíná Marka slovy vlasteneckými: »Že pracovati budete, to již ze zaslaného mi laskavě důkazu vidím, i do vás se naději, kterýžto (bez pochyby řečeno buď) mne jak duchem, tak i hnedle jazyka našeho milého známostí předčíte. K tomu mladosti a ohně a zvláště toho prospěchu když považím, že s Čechy obcujete, já s špatnými toliko latiníky a Němci. Nejen doufati, ale prositi se Vás úsilně opovažuji, by ste pro lásku k vlasti, pro svou vlastní oslavu tak pěkně založenou — a konečně pro naše přátelství, nad něž mi nic v světě sladšího a vzácnějšího není — všechnu svou sílu vynaložil k tomu, abyste podle jiných stavu a povolání svého povinností vždy něco Čechům k poučení a zvelebení psal; překládaje i skládaje, jak tomu chuť a srdce pokaždé Vás ponese. Že to nejmilejší učiníte, již mi ne naděje, ale jistota.«[1])

Ne méně navštěvovanou farou a střediskem spisovatelů byly Blovice. Sem zvláště studenti přicházeli. V Blovicích u *Vacka-Kamenického,* něžného opěvovatele hrobu matčina, byla studentův a cestujících spisovatelů zastávka na několik dní. Této pohostinnosti na farách bylo dříve cestujícím všude přáno a tak již jaksi obvyklé, že až vykořisťováno poběhlíky, a pak samo sebou se rozumí přízeň ochabla. Vacek měl kolem sebe mnoho studentů, jež hostil, ano mnohé i podporoval ve studiích všemi potřebami. K. B. Mráček vypravuje, že »jednou k Vackovi na návštěvu přišel dobrý přítel. Vkročil na dvůr děkanství blovického a s podivením patřil na Kamenického, jak smlouvá se s řezníky o cenu pěkné jalovice. Když přítel vyslovil svůj podiv nad tím, kde se tomu naučil, odpověděl: »František (Dr. Novotný) v Praze potřebuje peněz, musím mu poslati.«[1])

Takový byl život na farách českých vlastenců. V každém kraji bylo jedno nebo několik takových útočišť — salonů, — kde se radili spisovatelé venkovští i pražští, bavili se a ke pracím opět rozcházeli buď do pravého středu literního světa nebo do jiných míst za svým povoláním, když byli u milého hostitele pookřáli.

Nejpamátnější schůzky toho směru byly v Mirošově v Plzeňsku u faráře *Vojtěcha Nejedlého.* Mirošov slul v ústech spisovatelů »parnassem,« a Puchmajer píše, že v Mirošově »tak říkaje parnass český sešel« roku 1818. Ve příčině té psal Sedláčkovi: »V neděli Vás nepochybně v Mirošově uvidím, a zas na několik neděl okřeji (byl v ten čas nemocen), nebo kdykoliv s Vámi se sejdu, jest mi, jako bych Vaší horlivostí vlasteneckou občerstvil a zmladl. Pan farář Nejedlý, an mne pozval, dělá mi naději, že se s jeho panem bratrem professorem a

[1]) „Život Jos. Jungmanna“ od V. Zeleného, str. 119.

[1]) „Zajímavé črty ze života slavných mužův a žen,“ str. 76.

s panem Štěpničkou u něho sejdu a snad i s panem Dobrovským, an nyní v Marianských lázních se nachází . . .«

To byla zajisté v Mirošovech nezapomenutelná schůze mnohých českých vlastenců. Roku 1820. byla u Nejedlého naposledy velká beseda spisovatelů.

Že při takových schůzích zazněla nejedna vlastenecká píseň, netřeba dokládati, poznamenámeli jenom, že i písně ty i zde skládány byly, jako »Nad Berounkou pod Tetínem,« a v Radnicích, kde V. Sedláček vyhotovil při největším spěchu odu k jmeninám Puchmajerovým, kterou pak ve »společnosti mnohých horlivých vlastenců přednášel.«

Ó kýž možno mžikem horoucí cit vlíti
nyní do srdcí všech bratří Slovanů! atd.

Fary vlasteneckých horlivých farářů byly »filialky knihkupecké, ovšem bez provise.« Na fary objednáváno z Prahy na sta knih, a ty pak buď z fary na faru, buď z fary mezi sousedy, přespolní kolaturníky rozesílány, lze říci rozhazovány. »Čeští kněží,« píše Beneš ve svých kázaních »Pravdou k životu,« »putovali od statku ke statku, od dědiny k dědině s uzlíčkem, úzkostlivě pod pážďí ukrytým, v němž bylo několik knížek na režném papíru, aby je mezi známé rozdělili.«

Na farách bývaly knihovny pro lid, farář půjčoval z nich rád, s ochotou, zdarma.

Nedávno slavený kněz Šmidinger v Hostomicích roznášel, rozdával knihy po okolí, jiní sháněli údy pro rozličná dědictví, »Matici,« již takořka založili. Jediný Šmidinger sehnal »Matici« 400 údů zakládajících, z kněží pak bylo údů týchže přes tisíc.

Byly tedy fary nejen útočištěm spisovatelův, ale i knihovnami pro učence i pro lid. Nejúplnější Musejníky od prvopočátku naleznete na leckteré venkovské faře. Ano i noviny, časopisy dávali vázati a ukládali pro potomstvo.[1])

Avšak faráři nejen na farách, nýbrž i v obcích a městech zakládali knihovny. Za protektoratu arcibiskupa Chlumčanského zřizovali kněží čtenářské jednoty, spolky zpěvácké, pořádali zábavy a besedy, řídili přednášky a ochotně převzali na se i obtížný úřad knihovníka, napovědy a regisseura.[2]) Fr. Řezáč založil na 300 knihoven.

Farář *Puchmajer* roku 1818. založil čtenářský spolek a knihovnu v Radnicích. »Uvodím Vám v známosť,« píše za tou příčinou Sedláčkovi, »že jsem zde zřídil společnosť čtenářskou. Oudů již máme 24. Heřmanoměstští nás předešli a já Vám zde základní listinu k nahlednutí odesylám. Vinšuji, by horlivosť Vaše i v Plzni cos podobného spůsobila; do Žebráka budu též psáti a Hněvkovského povzbudím, by i tam společnosť podobnou zřídil. Nadějí se kojím, že i Vy v místech, kam duch Váš proniká, o to se přičiníte, by podobné společnosti na více místech povstaly. Tím poněkud češtině i spisovatelům pomůžeme.«[3])

Takových knihoven na farách zřídili nebo v obcích založili na sta, nešetříce času ani nákladu. Co dali kněží peněz na »Matici,« »Svatobor,« »Dědictví« — peněz to perně našetřených, s nemalým sebezapřením? Ať jen připomenu z mnohých Filipa Čermáka, děkana v Liběchově, který za takovým účelem věnoval za 40 let nastřádaný kapitál 10.000 zl.

Na farách zakládány pamětní knihy, v nichž uchována mnohá vzácná dějinná památka místní nebo širších kruhů se týkající; z českých far od vlasteneckých kněží šířena osvěta, probouzen národní

[1]) Taková sbírka knih a časopisů z let padesátých jest na Oseku u Rokycan.

[2]) „Zásluhy duchovenstva“ od Ježka, str. 9.

[3]) „Životopis Ant. Puchmajera“ od V. J. Sedláčka, str. 10.

duch. Co knih odtud rozšířeno, co knih pod jejich střechami napsáno, básní složeno, co novin Krameriových odtud rozšířeno, kolik synů, vlasti služby věnujících, zde nalezlo útulek o prázdninách, podporu na studie! To byly »salony« spisovatelů, to byla literarní ohniska, české národnosti tuskula.

A když tak bylo v dobách krutých, v dobách probouzejícího národního ducha, proč by tak nemohlo býti na dále, když národ se úplně probudil, literatura vzkvétá, duch národní se vyšvihl? »Duchovenstvo pracovalo zdárně téměř v každém odvětví písemnictví; tak v jazykovědě, v básnictví, v dějinách českých a všeobecných, v země- a národopisu, v silozpytu i přírodovědě, v mathematice, zábavné prose poučné i prostonárodní, v literarní historii, filosofii, archeologii, právnictví, vychovatelství, ve vědách hospodářských, zejména včelařství...,«[1]) proč by tedy na dále odkládalo péro, proč by ukazovalo jenom na slavné své předchůdce? Ten život, jaký na farách vlasteneckých kněží byl počátkem tohoto věku, ať tam je dále a práce kněží ať roste dle potřeb, dle požadavků, bychom byli zdárnými syny předků svých. Nedejme si vyrvati onu mocnou zbraň z ruky — péro, ale pracujme nejen slovem, ale i písmem, nejen ve chrámě, ale i v knihovnách, nejen ve škole, ale i v besedách, čímž nejlépe zabráníme liberalismu, deroucímu se všemi cestami do našich měst, na náš venkov ve zdravé jádro lidu českého.

[1]) „Zásluhy duchovenstva“ od J. Ježka, str. 12.

Posudky.

Literarní Listy. Časopis věnovaný zájmům literarním. Red. *Fr. Dlouhý*. V Brně. 1885. Ročník VI.

»Literarní Listy« přinášejí rozličné články, pojednání, řeči, příspěvky životopisné a novinky z ruchu literarního; největší však pozornosť věnují kritice.

Nejdelší a velmi pěkný článek v 11 číslech obsažený jest literarní a životopisná črta Adolfa Heyduka, již k 50tým jeho narozeninám napsal *J. V. Krecar* a rozličné do textu vložil básně jako doklady. *Fr. Kretz* podal literarně-historickou črtu o Tomáši Fryčajovi, o jehož písních a kancionalech se rozpředl čilý hovor v »Hlasu« na obranu jeho lásky vlastenecké a literarní činnosti. V Mor. Besedě přednesl řeč o slavnostním večeru Sv. Čecha *Jan Herben,* kdež líčí vzletnými a nadšenými slovy tvorbu prvního našeho básníka, kterážto řeč v »L. L.« uveřejněna jest. *K. V. Dvořák* podal důkladnou obranu A. V. Šmilovského, jehož památku chtěl zostuditi jeho žák, jenž by rád byl čítán mezi belletristy. *Jan V. Peckovský* podal pohrobní vzpomínku Magdaleny Dobromily Rettigové k jejím stoletým narozeninám, kdež líčí krátce její život a literarní činnosť v době probuzení. K památce stoletých narozenin Dra. Josefa V. Sedláčka podán opis článku toho z »N. L.« *L. Domečka* uveřejnil neznámé básně Fr. Vacka-Kamenického, jež by byly jinak upadly v zapomenutí. *Alois Dostál* uveřejnil listy A. Puchmajera hraběti Kašp. Šternberkovi.

J. Loriš pojednal o dramatě a balladě. *N. T. Feodorovič* mluví o nutnosti mravního směru v naší literatuře, poněvadž bychom daleko nedospěli, kdybychom se nepostavili na odpor nemravné literatuře, jež se nyní velmi vzmáhá a do všech koutů naší vlasti vniká, vše kazíc. Pak podal časovou úvahu »Rozkvět či úpadek,« v níž vyvrací stesky Dra. Fr. Bačkovského. *Fr. Kretz* ukazuje nám obraz naší reklamy a kritiky.

V »L. L.« podány také úvahy o literatuře pro mládež, o níž se nyní mnoho mluví ve vychovatelských listech a novinách, jak by se měly knihy pro mládež

recensovati a které by se jí hodily v žákovské knihovně ponechati.

Další články jsou: »Aforismy o našich literarních poměrech,« »Literarní hříchy,« »Tužby a přání,« »Ve prospěch českého čtení,« »Čeho se dodělalo novočeské písemnictví za doby přípravné« od *Dra. Fr. Bačkovského,* »Jak zvelebovati naši literaturu naukovou« od *T. G. Masaryka,* »Mezery v naší literatuře« a »O překladech našich z literatur klassických,« jež podal *T. Hrubý* a j.

Nejvíce kritik podaly chiffry Č., -aue- a pak J. Fr. Vrba, A. F. Tichý, Fr. Pražský a j., jež jsou dobré a věcné.

Zprávy z ruchu literarního uveřejněny v každém čísle. — Přejeme hojného zdaru »L. L.« a rozšíření! *F. V.*

Pěstoun. Prostonárodní časopis vychovatelský s přílohou „Matice dítek.“ Ročník III. Redaktor, vydavatel a nakl. *Ant. Konst. Víták.* V Poličce. 1885.

Šířiti mnoho slov o tomto tiše působícím časopise nehodláme, toliko to podotýkajíce, že přečetše ho, byli jsme naplněni uspokojením. Směr časopisu jest důstojný a na zásadách křesťanských založený. Chce poučovati prostými slovy všechny, bez rozdílu, kteří na vychování dítek vliv mají.

Z vychovatelských článků vyniká obšírností a důkladností »O lahodě a kráse výslovnosti českého jazyka a čím se kazí, i kterak vadám výřečnosti zabraňovati, neb odvykati« od *Jos. Veselého;* dále důležitý článek od *A. Koutníka* »O vzájemnosti obce se školou,« pak články od *Al. Mattušky, Boženy Studničkové, Stránecké, Tučka* a mn. j.

Ze článků zdravotnických kromě jiných zvláště poučný jest od *K. Hellmutha* »O účinku líhovin na ústroje těla a otravě líhovinami« a »Jakých prostředků lze užiti jako protijedu při náhlém otrávení, než povolán je lékař.« Dále následují překlady, básně a množství jiných prací vesměs dobrých. K nejzajímavějším článkům »Pěstouna« náleží od *J. K. Hraše* »Paedagogické šlehy.« Jsou to výjevy a obrazy ze života rodinného a dětského.

Příloha »P.,« »Matice dítek,« vykazuje také slušnou řadu článků. Nacházíme v ní životopisy Jablonského, Jungmanna, Kollára, Hraše atd., povídky od *Hrnčíře, Čáslavského, Kodyma, Kamenického;* prostomilé básničky od *Cupala, Grossmanové, Květa, Pleštilové, Raisa, Temele, Zářičanského* a p.

Toť slabý nástin »Pěstounovy« činnosti. Přejeme mu příštím ročníkem hojně zdaru! *V. D.*

Jarý věk. Obrázkový časopis pro mládež. Red. *J. Sokol.* Ročník III. V Praze 1885.

»Jarý věk« jak úpravou tak illustracemi a obsahem možno počítati mezi nejlepší časopisy pro mládež. O duševní jeho existenci pečuje značná řada osvědčených spisovatelův a spisovatelek, tak že obsah jeho je pestrý a bohatý.

Z básní kromě *Sv. Čecha, Heyduka, Krásnohorské, Geisslové* podali dále roztomilé a vřelé *Košťál, Nečas* (i překlady), *Jaroš, Maternová, Sokolová, Kosina* a m. j. Z dětských básniček vynikají naivní od *R. Jesenské, Sokolové* a p.

Belletristické články nesou se nejen k zábavě, ale i k poučení, někde převládá i tendence vlastenecká. Na prvním místě sluší jmenovati obšírnější povídku od *S. Podlipské* »Milada,« bohumilý život dcery Boleslava I.; od *V. Prokopa* »Mazanečky a komisárek« o osudech národu českého; od *El. Krásnohorské* »Štěstí a zcestí,« dále allegorické články od *J. S.* Drobnější povídky podal *Andrlík, Klatovský, Rais* (u »Siroty« je konec poněkud příkrý a pak k jakému effektu slouží ústy zbrojnoše pronesená slova: »Jako někdy Páleč mistra Jana! Zapřel ho!...?«) a j.

Zeměpisné články podal *Kumpošt, Staniš* a *Kurz.* Dějepis zastoupen *Kletečkou, Soukalem* a *Všelibským;* literatura *B. Paterou.* Přírodopisné články skytli *J. Dolenský, Sokol* a *Květenská.* Konečně fysika pěstována *J. Klikou.* Mimo to podáno v každém čísle cvičení naučiti se lehce polskému jazyku.

Illustrace jsou vkusné. Celkem třeba se o »Jarém věku« vysloviti pochvalně. Na konec pronášíme své skrovné mínění, že by nebylo na škodu, kdyby tu a tam objevila se básnička směru náboženského. Víme ze zkušenosti, že děti se rády takým

modlitbičkám učí na paměť a tím i v tomto směru se zušlechťují. Jinak přejeme »Jarému věku« hojného rozšíření. *V. D.*

Pravda (báchorka veršem), od *Svatopluka Čecha*. (O.)

Že básník Pravdu personifikuje tím způsobem, že ji chce jako nahou děvu vésti městem, to bylo již s dvou stran vytknuto za chybu, a nám nelze této výtce nepřisvědčiti. »Nechtíti sdíleti lidu a všem pouhou, prostou pravdu a nechtíti za bílého dne vésti mladým lidem, pannami a dívkami sebe krásnější nahou ženu, jest zcela něco jiného,« tak už před námi napsal bystrozraký jeden kritik moravský, a to jest a zůstane pravda, třeba by si z toho jakýsi anonymus v »Nár. Listech« tropil kynické úsměšky. Touto personifikací Pravdy ustupuje totiž vlastní myšlénka (podati lidu prostou, nezfalšovanou pravdu) do pozadí, a do popředí se dere otázka nová, totiž otázka, máli se vésti veřejně městem nahá děva. A v této sporné otázce musí čtenář přisvědčiti těm, kdož se tomu v básni opírají (moralistovi a vůdci sboru), musí tedy sympathisovati s těmi, proti nimž satira namířena. Pak ale báseň nedosahuje svého účelu. S moralistou a vůdcem sboru sympathisovati bychom museli, i kdyby neběželo, oč tu běží, máli se totiž za bílého dne vésti městem nahá žena, nýbrž jen o pohled na obraz malovaný. Srovnáváme se sice úplně s tím, co praví v básni naší básník, řka, že ladná forma budí pouze čistý, nižádným přímětkem smyslnosti nezkalený dojem aesthetický, avšak dodáváme, že výrok ten platí pouze theoreticky. In praxi aliter! Při skutečném vnímání krásného díla nezůstává aesthetický cit tak isolován, jak toho žádá aesthetická theorie. V theorii se takovéto isolace podnikají násilně za účelem vědeckým, totiž za účelem zjednodušení záhady (cf. matematické kyvadlo atd.), ve skutečnosti však objevuje se vždy úkaz složitý. A tak se to má i se vnímáním krásného díla. Ve skutečném vnímání není toho násilného oddělení aesthetického citu od ostatních stavů duševních cit ten provázejících, o němž mluví aesthetická theorie. Že tomu tak, o tom poučuje nás psychologie. Ta partie psychologická, která jedná o duševní mechanice, poučuje nás, že každá představa, každý cit tisícerými vlákénky souvisí s předivy představ jiných, a představa jedna že navinuje celé řady představ jiných. Partie o citech vykládá, že city objevují se ve skutečnosti v rozmanitém sloučení a že i city ustálené (k nimž patří cit krásy) s city úsobními a těkavými všelijak se míchají a mžikem v rozličné stavy přecházejí. A ta partie, která jedná o osvojování, poučuje nás, že týž obraz jinak vnímá laik, jinak znalec, jinak mladík, jinak stařec, jinak muž, jinak žena atd. »Pouze znalec požívá umělecké dílo uvědoměle, kdežto laik prvním návalům podléhaje, látce větší popřává působivosti a těkavým citům v zápětí nebo v popředí dojmu vznikajícím se nebrání.« (Durdík, »Všeobecná aesth.,« str. 625.) Z těchto tedy důvodů soudím, že pohled na obraz nahé ženy sebe krásnější vedlé čistého citu aesthetického budí též různé city anaesthetické, různé city úsobní a těkavé a probouzí snad u někoho i žádosť smyslnou. Uvážímeli ještě, že tu nejde pouze o pohled na obraz malovaný, nýbrž že běží o to, máli se živá nahá děva vésti městem, neboliž, abych mluvil stručněji, že neběží o obraz, nýbrž o skutečnosť: jest nám dodati, že to, co jsme nahoře pověděli o dojmech, plynoucích ze vnímání pouhého obrazu, platí o skutečnosti měrou mnohonásob zvýšenou. Proto jsme se tu o tom šíře rozhovořili, poněvadž v č. 179. letoších »Nár. Listů« ve článku nadepsaném »Opravná hesla v literatuře« [1]) vážná tato otázka odbývána kynickým posměchem a vůbec mluveno o ní způsobem nanejvýš povrchním a nedbalým. Než postupme dále! Ostrým vichem satiry drhne básník tvář všem, kdož proti Pravdě se prohřešují. Měšťané, již opičí se po stavech vyšších, ale každým krokem

[1]) Zde čteme tyto frivolní řádky: „Právě tomu tři neděle, kdy zhrozil se strážce mravnosti cyrillomethodějské nad tím, že básník uvádí Pravdu dekoletovanou, tak dekoletovanou, jako bývají pohanské bohyně i allegorie vůbec. A nevzpamatoval se, pokud ji básník slušně nezahalil. Pak teprv byl poznovu s Pravdou spokojen; neboť mravnosť nesnese ani nepokryté pravdy, a co nejdříve dá na index Mojžíše i s biblí, nebo pořídí opravené vydání bible, ve kterém bude korigován Tvůrce a Eva vyjde z boku Abrahamova (sic) hned ve „svonepajce“ neb moldonce, v kožíšku a kosmonoském šátku.“

jen nedostatek vkusu a nedostatek vzdělání na jevo dávají, ti naši spolkové, jichž nejvyšším účelem jest uniforma a prapor, to hraní na vojáky, v jakém si u nás teď libují lidé dospělí, demokrati, kteří za panskou přízeň svůj princip ochotně zaprodávají, ty naše dcery měšťanské, které po cizinsku jsouce vychovány, němčinu špatně naučenou žvatlají a Bůh ví jak si na tom zakládají, ti vlastenci, kteří pod rouškou vlastenectví pěstují jen prospěch osobní, liberalismus, jenž má plná ústa svobody, ale skutky potlačuje národy, jenž chce rovnoprávnosť, ale s nadvládou kmene jednoho, ta ješitná domýšlivosť vědatorská, která s pohrdáním mluví o literarní ochlokratii, zatím však sama braku dosti vleče v chudém vaku, švindl kočujících literatů, kteří od města k městu svou moudrosť vozí a dryáčnicky ke koupi nabízejí, švindl s léky, pathetická retorika, destruktivní socialismus, stinné stránky evropské osvěty a její působení mezi národy necivilisovanými, nemravnosť v poesii, lichý evropský konstitutionalismus, vláda politických stran, při níž pláče salus reipublicae: to vše zmrskáno bičem satirycké musy Čechovy, která místy se usmívá, ale místy mluví trpce, bolestně a sarkasticky. Nejbolestněji však mluví satira Čechova na dvou místech posud nejmenovaných, totiž tam, kde odsuzuje války a pak tam, kde mluví o šlechtě. Místo, kde se odsuzují války, citovali jsme již dříve ve znění plném. Jest to místo plné Aischylovské síly, plné nejčistšího humanismu. Jím druží se český básník Svatopluk Čech k lordu Byronu, ke slavnému malíři výjevů válečných Vereščaginovi a k velikým lidumilům našeho století. Jestliže na nás proslulý obraz Vereščaginův »Pole krvavé« působí tím nevylíčitelným dojmem, kterému nedovedl se ubrániti nikdo, kdo obraz ten viděl: nemenší silou působí na nás slovo Čechovo. Ku zmíněnému obrazu Vereščaginovu jest toto místo Čechovo nejkrásnějším textem průvodním. Kdo chceš poznati, jak dvé různých uměn dovede zpracovati material týž, srovnej onen obraz Vereščaginův s těmito verši Čechovými.

Neméně trpce zní satira Čechova, kde mluví o šlechtě, o těch lidech vznešených, kteří deklamují o lidumilnosti, ale uvnitř jsou sobci sobečtí, kteří tváří se býti amateury umění, ale aesthetického vzdělání nemají, a co to požitek aesthetický nevědí, kteří rádi mluví o umění a umělcích, ale vnímajíce jich díla nudou zívají, kteří milují zpěv jen k vůli zpěvačkám, kteří s tváří vážnou mluví o moralce a náboženství, ale nerozpakují se přijímati od krásných žen klíčky ke schůzkám půlnočním! Ty verše psal demokrat, jenž nestojí o panskou přízeň! Že šlechtu Čech nemá rád, to víme již z jeho »Arabesek a humoresek.« Tam ji káral pro její lhostejnosť k českému umění a k české literatuře; dnes napsal nejtrpčí satiru na jich život soukromý. Věru že hodí se dnes na Čecha slova, která napsal Horatius o Luciliovi: primores populi arripuit populumque tributim.

Z podaného právě přehledu themat, jimiž báseň Pravda se zabývá, viděti, že valná jich část náleží ke thematům časovým. Místy se ti zdá, jako bys četl naše denní listy. K tomu, co se tu vykládá o tvůrci ústavy »tak vtipně sestrojené v každé části a plné tůček umělých a kliček, že moh' jí jako kejklíř kartou vlásti a provádět svou vůli na puntíček, že menšiny moh' z většin dělat hravě, a při svobodě osob, tisku, spolků ruch volný všude poutat bez okolků a hráti s volností jak Bosco právě,« k tomu žádný Čech, jenž čta rozumí, nepotřebuje kommentáře. Na tvůrce takové ústavy možno ukázati u nás prstem — nomina sunt odiosa. Taktéž netřeba tuším dlouho hádati, kdo asi jest míněn tím zástupcem národa utištěného, jenž pozdravuje Svobodu jménem národnosti svojí, »té ubohé, již dosud plémě mocnější tisklo k zemi,« a kdo míněn tím plemenem utiskovatelů. Tímto časovým rázem nabývá Pravda zvláštní zajímavosti, při tom však, kárajíc neřesť, která vždy byla, jest a bude, pokud budou lidé, nepozbude své ceny ani tehda, když zájem časovosti odpadne. Vždycky líbiti se bude ta překrásná mluva, jíž tato báseň se vyznamenává! Je to opravdu rozkoš čísti! Krásou zevnější formy překonává Čech i římské satiriky Lucilia a Horatia. Obrazy jeden krásnější než druhý, a nemožno říci, že by jimi byla báseň přeplněna. Výtka, kterou učinil chvalně známý kritik *Bílý* »Dagmaře,« že jest totiž metaforami a obrazy přesycena, zde odpadá.

Končím již, přikládaje ještě podobiznu duševní individuality básníkovy, jak se nám v této básni jeví. Báseň tu psal muž nadšený pro nejvyšší ideály člověka. psal ji básník, jenž není pouhý tenerorum lusor amorum, jemuž všecka poesie skryla se do dívčího pantoflíčka, anobrž básník, jenž pojímá svůj úkol tak vznešeně, jak toho poesie zasluhuje; psal ji humanista, realista, demokrat, satirik a bystrý pozorovatel života a lidí.

Primores populi arripuit populumque tributim, scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis.

Čechův příchod. Báseň *J. Zeyera*. Poetické Besedy. Číslo XXVI. V Praze. 1886.

Není nepřípadným v »Lumíru« tuším vyslovený výrok, že kdybychom i neměli bájí vlastních, Zeyer by nám je vytvořil; do říší bájí, pověstí, legend Zeyer nejraději se ponořuje, a nejen o této básni, i o větším díle tvoření jeho platí vlastní jeho slova v této básni pronesená:

Co šumění lesů a hučení řeky
však sděliti nemohlo dumavé duši,
co strmění hor, a co vlnění chlumů
jí nemohlo říci, co mýtina slunná
jí zlatými paprsky nemohla vnuknout, —
— neb polo jen mluvu my chápeme hmoty —
to hledat já sestoup' do soumraku hrobek,
kde popelnice taje já luštit se snažil,
to hledat já zašel do soumraku báje,
kde v mlžinách na mne pršely hvězdy,
to hledat já vyšel do soumraku vidin,
kde kahancem vlastní mi svítilo srdce!

Zde ovšem v míře největší. Česká báje o Čechu, jenž se svými pluky přišel přes tři žírné řeky v naše vlasti, tak jak tradicí jest známa, dává jen nepatrný podklad básníku, jenž nucen jest úplně z tvůrčí své obraznosti utkati celé pásmo dějů, z něhož vzniknouti měl umělecký celek. Básník náš využitkoval historického fakta o dřívějších obyvatelích země naší, keltických Bójích, a spojuje živly keltické se živly československými.

Dle básně naší nejprvnější obyvatelstvo vlasti naší byli Slované, jež v hlubokých úkrytech dolin bydlící podrobil sobě Sigovés, který přivedl sem hrdinské Bóje. Společnou prací Bójův i Slávů vzkvetla země, ale v rozkvětu tom přepadena byla Markomany, kteří pleníce a hubíce zemi, zhubili i Bóje, jejichž zbytek opustil zemi tuto, zanechav ji surovému vítězi. Avšak i Markomani vyhynuli konečně, a v zemi zůstal jen bývalý kmen slávský a jeden rod keltického knížete, jenž však již slávským se stal, ale tradice druidů sobě zachoval. K potomku tohoto knížete, Ildánovi, přišel Čech, který přišed do těchto krajin se svým lidem, vyšel s bratrem svým Lechem každý jinudy ohlédat krajin s osamělého vrchu, jenž z dáli jim kynul. V lese spatřil laň, kterou jal se pronásledovati, až z lesa vyšed, spatřil spanilou Etnéu, Ildánovu dceru, jíž laň patřila a která pozvala ho do domu otce svého, kamž pak, rohem dávaje znamení, přivedl i bratra svého Lecha. Když tu bohatě byli pohostěni, jal se Čech vypravovati o bývalé své vlasti, o úkolu svém a cíli.

Toto vypravování zaujímá druhý zpěv, jenž ze všech čtyř jest nejdelší; zpěv první obsahuje to, co jsme dosud krátce byli pověděli. Do země Markomanů — tak vypravuje Čech v domě Ildánově shromážděným hostům — přišla Labára, dcera bohatého Kelta, druhdy zde, pak v jiných úrodných slovanských krajích bydlícího, avšak přepadena byla divými loupežníky, z jejichž rukou ji vysvobodil Slovan Bohomysl, syn Bořity kováře, u něhož Labára došla pohostinství. Bohomysl pojal Labáru za choť a vrátil se s ní do bývalé její domoviny, vzav s sebou svoji sestru Charpu. Avšak v žírných těchto krajích nelíbilo se Bohomyslovi, odešli tudíž do Tater do země charvatské, kde vystavěl sobě Bohomysl hrad Psáry. Dlouho žili šťastně. Tu však přišel Kolan, bratr Bohomyslův, vystavěl sobě naproti Psárům hrad Krapinu, a po čase podlehl hříšné vášnivé lásce k Labáře. Bohomysl, dověděv se o tom, v boj vyzval Kolana a v temném hvozdu jej zavraždil. Labára, znajíc kouzla i čáry, přivábila přece Bohomysla do hradu, kamž on již vkročiti nechtěl, zabila jej a takto proklela potomky Bohomyslovy:

To celé plémě ať se jako vlci,
jak psi a divé šelmy temných lesů,
po věky dáví. Bratrovražda budiž
jim zákonem a láska cizou bájí.

A tato kletba se splnila. Dvě pokolení ve stálém boji rostla a vraždy každým rokem se páchaly.

A z dětí muži byli, jich zas děti
tu nenávisť co dědictví své braly,
a nikdo nebyl, kdo by smíru slovo
jim chvějným hlasem v mladé duše vdechl.

Čech byl z plemene Bohomysla, a do jeho srdce nemohlo nikdy zděděné záští si najíti cestu. Jemu také Charpa, která věštkyní bohů se stala a na skále vysoké sídlila, ve snu se zjevila a varovala jej, aby chránil se prolévati krev v tom bratrském boji; aby prý čekal, až orlici svoji pro něj pošle. Tak stalo se, když při smrti Čechova otce Čech lidu hlásal smír a slavnosť smíření se konati měla. Tu orlice přiletěla pro Čecha a Charpa vyprávěla vše Čechovi i o tom, kterak po dlouhém boji odpustila litující čin svůj Labáře, a kázala mu vůli bohův, aby s lidem svým zpět se vrátil do země Bohomyslovy. Čech překonal všechny překážky, a když byl i mor povstal mezi jeho lidem, odtáhl hledat země Bohomyslovy, a na cestě své přišli již až sem, kde zjevila se jim ona hora, kterou jim Charpa byla předpověděla. — Ve třetím zpěvu Ildána s Lechem, jemuž na cestě slíbí dceru svoji Etnéu, jde pro lid Čechův, aby zavedl jej na horu Říp. Zatím Čech, jenž zamiloval se též do Etnéy a jí též byl milován, kratší cestou veden byl k Řípu Etnéou, která v druidická oděná roucha na hoře obětovati měla oběť; i vstoupili nejdříve do vnitra hory, kde plála vatra, posvátný oheň, kde nahromaděny byly drahocenné poklady a na stolci seděli bílí kostlivci se zbraněmi nebo harfami v ruce, keltičtí bohatýři a druidové. Zbraň Sigovésovu vzal sobě Čech. Na to vyšli a brali se na horu. — Tam (IV. zpěv) ponenáhlu dostoupil i lid Čechův s Lechem i Charpou, a všichni radovali se, že splněna vůle bohův a jim za úděl že dána země tak krásná. Posláni ihned posli po slávských kmenech v zemi bydlících a vykonána měla býti oběť. Tu však roznítil se svár mezi Čechem a Lechem, neboť oba požadovali Etnéu za choť, a již přívrženci obou proti sobě se stavěli k boji. Tu zavzněl hlas Charpin, která proklela Etnéu a Lechovi kázala, by s lidem svým do jiných se obrátil krajův. Etnéa pak, pamětliva jsouc věštby bohův o veliké oběti, smýti chtěla kletbu ženou do domu přinesenou a vnořila do hrdla obětní nůž. I vložena Etnéa do klínu Charpina, zapáleny kolem lesy a plameny jejich schvátily svatá těla oběti. —

Toť obsah básně, která v jednotlivostech oplývá mnohými krásami, překrásným líčením, dojmy mohutnými i něžnými, báseň, která svojí invencí jest dokladem nad míru bohaté tvůrčí síly, která plna jest vlasteneckých motivů (nejen úvod, ale i Charpino proroctví, str. 57.—60.) i bohata mystickou filosofií druidskou (zpěv III.), která však přece svým celkem nepůsobí tak mohutným dojmem výsledním, jak by i dle látkových citů se dalo očekávati. A toho příčinou jest úplná převaha živlů keltických nad slovanskými. Nic ovšem se nedá namítati proti sloučení samému, bá naopak vidíme v něm důkaz hlouběji myslícího básníka; avšak při látce tak slovanské za dob Slovanství úplně neporušeného každý nucen jest očekávati vylíčení tohoto živlu slovanského toutéž měrou, jako respektování živlu keltického. Proto i hlavní hrdina básně naší Čech v ději samém ustupuje do pozadí a Etnéa opanuje situaci na dobro. Báseň výsledkem svým činí skutečně dojem, jakoby hlavně byla bývala napsána k vůli zužitkování studií keltických, kdežto to, co přece na prvním místě každý by pokládal za hlavní věc, stává se věcí podřízenou. Jsme přesvědčeni, že tato básnická látka Čechův příchod nezůstane pouze při zpracování Zeyerovu, že ti kteří básníci dnes anebo zítra sáhnou k ní opět a ji spracují, tak že budou pak možna srovnávání a oceňování; proto také nechceme my pouzí theoretikové rozhodovati, zda se nehodí i při svém rázu mythickém látka tato lépe ku spracování rázovitě heroickému (— nenapadá nám snad hexametr —), než k bezbarvému romantickému. Takto tedy působila báseň na nás svým celkem, očekávali jsme více. V jednotlivostech ovšem, jak jsme již řekli, nemálo jsme se pokochali, a k těm jednotlivým přednostem svrchu vytčeným musíme přičísti ještě Zeyerovu poetickou dikci. Nejen to, že formou svojí skutečně upomíná na studia epických vzorů, nejen na její sytou, obraznou barvitosť, ale i na střídající se s ní někde prostou jednoduchosť, vyjadřující dojmy nejněžnější, upozorňujeme. Dokládati tvrzení tato vyžádalo by místa mnoho a čtenář sám o nich se přesvědčí; ale jedno zvláště prostotou a něžností svou překvapující místo uvedeme. Jsouť to na str. 60. tato slova Charpina:

Nebude ti teskno
tam, Čechu, — — — — —
— — — — — — —
Ve tmavých lesích, pod šumnými duby,
tam sedí tvé štěstí, osud tvůj zlatý,
a přede a zpívá u tekoucích vod.

Básník sám dobře pojmenoval tuto řeč snivými slovy. A dobře se druží k nim Čechova otázka:

A dojdu toho štěstí,
či unikne mi jako tobě drozdi,
když za sebou v šer tajuplných lesů
tě slákali, a pak když blízka bylas,
ti zmizeli, a píseň jejich s nimi? — *Č.*

Almanah bohoslovcův olomuckých. V Olomouci. 1886. Str. 266.

Před rokem v jednom z českých listův uveřejněna byla bezprávná pomluva na kněžstvo moravské a bohoslovce, že literaturu a věci národní zanedbávají, a mnoho jiných výčitek. Za nedlouho potom jakoby na odvetu, ač zajisté bez toho úmyslu, vydán byl z brněnského semináře almanah »Růže Sušilova,« který kritikou byl příznivě přijat. Z olomuckého semináře opět též brzo na to věnována »Ústřední Matici« třetí stovka, sesbíraná z krejcárků bohosloveckých. Nyní na oslavu 50letého kněžského jubilaea J. E. p. kardinala vydán »Almanah bohoslovcův olomuckých«; o tom aspoň krátce promluviti chceme.

Almanah tento, úhledný úpravou zevnější, podává práce básnické, zábavné i vědecké 12 bohoslovců, většinou ještě v semináři dlících, pouze dva jsou již kněžími několik let. V čelo knížky položen pěkný proslov: »Jaká zvěst to...,« v němž *Alfons Pryč* vroucími slovy poeticky oslavuje blížící se slavnosť nástupce sv. Methoda. Od téhož jest ještě jiná báseň: »Vzpomínka na rok cyrillomethodějský.« Obě tyto básně, lehce sepsané, příjemně se čtou. Vlastní almanah počíná prací *I. Obdržálka* »Zásluhy J. E. kardinala, knížearcibiskupa olomuckého, zvláště o umění církevní,« v němž pěkně a objectivně líčí se veliké zásluhy vzneseného jubilanta o umění, zvláště o stavitelství. Osm kostelův úplně nových postaveno a 16 chrámův opraveno velikou většinou nákladem J. Eminence. Článek tento sepsán slohem pěkným, v němž všude dýchá láska i úcta povinná a zároveň hrdosť nad takovým nástupcem sv. Methoda. *Ant. Otahal* podal tři pěkné delší básně: »Sv. Vojtěch,« »Perun« a »Sv. Cyrill na Rusi,« prodchnuté úctou k našim sv. apoštolům a zároveň vlastenectvím. Pěkné básnické obraty a myšlénky projevují nadání básníkovo. Od *F. Kotka* jsou tři pěkná, prostinká kvítka: »Myšlénky,« »Štěstí úděl« a »Dědoušek,« pak od *J. Vévody:* »Z různých veršů,« z nichž nejpěkněji se čte: »Zima se hlásí.« Od obou těchto posledních jsou též prosaické články zábavné, od *Kotka:* »Víra,« pěkný časový obrázek, v němž vylíčeny jsou boje duševní moderního básníka, který, oddav se modernímu směru, opovrhnul věrou i Bohem, obrazem pak přítele, který ku jmeninám svým obdržel, na němž zobrazena víra v allegorické postavě, rozrušen počal zkoumati, kde pravda jest. Po tuhém boji vrácen jest víře otců svých. Boj ten pěkně a případně naznačen, ale trochu nepochopitelno, proč právě prostinký popěvek národní sousedovy dívky: »Myselko, mysel má,« působí převrat úplný a harmonii v duši básníkově? Od *Vévody* jest delší obrázek z lidu: »V ohni zkušebném,« v němž skutečně vyzkoušeno srdce Blažeje Skalského, bývalého hajného, zlatem se jeví ve slovech: »Bože, děkuji Ti, že jsi mi popřál takto se pomstiti,« když totiž zachránil dceru barona, bývalého pána svého, který ho ze služby vyhnal.

Po nešťastném, nadaném zemřelém *Janu Očadlíku* uveřejněny jsou tři básně, které objevují vzácné nadání jeho. Od *Klementa Cigoše* jest maličký sice, ale rozkošný obrázek »Květná neděle na Velehradě,« v němž tklivě líčeno jest loučení otce Methoda s dítkami milými — Moravany.

Vědeckých článkův jest pět, z nichž dva dosti dlouhé. Hned při prvním prohlížení almanahu překvapí mnohé poznámky pod čárou, které udávají velmi mnohé a také vzácné prameny, jichž při pracích použito. Dle toho čeká každý práce důkladné, v čemž skutečně nikdo se nezklame. Práce celkem ukazují, že pisatelé byli mocni věci, o níž psali. *Frant. Prostějovský* ve článku: »Rozdíl mezi moralkou křesťanskou a pohanskou« udává příčinu pohanství

leč a hřích a pak též jednotlivé principy filosof. soustav, a naproti nim princip křesťanství nejvyšší dobro — Boha a jeho vůli. Rozdíly mezi mravoukou křesťanskou a pohanskou udává co do rozsahu, nauk, motivu, cíle a prostředků. »Liturgie slovanská *a)* na Moravě a v Čechách, *b)* na jihu slovanském« od *Jana Hudečka* jest velmi pěkná historie bohoslužby cyrillomethodějské, na základě četných pramenů sestavena. Vzácnější by práce ta byla bývala v roku cyrillomethodějském. Druhá větší práce jest *Aug. Konaříka* »Krása a krásno u sv. Augustina,« v níž ze mnohých spisů sv. Augustina podány takořka jen citaty, ale velmi dobře použité, názory sv. Augustina o kráse a krásnu. Celá práce svědčí, že mladý spisovatel jest pilným čtenářem sv. Augustina. Kéž jen splní svůj slib, zde učiněný, a podá více paprsků ze světla tohoto velikána mezi učenci světa. *Innocenc Mácha* ve článku: »Nejstarší umění křesťanské« dokazuje, že křesťanství nejen neudusilo umění antické, nýbrž na základě křesťanském dále pěstovalo, a tím od zaniknutí mu hrozícího je zachránilo. Spisovatel místo malířství užívá beze vší příčiny obraznictví, zdá se, že dle německého bildnerei; též lišnosť a lišno jest jsou slova tuze neobyčejná.

Poslední práce v almanahu jest »Ideje oběti mosaické« od *Bonifáce Segetě,* v níž pěkným slohem udány ideje, které naznačovala oběť starozákonní, totiž: »ideu odvislosti, hříšnosti a trestuhodnosti, touhy po smíru a dostiučinění — a naděje budoucího vykoupení.«

Celkem almanah čtenáře uspokojí. Výbor a uspořádání prací svědčí o dobrém redaktoru. Vůbec bylo by si přáti, aby pracovníci, kteří tuto podali první pokusy své, nedali se ničím odstrašiti od práce literarní. Pracovníků v duchu cyrillomethodějském jest u nás velmi potřebí. Cena knihy v poměru k jiným jest trochu vysoká. *J. Bl.*

Světozor. Ročník XIX. Redaktor *M. A. Šimáček.* V Praze. 1885.

List s programem, jaký si vytkl »Světozor,« jest určen nejširšímu čtenářstvu. Jest tedy činitelem vzdělávacím vrstvy rozsáhlé, z níž mnozí téměř jediné z něho zábavu a poučení čerpají. Proto není lhostejno, jakým směrem list takový se bere a jaké názory jsou v něm zastoupeny. Abychom ukázali, jak »Světozor« v tomto ročníku úkolu svému dostál, probereme každou část programu zvláště. Začneme belletrií, ježto jest nejobjemnější.

Poesie lyrická tohoto ročníku jest rázu celkem chmurného, ton veselejší jest poměrně řídký, zvláště však postrádáme energie, které v nynější době národu našemu a tudíž i poesii jeho tak jest zapotřebí. Tak v básních *Ant. Rouska* zračí se jakási tíseň, rozervanosť a nespokojenosť, která působí disharmonicky i na mysl čtenářovu, jako v básni »Po smrti,« a jen málo kdy zazní umírněnější ton »In memoriam.«

Stejné nálady jsou básně *Ilje Geogeva,* avšak jemnosť a klid, kterým jsou provanuty, více je nám zamlouvá. Nejlepší jest »Chorý,« v němž básník dovedně zobrazil city a smrť nemocného; básni této vadí časté odsuvky, tak že zní poněkud trhaně a místy nelibozvučně. »U pana doktora« vyniká jemností zvláště v první části.

Musa *Mužíkova* jest známa; rozervanosť a pessimismus jsou charakteristickými známkami jeho plodů. Výjimkou v tomto ročníku jest »Zapomenutá píseň,« která se nese tonem klidným a pěkně charakterisuje ducha nové doby. Některé z básní *J. Červenky* zaznívají již tonem jasnějším, ale většina přece vyznívá náladou smutnou, někdy až k pessimismu se klonící, jako »U vody,« »Večer,« »Život« a p.; z těchto nejlepší jest »S padajícími květy.« Z těch, které jsou barev jasnějších, nejpěknější jsou »Píseň« a »Lesní zátiší.« V »Písni« jest klidná nálada večerní mistrně zachycena obrazy názornými, průhlednými a částečně i novými; forma vniterní jest bezvadna. V »Lesním zátiší« poslední verš ruší poněkud náladu; jinak však vyniká ladnou formou a krásnou pointou.

Mnohem příznivěji působí lyrické básně *Fr. S. Procházky;* třebas nejsou látky veselé — vyjímajíc »Hody,« které žertovnou a vtipnou dikcí jsou provedeny — přece jemnosť, klid a harmonie jejich i v mysli čtenářově se otiskují. Básní *Žeranovského* charakteristickým znakem

jest energie, a sice jak myšlénky tak výrazu. »Z cyklu Veliká noc« a »Maxův Kristus« lze připočísti k nejlepším básním tohoto ročníku. Někde síla u výraze svedla Žeranovského až k extremu; jako jest výrok v »Odpovědi«: »Krev vám v odvet chrstnout v tvář.« Rovněž se nám nelíbí přirovnání dívky k hostii v monstranci, jež jest profanující v básni »Když tě vidím kráčeť jak světici.«

O plodech *Vrchlického* a *Heydukových* se šíře nezmíníme, ježto jsou čtenářům odjinud též známy a čtenářstvo ráz individualní básníků těchto zná. Ostatní básně buď ničím zvláštním nevynikají, buď jsou ceny pochybné. Na př. v básni *Sládkově* »Lup« pokulhává logika na obě nohy.

Celkový dojem básní epických tohoto ročníku jest příznivější než lyrických. Předně již z té příčiny, že žádná není bezcenna a potom, že z nich vane mnohem svěžejší duch. Z epických nejdelší jest od *K. Legera* »Na čekání.« Jest to satira na sváteční střelce; děj není jednotný, nýbrž po způsobu Čechovy »Ve stínu lípy« skládá se z vypravování, jímž střelci na čekané si krátí dlouhou chvíli. Nejlépe se nám líbí vypravování mlynáře Stoupy. *Fr. S. Procházky* »Růžový mlýn« jest roztomilá idyllka s dějem jednoduchým, ale poutavým; plna humoru. Líceň jest živa, sloh plynný a svěží. Že i vážný předmět dovede pěkně spracovati, toho důkazem jest »Kříž Methodějský,« jenž vyniká silou myšlénky a dikcí balladicky úsečnou a výraznou. Též pěknou jest cyrillomethodějská báseň »Na Velehrad« od *Žeranovského.* Ve druhé jeho básni »Ježíš u dcery Jairovy« není pohnutka vhodna, proč vzkřísil Ježíš dceru Jairovu. »Anno domini« od *Elišky Krásnohorské* jest hlubokými reflexemi protkána. O *Vrchlického* »Vánocích v lese« zmiňujeme se jen proto, že výrazem prostým a přece působivým zachytil pravý ton doby štědrovečerní. »Pozvání« od *B. Kaminského* jest báseň allegorická. Charakteristika Poesie i Lásky a celé její družiny jest mistrna, stručna, avšak plasticka. Contrast mezi Poesií a Láskou jadrně vyjádřen.

Překlady z jiných jazyků neposkytují mnoho pozoruhodného. Pěkné jsou básně *Thomy Moora* »Z irských melodií« a *J. P. Polonského.* (O. p.)

Beitrag zur geschichte der Slaven in Europa. Von *Dr. H. Wankel.* Olmütz. 1885.

Obracíme pozornosť čtenářstva »Hl. lit.« na knihu, která přes to, že těžce váží v naší nejnovější literatuře vědecké, přece posud v naší veřejnosti nedošla toho povšimnutí, kterého vším právem zasluhuje. Kromě kratičkého oznámení v »Časop. musejního spolku olomouckého,« kromě znaleckého sice, ale stručného ocenění, jakého se v témž časopise knize té dostalo z péra prof. Woldřicha, kromě kusého referatu v »Politice« nenašli jsme o této pro slovanskou dávnověkosť veledůležité knížce v našich listech veřejných, které často bezcenným plodům belletristickým a ještě bezcennějším veršům věnují celé sloupce, ani zmínky. Toliko v »Athenaeu,« ročn. III. č. 3., věnována jí na str. 89. jakási zmínka. Žel však, že řádky ty jsou obsahu takového, že v nás vzbudily jen city trpkosti. Uznává tu sice referent vlasteneckou tendenci knihy, ale nad její cenou vědeckou krčí rameny. Snad tuto nevšímavosť zavinilo vědecké stanovisko Wanklovo v otázce keltické. Jako v cizině, tak jeví se totiž též u nás v pojímání této otázky dvojí směr. Jsou učenci, kteří všechno, s čím v ohledu národopisném a archaeologickém nevědí si rady, házejí do pytle starožitností keltických, a třeba i šavli, kterou ztratí hanácký policajt v Hradisku u Kroměříže, prohlašují za vzácný zbytek kultury keltické. Srovnej na př. dílko *H. Struschky* Über einige zumeist praehistorische bei und in Kremsier gemachten funde. Kremsier, 1884. Druzí zase, řídíce se slovy nesmrtelného *Šafaříka:* »Hleděti již musíme na minulosť svou se stanoviska slovanského. Běda historii toho národa, který výkladu tajemství svého vlastního a svých předků života u cizozemců se domáhá a z rukou jejich očekává!«, a nevěříce tomu, co o nás se svého stanoviska a sobě na prospěch napsali Němci, keltické hypothesi vší mocí se opírají a domněnku, že by ve vlastech našich kdy byli bývali Keltové, prohlašují za bajku. Tito učenci tedy Kelty z pravěku našeho vyhánějí a pravěk ten stavějí na základy nové, na základy slovanské. Jmenovitě pak zabývají se přívrženci této slovanské hypothesy řešením otázek dvou, totiž předně: jak dlouho jsou Slované v Europě? a za druhé:

jaká byla jejich dřevní vzdělanosť? Že Slované nepřišli do Europy teprve za tak zvaného stěhování národů čili v 5. století po Kristu, nýbrž že tu sídlí již od dob nepamětných, to tvrdil již Šafařík a po něm *Šembera,* jenž hlavně na základě topických jmen hor, sídel a vod dokazoval, že slovanský lid daleko široko po střední Europě rozšířen byl zajisté již v pravěku. Tentýž Šembera tvrdil, že Caesarovi a Tacitovi Suevi jsou vlastně Slované. Ve šlépěje těchto mužů vstupuje touto knihou *Wankel.* Též Wankel dokazuje, že Slované sídlí ve východní Europě od dob nepamětných, že celá východní polovice střední Europy od moře Baltického až k Adriatickému byla až na několik pochybných kmenův obývána lidem slovanským, a že tento lid slovanský již za dob nepamětných vytvořil kulturu tak vysokou, že se jí kultura jich sousedů západních nikterak nemohla rovnati. Naproti tvrzení historiků německých, že veškerou vzdělanosť dali nám Slovanům Němci, dokazuje Wankel, že právě opak toho jest pravda, že nám totiž Němci vzdělanosť vzali, poněvadž nám vzali náš obchod, zničili naše umění, zničili naše krásné staroslovanské řády, zničili naši svobodu a přinesli porobu a otroctví. Pokud pak specialně Moravy se týče, tvrdí Wankel podobně jako jeho vědecký druh *Havelka,* že Slované tu bydlí již od mladší doby kamenné, že hned první popotopní obyvatelstvo Moravy bylo slovanského původu a že od té doby v domovině naší žádná povšechná změna populace se nestala. Třeba v pozdějších časech cizí tlupy válečné častěji přecházely končinami moravskými, třebas nejeden cizí kmen výbojný Moravu i na delší dobu si podrobil, slovanský lid napořád tu již trval až na naše dni.

Tak Wankel a jeho škola. Jiného mínění jest ovšem náš p. archivář *V. Brandl.* Jak známo, uveřejnil Brandl v lonském ročníku »Obzoru« řadu výtečných rozprav topických, v nichž pobyt Keltů ve vlastech našich zastává. Vedlé svědectví Ptolemaea, jenž několik míst keltických do našich vlastí klade, poukazuje Brandl na některá nejstarší jména hor a řek v Čechách a na Moravě, která prý brzo ku keltičtině, brzo k němčině a brzo ke slovanštině původem svým ukazují. Jmenovitě pak odvolává se na místní jméno týn, kteréž v Čechách a na Moravě často se naskytuje. »Slovo to,« praví Brandl, »pochází z keltického dûn a přešlo do více europských řečí;« avšak o něco níže sám dodává: »Zdali všudy, kde nyní nacházíme v našich zemích místní jména týn, týnec atd., ve starší době byla keltická ohrada, nyní ovšem rozhodnouti již nelze.« Tímto dodatkem, zdá se nám, Brandl argumentaci svou sám valně oslabil, a proto dovoluje si referent kloniti se raději k čistě slovanské theorii Wanklově, tím více, an *Broca* kraniologicky dokázal, že ani Bojové, kteří do Čech ve 4. stol. před Kristem přišli a od nichž tato země u cizích národů jméno Bojhemum čili Bohemia dostala, nebyli původu keltického.

Avšak přistupme již ku knize Wanklově! Kniha tato řeší dvě otázky, totiž

1. jak dlouho jsou Slované v Europě, a
2. jaká byla jejich dávná vzdělanosť?

Pokud se týče otázky první, již slavný Šafařík a po něm Šembera byli toho mínění, že Slované jsou v Europě osedlí již od dob nepamětných. Avšak toto učení nedošlo náležitého povšimnutí. Němečtí historikové a po nich též někteří naši drželi se napořád mínění starého, že Slované přišli do Europy teprve za tak zvaného stěhování národů čili v 5. stol. po Kristu. Znova vzata otázka tato na přetřes na archaeologickém sjezdě v Kielu, kdež nejučenější z nynějších archaeologů, berlínský professor *Virchov,* řešil otázku tu se stanoviska archaeologického. Jiným způsobem otázky té, tuším, ani řešiti nelze, a to proto, poněvadž zpráv **psaných** o příchodu Slovanů do Europy není. Nezbývá tedy nic jiného, nežli studovati předměty, které v některé zemi se vykopají, a pátrati po tom, jaký to byl asi národ, který tady kdysi sídlel a tyto nádoby a p. vytvořil. Virchov podal tedy na tomto sjezdě zprávu o památkách v nynějším Německu vykopaných. Památky tyto jsou dvojího druhu:

1. nádoby nalezené ve valech rozličných hradisk,
2. popelnice nalezené v žarovištích, na blízku těchto hradisk se nalézajících.

Prvé památky jsou bezuché, jsou

opatřeny jediným ornamentem vlnitým a robeny na kruhu hrnčířském.

Druhé mají u c h a, jsou ozdobeny bohatěji a robeny pouhou rukou.

Poněvadž se tyto památky tak velice od sebe liší, má Virchov za to, že nemohou pocházeti od národa jednoho. Poněvadž pak památky, opatřené o r n a m e n t e m v l n i t ý m, připisují se všeobecně Slovanům, proto pokládá Virchov ony méně dokonalé nádoby, nalezené ve valech, za památky slovanské, a ony ušlechtilejší popelnice, nalezené v žarovištích, za památky nějakého národa předslovanského. A na základě této hypothese, že ony ušlechtilejší popelnice patří nějakému národu předslovanskému, řeší Virchov též otázku, jak dlouho jsou Slované ve východní Europě. Virchov postupuje takto. Jest známo, že Slované své mrtvé spalovali. Tento obyčej zavedením křesťanství přestal. Kdyby Slované před zavedením křesťanství byli bývali v nynějším Německu osedlí, byly by tu po nich zůstaly stopy spalování mrtvol (popelnice). Těch tu však není — neboť ony umělejší popelnice nejsou původu slovanského — ergo: Slované přišli do Europy teprve za tak zvaného stěhování národů čili v 5. stol. po Kristu. Avšak proti Virchovovi povstal *Pösche,* prof. z Washingtonu, a tvrdil, že Slované sídleli v nynějším Německu již před narozením Kristovým, a Caesarovi Suevi že byli Slované. Otázka ta zůstala prozatím nevyřízena, až na předlonském sjezdu anthropologů ve Vratislavi znova vzata na přetřes. Tu povstal prof. *K. Szulc* z Poznaně a v delší přednášce dokazoval nesprávnosť mínění Virchovova. Důvody, vzatými z archaeologie, historie, mluvozpytu a kultury dokazoval, že Slované bydleli v celém nynějším Německu, od řeky Visly až k Labe, již za dob nejstarších. Szulc praví: Kdyby původní obyvatelstvo krajin mezi Vislou a Labem bylo totožno s obyvatelstvem krajin mezi Veserou a Rýnem, kde věrojatně od nepaměti germanští národové sídleli, musely by archaeologické památky, v obou zemích se vyskytující, býti stejné aneb aspoň podobné. Zatím však se od sebe velice liší. Od Visly až k Labe nalézají se totiž většinou popelnice, kdežto od Vesery až k Rýnu hroby s kostrami. Od Visly až k Labe bydlel tedy národ, jenž své mrtvé spaloval, od Vesery až k Rýnu národ, jenž své mrtvé nespálené pohřbíval. Ze sv. Bonifáce, z kroniky Dithmarovy a životopisů sv. Otty víme, že obyčej mrtvoly spalovati jest obyčejem slovanským. U Germanů nebyl tento obyčej ani původní, ani stálý. V zemích skandinavských a v západním Německu popelnice se nevyskytají. A proto má Szulc za to, že nejen ony hrubší nádoby, nalezené ve valech, nýbrž i ony ušlechtilejší popelnice, nalezené v žarovištích, které Virchov prohlásil za předslovanské, patří Slovanům. Že jsou umělejší a bohatěji ozdobeny, to vysvětluje se z jich sacralního účelu. Mezi Vislou a Labem žili tedy od nepaměti Slované. Avšak s druhé strany jest zase nade vši pochybnosť zjištěno, že v zemích těch sídlely též aspoň od konce 1. stol. po Kristu některé kmeny germanské. Nebylo jich tu sice mnoho, avšak byli tu, a bylili tu, musely se tu po nich zachovati nějaké stopy. A vskutku nalézají se v zemích baltických též některé hroby s kostrami. Tyto méně četné hroby s kostrami připisuje Szulc Germanům, s čímž shoduje se též okolnosť ta, že lebky jsou tak zvané dlouhé (dolichocephala). Nalézají se tu ovšem též hroby v řadách určitých vykopané čili tak zvané hroby ř a d o v é, v nichž u každé kostry nalezeny tak zvané hákové čili spánkové prsteny.[1]) Tyto spánkové prsteny připisují se však vesměs Slovanům. Proto soudí Szulc (s Kopernickým), že tyto řadové hroby, v nichž nalezeny spánkové prsteny, patří poslovanštěným Germanům. (O. p.)

Besedy mládeže. Pořádá *Frant. Kučera.*

Sv. 230. »P r a v d a a ž e r t« v povídkách, bajkách, anekdotách. Dospělejší mládeži veršem a prosou napsal *Josef Walter.* Str. 128.

Pěknou tuto sbírku zajímavých bajek a nezávadných vtipů doporučujeme vřele mládeži rozumem pokročilejší. Jestiť člověku potřebí, aby po vážném, únavném

[1]) „Hákovými nazývají se prsteny ty proto, poněvadž jeden konec prstenu po způsobu háku jest zahnut, spánkovými pak slovou, poněvadž dávní předkové a předkyně naši nosívali prsteny takové hlavně jakožto závěsnou ozdobu při spáncích. Snad měli je pověšeny na řemínčích.“ *Dr. Wankel* v „Časopise musejního spolku olom.,“ ročn. I., str. 128.

učení ducha poněkud obveselil a osvěžil slušnou zábavou. Potřebě té vyhovuje sbírka zmíněná. Různé vlastnosti, vady a činnosti lidské jsou zde osvětleny vhodnou bajkou nebo povídkou, na konci pak hlavní myšlénka podána vždy veršem. V díle druhém sebrány jsou žertovné průpovědi a vtipné povídačky z různých spisů. Věru i odrostlý mnohému originalnímu vtipu chutě se zasměje. Takových spisků více by si bylo přáti nejen pro změnu nálady, nýbrž také z té příčiny, že leckdy na všelijaké poznámky jest dlužno míti pohotově odpověď krátkou, ale jadrnou, a spisky podobnými právě k tomu se bystří rozum.

Sv. 231. »Chovanec.« Povídka dospělejší mládeži. dle Scheidlera vzdělal *P. Ant. Aug. Pavlík.* Str. 90.

Povídkou touto objasňuje se, jak důležito jest zbožné a mravné vychování dítek hned z mlada. Nad takovými dětmi oko boží zvláště bdí; neboť zkušenosť dosvědčuje, že dítky zbožně vychované Bůh divnými mnohdy cestami vede do rukou a ochrany dobrých lidí. Místy cítiti jest narážky na methodu mnohých paedagogů žactvo učivem přetěžovati, kteří však docela s mysli pouštějí, že potřebí jest především dobrým příkladem vlastním učitelův o mravný pokrok žactva se starati.

Na konec svazku podána ještě povídka o čápovi, kterak z vděčnosti, že byl vlídně přijat v domě uhlířově, později jeho rodinu zachránil od hladu.

Sv. 232. »Čiň dobře bližnímu.« Povídky pro mládež; napsal *V. Špaček.* Str. 86.

Obsahuje pět poučných povídek ze života dělnického a maloprůmyslnického.

Sloh jest prostý a srozumitelný, obsah dojímavý, cit ušlechťující. *G.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Výroční zpráva literarní jednoty bohoslovců brněnských „Růže Sušilovy." Počet, který ku konci roku složiti povinni jsme z činnosti „Růže Sušilovy," dobrým jest důkazem pilné práce a tichého přičinění; vykonáno, Bohu díky, v některém vzhledě tolik, že pokrok k lepšímu zaznamenati se musí. — V jednotě literarní, v 27 schůzích, z nichž jedna byla slavnostní na důstojné ukončení posv. roku cyrillo-method., předneseno bylo snaživými členy celkem 16 obšírných prací, a to: z oboru bohovědy 3 („Pokud možno vysvětliti sobě tajemství nejsv. Trojice rozumem," „Působení Ducha sv. v církvi" a „Účinky sv. přijímání"), historie kulturní 3 („Kterak byla půda věrověstům slovanským připravena," „Ráz slavností cyrillomethodějských v r. 1885.," „O oltářích křesťanských"), historie literatury 1 („O příčinách, které přivodily úpadek literatury české ve století XVII."), mythologie 1 („O mythologii slovanské"), hudby 1 („O melodii, rythmu a o vztahu melodie ku podloženému textu"), cestopisu 1 („Z výletu do Chrvatska"), národního hospodářství 1; rozebrána po stránce aesthetické Čechova „Pravda," přečten posudek o Vrchlického sbírce „Sonety samotáře." Přednesena řeč ve způsobě promluvy („Vážme si svého jazyka"), 1 práce belletristická („Poslední den v životě") a 6 básní, a to 4 vlastní a 2 cizí.

Vřelé sympathie doznala „Růže Sušilova" od představeného alumnatu dp. *Dra. Josefa Pospíšila,* jenž pilně schůze navštěvoval a při každém podniku radou i činem přispíval. Bohužel však navštíven byl těžkou a trapnou nemocí, která mu později již nedovolila, by schůzí se súčastnil.

Dlouho již chované přání, „Museum" tiskem vydávati, letos uskutečněno, a vyšel ročník 20. o třech sešitech, obsahem bohatých, v úpravě slušné, tak že s velikou se potkává oblibou a vždy pevnější zapouští kořeny.

Ze členů „Růže Sušilovy" zvolen pak zvláštní výbor „pro zakládání knihoven," jehož zájmům upsali členové částku 58 zl. 90 kr. Výbor, zakoupiv knihy cenné a vhodné a obdarován „Dědictvím Svatojanským," „Dědictvím maličkých," p. t. knihkupci Barvičem a Winikerem, založil knihovny v Olomoučanech a Sloupě; ostatní pak peníze určil pro rok příští.

Zájmům jednoty upsali členové 61 zl. a z toho splatili 35 zl. na členství „Matice

české“ a odebírají: „Vlasť,“ „Osvětu,“ „Lit. Listy,“ „Vesnu,“ „Obzor,“ „Athenaeum,“ „Hlídku literarní“ (ve 2 ex.), „Slov. Pohl'ady“ a „Vychovatele.“

Členů měla „Růže Sušilova“ na počátku roku 130. V roce utrpěla jednota bolestnou ztrátu úmrtím dvou členův: *Ign. Procházky* z II. a *Ant. Nedomy* z III. roku.

Jednota pilně sbírá na Karlínský obraz bohoslovců česko-moravských a „Matici Ústř.“ darovala částku 27 zl. z dobrovolných příspěvků.

Pěstován pilně styk s ostatními semináři česko-moravskými a jinými slovanskými, s Poláky, Slovinci, zejména pak s Chrvaty, kde, dle zpráv odtud došlých, pilně se pěstuje milý náš jazyk a také knihy české hojně se čítají.

Konečně jako léta předešlá i letos pilné se konají přípravy ku společné pouti na posvátný Velehrad, která má býti oslavou a přípravou v předvečer významného jubilea roku budoucího, v němž důstojně oslaveny býti mají druhotiny J. Sv. panujícího náměstka Kristova, Lva XIII. Významná schůze tato určena jest na 17. srpen, a živý zájem členů jednoty, jakož i sympathie bratří olomouckých slibují, že naděje v ni kladené se splní a hojného ovoce ponesou.

Kéž Bůh žehná snahám našim a posilňuje nás v počínání našem, abychom svorně kráčeli na cestě nám vytčené ku blahu svaté církve a vlasti naší české, zbrocené potem svatých apoštolů Cyrilla a Methoděje, jejichž ochranné pravici poroučíme drahou „Růži“ milovaného otce Sušila, aby v budoucnu zdárně opět působila k oslavě svatých jejich jmen! Ve jmenu trojjediného Boha svorně v před ku touženému cíli! *J. Škarda.*

Činnosť literarniho spolku plzenského. (Č. d.) Dne 22. února sešel se spolek ku přednášce sociologické, jednající „O theorii rozvoje společnosti lidské.“

Pan prof. *Škola* počal Comtem a jeho positivistickou filosofií, ukončenou r. 1842., před níž panovala prý anarchie ve vědách, ana si až posud i theologie i vědy exaktní (Humboldt) vše osvojovaly. Boj ten ukončil Comte prý svou filosofií. On nepodal jen programm; on material jednotlivých oborů srovnal a kytem, vše spojujícím, theologii a metafysiku učinil.

Po Comteovi pěstoval s největším zdarem sociologii Herbert Spencer, Angličan, jenž je dnes předním sociologem na světě.

Dne 1. března byla na programu přednáška *Dra. Šikla* „O daních.“

Měřítkem kultury, pravil p. přednášející, je system daní. U židů byly desátky původně; za Římanů platili daň pozemkovou a daň z hlavy, k čemuž byli ustanoveni celníci nebo publikáni. U Římanů byla vectigalia a tributa ve pět tříd rozdělena. Státy řecké platily výlohy své z hornictví a z poplatků národů přemožených; ostatně nebylo třeba tak mnoho, ježto úřady byly vesměs čestné. Občan řecký platil asi našich 17 kr. ročně. Cla tvořila největší zdroj státních příjmů.

Ve středověku byl desátek, desetina z plodů zemských; štola počíná od 5. století. V našem století počala otázka daní býti vědecky přetřásána ze zásady spravedlnosti, morality a logiky, vycházejíc ze základův oběti a požitku. Adam Smith žádá, by daně byly co možno nejpřísněji stanoveny dle příjmů jednotlivcův a aby vydaje, s vybíráním spojené, byly co nejmenší.

Dne 15. března konal spolek svou valnou hromadu. Spisovatel a red. *Václav Vlček* jmenován čestným členem. Rovněž i spisovatel *Heyduk*. Potom čten protokol poslední valné hromady ze dne 19. května 1884.

Na to předčítali funkcionáři zprávy své; zpráva pokladníkova vykazovala celkem dobrý stav peněžní, zpráva knihovníka vrcholila v tom, že se mnoho knih nevypůjčovalo a že se knihovna doplní, až se finance zlepší. Vykonána volba předsedy, jímž zůstal zemský poslanec a okresní tajemník p. *Schwarz*. Při volných návrzích slyšeli jsme starý stesk, aby se pěstovala více literatura, zvláště aby se v evidenci jaksi vedlo vše, co vychází. Člen spolku p. *Hořica* se uvoluje o tom referovati. Dále navrženo, by se literarní spolek zanášel sporem o Rukopisu královédvorském a aby tresť sporu toho spolku se podávala. Konečný návrh zněl v ten smysl, aby výbor spolku obrátil se na města a obce jihozápadních Čech a vyzýval ku zřizování knihoven a vydal k tomu účelu seznam knih, čili jakousi instrukci, jak se knihovny zřizovati mají. O těchto posledních dvou návrzích nebylo tuším rozhodnuto, ač se o nich debattovalo. Lístků bylo odevzdáno 52 a zvoleni byli do výboru dle počtu hlasů tito pánové: Částek, Cimrhanzl, Štěpánek, Čipera, Severa, Bursík, Schwarz, Houška, Strnad, Plíške, Losenský; za náhradníky pp.: Lepičovský, Hirš a Auer.

Dne 29. března přednášel p. předseda „O vlivu velkých mužů na život ná-

roda.“ „Velicí mužové,“ pravil p. přednášející, „jsou duchové, kteří svým buzením nových názorův ukazují národům cestu, na níž by se mohli státi dokonalejšími. Jsou to muži, kteří nežijí sobě, ale jiným — praví dobrodinci svého lidu. Jsou muži, kteří jsou dobrodinci národů všech, proto že slouží všem. Velký muž nezanechává po sobě jen to, co může býti ku prospěchu národa, ale nechává po sobě celou řadu pracovníkův; on sám je výsledkem minulosti buď bližší neb i vzdálenější. Bedřich V. byl muž, který dovedl v pravý čas zasáhnouti v život svého národu a připraviti jej pro budoucnosť, učiniv jej národem vojenským. Druhý příklad je prý Mazzini a Cavour, kterýžto poslední provedl, čím první se zanášel, není však ani z daleka Italii tím, čím Bismark Německu. Jiný je druh velkých mužů, jež repraesentuje Petr V. a Washington. Petr V., ač ho dějepis snad neklade v řadu mužů velkých, je přece velkým, an dal nehybnému kolossu ruskému na papíře toho ducha, jenž jej vedl k moci duchovní. Totéž provedl Washington, ne mocí, ne násilím, ale svou vznešenou povahou. V dějinách našeho národu jest a zůstane velikým: Jungmann, Palacký, Šafařík, z nichž každý je pionérem jiné myšlénky, repraesentantem jiného úkolu, jiného směru. Lze velké muže rozděliti na ty, kteří provedli, co jiní připravovali, na ty, kteří připravovali a na ty konečně pravé velikány, kteří život obětovali svému národu a člověčenstvu, ne aby se proslavili, ale aby prospěli.“

Dne 5. dubna rozvinul p. jednatel před očima našima dějiny chudinství, o čemž pokračovati slíbil. Toho večera mluvil o chudinství ve starém Římě, ve středověku a o chudinství v Anglicku, jakož i o vlivu angl. zákonodárství na chudinskou otázku jiných státův europských. „Zákonodárství římské,“ pravil, „zvláště zákon dvanácti desk, má pro nás velkou důležitosť, ježto vliv jeho sahá až do našich zákonův. O skutečném zaopatřování chudých není původně v římském zákonodárství žádných stop, ježto chudí byli otroky, kteří byli pouhým majetkem. Teprve v době republiky zříme jakousi podporu chudiny, a sice po vítězství nad Pyrrhem, což však netrvalo dlouho. U židů bylo v tom ohledu výbornými zákony Mojžíšovými lépe postaráno, rozhodný obrat však způsobilo křesťanství, jehož základní myšlénky musily přivoditi i v socialní příčině úplnou reformu, což stalo se ovšem až za Konstantina, jenž vydal zvláštní zákony ve příčině chudinství, ze kterýchžto zákonů byly některé za Justiniana zrušeny, jemuž chudinství bylo trochu drahé. Ve středověku nalezala se péče o chudé výhradně v rukou církve, státy nedělaly ničeho. Příjmy církve, ponejvíce desátek, byly rozděleny na tři díly, a to: na vydržování kněží, kostelův a chudiny. V nové době připadla péče ta státu, ano i nevolnictví jeho přičiněním zrušeno. V Anglii vydány v letech 1601.—1834. zákony výborné ve příčině té. Co země ta pro chudé činí, vidno z těchto číslic: r. 1750. vydáno na chudé 7 milionů, r. 1873. 20 mil., r. 1881. 40 mil. To vše uspořádáno dle t. ř. chudinských okresů farních. Dnes je tam zřízen jakýsi centralní úřad pro řešení otázky chudinské, jenž jest úřadem státním. Dle nejnovějších zpráv sebraly tyto farní chudinské okresy 41 mil., chudinská společenstva 17 mil. a stát přes 1 mil., celkem 60 mil. 630.000 chudinské daně. Tak jako v Anglii jest i jinde radikalní reorganisace chudinství třeba, o čemž v některé z budoucích přednášek.“

Dne 12. dubna byl podán p. vrchním komissařem *Baslerem* přehled novější hudební literatury.

Za příčinu, proč se česká hudba v českých rodinách neujímá, uvedl p. přednášeč: 1. učitely hudby, kteří nejsou pro vyšší hudbu, ale pro Bettelstudenty, Zigeunerbarony, neli pro něco zcela bezcenného, a to proto, aby se rodičům zachovali a rychlým pokrokem vykázali, 2. že se mnoho opisuje, při čemž se hledá vždy něco kratšího, resp. méně cennějšího, 3. že nové skladby neoznamují se v denních listech, nýbrž jen v listech odborných. Dále pravil p. přednášeč: „Bedřich Smetana to byl, jenž dal základ české hudbě na základě české deklamace. Jsme v té příčině šťastným národem; potřebovali jsme Smetanu a nebe nám ho dalo, potřebujeme mistrů nástupců Smetanových a nebe nám je dává též, tak že můžeme říci: „Nám se na tomto poli daří výborně.“ Vedlé Dvořáka závodí celá řada komponistův oratorních, symfonických, hudby komorní i národní. Vedlé hudby samé pěstuje se i věda hudební, ana kromě mnohých hudebních škol i celá díla o umění hudebním vyšla od Skuherského, Hejdy, Hostinského, Maláta, Chvály a j.“

Dne 19. dubna podal p. učitel *Petrmichl* některé typy z Meranu.

Dne 3. května rozhovořil se prof. *Škola* o časové otázce, jakou je dnes vším právem otázka

irská. Pravil: „V dnešní době hlásí se každý národ o práva, jež mu dle jeho právního citu patří. Irové jsou národ sanguinický, pod mocí národa energického, ba násilnického úpící. Dějiny Irska jsou vlastně hrozným obrazem otroka. Když r. 1661. se poprvé vzbouřili, bylo jich sto padesát tisíc povražděno, a od té doby byla loupež, vražda, vyhladovění heslem Anglie proti Irsku. Pravými otroky jsou učiněni však katoličtí Irové po nešťastné bitvě r. 1690.; Ir vyloučen z každého úřadu, 300.000 jiter polí rozebráno a co ponecháno, mohl dostati jediné úd rodiny, stalli se protestantem. Ku konci 18. století chtěli se Irové spojiti s Francií, povstání odkryto, potlačeno a ubohým obyvatelům zeleného ostrova vzata poslední památka někdejší samostatnosti — parlament. Gladstone ve své liberalnosti, chtěje učiniti zadosť za všechny hříchy Anglicka, navrhoval v parlamentě anglickém, aby se pozemky dostaly Irům zpět do rukou; Gladstone padl a Disraeli zaujal vládu na pět let, aby klesl úplně. R. 1881. chtěli skutečně Angličané jakési drobty poskytnouti Irům, ti jich však nepřijali. Poslední dobu vystoupil opět Gladstone s návrhy restituce půdy, samosprávy, samostatného parlamentu atd., a může se říci, že veřejné mínění je na jeho straně, zvláště od té doby, co Mill napsal velké pojednání ve prospěch Irův. Úplná samospráva však nebyla by pro Irsko zdravá, ježto zem ta je dnes ještě nepřipravena pro něco podobného — chudá. Zbývá tudíž pouze confoederace s Anglií, t. j. smlouva, dle níž přítel a nepřítel Anglicka je přítelem a nepřítelem Irska a opak. Avšak ani tato confoederace dle posavádních poměrů se neuskuteční, a tak zbývá jen unie, jež je tím možnější, ježto v obou zemích je jedna a tatáž řeč.“ Tak asi pan přednášeč, jenž vůči poslednímu zapomněl, že co na jedné straně zváží totožnosť řeči, na druhé převáží náboženská disparita, jež v zemích těch dostoupila stupně, vídaného jen tam, kde katolické víře bylo a jest jednati s čirým pohanstvím. Dokud špinavý anglický kramář bude si hráti proti irskému katolicismu na ukrutníka, není a nebude ani žádného modu vivendi, neřkuli confoederace.

Jak v jednom večírku bylo ustanoveno, došlo skutečně ku přehledu literarní produkce za některý měsíc; tentokráte, a sice dne 10. května, referoval p. professor *Čipera* o produkci za měsíc březen. Pravil: „Jungmann a po něm Doucha sestavovali v knihopisném slovníku jakousi bibliografii českou. R. 1870. počal vycházeti Urbánkův knihopisný „Věstník bibliografický,“ jenž r. 1883. zašel. Nicméně registroval Urbánek dále o přednáškách, konaných v Praze a jinde, o slavnostech, vypsaných cenách a vůbec o všem, co s duševním životem národa našeho souviselo. Pak vycházela asi ve dvou svazcích československá bibliografie, od té doby registruje zjevy na poli literarním nejvíce „Časopis Českého Musea“; politické listy činí v tom ohledu málo. Nejnověji je to opět Urbánek, jenž v „Athenaeu“ sestavuje měsíční výkaz literarní produkce.“ Pak uvedeny spisy v březnu vyšlé. K „Besedám pro mládež,“ pořádaným od Kučery, podotýká p. jednatel, že je při nich to největší chybou, že jsou to překlady ponejvíce z němčiny, a to ještě překlady chatrné. Pro mládež mají se vydávati více spisy přírodní, psané směrem zábavním, jako jsou prof. Stárka „Veselé prázdniny,“ jež jsou v tom ohledu šťastným pokusem.

Dne 17. května podal p. prof. *Klostrmann* krátký životopis Lermontova a přednesl svůj překlad básně „O gosudarovi.“

Dne 24. května přednášel chemik p. *Trop* „O falšování potravin.“

Dne 31. května referoval p. učitel *Lysický* „O Máchově Máji.“ Poukázal k tomu, jak básník v celé básni staví proti sobě protivné živly, na př. nelásku člověka k sobě samému. Líčí momenty ze života lidského, přírody a věčnosti, stavě v popředí optimismus přírody, pessimismus života lidského a nihilismus věčnosti. Jiné protivné živly jsou: krása jarního jitra a odprava lesů pána.

Pan přednášeč pravil, že se Máchovi svým časem vyčítalo, jakoby byl zavedl u nás poesii žalářovou, což mělo něco do sebe v době, kdy se pracovalo na individualisování národa a kdy básně vlastenecké byly nejvýš nutné. Dnes se podobná látka nikomu nezakazuje, jen když je zidealisována.

Ideu víry nemá žádný básník ignorovati, dokonce ne směšnou činiti, s čímž úplně jsme souhlasili. Mácha vyjádřil každý pomysl líbezně, vznešeně, co do obsahu i formy, ve kterézto poslední věci jest on zvláště mistrem. Že byl Mácha ctitelem Byronovým, to vysvitne ze srovnání „Máje“ s „Larou“; rozdíl mezi oběma je ten, že Byron nebyl hlasatelem nicoty ve věčnosti, pessimismu náboženského, Mácha však ano. Mácha Byrona napodobil, nehonil se však za jeho ideami, za jeho poesií, neboť sám byl básníkem rozeným. „Máj“ vyniká

pravdivostí a hlubokostí citů, což svědčí o povolaném básnickém talentu; nečiní však dojem harmonie a celistvosti, ze kteréhožto stanoviska není Mácha básníkem v pravdě genialním.

Poslední přednáška, jíž činnosť spolku pro ten školní rok ukončena, byla „Z dějin lékařství starořeckého," již p. *Dr. Löwy* v „Klatovských Listech" uveřejnil.

II. Smíšené.

Kollárova „Slávy Dcera" znova vyšla v „Národní bibliothece." „Nár. Nov." slov. (99.) vytýkají red. *Fr. X. Svobodovi*, že dovolil si některá slova Kollárova nahraditi novými (srv. Ruch 21.).

Dr. Em. Kovář habilitoval na české universitě v Praze ze všeobecného jazykozpytu. V habilitační přednášce pojednal: „O působení školy mladogrammatické v oboru syntaxe."

Msgre. Tondini, pap. legat v Cetyni, překládá na jazyk vlašský dramatickou báseň knížete Nikoly, nazvanou „Cařice balkanská."

Filosofická fakulta varšavské university vypsala **cenu 900 rublů** za dílo, v němž má býti vyloženo, jakými prostředky Němci zatlačili nebo zničili kmeny slovanské, usedlé na březích Labe, Odry a Visly, jakož i při Baltickém moři.

Dílo J. V. korunního prince Rudolfa „Cesta na Východ" přeloženo do ruštiny od *J. Dorovského.*

O nové literatuře ruské vyšly poslední dobou v Paříži dva obsáhlejší spisy velmi sympathisující od *de Vogüéa* a *Dupuye.* Prvý cestoval po Rusku a mluví rusky, druhý pracoval jen dle překladů. Prvý v díle samostatném psal více jen o Turgeněvu a Dostojevském, o Gogolu teprve později (v „Revue des d. m."), druhý přibral mimo ně hlavně Tolstého. „Bibliogr. catholique" (v červencovém čísle) ku konci kritiky o spisech těch velmi příznivé nazývá Gogola „ruským Molièrem," Tolstého srovnává s Rousseauem.

Nový německý časopis pro umění slovesné i výtvarné, „Deutsche Dichtung," založiti a říditi hodlá novellista *K. E. Franzos* ve Vídni.

Obecné knihovny německé v Horních Rakousích zakládati chce linecký německý spolek, poněvadž prý za rozkazem ministerstva o knihovnách všechny knihy ze školních knihoven se odstraňují, které by budily národní vědomí Němců rakouských.

Německá anthologie z básní Vrchlického (přel. E. Grün, vyd. Wartig v Lipsku) dochází hojné reklamy v německých novinách; srovnávají jej s Byronem, Heinem, Lenauem... (Srv. Nár. Pol. 196.)

Autogramm Petrarcových „Canzoniere," nedávno objevený Francouzem *de Nolhacem* mezi rukopisy vatikanskými a vydaný v Paříži, způsobil v Italii dosti prudkou polemiku. „Polybiblion" francouzské podotýká k tomu, že novináři, chopivší se věci, více ji matou a zaplétají, než by ji řešili.

Příspěvky ku poznání Ruska a pohraničných zemí počnou vycházeti v Berlíně pod názvem „Russisch-Baltische Blätter."

Seznamy pseudonymů spisovatelských. V Polsku uveřejnil seznam takový časopis poznanský „Warta," zároveň s jakýmsi oceněním spisů samých; v Anglii nedávno *W. Cushing* vydal v Londýně slovník pseudonymův a značek („Initials and pseudonyms") spisovatelův amerických a anglických. V Německu, jak známo, mají příslušný slovník Wellerův. U nás nějaké příspěvky nedávno uveřejněny v „Lit. Listech."

O starých písemních památkách bulharských čteme v „Missiích katol.," 1885., str. 146.: S velikou záští pronásledovali biskupové řečtí zbytky literatury bulharské, svědky slovanské minulosti, zvláště od té doby, kdy nové království řecké byvši vyzdviženo, vzpružilo národní vědomí Řekův, usilujíce soustavně o záhubu všech starožitností slovanských až do kořene. Z ohně a války zachované rukopisy a knihy bulharské obětovány byly národnímu záští. Grigorovič, jenž před 40 lety na cestách svých staré bulharské rukopisy sbíral, vypravuje na př., že zrovna před jeho příchodem r. 1845. spálili v klášteře sv. Jiří na Athu hromadu slovanských rukopisů. Kromě toho doznali mu očití svědkové, že ve Ksepově veliké množství slovanských foliantů naházeno bylo do moře. Tak dělo se i jinde. Ve Valozedi staroslovanskými pergameny topili, v klášteře Nahumově dal představený celou slovanskou bibliotheku klášterní spáliti, a když Grigorovič v klášteře Menikeonu poptával se po slov. knihách, věděli jenom tolik, že byly kdysi spáleny. Někdy ničili bulharské památky i veřejně. R. 1823. chtěl biskup Joachim cerovenickým sedlákům u Berkovice zničiti všechny knihy a obrazy svatých a sliboval jim náhradou jiné obrazy světců řeckých. Rozhněvaní sedláci, třeba že čtení neznalí, dobře věděli, že jest to žádosť nespravedlivá, bylo jim však poslechnouti, tak že jenom část spisů zakopavše, uchránili před rukou biskupovou. Nejvíce však litovati jest knihoven ve městech větších a dějepisných pamětí v nich obsažených. Při kostele starého patriaršího sídla v Trnově na'ezl r. 1825. metropolita Hilarion malou klenutou budovu, plnou knih a starobulharských rukopisů. Vybrav z toho něco málo knih řeckých, dal pro ostatek ve své zahradě složiti hranici dříví a pochoval vše v popelu hranice. Tak zašla knihovna patriarchů trnovských.

Nové vydání děl Goetheových, obsahující též denníky a listy, vydají za rozkazem velkovévodkyně saské Žofie učenci *G. von Loeper, W. Scherer, Erich Schmidt.*

Zolovy „Nany" francouzské vydání v Lipsku zakázáno a zabaveno. U nás, jak známo, český překlad šíří se beztrestně po venkově i mezi studentstvem.

Odpovědným redaktorem v Dánsku smí dle nejnovějšího zákona býti jen skutečný ředitel listu; jen pod tou podmínkou bude se šetřiti anonymity spisovatelů.

Veřejná knihovna v Chicagu má 111.621 svazků, z nichž (mimo anglické) 12.545 jest německých, 4059 francouzských, 178 italských, 45 španělských, 1073 hollandských, 2542 české, 1006 polských, 3474 švédské.

III. Životopisné.

Dr. Albín Bráf (* 1851.; Hum. L. 33.).

Ze života **F. L. Čelakovského** (Bačkovský: „Před padesáti lety.“ Ruch 20. sll.).

Jos. Ehrenberger (Mattuška: Slavín 4.).

Coelestin Frič zemřel dne 19. července v Praze ve 30. roce věku svého. Byl posledně redaktorem divadelního časopisu „Naše Besedy“ a Bartlova „Slavína.“ Jinak působil literarně jako překladatel z ruštiny a polštiny; též jako žurnalista účinkoval v Kolíně, Čáslavi a jinde.

Pavel Chýle (* 1800., † 28. čce. 1886.; Ohl. od Než. 31.).

Upomínka na **B. Jablonského** (Veselský: Kutnoh. L. 62.). — B. Jablonský (H. Mejsnar: Zl. Pr. 34.). — Pamětní deska B. Jablonskému odhalena slavnostně dne 22. srpna v Radonicích nad Ohří, kde zvěčnělý básník před 40 lety v duchovní správě působil. — Pomník B. J. odhalen slavnostně v Kardašově Řečici, zásluhou akad. spolku „Štítného,“ 8. srpna. Slavnostním řečníkem byl prof. *H. Mejsnar*. Na podstavci pomníku, na němž stojí socha básníkova, napsáno v předu: „Boleslav Jablonský (Karel Eugen Tupý) 1813.—1881.,“ a v zadu: „Věnovalo české studentstvo a rodné město.“ Pomník provedl sochař *Jos. Strachovský*.

Biskupu **Jirsíkovi** má býti za peníze dosud sebrané (přes 16 000 zl.) v Č. Budějovicích školní budovou vystaven pomník, místo nějaké sochy.

J. J. Kolár (Frič: Slavín 3. sl.).

Kraszewski, jenž nyní meškáve Švýcařích, zakoupí prý sobě letohrádek u Florencie, kde žíti bude v zátiší s Teofilem Lenartowiczem.

Ant. Lhota (P. M. V.: Episoda ze života českého umělce; Kutn. L. 57.).

A. N. Ostrovskij (Slov. Sb. 8.; Zl. Pr. 32.; Lit. L. 15.; Kv. 8.).

Fr. Palackému zbudován nový pomník v Písku, jenž bude slavnostně odhalen dne 8. září.

Ž. Podlipská (Frič: Slavín 29.).

Jubileum prof. Dra. Randy (Zl. Pr. 30).

Ze života **Magd. Dobrom. Rettigové.** III. Dopisy (Bačkovský: Ž. L. 8.).

Jan K. Řezáč (* 1838., † 26. č. 1886.; Lit. L. 14.).

J. K. Škoda (Kredba: Slavín 4.).

Jos. Šrůtek, kanovník v Hradci Králové, slavil dne 25. července 40leté jubileum kněžské a spisovatelské činnosti své. Kromě povinností kněžského úřadu rozvinul též prospěšnou literarní činnosť. Súčastnil se vydávání prvního místního listu v Král. Hradci, „Polabského Slovana,“ založil a redigoval „Školníka“ a pro královéhradecký spolek hospodářský založil měsíčník „Věstník“ a „Hlasatel.“ R. 1859. založil „Dědictví maličkých“ v jazyku českém i německém, jež přes všeliké štvaní má 40.000 členů. Jubilant napsal mnoho knih pro poučení mládeže i odrostlých a sestavil r. 1857. „Statistickou příruční knížku královéhradecké diecese.“

Slavnosť **Josefa Franty Šumavského** uspořádána akad. spolkem „Radbuzou“ a „Nár. jednotou pošumavskou“ ve dnech 28. a 29. srpna v Nové Kdyni u Domažlic. — (Srv. Zl. Pr. 36. od Jos. Ranka.)

Jos. Kaj. Tyla tři listy (Domažl. L. 31.).

Josef Uhlíř (* 1822.; K-an: Sv. 30.).

Bohdan Zaleski (Slav. 4.).

Handrij Zejleŕ (* 1804.; „Miniatury básníků“; Ruch 20. sl.).

Památce **V. Zeleného** (J. L. T.: Hl. N. 210.). — Václav Zelený (Sv. 34.). — Památce Václava Zeleného (Turnovský: Zl. Pr. 35.).

Oslava českých výtečníků (Zeleného a Havlíčka) v Borové (31. čce. a 1. srpna; Kutn. L. 61.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Madiera, O kulturním významu Rkk. (Č. šk. 19.).

Truhlář, Několik slov o starých rukopisech našich (Nár. L. 193.)

Valenta, Spory o pravosť našich Rkk. (Nár. a Šk. 15.).

Želanovský J., Ku sporu o pravosť RK. a RZ. (Nár. L. 201. sl.).

Bačkovský, Jak častovala č. spisovatele censura (Nár. L. 192.).

— O spisovatelské činn. A. Marka (Lit. L. 15. sll.).

Čenský, Naše časopisectvo v letech 1848.—1850. (Ned. L. 18 čce. sl.).

Čermák, Některé pokyny k výkladům o četbě básnické (Šk. a Ž. 5.).

Dostál, Fary kněží vlastenců (Hl. l. 9.).

Hanuš, Zjevení sv. Brigitty v literatuře české (L. fil. a paed. 2.).

Hrubý T., Básnířky starořecké (Zl. Pr. 35.).

J. H., Po velké revoluci (Hl. N. 228.).

Kapras, Genialnosť a choromyslnosť (Hl. N. 200.).

Konařík, Krása a krásno u sv. Augustina (Alm. boh. ol.).

Kovář, O novém slovníku naučném (Zl. Pr. 36.).

Snopek, Pannonské legendy a mnich Chrabr (Hist. Sb. 3.).

Svátek, Habsburkové a český jazyk (Osv. 8.).

Vykoukal, Z naší novější belletrie (Hl. N. 202.).

Vysoký, Příspěvky k archaeologii umění (L. fil. a paed. 2.).

Na sklonku 18. století (J. H.: Hl. N. 199. sl.).

Posuzování ruských romanů západními kritiky (Sv. 31.).

Baumgartner, Luis de Camoens (Stimmen aus Maria-Laach 6.).

Bleibtreu, Byrons dramen (Magaz. 30.).

Bulle, Björnsons erster roman (Ggw. 29.).

Friedländer, Erinnerungen an Turgenjew (D. Rundschau 7.).

Gietmann, Streitfragen über das wesen der tragik (Stim. a. M.-Laach 6.).

Heyse, Eine Dantelectüre (Nord u. S. 7.).

Lorm, Litterarische plaudereien (Ggw. 26.).

v. Lund, Über preisausschreiben (Bl. f. litt. unterh. 25.).

Milčetić, Das wiedererwachen der kroatischen litt. durch den illyrismus (Kroat. Revue 1.).

Scholz, Graf L. N. Tolstoj (Westermanns Monatshefte 7.).

— Alexander Ostrowski (Magaz. 32.).

Die culturarbeit der mönche (Hist.-pol. Bl. 1.).

Brunetière, Voltaire et Rousseau (Rev. d. d. m. 13.).

Van den Gheyn, La science des religions (La controv. 6.).

Lexandre, Octave Feuillet à propos de son dernier roman (Rev. de Lyonnais 4.).

Monin, La notion abstraite de force divine dans l'Iliade (La critique philos. 5.).

Moser, M. Rénan et la critique (La controv. 6.).
Hodgetts, Miss Brigg's Translation of Master Thaddeus (Acad. 738.).
Mercer, The Pia of Dante (Acad. 737.).
Calvi, Di alcuni novi docum. rigu. la Pia celebr. da Dante (Rendiconti Lomb. 10.).
Carducci, Poesia ed arte (Nuova Antol. 13.).

Rozpravy ve školních zprávách.

Literatura sem spadající není bezvýznamna, jak jde z povahy věci samé. Vždyť při středních školách našich působí výkvět vzdělanců a učenců našich po velké většině, a ve zprávách těch lze pojednati souvisle a okrouhle o námětech podrobných, jimž jinde nesnadno zbývá místa a příležitosti. V Německu část ta velmi se pěstuje a rozpravy programmové zaujímají čestné místo v literatuře toho kterého odboru. Proto také přicházejí zprávy ty do obchodu knihkupeckého, čehož u nás dosud nepozorovati, jistě jen se škodou dobré věci. Zde podáváme seznam rozprav literarních, neodborných, pokud bylo nám lze zjednati si pomůcky k úplnosti jeho.

Beneš K., O látce nár. ballady moravské. (Realn. šk. v Prostějově.)
Dvořák R., Styky Slovanů polabských s říší německou za krále Jindřicha I. a císaře Oty I. (Gymn. v Brně.)
Fait Em., Parallela mezi Adamem Mickiewiczem a Al. Puškinem. (Ob. realn. gymn. v Praze.)
Koblížek, Historický infinitiv v latině; Slovo k reformě středních škol. (Gymn. ve Slaném.)
Kodet, O studiu jazyka francouzského v Čechách (se seznamem překladů z francíny do r. 1885.). (Realn. šk. v Pardubicích.)
Kominský, Překlad Sofokleova „Oidipa krále" V. v. 1.—462. (Realn. gymn. v Třeboni.)
Kosina Jar., Jakého světla poskytuje Tacitus k dějinám zemí nynějšího mocnářství rakouského. (Gymn. ve Vys. Mýtě.)
Kreutz R., Děpoltici z rodu Přemyslova a osudy jejich. (Gymn. v Olomouci.)
Lepař Fr., Příspěvek k dějinám gymn. Jičínského. (Gymn. v Jičíně.)
Lukeš, Ukázka z překladu Euripidových „Prosebnic." (Gymn. v Čáslavi.)
Máchal, Příspěvek ku hláskosloví řeči polabské. (Gymn. v Něm. Brodě.)
Novák J. V., O vývoji českého jazyka spisovného. (I. č. realn. a vyšší gymn. v Praze.)
Prasek, Osady zaniklé a někdy pusté na Opavsku. (Gymn. v Opavě.)
Roček, O sentencích, vyskytajících se ve dramatech Sofokleových. (Gymn. v Pelhřimově.)
Řežábek, Ostrovy fidžijské. (Česko-slov. obch. akademie v Praze.)
Syllaba Fr., Náboženství základem mravnosti. (Realn. gymn. v Kolíně.)
Zach a Braniš, Popis chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. (Gymn. v Kutné Hoře.)
Zikmund, Jiří Basta, vojevůdce císaře Rudolfa II. (Gymn. v Budějovicích.)
Žák, O úkolech a povahách žen ve dramatech Sofokleových. (Gymn. v Rychnově n/K.)

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby (V. V. Z.: Sv. 36.).
Andrlík, Jen týden (-aue-: Lit. L. 15.).
— Černý missionář (Soukal: Lit. L. 15.).
Arbes, Ethiopská lilie (Vykoukal: Sv. 34.).
Aristoteles-Vychodil, O duši (Č.: Lit. L. 14.).
Bačkovský, Sbírka nejdůležitějších českých plodů básnických. Č. 1. Slávy dcera (B. Č.: Nár. L. 222.).
Belov, Ze života bulharského (Zl. Pr. 30.).
Beneš-Šumavský, Z komedie života (B. Č.: Nár. L. 193.).
Braun, Z pamětí krevních písařů (Kv. 8.).
Dlouhý, Literarní Listy (F. V.: Hl. l. 9.).
Goll, Hist. rozbor básní RK.: Oldřicha, Beneše Heřmanova a Jaroslava (-Gr-: Nár. L. 194.).
Grim a Pelikán, Výbor z lit. č. Doba stará (H.: Nár. L. 192.; V. P.: Nár. L. 214. sl.).
Heyduk, Zaváté listy (Vítězný: Lit. L. 15.).
Hradišťský, Podobizny (M.: Lit. L. 15.).
Chytil, Petr Parléř a mistři gmündští (-ota: Nár. L. 192.).
Jelínek, Črty litevské (Vykoukal: Sv. 33.).
Jirásek, Pandurek (B. Č.: Nár. L. 208.).
Kaminský, Kresby (Vykoukal: Sv. 32.).
Kostelecký, Radošínský pan tatínek ze zámku (Vykoukal: Sv. 35.).
Košťál, Chléb v pověrách a zvycích lidu českého (J. K. B.: Zl. Pr. 36.).
Kučera, Besedy mládeže (Géduš: Hl. l. 9.).
Lindner, Drobné články paed. a psych. (J. H.: Sv. 30.).
Lužická, Zimní pohádky I. (Novák: Šk. a Ž. 6.).
Mádl, Album Václ. Brožíka (M.: Lit. L. 14.).
Mašín, Historky učitelské (A.: Nár. L. 208.).
Mattuška, Život Bol. Jablonského (B. S.: Ohl. od Než. 32.; Zíbrt: Paed. 8.).
Miřiovský, Nové básně (J. V.: Ned. L. 25. čce.).
Mokrý, Povídky a drobné kresby (J. L.: Nár. L. 200.).
Pleskač, Na Turýně (-aue- a Hraše: Lit. L. 14.).
Pražák, Česká čít. těsnop. (Herout: Zl. Pr. 31.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka II. (Tichý: Lit. L. 14.; J. M. H.: Nár. L. 211.).
Reisová, Přítel domoviny II. 1.—4. (Lit. L. 14. sl.).
Ruth, Bouře v zátiší (Sv. 29.; Kuffner: Kv. 8.).
Sadovský, Slohová cvičení (-aue-: Lit. L. 15.).
Sláma, Vlastenecké putování po Slezsku (-ta: Nár. L. 211.).
Sokol, Jarý věk (Drbohlav: Hl. l. 9.).
Stroupežnický, Kristof Kolumbus (B. F.: Zl. Pr. 31.).
Studničková, Snění a život (Vykoukal: Sv. 36.).
Svoboda Fr., Povídky (B. Č.: Nár. L. 201.; Vykoukal: Sv. 30.).
Šimáček, Světozor (Bařina: Hl. l. 9. sl.).
Třebízský, Pobělohorské elegie (Zl. Pr. 32.).
Václavek, Stručné dějiny mor. (B. Č.: Nár. L. 193.).
Vejchodský, Museum (Hlas 168.).
Višňák, Jakub Škoda (-aue-: Lit. L. 14.).
Viták, Pěstoun (Drbohlav: Hl. l. 9.).
Vrchlický, Sonety samotáře (-ta: Nár. L. 216.[1])

[1]) Stoj zde ukázka „kritiky": „Verš jeho je lahodný a až na malé výjimky, jež výslovně uváděti za nutné nepovažujeme, vesměs (sic) náležitý rozměr iambický správně zachovává. Některé (!) nelibozvuky, způsobené zkrácením slova k vůli metru (bezdný atd.) a tvary chybné (bysme na str. 58.) jen pro úplnosť (!) vytýkáme. — „Son. sam." jsou zas jednou knihou, jíž bychom rádi vtiskli do rukou každému intelligentnímu čtenáři k pozornému [ano, pozornějšímu, než p. kritik učinil!] čtení." S touto směšnou reklamou srovná čtenář kritiku prof. Lva Šolce v těchto listech a — bude se těšiti, že co nejspíše „Nár. L." přinesou oblíbených v Praze „Několik slov o potřebě literarní kritiky!"

Wenzl, Pravopisný ukazatel (Bačkovský: Šk. a Ž. 5.).
Zeyer, Čechův příchod (Čech: Hl. l. 9.).
Almanah bohoslovcův olomuckých (Blokša: Hl. l. 9.).
Sborník illustr. romanů (Vykoukal: Sv. 31.; Vrba: Lit. L. 15.).

VI. Knihopisné.

Beneš-Šumavský, Z komedie života. Velké M.
Jirásek, Pandurek. Pr.
Konrád, O staročeské psalmodii. Pr.
Leder, Hrabata Chotkové. Pr.
Šembera, Canossa. Úryvek z dějin středověkých.
Vlček V., Milada. Pr.
Slovenské povstání r. 1848/9. Trnava.
Bossakiewicz, Rys oświaty w Polsce. Kr.
de Courtenay, Z powodu jubileusza prof. Duchińskiego. Kr.
Uwagi o modelach na pomnik dla Mickiewicza. Kr.
Bleibtreu, Lord Byron. Lpzg.
Brunner, Don Quixote u. Sancho Pansa auf dem liberalen Parnasse (Anastasius Grün u. Bauernfeld). Wien.
Freytag, Die technik des dramas. 5. Lpzg.
Lenstroem, Russisch-deutsches wörterbuch. Sondersh.
Stommel, Aus dem geistesleben d. ggw. Düsseldf.
v. Szczepanski, Verzeichnis der in u. über Russland 1885 ersch. schriften in deutscher, französ. u. engl. sprache. II. Reval.
v. Wiskowatow, Gesch. der russischen litt. Dorp.
Denis, Les origines de l'unité des frères bohêmes. Angers.
Lemaitre, Les contemporains. Études et portr. litt. I. Par.
de Lovenjoul, Histoire des oeuvres de Balzac. 2. Par.
Maugras, Voltaire et Rousseau. Par.
Scherer, Etudes sur la littér. contemp. VIII. Par.
Fleay, A chronicle history of W. Shakesp. Ed.
Prince Ibrahim-Hilmy, The litt. of Egypt and the Soudan. I. Lond.
Bertini, La donna nell Eneide e nella Gerus. lib. Pad.
Leynardi, Intorno al primato della lett. sulle arti belle. Gen.
Maschio, Il vero itinerario dantesco. Venez.
Gomez, Hist. de la escultura en España. Madr.
Menendez y Pelayo, Hist. de las ideas estéticas en España. III. Madr.

Feuilleton.

Co a jak čísti?

Napsal *Dr. Jan Chelmecki*, přeložil *Jan Blokša*.

(O.) Zdaž proto přestupek přestal býti přestupkem, zákaz zákazem, klatba klatbou, kterou v jistých případech vyřkla církev a vyměřuje na ty, kteří bezbožecké knihy mají, rozšiřují, zastávají a tisknou? Nikterak! Přestupek i klatba stihnou a stíhati budou každého vinníka a každý též svého času odnese pokárání své pýchy, neboť Bůh vždy spravedlivý jest i mocný, ale též i trpělivý (2. Makk. i Ž. 7.). Jsme úplně jisti a bezpečni, že přijde doba, kdy zákazy a klatby ty po smutných a hořkých zkušenostech věků znovu v celé rozsáhlosti a vážnosti od věřících váženy a zachovávány budou, že spisu bezbožného každý se vystříhati bude, utíkaje před ním jako před morem.

Tvrdí sice nejeden, že, ačkoli čte knihy víře odporující, není bezbožný a nechce ani takovým se státi, že víra jeho dostatečně jest utvrzena, a že čtení spisů takových ho nezviklá. Avšak jest to výmluva, plná plané domýšlivosti! Člověk, jsa slabým a vysokomyslným, obmezeným a těkavým, na tajné pudy srdce svého ustavičně má býti pozorným. Kdo místo by četl díla, která ve víře utvrzují, bude vyhledávati toho, co míří k vykořenění a k ochlazení horlivosti k ní? Kdo bude čísti na náboženství bez obavy, aby námitka, nastrojená světlem klamným, ho neoslnila, nezneužila rozumu a nezkazila srdce jeho právě v té chvíli, kdy možná více než kdykoli jindy potřebovala zahřátí? Kdo mečem bojuje, mečem zahyne, a kdo se v nebezpečenství vrhá, již tím hřeší.

Jiní opět, ukrývajíce sami před sebou tajnou touhu srdce, praví: »Zdaž má býti nedovoleno zvěděti, co protivníci náboženství vytýkají, aby ze známosti věci mohli posouditi pravdivosť křesťanství?« Jest to výmluva též plná illusí! Křesťanství miluje jasnosť světla denního, není náboženstvím temnosti, a žádá, by víra naše byla rozumna. A jak by byla taková, kdyby v ní rozum neměl žádného podílu? Avšak též rozum vymáhá, bychom nejprvé poznali důkladně křesťanství a probádali náležitě spisy učenců církevních

dříve, než přistoupíme k bádání děl víře protivných; týž rozum žádá, bychom k bádání o víře nepřistupovali s předpojatostí a nespravedlností, s pýchou a jednostranností, tudíž s jistou slabostí, vyznačenou klamným názorem? Pravil jsem s jistou slabostí, poněvadž nalézají se někteří, kteří bádají a přejí sobě, aby nenalezli to pravdivým, co jejich vášním protivno jest. Takoví lekají se světla pravdy, chtíce se uvolniti od závazků, které táž pravda jim ukládá. Na těch osvědčuje se slovo písma sv.: »Noluit intellegere ut bene ageret.«

Jak asi pro takové čtení spisů neznabožských nebezpečným jest, snadno poznati. Proto též církev Kristova, jsouc strážkyní pravdy zjevené, za svou povinnosť považuje moralní nákaze i tam meze klásti, kde se ona prostřednictvím spisů šířiti usiluje; závazek, který již od časův apoštolských trvá.

Táž církev, jako čilá a starostlivá matka, o dobro svých dítek se stará, by cíl ten dosažen byl buď prostými zákazy spisů nebezpečných, anebo též ustanovením zákazův i trestů církevních. V jistých toliko případech, a to jen jistá díla, dovoluje některým osobám o to žádajícím čísti spisy zakázané.

* * *

Jistou jest věcí, že čím člověk lepší jest, tím více miluje světlo, čím pak horší jest, tím více temnosti hledá. Tohoto zove písmo sv. synem temnosti, onoho synem světla. »Byli jste dříve temnosť, nyní však světlo v Pánu, jako synové světla choďte« (Efes. 5.). Kdo zle činí, nenávidí světlo, aby nebyly haněny činy jeho. O tom i pohané věděli, a Plutarch píše, že Livius staviteli slibujícímu, že vystaví palác jeho jako skříň zamčenou za několik talentův, odpověděl: »Dám deset, a vystav mi dům můj tak, aby mi byl místo zrcadla, by v něm veškerý Řím viděl, co činím. Neboť nestydím se za skutky své, ať na ně celý svět hledí.«

Šlechetná mládeži! oblib sobě i ty světlo, neboť světlo jest tvým cílem, a cokoli činíš, cokoli čteš, neukrývej v temnosti. Náboženství, snaha ku vzdělání ať jest tvým heslem, tvou jedinou myšlénkou. Toho vyžaduje od tebe církev, vlasť, rodiče i vůdcové tvoji!

Nad bibliothekou v Thebách tento byl kdysi nápis: Ψυχῆς ἰατρεῖον, lék pro duši. Jak vznešené pojmenování knih!

Avšak pamatovati jest, že veliká část spisů dnešních není lékem, ale spíše otravou nazvána býti může; pomníti jest, že dobrá kniha nejednou týž má osud, jaký potkává člověka ctnostného, často totiž neuznána zůstává kniha dobrá jako člověk šlechetný. A nic divného, neboť knihy užitečné vyžadují na čtenáři čas i mozoly, vytýkají mu bludy a trudnou dráhu ke ctnosti ukazují; spisy pak zlé, dráždíce vášně, baví a na smyslnosť příjemně působí, proto též četné milovníky nalézají. Pamatuj, že mluva zlých spisů, květy svůdnými poseta, lehce se vkrádá do srdce a šíří zhoubnou nákazu, která rychle hubí jako zánět. Pamatuj, že řeč ve zlých spisech hladší a plynnější jest nad olivu, a smrtelné rány zadává. Takového jedu vystříhati se jest tobě, když hledáš lék pro duši!

Brzo zajmete vlastní stanovisko v životě společenském; na každého z vás čeká již loďka, ve které se poplavíte životem časným. Na této cestě přihodí se nejednou, že neuvidíte kolem sebe nic, leč bouři, hrozící zkázou mravní a smrtí. Tehdy jako oni učeníci na moři galilejském bude vám volati: »Pane, zachraň nás, hyneme.« A Pán vás zachrání, jestliže nedadouce sluchu našeptávání světa, jemu věrnými zůstanete.

Opouštějíce ústavy věd a loučíce se s milými vás milujícími vychovateli a bohabojnými přátely, odnesete s sebou přátelské rady v tomto spisku podané, které k mé nevypověditelné radosti v srdcích žáků mých často s pomocí boží pěkné vydaly ovoce. Nechť jsou vám společníky jako čilé vzpomínky a budou vám štítem, když lidé bezbožně rozumující a dle zásad školy voltairovské budou vám podávati spisy, napojené jedem moralní nákazy a bezbožnosti, kdy zlí přátelé místo bejlí pšenici ze srdcí vašich vypleniti budou chtíti.

Mile přijímáme přítele mladosti, jehož jsme po mnohá léta nespatřili, a již pohled na něho budí v nás radosť a veselí, a vzpomínajíce společně s ním v srdečné rozmluvě na ona šťastná léta minulá,

cítíme se silnějšími a odvážlivějšími v trudech tohoto života. Kéž byste spisek tento uznali za takového přítele mladosti a jej i později ve volných chvílích prohlédli, za jeho přátelským hlasem šli a ochraňovali mladší od záhuby! Víte, že kdo zachránil občanu římskému život, dostal v odměnu věnec občanský. Kdo pak z vás udělením rady nebo schválením knih dobrých zlé knihy odstraní a život duševní bratra z nebezpečenství vysvobodí, toho čeká mimo vděčnosť pokolení budoucích, mimo vděčnosť národa odměna vyšší, koruna v království nebeském.

Z českého života literarního.

Píše *„Pozorovatel."*

(O.) Ještě slovíčko o časopisech našich. Ty celkem stojí na výši doby a nevíme opravdu, čeho by čtenář ještě od nich žádati mohl. Obsah slovesný obsahuje práce ceny nepopíratelné, obrazy — po valné většině od domácích umělců pracované, vyhovují všem požadavkům. Ty doby již dávno minuly, kdy jsme sice četli a odebírali nějaký náš časopis illustrovaný, ale pošilhávali po nádherných svazcích časopisů »Über Land und Meer,« »Das Buch für Alle« a podobných. Dnes tyto listy »Zlatá Praha« se »Světozorem« nejen dohonily, ale ve mnohém i předhonily! A pak jsou to listy naše a zdá se, že k nám z nich mluví každý řádek, každý ten obrázek řečí povědomou!

K těmto dvěma druží se »Ruch« a »Vesmír«; každý má svůj samorostlý směr. »Osvěta,« pěstujíc přísnou vědu, po boku stojí »Květům,« jichž obsahem jest vybraná belletrie. A tak bychom mohli jmenovati dál a dále, až bychom zastavili se u časopisů politických. Těch je slušná sice řada, avšak cena velmi různá. Jest tu zajisté otázkou, zdali jest literatuře české tato hyperprodukce časopisecká k užitku nebo ku prospěchu. K otázce té odpovídá kritik *Miloš Radlinský* v časopise »Národ a Škola« (r. 1881. č. 7.): »Považme jen, že máme všeho všudy asi dvacatero novin politických, na které jest pohlcováno ročně nejméně 300.000 zl. nákladu! Neníli to přílišný luxus na naše sklíčené poměry národní, vydávati tolik peněz na literaturu, mající cenu jeden jediný den?« My však nemáme časopisů politických dvacet, ani třicet, ale mnohem více! Není to u nás úkazem právě potěšitelným, že vzmohly se tak neobyčejně naše časopisy krajinské; máme města, v nichž vycházejí pro místo a okolí ne příliš rozsáhlé 2—3 časopisy. »Plníli se časopisy ty pro nedostatek jiné látky výňatky a zase jen výňatky,« praví *Kodym* (ve svém článku »Rozdrobování sil v literatuře české,« »Liter. Listy,« r. 1882. č. 11.); přinášíli jeden list útoky konkurenční na list druhý v témže městě vycházející, jen aby sám půdy získal, plníli sloupce své i klepy rodinnými: není to ani literatuře, ani žurnalistice ku prospěchu. Listům takovým jest vhodna každá, i chatrná zpráva »z kraje,« a není pak divu, že novinářem u nás stává se již leckterý kramář.«[1]) Obsah takových listů jest arciť také dle toho. Jinak ani býti nemůže; p. redaktor neplatí, z desíti vybídnutých spisovatelů jich devět pomýšlí, že zdarma ani kuře nehrabe, tedy se »dává« do listu, co přijde k ruce. Domácí různice a sváry, z toho povstávající ohražení, zaslána, odvolání a — páni předplatitelé nechť si tu legraci platí. Při tom všem arciť pan redaktor (často nedostudovaný mladíček, jenž neučinil ani své vojenské povinnosti za dosť) považuje se za osobu, která v místě a v okolí velmi mnoho platí, jejíž slovo velikou má vážnosť, a tak dále. Takových časopisů známe několik! Než, prozatím dosti. Jindy zase o jiném!

[1]) Viz Paseka, Čada a j.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 10.

Některé z nejstarších projevův
o Rukopise královédvorském a zelenohorském.

Napsal *Dr. Frant. Bačkovský.*

(O.) O »Rukopise zelenohorském« prvou zmínku *Josef Jungmann* učinil Antonínu Markovi 16. prosince r. 1818. takto (»Mus.« 1882., 455.):

„K Museum poslán zlomek starší Hankova podobných básní. Jest tam rozepře mezi Popely bratry od Libuše rozhodnuta, o níž se Hájek zmiňuje.“ Po té Jungmann psal Markovi 13. února r. 1819. („Mus.“ 1882., 456. a 457.): „Dobrovský — ač vždy vysoce zasloužilý — často více Němec býti se zdá; to snad z politiky, ale proč tak urputně zapírá pravosť toho rukopisu o Libuši? — a (smějte se se mnou) mne, Hanku a Lindu za původce jeho drží. Mně na tom nezáleží, ale Hanka a Linda jsou mladí lidé, kterým by to nebylo k pochvale, aby veřejnosť a stavy tak šáliti měli. Blázen! já mu dám 100 zl., když to on dovede, a každému jinému. Již ty starožitné litery, kterých nikdo posud z nás neviděl, svědčí, že to není nové dílo, neřkuli pergamen a barva atd.“ A tiskem veřejnosti Jungmann pověděl o „Rukopisech“ prvně toto r. 1819. v prvém vydání „Slovesnosti“ (na str. XXVI a XXVII.): „Nejstarší zůstatky básní neb skládání českých psány jsou veršemi ani přízvukem (silnějším vyražením hlásek) ani časoměrem se nezpravujícími, a to ještě bez rýmu (rovnoslohu); nicméně veršové ti tak znatelní jsou, že, ačkoli beze všeho oddělení v rukopisech nalézají se, vždy od jemnějšího ucha poznáni a nenesnadně zrůzněni býti mohou. Každý skoro verš, nějaký obraz nebo propověď neb aspoň vidu a tak smysl některak ukončený zavírá. Pět prstův u ruky jest jim přirozená míra, kterou dvousložné stopy jejich v epickém kroku vždy vyplňují, jak brzo ale lyrická forma nastoupí, i pada podle hnutí duše mění se, buda kratší, čtyr-, troj- i dvoustopná . . .“ (Potom uvádí čtyři počáteční verše „Libušina soudu“ a čtyři počáteční verše „Zbyhoně“ a pokračuje:) „Pohled na tyto předrahé zlomky staročeského básnictví, srovnání jich se zpěvy jinoslovanskými, drevným stichotvoreniem, Igorem a zvláště s prostonárodní Múzou srbskou, připomenutí Ossiana a dávnověkých bardů, druidů a skaldů naskytuje tu důležitou myšlénku, že druhdy po celé Evropě podobné sobě básnictví panovalo, že jestli ne jako nyní mezi národy, aspoň mezi zdařilými hlavami a pěvci jejich obapolná sebe známosť více méně rozšířena byla; vůbec že, ačkoli historie, to pozdníče umění a vědy lidské, na nesčíslné minulosti věky čirou tmu prostírá, nicméně i v onom nám neznámém čase rozum a srdce lidské světla a pěkných rozčilých citů nikoli zbaveni nebyli. Bylali to první vznikajícího básnictví epocha čili jen ohlas prastaré asiatické v Evropu přinesené a v tisíciletém stěhování dochované vzdělanosti a dokonalého časoměrného básnictví, jehož vetché šlepěje v příbuzné nám Indii pozorujeme, — toho rozhodnutí budoucí skoumatelů pilnosti zůstaveno. Toto nejstarší básnictví u Čechů na

počátku XIV. věku spolu s mnohým jiným národním zvykem konec vzalo. Za ně v obyčej vešlo tenkráte Němcům oblíbené rýmování ...“

K těmto slovům Jungmannovým vhodně pojí se, co *František Ladislav Čelakovský* psal 25. března r. 1821. Josefu Vlastim. Kamarýtovi (»F. L. Čelakovského Sebrané listy,« 50.):

„Tu tedy, můj Vlastimile, máš soud Libušin,[1]) kterého první čtyry řádečky jsi četl v Slovesnosti, víceli, nevím. Co nyní medle o něm soudíš? Nenemístná tato má otázka, jelikož od mnohých za podstrčenou báseň udáván, a p. Dobrovský prý patera důkazů p. Jungmannovi namítl o nepravosti její. Báseň tato v Čechách ještě tiskem nevyšla, ale v Polště, ve Varšavě v loni v knize „Pravda ruská,“ dedikované Alexandrovi. Poláci jsou chlapíci. Záměr nadjmenované knihy je slovanská národnosť, obsahuje plán k tomu. Sbírání zvyků, obyčejů, mravů, náboženství, práva, jazyk atd., tak aby se národ slovanský budoucně jako jindy od jinších pomatených a popletených lišil a svou dráhou k lepší budoucnosti putoval. Nejásá ti srdce, můj drahý příteli!“

Pozastavme se při tom, že Dobrovský vyhlásil »Rukopis zelenohorský« za padělaný. »Poněvadž Jungmann« — píše životopisec Jungmannův Václav Zelený (na str. 237. a 238.) — »s Hankou rukopis velmi nesnadný, jehož ani bystrý Puchmajer, ani sám Dobrovský zúplna nepřečetli, první šťastně rozluštili, Dobrovský vzal Jungmanna, Hanku a Lindu, důvěrného přítele Hankova v podezření, že rukopis padělali... Již několik neděl po objevení se Rukopisu zelenohorského vyslovil v listu ku přátelům určitě zdání své, že Jungmann neb Hanka neb oba spolu s Lindou písařem složili rukopis; píšeť 29. ledna 1819. Puchmajerovi: »Že skladatelé starého zlomku jej lépe rozdělují, čtou a mu rozumějí než Vy neb já, jest snadno pochopiti«; ano s větší ještě určitostí psal o několik dní později 9. února Vinc. Zahradníkovi: »Rukopis ten, jejž horlitelé sami složili..., jistě podvržen a v nově na starém pergameně pozelenavým inkoustem napsán, jakž já hned z tekstu, než jsem ho viděl, soudil. Teď i jiní jináč o něm nesoudí, než p. Jungmann a Hanka ještě by ho rádi zastávati chtěli. Jednoho z těch pánů aneb oba já za skladatele a p. Lindu za písaře držím.« (Aelteste denkm. etc., str. 169.).«

Avšak, ačkoli mínění Dobrovského přemnozí za správné pokládali, *Antonín Jungmann* přece vydal r. 1822. v »Kroku« (I., III. 48.) »Rukopis zelenohorský« s výkladem Josefa Jungmanna, opatřiv jej »Předmluvou,« ze které buď uvedeno toto: »Brzy po založení českého Museum dodán byl jemu následující zlomek, ale, slyším, tak nechvalným spůsobem, že, kdo jej koli zaslal, toho pykati musí. A protož, kde zlomek ten odpočíval, komu náležel a kterak nalezen byl, to všecko tajemstvím jest a snad i kvapnou nálezce nepovážlivostí ve tmách pochováno zůstane. Pan Antonín Puchmajer († 1820.), známý a ctěný vůbec Čech, zlomek dotčený na staré blance (pergamenu) barvou nazelenalou psaný dle možnosti sice omaloval, avšak docela čísti nemohl, do Prahy odeslal. Bratr můj starší, Josef, a pan V. Hanka rukopis pracně přečetli, spořádali a opsali. Opis jsem i já sobě vzal věci přestaré a předrahé; neboť odporuj kdo chce, nejstarší zlomek to jest nám známé české vzdělanosti. Obnáší pak rukopis dva zlomky... Rukopisu starého jsem neviděl, a naději se, že jej slavné Museum omalovati, jak jest, obšírně vysvětliti a stkvostně vydati neopomine, kdež se ukáže, věrnýli čili chybný opis tuto ode mne se vydává.«

Mimo to Jos. Jungmann psal Markovi 11. února r. 1823. (»Mus.« 1883., 48.):

„Spravedlivé bylo pohnutí Vaše nad jednáním D-ho, kterýž sobě, jakž H-a do-

[1]) Na začátku tohoto dopisu jest „Libušin soud.“

svědčuje, též vůbec při sezení co direktor Museum divně a neočekávaně počíná. Mýlili jsme se v tom člověku? — čili má on zvláštní příčiny toho jednání? Já vždy myslíval, že je ne Čech, ale slavisirender Deutsche, a to tuším pravda. K čemu ona slova jeho: der bohemismus steckt den leuten im kopfe!? — K čemu ono p. Preslovi a mně za odpověď na jistá slovce v Logice: Man soll von solchen dingen nicht böhmisch schreiben! Bude tuším čím dále kyselejší, proto že čím dále, tím více odpůrcův najde v mnohých svých výpověděch...“ A r. 1824. psal Markovi (Zeleného „Život Jos. Jung.,“ 241.): „Dnes mi pravil P. Zimmermann, že Dobrovský s Millauerem a Steinmannem (Němcem kovaným) vyšetřovali rukopis o Libuši a nalezli jej býti podvrženým. Steinmann chemicky shledal, že ta barva zelená ani tři léta trvati nebude, a Dobrovský shledal, že každé slovo a mluvení způsob odjinud čerpán, což on že ukázati hotov. Ubohý rukopis, ale i ubohá sláva Čechů, jestli takoví kritikové ji ohledávati budou, za několik set let uprou světu, že jsme tu kdy obývali Slované! — Co s těmi blázny? Máme jim odpovědíti? čili pohrzeti nimi? — Museum vydá první svazek svých denníků (německých) a tam ta kletba vyjde.“ Mimo to psal 8. května r. 1824. Janu Kollárovi („Mus.,“ 1880., 53.): „Náš milý Palacký jest v nepříjemném položení pro vypuklé nepřátelství mezi Dobrovským a některými, kteří se ujali Soudu Libušina proti jeho bláznovskému odporu. On v archivu Hormayrově vydal anathema na ten rukopis. Prof. Svoboda mu odpoví, a nepřestaneli, musím i já vylézti, poněvadž mne jako přepjatého vlastence (což u nás tolik jest jako karbonář) vyhlašuje! Palacký, doufaje jeho pomocí dostati se k Museum, musí se jeho přidržeti, poněvadž on nestrpí obecného oběma stranám přítele, jako já strpím. — Tak ubohá literatura naše vnitř i vně hubena!“

Může někdo, když soudně a rozumně pročte vše, co dosud jsme si uvedli ve přítomném článku, domnívati se, že věděl o nepravosti »Rukopisů« Hanka nebo Svoboda nebo Kinský nebo Čelakovský nebo snad i docela Jungmann? — O Lindovi ovšem nemáme podobného svědectví, i bylo by tvrditi, že Linda buďto sám složil »Rukopisy« nebo s někým jiným, na koho dosud pochybovači nepřipadli.

A Josef Jungmann zanechal nám ještě jeden projev, z něhožto nelze zde neuvésti úryvků. Napsaltě proti Jiřímu Palkovičovi v »Musejníku,« r. 1832., na str. 239.—248.: »Nechceme se pouštěti v obšírné porážení jeho příliš slabých důvodů, toliko to připomínáme, že, poněvadž on sám rukopisu toho neviděl, stoudněji by sobě počínati měl, by se co slepý o barvách rozprávěti neviděl. On dotýká urážlivě dobře zasloužilých a počestných mužův, kterým nezbývá, než takovými pletichami pohrdati. Nebožtík Dobrovský, jehož on za štít sobě béře, měl příliš veliké zásluhy o jazyk a literaturu českou; k tomu vysoké stáří, a nemoc jeho právě k podobným výražnostem vedoucí, kladla to za povinnosť nám mladším vlastencům, abychom jeho osoby co možná šetříce, i kdy z mezí pravdy vykročil, vždy něco jemu promíjeli... Známo jest, že nikdo ho více uraziti nemohl, jako když mu o slovanské liturgii v Čechách rozprávěti počal; a přece na konci svého života táž liturgie byla jeho nejživější a nejmilejší myšlénkou, o kteréž jako jiným, tak p. Hankovi přemnoho výmluvně a ohnivě rozprávěl, a její obnovení vším úsilím zamýšlel. Slyšel jsem já k svému podivení z jeho úst, ano pravil: »Es kann doch sein, dass ein anführer der Böhmen Čech geheissen habe,« kdežto po dlouhá léta psaně i ústně vždy tvrdil, že kromě etymologie Čecha nikde nebylo. Jist jsem, že Dobrovský, kdyby déle živ byl, své mínění z strany nalezených v nově rukopisů byl by změnil... Ačkoli budiž i dobré o něm všecko řečeno, týž Dobrovský, když po všech ústních i písemních hádkách konečně na ten důkaz přijíti mělo, černidlemli psán či není, a prof. chemie připomenul, že při tom

vyšetřování sám rukopis zničen bude, týž, pravím, Dobrovský, od vyšetřování chemičného ustoupil s těmi slovy: »Es könnte am ende doch ächt sein.« Tak v tom neobyčejném muži z jedné strany neústupnosť, z druhé přirozená pravosť a spravedlivosť válčily... Týž Dobrovský nad šťastným nalézáním neznámých jemu úlomků ze staročeské literatury nevrlý, jednomu z mých přátel (p. L. Č.) zřejmě pravil: »Die Königinhofer handschrift hab' ich mir noch gefallen lassen; nun sollen sie mir aber mit nichts mehr kommen.« Když pan Hanka onen vzácný a velice důležitý úlomek evangelií jemu ukázal, radostně zvolal: »Ach! das ist etwas anders!« a hned do Mnichova p. dv. rad. Hormayerovi zprávu dal, že máme starší věc, nežli jsou Mnichovské zlomky; avšak druhého dne, když byl o tom, jak pravil, celou noc přemýšlel, docela obrátil a řekl: »Wenn dieses ächt ist, so muss alles vorige (t. j. Sněmy, o Vyšehradě atd.) ächt sein. Schweigen Sie, ich werde auch schweigen.« Kdo můžeš, rozuměj! Nemlčel ale Dobrovský, anobrž panu K.[1]) do Vídně nedávno před svou smrtí list napsal, s tou žádostí, aby, vyšelli by kdy ten úlomek evangelií na světlo, on proti jeho pravosti se zasadil, což tento v pravdě učinil. Dále, aby protrhujícímu se domnění svému ze všech stran hráze zahatil, p. Bowringovi, anthologii českou (anglicky) vydati chtějícímu, tento list do Londýna poslal, kterýž my zde k doplnění celé té historie klademe:

His te movitum velim, ne fortasse aliqua vertas, quae certe iam supposita censentur; coniecta a quibusdam, qui nimio patriae seu maternae linguae amore, haec obtrudere incautis voluere. (Mizerná to láska, která podvodem vlasti pomáhati chce. Kdo by v stavu byl Rkp. o sněmích neb co podobného sepsati, blázen by byl, aby to krádí dělal, an by veliké slávy veřejným básněním podobným dojíti mohl.) Talia sunt Elegia amantis sub Wyšehrado arce ad fluvium Vltavam superiore, quam ego ipse, antequam scripturam diligentius examinarem, historiae linguae Bohemicae p. 109. inserui et exposui. Novi iam auctorem, quem tibi nominare possem. (Nálezce jest p. Linda, tehdáž ještě studující, který desku, na jejíž vnitřní straně ta báseň psána byla, dlouho pod nohama míval, než mu ji náhoda vyjevila. Má toho svědky p. Hanku, i celou rodinu, u které oba tehdáž bydleli, i mně ten nálezek hned první čas, když jej sotva ještě čísti mohl, ukázal.) Poema hoc abruptum circa annum 1816.—17. confectum, membranae veteri atramento satis recenti adscriptum (poněvadž neznalé písmeny p. Linda, čehož ovšem činiti neměl, černidlem přetáhl), mihi oblatum me ipsum fefellit. Alterum nimirum Libussae iudicium, ex pluribus poematis Russici de Igore et antiquis formulis poematum Ms. kralodvorskiani compilatum (nestačili by tito pramenové, ano zde slova jsou nikdež jinde nepřicházející), circa an. 1818. non nisi in Krokio (ode mne) expositum referies, qui Tibi fortasse transmissus est. Impostoris huius, auctorem sic appello, fraudem detexi primo quasi intuitu (ba dříve, než viděl). Cum autem Rakověcki Polonus, cui missus hic foetus fuerat, libro Pravda ruská, eum exhibeat, opus fuit in Annalibus Vindobonensibus pluribus argumentis authentiam eius impugnare. (O důkladné odpovědi p. prof. Svobody mlčí p. Dobr.) Zelotes Bohemici (t. kteří mají zdravé oči a nepředpojatou mysl), non contenti poematibus Seculi XIII. in Msto Auloregiensi, sic dicto a loco inventionis, maluerunt antiquiora effingere ad coniungendos Germanos, qui antiquioribus gloriantur . . . Ea omnia, quae in Ms. Auloregiensi leguntur poemata, sine omni dubio (přece!) genuina sunt, quamquam et haec Zelotes Bohemici (k. p. já) antiquiora esse putent, saltem aliqua, quam sana crisis (p. Dobrov.) admittere possit... Takových listů aby tisíc bylo, vždy více nedokáží, než že Dobrovský pravosť Rkp. dotčených upíral, ale pravdy samé poraziti nemohou. Rukopis náš v národním Museum každému k nahlédnutí slouží, nesa jak vnitřní tak zevnitřní známky pravosti a starožitnosti své, cokoli se o něm komu mysliti za hodno vidí... Pudila mne žádosť viděti originál, kterýž mi laskavostí již nyní bohužel nebožtíka p. hraběte Frant.

[1]) = Kopitárovi.

Šternberka u přítomnosti Dobrovského ukázán byl. Divil jsem se s úctou velebnému prachu starožitnosti a ne méně Dobrovskému, ujišťujícímu, že podvržen jest a že on to padesáti důvody dokázati může, ano zřejmě p. Lindu co původce jeho jmenujícímu... Mezitím přinesl p. Hanka opis Puchmajerův ke mně. Seděli jsme po tři dni několiko hodin nad tím divným písmem, i poštěstilo se brzo jednomu brzo druhému některé slovo přečísti, a Puchmajerovo přeložení opraviti. Když pak šťastnou náhodou dolejší list na vrch položen byl, tu jsme s potěšením poznali, že ani mezi prvním a druhým ani mezi třetím a čtvrtým listem ničeho k doplnění smyslu nescházelo, toliko počátku a konce jsme pohřešovali, že dva necelé zlomky jsou, již tenkrát znamenajíce. Pospíchal p. Hanka k Dobr., kterýž až dotud smyslu najíti nemohl, a uslyšev, že jsme my jej nalezli, nás v listu k Puchmajerovi za původy jeho udal... Palkovič ve svých důkazech větším dílem Dobrovského se drží... Jemu prý jistý český knižník jmenoval původce onoho rukopisu; nepochybně že buď p. Lindu neb p. Hanku nebo dokonce mou maličkosť. Ví tedy, s kým činiti má. My však ho ujišťujeme, že bychom podobný rukopis učiniti a sepsati tak málo dovedli jako p. Palkovič, kterýž jestli za možné to soudí, nechť nám ty dva úlomky rukopisu našeho doplní, my se jemu o hojnou a poctivou odplatu postaráme, a velký bude nám on Apollo!..."

A jako vyznal Jungmann, že by nebyl schopen složiti »Libušin soud,« podobně také *Fr. Lad. Čelakovský* učinil. Kamarýt Čelakovskému psal 13. dubna r. 1830.:

„Komu as nešťastně to namanulo, podstrkovati staré rukopisy! S tím i ostatní starobylé památky aspoň u těch čtenářů v pochybnosť uvádí, kteří původ spatřiti nemohou. Jestli jinými věcmi sobě nepomůžeme, tím šibalstvím zajisté ne." A Čelakovský odpověděl mu 18. dubna: „Co tím nešťastným podstrkováním rukopisů míníš, nerozumím. Věz, že (vyjímaje: Ha, ty naše slunce) o pravosti všechněch tak přesvědčen jsem, jako že slunce na nebi. Že Dobrovský ještě po smrti blázny dělá, z toho nic nenásleduje. Jak v evangeliích tak v Soudě Libušinu a jiných sama věc a řeč tak patrně mluví, že by mi právě nic nemusil ze slovanských jazyků rozuměti, kdo by tu v šalbě stíhal. Nebo nevím, aby falsarius někde se nebyl podklesl — což nikde není k nalezení. „Ha, ty naše slunce" zas naproti tomu jak kratičké má některé makavé stopy šíbalství — o rukopisu samém ani nemluvím; i jsem té víry, že tuto básničku krasopisec Linda s filologem Hankou upletl a podstrčil, což velikého čarování nepotřebovalo, aspoň kdyby mi o to šlo, chtěl bych více takových věcí sám dovésti, ačkoli ani za sto let jeden Soud Libušin nebo ono Evangelium."

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XI.

Mnohovážený Pane!
Drahocenný Příteli!

Dnes vyšel v Moravii Váš úsudek o mej grammatice. Jaký jeho bude účinek na čtenáře toho časopisu, to musíme ovšem zanechati Bohu a budoucnosti; já se cítím povinného Vám nejupřímnější srdečné díky za tu laskavosť zdávati, kterou jste hleděl mému dílu k rozšíření pomocti, uznávaje dobře, že, kdybyste méně laskavý byl, byl byste mohl také ledacos přísnému posudku podrobit, an jak lidské díla vůbec, tak i mé bez vad není, a k tomu i věčně pravé ostane přísloví: quot capita, tot sensus.

Podle ustné úmluvy osměluju se, Vám po panu Jilkovi opět 20 exemplárů své grammatiky doslati, mysle, že snad i před začátkem budoucího školního roku jich více odbudete než těch osm, které Vám z první zásilky před velkonocemi ještě zbyly, a co nebude odbyto letos, to prosím, nechte u sebe přichystané pro budoucí školní rok; neboť ať ležejí zde neb u Vás, jest jedno. Zde jsem ode dne Vašeho odchodu odprodal jediný exemplár.

Těším se na druhé vydání Vašich Mongolů, a ještě více na novou mapu,

ostávaje Váš

V Brně, 4. dubna 1842. upřímný ctitel a přítel.

XII.

Vysocevážený Příteli!

Děkuju srdečně jak za obdržených 10 zl. tak za exemplár druhého vydání Mongolův. Opis žádosti podanej ke konsistoři už snad p. Klácel spátky odeslal, já jsem ho četl s velikým potěšením, vida, že ne jen horlivě, nýbrž i důvodně a obratně pečujete o blahosť největší části obyvatelů Moravy. Kyž dá Bůh, abyste prorazil; ale byť by i jeho nezpitatelná vůle potud byla, nás ještě po mnohá léta v nynějším smutném stavu nechati, přece myslím, že on někdy naše dobře míněné vynasnažení dobrým výpadem korunovati bude, an nic najednou, nýbrž všechno dobré ve světě jen ponenáhle zralosti dochází. Také soudím, že semeno dobré, třeba nezešlo hned a třeba po nějaký čas v zemi hnilo, přece svým časem se rozklíčí. A tak, byť představení mé a Vaše bývaly na čas neplatné, přece později aspoň tolik platnými se dokážou, že tvrdou půdu kypřejí, a budoucím role vlasteneckého vzdělávatelům přípravu dělají.

Panu Exingerovi, prosím, vyřiďte mou nejuctivější poklonu, an opětuju svou náchylnosť pro 1 zl. 36 kr. mu exemplár svej mluvnice pro jeho žáky dávati, ať jest to třeba při začátku budoucího školního roku. Věru mezi vojanským stavem národní jazyk ještě jen málo hájitelů čítá, a přece jest to stav tak důležitý, jak kterýkoli jiný. Já bych už proto srdečně žádal, aby můj spis do rukou mladých vojínů hojně se dostal, poněváč důvěřuju, že úlohy v něm obsáhnuté ke zbudění lásky vlastenecké spůsobnější jsou, než v grammatikách jiných. Také by snad skrze kadety a budoucí officíry grammatika má někdy mohla častěj se dostati do rukou toho neb onoho šlechtice, o jehož rodině v ní sem tam chvalná zmínka se děje. Víte, že každý rád čte o svých příbuzných neb známých něco chválícího, a takovým čtením doufám sem tam přece nějakou jiskru vlastenectví rozkresnouti. Že Vám vydání Labyrintu z ohledu na Nejedlého dědice zabraňujou, na to bych jakživ byl nepřišel. Připadá mi to tak, jako by Vám bránili znova vydat Cicerona, Homera etc. etc. proto, poněváč ten neb onen už tyto klassiky také vydal.

Na Šafaříkův národopis jsem už předplatil u p. Klácela. Pro moravský časopis ale bohužel nemohu potud chystati nic; však se nevylučuju, aspoň to, co v brněnském týdenníku bylo, míním trochu do příhodnějšího oděvu oblecti, a snad bych Vám také podati mohl několik takových povídek krátkých, jako jsou v mé grammatice ode strany 405.—414.

Náš pan biskup, když jsme první poklonu činili, pronesl sám svůj úmysl češtině se ode mně přiučiti, doložil ale, abych čekal, až mě zavolati dá, a dotavád jsem zavolán nebyl, proto také nevím, jak v té věci bude dále.

Račte zachovati v lásce přátelské

Vám celým srdcem oddaného

V Brně, 17. máje 1842. Vincence Žáka.

P. S. Slyším dnes, že pan professor Jodl obmýšlí svým žákům také některou vedlejší hodinu v češtině dávati, a dokládá mi jeden z jeho žáků, že k tomu míní použíti grammatiky mé. Ale nemohu Vám ještě nic určitého o tom oznámiti. Jsem velmi dychtivý, aby tomu skutečně tak bylo.

XIII.

Mnohovážený Příteli!

Na pospěch zkrátka: Líto mi, že Vám nemohu udat jména, o které se ptáte. Co vím, připsal jsem na Vaší teď vracující se cedulce; co nevím, o to budu zítra psati svému bratrovi. Snad Vám potom úplnější vědomosť dám. Zatím Bůh Vám přispěj, abyste i mapou mohl vyjíti brzo. Že by časopisu na Moravě potřeba bylo, ovšem světitá pravda; ale Pospíšilovi promiňme dotknutou ve Vašem listu drzosť, abychom nepodráždili více. Mé díky za Váš dobrý úmysl račte laskavě přijmouti, ale cítím a cítil jsem dycky, že má grammatika bez odporu neostane; vítězství doufám teprva potom, až ještě několik jiných českých mluvnic vyjde. Soudím totiž, že grammatikové budou mou prácu plundrujíce hledat, jak by má bádání ke své straně použili, ale ukáže se, že důslednosti nijak nedojdou, a nedůsledek důslednosti bude sám vždycky znova popíchovat ke čtení mluvnice mé. Všechno

musí měti svůj čas. Jedině líto mi je, že Slováci o ní posud nic skoro nevědějí. Pan Štúr, ačkoli jsem mu už dávno psal, a jeden výtisk po poště a druhý (pro tamější ústav) po cestě knihkupecké poslal, ani slovem neodpovídá, tak že skoro myslím, že snad nic neobdržel. Za to zde má grammatika účinkuje dosti dobře; znamenám, že v ledakterém domě pozornosť zbudila, a pan Jodl skutečně už ju svým žákům přednáší.

Zachovejte v lásce upřímného přítela

V Brně, 7. června 1842. Vincenca Ziaka.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

Pověděti neb napsati, jak se něco dělá, má se obyčejně za snadnější nežli to udělati. Výkonný hospodář na příklad, poslouchaje učené hospodářské »kázaní« nějakého professora hospodářské školy zajisté často se potichu usměje, mysle si: »Postaviti tě takhle za pluh!...« atd. Z nízké vrstvy této postupujme v oborech, jež mají dvojí stránku, zkumnou a výkonnou, theoretickou a praktickou, výše, a úkaz ten se nám všude namane: »praktikové« tak řečení rádi krčí ramenama nad theoretiky, dotýkající se oborův jejich, jakoby se rozumělo samo sebou, že člověk něco dělající bude jistě také věděti, jak se to dělá, dělati má a proč tak se to dělá, dělati má. I není tomu tak dávno, kdy »básník« neznal proti nepříznivé kritice pádnější repliky, než aby tedy kritik sám napsal nějakou báseň vzornou a jí ukázal, »jak se to má dělati;« ano před několika dny četl jsem ve váženém listě repliku, v níž kritikovi, jsoucímu náhodou též básníkem, a to na neštěstí slabým, pro vlastní jeho nezdařilé plody vytýkáno, kterak že může býti tak přísným? Po lidsku mluveno jest ovšem pravda v tom, ale podstatně nesouvisejí básnické plody kritikovy s kritikou jeho pranic. Z úkazu však nahoře vytčeného, že vykonati věc, jak býti má, zdá se mnohem nesnadnější, než pověděti, jak býti má, vyplývá přirozeně domněnka, jakoby směl o věci mluviti jen kdo také je s to, aby ji ve skutek uvedl. Starý to svár theorie s praxí o přednosť této před onou, který bují přečasto tím více, čím méně společného měřítka oba srovnávané předměty připouštějí!

Avšak jest i naopak. Praxe odjakživa osobovala si, a to ne beze všeho práva, přednosť prospěchu, užitečnosti, viníc protivnici svou z planosti, neplodnosti, z daremnosti; tato však odvolávajíc se k nejvyšší mohutnosti ducha lidského, jíž myslí a zkoumá, hájila své hodnosti a vznešenosti člověka teprv opravdu důstojné, ano jemu prý přísluší uměti a znáti nejen skutek sám, nýbrž i důvod, příčinu a tvárnosť jeho. Proto také nazvána v nižších oborech stránka tato »rationalní« naproti pouhému mechanismu práce a — náhody. A podivno, že ve vyšších oborech pojmenování to jaksi nechce dopadati. Patrně jsou si tu obě stránky mnohem bližší; a to nejen tím, že zde, v oborech vyšších, i při prvé stránce, při praxi již činnosť duchová převládá, čehož onde není, ale že zde již obě navzájem se nepoměrně důrazněji vyžadují a doplňují, každá k většímu vlastnímu zdaru. Tak jest ve vědě, tak jest v umění: výkonná stránka vázne záhy beze zkumné. Jinak toho zřídka kdo upírá, leda z vedlejšího zájmu; po výtce však a téměř jediné děje se to právě v oboru — našem, v literatuře, v literarní kritice krasovědné. Umělci literarní, jak nyní jsou, kritikou rozhodně pohrdají, totiž kritikou nepříznivou veřejně, pří-

znivou zajisté u sebe. Dřívější, a to největší umělci tak nečinili. Čí to bylo tehdy zásluhou, a čí to jest nyní vinou, zda kritiků či umělců, kdož rozhodne? Snad obou.

Sem by se tedy výborně hodilo »Několik slov o potřebě literarní kritiky vůbec a u nás zvláště« a t. p. Odepřeme čtenáři i sobě tu pochoutku: čtenáři českému vůbec, jenž takových »slov« po novinách a některých časopisech českých tolik musí poslechnouti a přečísti, ale při tom tak hrozně málo té »potřebné kritiky« uslyší a se dočte, mluviti o potřebě literarní kritiky zdá se mi tolik jako podzemnímu občanu londýnskému povídati o potřebě čerstvého vzduchu; naši pak čtenáři o potřebě té jsou zajisté přesvědčeni, tak že apologie kritiky byla by jim zbytečnou. Dejme tedy tomu, že v literatuře naší na příklad Vrchlického a jeho epigonů slintání na slintavé prý kritiky a žvanění o žvanivých prý kriticích ani není, a přistupme k úkolu svému, jenž jest poněkud odchylný a určitější.

Lišíme totiž dále i při kritice samé dvojí tu stránku: kritisování skutečné a theorii jeho. I zde se opakuje, co dříve. Znáti zákony a požadavky díla, jež má býti posouzeno, třebas je i cítiti a soud pojati, sformulovati a vysloviti jest věc dvojí, byť i související. Obojí náleží k dokonalosti, jaké však málo nacházíme. Kritisuje se, posuzuje a odsuzuje se, snad i správně a spravedlivě, bez určitých zásad, dle zdání, dle dojmu, dle šablony — a to snad rozhoduje v literatuře více, než kritiky jsoucí idealy svého druhu. Příkladů netřeba hledati daleko. Každý pravý básník jest autokritikem, málokdy kritikem vůbec, a přece kritik a básník na vrcholu jsou si tak příbuzni. U nás často padne mnohá krásná věta o tom, jaká má býti kritika, a přece těch dobrých kritik tak po řídku! Jakmile má určité dílo před sebou na posouzenou, vázne theorie v obtížích skutečnosti.

Časopis náš věnován jest kritice literarní. Pokouší se po několik již měsíců prováděti ji výkonně na zjevech jednotlivých. O theorii dosud bylo málo řeči; u řádného kritika se předpokládá, že zná základy, směry, účely a — svaté povinnosti své: i naše kritika měla tomu vyhověti, o čemž ať jiní soudí. Také se z pouhé theorie kritiky nikdo kritikem nestane: povolání to žádá mnohem více, jak uvidíme. Ale i zde konečně dojde na pravdu, že jedno třeba činiti a druhého neopomíjeti. Jest důležito a potřebno promluviti si o úkolech a požadavcích kritiky, již k vůli jednotě směru. Potřeba ta stává se nutností vzhledem k četným nedorozuměním, ať dobromyslným, ať zlomyslným, s jakými se kritika naše setkala a setkává — u přátel i nepřátel. A posléze byť i pravda bylo, co právě řečeno, že kritikem nestane se nikdo, přečta jen nějakou nauku o kritice, přece nějaký pokyn i odtud vyplyne; a tak snad i v těchto řádcích to ono slovo přijde vhod těm, již nevděčné sice a obtížné, ale záslužné práci kritické chtějí se věnovati. Takých by si časopis náš vychoval rád co nejvíce; pravím s důrazem vychoval, prohlédaje k následujícímu: jako čtenářstvo své každému listu jest si teprve vychovati, chceli poslání své vyplniti, tak jest i s novým přispívatelstvem, aby čtenářstvo i spisovatelstvo se sblížili a ve pravdě setkali v duchovní jednotu, v níž byla by moc směru časopisem zastávaného. K tomu tedy snad i řádky tyto přispějí, alespoň k tomu přispěti chtějí, abychom si porozuměli.

Chceme tedy mluviti o kritice, jejích vlastnostech a požadavcích; rozumím tu kritiku, jíž časopis náš dosud jest věnován, tedy čistě literarní, neodbornou: především bude se týkati vše kritiky krasovědné, ale pak také i vědecké, dokud

ovšem povaha věci dovolí. Jsou to listy zcela volné, jež tuto čtenářstvu podati míním: snad naskytla by se průběhem vyšetřování nějaká námitka se strany jeho, jež by souměrnosť soustavy napřed vyměřené mohla nějak porušiti na škodu úplnosti a jasnosti. Také již předmět velí volné zpracování, aby nepovědělo se ani příliš mnoho ani příliš málo: vždyť přesně proveden, obsahoval by předmět celou krasovědu a celou theorii té které vědy, filosofie, dějepisu atd., tak že bylo by nesnadno říci, kde začíti a kde přestati. A bez toho všeho volné slovo již upřímněji plyne a ochotněji se přijímá.

I.

Rozeznávati pravé od nepravého — můželiž býti nad to co vyššího, co vznešenějšího? volá jistý básník, velkým jmenovaný, jenž nebyl kritikem, a vztahuje to ke kritice. Uvádím to, aby se neřeklo, že každá liška svůj ocas chválí, a že zároveň slova ta, jsouce jakýmsi výměrem, mohou býti východiskem rozpravy naší.

Tedy kritika jest umění lišiti pravé od nepravého. Nezbývá nežli probrati jednotlivé pojmy výměru poněkud podrobněji.

Kritika jest umění. Uměním samozřejmo rozumí se tu vůbec dovednosť, schopnosť, zručnosť výkonná, která je s to, aby poznatků zkumných užila o jednotlivých případech svého oboru více méně širokého. Všeliké nedorozumění, jež určením tímto snad povstane, bude lze odstraniti teprve průběhem rozpravy. Jedno toliko budiž podotčeno, že kritika slučujíc pravdy obecné, povšechné s jednotlivinami, zase více méně obsáhlými, oběma živlům pole co nejširšího v sobě ponechává; dle převahy toho či onoho také povaha a cena její se řídí, předpokládajíc, že ostatní okolnosti zůstaly nezměněny.

Tím z daleka naznačeno již také, co se u kritika předpokládá. Nebylo by příliš pravdy vzdáleno, kdybych nazval kritiku nejen uměním, nýbrž i vědou, vědou totiž užitou. Předpokládá se totiž věda, a v řádném užití jejím spočívá umění kritické. Podotčeno nahoře, že z theoretického pojednání o kritice nikdo kritikem se nestane: proč, nyní již vidíme. Pravíli se o básnících, že se jimi nestávají, nýbrž rodí, třeba po kritikovi žádati obojího: přirozené vlohy a cvičebné pile. Ten jest rozum a smysl slova »umění,« které již ve starověku častěji se při kritice rozumělo a v novověku u Francouzův a Vlachů stalo se obyčejným: l'art critique atd. Takto liší se kritika od uměn krásných prvého i nižších řádů, blížíc se jiným dovednostem, nad něž nekonečně vyniká obsahem a látkou svou.

Co totiž vyššího, než lišiti pravé od nepravého, dobré ve svém druhu od špatného? Činnosti té podléhá celý vesmír, všeliké dílo přírody i člověka po různých stránkách bytu svého, kteréžto shrnuty jsou předmětem kritiky celkové: »jestli věc taková, jaká býti má, či ne?« Lišiti chci pravé od nepravého: kdo mi poví, co jest pravé, co jest nepravé? Opět cosi, co třeba u kritika předpokládati, aby totiž znal a měl měřítka pravého či nepravého. Měřítkem tím jsou idee, idealy — pokaždé ovšem idealy ve svém druhu i oboru, v tom, ve kterém právě kritika prodlévá. Jí jest znáti vlastnosti těch idealův a uměti je přiložiti za měřítko a oceniti, pokud se jim skutečnosť bliží, pokud ne; jí jest po případě rozvinovati vlastnosti ony a jich hájiti, jsouli popírány. Vše to náleží ku správnému lišení, jež takto jsouc zároveň srovnáváním, souborem i rozborem, zajímá nejvyšší mohutnosť ducha lidského a v otázkách posledních dotýká se samé bytnosti věcí a činů lidských. Zde zajisté místo obsáhlejšího a povrchnějšího: »Co jest pravé?«, nastupuje otázka důraznější a závažnější:

»Co jest pravda?«, zde nastává úkol lišiti jsoucnosť od nicoty, něco od ničeho. Tímto předmětem a úkolem kritika nade všelikou činnosť ducha lidského se povznáší, pronikajíc do záhybů posledních, do živlů základních.

O nich má souditi, je oceňovati, je posuzovati, je rozsuzovati a l i š i t i. Pevnou rukou má kritik zasahovati do té směsi různotvárných prvkův, aby se v nich sám napřed vyznal, svůj soud o nich utvořil a pak jiným soudu toho vůdcem a vykladatelem býti dovedl. Co tu zase požadavků vysloveno! Kolik tu potřebí důvtipu, rozhledu, přizpůsobivosti k úsobnostem jak posuzovaného, tak i čtenáře posudku! Kolik posléze tu potřebí obratnosti, aby vlastní jeho řeč nestala se čtenáři spíše prostředkem zahalení nežli projevu, a — neohroženosti, aby pravdu uznanou a důvody podepřenou směle vyslovil — —!

Než, dávám se do chvalořečení a chtěl jsem jen vytknouti hlavní znaky, náležející ku pojmu kritiky. P ů v o d e m svým, na pohled velice skromným, by ani nepoukazovala k výši své. Jména jejího ve svém významu užívá se teprv o učencích alexandrijských, tedy již po odkvetlém klassicismu, a původ jeho není nikde jinde, nežli v tom pověstném — »slovíčkářství,« kterým nám velcí duchové, zaujatí jen nebetyčnými předměty a nebebornými myšlénkami, až dosud tak rádi spílají, když je chceme přivésti opět na zemi mezi lidi a z povšechnosti k jednotlivostem. Byla to tehda kritika po výtce filologická, mající úkol jednak zachovati co možná původní texty klassické, jednak je dopodrobna vykládati a oceňovati a p. Přirozeně ovšem pojila se k bádání druhému kritika literarní po našem smyslu, která již měla vzor vysoký v *Aristotelově* O básnictví, jsouc však nicméně stále podřízena oné, jistotně záslužné a veledůležité. I má ten »přísný *Aristarchos*,« jehožto jméno se jménem kritiky takořka splynulo, o naši vzdělanosť snad větší zásluhy, než ti, kteří jménem jeho kdo ví jaký posměšek vysloviti hodlají. Mimo řídké úkazy kritiky více filosofické filologisování celkem podrželo v kritice vždy převahu až do doby moderní, což ostatně jest docela přirozeno, vyplývajíc z úzkého svazku zevnější formy, vůbec s obsahem myšlénkovým a z ustáleného poměru toho v klassicismu: retorika, statistika a poetika v sebe navzájem přecházely. Doba kritiky hlavně filosofické, 17. a 18. století, uvedla do kritisování poněkud více života, obmezivši posuzování šablonovité, pedantské; literatura sama, berouc nové tvary na sebe, změnu tu na kritice vynutila. Blížící se romantismus hnal i kritiku směrem tím dále až do zámezí svého; kritika stává se mnohdy »romantičtější,« mlhavější, neurčitější, blouznivější než sama báseň posuzovaná. S jednostranným obdivem genialných myšlének, mohutných vznětů mizí pozornosť na celkový lad formy niterné i zevnější: jako romantismus libuje si v úryvcích, tak i kritika jeho nad nimi jest u vytržení, zanedbávajíc více méně ostatní. Době realistické ve kritice notný podíl neblahého věna toho zůstal, a to zásluhou básníků samých, byť i realistů; oni jest obyčejně kořením — reklamy, a tou, jak známo, tolik básníků trpí. Bují pak přemrštěná obdivovačnosť ta, čím méně filosofického vzdělání, čím méně schopnosti ke skutečnému krásnému požitku, čím méně mravnosti a svědomitosti se u toho kterého nalézá. Tím stává se, že kritika opravdová kolikrát ztracena býti se zdá v době, kdy vládne a rozhoduje — zevnější výsledek, jenž právě jest dítkem reklamy: ona však jest pouze umlčena, i brzy ji přivolávají na pomoc i ti, kterým dříve byla nepohodlnou; neboť haveť bující ve stínu bezkritičnosti hrozí udusiti také jejich zdravý vzrůst,

jejžto pravá kritika chtěla pěstiti a výstřelků chrániti. Jestiť pravý, rozumný soud přirozenosti lidské nezbytný, tak že člověk bez něho dlouho ani ve veřejnosti neobstojí; lživá vřava reklamy, kterou sebe a jiné na chvíli ohlušil, nemůže ho na dlouho upokojiti, kritika hlásí se sama. —

Škodolibě by tu leckdo očekával, kdy pak také bude řeč o všeliké té vrtkavosti, nespolehlivosti, změnnosti kritiky! Co jeden kritik schvaluje, druhý zavrhuje, co se jednomu líbí, druhý nemůže ani dosti pohaněti. Co kdysi kritika na výsosti vynášela, dnes jest kritikou pohozeno, co kdysi kritika kaceřovala, dnes kritika teprv ocenila atd. A není divu! Samy základní pojmy jsou tak neurčity, tak vztažity, že přirozeně v užívání jich vládne čirá libovůle, zvyk doby, povaha kritikova atd. Nebylo by mnohem víc než vytáčkou odpověděti, jak kdosi odpověděl v podobné příčině o filosofii, že totiž ať si bylo již tolik různých filosofií a filosofů, filosofie sama přece bohda ostane. Nám lze uvedené skutky ve hlavní věci úplně popříti. Obsah základních pojmů (krása, krásno, záliba a p.) jest proměnný jen v podřízených případcích: ve hlavních zákonech panuje souhlas ode staletí, u všech národův, o nichž tu vůbec může býti řeč; obé, různosť i stejnosť názorů těch, plyne z přirozené povahy pojmů těch, mathematicky nevyměřených, nýbrž bezprostřednému soudu se namítajících. Tak jest i s těmi kritiky a kritikami: jest pravda, mnohé kaceřované dílo vešlo později ve vážnosť, ale odečtěme ze sporu toho vše, co spadá předně na vrub pouhé opposice, dále na vrub časového zvyku, jenž — toho nikdo neupírá — mezi případky a nahodilostmi v pojmu krásy snad nejvíce rozhoduje, na vrub zřetelů mimoaesthetických, jichž ve skutečnosti nikdy se nezbavíme při požitku krásných děl atd. atd., co tu vše ještě rozhoduje, — ve hlavních, aesthetických vadách a přednostech obě strany by se asi shodovaly, kdyby jen každá upřímna býti chtěla a směla, kdyby každá bez mimotného ohledu řekla upřímně, co si potají o věci myslí. Kdo chce, může zde za příklad zvoliti si blízký předmět, nyní právě protřepávaný, Máchův »Máj«; kdo chce sáhnouti dále, ať přemýšlí o kaceřovaném »klassicismu« francouzském a dramatech jeho přece až dosud cenných, o moderní poesii se živlem milostným a starší poesii, v níž živel ten ustupuje, ano mizí atd. Mimo jiné tu také zajímavo jest, že *Aristotelovy* nauky o básnictví pokouší se vyvraceti učenec německý až r. 1885. Vidíli však někdo právě již i v tomto různění výtku proti kritice, tož žádá v těch věcech úplné neomylnosti, ve kterých jí býti nemůže, počítaje nad to mezi kritiky, kteří tam nenáležejí; proto již také potřebí jest promluviti o vlastnostech k tomu potřebných, aby nezvalo se kritikou, co jí není. Pozorovatel dějin literarních v obrysech širších a se stanoviska poněkud vyššího nemůže nedoznati, že díla opravdu krásná, nade vši podstatnou výtku povznesená jimi také vždy od kritiky byla v zásadě uznávána, a naopak díla, proti kterým silný a četný odpor skutečných kritiků se zdvihl, byť i později došla cti a obdivu, přece mezi díla ceny naprosté počítána býti nemohou — alespoň ne ve všech částech svých.

V základech tedy kritika jest mnohem stálejší a důslednější, než protivníci připouštějí. Posuzovati jest údělem každého rozumného člověka; rozeznávati dobré i zlé bylo zajisté mezi prvními dary jemu od Tvůrce udělenými, a v tom smysle jest kritika tak stará jako člověk sám, ač nikoli dle jména. Zvláštní osobní vloha, zvláštní vzdělanosť — doby, národu, osoby — a učenosť, přistupující ku schopnosti té přirozené činí člověka kritikem v našem smysle, a kritiků schopných a povolaných

jest ve světě mnohem více, než se vůbec za to má: vždyť každý nemá příležitosti soud svůj veřejně podati, neb ho podati nechce. Ty přistupující vlastnosti činí jej kritikem, stojícím na výši doby, oprávňují jej pověděti před ní veřejně nález svůj; jest přirozeno, že nález ten ve případcích také zbarvují: pokud však jsou jen zušlechtěním přirozenosti lidské, zušlechtěním přirozených mohutností člověka, potud oprávňují jej mluviti ku vzdělanému lidstvu vůbec, a soud jeho jest věcně a naprosto správný a platný a nezměnný. Pravím skutečným zušlechtěním přirozených schopností, zahrnuje tím vše, čeho člověku doba ku pravému vzdělání srdce i rozumu poskytuje, co zdárného v něm náboženství a věda na základě přirozené vlohy jeho zbudovati může, nehledě k výstřelkům a výstřednostem, s nimižto vše, co lidského, jest spojeno: náboženství a vědu zde uvádím jakožto hlavní páky zdokonalení lidského a sloupy, o které se budova umění opírá.

Čeho tedy potřebí jest kritikovi a kritice, máli zasluhovati toho jména, posledními větami vystupuje již podrobněji v popředí. Ideal kritika, jenž se mi tu jeví a jenž by k otázce té byl jedinou správnou odpovědí, jest však zjev tak složitý, o tolikeru přerůzných vlastností a předností, že nelze mi ho vystihnouti v celé postavě jednotným obrazem; zde jen několik rysů z podoby jeho, jak podařilo se mi je zachytiti, any mne zvláště poutaly, kdežto mnohého jiného buď přímo odpuzovaly, ano ke krutému útoku podráždily, při čemž celý obraz pro diváka utrpěl, aneb ani nezastavily, aby sobě jich povšimnul; tím vysvětlena — nikoliv ospravedlněna — budiž nahodilá volba jejich: oněch bych totiž rád se zastal, na tyto upozornil.

Posudky.

Řeči při prvním svatém přijímání. Sepsal *Václav Macek,* katecheta v Soběslavi. V Praze. 1886.

Kazatelská literatura česká obohacena novým ve svém druhu dílem. A tento »první pokus druhu podobného,« jak spisovatel dílo své v předmluvě nazývá, jest nám nazvati zdařilým. Spis rozdělen jest na tři díly: 1. promluvy při obnovení slibu křestního, 2. před sv. přijímáním, 3. po sv. přijímání. Roztřídění to je velmi vhodné, poněvadž dle místního obyčeje konává se řeč jedna, druhu toho neb onoho.

Řeči tyto vyhovují všem pravidlům homiletiky, kteráž také spisovatel v předmluvě vytknul: že mají býti »krátky, prosty a srdečny, jakož i lehce srozumitelny.« Těmto požadavkům vyhovují všechny promluvy ve spisu obsažené. O stručnosti promluv svědčí již to, že jest jich v knize o 169 stranách směstnáno 54 (každého druhu 18). Mluva jest veskrze dětské chápavosti přiměřena a prodchnuta láskou k dítkám — jest srdečna.

Spis tento bude duchovním správcům velevítaným. Neboť, jak praví spisovatel v předmluvě, »v době, do níž spadá příprava dítek k prvnímu sv. přijímání a slavnosť sama, bývají obyčejně duchovní správcové pracemi, jež vyžaduje zpovědnice, kazatelna i škola, přetíženi tak, že nezbývá jim někdy ani dosti času k tomu, aby mohli k řečem podobným vhodnou látku vyhledať, promysliť a sestaviť, zvláště když již déle na téže osadě pracují a tytéž myšlénky vždy v novém rouše chtějí podati.« A kniha tato podává bohatý výběr krásných myšlének, tak že dlouhá léta lze z ní čerpati, aniž by bylo potřebí se opakovati. — Úprava i cena jsou spisu přiměřené. *P. G. Sch.*

Světozor. Ročník XIX. Redaktor *M. A. Šimáček.* (O.)

Směr, ráz a zvláště hodnota jednotlivých prací poetických, řečí nevázanou psaných, jsou velmi různy. Proto, aby celkový soud nabyl jakéž takéž určitosti,

jest nám opět aspoň některé práce stručně probrati.

K. Světlá spracovala v povídce »V Hložinách« základní myšlénku »Ctnosť rovněž jako hřích jest nakažliva« velmi obratně. Nikde nevnucuje se myšlénka tato slovy, nýbrž vyplývá z činův osob jednajících. Povahy osob jsou kresleny rukou pevnou, rysy zřetelnými. — »Asseneth« od *J. Liera* jest dosť zdařilý obrázek rodiny české, jakých bylo mnoho a bohužel jest, které na vše české pohlížejí jako na nedokonalé a sprosté. Stavba povídky jest porušena příliš srázným koncem, tak že i poněkud nejasnou se stává. Dialog má pěkné myšlénky. — Povaha hlavního hrdiny v povídce »Poslední« od *Frant. Heritesa* není všude rázovitě provedena, některá líčení psychologická se bez potřeby opakují. Charakteristika ostatních osob jest dobra, zvláště maloměšťáků mistrna. Úsečnosti vadí reflexe některé o věcech zcela nepatrných. — *Al. Jirásek* vybral si k novelle »V pohanském chrámu« thema nenové — pochybené vychování bývá zdrojem mnohého zla —, ale provedl je tak, že extremem pravdu jeho dokazuje. Hrabě Oskar totižto byl odchován zásadami zdravými, dříve však než dospěl samostatného úsudku, dostal vychovatele jiného, který mu vštěpoval pravdy náboženské v rouše mystickém. Nejistota a boj, kterými mysl Oskarova byla zmítána, způsobily, že zšílel. Vada novelly spočívá v tom, že povaha Oskarova jest velmi matně nastíněna a že o processu psychologickém u Oskara spisovatel ani zmínky nečiní, a přece hrabě jest osobou důležitou. Podařena jest charakteristika Mikuláše Vydry a Madlenčina. — V novelle »Drahou světla a stínu« nakupil *J. M. Hovorka* tolik temných barev, že světlejší zásvity úplně se ztrácejí. Povahy osob jsou málo prohloubeny a konec působí neharmonicky. — Ještě méně uspokojuje povídka od *Em. Zítka,* nějaké vznešenější idee v ní není; děje jest poskrovnu, a usmiřujícím momentem na konci jest vražda a samovražda. Též forma má leckteré nedostatky. — *J. Holeček* přispěl junáckou kresbou »Krevní soud na Komu«; známy jsou Holečkovy junácké kresby, a proto pouze podotýkáme, že tato jest zdařilá. — Ku pěkným pracím tohoto ročníku lze též přičísti *J. Konráda* »Kajicníka,« jenž vyniká krásnou ethickou ideou, a *E. Jelínka* črtu »Vlk.«

Přirovnámeli překlady z jazyků slovanských ku překladům z jiných literatur, shledáme, že prvé jsou mnohem šťastněji voleny než druhé. *H. Sienkiewicz* vylíčil v obraze »Promarněno« — přeložil *C. Moudrý* — život studentů kyjevských velmi šťastně. Problemy psychologické řeší virtuositou obdivnou, city a myšlénky hlavního hrdiny probrány jsou anatomicky podrobně. Stavba jest správna, jen konec vyznívá poněkud neharmonicky. Námětu ke přemýšlení nalezne čtenář v tomto obraze s dostatek. — Úplně jiný ráz má práce *V. Cherbulieza* »Meta Holdenisová.« Lehkomyslnosť jest hlavní charakteristická známka této práce. Výroky »Nechť se mluví cokoliv, ti, kdož si vymyslili sňatek, dobře věděli, co činí.« Anebo »Učíli její katechismus, že jest zapovězeno rozbíjeti okna v mém sklenníku a házeti po lidech taliři, jest její náboženství mým, ať žije Buddha« — dostatečně charakterisují práci tuto. Thematem jest nevěra manželská. Takovou prací se »Světozor« čtenářstvu velmi nezavděčil.

Článků zábavněpoučných jest poměrně málo, ale cenou nestojí na místě posledním. Velmi zajímava jest studie od *Sofie Podlipské* »Ženy z Tisíc a jedné noci,« v níž dokazuje, že pohádek »Tisíc a jedné noci« není hlavním účelem poutati obraznosť a rozněcovati smyslnosť, nýbrž účelem jejich jest dokázati — důstojnosť ženy, a v tom se skrývá jádro ethické. Důkaz proveden jest velmi obratně a poutavě. — Neméně zajímava jest stať od *Prim. Sobotky* »Ptactvo v národním podání slovanském.« Spisovatel vypisuje způsobem poutavým styk a znalosť ptactva, jakou se lid slovanský vyznamenává. — Studie z duševní dílny básníků podali *J. Arbes* »Viktor Hugo« a *Jaroslav Vrchlický* »Alphonse Daudet.« O studii Arbesově bylo již v tomto listě referováno. Vrchlický ve své stati kreslí povahu Daudetovu, vyličuje způsob jeho tvoření a probírá ráz a směr jeho děl. — Z oboru kulturněhistorického přinesl »Světozor« statě: »O šermířských hrách ve starém Římě,« napsal *K. Cumpfe,* a obšírný článek »Alchymie za doby Rudolfa II.« od *Jos. Svátka.*

Na konec zmíníme se zkrátka o referatech »Světozora.« Referaty o výtvarném umění jsou v nejlepších rukou, totižto R. Tyršové. O divadle referuje V. V. Zelený. Referaty o spisech českých bývají jednostranny.

Celkový soud o tomto ročníku jest tento: »Světozor« se sice značně zdokonalil, ale po stránce směru a rázu prací byla by leckterá reforma žádoucna. Část obrázková jest poměrně lepší než textová.

F. B.

Karel Hynek Mácha. Studie povahopisná od *J. Arbesa.* (K padesátiletému jubileu vydání Máchova „Máje.“) V Praze. 1886.

Na spis tento možno hleděti se dvou stanovisk: úplně věcného (tak, jak by na př. nepředpojatý cizinec naň hleděl, který by o Máchovi chtěl se dověděti zpráv podrobnějších a hojnějších a Arbesa neznal), a se stanoviska subjektivního, t. se stálým vzhledem ke spisovateli. My volíme stanovisko první. Čeho se tu dovídáme o Máchovi?

V úvodě se především líčí belletristickým způsobem požár v Litoměřicích, v neděli dne 20. října 1836. vypuklý, při němž Mácha, pomáhaje hasiti, se nachladil a takto zárodek smrti pojal; dále se vypisuje nastalá nemoc, smýšlení Máchovo, jmenovitě o hrobu a o smrti, posléze pak umírání Máchovo i konečná smrť. Spisovatel je při tom tak podrobný, jak by asi byl býval bedlivý ošetřovatel nemocného, neopomíjeje udati ani posledního pohybu Máchova, který prý se stal levou rukou. (»Pohnutí levou rukou bylo posledním jeho pohybem.«) S patrným úmyslem vypočteno také, kolik asi minut byl kněz prodlel u smrtelného lože básníkova; nám toto úmyslné a opětovné vytýkání věcí tak delikatních vidí se býti zbytečným, nemístným a beztaktným, nechcemeli už ho nazvati pravým jménem: nešetrností k památce zesnulého. Spisovatel takto vylučuje sám knihu svou ze všech školních a mnohých obecních i rodinných knihoven. Na str. 18. překvapuje čtenáře slovy, že jest »skoro naprosto nemožno« (co to jest?) neb aspoň nad míru nesnadno učiniti si o Máchově povaze pojem alespoň přibližně správný a pravdivý, což není pravda, jak p. spisovatel sám nejlépe ví, a jak také z tohoto spisku každému na jevo vychází.

Po úvodě následuje oddíl první: Máchův duševní rozvoj a způsob jeho tvoření (na str. 21.—76.). Zde se především osvětluje doba, ve které se Mácha narodil, po stránce socialní a politické, a z trudných poměrů, dílem už před narozením básníkovým nastalých, vyvozuje se účinek na povahu jeho. V tom spisovatel jde daleko; jmenovitě působení nejvyššího purkrabí hr. Wallisa nemohlo míti na Máchovu povahu vlivu, an tento ještě před narozením Máchovým byl povolán do Vídně a Mácha sám, aniž otec jeho, přece v žádném styku s hr. Wallisem nebyl. Takové »řádění,« jaké provozoval hr. Wallis, mohl by spisovatel najíti na Moravě v ledakterém hejtmanství a v Praze samé u ledakterého magistratního úředníka. Proto dojímá trapně, když se nám opakuje, že za našich dnů si nelze učiniti pravého obrazu o tehdejších poměrech, a na doklad těchto závažných slov se uvádí, že menší živnostníci, řemeslníci a obchodníci byli na pokraji záhuby, nebo úředník že měl plat zrovna jen tak velký, aby nezemřel hlady, nebo že hr. Wallis mlékařkám falšujícím mléko osobně překacoval džbány a k úředníkům jako tyran se choval. Toť za našich dnů ještě jiných zjevů býváme svědky! Nad to spisovatel sám praví na str. 30., že »nejútlejší mládí strávil Mácha v poměrech aspoň poměrně příznivých.« Od str. 33. počínaje do 38. se vypisuje (ale dosti povrchně) tehdejší stav škol. A toto vypsání zahájeno opět výrokem, že za našich dnů nelze si skoro ani přibližně (sic) učiniti náležitého pojmu o něm. Což pak má p. spisovatel čtenáře za tak obmezeného anebo nezná dnešního života školního? Že by pitky a hýření spolužáků byly u Máchy vzbudily samotářství, jest věc možná; ale dnes už takého hýření na našich školách není, a přece na každém ústavě bude jistě aspoň jeden samotář! Arbes měl tedy označiti možnosť tuto, proto že o nutné pravdivosti svého tvrzení ničím čtenáře nepřesvědčuje. V tom vůbec vězí jedna z hlavních vad tohoto spisku, že tu není vědeckého vyšetřování a postupu ani důkladnosti a spolehlivosti vědecké, nýbrž že celý spis je vlastně feuilletonistický sermon, kde se z jedné věci přeskakuje na druhou, mnohá

na několika místech opakuje a kde se frase nebere na příliš těžkou váhu.

Tímto způsobem tedy Arbes dále nás seznamuje s Máchovými přátely, milenkami, studiemi školními a soukromou jeho četbou, prvními pokusy básnickými, vlivem Byronovým naň a posléz originalní formou jeho plodů. Rádi však uznáváme, že toto další líčení je čím dál věcnější a objektivnější. Arbes tu neváhá vysloviti, že zachované práce Máchovy jeví vesměs patrné stopy Byronova vlivu co do obsahu i co do formy a že »by byl časem svým, až by se byl totiž zbavil mocných vlivů cizích a vytvořil si také úplně samostatnou formu svou básnickou, zcela jiné dráhy nastoupil, nežli na jakých jej pro předčasnou smrť jeho sledovati můžeme.« V těchto slovech Arbesových je také kus omluvy pro první kritiky »Máje,« kteří stojíce na stanovisku doby své, ostře se postavili proti cizinskému proudu a směru »Májem« do Čech zavedenému. Že útočili více nešetrnými slovy, než podrobným rozebíráním a uvažováním — byla jejich chyba, a stalo se jen podlé nechvalného domácího zvyku. Ale víme, že Mácha sám nebral kritiky těch na tak těžké vážky, jako činí Arbes, který recensenty (Tomíčka, Chmelenského a Tyla) vystavuje za šosáky a zpátečníky, recensí jejich však neuvádí, aby čtenáři mohli spisovatele kontrolovati a jak literarně-historické spisování žádá. Cítilť zajisté pěvec »Máje,« že jeho obsahu nelze nijak hájiti a věděl asi též už napřed, že vydávaje báseň tak děsně romantického obsahu, podniká ve své době a ve svých letech činí odvážný, který nezůstane nepovšimnut, nýbrž vzbudí odpor. Vždyť viděl denně příklady spisovatelské »lásky« a »shovívavosti« na polemikách »Květů« a »Včely.« Ostatně každý nový směr literarní zápasívá za své uplatnění a právě tím zápasem osvědčuje, máli niternou hodnotu. Z chuti však, s kterou Arbes na tak četných místech útočí proti tehdejším kritikům, vyznívá jakási subjektivní struna, spisovatel patrně je proti té zlé kritice vůbec zanevřelý. Slova však, jichž proti ní užívá, jako »bezpříkladné zhanobení« a p., nedávají kritikům dobrý příklad. My je klademe na vrub jednak animositě spisovatelově, jednak hyperboličnosti jeho slohu, kteráž hyperboličnosť slaví pravé triumfy zvláště v oddíle druhém této knihy, nazvaném »Máchova podoba a povaha« (na str. 79.—122.). Tím nemíníme říci, že by jí před tím oddílem nebylo. Tak hned na str. 19. čteme: »Vyzvání Tylovo zůstalo nepovšimnuto. Máchovy spisy nesebrány a nevydány a **celou řadu let** nepokusil se nikdo sepsati Máchův životopis. Teprve r. 1845. odvážil se toho K. Sabina...« Koho by zajímalo věděti, jak dlouhý čas nutno si mysliti tou celou řadou let, tomu Arbes sám hned před tím praví, že Tylovo vyzvání se stalo čtyři léta před r. 1845., tedy r. 1841.! Hyperbolickým je také, voláli Arbes na str. 17. patheticky: »O čem všem bylo již od té doby, co Mácha zemřel a náleží liter. historii, vrstevníky jeho psáno! O jakých věcech bylo jimi národu českému zevrubně vypravováno, o jakých lidech více méně obšírně referováno — ale Mácha zůstal v zákoutí skoro nepovšimnut.« To především není pravda. Almanachy »Máj,« četné opisy a vydání »Máje,« hojné vzpomínky a rozpravy o Máchovi a všecek rozvoj nové literatury od let šedesátých proti tomu mluví. Ale známe jiné spisovatele a spisovatelky české, kteří nám vytvořili plody trvalé ceny — a o nichž nepsáno ani zpoly tolik, co o Máchovi. Jmenujeme jen Kollára, Němcovou, Tyla, Jana z Hvězdy. O kom vlastně složeny řádné životopisy, vyjímaje Jungmanna, Dobrovského, Šafaříka a Erbena? Ostatně p. Arbes sám o jakých to divných a jinačích věcech a mužích psal, než si všiml v zákoutí Máchy!

A tak bychom mohli z úvodu i prvního oddílu ještě mnohá jiná hyperbolická tvrzení vytknouti, kdybychom nevěděli, že je to marná věc obraceti — obrazně řečeno — starého hříšníka na víru. Proto konstatujeme jen z povinnosti referentské, že oddíl II. hyperbolisováním sám sebe překonává. Oddíl tento totiž skládá se z citatův o Máchovi, vzatých z charakteristik Pichlovy a Sabinovy a z polemiky proti každému tomu citatu. Pichl i Sabina znali Máchu osobně a napsali o něm, že nebyl prost ctižádosti a ješitnosti, že rád básně své předčítal přátelům, že v obleku, chování a veškerým svým názorem na svět a lidi byl podivný, ba až výstřední, mysl pak jeho že byla fantastična a p.

Pan spisovatel, který Máchy osobně neznal, pokládá pak za nutno každou jednotlivou tuto vlastnosť obšírně obhajovati, jakoby je někdo Máchovi vyčítal za zlé přečiny. Velkému básníkovi však takovéto malichernosti každý rád promíjí, jen když jest povahou! Dokonce však už nerozumíme, proč Arbes, když už čtenáře ohlušil a omámil polemikou proti Pichlovi a Sabinovi, na konec cituje úryvek z dopisu důvěrného přítele Máchova, Hindla, který vše to znovu tvrdí, co Arbes s takovou výmluvností vyvracel! Zavíráli se ke všemu tomu kniha slovy: »Víme, že to obraz neúplný, kusý, ve mnohých věcech nekorrektní a nepřípadný« — pak věru zlomyslný čtenář přijde v pokušení se zeptati: nač tedy všecken ten prach a to olovo, proč kniha ta napsána, proč ji dal autor čtenáři čísti?

Do podrobnějšího rozboru oddílu II. se nemíníme pouštěti. Podotýkáme jen, že nijak s věcí nesouvisí plaidoyer, kterak v Čechách básník nemůže býti šťasten (!!) a že se nemůžeme srovnati s tvrzením, jakoby Mácha byl zemřel závidění hodnou smrtí, jakou prý nezahynul snad ani jediný z vynikajících vrstevníků jeho — obětovalť se... Nechceme však polemisovati proti tomu tvrzení, ježto se nám zdá nedůstojno odvažovati, čí smrť byla větší obětí. Však každý ví, která smrť jest největší obětí a nejkrásnější.

Dotýkajíce se stránky jazykové, s největším důrazem se ozýváme proti znešvařování naší mateřštiny nejvšednějšími cizomluvy, jimž musí ustupovati krásná slova domácí. Co také se slovy, jako divergující úsudky, půl decennium (!!), jakoby neexistoval, byl areopagem uznaných kritických kapacit tak exemplarně pocuchán, literarní experiment, frappantní důkaz, kardinalní vlastnosť, pikantní podrobnosti, attribut básníkův, Máchou byl světobol básnicky interpretován, afektace fragmentarních talentů, Schiller zdál prý se mu nadšením své metafysiky příliš filosofickým, poetisující diletanti, pseudotalenty, přijdou do extase (!), nedovedl s imaginerní harmonií duše básnické koketovati, háv konvenienční mlhavosti a pod.? — —

Jsme u konce. Všecky vady tohoto spisu vyprýštily asi z nedostatku látky ke zvláštní studii povahopisné. Kdyby Arbes ze všech svých článkův o Máchovi a jeho »Máji« učinil spis jeden, jednotný a všecku látku vyčerpávající a kdyby při tom odložil belletristu i filosofa a psal střízlivěji, přísně věcně a vědecky, literatura mohla by býti o pěkný a záslužný životopis bohatší, a čtenářstvo české bez rozdílu stran a barvy by bylo za takovýto pomník, nešťastnému a vůbec milovanému pěvci »Máje« zbudovaný, upřímně povděčno. Škoda, že se to už nestalo k padesátiletému jubileu vydání Máchova »Máje!« *Amicus Plato...*

Beitrag zur geschichte der Slaven in Europa. Von *Dr. H. Wankel.* (O.)

Že tyto germanské památky nejsou četné, to vysvětluje se

1. tím, že kmenů germanských nebylo tu mnoho,

2. že jich pobytu nebylo tu na dlouze.

Ad 1. Velleius Paterculus, Strabo, Pomponius Mela, spisovatelé, jenž psali v 1. polovici 1. stol. po Kr., připomínají na pravém břehu Labe pouze tři kmeny germanské, totiž Suevy, Hermundury a Longobardy. Gothy připomíná na jihu moře Baltického teprve Tacitus na konci 1. století.

Ad 2. Do zemí, ležících na východ od Labe, přistěhovali se Germani teprve v 1. století po Kr. Následkem vítězných bojů Římanů s Germany ucouvli totiž někteří kmenové germanští ze západní Germanie až za Labe. Nezůstali tu však dlouho. Za tak zvaného stěhování národů zaplavili říši římskou. V zemích jihobaltických nezůstal po stěhování národů kmen germanský ani jediný.

Se stanoviska linguistického a mythologického dokazuje dále Szulc, že ti národové, o kterých se v 40. hl. Tacitovy Germanie vykládá, že bydleli na východ od dolního toku Labe (v nynějším Holštýnsku, Meklenbursku a na blízku) a společně ctili matku Zemi (Nerthu), totiž Varinové, Nuithonové a Reudignové, byli Slované. Reudigny stotožňuje Szulc s pozdějšími Ratary, v jichž území leželo slavné město Retra, nazvané po jich hlavním bohu Radhošti.

Pokud víme, jest toto mínění o slovanském původu těchto národů nové, a zajímalo nás i se svým odůvodněním velice. Neméně nás zajímalo, co se tu

vykládá o Semnonech, národu to, jenž bydlel na pravém břehu Labe, od Čech počínajíc k severu. O tomto národu podává Tacitus v 39. kap. své Germanie následující zprávu. »Za nejstarší a nejurozenější mezi Suevy pokládají sebe Semnoni; hodnověrnosť stáří posvátné obřady stvrzují: v určitý čas v lese, zasvěcením praotcův a starodávnou úctou posvátném, poslové všech kmenů též krve se scházívají a žertvou obecní člověka zabivše, strašné a barbarské obřady slaviti počínají. I jiným ještě způsobem háj ctí; nevchází tam nikdo, leč poutem jsa svázán, slabosť svou a moc boha na jevo dávaje; padlli náhodou, nesmí se pozdvihnouti a vstáti, i po zemi ven se vlekou. Celá pověra hledí k tomu, jakoby odtud lid původ svůj měl, jakoby tam byl bůh všecko řídící, kterému všecko ostatní podřízeno a služebno jest. Platnosti dodává Semnonům šťastná poloha: přebývají ve sto župách a za příčinou svého velikého počtu myslí, že hlavním kmenem Suevů jsou.«

Z této zprávy Tacitovy o Semnonech, zejména z jich víry, že původ svůj vzali z té země, kterou obývali, soudí Szulc, že Semnonové tu byli autochthony a jich jméno vykládá slovansky za syny země, čili za zeměňaníny, zemany. Ačkoliv nevíme, zda tento výklad před tribunalem linguistiky obstojí, podali jsme jej tuto pro jeho nevšední zajímavosť přece. Historické úvahy Szulcovy vrcholí na konec v těchto větách.

Poněvadž v pramenech dějepisných žádné stopy nenalézáme o tom, že se Varinové, Semnonové a Lygiové někdy a odněkud do zemí mezi Vislou a Labem přistěhovali, jako Suevové, Longobardi, Gothové a Herulové;

žádné stopy o tom, že tito velcí národové, totiž Lygiové, Semnonové a Varinové jižní baltské země za tak zvaného stěhování národův opustili a se v římské říši usadili, jako germanští národové ze zemí baltických;

žádné zprávy o tom, že Slované po stěhování národů do zemí mezi Vislou a Labem se přistěhovali;

proto jest nám míti za to, že Varinové, Semnonové a Lygiové byli autochthony a národové slovanští, kteří právě tak jako Vendové mezi Vislou a Labem pevná sídla měli a zabývali se rolnictvím.

Dokázav starobylosť Slovanů v Europě, rozjímá Szulc o staroslovanské kultuře. Že Slované již za nepamětných dob stáli na vyšším stupni vzdělanosti než Germani, to vysvítá z toho, že Slované již tehda, když Germani živili se lovectvím a vedli život kočovnický, pěstovali rolnictví. Rolnictví začali Slované pěstovati již od nepaměti a pěstovali je i později, jak o tom svědčí císař Mauritius, sv. Bonifác, životopisci sv. Otty, Helmald a jiní. Proto píše *Sprengel* (Über den einfluss, den die wendische nation auf den anbau Deutschlands gehabt hat, in Kruse's deutsche alterthümer, Halle 1826.): »Als Winfried, der apostel der Deutschen, im jahre 724 nach Thüringen kam, fand er die Wenden schon in dem grade civilisirt, dass er unter ihnen besonders die kolonisten wählte, welche die fränkischen wüsteneien bebauen sollten. Die Wenden waren damals die einzigen gärtner. Die Wenden waren die ersten, welche die salzquellen an der Saale ausbeuteten, sie waren also die ersten salzsieder, wie sie die einzigen gärtner, viehzüchter, müller, zimmerleute, schlosser und goldarbeiter waren.« Slované vynikali též v obchodu a průmyslu. Řemeslům a obchodu nenaučili se Slované od jiných, nýbrž byli jiným kmenům europským v tom učiteli. Že tomu tak, to potvrzují i staří spisovatelé i novější nálezy archaeologické. Tak na př. arabský kronikář Masudi (v polovici 10. stol.) vypravuje, že Slované vyváželi zboží až do Andalusie, do Cařihradu a do země Chazarů. Jak čilý a rozsáhlý obchod Slované vedli, dokazuje ta okolnosť, že ve slovanských zemích nalézají se kovové předměty, které pocházejí až z Malé Asie, z Kavkazu a Turkestanu, dokazují četné řecké, maloasijské, byzantské, ba i arabské mince, v slovanských zemích nalezené. Následkem čilého obchodu vzkvétala i slovanská města. *Klöden* praví ve svých dějinách Berlína, že staroslovanská města byla právě tak lidnatá, jako města nynější. Všecka nynější čelnější přístavní města na jižním břehu moře Baltického kvetla již dávno před přijetím víry křesťanské.

I mluví Szulc zejména o staroslavné Vinetě (= Volyň) a Kyjevě, jenž podlé

Dithmara měl 400 kostelův a 8 trhů. Szulc mluví dále o slovanském umění, o slavných slovanských chrámech, o chrámu Ratihoštově v Retře, Svantovítově na Arkoně a Triglavově v Štětíně a končí následující větou: »Kultura tak vysoká, jakou nalézáme u Slovanů hned na počátku středověku, nevyklíčí za několik málo století u národa, jenž žije uprostřed národů nevzdělaných a surových, nýbrž potřebuje doby velmi dlouhé, aby se na tak vysoký stupeň sama ze sebe, ponenáhlu mohla vyvinouti.«

To jsou slova *Dra. Kazimíra Szulce,* jehožto přednášku *Wankel* s vynecháním některých méně důležitých míst ve svém spise celou reprodukoval. K důvodům Szulcovým připojuje nyní Wankel důvody své. Nevěře mnoho Tacitovi, jenž o ethnologii střední Europy neopatřil si jasných vědomostí a leccos popletl, řeší Wankel otázky ethnologické se stanoviska archaeologického. Poukázav na velikou důležitosť místních jmen, polemisuje proti hypothesi Virchovově, že ony umělejší popelnice jsou předslovanské, a dokazuje na základě svých nálezů loštických jich původ slovanský, tvrdí, že jeden a týž národ i tehdy, když již na kruhu hrnčířském robil nádoby bezuché, ještě pořád pouhou rukou robil popelnice. Slovanský původ oněch popelnic dokazuje též ta okolnosť, že v nich nalezeny ony spánkové prsteny, které se vesměs připisují Slovanům. Tytéž spánkové prsteny vyskytují se též v tak zvaných hrobech řadových, které po celé střední Europě tak často se vyskytují. Proto prohlašuje Wankel též tyto hroby za slovanské. Proti této hypothesi zdá se ovšem svědčiti ta okolnosť, že lebky v těchto hrobech jsou dlouhé, a dlouhé lebky připisují se obyčejně Germanům. Avšak poněvadž dolichokephala sahají daleko na východ až za Moskvu, soud Wankel, že pravěcí Slované byli dolichocephalní a teprve časem, když se smíchali s nějakým kmenem příbuzným, že se lebky jejich přetvořily napřed na meso — a pak na brachykephalní. Wankel vypočítává dopodrobna místa, kde se takové hroby se spánkovými prsteny našly, a na základě toho sestrojuje mapu pravěkého Slovanstva ve východní Europě. Od moře Adriatického až k Baltu žili až na několik nejistých kmenů vesměs Slované. Pokud se týče Bojů, kloní se Wankel k domněnce Šemberově, že Bojové byli Slované. Že nebyli původu keltického, to dokázal *Broca,* jenž shledal, že lebky těch Bojů, kteří 400 let před Kr. dobyli Felsiny, od lebek keltických podstatně se liší. O Semnonech přednášel na předlonském anthropologickém sjezdě ve Vratislavi *Dr. Behla,* a vše, co tu o jich zvycích, mravech a pověstech Vendů vykládal, hodí se výborně na Slovany.

Wankel mluví dále o živobytí starých Slovanů, mluví o staroslovanské zádruze, vykládá, jak v této zádruze vzalo původ ono překrásné vyšívání, které se ze šerého dávnověku zachovalo až na naše dni a nyní na výstavách budí zasloužený obdiv všech znalců. Z té okolnosti, že na hanáckých úvodnicích vyšity bývají jakési záhadné nápisy, v nichž poznáváme některé litery písma cyrillského, dále z té okolnosti, že na moravských vyšívaninách vyšity jsou ornamenty, jež nápadně se shodují s ornamenty na bronzových vykopaninách jak moravských tak i hallstadtských, soudí Wankel, že vyšívání to jest původu prastarého, sahajíc svým počátkem až do slovanského pravěku.[1]) Wankel mluví dále o našich překrásných národních písních, z nichž některé sahají až do doby pohanské. Z jich obsahu možno souditi, že národ, jenž je skládal a zpíval, byl mysli ušlechtilé a oplýval blahobytem hmotným. Tak na př. naše české národní písně jsou veselé, ze všech zaznívá humor. A to svědčí o blahobytu a štěstí, neboť v nouzi a bídě se člověk nesměje. O blahobytu hmotném a kvetoucím průmyslu svědčí též četné pravěké památky bronzové rázu tak zvaného hallstadtského,[2]) ve všech slovanských zemích od moře Adriatického až k Baltickému se prostírajících, nalezené. Poněvadž ve všech tuto jmenovaných zemích slovanských nalezeny i četné slévárny a

[1]) Pozn. Srv. též výtečné články pí *Vlasty Havelkové* v „Časopise mus. sp. olom."

[2]) U Hallstadtu v Horn. Rakousích objeveno v letech šedesátých pohřebiště (nepochybně slovanské) z doby kovové, jež velkým počtem a zvláštním rázem památek stalo se epochalním. Srv. dílo: *Dr. E. Freih. von Sacken,* Das grabfeld von Hallstadt. Wien, 1868.

skladiště pravěkých výrobků bronzových (u nás na Moravě na př. v Býčí skále, ve Slatěnicích a v Nákle), poněvadž se tu našly i zásoby surovin kovových, kadluby (licí formy) i přečetné předměty z kovu, nepodařené nebo na polo toliko hotové: proto vším právem možno tvrditi, že památky bronzové a j. tak zvaného rázu hallstadtského nebyly obchodníky cizími odjinud de střední Europy přivezeny, nýbrž že tu vyrobeny jsou od domorodcův. Od nich pak prostředkem obchodu výrobky ty cestu našly do Europy západní, severní a též na východ.[1]) Zkrátka, nechť se to uvažuje s kterékoli stránky, vždy vyjde na jevo, jak vysokou dřevní Slované vynikali kulturou a jak velice nám křivdí ti, kdož kulturu tu nám upírají, naše předky s americkými a africkými divochy, ba — Bůh jim to odpusť! — s nerozumnými hovady srovnávajíce (Gebhardi).

Proti takovým hanobitelům předků našich slavně protestoval Šafařík a na konci této knihy protestuje též Wankel. Že naše původní staroslovanská kultura později poklesla, tím nejsme vinni my Slované, tím jsou vinni odvěcí naši nepřátelé a utiskovatelé Němci, kteří, jak historie nás poučuje, nám vzali vše, vzali obchod, vzali umění, vzali naše staroslovanská zřízení, vzali řeč, vzali svobodu a přinesli porobu a otroctví. Západ nám tedy kultury nedal, západ nám naši krásnou původní kulturu slovanskou zkazil. Kulturou, kterou nám později násilně vnutil, jsme mnoho nezískali. My bychom byli i bez západu svou vlastní silou slovanskou na ten stupeň vzdělanosti se vyšinuli, na kterém stojí nyní Rusové, kteří ve vědě s europským západem dobře se mohou měřiti, ba v nejednom ohledu podlé slov samého Virchova a nejslavnějšího francouzského anthropologa *De Quatrefagesa* západ ten daleko předčí.

Statečnosť, s jakou se Dr. Wankel naší dřevní kultury slovanské zastal, zasluhuje vší pochvaly a našeho nejupřímnějšího vděku. Věru, že by si z Wankla leckterý z našich nejmladších professorů universitních, kteří, jak jedny noviny trpce, ale pravdivě napsaly, nás stáli ne tisíce, nýbrž miliony, a nyní nechápajíce, co to věda národní a národní úkol university, s katheder té naší jediné, tak dlouho očekávané a tak těžce zpět znovu vydobyté university s posměchem mluví o národním chauvinismu a malicherném vlastenectví, které prý s vědou nemá nic činiti, věru že by si leckterý z těchto našich učenců mohl vzíti příklad z Wankla, by poznal, co jest to a jak se plní úkol vědy národní. Slova Wanklova zahřívají a v srdci českém povznášejí vědomí vlastenecké vysoko. Sloh jest živý a květnatý. Místy se ti zdá, jako bys nečetl knihu, nýbrž slyšel živé slovo mistra samého, jako bys ho viděl, jak s mladickým zápalem učené své theorie vnímavým žákům vykládá, a v líci i v oku zrcadlí se mu ta čistá rozkoš, která plyne z vědění, rozkoš, již Aristoteles prohlásil za rozkoš nejvyšší. *Jan Korec.*

[1]) Že ze střední Europy bronzy vyváženy byly daleko na východ, dokázal též *Virchov* na základě nálezů kobanských.

Lumír, časopis zábavný a poučný. Ročník XIII. Red. a vyd. *J. Sládek.* V Praze. 1885.

Zábavě věnováno v ročníku tomto místa nejvíce, za to kritika děl literarních jest skoro úplně vyloučena. Básní obsahuje asi sto, z nichž je 66 původních, ostatní překlady ponejvíce z jazyků romanských. Spisovatelé původních prací jsou: *Heyduk, Vrchlický, Sládek, Kaminský, Mužík, Kučera, Kralovec, Zeyer, Leger*; *Frant. Táborský* a *Ot. Mokrý* jsou zastoupeni každý jednou básní.

Básně Vrchlického jsou vesměs práce drobnější, z nichž nejzdařilejší zdá se mi »Motýli«; o mnohých však těžko jest uhodnouti, proč byly napsány. Co má vyjadřovati báseň »Cestou Holandskem«? Jak souvisí verš poslední s předešlými? A pak to krásné spřežení skotu se ženami Rubensovými! Většina ostatních nese se směrem u Vrchlického obvyklým, o němž netřeba se rozepisovati.

O básních Heydukových dlužno opakovati, co v listu tomto již jednou bylo řečeno, že většina jich nehodí se pro širší kruhy, a že málo asi čtenářů zajímati bude báseň nadepsaná: »Když jsem své dcerušce panenku spravil.«

Jos. V. Sládek přispěl v roč. tomto hlavně básněmi obsahu filosofického, z nichž vyniká formou i myšlénkou »V proudu času.« Rovněž dojemná a

přece plná ušlechtilé síly je vánoční idylla »Tři štědré večery« od *K. Kučery;* symmetrie formy, vlastenecká tendence a poesie nejčistší jsou předními ozdobami jejími.

Leger svou povídkou veršovanou »Labem« řadí se po bok Jakubci, a sice velice čestně.

Práce dramatické vymykají se z posudku tohoto, poněvadž byly již vydány samostatně a také posouzeny. Jsou dvě: »Legenda z Erinu« od Jul. Zeyera a »Paní mincmistrová« od Ladislava Stroupežnického.

Nejdelší prací jest novella *J. Liera,* kterou nazval »Vojtěcha Rývy nástupce.« Je vlastně komplex velikého počtu událostí, které jakž takž spolu souvisí. Čtenář najde tam důkladný popis vykřičených místností, sceny vylíčené tak věrně, že by se ani Zola za ně styděti nemusil (čís. IX. str. 392.), pelechy židovského města pražského až dusí svou hnilobou a plísní. »Duchaplné« rozmluvy lehkých ženštin a sáhodlouhý výklad mynheera Pietera van Kemink, impressaria Ačinců osvětlují dostatečně »uměleckosť« díla toho. Základní myšlénka novelly je dobrá, avšak snaha roztáhnouti vypravování na široko a ozdobiti je různými pikanteriemi zdravému českému žaludku škodlivými odvedla spisovatele z dráhy umění a zavedla jej místy do bahna sprostoty.

»Rokoko« Julia Zeyera má děj jednoduchý, jemuž také spracování odpovídá.

Rozhodně zdařilými nazvati dlužno »Almužnu« litevskou črtu *Ed. Jelínka,* »Na šikmé ploše« od *Jos. Hovorky,* »Rakovnické obrázky« *Dr. Wintra* a »Sedmero skutkův milosrdenství« *Frant. Heritesa. Josef D. Konrád* podal dvě povídky, jichž dějištěm jsou krajiny jižní a sice »Bílý admirál« a »Spletská vzpomínka,« z nichž posledně jmenovaná lepší jest. Jiná kratší práce téhož spisovatele má název: »Za vlasť a bez vlasti.«

Z překladů první místo přísluší povídce: »Jinak hlava, jinak srdce« od Michala Bałuckého, přeložil *Arn. Schwab Polabský,* pak »Učenec na toulkách,« napsal H. H. Boyesen, přel. *J. Sládek.*

Článků poučných obsahuje »Lumír« dvanácte, z nichž dva jsou cestopisy *Jos. Štolby.* Velmi záslužná práce jest obrázek z kulturní historie: »Souboje v Čechách« od *Jos. Svátka,* jenž i v letošním ročníku »Lumíru« podobný náčrtek z historie kulturní uveřejňuje a sice »Dějiny poprav a katů v Čechách.«

Největších zásluh zjednal si »Lumír« svými »Listy o divadle.« Snaha zjednati umění českému převahu a právo domácí na jevišti Národního divadla, péče o vytříbení vkusu obecenstva a varovné hlasy před kusy cizími, které lehtivým obsahem svým, skvostnou výpravou a snad i koni tancujícími lákati mají obecenstvo do divadla, ta snaha, aby umění české bylo skutečně českým, zasluhuje plného uznání, a jsme jisti, že kdyby veškeré časopisectvo české v této věci konalo svou povinnosť a vždy jen pravdu mluvilo jako »Lumír,« neodvážilo by se ředitelstvo Národního divadla uváděti na jeviště Excelsiory a Flik a Floky. *J. P.*

Památky obce Záhlinic. Sepsal *František Skopalík,* starosta obce té, poslanec zemský a říšský. I. Část historická. V Brně, 1884. Tiskem mor. akc. knihtiskárny. Náklad Fr. Skopalíka v Záhlinicích. Věnování spoluobčanům Záhlinickým. Předmluva. Popis osady Záhlinic a zprávy dějepisné v XXVIII. odděleních. Dodatky statistické a osobní. Důkladný obsah a omylové tisku. Str. 179, v 8°.

II. Část topografická. V Brně 1885. V pěti odděleních pojednáno o tom, kterak předkové naši měli zařízená stavení svá, nádvoří, zahrady, ulice a dědiny; pořádek v domácnosti, obyčeje a slavnosti národní, zvyky, pořekadla a popěvky, jakož i kroj předků našich. Přídavek o obecních záležitostech, o stavění sirotkův a o přirozené působnosti obce. Doslov. Str. 129, v 8°.

Přiložena jest mapka okolí města Kroměříže až po Kojetín, Moštěnici, Kašavu, Spytinov, Koryčany a Morkovice s nadpisem: Památka na jubilejní slavnosť 25-leté činnosti „Hospodářské jednoty Záhlinicko-Kvasické.“ Vydal *Frant. Skopalík,* v 4°.

Zemský sněm Markrabství Moravského od roku 1861. až do konce roku 1885. Jubilejní spis k jeho 25-letému trvání, sepsal *Frant. Skopalík,* poslanec zemský a říšský. V Brně 1886. Tiskem mor. akc. knihtiskárny. — Nákladem spisovatelovým. Předmluva. Na to sledují výňatek z volebního řádu zemského i seznamy všech poslancův mo-

ravských, a stručné dějiny sněmu moravského za uplynulé čtvrtstoletí. Přehled zasedání a sezení sněmovních. Předsedové sněmu a členové výboru zemského a jejich náhradníci. Místodržitelé moravští a seznam abecední poslanců. C. k. ministři od vydání cís. diplomu 20. října 1860 až do měsíce dubna 1886. Abecední seznam c. k. ministrů a správců ministerstev, počtem: 87. — Str. 88, v 8°. K tomu přidány dva situační plány sněmoven zemských od r. 1861. a r. 1885. se jmeny předsednictva i poslanců zemských těch let.

Toť stručný obsah velmi zajímavých a důležitých spisů z péra rolníka a starosty venkovského, samouka to moravského, jenž vlastní snahou i zásluhami svými stal se poslancem zemským a říšským, vzorem starosty vlasteneckého a národního a zakladatelem i původcem scelování pozemkův obce Záhlinické. Jako *Šebestian Kubínek* byl pravým apoštolem třídy dělnické vůbec: tak jest posud p. *František Skopalík* apoštolem třídy rolnické na Moravě. Odporučiti lze vřele tři spisy jeho, shora uvedené, především všem pp. starostům obecním jazyka českého na Moravě, jakož i všem občanům uvědomělým a pokročilým k ušlechtilé a poučné četbě. *P. Method.*

Adam Asnyk: **Poesie,** autorisovaný překlad *Fr. Kvapila.* V Praze. 1886.

»Běda národu,« propověděl kdesi slavný německý spisovatel Jean Paul, »kterého mládež není odchována poesií. A pravdu věru propověděl velikou. Neboť kde poesie není, tam buď leda zvířecí živoření nebo hnusné holdování mamonu se všemi neřestmi, jež modloslužba mívá v zápětí, neb alespoň scestný směr národního rozvoje, jenž nezbytně vede v záhubu. jakož smutný toho důkaz nám podávají dějiny 16. a 17. století národu našeho československého. Naopak, kde poesie kvete, tam zjevná na jevo vychází snaha o idee, z nichžto ať by dříve, ať později nezbytně také vědy bohatými vypučí květy, a kde uměny a vědy, tam živobytí v pravdě lidské, tam i jistá blažená národu budoucnosť.«

Těmito slovy doložil pravdu od německého spisovatele propověděnou *Jan Kosina.*

U nás v posledních dobách, jak řekl nedávno jistý kritik, průměrně každý měsíc splodí nějakou sbírku básnickou buď původní nebo přeloženou. Překlady básnické rozmnožily se u nás v poslední době měrou dosti velkou. Jen zapomíná se většinou při tom, že ne vše, co v cizím jazyku jest napsáno, již tím právo má vzácnosti pro nás, překládati nutno jest vzory a originaly klassické, které by u nás něco nového, dobrého způsobiti mohly. Každého spisovatele jest nám vybírati práce nejlepší, u nás nestávající. Přenášeti však k nám květy rozličné, jimiž oplývá zahrada naše, jen proto, aby se něco přeložilo, zdá se věcí nejen neprospěšnou, ale škodlivou, poněvadž jimi vedlé škod jiných obecenstvo o mozolný peníz připravováno jest, kterého by jinde s užitkem užito býti mohlo.

Kniha nahoře uvedená podává nám 56 básní polského nejmodernějšího básníka, Asnyka; oddíly její jsou: »V Tatrách,« »Freska starožitná,« »Z alba písní« a »Mosaika.« Upozornímeli, že básně tyto nenáleží mezi nejlepší práce Asnykovy, nebude divno, že sbírce nemůžeme vzdáti té neobmezené chvály všude hlásané, neboť v nich málo zvláštního, málo neobyčejného nalézáme. Poznati v nich sice, že původce básní těch, ač místy velmi nesnadny, těžky jsou, nadaným jest básníkem, ale nám tím nic rázovitého, nic originalního nepodáno. Asnyk holduje modernímu směru poesie, kosmopolitickému, který u nás tak mnoho má ctitelů, kteří nás až nadbytečně takovými výplody zaopatřují. — Překlad, srovnán s originalem, až na některé přílišné licence a polské obraty je správný.

Úpravou svou jest kniha tato nádherná. V takové úpravě vydávati by se měla jen díla památná. *J. B.*

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává *Ludvík Kuba* v Hoře Kutné. Od r. 1884.

Sestaviti sborník národních písní všech slovanských národů jest prací obrovskou, zmůželi se opravdově a čestně.

Jest to však i záslužnou prací, neboť srovnáváním národ. písní všech slovanských národů objasní a vytříbí se

nám nejprve význam národní slovanské hudby vůbec.

Tak vyžadují písně moravské podklad bohatých harmonických představ, písně ruské svědčí o samostatně vyvinuté melodii, lužické a polské vynikají zpěvným nápěvem, slovenské a polské působivými rythmickými útvary.

Jsem přesvědčen, že vyvine se časem klassická hudba toliko slovanská a nikdy česká nebo ruská a p. o sobě.

Úvodem ku krátkému posudku vyslovíme prostě několik myšlének o národní písni vůbec.

V prvé řadě dotýkáme se podceňované dosud harmonisace národních písní.

Harmonisací určuje se předně tonina, vyrozumívámeli tím jménem výsledný dojem ze všech melodických a harmonických poměrů vzhledem k jednomu základnému tonu. Harmonisací určujeme však i změnu toniny, t. j. modulaci; harmonisací mohu však i zrušiti dojem toniny, zanedbámli souzvuky základného tonu a příbuzné souzvuky. Nemožno v takovém případě určiti toninu. Stálé kolísání, sama neurčitosť!

Z národních písní chceme vyčísti jejich toninu, jejich modulaci; proto z toho stanoviska odsuzujeme naprosto veškeré úpravy a harmonisace národních písní a žádáme authentický, harmonický jejich průvod — ve sbírkách.

Tomu dosud v žádné sbírce nevyhověno.

Těžko již zachytnouti a ovládati sloh a zvláštnosti písní jednoho ze slovanských národů, jak teprve všech slovanských národů!

K akademické této práci měli býti požádáni o správnou notaci authentických průvodů osvědčení hudebníci a skladatelé nejen příslušných národův, ale i jednotlivých krajů.

Na základě těchto authentických průvodů teprve pořizovati by se měly rozmanité úpravy pro klavír nebo troj- a čtverozpěvy.

Mnohé písně vylučují veškerý harmonický průvod. Zpěvnosť jejich nápěvů zakládá se toliko na melodické příbuznosti postupujících tonů. V takovém případě postrádáme jednotné toniny. Opatřímeli podobnou píseň přece průvodem, vynikne nepříbuznosť průvodem určených tonin jednotlivých skupin nápěvu; píseň jest hranatá, neohebná, tvrdá. Též vyslovuji na základě zkušenosti oprávněnou nedůvěru ve správnou rythmickou notaci sbírek národních písní. Ve Znorovách na Mor. Slovácku jest zpěvný lid; rád jsem naslouchal z dálky, obzvláště v sobotu, až pozdě do teplých letních nocí zpěvům statného mladého lidu při »prání« (koupání). Stál jsem v takové vzdálenosti, že souhlásky, obzvláště na dlouhých tonech, tušil jsem toliko v jasně zřetelném přerývání tonu. Zajímavý byl to úkaz. Na čarokrásný nápěv jedné písně pamatuji se do dneška. S jakou bujarou silou vyzníval dlouhou a dlouhou dobou obzvláště poslední ton jednotlivých oddílů písně a tratil se ponenáhlu po pastvinách a lesnatých březích tiché Moravy!

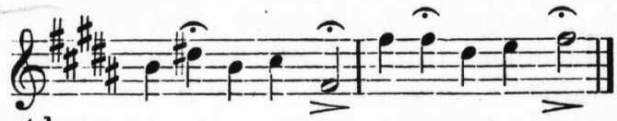

atd.

Sotva se dočkav rána, sezval jsem si známé zpěvačky z obce a požádal je, aby mi zazpívaly tutéž píseň, již jsem jim i zanotoval. A ku podivu — sotva jsem ji opětně poznal. Dlouhé, vyznívající tony zmizely, kyprý rythmus zmizel a nastoupil bezbarvý, taktový. Ovšem v čarokrásné, volné přírodě s jinou rozkoší zpívaly a hudebně básnily, nežli v uzavřené, dusné jizbě, kdež cítily se býti i pozorovány. — Od té doby zaznamenávám si písně z pozdálí a — úkradkem; i jsem přesvědčen, že zaznamenávám si vždy nejlepší variant.

Z úvodu již zřejmo, že nejsem valným přítelem harmonisace písní sborníku p. L. Kuby.

Nejzdařilejší ve všech sešitech jsou prosté klavírní úpravy. Zamlouvají se bezmála všechny bezvadnou a případnou harmonisací. Zdaž i »národní,« nemožno tvrditi. Rozdíl mezi primitivními troj- a čtverozpěvy a mezi klavírní úpravou jest tak nápadný, že nepřipadá nám, aby obé tentýž skladatel byl pracoval. K témuž úsudku přijde, kdo srovnal 1. z moravských písní č. 25., 36., 37., 42., 50., 59., 66., 70.; 2. ze slovenských č. 78., 86., 18., 23. 30.; 3. z polských č. 56.; 4. z lužických č. 32., 33. a pod.

Nemile dotýká se nás časté vybočování do sekundové nebo kvartové toniny pomocí dominantního septimového souzvuku, na př. v českých: č. 14., 2. takt 10. — 25., 20. takt. — V moravských: 32., 15. — V polských: 32. 4. 12.

Podobně nevkusné jest přílišné alterování IV. stupně a hromadění domint. septim. souzvuků, na př. v moravských: č. 74. takt 7. (klavírní úprava). — 5. takt posl. — 8. 7. — 23. 11. — Ve slovenských: 32. 19. — V ruských: 7. 26. (klavírní úprava). — 12. 3. a 4. (P. d.)

Zábavy večerní, sbírka zábavného a poučného čtení pro lid. Red. *V. Pakosta.*

Mezi hromadou knihoven, bibliothek a sbírek čtení vychází též již sedmý ročník »Zábav večerních« za redakce *Vojtěcha Pakosty*. V prvních šesti ročnících vydáno 45 pěkných, celkem cenných povídek původních i přeložených. Zvláštní zásluhou jsou velmi mnohé, vybrané překlady povídek a romanů nejpřednějších spisovatelů jinoslovanských, a sice hlavně Polákův a Charvatů, jako Kraszewského, Šenoy, Sisolského a j. Letošího roku, sedmého ročníku, vydána jsou dosud v nové, úhlednější úpravě dvě čísla.

Prvním číslem jest povídka ze vsi od *J. A. Sedláka* »Vítězství kříže,« v níž velmi pěkně naznačil spisovatel sílu víry a náboženství. Ukázal, že ona jedině jest s to, aby lid náš chudý udržela v síle a zachránila úplného klesnutí tělesného i duševního. Povídkou touto chtěl zajisté spisovatel podati protilék proti spisům, které lid připravují o víru a mravnosť, a které jsou příčinou všech »ismů,« které nyní mezi chudou třídou se šíří. Charaktery jsou jasné a případné. Povídka odporučuje se zvláště pro venkov.

Druhé číslo podává překlad od *Jos. Tumpacha* pořízený, »Jelenčina bazalka,« povídka ze života přímořského, napsal *Jenij Sisolski.* Pod pseudonymem Sisolski skrývá se nadaný spisovatel charvatský *Eug. Kumičič,* který vydal mnohé pěkné a velmi oblíbené povídky. »Jelenčina bazalka« rozvinuje nám pěkné obrázky ze života přímořských bratří našich v charvatské Istrii. Velmi mile dojímá v povídce té vylíčená neporušenosť a šlechetnosť jižních Charvatů. V povídce té rozvinut je půvabně celý život malého městečka přímořského i s nutnými intrikami. Jen nešťastný konec Jelenčin, ač přirozeně přichází, neuspokojí. Překlad jest celkem správný. Kniha ta mile pobaví našince i vzdělanějšího. *J. B.*

Cesty boží, obrázek ze života pohorského. Napsal *Frant. Jiří Košťál.* („Záb. bibl.“ dílo 104.) V Brně. Str. 54.

Pohorská povídka nalezla nového spisovatele, který nám několik pěkných povídek ze života horského, ze života dosud neporušených, bodrých horáků vykouzlil, ať jenom vzpomeneme na kalendář »Ústřední Matice,« »Hlas Národa,« »Zábavné Listy,« »Vlasť« a jiné časopisy. Idyllický život na horách byl často předmětem vhodným českým spisovatelům. Fr. Košťál také se dotýká některých chyb, jež poslední dobu na horách Orlických se ujímají a bují, bojujíce se starověkou prostotou a zbožností horského lidu.

Obsah »obrázku« přítomného je tento: Z bohatého rodu Švenkova »umíněnec« Tomáš nestará se o Boha, kostel, obřady bohoslužebné v posměch uvádí. Naproti Švenkovi je chudý farář Kvíčala, který pečuje sám z vlastního o věčné světlo, a když nemá peněz, prosí věřící, by na osvětlení »hlavy Spasitelovy« přispěli. Švenka v hospodě horlí proti světlu kostelnímu, se svými druhy potupně napodobuje průvod kostelní při svěcení hromniček. Na konec masopustu, když o půlnoci přestává muzika, slibuje nový udělati pych. Zatím usouzeno jinak. Vraceje se večer z cest, zastižen na horách zuřící v zimě vánicí, zapadá do závějí, zápasí se životem a smrtí, bloudí, až ho spasí světlo — světlo, které nenáviděl, jemuž se posmíval, věčná lampa před oltářem. Švenka je napraven, z vděčnosti pořídil stříbrnou lampu a s Kvíčalou se smířil.

Celou povídkou vane duch nábožný, láska k pohorskému lidu, k čemuž již napomáhá srdečný sloh prostonárodní. Snad by zůstal pěkný sloh stejně účinným, i kdyby se tak často neopakovala slova, ano celé věty, jako na str. 45. a 46. slovo konec. Košťálovy povídky se čtou lehce a snadno, mluva jejich jest opravdu z lidu, děj líčen dle skutečnosti, statné postavy horáků jsou šťastně charakterisovány.

Mluva je celkem bezvadna až na

některá nedopatření, jako »tázal jsem se v udivení« (5.), »měl nechať vydávati« (23.), »kdo nechá svítiti světlo?« (26.), »při pomyšlení na to pohrával mu úsměch« (28.), »nad hory se sjely větrové« (38.), »následkem setrvačnosti« (45.).

Velmi vhodně věnována pěkná tato povídka, jíž přejeme všeho zdaru v českém lidu a hojného rozšíření, poněvadž toho právem zasluhuje, dp. P. Pavlu Rozinkovi, zám. kaplanu na Skalce (u Dobrušky), proto že právě ten hojně dobré knihy a zvláště »Zábavnou bibl.« rozšiřuje mezi lidem — pohorským. *ad.*

Za svatováclavskou korunu. Dějepisná povídka, napsal *Alois Dostál.* („Zábavné bibliotheky" dílo 105.) V Brně. 1886.

Zvláštní způsob psaní, jaký u Dostála se jeví, jakož i obsah povídek jeho historických značí ho jako žáka Třebízského. Tentýž sloh, tytéž reflexe, někdy až upřílišněné a obsah z dějin národa našeho v době nejtěžších jeho zkoušek, — vše to oběma jest společno. Avšak směr, idea a přímo řečeno cíl jejich jest tak rozdílný, že Dostál — alespoň dle této povídky — jest pravým opakem Třebízského.

Kratičký obsah povídky jest asi tento: Po smrti Matiášově nastaly v Čechách smutné časy. Šlechta nechtěla zvoleného již krále Ferdinanda uznati a povolala zimního krále. Aby trůn svůj uhájil, pozval cizí vojska do Čech, která zvláště venkovský lid vydírala. Mečíř Rozhoda, věrný Čech a pevný katolík a Blažej, kostelník u sv. Víta, jeho věrný přítel, těžce to nesli a proto Rozhoda syna svého do války posílaje napomínal, aby lidu toho ubohého vždy se ujímal. Václav, mečem svatováclavským opatřen, vyšel do boje a shromáždiv kolem sebe mladíky odvážné všude, kde vojsko jak přátelské tak nepřátelské vesnice napadalo, lid bránil proti útiskům a tím velikou pověst si získal, až považován byl za samého sv. Václava s rytíři blanickými. Kolem něho vine se pak celý děj. Posledním jeho dílem bylo, že vyrval korunu svatováclavskou z rukou hrabivého Skultéta, byv o tom Anežkou, dcerou Blažejovou, zpraven. Po bitvě na Bílé hoře složil meč svůj opět v ruce sv. Václava na hradě a družinu rozpustil napomenuv bojovníky, aby vlasti své neopouštěli a víru otců svých, víru »českých svých patronů« zachovali.

»A národ český trpěl za zrazenou přísahu, kalvinské přijímání, křížů tupení, chrámu svatovítského zpustošení . . .«

Již z obsahu patrno, že Dostál se svého vlastního stanoviska, a myslíme, že jedině pravého, na pohromu bělohorskou a protireformaci pohlíží. Považuje ji za trest, a to trest zasloužený; zároveň ale za jediný možný prostředek, jímž dalo se zabrániti třenicím náboženským, které nejen česť, ale i samostatnosť a život národa ohrožovaly. »Teď nás stíhne trest, který pokoří celý národ. Dokud poskytujeme útulku všem možným vyznáním, kopeme si hrob. V jednotě víry síla národa.« — A považuje ji za lék, který má zraněné tělo drahé vlasti opět zhojiti. Stanovisko toto, jaké hleděl v povídce této vyznačiti, překvapuje čtenáře a dodává povídce veliké ceny. Takového málo u nás bylo napsáno. To jest kniha, která čtenáře — ač o době nejtrudnější jedná — nerozladí, ale přesvědčí, že Bůh národ tak těžkým trestem navštívil, aby jej zachránil. Tato povídka čtenáře poučí, poněvadž nestranně a dle pravdy jest psána —; a pravou lásku k vlasti v něm probudí, a to svou vřelou mluvou, vlasteneckou tendencí a rázem v pravdě křesťanským.

Povahy osob hlavních: Rozhody, Václava, Blažeje a Anežky jsou ušlechtilé; Anežka upomíná na ženské figury v povídkách Třebízského. *J. Šk.*

Dědictví po otci. (Vesnické romanetto.) Napsal *J. E. Tisovský.* „Přítel domoviny" r. II. sv. 2. V Praze.

Spisovatel snažil se nitky všedního, jednotvárného života vesnického spojiti v romanetto, ale sám musí doznati, že se tato forma pro venkovský život méně hodí, nemáli spisovatel zaskočiti do všelijakých tajemství a nadsazování. Povídka se nejlépe hodí pro život vesnický a k povídce má také p. spisovatel talent nemalý.

Višňák zabil souseda Sadílka a neprávem Lišaj do žaláře se dostal, kde 20 let odseděl. Vrátiv se domů, stranil se lidí a bydlel v lese. Syn Višňákův zamiluje si dceru domnělého vraha, Lenku, zatím co vdova Sadílkova chce junáku

dáti za ženu svou vyhýčkanou dceru Filomenu. V peněžní krisi již Višňák zapomíná na slib, otci daný, že vyrovná jeho neblahý skutek a odčiní vinu, Lišaji způsobenou, aspoň na dítěti. Lenka slyší námluvy, hořekuje, padá do nemoce. Višňák, vzpamatovav se, prosí o slitování, vyzrazuje své tajemství, jest odehnán. Béře si Filomenu, a Lišaj v kostele veřejně se ospravedlňuje. Višňák z toho umírá.

Povídka ta má vedlé pěkných figurek, jako Sadílkové s tučnou dcerou, také nepřirozenosti, jako škandál v kostele a jaksi sentimentalně chorobného Višňáka. Taková fantasie (str. 130., 131.) se pro venkovského junáka nehodí. Přílišná fantasie svádí ku směšnosti. »Celý ten čas skvěl se jí v srdci jako jediná niť z ryzího zlata, na niž tu tam udělány uzlíky — památka to na chvíle nad jiné vábnější« (130.). Do děje vpleteno rozjímání o smrti. Byloli by třeba toho článku, lépe by se hodil do rozmluvy třeba dvou starců.

O čem zde chceme ještě mluviti, platí nejen této povídce, ale mnohým jiným, »pro lid« psaným, t. j. tak časté užívání cizích slov, jejichž význam prostému čtenáři jest úplně neznámý. Tak čteme zde aristokracie mezi živočišstvem, markantní, rafinovaná procedura, fácit, principielní příznak, absolutně, alkovny, symbol, energická vůle, interessované atd. Prostý čtenář podobným novinářským výrazům nerozumí. A pak proč bychom jich nenahradili českými, nač i povídky jimi přeplňovati?

Mluva až na maličkosti je správna, prostonárodní a osobám případna. Sloh plynný. *ad.*

Pod lipami, pověsti, pohádky a povídky pro dítky. Napsal a upravil *Frant. V. Kodym*, učitel v Hořičkách. („Záb. bibl." dílo 106.) V Brně. 1886.

V předmluvě podává spisovatel svůj záměr, že rád sbírá pověsti a pohádky, by uchytil je pérem svým a zachoval snad před úplným zapomenutím. Vyloživ původ některých, podav jiných pramen, přikročuje k pověstem, jež zpracoval dle zpráv, základních myšlének, jinde uveřejněných. Těch následují pověsti nové, spisovatelem samým vyhledané a také v mluvě obyčejně původní ponechané.

»Z lásky k vlasti« líčí statečnosť Nevradovu, který nechtěl vydati hradu Rosenštejna a z lásky k vlasti zdraví své obětoval. — »Jak povstaly jeskyně u Sloupu« dotýká se věrozvěstů slovanských, kteří zabránili v práci Černobohovi. — »Tis Methodův« vyrostl z hole jako na pobídku světcovu a hrad pak postaven. — Pěknou dikcí pohádkovou vyniká historická pověsť »O ptáčníku Velenovi,« jejž kníže Privina odměnil statky a hodnostmi. — Následuje známá pověsť »O pokladu v klášteře Sedleckém,« »O Vyskři« (viz-keř) a »O lupičích na Drabské skále,« kteří Marii zajali a prozrazeni jsou. — Ve »Zlámaninách« máme příklad, jak neposlušný syn byl potrestán. — Pěkná je pověsť »O kostele sv. Petra a Pavla u N. Paky,« původ jeho označující, jakož i »O Vodolenčině studánce« a »Zasypaných svatebních,« pověsti to, v Čechách v rozličných variacích kolující. — Naučná je stať »O chudém a bohatém.« jak poklad chudáku neprospěl, a »O třech bratřích,« jimž několik cizích slov spíše na škodu než k užitku bylo. — Nejdelší stať jest »O velikonocích u babičky,« obsahující zvyky a obyčeje, namnoze již známé, o svátcích velikonočních, a pohádku o Krakonoši. O tomto tajemném duchu Krkonošských hor pojednávají také poslední pověsti, také odjinud (»Zlaté lístky,« ročn. 1885.) známé. »O Krakonoši a chudé i bohaté ženě,« »Krakonoš a pekařský tovaryš,« »Krakonoš, lakomec a chudá žena« a »O Krakonošově kopci u Svatoňovic,« většinou motivy, jak Krakonoš lakomé, zlé lidi trestal, a chudé, poctivé odměňoval.

Obsah knihy je dosti pestrý; věcné uspořádání sourodých částek by neškodilo. Mluva jest po většině dle pohádek uzpůsobena, prosta a až na malá nedopatření správna. Místo »povstaly jeskyně« (str. 7., 9.) lépe »vznikly«, (8.) »nechali se spoutati« (dali se), (23.) »mimo těch« (mimo ty), (65.) »jíti prositi« (prosit).

Úprava je vkusná, jako vůbec podíly »Záb. bibl.« Cena mírná. *ad.*

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Z literarnich besed přerovských.

Zpravodaj prof. *P. Krippner*. (Č. d.) Pětadvacetileté jubileum Vlčkovy spisovatelské činnosti dalo podnět k tomu, aby literarní význam tohoto spisovatele na poli české povídky, českého romanu a dramatu zevrubně byl vyšetřen a oceněn. Za tou příčinou vzal na se prof. *Krippner* probrati všecky historické povídky a romany Vlčkovy, kdežto o společenské jeho romany se rozdělil s *Dr. Kahovcem*. Rozbor dramatických prací Vlčkových svěřen prof. *Fišerovi*. Referaty a rozhovory tyto zaujaly ovšem několik večerův, objevily však rozvoj Vlčkova talentu v zajímavém a jasném světle, ana každá jeho práce ať belletrická ať dramatická značí rázný krok ku předu k výšinám umělecké dokonalosti, až jich dostoupila tvůrčí jeho síla v posledních plodech úplně. Společný znak a podklad všech jeho prací od romanticky rozháraného prvního romanu „Po půl noci“ až do „Samohradů“ a od „Soběslava“ do „Lipan“ jest hluboce cítěná a mocně vzrušující láska k těžce zkoušené vlasti a jejímu národu zázrakem zachovanému, která však čerpati musí z minulosti výstrahu i posilu, máli nás zachovati před opětným poklesnutím neb hrozícím záhynem.

Bačkovského „Zevrubné dějiny českého písemnictví“ doby nové zaměstnávaly „besedníky“ rovněž měrou nemalou, při čemž odbočeno i k ostatní nedlouhé ale hojné působnosti tohoto spisovatele. Zahájiti hovor bylo v rukou prof. *Kuby*. Píli p. Bačkovského dostalo se všestranného uznání, „Dějiny“ jeho však, ač se vyznačují bohatou zásobou látky, nedovedly přece vyplniti obecné přání po nějakém českém Hettnerovi, Gervinusu nebo Brandesovi; také to není možná, pokud není celá doba našeho probuzení po stránce politické, socialní a vůbec kulturně-historické zevrubně vyšetřena, pokud vplyvy literatur cizích na domácí nejsou dopodrobna vystopovány. Dějiny literatury ve smyslu všesvětovém, ne tedy životopisy spisovatelů, seznamy a obsahy knih, nýbrž obrazy doby, spojitosť této se vznikem a účinem plodů duševních, velkolepý proces znovuzrození národa a písemnictva a imposantní, úctu a lásku budící obraz nového rozvoje literarního a s ním neodlučně spojeného národního — to p. Bačkovský nepodal a nestačí na to jeho tvůrčí síla, jakož ani aesth. vkus a filosofická vytříbenosť a hloubka! V té věci projeven plný souhlas s referatem *Dr. Kováře* v „Athenaeu“ podaným. *Ferd. Schulz* a *Dr. Gebauer* jediní osvědčili se náležitě povolanými k tomu, aby národu složili dychtivě očekávané veliké dílo. Pan Bačkovský sám pozná pravdu tohoto úplně objektivně projeveného mínění, až dospěje v léta čtyřicátá a padesátá, kde vír a ruch doby, všecek život společenský a duchovní se rozmáhá a zaplétá tisícerými nitkami a kde bude třeba důmyslné a přímo genialní analyse, majíli Dějiny písemnictva dostáti úkolu svému. Jsouli rozličné články o novější poesii p. Bačkovským tu i tam uveřejňované ukázkou, jak bude věc probírána v Dějinách, pak pozná p. spisovatel i z veřejného mínění pravdu tu, že ani sebe horlivější píle nevystačí nahraditi kombinaci a samotvornosť. Za to však by se p. B. zavděčil všem přátelům písemnictva, kdyby se uvázal složiti k Jirečkově Rukověti pokračování a v něm všeliké opravy dát životopisných a knihopisných a bohatou snůšku literarně-historického materialu prakticky uložil a seřadil. Dílo takové jest potřebou a složeno býti musí. I usnadnil by si p. spisovatel nejen práci sám, nýbrž našel by — právě pro praktické uspořádání a možnosť snadnějšího užívání látky — zajisté také hojnější odběratelstvo. — Co do formy upozorněno na suchosť slohu Bačkovského, jakož i na to, že v díle se vyskytují nejedny (nedokládané) reminiscence ze spisů jiných autorů někdy až tuze věrné, dále nejedny malichernosti, jež ve velkém díle měly býti vynechány, a nazbyt četné poznámky. Uvádíme jen tyto všeobecné výsledky rozhovoru, ježto referent Dějin rovněž jako páni referenti prací Vlčkových mínili své důkladné práce podati veřejnosti v plném znění a zdůvodnění. Po dvou večerech, věnovaných volnému rozhovoru o běžných záležitostech a úkazech literarně zajímavých, přistoupeno k rozboru Čechovy Pravdy, o níž zahájil diskussi prof. *Bílý*.

Ferialní klub akad. z Uh. Hradiště 5. září uspořádal „Čechův večer.“

„Měšťanská beseda“ v Třebíči oslavila 4. a 5. září 25-leté trvání akademií, službami božími a plesem.

Při schůzi studentstva v Prostějově 23. srpna předn. *Kamelandr* o našich národních jednotách a poměru jich ke studentstvu; *Procházka* o vlivu Prahy na naše studentstvo.

V „**Občansko-čtenářské besedě**“ v Bohušovicích 12. září předn. *Jan P. Mach* „O životě a spisech nesmrtelného pěvce „Máje“ K. H. Máchy.“

„**Matice slovinská,**“ dle Letopisu svého nedávno vydaného za red. prof. *Levce*, čítá členův asi půl druha tisíce, jmění pak 51.440 zl. — Dějiny její od r. 1864.—1884. v témž Letopise podává tajemník *Eug. Lah.*

II. Smíšené.

Proti kritice moravských časopisů literarních zdvihá se v některých časopisech pražských silný odpor, méně dbající věci samé nežli spílání a nadávek. Podobá se, že pochází od osob, jichžto kritika právě se týkala, neboť se zvláštním důrazem žádá na př. *Quosego* v „Lumíru“ (č. 26.) podmínkou „k opravdové velikosti: úctu k umění a jeho zástupcům“ (roz. k Vrchlickému). Tamtéž mluví se o „moravském plátku kantůrčat a literarních nedochůdčat“ vzhledem k nechvalné zmínce o *Havlasově* romanu, zakládající se na známé kritice téhož romanu, napsané kdysi od *Jana E. Kosiny*. Taktéž nazývá se „neslýchanou drzostí,“ že „týž lístek“ opovážil se „prohlásiti plody Hálkovy za chatrné,“ ač opírá se soud ten o rozbor téhož Jana E. Kosiny. Tedy vlastně Quosego-Lumír contra Kosina!!

Anglikanská biblická společnost rozšířila r. 1885. 2,964.636 exx. bible, o 26.091 více než roku předešlého. Ve výroční zprávě zle si stěžuje do zemí katolických, kde prý šíření tomu činěny překážky, ale přece zaznamenává pokrok.

„**Národ sobě,**“ český památný list ve prospěch Nár. divadla vydaný, nebyl censurou ruskou na Rus propuštěn bez zamazání nebezpečných míst. Tato nalézají se v příspěvcích *Riegrově*, *Arbesově* a *Fořtově* (doslovně uvedena jsou ve Sl. Sb. 9.).

Památka objevení **Ruk. královédvorského** oslavena 12. září ve Dvoře Králové službami božími, historickým průvodem, uměleckou zábavou.

Repertoir českých divadel počal vycházeti v Praze redakcí *L. Stroupežnickeho* a *V. Slukova.*

Mickiewiczův „Pan Tadeusz“ přeložen prosou do španělštiny od *Medina;* překlad vyšel v Madridě pod titulem: „Tadeo Soplica o ultimo proceso in Lituania.“

„**Světozora**“ vyšlo tyto dny tisící číslo (ve druhém vydání, ano prvé bylo zabaveno). Obsahuje práce všech redaktorův a čelnějších přispívatelů (přes půl sta). Redaktory byli: *Em. Tonner*, pro jehož článek „Z pamětí redaktorských“ číslo zabaveno, *Sv. Čech*, *Jos. J. Kořán*, *Primus Sobotka*, *Jar. Vrchlický*. *Fr. Chalupa* ve článku „Devatenácte ročníků „Světozora““ líčí dějiny časopisu, s dějinami české belletrii nemálo související. — „Světozor“ počal přidávati ku každému číslu arch přeloženého romanu. Počátek učiněn „Šlechtickým hnízdem“ Turgeněva, v převodu *P. Durdíka.*

Slovinských tiskopisů vyšlo r. 1885. 176.

Hlaholův památník, o kterém jsme se svou dobou zmínili, přijat jest do císařské rodinné fideikomisní knihovny.

„**Podporujme Slováky!**“ vybízí v „Komenském“ (č. 36.) uč. *K. Kdlal*, tím totiž, aby učitelské časopisy české uveřejňovaly dopisy učitelů slovenských a čeští učitelé aby zasýlali zprávy na Slovensko.

Reklama americká v Londýně. Londýnský knihkupec Elliot Stock, chtěje znova vydati díla *Roberta Burnsa*, nakoupil stavebního dříví z domu v Dumfriesu, kde slavný ten básník škotský zemřel, a dá z něho dělati desky na vazbu sebraných děl básníkových.

Pařížská **Revue française** přinesla v překladu *C. Courièra* Voráčkovy studie o bulharských vlastencích Lubenu Karavelovi a Botevu, uveřejněné původně ve „Sl. Sb.“ (Zl. Pr.)

Při kritice **canzonier Petrarcových,** o nichž posledně jsme se zmínili, přihodil se vydavateli omyl, že prý Petrarca měl péči o výtisk té části, která není rukou jeho napsána. Avšak Petrarca zemřel ku konci 14. stol., kdežto tisk vynalezen, jak známo, mnohem později.

„**Manzoniho knihovnu,**“ t. j. zvláštní oddíl pro všechna vydání děl a památek Alessandra Manzoniho, utvořil knihovník národní knihovny milanské, Ghiron, a sice následkem darovaných knihovně četných autogrammů básníkových.

Berlínské knihovny pro lid dosáhly za minulých dvou let počtu 24. Roku 1884. bylo čtenářů 99 763 a přečtených knih 351.434. R. 1885. přečteno jen 331.723.

Heidelberská universita o slavnosti jubilejní udělila hojně čestných doktoratů, nejvíce do Německa, Italie, Anglie a Ameriky. Mezi doktory filosofie spatřujeme též *Henry Tainea*, kulturního historika francouzského, a *Enrica Stevensona*, bibl. papežského, který donesl universitě jubilejní dar od sv. Otce.

Divina Commedia v říši turecké zakázána ministrem vnitra k vyššímu pokynu, ana prý neobsahuje než hanu na rozličná náboženství.

III. Životopisné.

Fr. Bartoš (* 1837. $^{16}/_{3}$; Herben: Slav. 6.).

Vzpomínka na **V. Beneše-Třebízského** (Kořán: Sv. 39.).

Václav Cyrin Bernat, rektor koll. piar. v Litom. (* 1820.; K. V. Dvořák: Besídka 8.).

Vzpomínka na **Jar. Čermáka** z počátku let šedesátých (J. V. Frič: Sv. 37. sl.).

Ivan Despot (* 1851., † 1886. $^{19}/_{3}$; Slav. 5.).

Pavel Dobřinský (Skultéty: Sl. Pohl. 8.).

Coel. Liposlav Frič (Chalupa: Slav. 5.; Ch. F.: Rozhl. l. 4.).

Josef Václav Frič (* 1829.; Věstník 36.).

Toma Gajdek (* 1809. $^{20}/_{12}$, † 1886. $^{31}/_{1}$; Slav. 5.).

Leopold (Lavoslav) Gorenjec (* 1840. $^{12}/_{12}$, † 1886. $^{19}/_{3}$; Slav. 5.).

Dopisy **Václ. Hanky J. E. Purkyňovi** (Slov. Sb. 9.).

Bohumilu Havlasovi (* 1852., † 1877.) odhalena 15. srpna pamětní deska na rodném domě jeho ve Vodňanech. — Srv. *Toušímský*, Upomínka na B. Havlasu (Zl. Pr. 40.).

Janu Hýblovi (* 1786., † 1834.) v České Třebové na rodném domě odhalena pamětní deska 5. září (srv. Č. Východ 72 ; Sv. 40.).

Bol. Jablonskému v Radonicích zasazena 22. srpna pamětní deska na farní budově.

Upomínka na **Bohdana Jelínka** (Jirásek: Sv. 39.).

Jan Valerian Jirsik (* $^{19}/_{7}$ 1798., † $^{23}/_{2}$ 1883.; Hulakovský: Čech 214.).

P. Josef Kouble (* 1825., † 1886.; Hum. L. 31.).

Ze života **Z. Krasińského** (Kvapil: Neznámá Slov. Sb. 9.).

Václav Krolmus (* 1790. $^{3}/_{10}$, † 1861. $^{24}/_{10}$; Bačkovský: Slav. 5.).

Jan Lam, belletrista a žurnal. polský, red. „Gazety narodowné“ (* 1838., † 3. srpna ve Lvově; Sl. Sb. 9.).

Otokar Mokrý (* 1854.; Hum. L. 29.).

Slavnosť **Palackého** v Písku (řeč *F. L. Riegra;* Hl. ze Šum. 17.).

Jan K. Řezáč (Bř. Čt....ka: Rozhl. l. 4.).

Vzpomínka na **Frant. Šimáčka** (Jireček: Sv. 39.).

P. J. Karlu Škodovi odhalena 5. září v Příbrami na rodném domě pamětní deska. (Řeč *Čeňka Vyhnisa* viz v Čechu 208.; srv. Horymír 36. sl.)

Josef Fr. Šumavský (Hum. L. 35.); slavnosť Šum. v Nové Kdyni 28. a 29. srpna (Posel od Čerchova 36.; Domažl. L. 36.).

Frant. Schuselka (Sv. 40.).

Vzpomínka na **Václ. Zeleného** (Tieftrunk: Osv. 9.).

Dvojice prvních buditelů moravských. **H. Galaš** a **T. Fryčaj** (Herben: Slav. 6.).

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Seykora, O žežhulici v Rukopisu královédv. (Rozhl. l. 4.).

Tomek, K objasnění básně o Oldřichovi v Rk. (Č. Č. M. 2.).

Benešovský-Veselý, Několik slov k naší „otázce spisovatelské“ (Rozhl. l. 4.).

Černý A., Listy z Lužic (Hl. N. 236.).

Dostál, Museum (Lit. L. 16.).

Herben, K dějinám mor. probuzení národního (Ned. L. 5. září).

Hornov, U Sergěje Michajl. Tretjakova (Sv. 38. sl.).

Chalupa, Devatenácte ročníků „Světozora“ (Sv. 39.).

Kalina J., Kapitolky o lidu (Sv. 40.).

Korec, Jak J. Arbes píše v letoších „Květech“ o Máchově „Máji“ (Hlas 196.).

Kovář, Nástin dějin jazykozpytu (Paed. 9.).

Máchal H., O domácích bůžcích u Slovanů (Zl. Pr. 41.).

Mourek, Přehled vývoje angl. dramatu (Lum. 23. sl.).

Parczewski, Z dějin znovuzrození Čechův (Lit. L. 16.).

Rezek, Jesuitská divadelní hra k oslavě cís. Matyáše z r. 1670. (Č. Č. M. 2.).

Rosečský, Životop. nástin Bedřicha Kamarýta (Vlasť 11. sl.).

Teige, Jan z Jensteina a jeho církevní skladby (Čech 199.).

Tonner, Z pamětí redaktorských (Sv. 39.).

Truhlář, Sigismundus Gelenius, jeho život a působení vědecké (Č. Č. M. 2.).

Vrchlický, Tragoedie člověka (Ned. L. 5. září).

Vychodil, O kritice (Hl. l. 10. sl.).

Vykoukal, Bratří Thámové, rodáci pražští (Ned. L. 22. srpna).

Zelený, Tomáš Pešina z Čechorodu (Č. Č. M. 2.).

Zola, George Sandová (Rozhl. l. 4.).

Zoubek, O Komenského polemikách theol. (Č. Č. M. 2.)

Anglické časopisectvo (Ned. L. 29. srp.).

Łepkowski, Poezya polska na nagrobkach z XVI. wieku (Rocz. Filar. I.).

Tretiak, Mickiewicz i Trembecki (Przegl. pol. 243.).

Alberti, Der staat u. d. litt. (Magaz. 36.).

Bleibtreu, Der russische nationalgeist in litt. u. kunst (Magaz. 35.).

Cramer, Über die behandlung der Goetheschen gedichte in den oberen classen (Neue Jahrb. f. philol. 6.).

Falck, Graf Rostopschin u. Goethe (Ggw. 33.).

Fuld, Ist Hamlets mutter eine mörderin? (Mag. 35.).

v. Hartmann, D. begr. d. komischen in d. mod. aesthetik (Philos. Monatsh. 8.).

Kleinpaul, Interjectionen (Ggw. 31.).

— Der druckfehlerteufel (Gartenl. 34.).

Mordtmann, Zur frage der anonymität (Deutsche Schriftstellerztg. 41.)

Necker, Björnstjerne Björnson (Grenzb. 33.).

Woerner, Kalewala (Allg. Ztg. 210.).

Die bereicherg. der deutschen sprache durch aufname fremder wörter (Deutsche Rundschau 8.).

Cossmann, Chronique de la litt. allem. (Rev. de Belgique 7.).

Denis, Les origines russes (Biblioth. univ. 8.).

Milio, De la litt. actuelle en Ital. (Rev. du monde latin. 8.).

The Epic Songs of Russia (Athen. 3065.).

Borgognoni, Rimatrici ital. ne' primi tre secoli (Nuova Antol. 14.).

Cesareo, Poeti d'Oltr' Alpe. Carlo Lec. de Lisle (Nuova Antol. 15.).

Frida, Žena v Římě. (Vyšší dívčí šk. v Praze.)

Hraše, Paedagogické šlehy. (Ob. škola v Opočně.)

Klvaňa, Hist. vývoj názorův o přírodě. (Gymn. v Uh. Hradišti.)

Kořínek, Čelakovského „Růže stolistá.“ (Gymn. ve Val. Meziříčí.)

Košťál, Chléb v pověrách a zvycích lidu česk. (Gymn. v Nov. Bydžově.)

Pelikán, Význam impf. ve staré češtině. (Gymn. ve Kr. Hradci.)

Šafařovič, Povaha Aiantova dle básní Homerových a trag. Sofokleovy. (Gymn. v Písku.)

V. Díla posouzená.

Adámek, Z naší doby (Českobr. L. 33.; Dr. A. S.: Lit. l. 16.).

Arbes, Sebrané spisy (Vykoukal: Rozhl. l. 4.).

— Karel Hynek Mácha (Bílý: Hl. l. 10).

Aristoteles-Vychodil, Knihy O duši (Hlavinka: Obz. 16.).

Asnyk-Kvapil. Poesie (Blokša: Hl. l. 10.).

Beneš-Šumavský, Z komedie života (Vykoukal: Rozhl l. 4.; Vítězný: Lit. L. 16.).

Beneš-Třebízský, Černí Španělé (Chalupa: Rozhl. l. 4.).

Dostál, Za svatováclavskou korunu (Škarda: Hl. l. 10.).
Dvorský, Paměti o školách českých (Kvapil: Kv. 9.; Z.: Ned. L. 22. srpna).
Heyduk, Zaváté listy (Vykoukal: Sv. 40.; Ar.: Sv. 40.).
Hraše, Krakonoš (-aue-: Lit. L. 16.).
— Pravdy (Verner: Kom. 36.).
Chytil, Petr Parléř a mistři gmündští (Mádl: Rozhl. l. 4.).
Jelínek, Črty litevské (Tichý: Lit. L. 16.).
Jirásek, V cizích službách (Čermák: Nár. L. 255.).
Kodym, Ve stínu hor (Vykoukal: Sv. 38.).
— Pod lipami (Dostál: Hl. l. 10.).
Kollár, Slávy dcera (Bačkovský: Rozhl. l. 4.).
Košťál, Cesty boží (-aue-: Lit. L. 16.; Dostál: Hl. l. 10.).
Kovářiček, O činnosti Jednoty bratří českých na poli kulturním (Kodym: Lit. L. 16.; Kliment: Rozhl. L. 4.).
Kuba, Slovanstvo ve svých zpěvech (Janáček: Hl. l. 10. sl.).
Lier, Novelly (Tichý: Lit. L. 16.).
Macek, Řeči při prvním sv. přijímání (Schössler: Hl. l. 10.).
Mathon, Moravan (Procházka: Hlas 205 sl.).
Mattuška, Život Boleslava Jablonského (Vrba: Lit. L. 16.; Čenský: Rozhl. l. 4.).
Mejsnar, Bajky J. Krylova (A.: Nár. L. 242.).
Mourek, Učebné listy jazyka anglického (-aue-: Lit. L. 16.).
Mrazík, O vyuč. jazyku mateřskému na šk. ob. (Smola: Paed. 9.).
Nečas, Pohledy do dějin (Svoboda: Rozhl. l. 4.).
Pakosta, Zábavy večerní (Blokša: Hl. l. 10.).
Popelka, Grammatika jazyka starobulharského (Jagić: Arch. f. slav. philol. 2.).
Preisová, Obrázky ze Slovácka II. (Vykoukal: Sv. 37.; R.: Obz. 16.).
Skopalík, Památky obce Záhlinic (P. Method: Hl. l. 10.).
Sládek, Lumír (Papežík: Hl. l. 10.).)
Slavoš, Kytka z Tatier (Svoboda: Rozhl. l. 4.).
Sokol, Jarý věk (Red. Paed. 9.).
Tisovský, Dědictví po otci (Dostál: Hl. l. 10.).
Tomek, Novější dějepis rakouský (Zl. Pr. 40.).
Tůma, Z českých mlýnů (M.: Lit. L. 16.).
Václavek, Stručné dějiny moravské (Václavek: Rozhl. l. 4.).
Vejchodský, Museum (Dostál: Rozhl. l. 4.).
Vlček, Milada (F. K.: Ruch 24.).
Vymazal, Grammat. zákl. jazyka slovinského; Gramm. zákl. jaz. srbského; Počátky slovanštiny a litevštiny (Jagić: Arch. f. slav. philol. 2.).
Zařičanský, Jaré mládí (-aue-: Lit. L. 16.).
Zeman, Nikolauovy obrázky z dějin vlasti (-aue-: Lit. L. 16.).
Zeyer, Čechův příchod (Ošťádal: Rozhl. l. 4.).
Některé publikace paedagogické (Litera: Ned. L. 5. září).
Slovanský kalendář na r. 1887. (Ikt.: Nár. L. 258.).

VI. Knihopisné.

Pieniążek, Spis przedmiotów zawartych v 80 tomach „Przegl. polskiego“ (1866—1886.). Krak.
Sket, Slovensko berilo za peti in šesti razred srednjih škol. Cel.
Воскресенскій, Свѣтъ и тѣни русской словесности. Спб.
Portig, Zur gesch. des Gottesideals in der bild. kunst.
Rudow, Verslehre u. stil. d. rumän. volkslieder. Halle.
Springer, Charakterbilder u. scenerien. Minden.
Stuhrmann, Die idee u. d. hauptcharaktere der Nibel. Padb.
Thiemann, Deutsche cultur u. litt. d. 18. jahrh. im lichte der zeitgenöss. ital. kritik. Oppeln.
Aristokratie des geistes. Lpzg.
Drumont, La France juive. Par.
De Laveleye, La péninsule des Balkans. Par.
Herford, Studies in the lit. relations of Engl. and Germany in the 16th cent. Lond.
Cerquetti, Sopra il testo della Batrachomyomachia e de' Paralipomeni die Giacomo Leopardi. Recanati.
Foscolo, Lettere a Silvio Pellico. Roma.
Mencacci, L'Italia senza il Papa. Roma.
Metastasio, Lettere disperse e inedite. Roma.
Milaš, Gli apostoli slavi Cirillo e Metodio e la verità dell' ortodossia in occasione del movimento romano negli anni 1880—1881 contro la Chiesa ortodossa. Prima versione daller Slavo-Sobo per cura del padre Savatia Kunczewích. Tirest.
Mitrovič, Applicazione della formola „Dante spiegato con Dante“ alla idea fondam. della commedia. Tirest.
Tamassia, Il diritto nell' epica francese dei sec. 12 e 13. Roma.

Feuilleton.

V knihovně.

Obrázky z doby, jež podává *V. D.*

II.

»— — — — — — —

My musíme děl genialních, pikantních, amusantních, interessantních a všelikých jiných, které jako meteor ze sfer vyšších s brillantní skvělostí se nám zjevily, si vážiti. Ony jsou fruktem gigantického snažení ducha. Jaká v nich intellektualní bystrota, jaká interpretace! K takovým geniům, jichž reprodukce tak fruktualní, kolosalní, jest argumentem stálého studia, kteří materií a formou podávají nám díla dokonalá, se musíme akkomodovat, a to tím, když budeme díla jejich odbírati Oni jsou našimi koryfeji. Nesmíme dbát

huronského pokřiku se strany kontrerní. Ten jest znamením egoistické spekulace, ano i arrogantnosti. Teď máme ducha a ruce volné. Pod firmou energie, pod parolou kultury se musíme zreformovat, restaurovat, a tak dosáhneme těch trofejí, jež třímají gentes superiores. My jako civilisované publikum musíme se držeti proudu temporalního — kam spěje náš literarní svět. Ergo Twardowského kupte. Dixi.«

Pan Puntiček domluvil. Utřel si šátkem upocené čelo. Zahleděl se pln sebevědomé pýchy do tváří sedícího výboru. Však dojem řeči jeho byl hluboký, ba přímo zdrcující. Páni výboři seděli tu bez dechu, plni nesnází.

Pan předseda pohlédl v rozpacích na pana jednatele, jakoby chtěl z jeho tváře vyčísti své myšlénky. Tak ho řeč uchvátila, že jí — nerozuměl. Co jim to jen učený p. Puntiček povídal? Ó těch slov! Poznával svou nicotu, svou slabosť duševní.

Podobně myslil pan jednatel, pan pokladník, pan pořadatel. Uznali všichni, že mluvil krásně, že mluvil cosi o knihách, ale za poklady světa nevěděli obsah jeho řeči. A kde pak? Mají oni kdy zabývati se tou vysokou češtinou, oni, maloměstští hodnostářové!

»Nuže,« ozval se znovu Puntiček, jemuž tato zámlka zdála se býti příliš dlouhou.

»Hm,« začal nejistě pan předseda, »já myslím a páni výboři snad také (kývnutí hlav), abyste tedy tu knihu koupil, když je tak výtečná.«

Puntiček zazářil.

»Tím se vyšineme v kultuře nad města okolní. Tím nabudeme věhlasu; duch Janův a Žižkův nás oživí . . .«

Důležitý akt byl skončen. Na programmu nebylo již ničeho. Páni výboři odešli do vedlejší místnosti k zamilované bulce. Knihovníka zdržela povinnosť.

Otevřely se dvéře a jimi vstoupila do knihovny postava kmetova. Tak milá a dobrolící, jíž přítomnosť činí na každého dojem nejpříjemnější.

Byl to učitel ve výslužbě. Před několika lety dědil po sestře, vdově, značné jmění, proto dal výhosť namahavému povolání svému, jež mu valně ku zdraví nesloužilo a tu v Pokrokově se usadil. Patřil k nejhorlivějším čtenářům besedním.

Host tento na Puntička příznivého dojmu neučinil, neboť odvětil na jeho pozdrav ledabylým kývnutím hlavy. Skrze zuby mu proklouzla tlumená slova: »No, to bude zase rozumu a výkladu od starého kronikáře!«

Pan učitel se usadil a jal se prohlížeti vyložené časopisy.

V tom vešel hřmotně nám již známý krejčovský chasník Cihlička.

»Pane knihovníku, tu odvádím knihy a chtěl bych něco o jezovitech. Tuhle poslouchal jsem roman, a byly v něm o nich hezké věci. Rád bych o nich zvěděl něco více. Naše paní prosí o Beňovského — je do něho celá posedlá; měli jej nedávno »vedlé« a všem se líbil.«

Puntiček nachýlil se ku skříni a vyňal z ní žádané knihy.

»Tu máte: »Početí r. 1620. a sledí jeho, čili: Řádění jezuitů v Čechách a na Moravě.« Je to sice knížka již starší, ale zajímavá. Jí nabudete dokonalého názoru o tomto strašném tovaryšstvu. Zde — Beňovský.«

Mezi tím hovorem pozvedl hlavu pan učitel a díval se na vytáhlou a vyhublou postavu Cihličkovu s největší soustrastí. Zakýval šedivou hlavou a obrátil se ku panu Puntičkovi s pohledem, plným výčitky.

»Tu že knihu byste chtěl, pane Puntičku, půjčiti, která nestoudným způsobem tupí naše české krále, našeho Otokara a Karla? Která na nešťastný řád kydá hanu nejsprostší? A jak by netupila? Vždyť je škvár ten ze strany protikatolické, který fedrovala tehdy redakce českobratrského hlasatele. Opravdu, hřích byste měl. — Milý příteli,« pokračoval, obraceje se k Cihličkovi, »netoužete po ní. Jsou to jedy. Vezměte si knihu, která vám hlásá o slávě české. Chcete-li vůbec něco zvěděti o jezuitech, milerád vám zapůjčím knihu, z níž poznáte, že to byl řád vznešený, který si o víru naši dobyl nesmrtelných zásluh. I Beňovského nechtějte, vypůjčte pro paní knihu zdravou, poučnou — je jich tu dosti. Pan Puntiček vám vyhledá. Vždyť je to slátanina mühlbachovská, která jen napíná, jež neostýchá se pro effekt katolického kněze ženiti, aby víru svou (str. 269.) lépe roz-

šiřoval, a na konec z víry dělá směsici hroznych nesmyslů. Divím se, že tento krvavý roman se tu ještě trpí, když již dávno literatura tato v plen dána.«

»Proč ne, vždyť vynesla nám již dosti peněz,« ozval se Puntiček. »Však on to nikdo nebéře doopravdy. A proč bychom jí nepůjčili, když baví?«

»Ano, baví a kazí,« dodal pan učitel.

»Nu, tak tedy mi dejte něco jiného. Nechci čísti lež,« pravil Cihlička, »a toho Beňovského nechci také. Čtu rád jen to, co je pravda!«

»Zapůjčte mu Třebízského,« navrhoval pan učitel, »to může čísti každý, a zajisté vás více potěší, než ono bejlí.«

Stalo se.

Spokojený úsměv zahrál p. učitelovi kolem rtů. Radoval se, jako kdyby prokázal dobrý skutek. Ponořil se opět do čtení.

Za to Puntiček hryzl se ve rty. Trochu se styděl, že nemohl p. učiteli odtrumfnouti.

Do knihovny vkročil student gymnasista, nesa několik knížek.

»Ještě chci Nerudu. Při jeho Feuilletonech srdečně jsem se zasmál. Zvláště »Žerty hravé i dravé« mne zaujaly. A kdo by se nesmál, když tak krásně píše o »noční schůzi feudalně klerikalního českého sněmu« (str. 66.), o »biblické šlechtě« (str. 83.), o »lékařkách, kněžkách a právničkách,« o »Václavu Štulcovi« (str. 198.), o »zbožných kalendářích.« Sebral je pořádně! Z básní dejte mi »Poesii italskou nové doby,« jsou tam básně o kněžích. Aspoň se pobavím...«

Panu učiteli vydral se z prsou jenom vzdech. Sehnul hlavu nížeji a zahloubal se do čtení více.

Sotva nadějný syn vlasti zmizel, objevily se ve dveřích dvě krasotinky, Vlastimila a její přítelkyně.

Puntiček se jim hned na všecky strany ukláněl, jsa pln sladounkého úsměvu a řeči, z níž bylo jen slyšeti slova vlasť, hrdosť národní, zdárné Češky a pod.

»Něco bychom zase chtěly.«

»Jsem otrokem vašeho přání; jen poroučejte!«

»Dáme na váš vkus — rozumíte knihám nejlépe a víte také, co by nás nejvíce zajímalo,« hovořila Vlastimila, hledíc šelmovsky na něho.

Puntiček se schýlil. Několik okamžiků hledal ve skříni.

»Tu, prosím, nejnovější a skutečně zábavné: »Žena dvou mužů« (od Alf. Sirvena, nákl. »Polit.« 1885.) a »Otec Goriot« (od Balzaca, nákl. »Nár. L.« 1885.), pak od Arbesa: »Moderní upíři.«

»Ach, od Arbesa! I, to jsem opravdu potěšena. Jsme vám velmi povděčny, pane Puntičku,« děkovaly mu vlastenecké děvy.

»Ó prosím, prosím — to je mou toliko povinností!«

A za samých poklon doprovodil je ku dveřím.

»Ale, pane Puntičku,« pravil, vstávaje, káravě p. učitel, »tyto knihy rozhodně jste dívkám půjčiti neměl. Jsou nezdravé a směru frivolního. »Žena dvou mužů,« o konkubinatu s hezkým začátkem. »Otec Goriot« líčí nám Paříž znemravnělou, život rodinný nespořádaný, a v tom víru potácí se rek děje, jemuž se to posléze znechutí, tak že učiní moralní kázaní na to, odsoudí vše, jakoby Paříži se všemi jejími hříchy výhosť dal a — vrátí se do ní zpět, aby se ve hříchu potácel znova. A což ti »Moderní upíři?« Syn obelhává otce a přivádí ho do záhuby — milenka povedeného synáčka okrade zase svého tatíka a naposled je obelstěna sama. — Probůh, jaký v nich směr? Ano, takové knihy jsou moderními upíry, ony ssajou poslední kapku citu pro šlechetnosť, pro mravnosť, pro náboženství.«

»Ale, pane učiteli, přeháníte to. Dle vaší řeči musely by v literatuře naší býti jenom knihy nábožné. Nu, chvála Bohu, z těch předsudků jsme již vyšli. Zde hlavní váha kladena na provedení, na líceň charakteru, na psychologický process — to platí. Musíli rek, dohnán nutností, padnouti — padne, co na tom divného? Což to nemáte ve skutečnosti také tak? Dle vaší methody by musely knihy končiti jednou šablonou. Hrdina by natropil mnoho hříchů, pak by se oblekl v »san benito« a stál by jako Jindřich před Kanossou. Hahaha!« smál se škodolibě Puntiček. »To je na nynější čas trochu naivní.«

»Nikoli,« hájil se pan učitel. »Dle mého skromného náhledu, byť kniha měla sebe lepší propracování, charaktery vý-

tečně provedené, ale směr špatný, neprospívá. Knihy jsou psány pro lid, ony musí i v bavení poučovati, ducha šlechtiti a povznášeti. Hnusem však knihy neprospívají. Jinak je to klam, ve skvost oděná nestvůra. Stavěti zlo nad dobro, lež nad pravdu, nešlechetnosť nade ctnosť, jest výsměch tisíciletým tradicím světa. Získá si takový hrdina sympathií? Opovržení ano. Kniha taková způsobí v duši nelad, nevůli. Nač však otravovati lid o bodrou mysl a jarého ducha? A mimo to, my máme literaturu panenskou — tato však trhá naší literatuře vínek s hlavy, ona ji třísní nečistotou; neboť je to cosi cizího, přivátého odkudsi ze západu. Naše povaha šlechetná, mírná, dobrá takých výstřelků nemiluje. Náš lid má ještě víru... Bohužel, že směr literatury naší ztrácí původního půvabu. Ten proud je divný, pouští úzdu vášním a vrhá se na náboženství. Jen (hleďte) vezměte páté číslo »Zábavných listů,« jež jsem právě v ruce měl, do ruky a nahlédněte do Zolova článku »Bytosť, která mne miluje,« a poznáte, že slova moje jsou pravdiva. Drobotina ta je pošklebkem naší mravouce, která je tu tak zkarikována, tak na pranýř postavena, jak jen možno. A takový článek neostýchala se redakce dáti do listu prostonárodního! Od onoho Zoly, jehož sama Francie pro nemravnosť spisu jeho postavila před soud!«

»Ale, pane učiteli, jste pln předsudkův a ty vám v hlavě straší. Snad byste nechtěl, aby se nám vrátily doby »tmářského« středověku!? My jsme z té školy již vyšli. Čím spěje člověk ve vzdělání výš, tím mu vlastní víra postačí, kterou mu podá vzdělání. Nás osvěcuje a posvěcuje duch času!«

»Ano, duch času,« zasmál se ironicky pan učitel. »A to asi takovýto (při těch slovech vyňal z kapsy červený sešit.) Hleďte, tu je nynější duch času (ukazoval mu »Duch času,« list svornosti, tisknutý v Chicagu z 7. června 1885.) a obsah jeho jest následující: »Svědomí,« povídka od *Sofie Podlipské.* »Svatá bible,« pro zasmání. Dle vnuknutí ducha svatého vykládá Fr. B. Zdrůbek; báseň: »Pánbu lidožrout.« Četl bych vám tento plod ducha času, ale můj cit se tomu vzpírá, neboť tolik ohavností oči mé neviděly. — Další zajímavá drobnosť »Jak Bůh nenávidí a opovrhuje ženské pohlaví.« Přečtu vám několik řádků tonem nejmírnějším psaných, abyste si nemyslil, že snad přeháním: »Žádný největší nepřítel žen nemohl si vymysliti větších pohanění, nežli ten Pánbů váš, ku kterému se modlíte, žádný ďábel nemohl býti tak necitelným a ukrutným k ženám, jako ten starý mládenec na nebeském trůnu, jenž by byl hotov utopiti všechny ženy na jedné lžici vody, kdyby bez nich se mohl obejíti« atd. A tento duch času klestí sem cestu přes moře, a v něm spisovatelka naše má své příspěvky! Ach ovšem, když apoštolé takového ducha času působiti budou, tu možno obávati se nejhoršího...«

Slova pana učitele přerušil příchod chlapce, který nesl »Zábavy večerní.« Byl tak ostýchavý jako dříve. Nesmělou rukou položil na stůl dva krejcary a prosil o nějakou knihu.

»Nu, jakou bys rád?« ptal se vlídně pan učitel.

Hoch se na něho podíval a pak zase na Puntička. Zdálo se, že se rozmýšlí.

»Jen pověz,« vybízel ho kmet.

»I beztoho má ten pošetilý nápad na obrázkovou kroniku,« ozval se pan Puntiček.

Hoch se začervenal.

»Chtěl bys ji?«

Kývl.

»Vždyť jsem si to myslil, jen se spokoj s tím, co ti dám.« Podal mu zase »Zábavy.«

»Proč mu jí nepůjčíte?« ptal se pan učitel.

»K roztrhání, ne?«

Hochovi se zalily slzami oči.

»Pojď, chlapče, se mnou, zapůjčím ti ji sám a čti pilně v ní.«

Jiskra vlétla do hocha. Byl celý jiný. Pohledl modrým okem svým ku starci s výrazem největší vděčnosti.

Pan učitel se poroučel...

»No, díky bohům, že jsem se toho protivného starce zbavil. Napovídal toho, že až mne uši zaléhají. Inu, přemrštěnec! Moderní asketa!«

Dal se svému vtipu do smíchu.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 11.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

II.

Osměl se říci veřejně o básníkovi *x*, jeli vladařem podčarovým protegován, že iamby píše kulhavé, dokáže ti, že máš kramfleky u bot vyšmatchané a tudy nejsi kompetentním soudcem; vytkni básníkovi *y*, že světový názor jeho je nemravný, a dokáže ti, že krejčí tvůj na šosy kabátu tvého suknem plýtval naše slušnosť, a jsi překonán; vytkni básníkovi *z*, že zápasí ještě příliš s formou, a dokáže ti, že forma básní jeho vždy ještě jest onačejší, nežli forma křivého nosu tvého, a jsi odbyt. A obecenstvo . . .? Kosina.

V těchto větách »Hovorův olympských,« kteréž věty i při trpce satirické upřílišenosti hezky názorně vyličují poměry české kritiky a českého kritika, nalezli jsme thema, jímž potřebí se v předmětě našem přede vším obírati. Již dle proloženého tisku, jímž jedno slovo citatu vyznačeno, uhodne každý, že nastává řeč o kompetenci kritika, byť i smysl celého výroku na ni tak zřejmě nepoukazoval.

Obyčejně začíná spisovatel rozbor a výměr nějakého slova otázkou: Co rozumí se slovem xy? Tentokráte však bychom tímto způsobem špatně pochodili. Zeptej se, co se rozumí kompetencí u kritika, a dostaneš odpovědí, že se ti z nich hlava zatočí: již ten počet různých odpovědí, a pak ta různosť sama! I nebylo by divu, kdyby došlo až na bezúhonné podpatky a klassickou formu kritikova nosu . . . I mimovolně propukl bys asi v otázku, vida tolik pestrých, domnělých podobizen jeho:

Zda to anděl? Zda to světa vyvrhel?

Však zkoušejme pouze, co v prosté řeči slovo kompetence, kompetentní znamená. Pro přídavné máme v češtině obyčejný výraz: povolaný; původně značí slovo to dostatečnosť k něčemu, tedy zde schopnosť posouditi něco; vždy zahrnut jest jaksi přímětek příslušnosti, zdali totiž soud tomu onomu přísluší, zda ten onen jest soudcem díla příslušným.

Význam pojmu byl by tedy přibližně naznačen: obtíž záleží právě v obsahu pojmu toho: co náleží vše ku kompetenci kritické, neboli čeho potřebuje kritik, aby mohl zván býti kompetentním, soudcem povolaným?

Zde bude třeba lišiti kritiku vědeckou od krasovědné. Objektivný ráz vědy a děl vědeckých dodává též kritice vědecké jiného rázu a jiných vlastností na ní žádá. Také je zde skutečně více souhlasu v tom, čeho kritiku vědeckému jest potřebí; proto bude lze odstavec tento stručněji odbyti.

Snad nejrozšířenější a v úzkých hranicích naší literatury zvláště bující předsudek jest, že vědecký kritik, máli slouti kompetentním, předkem již musí míti dokázáno, že víc ví a zná, nežli spisovatel díla posuzovaného. V poměrech našich literarních dosť úzce stěsnaných lze předsudek tento přirozeně velmi snadno vysvětliti, ale

právě tak přirozeně jest on nejmocnější podporou podkuřování s jedné strany a nedůtklivosti s druhé. Neníť ve vědě nikdo neomylným, a tak se stává, že v němém obdivu a úžasu přijímají se v dílech předních vědců bludy jejich s pravdou, aniž odváží se kdo proti bludům těm se ozvati: a jsou to často bludy osudné a zřejmé! Příklady jsou tak na snadě, že netřeba žádného výslovně jmenovati. A když náhodou znalosti té ještě nijak nedokázal, snad vydanými spisy a pod., tedy žádá se aspoň nějaká jiná záruka, na př. vyšší nějaký úřad, veřejná známosť a pod. Sice replika hned zní: »»Jakýsi« N. N. opovážil se atd. . . .« Jest přece známou věcí, že nejeden slavný vědec počal dráhu svoji a založil slávu svoji — kritikou vědce jiného, třebas i sebe slavnějšího! A vždycky jest to důkazem nezdravých poměrů literarních, ujmeli se podobná zásada ve kritice.

K posouzení kompetence nejlépe státi na základě, na jakém vůbec při rozboru tomto stojíme: Předpokládati, že neznáme ani kdo dílo napsal, ani kdo je posoudil. Kterak na posudek tento budeme patřiti? Podíváme se asi, zdali kritik vystihl základ, účel, směr, ráz a povahu díla, t. j. zdali mu v celku a v jednotlivostech porozuměl. K tomu náleží již *a)* aby znal ráz a methodu vědecké práce vůbec a odboru tohoto zvláště; *b)* aby měl vědomosti odborné, sice by nemohl spisovatele krok za krokem následovati. Slova »odborník« užívám zde v obyčejném smysle: zdali odbornictví to dokázal jinak či ne, na tom nezáleží; zde hledíme jen, zdali kritika jeho je dokazuje. Ani míra, kolik těch odborných vědomostí má, není zde vytčena a určena; ta již nenáleží přísně do kompetence, ta náleží již k soukromé námaze, jakou mu kritika dá, máli zdárně dopadnouti, neboli jinými slovy: na té míře odborných vědomostí záleží, jak snadno bude mu spis posouditi, ač pracný úsudek druhého, původně méně znalého, bude snad důkladnější a věcnější. Mám zde totiž na mysli perutá slova, ve kritikách spisů prostředních obyčejně stávající: »Co ve spise dobrého, není nové, a co nového, není dobré.« To posouditi náleží vědeckému kritiku, potřebí mu tedy také vlastností, jimiž by tomu vyhověl: i řekl bych málem, že v tom celý úkol vědeckého kritika jest zahrnut. On má o tom právě rozhodnouti, co staré, co nové: že snad jest jemu ve knize více nového než vůbec, jest jeho vina, i bude potřebí, poohlédnouti se jinde, zdali a jak jiní o tom psali. Této znalosti může však zcela dobře nabyti při samé četbě spisu, když použije příslušných pomůcek — ke kompetenci o sobě předběžně žádána býti nemůže. Najdeli skutečně něco nového, jest mu zkoumati, zdali to dobré, t. j. zkoumati důvody a opory spisovatelovy, jenž bez toho novotou bez náležitých důvodů vytasiti se nemá. Kritik novoty té neznal, seznal ji ze spisu posuzovaného a přece o ní může souditi, může oceniti důvody, důsledky atd.: nebyl tedy původně »znalcem« jejím a přece nekompetentním nazván býti nemůže. Zdali důvody sledovati dovede, jest ovšem jiná; avšak i této znalosti nabyti může při posuzování, neníli jinak předpojat. A předpojatosť vůbec činí kritiky neschopným, tu netřeba o kompetenci již ani mluviti.

Ze všeho toho viděti, že nelze předkem stanoviti hranic vědoucnosti, ku kterým sahá kompetence a kde přestává: kompetence ať posuzuje se dle posudku samého, a kritikové nebuďtež odbýváni hrubými názvy nedouků, začátečníkův atd., když jim ta nedoučenosť nemůže býti dokázána z posudku samého, a sprostá spílání jen o to se opí-

rají, že kritik v literatuře ještě se neproslavil. Kdo je skutečně tak nestydatý, že bez dostatečných vědomostí kritiku uveřejní, toho spílání nezastraší: kdežto často může to býti hrubým ubližením a urážkou, jakými se zřetel věcný odvrací na osobnosti, a literatuře nejen poskvrna a hanba, nýbrž i škoda působí. O případech, ve kterých posudek jest jen krátkou pochvalou či odsudkem, kdy tedy potřebí jest jakési autoritativné záštity, bude řeč později, až dojdeme k anonymitě spisovatelské či vlastně referentské; ale již tuto budiž podotčeno, že ani zde nelze kritika odmítati pouhou poukázkou, že není kompetentním, aneb naopak kritiku již proto míti za neomylnou, poněvadž pod ní podepsán kritik jinak kompetentní: sbíhajíť se u kritika často nitky a ohledy, jež s cenou spisu méně souvisejí, jimž volky nevolky podrobiti se má, a rozhodují zde okolnosti, kterých kritiku pro pořádek a pokoj šetřiti uloženo, ač věci samé pranic se netýkají. Leč o tom všem později.

Mnohem obtížnější a zavilejší jest věc u kritiky krasovědné. Vědecká kritika posuzuje věcná, určitá data dle určitých pravidel a skutků: vyjma případy mimořádné obor oněch nevybočuje z oboru těchto, aniž nedostane se snadno příslušného měřítka a sudidla vůbec uznaného. Krasovědná kritika posuzuje podmětné dojmy, jež dílo umělecké působí, dle pravidel v základě sice určitých, ale co do podrobností a nesčetných rozmanitostí teprv určovaných. Krasověda právě jest věda jako jiná, vytčená, obmezená, říše umění však jest nezměrná do šířky i do hloubky i do výšky. Jestli již vědecká kritika uměním, jak nahoře vůbec o kritice pověděno, jelikož skutečně užiti vědecké vědoucnosti v soudě o díle jiném jest přece něco jiného, než vědoucnosť tu jen míti, tím větším a nesnadnějším uměním jest kritika krasovědná, a tím nesnadnější jest ustanoviti, kdo smí býti uznán za schopna umění to vykonávati. Co ještě poněkud jakousi záruku podávati se zdálo na poli vědeckém, totiž vlastní odborná činnosť kritikova v oboru spisu posuzovaného, i to zde mizí. Básník není proto ještě dobrým kritikem, že jest dobrým básníkem. Pravý básník zaujat jest světem představ a vidin svých, jejž si obrazotvorností utvořil, dle něhož na projevy umělecké patří: čím všestrannější jest obzor světa toho, tím poměrně stává se kritiky schopnějším, z čehož vyplývá, že pojmy básníka a kritika zase se ani nevylučují, jak někdy se upřílišuje. Ba předpokládajíc, že má ostatní potřebné vlastnosti, o průběhu tvorby samé z vlastní zkušenosti, u duchů příbuzných, může mluviti tím správněji a bezpečněji.

Jaké tedy jsou asi ty potřebné vlastnosti? Jak ze všeho právě řečeného vychází na jevo, lze je udati jen v povšechných obrysech, a zde již schopnosť podmětná, z části vrozená, z části nabytá, mnohem četnější a rozmanitější má stupně; zde kritika v jisté příčině podobá se pravému umění, k němuž pouhá píle nedostačí, alespoň ne ku pravému jádru jeho.

Ze dvou částí, jak řečeno, skládá se dílo kritikovo: ze správného pojetí toho, co má posuzovati, a z úsudku oceňujícího. Přední částí tedy jesti správné pojetí. Všechno krásno naše totiž, mimo jednu krásu nestvořenou, kteráž jest naprostá, jest nám vztažité; jen ve vnímajícím podmětě teprve nabývá jsoucnosti, uskutečňuje a dovršuje se. Předpokládá tedy příslušnou vnímavosť, jejíž hranice vůbec vyměřiti nelze, any jsou velmi pohybné: přirozená vloha a zájem, zdokonalený častým osvědčováním, t. j. vnímáním, vzdělání rozumové, vůbec zušlechtění duševné má tolik stupňův a odstínů, že o nich jen v jednotlivých případech lze rozhodovati; ta

schopnosť vnímací jest právě předností osobní. Rozumí se pak samo sebou, že přede všemi jinými v kritikovi dílo umělecké musí dojíti své platnosti, máli kritika býti správná. K četbě díla uměleckého a ku pravému pojetí krásy jeho vyžaduje se jistý stupeň vzdělání, kteréž u pouhého čtenáře může býti i dosti skrovné, běžíli o díla útvarů prostších. Požitek jeho nebude proto o nic menší, ano snad i větší. K vyšším útvarům uměleckým vyžaduje se již vzdělání vyšší, natoť pak při dílech, o nichž nevíme, zda umělec více krásu či svou učenosť na odiv chtěl postaviti. Po kritikovi vyžaduje se vůbec vzdělání mnohem vyšší a všestrannější i nedostačí jemu onen stupeň, jejž obyčejně »vzděláním všeobecným« zoveme, ani ku pouhé četbě. Prvý dojem, jenž pouhého čtenáře snad unese, postačil by jinak snad i jemu; nepostačí však beze všeho tomu, jenž má určiti cenu jeho v literatuře. Již ku přední vlastnosti básně, ku které jest mu prohlédati, k originalnosti, jakého bohatého obzoru potřebí! Nelze sice po něm žádati, aby snad byl nějakým lovcem plagiatů, jichžto v každé literatuře básnické jest hojnosť, — našich moderních »genialních« výtvorů nikterak nevyjímajíc. Avšak jest mu alespoň znáti čelná díla světová, skladbu a myšlénkový obsah jejich: čím více děl vůbec zná, tím lépe. Znalosť obecná a podrobná, více méně nemožná, nahrazuje se poněkud znalostí dějin literatury, a sice literatury všeobecné: čím podrobněji ji zná, tím lépe. Literaturou rozumím tu literaturu, jak ji v časopise tomto vůbec rozumíme: ony směry a plody činnosti literarní, jež souvisejí s povahou národův a ráz jejich vyjadřují: tedy dějepis osvěty a vzdělanosti zvláště, ale i občanský, filosofii a pod., dějepis básnické činnosti ovšem samozřejmo předpokládajíc. Nade vše jiné však potřebí mu znáti také theoreticky hlavní, vůbec uznané zákony krásy a krásna, zásady krasovědné, čehož nabyti lze studiem krasovědy filosofické se stálým zřetelem k umění skutečnému; ba tímto studiem mnohý nedostatek ve studiu předešlých oborů nahradí, jelikož jest aesthetika ze skutečných zjevův uměleckých abstrahována. I zde čím hlouběji vnikne v podstatu zákonů těch, tím více jest k posuzování děl uměleckých povolán.

Toť jsou ve hlavních obrysech vlastnosti, jež dávají kompetenci ku kritice, která má vyšetřiti a posouditi cenu díla uměleckého o sobě a postavení jeho v literatuře toho kterého národu i v literatuře vůbec. Čím dokonaleji komu se jich dostává, tím větší kompetence jeho, již kritikou skutečnou má dokázati.

Požadavky ty sahají ovšem bezmála do idealnosti, i snadno by vzešel úsudek, že kritika naprosto kompetentního vlastně ani není, již z této příčiny a pak že i kritik jest individualitou, úsobou zvláštní, jež na soud jeho směrem jednostranným může působiti a také působí. Nezapomínejme však, že kritiky takové žádají jen díla jí sourodá, t. j. jak vysoko stojí dílo, tak vysoko postaviti má se i kritik: a kolik děl ročně vyjde, jež mají cenu trvalou, jimž potřebí hledati a vykázati místo v literatuře světové? Odpovědi k otázce té nesmíme však dožadovati se u kterýchkoli placených posudečků časopiseckých, současných, zaplacených totiž buď zrovna penězi aneb jinými všelijakými věcmi a proto reklamářských, nýbrž u kritiky neodvislé, zvláště v souhlase jejím; a chcemeli již předkem dověděti se, kolik asi takových závažných děl do roka vyjde, tož pohlédněme do dějin literarních. Kolik »nezapomenutelných« propadlo zaslouženému zapomenutí jejímu, kolik »nehynoucích« děl zahynulo, než vůbec dějiny literarní

počaly se pracovati! Toť nejnižší stupeň. A kolik z těch ještě více »nezapomenutelných« a ještě více »nehynoucích,« epochalních atd. atd. v širší perspektivě dějin literarních uznáno sotva zmínky hodnými! Dle toho může poctivý kritik klidně a s úsměvem poslouchati tu vřavu reklamy proti němu soptící: čím více toho křiku, tím méně jádra v něm, ukáže se to brzy též u nás, kde vřava ta zuří právě jako poměrně snad málokde, z trpaslíkův uměleckých si dělajíc obry, obohacujíc parnass český nesmrtelnostmi v takém počtu, jakým celá vlastní literatura světová se vykázati nemůže.

Čas vše mění, i časy: k vítězství on
vede pravdu,

často již čas nejbližší. Pravda však jest, že děl opravdu epochalních rodí se velice málo.

Kritiky vyššího slohu a tudíž i příslušné kompetence lze dle řečeného žádati jen při plodech, které, ať se zkrátka vyjádřím, za to stojí. Dosud mluveno sice jen o těch, která cenou skutečnou vynikají, ale rozumí se to též o těch, která ne tak cenou, jako z nějaké jiné příčiny velké důležitosti a závažnosti, snad i přímo zkázonosné, nabyla nebo nabývají a měřítko vážnější i důkladnější vyzývají. V takových případech ovšem potřebí nevšední znalosti a obratnosti kritické, kteráž ostatně právě kritikou takovou může se proukázati. Denní však plody literarní, ku kterým převážná většina literarních plodů náleží, ač mohou stejně podrobně a důkladně probírány býti jako díla významnější, přece kritiky a tudíž ani kompetence takové nevyžadují, i směšno jest, stěžujeli si odsouzený autor, že kniha jeho zkrátka, bez dokladův atd. odbyta. Neupírám, že tím způsobem se cenná díla často ubíjejí, an »kritik« takový předkem již knihu s autorem chtěje zostuditi, jen povšechně ji tupí a odsuzuje, poněvadž dokladů podati nemůže, neboli jak u nás zkrátka říkáme: knihu s autorem »zřeže.« Avšak proti »řežbě« takové, nenili zcela zjevná, lze se autoru brániti, a spravedlivá kritika zajisté postará se, aby hanopis řádně byl oceněn. Při tom bylo by naprosto mylné, každý stručný odsudek již nazývati řežbou: vždyť může snadno se státi, a bývá tak obyčejně, že spis za delší rozbor — ani kritikovi ani časopisu kritickému nestojí. Totéž, úplně totéž platí o pochvale — spravedlivé i nespravedlivé. Spisek je snad dobrý, velmi dobrý, ale jednak objemem je snad nepatrný a neobsahuje nad to nic obzvláštního, proto se zkrátka doporučí; a naopak reklama také ráda počíná si jako řežba: povšechnými frasemi — u nás nad jiné oblíbena jsou v takových případech cizí slova, aby jim málokdo porozuměl, a »kritik« aby zakryl nedostatek určité látky, t. j. přesného pojmu a myšlénky, jež by o věci míti měl, ale nemá — věc odbude, aby jednotlivostí nepotřebovala si všímati a — sebe samé porážeti. Kritice vážné ovšem tím nastává povinnosť řemesla takového si všímati a na ně upozorňovati, ač každého třeba nazvati politování hodným, kdo jen z takových pramenů soud o literatuře čerpá. Ostatně o poměru různého kritisování později bude se ještě mluviti. Tuto jde jen o to, že proto ještě nesmí pochybováno býti o kompetenci kritikově, že posudek jeho je zcela stručný — pochvalný či odsuzující, a že kompetenci tu třeba posuzovati také vzhledem k ceně a důležitosti spisu. Většinou díla vycházející nečiní vysokých nároků v literatuře, proto také nesmí jich činiti v kritice. Na většinu děl těch, určených na př. mládeži, lidu kompetentním jest každý skutečný »vzdělanec« co do ceny jejich literarní; zdali vyhovují vzdělavatelskému účelu, jest ovšem jiná, avšak na to zase ještě netřeba kritika filosoficky důkladně vzdě-

laného, nýbrž dostačí právě ono vzdělání, družíli se k němu jen — svědomitosť, o kteréž vlastnosti ostatně zvláště chceme promluviti. Proto nespravedlivo jest odmítati na př. učitele, jenž jinak třeba v literatuře nepracuje, jakožto kritika spisů zábavných pro mládež, an prý není aestheticky s důstatek vzdělán. Tolik jest jistě vzdělán, aby aesthetickou cenu spisku toho posoudil, na to netřeba aesthetiky ani za nehet, a o vychovatelské stránce dovede souditi, to třeba předpokládati, dokud se opak docela zřejmo neosvědčí. Vždyť i kritiky, jež mohou se mýliti, mají v jiných zase své korektivy. Rovněž nespravedlivo bylo by odmítati předkem již na př. kněze, soudícího o spise pro lid, jakožto nekompetentního a žádati po něm na důkaz kompetence hlubokých aesthetických studií o spisku tom a p. Slovem jako spisy jsou různy co do ceny a závažnosti v literatuře, tak i kritiky mají se tím říditi a prostičký posudek prostičkého spisu nejen není ještě příčinou, pro kterou by kritik mohl býti odmítnut jako nekompetentní, an prý důvodů neuvedl, nýbrž jest úplně přiměřený a oprávněný, ano důkladná nějaká studie o díle nepatrném, ceny vezdejší, byla by jen směšnou! To zvláště důrazně připomněti se vidělo, poněvadž jistí velikánští spisovatelé povídek a podobných obyčejně nepatrných věcí s hrozným pathosem stále promlouvají na »literarní nedochůdčata,« která se odvažují díla jejich posuzovati — a to stručnými slovy bez obšírných rozborův a argumentací, chtějíce patrně, aby kritika byla větší nežli spis sám, a aby o nich dovolili sobě souditi jen Kosinové, Zákrejsové a pod. Nikoli, bylo by velmi smutné svědectví pro intelligenci naši, kdyby kněz, učitel, professor atd., jenž literaturou se zabývá — a patrně se jí zabývá, sice by nepsal — nedovedl spolehlivě posouditi denních plodů literarních, aniž by byl jinak literarní veličinou!

Než o tom dosti. Praveno z počátku, že ve kritice krasovědné podmínky kompetence, od básníků často kladené, jsou tak různé, pestré a divné, že nesnadno něco rozumného z toho vybrati. Mohl bych tu komických požadavků takových uvésti několik, přestanu však na mále. Přední jeden náš básník na př., jemuž tuším říkají jakýchsi »slavíků,« s rozhorlením ne příliš po slavíčímu vyjádřeným obořil se na kritika svého, kterak opovažuje se posuzovati díla mužů, kteří dvakráte tolik let zabývají se literaturou než on let stáří svého čítá. Tedy patrně měl by kritik býti vždy nějaký »starší pán,« alespoň starší než básník. Nevím, které zaměstnání lépe jde tělesné zdravotě k duhu, zdali lépe býti českým »uznaným básníkem,« čili českým kritikem, nevím tudíž ani, zdali by pro staré básníky vůbec našlo se kritiků! Tolik jest jisto, že platí také v literatuře: »Das alter schützt vor thorheit nicht!«, kteroužto hlouposť i mladší člověk by mohl objeviti. A dejme tomu, že kritik čítá věku svého let 22, básník pak podlé toho asi 55—60, kdy pak bude kritik ten vůči tomu básníku kompetentním? Poměr či nepoměr přece ostává! Každý již vidí, že tu neběží tak o mladosť kritikovu, jak o nedotknutelnosť básníkovu.

Jiný takový požadavek jest — jehož ostatně již jsem se dotekl — že kritik umělecký nutně má býti také umělcem. Odezírajíc od toho, že to nejlepší způsob, jakým učiniti lze kritiku cechovním vychvalováním, a i od toho, že věta ta chová kus pravdy v sobě, aby totiž kritik byl umělcem vnímavosti, ne tvořivosti, lze jen poukázati na dějiny literatury, jimiž požadavek ten důkladně se vyvrací. V žádných kritikách

z pravidla nebují subjektivismus více, než ve kritikách napsaných básníky produktivnými!

Příbuzně s tím žádá se zvláštním důrazem, aby kritik měl úctu k umění, sic jest nekompetentní. Bylo by ovšem napřed zvěděti, co se tou »úctou« rozumí, a komu vlastně má platiti, zda umění či — umělci. Přílišné a výslovné úcty se domáhání činí úctyhodnosť vždycky podezřelou, a nebylo by tomu, kdo jí tak žádá, vždy snadno dokázati, nepleteli požadavkem tím bič na sebe sama a své »umění!« Neboť často tím odmítá se kritika, odsoudivší básně jeho z pravé úcty k pravému umění: umění a umění jest rozdíl.

Abychom se posléze vrátili, odkud jsme vyšli, budiž ještě výslovně zmíněna podmínka, aby kritik byl uznaným pracovníkem v oboru svém. Každý spisovatel ovšem někdy spisovati začíná, a jak podotčeno, i pouhými kritikami založil již nejeden veškeru svou slávu literarní. Rozumí se tedy samo sebou, že podmínky té vůbec tak beze všeho přijati a uznati nelze. Může se snadno státi, že »uznání« toho dobyl si snad obratností slohovou, několika vtipnými nápady a poznámkami, které ovšem, máli býti »uznán« i od básníka, musely by býti pochvalné — skutečné schopnosti kritické přece nemaje, a tu by byl blud poslední horší prvého. Práce pak samostatné, jež tu snad jsou míněny, s kritikou méně souvisejí: soustavná práce vědecká ještě nedokazuje, že původce její schopen posuzovati veřejně jednotlivé zjevy literarní, a naopak velice dobře může kritik vrozených a nabytých schopností a vědomostí uměti užívati při posuzování podrobném, aniž jest povolán ku práci soustavné. Toho jedině upříti nelze, že za nynějších poměrů literarních kritikovi s nemalou jest výhodou, můželi odvolati se ku pracím svým samostatným, v příbuzném nějakém oboru podaným. Pravím pouze, že je to s výhodou pro kritika, věcné záruky však to jinak s úplnou jistotou nepodává. Jsoutě mimo kompetenci, která by tím jakž takž byla dokázána, i jiné podstatné požadavky, bez nichž i kritika muže sebe kompetentnějšího pozbývá váhy a platnosti. Na pohled sice jsou významu podřízeného, ale právě tím, že se jich přečasto nedostává, jak brzy vysvitne, právě tím ocitá se kritika v těch neblahých koncích, do nichž vůbec si stěžujeme.

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XIV.

Mnohovážený Příteli!

Odpusťte, že na Vaše předešlé psaní, ačkoli jsem v něm 5 zl. obdržel, jsem neodpověděl. Stalo se to z mylnej domněnky, že snad už Vás v Holomouci odpověď nenatrefí, a poněváč nyní vidím, že na svou cestu ještě jste se nevydal, ale zajisté brzo vydáte, pospíchám s timto kraťounkým listem. Děkuju upřímně za sdělený mi náhled p. Šafařika, a za psaní opětné p. Hurbána. Těší mě, že p. Šafařík si mého spisu váží, a jsem mu k díkům povinen, když Váš úsudek mou grammatiku pochvalující do časopisu přijal, nechť že p. J. jinak chtěl, a toužím velice ho čísti, třebas zkrátěný byl, ano i to zkrátění rád schvaluju, když se stalo pro upokojení hněvivých těch jistých pánů; kdyť dycky soudím, že lépe v něčem popustiti než vádu rozhorčiti.

Co se týká p. Hurbána, nemohu Vám nyní obšírněji na jeho list odpověděti, neboť mám zkoušky přede dveřmi, a jiných prací také dosť. Jedině to pravím, že p. Hurbán mou

grammatiku nečetl, ba snad ani 10 stránek z ní, ano snad ani dvě. Kdyby jen dvě stránky byl pozorně četl, mluvil by aspoň o něco jinak. On neví o ničem; nýbrž slova Bernolák, Bernolačina mu tak do uší zalehly, že po jediném těch dvou slov uslyšení nechce slyšet a čísti dál. Teda poroučím to pánu Bohu. Zdejší p. professor Jodl věru také není Bernolakovec, ano méně ve spůsobu psaní s Bernolákem se shoduje, než p. Hurbán, a přece professor Jodl uvedl mezi své žáky grammatiku mou, přednáší podle ní, kdežto dříve ovšem často sliboval podle Buriana přednášeti, ale nikdy k tomu nedošlo, teprv mou grammatiku nalezl příhodnou. Vicerektor Dohnal snad o Bernolákovcech dokonce nic neví, aneb aspoň o ně se nestará, a předce od přednášení podle Buriana ustoupil, voliv nyní (uprostřed kursu) grammatiku mou. Ano Vy sám tuším mé knize přednosť také nedáváte za příčinou nějaké Bernolačiny. Teda by také p. Hurbán, když se Bernolačiny tolik leká, mohl v mé grammatice ohlídnouti se po jiném.

Buď jak buď, já Vás snažně prosím, nevybízejte už nikoho a nikde k novým posudkům, však posudky vyjdou samy od sebe, a nazatím bude dosť na tom, co jste už z lásky přátelské dobrotivě k mé chvále psal. Tuze silné doléhání by mohlo omrzeti; čas a trpělivosť ale vedou všechno ke zrání.

Ve prázninách postarám se v německém Brodě, jak bych Vám na žádané jméno etc. mohl se vyptati, a pak s radostí to oznámím. Zatím přeju Vám šťastné prázniny a prosím zachovejte v lásce

Svého upřímného přítela a ctitela

V Brně, 27. července 1842. V. Ziaka.

P. S. Mostek a Nitru už mám, ale teprva od včerejška. — Že p. Hurbán mou grammatiku nečetl, za zlé pokládati nesmím a nemohu, nýbrž myslím, že vůbec krom Vás bude málo koho, který by ju byl už celou pozorně prošel; neboť grammatika nedá se čísti jako nějaká historia neb báseň. Kdo o národní pokrok málo neb nic nedbá, ovšem nebude dbáti také o grammatiku; kdo však něčím zaměstknaný jest, co by ke prospěchu vlasti sloužilo, na tom nežádejme, aby toho ležet nechaje, do grammatiky hned tak hluboko se zabral, jako ke spravedlivému nad ní úsudku je potřeba. Tuším, minc ještě několik let, než osoby druhého dotknutého druhu vědy kus po kuse dle chuti a prázné chvíle čtouce, dojdou až ke konci. Mnozí snad u konce začnou. Proto opět a opět pravím, že rychlý úsudek od nich by nebyl leč nespravedlivý. Gute dinge wollen weile, Dočkej času, jako husa klasu. — Snad ve prázninách budu mět to potěšení Vás zde uvidět, jestliže dosti brzo ze Slezka se vrátíte. Vale et Fave.

XV.

Velectený Příteli!

Přijmite srdečné díky za tolikerou laskavou péč, s níž jste o prodaj mé mluvnice se postaral; neboť hlavně Vašemu příznivému posudku jak i ustné pochvale mého spisu mám za jeho rozšíření co děkovat. Prosím, neopakujte si to nikterak, že cenu 20 výtisků jsem dycky na 32 zl. vysadil; kdyť nemohu připustit, aby jste Vy za svou tolikerou laskavosť ještě naposledy strátu měl. Vím, že bez nějakých, třeba drobných vydání Vám to také neprojde, tím méně, an vidím, že jste při zaslání posledních 61 zl., které jsem s díkami obdržel, Vy plat poštovní vzal na sebe, kdežto by bylo patřilo, abych ho nesl já. Račte teda už jen počty nechat tak, jak jsou; neboť jsou dobré, ano já přece při nich lépe vycházím, než při počtech knihkupců. Osměluju se Vám znova 20 exemplarů poslati. Vím arci, že už tak honem odbyty nebudou; ale snad by přec pro letošek nestačily ty, které u Vás od předešlých zbývají, snad by pan Exinger mezi rokem mohl žádati, a co nadbude, račte schovati pro školní rok budoucný. Poněváč pak dle laskavosti své vlastní útraty co nejméň počítáte, teda udělejme tak: Darujte dva výtisky buď chudším žákům nebo komukoli za dobré uznáte, třeba v Čechách neb ve Slovensku, a za zbývající po srážce vlastních útrat, bez kterých ta věc býti nemůže, račte mi, až bude možno, opět poslat 32 zl. Na ten spůsob budou počty snad nejlépe vyrovnány. Kyž by jen i v Čechách a ve Slovensku odbyt byl takový, jako u Vás a Brně. K Vašemu početnému auditorium Vám všechno štěstí přeju.

Že by krátka historia Moravy byla velmi prospěšná, o tom není pochyby, ale co se týka mně, přec bych viděl raději napřed Vaší mapu a Váš časopis.

Pan Diebel přezděl svému časopisu nyní tak: „Časopis pro lid“; neboť onno „lidočasopis“ jsme mu vymluvili, ač to s těžkem šlo. První list jsem četl náhodou v tiskárně, a líbil se mi velmi pro řeč právě prostonárodní velmi plynatou. Ten článek je od Mikšíčka, který tuším ohledem slohu na celý časopis bude měti velký vplyv, an mu Diebel všechno ku prohledu svěřuje.

Já ve svém překladu pokračuju pomalu, ale přec.

Kollarova cesta je prý v tisku. Hollého třetí svazek, totiž ta okolnosť, že Hollý přeložil i Batrachomiomachia, dala mi příležitosť p. Kinského pobídnout, aby vydal přeložení své, které on už roku 1820. tisknouti počal, ale nenajda ve zdejších tiskárnách dosti písma řeckého, a nechtě vydat spis ten bez mnozstva poznamů, všeho nechal ležeti. Nevím, jestli teď má pobídka něco vyřídí.

Ostávám jako dycky Váš upřímný přátel a ctitel

V Brně, 24. října 1842. Vincenc Ziak.

P. S. Pan Stöger byl zde, a zverboval zdejší činoherce do Prahy. To nám bere všechnu naděj pro zdejší obnovu českých her, ale slyším, že před odchodem budou přece ještě párkrát hrat.

XVI.

Vysoce vážený Příteli!

Slyším, že už přišlo sem císarské dovolení, aby holomoucká akademia sem přenesena a spolu s realní školou ve zdejším národním museum umístěna byla, které k tomu konci šířeji vystaveno býti má. Pospíchám tuto zprávu Vám dati, poněváč bych i já srdečnou z toho radosť měl, kdybyste sem se dostal.

Co dělá Váš spis o Vysokém mýtě; p. Klacel potud mi neukázal nic.

Diebel tiskne u Rohrera nové vydání svej nauky o šteparství.

Já s Filoteou špatně pochodím; neboť mezitim, co nám zde papír scházel, pospíšili si v Praze s jiným překladem, a tak budou nyní dva. Můj se dotiskne asi za 4 neděle, prazký už je tuším zde. Ovšem nejde to na mé útraty, ale přece mi velmi líto jest, že Fournier, znojemský knihkupec, který náklad vede, hned při první své špekulacií s českou knihou tak málo štěstí má, a tudy snad pro budoucnosť všechnu chuť ztratí. Víte, že knihkupců, kteří by něco na svůj náklad podnikli, bez toho málo máme, a teda tím hůře, když ten, který chuť jeví, hned na prvníkrát, tak špatně vyjíti má. Můžeteli něco pro ten spis učinit, zavděčil byste mě nemálo.

Zachovejte v paměti svého upřímného ctitela a přítela

V Brně, 12. června 1843. Vincenca Žáka.

Pan arcibiskup prazký byl zde dvakrát u našeho biskupa, ale bohužel neslyším nic, že by se byl ozval o češtině.

XVII.

Vysoce Vážený Pane a Příteli!

Děkuju nejuctivěji za odeslaných mi 30 zl. K. M. Vaše účty dokonce s mými se srovnávají, to jest ostává mi za exemplary až do 27. zářije (věrně) Vám poslané ještě 17 zl. 24 kr. Konv. Mince k pohledávání u Vás. Nahlídnul jsem bedlivě do účtů posavádních, a nenalézám, že byste mi mezi 12. prosincem r. m. a mezi 8. dubnem r. 1843. byl něco poslal, nýbrž zrovna všechno tak, jak sám účtujete.

Velice mě těší, že grammatiky zas novou zásilku žádáte, ale spolu jsem s tím v opletce, neboť pošpíněné výtisky bych nerad poslal, a vázaných nemám dosti při ruce, aniž pro pospěch poslův, který už čeká, možno do tiskárny pro jiné skočiti. Protož snad za zlé nevezmete, když, abych náš obyčejný počet, t. j. 20 exemplarů, doplnil, ke 16 brošurovaným dokládám 4 nevázané, domnívaje se, že snad některému z Vaších žáků přijdou také vhod. Pakli by nebylo možno nevázané odbýti ve stejné ceně, teda třebas nějaký krejcar račte sleviti.

Ve pravopisu Vašem, jestli jakou chybu naleznu, milerád oznámím. Zatim nejuctivěji se poroučím Vaši mnohovážené paní manželce a jsem stále upřímný a vděčný přítel

V Brně, 13. října 1843. Vinc. Ziak.

XVIII.

Vysoko vážený Příteli!

Poněváč mi ondyno při zaslání 6 vázaných a 4 nevázaných výtisků grammatiky čas nepostačil napsati, co bych k Vašemu pravopisu podotknul, činím to dnes. Vůbec patří Váš spis mezi nejsprávněji tisknuté, tak že se divím Vaší pozornosti a bedlivosti v opravení tiskarských chyb, nenalezaje v něm skoro žádnou. Na Vaše vybídnutí však jsem četl znova, a když na vedlejším listku něco jinak postaviti radím, stává se to s přesvědčením, že to ráčíte vzíti za upřímně pronesený náhled, na který dáli se ohled vzíti neb ne, sám nejlépe usoudíte. Přál bych srdečně, aby druhé vydání opět sloužilo mnohým k poučení a vlasteneckému jazyku k nabytí nových příznivců.

Jestli poslané nevázané výtisky mej mluvnice odbýti se nedají, mohu za ně, žádateli, poslati jiné, a snad by některý ze zámožnějších žáků Vašich chtěl měti exemplar na velinském papíru? Mám takové ještě dva v zásobě, snad by odešly po 2 zl. 15 kr.

Pan Vinarský a jeho rodina nechávají se Vám uctivě poroučeti. Mikšíček tyto dny tuším vyjde s druhým svazečkem moravských povídek. Polanský, lokalista, hodlá vydati nějaké kázaní.

Vinšuju, aby velmi rostoucí počet Vašich žaků Vám a národu mnohou radosť působil, jako mě Vaše zpráva o tom velmi těší.

Se vší vážností Váš upřímný přítel a ctitel

V Brně, 17. října 1843. Vincenc Ziak.

P. S. Tam, kde o kazení českých vlastních jmén mluvíte, mohl byste se snad také odvolati na cirkulár prazké guberny, který ve „Květech“ najdete, ale nevím nazpamět, ve kterém čísle.

Posudky.

J. A. Komenského Labyrint světa a ráj srdce. Vydání školní. Pořídil *Frant. Bílý.* V Brně. 1887. Str. XXXII 149.

Nepopíratelnou zásluhou vydavatelovou jest a zůstane, že splnil za tak krátko důtklivé přání, pronesené o sjezdě českého professorstva roku letošního konaném, aby totiž i pro mládež naši pořizována byla zvláštní vydání klassiků našich. Potřeba toho pociťována ode dávna, přání taková projevována často, příklady literatur jiných k tomu nabádaly, ale nikdo nepřikročil k dílu.

Volba tohoto arcidíla slavného Komenského oprávněna jest s dostatek vynikající cenou spisu vydaného, jenž proto také středním školám českým ku četbě uložen jest.

Vydání samo vyhovuje úplně všem požadavkům, jaké činí se na vydání školní. V úvodě shrnuto stručně vše, čeho třeba, aby spis pak čten býti mohl se žádoucím prospěchem. Za tím účelem přidány též nutné poznámky a výklady věcné i slovníček méně srozumitelných a cizích slov. Při otisku spisu Komenského dbáno právem toho, aby vydán byl tak, jak byl původně vzdělán. Ve vydání Kořínkově z r. 1871. odkázána všechna cizí slova do poznámek pod čáru a v textě samém nahrazena slovy českými mnohdy nepřípadnými. Tím však setírá se zvláštní charakteristika té doby, do které spis původem svým spadá, čehož schvalovati nelze. Prof. Bílý, podav text původní, zvolil cestu pravou. S taktem rovněž jemným vynecháno ve vydání přítomném vše, co by v kterékoli příčině mládeži mohlo býti na škodu.

Jest si věru přáti ve prospěch dobré věci, aby po tomto prvém a to zdařilém pokusu následovalo co nejvíce klassiků českých, pro mládež naši vzorně upravených. *K. A. Š.*

Svatovítský Rukopis. Spisů musejních č. 157. K vydání upravil *Adolf Patera*. Památky staré literatury české, vydávané Maticí Českou. Číslo IX. Řada I. Oddíl 2. V Praze. 1886. Nákl. Matice České. Str. L a 395 v 8°. Opravy tiskových chyb a dodatky k poznámkám. Obsah.

Jako vydání »Hradeckého Rukopisu.« tak neméně i toto »Svatovítského Rukopisu« od p. kustoda A. Patery jest pravým obohacením literatury české v oboru starého písemnictví. Dílo poslední věnováno jest spisovatelem vldp. Albertu Küfferovi, rytíři z Asmanvilly, horlivému podporovateli snah vědeckých, ku kněžským jeho druhotinám. Na to následuje vědecky důkladná předmluva, jež mnoho poučného obsahuje. Po té podává spis. XVIII staročeských statí básnických a prosaických, mezi nimiž obsahem i formou zvláště vynikají: »Píseň o sv. Dorotě« a Katonova mravná naučení v latinském originale i v překladu staročeském, ač poněkud volném. Skoro všude přičiňuje vydavatel vysvětlivky, opravy a rozličné varianty pod čárou, jakož i skratky v textu pečlivě rozvedeny jsou ku všemožnému pohodlí čtenáře. Prosaické stati jsou: Modlitba k panně Marii, dva vokabuláře latinsko-české, kázaní sv. Augustina proti hádání, O mastech a Zjevení sv. Brigitty. Potom řadí se šestero latinských dodatků, kromě dvou staročeských modliteb »od matky božie,« a konečně velmi pečlivě a svědomitě sestavený »Seznam a výklad méně známých a některých zajímavějších slov,« jímž dílo toto velmi vhodně ukončeno jest. *P. Method.*

Jana Liera **Novelly.** Kniha II. díl 1. „Salon. bibl.“ č. 42. V Praze. 1886.

V dílu 1. knihy II. svých novell Jan Lier podává nám patero nových prací: 1. Ze všedního světa. 2. Únos Sabinky. 3. Špatní lidé. 4. Mlles d'Agacerie. 5. Odkazy. Podáme stručný obsah každé povídky.

1. Ze všedního světa. Teodor Zuna, vrchnostenský adjunkt, uraziv nerozvážnou žárlivostí Ladislavu, dceru ředitele velkostatku Novotného, jež ho upřímně milovala, z omrzelosti všímá si při kluzkách na ledě koketné Lucinky, dcery paní justiciarky Bukové. Teodor je mladík velmi nadaný a řídí svou převahou duševní vkus obecenstva Krátkolhotského. Tu přijde nový důchodní, pan Sysel, člověk hloupý, ale velmi domýšlivý, ačkoli vnějškem ošklivý při vší ješitnosti, jenž učiniti se chce střediskem společnosti Krátkolhotské, pořádaje koncerty, zábavy, výlety a věnečky. Spolehaje na svých 1000 zl. ročního důchodu, jest úspěchem úplně jist. V úřadě hlouposť a neschopnosť jeho zakrývá píle a dobrá vůle Teodorova. Ale když pan Sysel i veselohrou, Teodorovi ze stolku oukradkem vyňatou, chce veřejně se oslaviti, nepohodne se s Teodorem, jenž vida úlisné záměry Lucinky a její matinky ve příčině nového pana důchodního, vypoví Lucianě přátelství, postaviv listem pana Sysla na pranýř posměchu. Náhodou přijel v úředních věcech panský inspektor pan Liška. Vida neshodu mezi Syslem a Zunou, napraví věc velmi vtipně, povýšiv statného Teodora jinde za správce samostatného, pokárav ho jemným způsobem za to, že porušil povinnou šetrnosť ku představenému Syslovi. Zatím, co se Teodor smíří s Ladislavou ředitelovic, podaří se paní justiciarové chytiti do tenat pro svou Lucinku pana Sysla, jenž ovšem brzo vidí, kterak jest ošizen.

2. Únos Sabinky. Karel Urban, statkář český, byl syn oběšence, nemanželské dítě po sběhlém důstojníku vlašském, z bídné rodiny protestantské, bydlící ode dávna na katovně, jíž každý opovrhoval a ji nenáviděl. Darmo hledal doma pokoj a lásku, ačkoli po neznámém strýci zdědil statek. V zoufalství ujede z Čech do Italie, kde zočí na pavlanu svého hostince ve společnosti krásnou dívku toskanskou. Ale i tu ho poleká osudné »mal occhio« (= baziliščí oko, jež uhranutím hrozí) z úst lidí, kterým jeho tvář výrazem nevlídné trpkosti je nesympathickou. Procházeje se, uzří v loggii dei Lanzi pověstnou sochu Jana Boloňského[1]) Únos Sabinky. Co se na ni dívá, jde kolem ona dívka ve známé společnosti, a opět poleká jej šepot hrozného »mal occhio.« Vypátrav obydlí dívky a přesvědčiv se, že mu jest nakloněna, odhodlá se po příkladu onoho sousoší k činu dobrodružnému. Za nepřítomnosti pěstouna Herminina vnikne noční dobou do ložnice její, a pohnuv ji k útěku, unese ji. Zachovav po cestě úplnou zdr-

[1]) Gian de Bologna, 1524—1608. (Lier.)

ženlivosť a nechávaje Hermině všude plnou volnosť, zabezpečí se tak její oddaností a doveze ji na svůj statek. Zde na katovně jí vyloží, co ho k tomu činu pohnulo, vyloží veškeru bídu své duše a srdce svého, i káže jí voliti: aby zůstala nebo se vrátila. Důkaz takové lásky dívka ovšem vzájemnou láskou odmění a stane se jeho chotí.

3. Špatní lidé jest poněkud pendent k novelle 2. — Stará Kotýzová, protestantka, byla za mladu svedena jinověrcem mladíkem, i prohřešila se láskou, jejíž plodem byla dcera její Marketa. Aby připoutala k sobě milence, učinila Kotýzová vše, ba změnila i víru svou. Ale byla zrazena, zármutkem usmrtila své rodiče, lidé se jí posmívali a opovrhovali jí; ba nenalezla útulku ani tam, kde ho nejvíce hledati směla, u svých otců duchovních. I zanevřela na svět, na lidi a na Boha, i pozbyla vší víry. Ale přičinlivostí a neúmornou prací, k níž ji nouze doháněla, dovedla Kotýzová pustinu, dříve jen kouzelnictví, strašidlům a čarodějnicím ponechanou, proměniti v úrodnou půdu, na níž si zřídila chaloupku s hezkou zahrádkou; proto lid ji měl za čarodějnici. Markety, dcery její, vychované velmi přísně, všímal si nejen pan farář, než i pan Jandera, purkmistr Doubravský a kolikatery hodnostář, hlavně pak syn jeho, mladý kněz Ludvík Jandera, jenž zaslíben byv za svého dětství stavu kněžskému, k němuž neměl náklonnosti, s choromyslnou vášnivostí hleděl Marketu odvésti s cesty kacířské. Ale naraziv na odpor přirozených důvodů mysli nevzdělané, zasypal ji kletbami a hrozbami pekelnými. Zoufalým odporem, do něhož mysl mladé dívky vehnal, rozrušen byl tak, že odhodlal se svrci pouta, jež ho tísnila, povolil lásce k Marketě náhle probuzené, a učiniv ji svou nevěstou, uprchl s ní a s matkou její do Ameriky, kde jako učitel a vychovatel s ní šťastně žil.

4. Mlles d'Agacerie. Zemanovic měli kdesi v Praze nárožní dům, byli zámožni a hrávalo se u nich často divadlo. Dcera Hedvika byla dívka velmi sličná a zalíbila se Stanislavu Routovi, mladíku švarnému, ale nerozvážnému, jenž pro nějaké provinění byl z universitních studií vyloučen. Následkem toho zakázán mu od Zemanových přístup k Hedvice, jež z neopatrné lásky Routovi příliš mnoho zvůle byla popřála. I od vlastních rodičů byl Routa zapuzen a živil se od té doby bídně. Zatím Zemanovi pozbyli všeho jmění, rodiče Hedvičini zemřeli a ona, dívka svedená, ze zoufalství se oddala umění divadelnímu za zpěvačku a tanečnici, mníc, že Stanislav ji opustil; neboť listy, jež si navzájem dopisovali, byly od rodičů zadržovány, i nevěděli o sobě ničeho. Tanečnice a zpěvačka budila obdiv pokoutních divadel pražských a dostala se úplně na scestí hříchu; neboť zrazené srdce a cit mateřský uražený viděl ve všem klam a hledal jedinou útěchu v opojném víru vášně a veselí. K podobnému osudu odchovává svou dceru Miladu, vydávajíc ji na jevišti za svou sestru Denisot d'Agacerie, sama se zovouc Julion. Zatím Stanislav si dobyl stálého postavení, i odebere se do Prahy, by vyhledal svou Hedviku a pojal ji za manželku. Čta kdysi večer oznámení pokoutního divadla Golkondy, kdež byly i Mlles d'Agacerie, postižen byl panem Tuptzem, bývalým spolužákem, jenž vystupoval na jevišti golkondském jako světoznámý komik. Pan Tupetz chytil se ho hned a přiživil se k němu jako zkušený cizopasník; i zavedl ho brzo do Golkondy, kde Stanislav poznal Julion i Denisot d'Agacerie a nabyl tušení, že Julion jest Hedvika Zemanova. Druhý den ji navštívil a nabídl jí ruku svou, chtěje se ujati zavedené Denisot. Ale Julion, jejížto srdce bylo neštěstím a dobou všech květů zbaveno, vidouc, že i Miladina duše dětinná již otrávena jest, zamítne jeho žádosť. Pokus Routův, přivlastniti si Miladu mocí práva, nezdařil se, ač chlípný pan Tupetz, jenž dětské nevinnosti Miladině úklady strojil, rád poručnictví mu postoupil. Vida Stanislav dceru svou večer opět na jevišti hříchu a hanby, chce ji raději zastřeliti, než trpěti to dále, však matka Hedvika skočí mu do rány a zasažena jest kulí. Zemře, smířivši se s Routou, jenž odseděv si trest, povolá matku svou do Prahy a zakoupí bývalý Zemanovic dům, kde žije toliko své Miladě a matce.

5. Odkazy. »Krásná Tonička,« milenka sladovnického Materny, zalíbila se hraběti Berkovi, pánovi na Velharticích, a v lehkomyslnosti své byla mu po

vůli. Nešťastný Materna, dobrák, stal se za čas ženichem Toninčiným, brzo, proti vůli své, sládkem na panském pivováře, manželem Toninky a otcem. Dceruška jmenovala se Julie a vyrostla v dívku krásnou, povahy přímé, ušlechtilé a hrdé. Lehkomyslností matčinou dohospodařeno brzy na pivováře, a starý hrabě pohnul Maternu, by v náhradu vzal darem 50 korců panských polí; písemné listiny o tom nebylo z rozličných příčin. Hrabě Berka zemřel beze zákonitých potomků. Jeho sestra, hraběnka Gryspeková, ujala se panství, a vidouc, kterak Materna má 50 korců panské půdy v držení, nemoha se ničím vykázati, vzala mu je. Schudlé rodiče živí dcera Julie prací rukou svých. Po smrti otcově odjede do Prahy, kde sebe i matku nuzně živí šitím deštníků, kteroužto prací se umoří. Mladý hrabě Oto Gryspek, vyslídiv z deníku ujcova, jak se věci mají, chce křivdu učiněnou Julii napraviti, a jelikož dříve z hrdosti nechtěla přijati vrácení rolí, podporuje ji tajně, puzen jsa mocnou k ní náklonností. Vytrhnuv dívku na polo umořenou z bídy, dá jí se zotaviti a pojme ji pak za manželku, překonav odpor šlechetné duše její, které matka nedlouho před jeho příchodem vyzradila tajemství jejího původu. Žili spolu šťastně pět let; avšak Julie zemřela brzo nemocí, jejíž zárodek vssála do sebe v době svého utrpení.

Z podaných obsahů je patrno, že spisovatel obírá si předměty svého vypravování ze všech vrstev a kruhů nynější společnosti lidské. Salony hrabat jsou mu tak známy, jako chýže prostého lidu a kouty, v nichž lidská vášeň hýří a hřích obleká se do zlatých a nachových cárů; půda domácí jest mu stejně povědoma, jako města jihu, česká příroda neméně dobře pochopena, nežli skvosty italského umění. Lierovy novelly činí na nás dojem svědomité práce spisovatelské, jeví povahu, která se nebojí, že pilností připraví se o zdání duchaplnosti a genialnosti. Lier píše málo, ale co napíše, má dobře promyšleno, tak že novelly jeho poutají čtenáře prostou, poctivou stručností, jež nepřipouští ani zdání výtky, že by spisovatel práci svou nabíjel na objemné kopyto honoráře podlé výšky sloupce vyměřeného, výtky, jíž velmi mnoho našich výpravných plodů literarních sotva se ubrání. Lierovy novelly přibližují se formou ještě nejvíce oněm líbezným [1]) novinkám, dobrodružstvím a příhodám, jak je v *Boccacciovu* Dekameronu čteme. — Osoby adjunkta Teodora Zuny, důchodního Sysla, paní justiciarky Bukové a její dcery Luciany (1. nov.); statkář Karel Urban se svým »mal occhio,« krásná Hermina (2. nov.), stará Kotýzová, pendent k Urbanovi, titěrný purkmistr Jandera (3. nov.), prohnaný dobrodruh, ale hloupý komik p. Tupetz, Stanislav Routa, Mlles Julion a Denisot d'Agacerie, divadelní agent p. Schierling se svou »paní« (4. nov.), šlechetná a rázná Julka Maternovic, pravý opak toho »krásná Tonička,« matka její, hrabě Oto, jeho bratr Josef, domýšlivý nadporučík, hraběnka Gryspeková, žid Loewy (nov. 5.) a m. j. jsou povahy ze života vyňaté a všecky tak zdařile vypodobené, že je očima viděti se domníváme. S velikou dovedností umí Lier vymýšleti a vypisovati příhody a obrazy komické, jako neděle na kluzišti krátkolhotském, hudební zábava panem Syslem »u zlaté vokurky« pořádaná na počest všem Lucinkám, pana důchodního kancelářská činnost, slavnost hasičů v Doubravě, pouliční výjev před rohem domu Zemanovic, nešťastné přebrodění potoka p. nadporučíkem Josefem hr. Gryspekem, když ho Julka tak obratně byla přehoupla; nelzeť upříti, že výjevy ty pozorovány byly očkem Mefistofelesovým; neboť sem tam slyšíme hvízdati bičík satiry, leckde ozývají se rolničky čiperného, zdravého úsměšku. Jindy spisovatel rozvíjí před námi obrazy nádherné, jako putování po Florencii, jindy pestré a divoce ozářené, jako noční zábavy v divadle Golkondě, únos Herminy, rozmluva Ludvíka Jandery s Marketou, jindy zase dojemné, jako osud Urbanův, staré Kotýzové, Julie v Krausově továrně na deštníky aj. — Až na dobrodružství Urbanovo, které se nám zdá býti poněkud smělé a pravdě snad nepodobné, souhlasí vše s pravdou a skutečností; rovněž úkazy psychologické jsou provedeny správně a určitě. — Též úmysly a konce, k nimž spisovatel vypravováním svým

[1]) „líbezným“ pravíme pouze o formě a způsobu vypravování, nehledě k tomu, jak nám za naší doby na některé novelly Boccaciovy se stanoviska mravního pozírati třeba.

namířeno má, jsou šlechetny a chvály hodny. Jeho satira, tepající především zpozdilosť maloměstskou, proti tomu velkoměstskou podlosť, šibalství a mravnou spustlosť, hlouposť a ješitnosť, směšnosť působící, vůbec nevzdělanosť, která se v životě našem rozličným způsobem jeví, pobádá nás takto nepřímo ku snahám vyšším a ušlechtilejším. Spor by mohl nastati jen o skutku kněze Ludvíka Jandery, který přervav násilně pouta, jimiž je vázán ku církvi a kněžskému stavu, k němuž ani náklonnosti nemá. ani sám o své újmě rozhodnouti se nemohl, byv tomu stavu z vůle rodičův určen, s Kotýzovými uteče do Ameriky, kde se z něho stane horlivý učitel a vychovatel lidí.

Všimnemeli si na konec jazyka, jakým Lierovy novelly sepsány jsou, nemůžeme než i v té příčině opakovati, co jsme nahoře vůbec o svědomité a bedlivé práci spisovatelově řekli. Nehledě k tomu, že spisovatel vládne několika jazyky moderními a tudíž měl dosti příležitosti zablouditi na scestí a tu tam potknouti se o slovíčko, ani k tomu, že sloh jeho jde úplně směrem doby své, totiž moderním: uznati sluší, že píše hbitě, elegantně, ale přece celkem správně. Opět doklad toho, že slohu sice poroučeti nelze, jelikož je přirozeným odleskem duševní úsobnosti spisovatelovy: ovšem pak vnější úpravě mluvy, která záleží jenom na bedlivosti a jemném citu pro slušnosť. Čteme sice na str. 133. 5. ř. zdola: brzo jej následovala, na str. 137. dole: úpíc m. úpějíc; než ojedinělé tyto případy nemohou zavésti nás, abychom jednak zase na mnohých místech neviděli upřímnou snahu o přesnosť a libé znění naší mluvy mateřské. Hojná hřivna svědomitě a upřímně pěstovaná doporoučí se nejlépe sama. *Lev Šolc.*

Lierovy zvláštnosti, jimiž od ostatních českých novellistů svérázně se liší a jež vyšlé dosud tři svazky jeho prací činily četbou celkem zajímavou, — všechny téměř tyto zvláštnosti zdobí a nezdobí též tuto sbírku jeho novell. Je to předně určitá, několika mnohoznačnými rysy vystihovaná charakteristika, jíž hned z počátku vypravování osoby jedny ve čtenářův zájem se vlichotí a jej ethickou působivostí svého příkladu táhnou za sebou, jiné pak od sebe odpuzují — úplně, jak si přeje spisovatel. Sem patří v »Odkazech« povahy barona Oty a slečny Julie, obě milé, obě čisté prachu všednosti. Továrník Löwy lásku k Julii tající a šťastným se cítící už jen útrpností její, šlechetný dobrák Materna a stará Maternová, všemi ctnostmi a nectnostmi sanguinické letory obdařená, — jsou typické postavy, jakož vůbec Liera v podrobné kresbě typů mistrem nazvati dlužno. Dokázal to po výtce novellou »Ze všedního světa,« kdežto sklíčky satiry snímány a věrně až do nejnepatrnějších charakteristických známek dle přírody provedeny podobizny ze života malopanského. Písař Kozáček, slečna Luci s matkou, geometr Pichl, slečna Zuzi, pan Schnarr jsou vesměs rázovité, humoristické, zde onde satirou šlehnuté figurky a jakoby pozadím hlavního děje: zápasu mezi Theodorem Zunou, knížecím adjunktem a mezi důchodním Syslem, neboli mezi neuznaným rozumem a protežovanou hloupostí. Připomínáme jen, že sympathie čtenářovy by se Syslovi nepřiklonily ani tenkrát, kdyby nebyla vylíčena zevnější přirozená jeho tvářnosť a postava, jakož se stalo na str. 13. Všeho moc škodí. Náleží sice k podstatě satiry, pravdu, jež má býti osvětlena, činiti význačnější přesilenými rysy na tepaných okolnostech, věcech a osobách, ut contrarium magis elucescat —, ale vždy tak, aby jen samozaviněné škodlivé stránky byly přesilovány. Ostatně není zde nemístno hned podotknouti, že ono contrarium nesmí se jeviti tak »idealně,« aby uznané pravdě drze smálo se ve tvář. Tím nemálo trpí satiricky zbarvená novelletka »Špatní lidé,« kdež staré Kotýzové a pateru Ludvíkovi, zastupujícímu zde myslivý rozum, v ústa kladeny názory, vrcholící blasfemiemi proti Bohu a jeho řízení — tedy názory nepravdivé dal spisovatel za zbraň typům, majícím čeliti proti domnělé lži — víře, — jejíž obrana z poetické snad spravedlnosti svěřena omezenému na mysli Janderovi a smyšlénkám Ludvíkovým. **Tak** rozdělil spis. bojující šiky, aby rovný zápas mezi nepravdou a lží ukázal, kdo že jsou ti špatní lidé . . .! Rozebrati slovo za slovem tento kus bylo by záhodno ne snad v zájmu aesthetiky

— její hladiny se špína nedotýká —, ale aby se ukázalo, kam až dá se unésti tendence. — —

Mezi slabší práce Lierovy náleží »Únos Sabinky.« Motiv novelly této, záležející v tom, že Čech Urban unese do své vlasti Vlašku Herminu, kteráž, byť i zdánlivě odporovala, přece lásku k němu chová od první chvíle náhodného spatření — v první části zavání pravdě nepodobným romantismem, ve druhé postrádá psychologických důvodů, bez nichž celek je reprodukcí možné snad události. nikoli však umělecky provedenou novellou. Zbytečny zdají se některé popisy (str. 62., 63.) a množství cizích slov, jež nejednou komicky znějí, když užívá jich osoba jiné řeči neznající. Na př. táže se znalý jen své mateřštiny sluha Vlach (str. 54.): »Buon giorno, signor mio. Co poroučíte?« Aneb Urban mluvě s rodilým Vlachem vlašsky (str. 65.): »Mille grazie. Nechci vám naprosto býti na obtíž.« Jinde Vlach Jomelli odpovídá Urbanovi: »Vi credo; ač vzácnou jste výjimkou« a p. Jaký pokřik by se strhl, kdyby za nemístná zde vlašská úsloví položily se německé polověty! — Táž sháňka po zevním effektu dala vznik novelle »Mlles d'Agacerie«: zajímavé podrobnosti, ostré narážky satirické, psychologicky prohloubené charakteristiky — to vše lze tu najíti, ale celku schází ta niterná pravdivosť, jež jsouc v uměleckém díle odleskem skutečnosti, nejen svými jednotlivostmi, nýbrž celým směrem a výsledním dojmem baví a — ušlechťuje. *V. K.*

Jaroslav Vrchlický: **Povídky ironické a sentimentalní.** Nová bibliotheka spisů veršem i prosou. V Praze. 1886.

Vznik prací obsažených ve přítomné sbírce vypisuje J. Vrchlický v těch několika řádkách, jimiž knihu věnuje příteli svému *Fr. Heritesovi.* Jsa prý v umění poněkud fatalistou, má za to, že si každá idea přinese na svět už vlastní svou formu . . .; práce tyto prý »vymykaly se verši a chtěly býti prosou« i staly se povídkami, arci ne povídkami ve vlastním slova významu.

Více snad, nežli jména povídek »sentimentalních« zasluhuje si kniha názvu povídek »ironických«; jsoutě práce téměř všecky protkány břitkými narážkami a reflexemi — nejčastěji na nynější poměry společenské a literarní —; jen že se autor se souverenním humorem svým ocitá nejednou již mimo skutečnosť: zachází v hyperboly, — jinde překračuje meze slušnosti a práva: zabírá se vè frivolnosť, ano i opovážlivé rouhání.

Prací jest šestnácte.

»Poesie a prosa« mají v témž domě po repraesentantu: v prvním patře zimničně činný voňavkář, při zemi neúnavný pekař. Vadou jest, že mezi kontrasty těmi není souměrnosti, ať již pojímá p. spisovatel postavu voňavkářovu vážně nebo ven a ven ironicky, což těžko rozsuzovati, ana črta psána jest rysy úsečnými, ale neurčitými. Jakožto curiosum uvádíme místa z »písně chleba«: »Jsem... hostie života prací stížených...« »ve mně jsou zárodky na fosfor pro lebku myslitele i na buňky pro svaly ruky pracující.« »Růže« jest číslo z celé sbírky nejdojemnější a nejzdařilejší. Durante Alighieri dostane krásnou růži od B. Portinariho, již zbožňuje, ale marně — jeť už zadána. Bolem jsa schvácen, pohlíží upřeně v závitky růže, spiraly její nabývají velikosti obrovské, rozměrův empyrea... v duši vzniká mu námět jeho nesmrtelné básně. »Stařena« sedraná, schýlená s obličejem zarytým k zemi, jež vztahuje k obloze toliko chudé ruce, jakoby chytajíc slunné paprsky, ta jest básníku neprávě básnickým obrazem upracovaného člověčenstva, jež se stydí za výsledky své práce, ale přece ustavičně vztahuje své utýrané ruce k paprskům světla. »Jsme všichni šťastni« jest kresba celkem bezbarvá, jež se valně míjí se zamýšleným účinkem. »Duše« jest bizarní historie o podivínu doktoru Cremonovi, jenž propadl utkvělé myšlénce, že duše lidská, jsouc sama o sobě neúplná, se doplňuje příbuznou duší zvířecí..., jeho doplňovala kočka, jež jest proto všude nezbytnou jeho průvodkyní. Jak viděti, není to látka příliš vznešená. O skutečnosti a způsobu doktorovy duševní choroby svědčtež aspoň malé výňatky z úryvku Cremonovy studie o duši. »Ten skok od myslícího člověka k němé tváři, to zprostředkování mezi těmito dvěma světy! Ještě ani toho jsme se nedomohli!« »Napoleon se bál kohouta — věděl proč. Petr se jej (sic!) také bál, jelikož zradil

boha (sic!) svého. Napoleon zradil víc — svobodu a velikosť XIX. století!«

»Kletbu epigonů« — práce jest hodně chudokrevná — shledává Vrchlický ve slabošské neodvážnosti vysloviti myšlénku starou způsobem novým.

Deklamace »Rabbat Tanit« měla rozhodně býti vynechána; jesti to smělá, ale — při vší vážnosti věci — směšná polemika proti pouti a modlitbě vůbec. Pan spisovatel, vyšed prý z ambitů poutnického místa, oddechl si z tísně, jež se ho tam zmocnila. »A přece ještě,« tak pokračuje, »i v této chvíli táhly před zrakem mým ty steré obrazy lehkovážné pověrčivosti lidské, jež obětujíc sta a sta voskových údů, hledá u neznámého pomoci a kolébá se dětinskou illusí vyslyšení.« A v duchu viděl tisíce votivních desk, přede věky přinesených v oběť carthaginské bohyni Rabbat Tanit za úplné vyslyšení modliteb, a viděl »kněze stejně lačné výdělku, a viděl naivnosť, danou v pospas chytráctví a hlouposť korunovanou nádherou.« Zůstavujeme tyto výroky i vrátkou logiku celého čísla i všecek ten apoštolát atheismu schválně bez rozboru. Frivolní »Stará legenda,« jsouc bez pointy, působí mdle. Zvláštním způsobem dojímá »Věrnosť« svou lapidarní úsečností. Duševní tíseň a zimničné rozčilení spisovatelovo v době, kdy se má již za několik minut provozovati jeho divadelní kus, mistrně vyličuje kresba »Před premierou.« Za to »Vysoké C« se zvrhlo nepřirozeným nadsazováním v nechutenstvo, a drzými narážkami v učiněnou blasfemii. Co souditi na př. o větách: »Viděl (básník) Ježíše na poušti, aby jej pokoušel ďábel — ale tenkráte byl ďábel hloupým, a božský mistr měl jako vždy pravdu. Nebo co je to všecko, co mu nabízel Satan: To všecko bude tvým, padnali mně klaněti se budeš. Hlouposť království a vláda, dnes, kdy jsou nihilisté a dynamit . . . Jak hloupý byl Satan, že nenabídl Ježíši toto C...« a dále: »Duch světa (?) pošinul svou noční čepici na druhé ucho a dávaje takt, křičí na anděly: »Hlupáci, slyšíte? To jest C! To jest můj syn, ve kterém se mi zalíbilo«!« Litujeme básníka, že vůbec dovede pod všecku důstojnosť tak býti nemotorně neurvalým. Neméně rouhavě počíná i »Reklama,« jež se brzy splošťuje a přese všecku tu svou sršivou vtipnosť málo jest účinna. Čísla »Rub idylly,« »Dětská postýlka« a »Banálnosť« závodí spolu o palmu kluzké lascivnosti; než všem jim ji uchvátila pseudopovídka »Abisaž,« v níž známý biblický motiv proveden jest opojivě, ale způsobem, nad nímž by se pozastavil sám štětec Makartův.

S výpočtem prací obsažených ve přítomné knize jsme u konce mnohých jen se doteknuvše, a to začasté — přežel začasté — jen se stránky temné. Nevypočítávali jsme předností knihy, ač jim zraku uzavírati nechceme a nemůžeme, zejména považovali jsme za zbytečno u Vrchlického chválou vynášeti lahodu . . . ano skvělosť stránky formalní. Podotýkáme jen, že vady ty, jež kritika svědomitá kdy vytkla Vrchlického sbírkám básnickým, zejména vady ethické, hrozí tu čtenáři nezkušenému a nesamostatnému záhubivěji, ana jest kniha pro formu prosaickou přístupnější.

»Vymykaly se verši a chtěly býti prosou . . .«

Věříme, že práce sbírky této se vymykaly verši, ano řekli bychom, že mnohé se vymykají vůbec uveřejnění; a přání jejich, aby se staly prosou, p. spisovatel měrou valnou vyhověl: staly se jí, ano mnohá — přese všecek půvab formalní — prosou čirou, hodně hrubozrnou. *V—ý.*

Moravan. Kalendář na rok 1887. Ročník XXXVI. Pořadatel *Pl. J. Mathon.* V Brně.

Kalendář »Moravan« těšívá se právem z veliké obliby čtenářstva moravského, protož činíme naň pozorna každého, komu jde o to, by se lidu dostávalo čtení záživného, přiměřeného jeho potřebám, aby vzněcovalo v něm lásku k zájmům nejposvátnějším, zejména k víře a vlasti.

Přítomný ročník mile dojme rozmanitostí látky a šťastným výběrem.

Část textovou zahajuje *Fr. Kyselého* mohutná báseň »Před oltářem velehradským;« jen zde onde zdá se nám v ní vroucný cit básníkův přecházeti v ton poněkud rhetorický. Báseň ta i *Ant. Cyr. Stojanovy* »Paběrky« jsou dozvukem k jubileu svatomethod., které *J. Žlebský* v dobře promyšleném, horujícím článku »Velehrad — Řím« v jednotu svodí s jubileem novým, druhotinami papeže Lva XIII. Velehrad — Řím toť myšlénka jedna, myšlénka kato-

licity, k jejíž rázné a důstojné manifestaci vzbuzuje Slovany cit vděčnosti a naděje kmenové jednoty bratrské. — K číslu tomu dobře přiléhá *Dra. Tom. Korcův* názorný a poutavý popis nejpamátnějších římských chrámů »Z Říma o Římu.« — *Fr. Stránecká* překvapuje čtenáře důkladnou rozpravou o českém válečnictví ve věku 15., sebravši tak po různých pramenech dějinných v jednotu důležitý kus naší kulturní historie. — Ve článku »Javor« vypisuje táž pí. spisovatelka, jaký názor o javoru jeví lid náš ve svých národních písních, posléze pak vybízí, aby pěstování javoru tak výhodné opět se u nás ujalo. — Prof. *Fr. Bílý* oceňuje v nadšeném článku »Dva muži činu« záslužné působení zvěčnělého ředitele J. Škody a prof. J. Havelky; mimo tyto shledáváme v kalendáři též životopisy poslance Fr. Peřiny a děkana Fr. Holečka. Uvedemeli pak ještě *V. Smutného* praktické zprávy o Rožnově a tamnějším léčení a hospodářské články *Jos. Dumkovy,* vyčerpali jsme »Moravanův« obsah poučný.

Většinu místa zaujímá čtení zábavné. *Alois Dostál* podal příspěvek trojí. Lépe, nežli »Stará vojna« založena jest jeho »Morová rána,« která provedena jest zajímavě a působivě a chová v sobě dobré praktické mravní jádro, mající ostří namířeno hlavně proti opilství a karbanu. — *A. Chlumeckého* kresba »Srdce našeho lidu« zůstala za naším očekáváním; vadou jest jí nejednotná nálada a vypravování trhané, některá místa činí již náběh k trivialnosti, jíž trochu načichuje i drobotina *K. Lhotského* »Cikánova nehoda.« — Obrázky »Bez práce« od *Fr. Stránecké* a *Vlad. Šťastného* »Trpký lék« jsou zpracovány pěkně, za ušlechtilou tendencí. — *V. Kosmákův* »Trumf na trumf — a oba vyhráli« vyniká dobrým humorem, účinnějším, nežli ve šprýmu »Proč nechtěl Pepík vyhráti.«

Kalendář obsahuje též stručný, prostonárodně psaný přehled hlavnějších událostí r. 1886., hojnosť pokynů pro domácnosť, žertovné drobnůstky, které vybrány jsou s dobrým taktem, prohlédajícím ke slušnosti a nezávadnosti žertů takových.

Illustrace části poučné jsou zdařily.

Pořadatelstvo vyplnilo řádně závazek svůj ku čtenářstvu, kéž obecenstvo vykoná zase čestně povinnosť svou vůči vydavatelstvu! *V—ý.*

Časopis muzejního spolku olomúckého č. I.—VIII. (I. a II. roč.) od čís. IX. změněn nápis: „Časop. vlasten. spolku muzejního v Olomouci“ čís. IX. a X. Red. prof. *J. Havelka.*

Mezi nejkrásnější zjevy pravého života národního na Moravě zajisté každý s potěšením připočte založení krajinského muzea v Olomouci. Nedlouho stává spolek ten a přece zásluhy jeho již velikými nazvati možno. Stal se středištěm všeho bádání vědeckého o vlasti naší, k němuž povzbudil a přivedl mnohé laiky. Bádání to se děje se zdarem velikým, proto spolek nezůstal nepovšimnut od ostatních učenců krajů československých. Není zde příhodno vypočítávati všechny zásluhy, jichž si spolek dobyl zachrániv mnohé vzácné památky historické a uspořádáním výstavy morav. vyšívání, úmysl náš jest upozorniti několika řádky na časopis, který spolek jen pro členy své vydává za redakce prof. J. Havelky.

Již jméno to zajisté každému napřed ukáže, že redakce časopisu tohoto nejen dobrou, ale výtečnou jest. Celá úprava a uspořádání látky, zvláště přečetných zajímavých mnohdy velmi důležitých zpráv nám ukazují, s jakou pílí a obětavostí práci té se redaktor věnoval. P. prof. Havelka jest však nejen redaktorem, nýbrž také nejpilnějším pracovníkem jeho. Od něho pocházejí nejčetnější a nejzajímavější zprávy, ano i mnohé články delší, mezi nimiž vyniká »Vlasť naše za pravěku slovanského.« V tomto krásném článku nejlépe ukazuje spisovatel, jak důležity jsou sbírky a jak jich možno pro historii použiti, namalovav nám obraz pravěku vlasti naší na základě památek zachovaných. Mimo to připomenuto budiž, že všechny přečetné obrazy v časopise kreslil sám redaktor s jemností, která nám výtečného spisovatele zjevuje též výtečným kresličem.

Rozebrati zevrubněji ostatní vědecké články v časopise dosud uveřejněné není možno, musili bychom probrati vlasť naši ve všech rozměrech a polohách jak ve směru historickém, zeměpisném tak i přírodovědeckém. Tolik možno říci, že časopis tento nutný jest každému, kdo dle nových výzkumův a památek náležitě chce poznati vlasť svou. Abychom

tvrzení to dokázali, upozorníme na nejhlavnější články.

Prvním článkem, kterým vědecká část zahájena v čísle prvním, jest stať *Dr. Jind. Wankla:* »První stopy lidské na Moravě,« ve které s důkladností vědeckou světovému anthropologovi vlastní objevuje nám rozličné památky pravěkého bývání a života lidského na Moravě. Od téhož učence podáno v časopise ještě více jiných menších článků. Chvalně známý badatel o temných dobách vlasti naší *prof. Hynek Krch*, podal i zde hned v čís. 1. pěkný článek »O stavitelském umění našich předků,« pak v II. roč. »O latinských památkách u nás,« ve III. »Drobnosti místopisné.« O muzeum velmi zasloužilý *prof. Fr. Koželuha* článkem svým (v I. roč.) »O rodišti J. A. Komenského« vyvolal několik jiných článkův a zpráv o důležité této záhadě, a sice od *Jos. Kachníka:* »Ještě něco o rodišti J. A. Komenského« a pak *prof. Th. Vodičky* a *řed. Zoubka;* ale přes to vše zůstává otázka ta nerozhodnuta.

Vzácné nálezy své v jeskyních štramberských popisuje *prof. K. J. Maška* ve dvou statích: »Pravěké nálezy ve Štramberku« (v I. a III. roč) a pak »Čelisť předpotopního člověka, nalezená v Šipce u Štramberka (v II. roč.).

Geologický útvar naší Moravěnky probírá nadaný náš učenec *prof. J. Klvaňa*: »O geologických poměrech Moravy a Slezska« (v I. a II. roč.). Mimo to podal četné články menší, v nichž mluví o rozličných přírodninách jednotlivě. K němu druží se zajímavými prácemi svými *Rud. Kašpar,* který napsal: »Bludovit neboli t. zv. hornina allochovitová, nerosty a geologické poměry v okolí Bludova« a zvláště zajímavou statí: »Obraz Moravy v dobách předhistorických.«

Paní *Vl. Havelková* nadšení svému nad krásou a původností vyšívání morav. dala průchod několika články, jako: »Úvodnice moravské.« Starobylosť vyšívání morav., Moravské boudnice, Naše vyšívané ornamenty jsou původní.«

Mimo tyto větší články vyplněn jest časopis mnohými, jak již nahoře vzpomenuto, vzácnými zprávami od rozličných odborníků jakož i laiků, kteří povzbuzeni spolkem horlivě se zabývali sbíráním historických i přírodovědeckých památek a zvláštností naší vlasti. Zprávy a články ty jsou tak zajímavy, že upoutají nejen každého vzdělance, ale každého prostého krajana našeho, který jen trochu má lásky k rodné své zemi a slavné její minulosti. Proto již měl by se každý snažiti státi se členem spolku muzejního, aby podporoval šlechetné snahy jeho, a pro sebe za laciný peníz zmocnil se vzácné četby. *J. B.*

Malý čtenář, časopis pro českou mládež, jejž vydávají a redigují *Gabriel Smetana,* odb. učitel v Poděbradech, a *Josef Zelený,* řed. měšť. školy v Polné. Ročník V.

Za dobu dosti krátkou vzrostl počet časopisů, vydávaných pro děti, měrou utěšenou; na předním místě jmenovati sluší »Jarý věk« a »Naší mládeži.« Ale oba tyto časopisy jsou poměrně dosti drahé, proto též většině dítek nepřístupné. Neboť v rodinách méně zámožných, kde rodičům školní potřeby pro čtyři i více dítek opatřovati jest, bylo by vydání pěti zlatých velikou obětí.

Aby též děti rodičů chudých ku své zábavě a poučení svému mohli si opatřiti knihu dobrou, o to postarali se vydavatelé »Malého čtenáře.« Sešit stojí 4 kr. a celý ročník tedy 40 kr. Na 160 stranách osmerkového formatu jest hojný počet článků cestopisných, dějepisných povídek, několik pojednání z přírodopisu a veliký výběr básní mravoučných. Velmi zdařilé jsou povídky od *K. Raisa* z historie české, provanuté láskou vřelou k národu českému a úctou k jeho minulosti. — Básně *Ant. Kosiny,* jimiž čísla začínají, psány jsou slohem lehkým, vhodny k deklamaci, a co hlavní, že bez moralisování svým dojmem šlechtí city mládeže. — Krátké, ale prostince dojemné jsou *Nečasovy* básně »Modlitbička,« »Matka a dítě.« Též »Vlaštovičky« se zamlouvají. Méně zdařilá je báseň téhož spisovatele »Euklid z Megary,« za to výborné jsou překlady z polského. Též drobnůstky *Boh. Klimšové* velmi pěkně se čtou, jako na př. »Novoroční.«

Z celého obsahu »Malého čtenáře«

je patrno, že úkolu svému, totiž naváděti dítky ke zbožnosti a mravnosti, ducha jejich obohacovati a příjemné zábavy poskytovati, úplně vyhovuje. Chvály zasluhuje též snaha podávati překlady z jiných jazyků slovanských. Bylo by jen žádoucno, aby články z přírodopisu byly hojnější a neomezovaly se toliko na živočišstvo. Ke článkům cestopisným a přírodopisným jsou přidány vkusné obrázky. *J. P.*

François Coppée: **Poesie.** (Venku a vnitř a Červený sešit.) Přeložil *Ladislav Tesař.* Kabinetní knihovny sv. XII. Vyd. autoris. V Praze 1886. Str. 184.

Tesař jest pilným překladatelem z francštiny, jak dosvědčují ukázky uveřejňované častěji v časopisech. Tento svazeček jest částí překladů básní Coppéových, jíž prý budou následovati jiné — dle přízně »ct. obecenstva« (str. 34.). Budiž dovoleno zmíniti se několika slovy o francouzském originale, dříve než počneme mluviti o překladě. Překladatel sám k tomu vybízí předeslav »Několik stran úvodem,« začínajících: »Publikujeme (sic) malou knihu poesií velkého básníka.«

Coppée, čítající nyní 46 let věku svého, jest opravdu básník nadání obsáhlého. Díla jeho dosti četná sepsána jsou veršem i prosou, zasahují do lyriky, epiky i dramatiky. »Succès« byl a jest velký, zvláště uznává a chválí se originalnosť pojetí, myšlének a skladby. A opravdu, zvláštní to ráz, ve kterém snoubí se pravdivosť realistická s ušlechtilým vánkem idealismu. Leč, zdá se často, že roztříštěnosť a mnohotvárnosť stránky prvé až překonává spojivou a soustředivou moc druhé, tak že mnohé plody mají povahu víc úryvků než básní klassicky dokonalých a scelených. Bystré a bohaté pozorování jednotlivé vadí často přehledu a intuici básnické, jež by příbuzné prvky těsněji spolu spoutala. Nikdo nebude překladateli míti za zlé, že v úvodě vede si celkem tak chvalořečnicky; není tu kritika úkolem jeho. »Úspěch« však přece zdá se mi že poněkud přeceňuje, neboť každý ví, že francouzský úspěch u velkého obecenstva má mnoho případků, které pro kritiku literarní neznamenají pranic; dnové Victora Huga na př. dokazují to s dostatek. Jinak úvod psán jest vřele a zjednává dosti podrobný názor o povaze básníkově. Mimochodem toliko buď podotčeno, že nebylo třeba znešvařiti ho tolika francouzskými slovy (eminentní routineur stylu, byl zcela ferm, třeba sensace, raketového otřasu, foudroyantního rozruchu a m. j.)

Překlad pořízen dle Lemerrova pařížského vydání třísvazkového (v »Petite bibliothèque littéraire«); básně knížky naší vyňaty ze svazku druhého. »Kdo bude čísť překlad s originalem a rovněž ten, kdo básníkem-překladatelem, pozná, kde neúprosný odklon v plynnosti dikce (co to?) vymohl si — snad — na rhythmu svého práva. Tak i rým, tento královský grand seigneur poesie, žádal své výpustky, přídavky, ústupky. Nezapadli jsme nikterak do niveau neústupné idiosynkrasie (?) v nedotknutelnosť překladatele.« Ale jakoby vyznání toho, jež by mohlo zdáti se skromným, litoval, ihned »vzhledem k »naší kritice« má za potřebno dodati: odevzdavše jednou knihu tisku, nestaráme se již o ni . . .,« kteráž poslední slova ostatně dosti málo psychologické znalosti prozrazují, byť i pocházela od Coppéa! Ale mějž tedy po vůli; zde jen několik slov — ne ku překladateli, nýbrž — ku čtenáři, jemuž knížka snad do rukou se dostane.

O literarní a aesthetické ceně překladu básní úsudky jsou různé. Tolik jest jisto, že dokonalého díla uměleckého dokonale přebásniti nelze. Barvitosť mluvy, jíž jemné odstíny myšlénkové se vyjadřují, dále zvláštní kouzlo tajemné poetičnosti, každé řeči zvláštní, překladem nemálo se stírá, a to i v překladech jinak obratných. Že myšlénky nucené v tísni neb rozředěnosti tlumočících slov také trpívají a to ne snad jen u překladatelů nedovedných, jest vůbec známo.

Vady tyto ve sbírce naší lze znamenati častěji, ač právě o překladateli s dobrým svědomím lze tvrditi, že jest překladatelem zručným. Jak šviháckу dovede někdy přetvořiti nesnadné desítiverší Coppéovo, toho příkladů bylo by lze uvésti několik. Stůj zde jeden.

XVIII.

To škola. Bílé zdi, řád lavic černých, v čele
kříž z (sic) dřeva, zdobí jej dvě z buků sněti celé.
Tu mladá jeptiška, v nach jemný uzardělá
pod bílým čepcem svým, teď učí. Dívek bělá
se dvacet v čepečkách, jsou z lidu, jest k nim
vlídná.
Jí z (sic) čela únavu číst nelze nikdy: klidna,
to opakuje zas, co řekla po stukráte.
A s prvních lavic, kde ty nejmenší vždy máte,
by nezřela jich hru, své oči jinam stáčí,
hru schroustem, na nitce jak po papíře kráčí.

Francouzský original zní (Poésies 1869—1874. pg. 113.):

L'école. Des murs blancs, des gradins noirs, et puis
Un christ en bois orné de deux rameaux de buis.
La soeur de charité, rose sous sa cornette,
Fait la classe, tenant sous son regard honnête
Vingt fillettes du peuple en simple bonnet rond.
La bonne soeur! Jamais on ne lit sur son front
L'ennui de répéter des choses cent fois dites!
Et, sur premiers bancs, où sont les plus petites,
Elle ne veut pas voir tous les yeux épier
Un hanneton captif marchant sur du papier.

Nepravím, že překlad ten jest bezvadný, ale obratným třeba jej nazvati dojista. Příkladů takových lze uvésti několik. V ě r n ý m i nazvati jest překlady vesměs: snad právě tím vplížilo se mnoho drsného a co do rythmu nesprávného. Tak forma v prvém oddílu venkoncem provedená (desítiverší s rýmy: aa, bb . . .) činí obtíže nepřekonatelné. Francouzi, jenž rýmuje dle výslovnosti slov, jinak na pohled i kmenem úplně cizích, tvar ten docela jest snadný a příjemný: v češtině činí velmi snadno dojem nuceného, hledaného rýmování. Jest tu tedy dvojí cesta a dvojí možné a nezbytné zlo: přidržeti se i formy původní na úkor lahody veršové či zvoliti formu češtině přiměřenější na úkor charakterističnosti. Překladatel volil přirozeně prvé, a tu není divu, že málokterá báseň vyhovuje č e s k é m u p ř í z v u k u slovnímu, a přemnoho veršů v té příčině nazvati jest kulhavými.[1]) Básníci naši výtky takové, proti nesprávným iambům, nazývají školometstvím, ale Coppée, znaje přízvuk český, takovýto překlad děl svých v té příčině asi by sotva schválil: Francouz alespoň by toho nesnesl. Jednotlivých poklesků vytýkati netřeba.

[1]) Ostatně vad jazykových našlo by se dosti. Zádný rodilý Čech na př. nepřeloží: „nous avions l'habitude d'ouvrir un mince cahier“ uvykli jsme *otevříti* a j. v. i v básních samých.

Překladatel odvolává se na přijetí obecenstva našeho: nevím, zdali se nesklame. Motivy básníkovy jsou prostičké, u nás je sháňka po pikantních; z části jsou motivy obzoru našemu cizí, a tu v leckom povstane přání, aby vydán byl raději v ý b o r básní Coppéových, nežli všechny. Nad to nejsou všechny básně ceny stejné, některé nesou se i zcela prosaicky, jsouce významny pouze pro ráz tvorby básníkovy, jemuž i nepatrné, nejvšednější dojmy při návratu z písárny vtělují se do verše, nedávajíce však v souhrnu žádné básně. Ostatně jistě i u nás zaslouží povšimnutí básník, jenž o činnosti své takto — dle překladatele — se vyslovuje: »Cítím, že nejsem nadpočetným. Mládeži mi (sic) potřebí. V čase, kdy se píše tolik nicotného, demoralisujícího, jest dobré a jest s prospěchem, by hoši zpívali mé verše, by čisté oči dívek zrosily se slzou, čtouce mé básně.« »Ano,« dodávám s překladatelem, »i pro nás dosti zajímavo.« (str. 31.)

Litovati jest, že knížka hemží se omyly tiskovými, z nichž několik ani neopraveno. *P. J. Vychodil.*

Slovanstvo ve svých zpěvech. Pořádá, harmonisuje a vydává *Ludvík Kuba*. (Č. d.)

Více nás však překvapuje několik pochybených harmonisací ohledem toniny nebo formy, jakož i několik ne právě vzorných harmonických spojů.

V č e s k ý c h písních: č. 6., takt 5. a 6. Bylo by lépe tak:

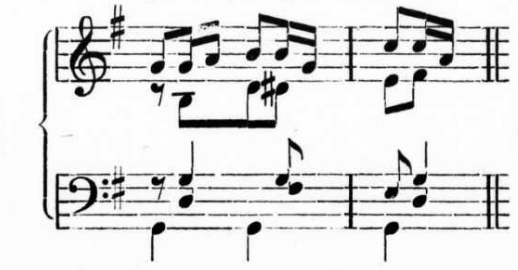

než:

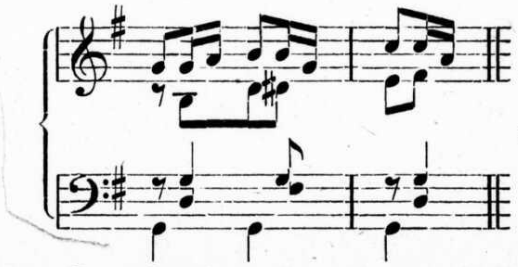

čís. 7., takt 5. a 6. přirozeněji by vyzníval V. stupněm v F dur než I. stup.

v G moll. — Čís. 14. (Horo, horo vysoká jsi) budí odpor nepřirozenou modulací. 6. takt měl ukončit I. stup. v G dur. — Čís. 69., takt 11. a 12. má býti:

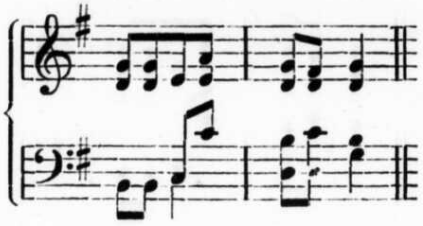

místo:

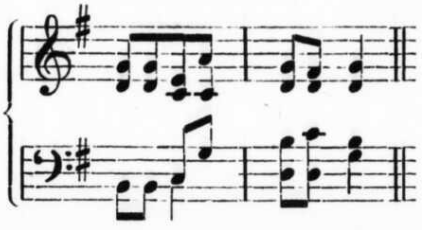

Čís. 45., harmonisace rozložených trojzvuků v sopranu měla býti taková:

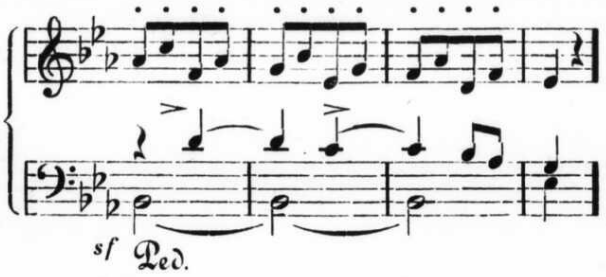

a nikoli:

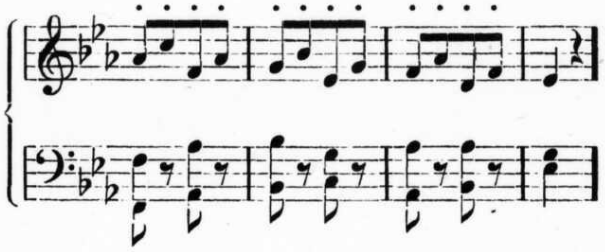

neboť harmonickými tony nezruší se dojem zjevných kvint: oktáv.

V moravských písních: čís. 59., takt 7. a 8. vymáhá zřejmě závěr na V. stup. v A moll a nikoliv autent. závěr v cis moll!

Čís. 85., takt 5. a 6. — 9. a 10. lépe jest:

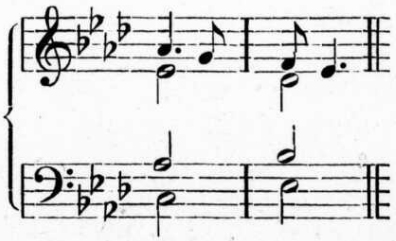

než:

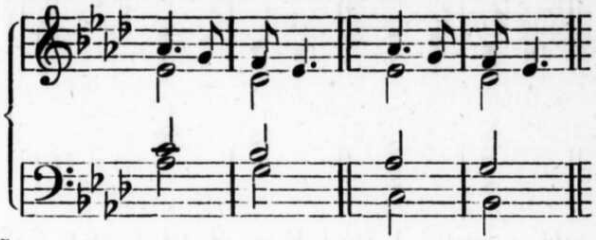

Čís. 13., takt 8. měl býti I. stup. v Hes až do konce. Čís. 15., takt 9. měl zníti:

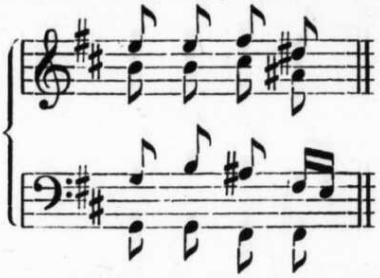

anebo bez všeliké jiné změny měla píseň ukončiti v A moll I. stupněm.

Hranatým jest tento spoj souzvuků v 6. české písni:

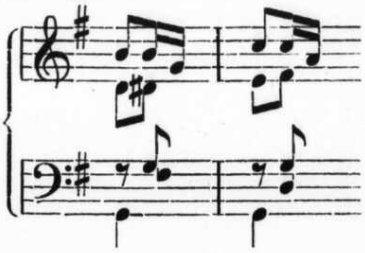

schází nutný smír v tenoru.

Oprava.

Pochopiti národní písně i ohledem jemného vybočení z toniny aneb i dokonalé modulace, není z pravidla tak obtížné. Obzvláště české písně jsou v tomto ohledu snadně pochopitelny.

Kdož by neznal písně: »Horo, horo, vysoká jsi!« Tercový, »lidový,« průvod nápěvu udává již správnou harmonisaci. Koho by tudíž nezarazily tyto akkordy:

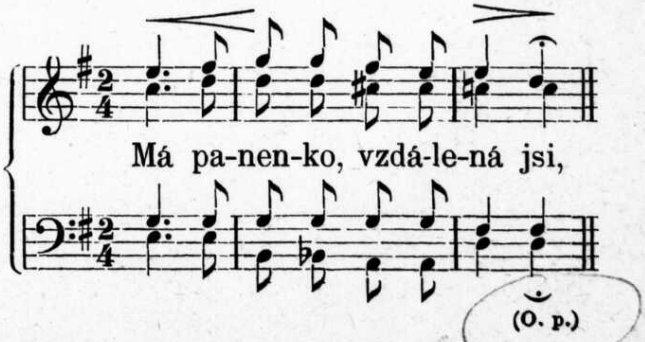

Paní Popelovna z Lobkovic. Histor. roman od *Jos. Svátka*. V Praze. 1886.

Před očima našima otvírá se pestrý život doby Rudolfova panování. Doba tato obetkána jest závojem mystiky, tajemnosti, a čítámeli děje její, které daly látku ke mnoha pracím romanovým, zdá se nám, že to lesk pohádky tisíc a jedné noci. Vznešenosť a přepych Rudolfova dvoru, jež Prahu postavily v čelo měst europských, byly lákadlem pro dobrodruhy, kteří se v záři toho majestatu chtěli ohřáti a z dobroty jiných těžiti. Byl to Sendivoj, Rucký, Ruswurm a mnoho jiných postav, které polykajíce vzduch královský i jeho zář pro sebe strhovali.

V této atmosfeře, plné piklů, zhýralosti, pohybuje se výše jmenovaný roman. Mámeli se krátce o něm vysloviti, jest to: úklad proti ctnosti.

Hrabě Hanibal ze Schönburgu vyjel si z Francouz do Prahy hledat štěstí. Setkal se s maršálkem Rosswurmem a Bassompierem a uzavřel s nimi přátelství. Tito uvedli ho do šlechtických kruhů, kde si Francouz tento uhlazeným chováním a sličným zevnějškem zjednal sympathie. Vítězství to pohnulo Rosswurma k ďábelské myšlénce. Vybídnul Hanibala, by se ucházel o přízeň Heleny, manželky Popela z Lobkovic, první krásky v Praze. Chtěl se pomstiti tak: viděti ji pokorenu a zničenu za to, že ona láskou jeho pohrdla. Souboj Popela s hrabětem Vehynským usnadnil mu sblížení s ní. Popel byl raněn a Hanibal, svědek jeho, navštěvoval ho. Osidla byla strojena. Ctnostná však Helena odmítala důstojně jeho dvornosti, tak že Popel, ač povaha sprostá, jenž sám chtěl, aby choť jeho klesla, by duševní nadvládu její cítiti nemusel — její pevnosti se obdivoval. Uzdravil se. Ve městě slyšel obojetné řeči, které Hanibal, chlubě se o počestnosti paní Heleny, rozšířil. Rozzuřen pohanil ji smrtelně na cti. K obhájení sebe volala Helena Hanibala k sobě. A když lehkomyslník tento dal svědectví ve prospěch její — byl v návalu šíleného hněvu od Popela zavražděn. Za potrestání úkladného vraha naléhal i dvůr francouzský, a spravedlnosti muselo se učiniti zadosť. Tu před rozhodným okamžikem šla Popelovna ke svému muži a žádala, by děti své zbavil té potupy a vypil pohár, který mu přinesla. Zbabělec zamítl to. Aby česť dítek svých zachovala, pila sama. Příkladu pak jejího i Popel následoval.

Spisovatel doličuje, že děj čerpal ze skutečné události. Tím »zlatou dobu« Rudolfovu jaksi charakterisuje. Děj jde klidně ku předu a prozrazuje, že půda, na které se pohybuje, jest mu známa. Charaktery jsou dobře vytvořeny. *V. D.*

Desátý bratr. Roman. Napsal *Josef Jurčič*. Ze slovinského přeložil *Vojtěch Pakosta*. „Zábavy večerní.“ Ročník VII. čís. 3. V Praze. 1886.

Desátý bratr je mythická osoba ve slovinských pověstech. Jest to desátý syn matky, dítě Štěstěny, kouzelník, věštec. Za takového bratra byl pokládán i Martin Spak. Nikdo nevěděl, odkud by byl. Zdržoval se ve vesnici Podhoří. Byla to osoba nevyzpytatelná, plná protiv, plná nouze, ale tajeplná, mocná, takže vzbuzovala jen podivení a prostý lid udržovala v pověrčivosti. Komu se naklonil, ten byl šťastný. Tím byl i vychovatel syna statkáře Slemenického, Vavřín Kvas. Zádumčivý mladík tento zadíval se do očí sličné, poněkud romantické Marie, dcery svého chlebodárce. Čímž ovšem starému nápadníku Marijanovi, synu blízkého statkáře, naděje na ruku Mariinu zanikly. Mezi oběma muži přišlo k prudkému výstupu, po němž následoval děsný výjev s Marijanem a Martinem, jenž končil vzájemným poraněním. Martin zavolal k sobě Kvasa a sdělil mu, že jest synem pána Pohorského, otce Marijanova, který matku jeho hanebně opustil. Zároveň se dověděl, že jest jeho strýcem. — Větší překvapení čekalo ho doma. Byl nařknut z poranění Marijanova a uvězněn. Poměr s Maruškou prozrazen. Brzy se poměry vyjasnily. Marjan, uzdraviv se, odřekl se Marušky a Kvas, dosáhnuv doktorství a stav se pánem Podhoří, které mu otec Marijanův na žádosť Spakovu odporučil, — dostal ruku Maruščinu.

Toť ve stručných rysech děj, vyplňující 309 stránek romanu, který pro klidné živly spíše zváti se mohl povídkou. Myšlénka sice není nová, ale provedení její, situace a hojná řada osob činí děj originalním. Jurčič je spisovatelem pra-

vého zrna a čistě národním. Rád vybírá typické postavy vesnické, které nám živě před oči předvádí. Koho by nezajímal Kralík, Matoušek, Podhorák, Dolf? My ty postavy známe, neboť jsou z našeho života, s naší slovanskou povahou, která při vší lehkomyslnosti má přece jádro dobré.

Ton řeči je lahodný, prostý — někde zní humorem a bodrostí. Děj plyne tiše. Spisovatel nezabředá do scen, které by čtenáře nudily, nýbrž vyhýbá se jim šťastnými obraty. — Knížka tato jest cenným příspěvkem ku poznání slovinského lidu. *V. D.*

Různé zprávy.

Čtyřicetileté jubileum českého spisovatele.

Napsal *Alois Dostál.*

Jeli chvalitebným zvykem slaviti jubilea blahodárné činnosti veřejné toho neb onoho znamenitého, zasloužilého muže, a pouhéli stáří, ať již více nebo méně korunou zásluh ověnčené, jubileem bývá oslavováno, čím více náleží ocenění činnosti dlouholeté, poctivé práce na poli literarním. — Čtyřicet let státi s pérem v ruce a pilně pracovati jako na stráži, čtyřicet let setrvati pevně v šiku bojovníků pro mravnosť a křesťanskou vzdělanosť! Co tu práce, co snah, co činnosti blahodárné! Jak zazáří radostí oko, prohlédajíc dlouhou dobu tu!

Věru, vším právem slavíme jubilea také činnosti literarní, ať již v deseti, dvaceti, třiceti nebo čtyřiceti letech. A čím stáří ctihodnější, čím práce těžší a výsledek blahodárnější, tím také jubileum veselejší a účinnější. Všechny tyto požadavky v míře vrchovaté lze shrnouti v jubileum, o němž tuto několik slov si dovolujeme.

„Hlas“ (ze dne 19. září 1886.) v č. 214. přinesl tuto skrovnou sice, ale významnou poznámku: „Příležitě tuto jenom připomínám, že letos tomu právě čtyřicet let, kdy vysoce důstojný pan kanovník *Beneš Method Kulda,* výtečný spisovatel náš — literarní činnosť svou zahájil vydáním prvého spisu (r. 1846.) „O moru kořalečním“ (ačkoli do novin rozličných již z theologie brněnské psával, rokem 1840. počínaje). Jest si přáti, aby činnosť našeho Kuldy byla důstojně oslavena, a z kruhů, rozhodujících v té věci, náležitá započala agitace. Duchovenstvo zvláště by mělo příležitosti té se chopiti, kdyžtě naši literaturu náboženskou vldp. kan. Kulda vysoce obohatil. Proto k činu!“ — Účelem řádků těchto není vyplniti toto spravedlivé přání, ale poukázati toliko takořka povinnosti české veřejnosti literarní, že není téměř jednoho oboru v české literatuře, by v něm větší nebo menší měrou nebyl pracoval nahoře dotčený spisovatel, Beneš Method Kulda, nynější kanovník na královském Vyšehradě.

Ať rozevřeme knihu, v níž stručně vypočteny zásluhy československého duchovenstva o řeč a literaturu, na každé téměř stránce čteme jméno Kuldovo. Od prvního spisku, samostatně vydaného r. 1846. („O moru kořalečním“) až do monumentalního díla „Rok církevní,“ co za tu dlouhou dobu vyšlo z ruky pilné článků nebo děl!

Beneš Method Kulda narodil se v Ivančicích na Moravě dne 15. března 1820., studoval gymnasium v Jihlavě, filosofii v Brně, kde professor Klácel hlavně v chápavém jinochu lásku k vlasti vzbuzoval a podněcoval. Zde také Kulda studoval bohosloví a dne 6. srpna 1845. na kněze jest posvěcen. Již od r. 1840. pracoval v literatuře, jednak se připravuje bedlivě k veřejnému vystoupení, jednak již uveřejňuje v novinách rozmanité šťastné pokusy.

Jako novosvěcenec kaplanoval v Židlochovicích do roku 1848., pak v Lodenicích a Hobzí do r. 1850., až se stal spiritualem v ochranitelně pro zanedbanou mládež. Až dosud pracoval hlavně na Moravě. Roku 1859. přešel do Čech za faráře ve Chlumech (v Táborsku). Snaživý farář pracoval nejen pérem, ale i u veřejném životě jako hodnostář církevní i světský. Roku 1860. stal se tajemníkem, v září na to arcib. střídníkem a okresním dozorcem nad školami v okresu sedlčanském. Roku 1861. zvolen do českého sněmu za Sedlčany a Votice, r. 1864. pro churavosť vzdal se mandatu. Nyní je B. M. Kulda sídelním kanovníkem na Vyšehradě, na odpočinku čestném, kde neustává pracovati slovem i skutkem, hlavně pak

pérem v katolické literatuře, zastávaje mnohé jiné úřady a vyznamenán jsa jinými hodnostmi, jichž tuto pro stručnosť neuvádíme.

A tento bohoslovec, kaplan, farář, kanovník pracoval a dosud pracuje neunavně v české literatuře po dlouhých čtyřicet let poctivě a spravedlivě, pilně a snažně. Až jednou oceněny budou zásluhy duchovenstva o probuzení národa českého, čestné místo bude vykázáno neúmorné píli a snaze Kuldově; neboť když literatura naše ze sna se probouzela neunavnou snahou několika národovců, právě takových bojovníků bylo potřebí, kteří by ne v jednom, ale hned v několika oborech pracovali. To dovedl Kulda, a také pracoval, až v práci té sešedivěl a jubilantem se stal.

Jako každý téměř spisovatel, tak i mladý B. Kulda psal na počátku své dráhy literarní básně, jež v rozličných časopisech uveřejňoval, jako ve „Světozoru," „Lumíru," „Blahověstu," „Obzoru," „Škole," „České Včele," „Dobroslavu," „Hlase," „Otavanu," „Rozmanitostech," „Ludmile" a jiných. Než neustal ani nyní a nedávno (tuším r. 1885.) „Zábavná bibliotheka" přinesla z péra Kuldova „Deklamovánky," objemný svazek básní, jež lze deklamovati při rozličných příležitostech. Hodí se hlavně pro dospělejší mládež. Pro tuto vydal již roku 1856. sbírku básní, nadepsanou: „Písně a básně pro školy národní." Také v časopisech dosud mnoho roztroušeno básniček pro mládež od Kuldy.

Avšak i prosou staral se o maličké, podávaje pěkné bajky vedlé Otmana a Douchy, a pro poučení vydal dílo: „O sv. přijímání a biřmování."

Ve mladších letech uveřejňoval plody své pod šifrou „Skalkovič." Vedlé Sušila jal se horlivě sbírati pověsti a pohádky, národní to poesii lidu našeho, hlavně v okolí Rožnova. Budoucím věkům na památku ukládal sbírky své v letech 1870. a 1871. v „Matici Moravské" a dvě zvláštní díla tou příčinou vydal pod názvy: „Pověsti a pohádky národní z okolí rožnovského" a doplněk „Národní pověry a obyčeje v okolí rožnovském." Sbíraje pilně pověsti a krásná pění lidu, hlavně k tomu přihlížel, aby každé obsahovalo jádro, a to hlavně mravnosti se dotýkalo.

Jen tak mimochodem budiž podotknuto krátce, že B. Kulda pracoval v dějinách, vydal za tou příčinou článek o „Svadbě v národě československém," historii literarní, napsav životopis Tom. Procházky, kaplana v Ivančicích (r. 1863.), pomáhal vedlé mnohých kněží Riegrovi při sepisování a vydávání „Naučného slovníku" a vypsal „Devítistoleté jubileum založení pražského biskupství," přispíval do kancionalu (r. 1863.) mnohými písněmi, podal „Zprávy o všeobecných sjezdech jednoty katolické slovanského jazyka na Moravě" (4 svazky, r. 1851.—1854.), pracoval v oboru paedagogie, prakticky i theoreticky o mládež se staraje, o čemž dílo: „Křesťanské vychování v rodině" svědectví podává.

Beneš Kulda psal hojně do časopisův a novin, jako do „Školníka" pro mládež a „Týdenníka" (na Moravě F. M. Klácelem r. 1848. založeného). Byl to první list toho druhu na Moravě, který bedlivě vlastenci moravští (jako Škorpík, Žák a jiní) podporovali k poučení a zábavě lidu.

Beneš M. Kulda pěstuje také povídku, a to ryze křesťanského směru a prostonárodního rázu. Roku 1852. vydal sbírku „Krásné večery" a v letech 1856.—1858. vydával „Horlivého a veselého budíčka v rodinách křesťanských" v pěti svazcích. V letech 1852.—1860. redigoval vzorně a hojnými pracemi obohacoval kalendář „Moravan," nákladem „Dědictví Cyrillo-Methodějského" vydávaný a později příznivcem a podporovatelem jeho se stal. Pro zábavu a poučení psal do „Poutníka" (od Skočdopole vzkříseného), do „Kalendáře Svatováclavského," „Methoda," pracoval v „Dědictví Svatojanském" a všemožně pérem oslavovati pomáhal jubilea Cyrillomethodějská.

Mimo to zúčastnil se v polemice, podav výborné články a spisy o manželství, „Škole a církvi," „Církvi a národu," probíral časové otázky, na př. „Radosti a žalosti Pia IX.," ano jako neohrožený bojovník pro právo byl jakožto vydavatel Dra. J. Bílého článku: „Církev a společnosť" od c. k. zemského soudu v Praze souzen, ale po dvoudenním veřejném přelíčení nevinným prohlášen.

Největších zásluh dobyl si B. M. Kulda o kazatelství české, ač i v jiných oborech činnosť jeho vší chvály hodna jest. Po dlouhá léta jednak sám kázaní spisuje, jednak řeči upravuje do tisku, podal české veřejnosti na sta pečlivě spořádaných a důkladně sepsaných kázaní. Ať jenom vzpomenu „Bibliotheku kazatelskou," kde tři svazky celoročních kázaní

podal (v Brně r. 1852.) a na čistě kazatelský časopis „Posvátnou kazatelnu," která se letos dočkala 23. ročníku (v Olomouci). Kolik zde uložil svých prací od r. 1863., kolik kázaní opravil, přepracoval za dvacet tři roky! Věru, úžasná to práce!

Korunou pak díla B. Kuldy — lzeli tak ohledně budoucnosti říci — je „Církevní rok," kniha naučná pro každý stav i věk, obsahující na každý den několik životopisů světcův a světic Páně a všechny slavnosti, neděle a svátky i výroční památky církevní dle kalendáře českého, dílo to šestisvazkové, jakéhož dosud v české literatuře nebylo. Na půl čtvrta tisíce shledáváme zde životopisů, kriticky odůvodněných a pragmaticky propracovaných. Mimo to obsahuje „Rok církevní" stručný výklad evangelií a slavností, zasvěcené svátky, výroční památky církevní a všechny neděle. Prameny ke spisu tomu byly velmi četné, příprava ohromna. Sám spisovatel jich podává několik, mezi nimiž i veliké dílo kritické „Acta sanctorum" a roční dějiny. Ku světcům domácím Palackého a církevní lexikony. Dílo toto má mimo jiné tu cenu do sebe, že obšírněji v něm pojednáno o národních patronech a patronkách, mezi něž vřaděni také „ctihodní" rodáci a rodačky, kteří svatě sice živi byli, ale církev sv. jich dosud za blahoslavence a světce Boží neprohlásila. Aby životy tyto důkladně popsal, spisovatel užíval, jak sám dokládá, mimo jiné Jana Martinova, rodilého Rusa, „Roku církevního řeckoslovanského." „Rokem církevním" Beneš M. Kulda učinil jméno své slavným a v české literatuře nezapomenutelným, „Posvátnou kazatelnou" pak nadále prodlužuje své čtyřicetileté jubileum v literarní činnosti.

Co připojiti ještě máme k těmto skrovným a nedostatečným řádkům, psaným na oslavu jubilantovu? To, co pronášeno při každém jubileu; my však ještě ze stránky literarní připojujeme, by hodně mnoho rozmnožena byla řada prací literarních, ať již v kterémkoliv oboru horlivého a neunavného Moravana-Čecha, vysokého hodnostáře a zvláště poctivého pracovníka v české literatuře! Beneš M. Kulda je skrovný a tichý pracovník, a jenom z těch nejvíce pro zdar a dobro národa vzejde prací nehynoucích.

I. Spolkové.

Mezinárodní jednota spisovatelův a umělců svolala devátou schůzi členů svých na 18. září do Genevy. Mezi čísly programmu čísti jest: O vlastnictví dopisů; O smlouvě uveřejnění a o poměru autorů k vydavatelům; O právním vlastnictví ve věcech literarních a uměleckých; O stejném zákonodárství co do překladův a reprodukcí.

Z přednášek universitních pro zimní běh r. 1887. **V Praze** přednášejí: Ř. prof. *Dr. Durdík:* Prakt. filosofie. O metafysice (publicum); M. ř. prof. *Dr. Masaryk:* Praktická filosofie na základě sociologickém. Dějiny filosofie (II. Věk střední); M. ř. prof. *Dr. Hostinský:* Aesthetika umění výtvarných. Theorie básnictví dramatického, se zvláštním zřetelem k Aristotelově Poetice. Kritické rozbory uměleckých děl všech oborů. — Ř. prof. vládní rada *Dr. Tomek:* Dějepis mocn. rakouského. Výklad na kroniku Vavřince z Březové (publicum); M. ř. prof. *Dr. Emler:* O chronologii římské a křesťanské. Cvičení palaeografická; Ř. prof. *Dr. Goll:* Dějiny římské (doba císařská). Dějiny říše německé a Italie ve středním věku (4. část); M. ř. prof. *Dr. Rezek:* Dějiny revoluce francouzské až do 18. brumairu. Doba Maximiliana I.: Vývoj světové moci rodu Habsburského; Comines a Macchiavelli, zakladatelé novodobých ideí politických; literarní hnutí proticírkevní na přechodu do nového věku; Ř. prof. *Dr. Jireček:* Dějiny bulharské. Zeměp. přehled balkanského půlostrova; Ř. prof. *Dr. Kalousek:* Dějiny české od smrti krále Ferdinanda I. Výklad na zřízení zemská král. českého, vydaná 1500.—1627. M. ř. prof. *Dr. Palacký:* Národopis II. Slované, s úvodem historickým. — Ř. prof. *Dr. Kvíčala:* Historie epického básnictví římského a výklad některých památek epických básní římských; M. ř. prof. *Dr. Krdl:* Metrika státní starožitnosti římské (dok. Publicum); Soukr. doc. *Dr. Novák:* Dějiny římského řečnictví za republiky; Ř. prof. *Hattala:* O časování hlavních nářečí slovanských; O literatuře české XVI. stol.; O hláskách a tvarech starobulharských proti českým (publicum); Ř. prof. *Dr. Gebauer:* Soustavná mluvnice jazyka českého; M. ř. prof. *Dr. Jarník:* Mluvnice jazyka provençalského a výklad provençalských textů; Soukr. doc. *Dr. Mourek:* Historie lit. něm. doby střední; Soukr. doc. *Dr. Zubatý:* Výklad lehčích textů litevských. Výklad výboru z lit. vedské. S úvodem o lit. vedské; Soukr. doc. *Dr. Polívka:* Historická grammatika jazyka polského; Soukr. doc. *Dr. Dvořák:* Mluvnice jazyka aethiopského (publicum); Četba a výklad Bustânu Sa'diova na základě kommentarův orientalních. Četba vybraných písní Šíkingu; Soukr. doc. *Dr. Kraus:* Dějiny něm. lit. doby staré. — V seminářích: *Gebauer:* Čtení evang. Zografského a cvičení staroslovenská (starobulharská); *Jarník:* Čtení a výklad Molièrova Misanthropa; Lektor *Koldř:* Vybrané kusy z polské čít. Čelakovského. Vybrané kusy z anthol. Křížkovy, s výkladem mluvnice srbsko-chorvatské. „Kapitanskaja dočka" od A. S. Puškina; Lektor *Brdbek:* Počátky, rozvoj a nynější stav vědecké literatury maďarské; Lektor abbé *Fauvin:* Dějiny franc. lit. v XVI. věku a překlad Vrchlického „Noci na Karlštejně." Čtení a výklad vybraných článků z Merleta a překlad některých menších básní českých. — — **Ve Lvově** předn. *Szaraniewicz:* Dějiny mocnářství rakouského se zvl. zřetelem na Přemyslovce v Čechách; *Pilat:* Děje polské

literatury; *Ogonowski*: Děje lit. ruthenské; *Wojciekowski*: Děje národů slov. až do r. 1000.; *Kalina*: Děje lit. polské; cvič. ve slov. filologii. — — **Ve Vídni:** *Dr. V. Jagić*: O staroslovenské grammatice na základě spisu „Specimina linguae palaeoslovenicae," Uvedení do filologie slov. a cvičby v slov. semináři; Soukr. doc. *Dr. J. Leciejewski*: Srovnávací mluvnice slov. díl II. t. tvarosloví. Život a spisy A. Mickiewicze. *P. F. Menčík*, učitel češtiny, kromě četby a konversace ohlásil výklad novějších romantikův a přednášky z tvarosloví, spojené s praktickými cvičbami. Učitel ruského jazyka, p. *Glowacki*, čísti bude bajky Krylova se zřetelem k ruskému přízvuku.

Historický klub. *J. Peisker* přednášel 16. října: O studiu knih urbarních.

Lit. odbor uměl. besedy." 23. ř. předn. *Zoubek* o bohosloví Komenského.

Ženská vzděláv. jedn. v Brně. 13. ř. předn. *Dlouhý* o nejnovějších zjevech literarních.

II. Smíšené.

Zvláštní **konkurenční zápas** bude se odbývati v listopadu na universitách ve Vídni, v Praze a v Budapešti. Ustanovena totiž nadace *Lachenbacherovská* za tím účelem, aby studium arabštiny se šířilo. Proto obdrží 945 zl. ten, kdo podá nejzdařilejší překlad 15—20 veršů bible z hebrejského jazyka do arabštiny. Podmínky jsou ty, že místo ku překládání z pěti knih Mojžíšových se vylosuje. Užití slovníku arabského se dovoluje, a přednosť má z kněží z dotčených universit ten, kdo nejpozději (3 léta) studium theologické ukončil, kdo nepoužil slovníku a jehož překlad se nejvíce shoduje s polyglottou londýnskou. Lhůta ku překládání určena na 12 hodin. *A. D.*

Zvláštni polemika. Professor *J. Košťál* napsal do „Hlasatele" (ze dne 26. května, č. 6.), hospodářského to listu, feuilleton o pověrách při pečení chleba. Na to mu odpovídá v „Čechu" (č. 129.) sedmdesátiletá stařena *Dorota Blažková*, že to žádné pověry nejsou (znamenání křížem, slova „Požehnej Pán Bůh" atd.), ale chvalitebný zvyk křesťanský. *A. D.*

Velice musí býti každému s podivením, že o **cenu v „Dědictví maličkých"** v Hradci Králové, 150 franků za nejlepší, 100 a 50 fr. za dobré práce, nejvíce konkurovali a také ceny vyhráli učitelé, ač je znám a dosud v čerstvé paměti boj rozličných konferencí učitelských proti knihám od „Dědictví" vydaným, jak v listech těchto ukázáno. O ceny konkurovalo šest učitelů, jeden kněz a jedna spisovatelka. Všechny tři ceny dány učitelům. Nyní snad nebude proti spisům, učitelstvem sepsaným a „Dědictvím" vydaným, takový veden boj a tak bez příčiny namnoze nebudou z knihoven vyhazovány. *A. D.*

Z dramatické literatury. Zeyerova hra „Libušin hněv" přijata jest od Národního divadla ku provozování. — F. A. Šubert zadal hist. drama o 5 dějstvích „Jan Výrava." Děj dramatu vložen jest do doby císaře Josefa II., kdy patentem zrušeno poddanství a zmírněna robota.

Janssenových proslulých dějin německých vychází za krátkou poměrně dobu 14. vydání, tak že rozšířeny již nyní asi v 28 tisících exemplarů.

Mastičkář jest staročeský, hry velikonoční obsahující rukopis, pocházející ze XIV. stol.; chová se v Museu král. českého. Známo, že *V. Šembera* také Mastičkáře prohlašoval za padělek, a tvrzení Hankovo, že listy pergamenové nalezl na deskách lat. rukp., za nepravé. Jazykové námitky Šemberovy vyvrátil tehdy *J. Gebauer* v „List. fil. a paed." r. 7. Nyní pak v bibliothece musejní objeven onen kodex, při němž použito památky naší jako listů přídeštných. Neboť na desce kodexu uvázla vrchní, černá vrstva inkoustu z textu Mastičkáře, kdežto nejspodnější, bledě žlutá vrstva, setrvala na listech pergamenových. Lat. kodex i original Mastičkáře budou zvláštní komisí ohledány, aby pravosť této vzácné památky jednou pro vždy nade všechnu pochybnosť byla zjištěna.

„Opavského Týdennika" vyšlo 2. října číslo 1000. Památnou událosť tuto v dějinách české žurnalistiky ve Slezsku oslavil „Op. T." vyďáním slavnostního čísla, v němž vedlé článku „25 let českého polit. časopisectva ve Slezsku" jsou příspěvky všech jeho čelnějších spolupracovníků. — Prvý časopis slezský slul „Holubice" (r. 1846.), před „Op. Týd." vycházel „Opavský Besedník" v letech 1861.—1865.

Illustrovaný seznam spisů, vlastním nákladem vyšlých, vydalo nedávno knihkupectví Ottovo v Praze. Publikace taková, v cizině obyčejná, u nás je vzácností a proto zjevem zajímavým.

O Kollárově „Slávy Dceře," dvojím vydání jejím lipský „Magazin f. d. litt." (č. 40.) má poznámku, že výtky Bačkovského činěné vydání Svobodovu v „R. lit." jsou sice správny, že však vydání Bačkovského samo „kritickými poznámkami je přetíženo, ale text ze všech pěti vydání zcela nekriticky a libovolně sebrán, tak že každému příteli této zajímavé básně bude jako dříve sahati k vydáním starším." (Srv. Kom. 42.)

Jiří Brandes, jenž náleží mezi přední literarní historiky doby této (myšlénky a kusy z jeho spisů podává častěji „Hlas Národa"), nedávno napaden v kodanském časopise pro plagiaty, jichž se dopustil prý již častěji a nejnověji zvláště měrou dosti rozsáhlou.

Nové básně Lva XIII. „Inscriptiones et carmina Leonis XIII., Pontificis Maximi" nedávno vyšly; obsahují po výtce chvalozpěvy marianské. Před vyjitím dal vznešený autor knihu znalcům zkoumati co do latinského slohu. Poněvadž knihkupci cenu její ustanovovali libovolně, zakázal ji prodávati a poručil, aby nemajetným školám i klerikům ji žádajícím byla dávána zdarma.

Ku slavnosti heidelberské university vypravil Lev XIII., jak známo, zvláštního posla s 1 svazkem nového katalogu sbírky listin, za Řehoře XV. (1623.), z Heidelberku do Vatikanu přenesené. O sbírce té zvěstují časopisy, že obsahovala 8000 rukopisů (1956 ruk. lat., 431 ruk. řeckých, 289 ruk. hebr., 846 ruk. něm. atd.) a svazků, jsouc mezi nejbohatšími v Němcích. Papež vyprosil si ji na Maximiliánu bavorském, kterýž byl dobyl odbojného města, a slavný Lev Allatius přijal ji a přenesl do Říma.

Scholastické filosofii přibylo v poslední době dvé časopisův odborných: jeden německý (red. *E. Commer*), druhý maďarský (red. *J. Kiss*). Ve Francii a v Italii, jak známo, časopisy takové již vycházejí dávno.

Sv. Čecha „Jestřáb contra Hrdlička“ přeloženo a vydáno v německé „Criminal. Novellenbibl.“ pod názvem „Sperber contra Taube,“ aniž udáno, že to překlad. *(M. O.)*

Seznam článků literarních, uveřejněných po časopisech vlašských i cizích, vyšel nedávno v Římě v prvém svazku, obsahujícím články životopisné a kritické.

Monastýrský literarní časopis **„Lit. Handweiser“** čítá letos svůj 25. ročník. Za tou příčinou udělil Lev XIII. redaktoru jeho, *Dru. Fr. Hülskampovi*, titul pap. komoří.

Spis o poměru Shakespeareově ku katolicismu (od *Dra. Raicha*), o němžto jsme se vloni (č. 1.) zmínili, přeložil do maďarštiny *Jos. Rózsa*.

Nový autogramm Petrarcových canzonier, podobný vatikanskému, objevil nedávno *Dr. Arth. Pakscher* z Berlína ve Florencii. Celý autogramm psán prý jest od básníka a prý je to exemplar, jejž P. daroval Fr. Carrarovi. Ostatně dostal se Pakscher s Nolhacem do polemiky o prioritu nálezu prvého. (Srv. Deutsche Littztg. 31. 38. 39.)

Ku královským spisovatelům přibyl nejnověji *Karel*, princ švedský, článkem o honbě tygrů v Indii, jenž přeložen do angličiny a uveřejněn v „Nineteenth Cent.“ Též bratr, princ *Eugen*, prý chce uveřejniti popis návštěvy své u Drusů libanonských.

Danteova „Božská komedie“ vydána znova z rozkazu krále Humberta s latinským výkladem, dosud neuveřejněným, jejž přednášel Stef. Talice r. 1474. na dvoře jistého italského knížete. Vydání to není na prodej.

III. Životopisné.

Ivan Dolinar (Hudec: R. l. 6.).

Frant. Doucha. Jeho život a působení (Vodička: Vlasť 1.).

Jan Havelka † 20. října 1886. Zevrubnější životopis zasloužilého spisovatele a šlechetného vychovatele toho podal nedávno prof. *Frant. Bílý* v kalendáři „Moravanu.“

Leopold Gorenjec (Hudec: R. l. 6.).

Čtyřicetileté jubil. spisov. činnosti **B. M. Kuldy** (Dostál: Hl. l. 11.).

Jan Lam (Kvapil: R. l. 6.).

Vzpomínky Fr. Liszta, ač nedokončené, vydají letos dědicové jeho pod názvem: Můj život.

Jindřich Mošna (Arbes: N. P. 276.).

Pfleger-Moravský (Pover: R. l. 6.).

Jan E. Purkyně (Arbes: N. P. 276.).

Božidar Raič (Hudec: R. l. 6.).

Vzpomínka na **Frant. Řezáče** (Hlinka: Sv. 42.).

Ku 250-leté ročnici úmrtí **Karla st. ze Žerotína** (* $^{15}/_{9}$ 1564., † $^{9}/_{10}$ 1636.) podaly noviny české téměř vesměs vzpomínky životopisné. (Srv. L. ze Záp. M. 41., M. O. 232., 235., Hl. N. 280., Poz. 115. sl. a j.)

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Jireček J., Ve sporu o Rukopisy (Osv. 10.).
Materialy ku věd. posouz. Rkk. (Ath. 1.).
Arbes, Z duševní dílny básníků (N. P. 279.).
Bačkovský, O zásluhách Slovákův o písemnictví české (Vlasť 1.).
Čech, Některé novější poznámky k jistému výroku Fr. L. Čelakovského (R. l. 6.).
Čenský, Jakub Budislav Malý (Osv. 10.[1]).
Dědeček, Školy a toulaví stud. 12. stol. (Kv. 10.).
Dostál, Založení druhé knihovny v Čechách od A. Puchmajera, faráře v Radnicích, r. 1818. (Hl. l. 11. sl.).
— Ukázky z lit. života v seminářích českoslov. (Vlasť 1.).
Dvorský, Zůstatky starých našich zpěvů, písní (Lumír 29.).
Herben, Byronismus v Čechách (Hl. N. 266.).
Katzer, Poesie v geologii (Kv. 10.).
Novák, Příspěvky ku bližšímu seznání spisů Husových a jeho života (Sb. hist. 4.).
Podlipská, Polka (Honorata Wiśniowských-Zapová) mezi Češkami (Slov. Sb. 10.).
Pohunek, Volné listy (Vlasť 1.).
Šmýd, Slovanům v čem spisovné ruštiny následovati nelze (Vlasť 1.).
Vrchlický, Nový romanopisec franc. (Pierre Loti) (Ned. L. $^{10}/_{10}$.).
J. H., Z literarních proudův (Hl. N. 283.).
Původ amer. časopisectva (Hlas 232.).
Psychologie jakobinismu (Ath. 1.).
Bleibtreu, Bemerkungen über Byrons poesie (Magaz. 41. sl.).
Frankl, Graf Caspar Sternberg und Goethe (Ggw. 35.).
Garschin, Russische künstler (Ggw. 35.).
Hülskamp, Ein wort über autornamen (Lit. Handw. 412.).
Ilwof, Zur geschichte der taufnamen (Ztschr. f. Gesch. 8.).
Jagić, Die Alexius-Legende als serbisches volkslied (Arch. f. slav. philol. 3.).
— Katharinen-Legende in altkroatischer fassung (Arch. f. slav. philol. 3.).
Lebel, Üb. d. zeitgswesen in Deutschl. u. Frkr. (Mag. 42.).
Minor, Goethes jugendentwicklung (Ztschr. f. Gesch. 8.).
Nehring, Die dramatisirte geschichte Joseph's: Żywot Józefów v. N. Rej (Arch. f. slav. philol. 3.).
Paulsen, Gründe u. ursachen des pessimismus (D. Rundsch. 12.).
Peetz, Heidelberg u. Prag (Allg. Ztg. 238.).
Proelss, Dichtende philosophen u. philosophirende dichter (Leipz. Ztg. 70.).
Scholz, Die hauptzierde der russ. lit. (Leipz. Ztg. 70.).
Seignobos, Jules Verne (Nord u. Süd 114.).
Der wert des bücherlesens (Nordwest 35.).
Die classische bildung in d. gegenwart (Ggw. 37.).
Turgeněv u. d. leibeigenschaft (Hist.-pol. Bl. 98[5].).
Gebhard, L'apostolat de s. François d'Assise (Rev. d. d. m. 1.).
Guyau, Les hypoth. sur l'immort. dans la philos. de l'évolution (Rev. d. d. m. 1.).
Lacour, L'évolution contemp. au théâtre (La nouv. Rev. $^{1}/_{9}$.).
Larroumet, Molière et Louis XIV. (Rev. d. d. m. 1.).

[1]) Str. 878.: „Počínajíc od let třicátých, jsou nám známi jenom tři mužové, kteří tehdáž, nemajíce jiného hmotně zajištěného zaměstnání, výhradně drábu spisovatelskou nastoupili. Jsou to dávno zvěčnělí Jos. Fr. Šumavský (1796—1857.), Jan Slavomír Tomíček (1806.—1866.) a třetí J. B. Malý.“

Loiseleur, Molière, nouvelles controverses (Rev. crit. 35.).
Martinov, Corresp. étrangère Russie (Bibl. cath. 3.).
Conway, Recent Raphael Lit. (Acad. 748.).
Toynbee, The Berlin Mss. of Petrarch's „Rime" (Acad. 746.).
Piergili, Il Foglio azzuro e i primi romantici (N. antol. 17.).

V. Díla posouzená.

Bačkovský, Kollárova Slávy Dcera a Tatranská Múza (Kom. 42.).
— Zevr. dějiny českého pís. I. (J. V. + J. J.: Ath. 1.).
Bílý, J. A. Komenského Labyrint světa a ráj srdce (Šťastný: Hl. l. 11.; J. L.: Ned. L. $^{26}/_{9}$.).
Coppée-Tesař, Poesie (Vychodil: Hl. l. 11.).
Čech, Václav z Michalovic (Ošťádal: R. l. 6.).
— Drobné básně (Korec: Obz. 18.).
Dostál, Za svatováclavskou korunu (Vykoukal: Sv. 43.).
Dvorský, Paměti o školách českých (Kodym: (Lit. L. 20.).
Frič, Paměti (Tůma: R. l. 6.).
Goll, Histor. rozbor básní Rk. atd. (R.: Sb. hist. 4.).
Havelka, Časop. muzejního spolku olomúckého (Blokša: Hl. l. 11.).
Havlíček-Borovský, Obrazy z Rus (Marek: Lit L. 20.).
Chalupa, Naše ves jindy a dnes. Obrázky a povídky (A.: Nár. L. 274.).
Jirásek, Pandurek (P. D.: Lit. L. 20.).
Kadlčík, Děje i paměti Brandejsa nad Orlicí (Kliment: R. l. 6.; Dvořák: Lit. L. 20.).
Kořáb, Zlatá zrnka (Houžvička: Č. duch. 6.).
Krásl, Arnošt hr. Harrach (Past. duch. 11. sl.).
Lier, Novelly (Šolc a Kubíček: Hl. l. 11.).
Mašín-Herodes, Historky učitelské (P.: Lit. L. 19.).
Mathon, Moravan (Vejchodský: Hl. l. 11.).
Mokrý, Povídky (Kvapil: Kv. 10.).
Neruda, Báby i baby (Nár. L. 284.).
Pakosta, Desátý bratr (Drbohlav: Hl. l. 11.).
Patera, Svatovítský Rukopis (P. Method: Hl. l. 11.).
Pleskač, Na Turýně. Povídka (Verner: Kom. 41.).
Sasinek, Záhady dějepisné (Metelka: Past.d.11.).
Sobek, Všeob. zeměpis (Houžvička: Č. duch. 6.).
Staněk, Básně (Herben: R. l. 6.).
Svátek, Paní Popelovna z Lobkovic (A.: Nár. L. 287.; Drbohlav: Hl. l. 11.).
Šafařík, Tatranská Múza s lyrou slovanskou (Vykoukal: R. l. 6.).
Šťastný, Obzor (Nedvídek: Vlasť 1.).
Schulz, Latinská babička (-er: Hl. N. 280.).
Tomek, Nowější dějepis rak. (-aue-: Lit. L. 19.).
Toužimský, Kalendář Ústř. Mat. šk. III. (Litera: Ned. L. $^{19}/_{9}$.).
Tůma, Z českých mlýnů (Vykoukal: R. l. 6.).
Turgeněv, Šlechtické hnízdo (Durdík: Sv. 41.).
Vlček, Milada (M. A. Š.: Sv. 43.; Bý.: M. Orl. 223.).
Vognar a Smetana, Malý čtenář (Houžvička: Č. duch. 6.; Papežík: Hl. l. 11.).
Vrchlický, Povídky ironické a sentimentalní (Vejchodský: Hl. l. 11.).
— Exulanti (š.-: Nár. L. 283.; Čech 232. a 234.; Hl. N. 278.).
— Soud lásky (Kraus: R. l. 6.; L. L. 20. sl.).
— K životu (Šolc: Lit. L. 19.).
Zeman, Pestré květy (-aue-: L. L. 20.).
Zeyer, Čechův příchod (Vrzal: Vlasť 1.).
Almanah bohoslovcův olomouckých (Dostál: Lit. L. 19.).
Cianciala, Pieśni ludu slaskiego z okolie Cieszyna (Bystroň: R. l. 6.).
— Przyslowia, przypowiesci i ciekawsze zwroty jazykowe ludu polskiego na Slazsku (Bystroň: R. l. 6.).
Stepovič, Očerk istorij češskoj literatury (R. l. 6.).

VI. Knihopisné.

Čermák, Bitva u Chotusic. Pr.
Herben, Karel ze Žerotína. Pr.
Krch, Sny májové. Smíchov.
Neruda, Báby i baby. Pr.
Banšell, Túhy mladosti. Uh. Sk.
Wspomnienia z życia M. ks. Czartoryskich. Warsz.
Ястребовъ, Обычаи и пѣсни турецкихъ Сербов. Спб.
Zlogar, Zbornik cerekv. govorov na slovo ss. Cirilu in Metodu. Ljubl.
Knie, Geistesblitze. Die geflügelten worte ct. Paderb.
König, Beitr. z. posit. aufbau d. religionsphilos. I. Leipz.
Modersohn, Die realien in den chansons de geste „Amis et Amiles" u. Jourdains de Blaivies. Münster.
Rönnefahrt, Schillers „Wallenstein" erklärt. 2. Leipz.
Schultz, Einführung in d. stud. der neueren kunstgesch. 1. Leipz.
Bouvy, Poètes et mélodes. Nîmes.
Fuster, Essais de critique. Par.
Challamel, Histoire de la liberté en France. Par.
Luce, Jeanne d'Arc à Domremy. Par.
Nicollet, Études sociologiques. Annecy.

Feuilleton.

Založení druhé knihovny v Čechách od A. Puchmajera, faráře v Radnicích, roku 1818.

Literarní vzpomínka. Napsal *Alois Dostál.*

Nikdo nemůže upříti, že ve vývoji a probouzení se národního ducha v Čechách nemálo vedlé jiných činitelů prospívaly veřejné knihovny po českém venkově. Není účelem stati této líčiti důležitosť obecných, všem otevřených knihoven, podnes obrácena snaha pravých vlastencův a ducha národního buditelů k tomu, by co

nejvíce knihoven otevíralo nevyčerpatelný zdroj umění a vědomostí. Mládež akademická obrala si za účel v místech dosud neprobuzených, živlem cizím ohrožených, zakládati knihovny, a bohoslovci všech téměř seminářů českomoravských [1]) občas vypisují konkurs na knihovnu, již ze skrovných svých příspěvků s houževnatou vytrvalostí a sebezapřením úcty hodným bohatě vybrali a seřadili.

Tím důležitosť knihoven venkovských na bíledni.

V Praze je několik bohatých veřejných knihoven a co ve středu národa par excellence, to aspoň miniaturně má býti v každém městě, v každé vesnici. Řádná knihovna farní, školní, pro lid.

Arcibiskup Chlumčanský kázal zakládati knihovny vikariatní pro duchovenstvo, poroučel a přál si, by kněží na venkově pečovali o založení knihoven farních, obecních a školních, a tak šířili vzdělanosť a dobrý mrav nejen slovem, ale i řádnými spisy.

A tu kněží na pobídku svého arcipastýře chápali se díla s chutí a láskou. Překážek bylo mnoho, ale láska a horlivosť všechno přemahá. Tu nedostávalo se knih dobrých, tamo povolení úřední uvázlo v Charybdě, jinde lid nechtěl se nakloniti k novotám, jsa příliš stísněn robotami a na duchu namnoze otrlý a obmezen. Kněží zřizovali besedy, jednoty čtenářské, spolky zpěvácké, pořádali přednášky, koncerty, divadla, a při všem byli »knihovníky, regisseury i napovědy.«

Z mnohých příkladů, jež s nevšední pílí *Tomáš Škrdle* sebral a v »Pastýři duchovním« r. 1884.—1885. uveřejnil, připomínám jenom kněze Frant. Řezáče, který na 300 knihoven založil, K. Škodu, který na 30.000 knih mezi lidem rozšířil. V podobném směru apoštoloval také nedávno oslavený Šmidinger, jenž od dědiny k dědině s knihami putoval. Tak působili i jiní. Knihovny zakládány, šířeny, besedy pilně navštěvovány, vlastenecké přednášky konány a tak šířen duch národní, vzdělanosť a pravá osvěta.

Malé městečko Radnice leží pod horou Radčem poblíže Rokycan a Plzně. Na farním domě, velmi starém a již zubem času vyhlodaném, je kovová deska *Ant. Puchmajera,* bývalého faráře radnického počátkem 19. věku. Puchmajer je znám jako básník, své doby nedostižený, zvláště horlivý vlastenec, linguistik a učenec s vědomostmi nemalými. — Puchmajer budil všude cit vlastenecký, povzbuzoval básníky, pomáhal v literarních pracích vedlé svého patrona a vznešeného souseda Kašpara Šternberka. Tento mecenáš dal sám výnosnou faru radnickou Puchmajerovi.

Ještě dvě památky upomínají na faráře všemi ctěného a milovaného: »Puchmírka,« nyní již pustá, ale dříve krásná zahrada stranou města na nevysokém kopci, kde Puchmajer rád prodléval, pracoval, a Puchmajerova knihovna na radnici, rovněž v ústech lidu pouze »Puchmírkou« zvaná. Knihovna ta spojena s čtenářskou besedou, již Puchmajer r. 1818. založil, a knihovna ta je druhou na českém venkově v době, když se národ český probouzel ze sna, když se křísil z duševní poroby. Puchmajer píše o záležitosti té milému příteli J. V. Sedláčkovi dne 11. ledna 1818.: »Uvodím Vám známosť, že jsem zde (v Radnicích) zřídil společnosť čtenářskou. Oudů již máme 24. Heřmanoměstští nás předešli a já Vám zde základní list k nahlédnutí odesýlám. Vinšuji, by horlivosť Vaše i v Plzni cos podobného způsobila; do Žebráka budu též psáti (zde byl Šeb. Hněvkovský městským radním) a Hněvkovského povzbudím, by i tam společnosť podobnou zřídil. Nadějí se kojím, že i Vy v místech, kam duch Váš proniká, o to se přičiníte, by podobné společnosti na více místech povstaly. Tím poněkud češtině a spisovatelům pomůžeme.«

Dle toho dopisu viděti, že nejprve v Heřmanově Městci založena česká čtenářská beseda a pak v Radnicích. Na malé město pokrok to veliký. Viděti, jak může jedinec prospěti. Avšak Puchmajer měl mocného spojence, bez něhož by dojista tak snadno úředního povolení nedostal. Byl to jmenovaný Kašpar, hrabě na Březině. Zámek ten není od Radnice ani hodinu vzdálen, a tudíž zajisté přední český básník často stýkal se s výtečným učencem a vědeckým spisovatelem. Daltě Kašpar na Březině upraviti zahradu jako botanické museum, a mnohou vědeckou knihou a botanickým pojednáním v časo-

[1]) Toliko v pražském semináři dosud nepořádáno knihoven.

pisech obohatil literaturu vědeckou. Na Březině scházeli se učencové i cizozemští, tedy se mezi nimi nenedostávalo nejbližšího — Puchmajera.

Že Kašpar Šternberk se zakladatelem knihovny spolupůsobil, objasňují nám dopisy, jež Fr. Petera (dne 14. června 1862.) psal a do Puchmajerovy knihovny radnické uložil.[1])

»Vaší Excellenci, Milostivý Pane, Pane! V Radnicích sestoupila se česká společnosť,« tak píše Kašparovi německy, »i poslal jsem jak její dopis tak svou přednášku, v níž účel a zařízení její blíže určeny jsou, Vaší Excellenci k milostivému uvážení. Chce toho především dosíci, by na adressu: »Česká čtenářská společnosť radnická« dopisy odesýlati a přijímati směla, neví však, zda se na milostivý okresní úřad anebo přímo na vysoké presidium obrátiti má, a kojí se nadějí svého účelu mocným sprostředkováním Vaší Excellence šťastně dosíci. Doufáme, že lidé tím, budeli možná chuť ke čtení v nich vzbuditi, mravně i vědecky se vzdělají a spolu obyčejné pitky, jež jsou nedostatkem zaměstnání, z části pominou. Mimo to chci ještě prosbu jiného druhu přednésti.« Zde Puchmajer prosí Šternberka, by nařídil svým lesníkům všímati si českých názvů rozličných druhů ptactva, prosí o Buffonovy dějiny přírodní, posýlá Hromádkův časopis a jiných věcí soukromých se dotýká.

Dopis ten je soukromý, Puchmajer se radí s Kašparem a hlavně o povolení mu běží. Za tou příčinou poslal hraběti jakož i Sedláčkovi do Plzně »Návrh ku zřízení a vydržování české čtenářské společnosti v hrab. Šternberském ochranném městě Radnicích,« obsahující 14 hlavních bodů.

Článek prvý objasňuje účel společnosti. Je vědecký, totiž aby se rozšiřováním dobrých a užitečných českých knih nejenom k vyvinování české řeči napomáhalo, nýbrž i mezi střední a nižší třídou v krajině, v níž se čeština dosud udržela, užitečné vědomosti rozšiřovaly, zvláště pak na vzdělání mládeže prostředně působilo, by se u rodičů chuť ke čtení, tím pak dokonalejší pojmy ke prospěchu dítek, z návštěvy školy plynoucímu, se vyvinuly, jakož i se spolek domnívá, že tím mnohým rodičům podá návrh, jak by o vychovávání a vzdělávání svých dítek i mimo školu co nejlépe pokračovali a jemu napomáhali.

Další články objasňují, jak zapraviti výlohy, shánětí členy, přijímati knihy (IV.). »Do knihovny této přijmou se jen česká díla a časopisy, které jsouce nezávadného obsahu, censurou pro tuzemský veřejný obchod povoleny jsou.« Údové budou přijímáni jenom ti, »jimž vzhledem k jejich mravnosti a nepoškvrněné pověsti žádná výtka činiti se nemůže« (V.). Sídlo knihovny je Radnice. Vedení pod správou předsedy (P. Ant. Puchmajera), dvou přísedících (hospodářského ředitele V. Pauka a měšťana V. Kruha), sekretáře (kaplana P. A. Kellera). Povinnosť těchto byla mimo jiné také »společnosť v každém ohledu cumulative zastupovati.« K výboru ještě patří účetní a knihovník. Každý úd složí 2 zl. v. č. a týdně příspěvku 3 kr. Členové jsou »bez rozdílu stavu« (IX.). Mimo knihy budou koupeny i mapy, zeměpisná díla, globus a jiné užitečné věci. Měsíčně bude schůze, by uvážila, »co k zachování pořádku a blaha žádoucno jest.«

Poslední (XIV.) článek dí doslovně: »Jakož se obzvláště společnosti na srdce klade, že nejenom celý spolek, nýbrž i každý jednotlivec dle sil svých a všemi dovolenými prostředky účele, to jest: zdokonalení a povznešení mateřského jazyka českého, pak osvojení si a rozšiřování užitečných vědomostí v českém národě, se domahati má, tím pak láska k vlasti a vážení si našeho vlastního dobra a domácích předností a výhod vždy milovněji se rozmahalo; tak se i společnosť a každý jednotlivec též zavazuje, že čistě vědeckému účelu společnosti řádně zadosť učiní a všeho se vystříhá, co by společnosti jiný význam dáti mohlo, jakož i společnosť vždy dozoru vys. zemských úřadů podrobena bude.«

Tento návrh Puchmajerem v jazyce německém zhotovený a sepsaný zajisté prošel dříve některé příznivce, by vše závadné bylo odstraněno a za úřední povolení žádosť podána býti mohla. Dříve než se tak stalo, Puchmajer hledal společnosti ochrance, protektora, a ký div,

[1]) Řeči ty jsem uveřejnil v „Literarních Listech," VI., č. 10.

že se utekl k nejbližšímu a nejmocnějšímu Kašparu Šternberkovi, ku své milostivé vrchnosti, k pánu jak mocnému tak dobrotivému, s nejvyššími pány a »vládykami« spřízněnému a seznámenému a vlastenci horlivému. Proto mu posýlá list ne již soukromý, ale jménem spolku a opatřený podpisy budoucí čtenářské společnosti.

»Vaše Vznešenosti, Vysoce Urozený Hrabě, Milostivý Pane, Pane! Považujíce, že vycvičení ducha a vzdělání srdce jest nejsvrchovanější všeho osvícení cíl, po němž rozumem obdařený, na nejvyšším živočišstva stupni stojící člověk toužiti má, a že k dosažení spasitelného cíle tohoto nejlepší prostředek jsou knihy: usnesli jsme se nížepsaní čtenářskou společnosť zaraziti, z kněh, starých i nových, o kterých souditi budeme, že by k prospěchu sloužily, knihovnu založiti a je čítati, a tím i pozdním potomkům důkaz horlivého pečování o vzdělání dáti, nýbrž i památku po sobě pozůstaviti, že jsme se o ně a jich poučení upřímně a vroucně starali. Jsouce ale Čechové a nechtíce nad milou mateří naší, zemí českou, která po všechny časy a na věky vždy hojně muže znamenité a slavné za syny měla a má, zrádci býti, a nad jazykem jejím, od Boha nám daným, tímto nejdražším vlasti klenotem, a vlastenectvím, o něž žádný národ zbaviti se nemá, se zapomenouti: uznali jsme za dobré a uzavřeli, knihy toliko české zaopatřovati a do knihovny naší přijímati, kojíce se nadějí, že zároda věrných Čechův dosud ovšem skrovnička, v krátce se sesilní a vtip svůj a učenosť v hojném počtu rozvije, a tak knihy české jako lípové květy nám po učení dychtícím včeličkám vždy sladšího a sladšího medu k občerstvení ducha poskytovati se vynasnaží. Aby se pak nezdálo, že my spolek jakýs zarážejíce a se scházejíce, pod zevnitřní šlechetnosti pukličkou nějaký zlý kryjem úmysl, máme za to, že pro uvarování všech povstati mohoucích podezření a nesnází potřebí jest, vyšší mocnosť o cíli a konci našeho sboru zpraviti a o potvrzení požádati. K dosažení cíle toho a nevědouce, jak bychom společnosti naší k prospěchu a zvelebení posloužili, jako když jí Pána, rodem znamenitého, věrností neobyčejnou se stkvějícího, láskou k češtině pojatého, za Ochrance obstaráme; přicházíme tedy v nejhlubší poníženosti k Vaší Vznešenosti, pokornou prosbu skládajíce, by Vaše Vznešenosť nás pod svou mocnou ochranu milostivě přijíti ráčila, bychom pod štítem Vašeho Vznešeného Jména ochrany, cti, přispění a oslavení dojíti mohli. Pakli Vaše Vznešenosť k této naší nejponíženější prosbě milostivě se nakloní a propůjčí, prosíme spolu: by Vaše Vznešenosť Jeho Vznešenosti (pl. tit.) Nejvyššímu Panu Purkrabímu českému při příhodném navštívení oumysl náš milostivě oznámiti a pak nám laskavě navrhnouti ráčila, jak se při tom dále zachovati a pokračovati nám třeba. Cíl naší společnosti, které bychom rádi název dali: Česká čtenářská společnosť Radnická, v příležitém pronešení jest obrazen. Račiž Všemohoucí Bůh Vaši Vznešenosť při výborném zdraví a dlouhém panování zachovati. Toť se vší srdečnou upřímností žádáme Vaší Hraběcí Vznešenosti nejponíženější služebníci.«

Následují podpisy Puchmajerův, Kellnerův a jiných 28 údů, většinou měšťanů radnických, řemeslníkův a několika sousedních vynikajících osob.

Kašpar jistě se stal ochrancem společnosti, orodovníkem za povolení a hojným podporovatelem zaníceného vzruchu vlasteneckého. Velmi záhy a dosti hladce dostalo se Puchmajerovi povolení úředního. Krajský hejtman v květnu r. 1818. oznamuje, že mu byla podána od vys. zemského presidia žádosť za povolení k dobrozdání, a tedy si přeje plánu, dle kterého společnosť svoje chvalitebné předsevzetí vykonati zamýšlí. V červenci na to dodáno Puchmajerovi povolení tohoto znění:

»Dle svého vys. zemskému presidiu (26. června b. r.) učiněného návrhu ráčilo toto dekretem od 10. prosince t. r. č. 4007. zřízení české čtenářské společnosti ve městě Radnicích, s ohledem, že si tato společnosť pěstování české řeči a rozšiřování užitečných vědomostí mezi střední a nižší třídou lidu za účel chce obrati a se zřetelem k zásluhám Vaší Důstojnosti, za tou podmínkou povoliti, aby společnosť tento všeužitečný účel stále přesně na zřeteli měla, taktéž i dle něho volbu knih

zařizovala a dohledu c. k. krajského úřadu zůstala podrobena. Nemeškám tedy sděliti Vaší Důstojnosti toto vysoké rozhodnutí k jeho pilnému šetření a příjemné vědomosti.«

Rubikon byl překonán, Puchmajer nemeškal oznámiti radostnou zprávu protektoru úředně povolené společnosti. Píše mu česky: »Vaše Vznešenosť, Vysoce Urozený, Milostivý Pane a Pane! Poněvadž nížepsaní zástupcové české společnosti čtenářské Radnické potvrzení naměření svého, že totiž společnosti, od nejvyšší vlády zemské (jakožto z přílohy pod lit. A. viděti jest lze), šťastně obdrželi (začež Vaší Vznešenosti jako hlavnímu Působiteli té milosti hluboké díky své vzdávají), a Vaše Vznešenosť slíbiti ráčila, že po obdrženém potvrzení Ochranství té společnosti milostivě na sebe přijmouti ráčí; pročež nížepsaní jmenem dotčené společnosti prosbu svou opětují, pokorně prosíce, by Vaše Vznešenosť Ochranství to na sebe milostivě přijíti a společnosť tu své Ochraně mocné poručenou míti ráčila. Vaší Vznešenosti... nejponíženější sluhové Antonín Puchmajer, farář Radnický, Ředitel Společnosti.«

Beseda čili společnosť čtenářská s knihovnou otevřena slavnostním způsobem dne 28. září 1818.

Bylo zajisté potřebí, by hodně slavně a okázale společnosť vstoupila ve veřejnosť, aby se skutečně stala semenem, počátkem jiných besed a povzbudila hodně nových údů.

Za rok již dle příkladu Radnic založeny knihovny a spolky ve Spáleném Poříčí, Nepomuku, Chlumci, Litomyšli, Ústí, Ouvalech a Prachaticích (!).

Z rána zněly hmoždíře, ohlašujíce, že proražena kóra, že pravé vlastenectví zvítězilo nad porobou duševní, že z besedy křesťanská osvěta bleskem šířiti se bude jak ve městě, tak po okolí. Sjeli se vzácní hosté z Plzně a okolní vlastenci, s nimiž Puchmajer udržoval stálé styky (Vojtěch Nejedlý, Šebestian Hněvkovský, Vojtěch Sedláček a jiní). Dostavilo se též úřednictvo Kašparovo v Radnicích k neobyčejné slavnosti. Sámli Kašpar Šternberk byl přítomen, nelze tvrditi. Bylli na Březině, tož jistě neomeškal dostaviti se ke slavnostnímu otevření besedy, jejíž ochrancem a protektorem jednohlasně zvolen.

Hudba procházela městem, osvětlení všech domův a zpěv dodávaly večeru slavnostního rázu. Ráno byli všichni údové na mši sv., kde pomodlili se za zdar a prospěch díla, jež podnikají. Odpoledne byla prvá řádná slavnostní schůze, kde jsou údové přijímáni, poplatek vybírán a kde Puchmajer oslovil přítomné památnou řečí, doby probuzení našeho trefně charakterisující, šlechetným, pravým vlastenectvím dýšící. Řeč tuto nazývá Frant. Petera »vzácnou rukopisní památkou zvěčnělého národovce, vroucího, horlivého buditele národnosti české a citu vlasteneckého.« Sám Petera přepsal řeč tu do svého památníku dne 22. července 1862., sv. XXV. str. 23.—30. »na věčnou památku a počesť.«[1])

Všech údů bylo 28. Skrovný to počátek. Sám Puchmajer s kaplanem Kellerem, ředitel panství, purkmistr, horní mistr kamenický, radní, kancelářský, kancelista, městský representant, městský výběrčí (dohlížitel školní), kupec (a hejtman od střelecké setniny), nájemce panského pivovaru a obecné hospody, ranhojič, měšťan (a gruntovník) a 12 rozličných pánů mistrů řemeslníků. Při otevření besedy ovšem se přihlásilo údů mnohem více. — Puchmajerova řeč slavnostní, jak se mi do rukou v opise dostala, má datum 18. ledna 1818., jakoby byla proslovena v některé menší schůzi. Ať již při otevření besedy nebo před potvrzením úředním byla řeč ona Puchmajerem proslovena, přece zůstává památnou a vzácnou charakteristikou doby, slovutného vlastence a poměrů v malém venkovském městě. Proto ji podám ve větších menších úryvcích nezměněnou. (O. p.)

[1]) **František Bohuslav Petera Rohoznický, někdy farář bělohradský v Jičínsku, znamenitý archaeolog a vůbec sběratel památek, byl počasně na faře radnické jako výslužník.**

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník III. — 1886. — Číslo 12.

Tužby a návrhy.

Podává *Jos. Malina.*

Redakci **Matice Lidu** letošním ročníkem převzal na slovo vzatý spisovatel p. *Primus Sobotka.* Známe p. Sobotku jakožto badatele důkladného a spisovatele svědomitého, kterýž své bohaté vědomosti odívati umí slohem půvabným a ryze českým. Redakce Matice Lidu dostala se tedy do rukou povolaných a osvědčených. Však nový p. redaktor nebude nám zajisté za zlé pokládati, vyslovímeli některá přání nejen svá, nýbrž i jiných přátel našeho lidu a znatelů jeho potřeb vzhledem k tomuto předůležitému podniku literarnímu.

Že p. Sobotka ušlechtilou zábavu se statěmi poučnými střídati bude, toho se smíme nadíti do něho dle jeho »Slova k čtenáři,« jež proslovil úvodem ku svým výborným »Prostonárodním výkladům.« Než p. redaktor ve svých posavadních prácech vědeckých nejraději se obíral přírodou a její symbolikou. Čím srdce plno, tím ústa přetékají, i nepřáli bychom si, aby směr ten v poučné části naší Matice převládal měrou nenáležitou. Z věcí potřebných třeba voliti napřed nejpotřebnější a nejdůležitější, a za tu pokládáme vlastenecké a politické vzdělávání a vychovávání našeho lidu. K tomuto předůležitému cíli měly by všecky spisy naší Matice více méně směřovati, Matice Lidu měla by býti více tendenční, více českou, než posavad. Otvírejme lidu našemu oči, poučujme jej o povinnostech a důležitostech národních, burcujme jej ze spánku a z národní ochablosti, vzbuzujme v něm národní sebevědomí a národní hrdost, zvelebujme a rozšiřujme jak mohouce jeho vzdělání národní a politické. Z oboru toho hodily by se výborně Matici Lidu pěkně a zajímavě psané rozpravy: »O lásce k vlasti,« »O němčině,« »O důležitosti Ústřední matice proti nebezpečnému a výbojnému Šulvereinu a o povinnostech jednoho každého k ní,« »O národním vědomí a národní hrdosti s poukázkami na národy jiné, jako Maďary, Němce, Poláky« a m. j.

Co se týče politického vzdělání našeho lidu, netajme si toho, že jest ve mnohých krajinách nesmírně kusé a nedostatečné. Lid náš málo ví o svých právech a povinnostech, neví, co to jest bankovka, neví, co jest kolek, slovem: z vědy státní a finanční nedostává se mu namnoze pojmů základních a nejdůležitějších.

Svatou naší povinností jest též pečovati o zmravnění našeho lidu a zušlechtění jeho povahy. Zkoumejme svá svědomí a vyznejme bez obalu, že hojně nepěkných vlastností poskvrňuje naši národní povahu. Zrcadlo takové postavme si sine ira et studio před oči a dívejme se v ně. Vydaný kdysi spis »Našich sedm hlavních hříchů« znovu spracovaný a rozhojněný, popularní spracování Smilesova charakteru a jiných podobných spisův anglických výborně by se hodily do naší Matice Lidu.

Z literatury naukové příliš málo se u nás pěstuje zeměpis. A přece ničím bychom se lidu našemu tak nezavděčili, jako pěkně spracovanými cestopisy, na př. ruského cestovatele Převalského, jehož cestopisy dobře jsou známy v cizích literaturách, my však pro samou »slovanskou vzájemnost« ani si jich nevšímáme.

Výborně by se též do Matice Lidu hodily životopisy znamenitých mužů práce a svépomoci; domácích i cizích, v nichž by se mu na oči stavěly vzory ctností občanských, zvláště takových, jichž se nám nad jiné nedostává: vytrvalosti a spořivosti.

Že všeliké všetečné a frivolní dotýkání se náboženského přesvědčení našeho lidu z jeho Matice vyobcováno býti musí, o tom netřeba, tuším, vzhledem k rozvážnému a všestranně vzdělanému p. redaktoru ani se zmiňovati. V srdci pravou zbožností zkypřeném každá nová ušlechtilá idea se ujme, bez oné srdce lidu stává se neúrodným suchoparem.

Ve všem pak všude šetřiti bude slohu popularního, ryze českého, neboť »forma hlavně je toho příčinou, že náš lid nerad čítá článků vědeckých; kdyby se mu podávaly způsobem srozumitelným, slohem jednoduchým, svěžím a mluvou jaksi hravou, čipernou, nikoli suchopárně učenou, zajisté by mu se také v nich zalíbilo,« podotýká trefně náš p. redaktor v dotčeném již »Slově k čtenáři.«

Nový nedotisk? Před několika lety četl jsem ve kterémsi časopise našem seznam českých nedotisků, t. j. děl, jež nakladatelé vydávati začali, ale nedokončili. Od té doby seznam ten znamenitě vzrostl. Jsou to namnoze díla důležitá, díla poctivé práce vědecké, jež takový nešťastný osud stíhá. Stačí tu poukázati aspoň na monumentalní dílo *Šerclovo* »Z oboru jazykozpytu,« jehož první díl obětovný nakladatel J. Otto s velikou svou škodou vydal a následkem toho od dalšího vydávání ovšem upustiti musil. Nejnověji zdá se, že velikou řadu našich nešťastných nedotisků rozhojní opět dílo v pravdě monumentalní, »Encyklopaedie paedagogická.« První její díl o 832 stránkách po třech letech dokončen počátkem května r. t., a od té doby ani sešitku na světle božím se neobjevilo. Příčina smutného toho zjevu nebude ovšem jiná, než nedostatek odběratelstva a bezpříkladná u jiných národů netečnosť a lhostejnosť k vážnější literatuře vědecké. Pokud nám povědomo, neozvali se posud ani »hlasové z obecenstva« o potřebě dalšího vydávání »Paed. encyklopaedie,« aniž který list o věci tak důležité k vydavatelstvu, zvláště pak k obecenstvu vážné slovo promluvil. A přece již tento první díl naší »Encyklopaedie« jest pravou pokladnicí předůležitých a solidních vědomostí nejen našemu učitelstvu, nýbrž každému Čechu vůbec, jemuž pravá vzdělanosť a vědecký i mravní pokrok našeho národu nejsou lichou frasí. V novější naší vědecké literatuře neznám sborníku tak opravdového, tak solidního, jako jest naše »Encyklopaedie.« Nečteme tu nikde prázdných, planých frasí, v každém článku prohlédá se s vědeckou důkladnosti k samému jádru věci. A co u nás zvláště na váhu padá, jest správná i lahodná řeč, čistý, přesný sloh všech článků kratších i delších. Jest to asi první větší souborný podnik literarní, v němž pravidla »Brusu« prakticky provedena, začež naše literatura svědomitým pp. redaktorům k velikým díkům zavázána jest.

Přáli bychom si toliko, by v některých článcích šetřeno bylo větší stručnosti a pak aby se pomíjely životopisy cizozemských paedagogů méně důležitých, jejichž působnosť pro naši dobu pozbyla všelikého významu.

Zpěvníček z národních písní slovanských. Jak důležito jest šetřiti v umění ducha i rázu národního, toho skvělým dokladem jest velikolepý rozvoj hudby české v době nejnovější. Následujíce příkladu našeho *Křížkovského,* přední naši mistři *B. Smetana* a *A. Dvořák* ponořili se v krásy a půvaby zpěvu prostonárodního a napojivše ducha svého z tohoto pramene kastalského, utvořili nám svéráznou českou hudbu, kteréž nyní všecek svět právem se podivuje. Toto skvělé uznání ciziny nezůstalo bez účinku na naše poměry domácí. Bedlivější nežli dříve zřetel obrací se nyní u nás k písním národním. Nejen že se pozůstalé ještě zbytky jejich pilně sbírají, i praktické vyučování zpěvu a hudbě béře si je za východiště, pořizujíc na jejich základě rozmanité »hudební školy.« Máme nyní i dosti hojné sbírky pěkně harmonisovaných písní národních, jako jest na př. Javůrkova a veliká i vzácná nejnovější Kubova.

Přes to však přese všecko znalosť písní národních z našeho »širšího obecenstva,« z naší mládeže, zvláště studující, z našeho lidu čím dále tím více se vytrácí. Zachceli se někdy některé naší společnosti zazpívati si, uslyšíme vždy tytéž tři, čtyry písně národní nebo znárodnělé, pak se ct. společnosť pustí do sprostých odrhovaček a baví se jimi »ušlechtile« jako na potupu »zpěvného« národu českého. Požádejme některého zpěváka nebo zpěvačky od divadla, by něco ve společnosti zazpívali, musíli to již býti píseň národní, neuslyšíme jiné, nežli: »Již mou milou do kostela vedou,« kterouž všechen jejich repertoir písní národních vyčerpán!

Hlavní příčinou toho, že skvostné naše písně národní v našem národě tak málo známy jsou, jest nedostatek příručného a laciného jich vydání. Kdyby se v hudebním našem národě našel muž vytříbeného vkusu, který by z našich bohatých sbírek písní národních vybral jich se dvě stě nejkrásnějších textem i nápěvem (ovšem jednohlasně, bez hudebního průvodu!) kdyby se pak našel také nakladatel, který by takovou sbírku v malém příručním formatku za levný peníz vydal, jsem o tom nezvratně přesvědčen, že by taková sbírka, dávno již toužebně očekávaná, velikého rozšíření došla a blahodárně působila na vytříbení vkusu nejen hudebního, nýbrž i básnického v našem národě, docházejíc mimo to povšimnutí i za hranicemi naší vlasti, zvláště u sbratřených národů slovanských. K našim domácím písním českým, moravským a slovenským mohlo by se též přibrati několik nejpěknějších písní jinoslovanských s původním textem a výkladem neznámých slov pod čarou.

Kéž se toto vroucí přání naše, jež jest zajisté přáním mnohých a mnohých, brzy skutkem stane ku cti a na veliký užitek milého národa!

Spisy Boženy Němcové začaly souborně vycházeti v Kobrově »Národní Bibliothece« r. 1869. Roku 1880. vydání to dospělo svazku VI., a od roku toho přese všechno naléhání a dovolávání se odběratelstva p. Kober dalších svazků nevydává a nevydává. Zaznamenávajíce tuto bezpříkladnou nešetrnosť ct. nakladatelstva jak k českému obecenstvu, tak zvláště k výtečné naší a v pravdě klassické spisovatelce, žádáme znovu důrazně, aby se konečně ct. nakladatelstvu uráčilo dokončiti co nejdříve souborné vydání spisů naší nezapomenutelné Boženy Němcové. S leckterými těmi »klassiky,« jimiž nás vydavatelstvo »Národní Bibliotheky« zatím oblažilo, nebylo až tak pilno, na ty byli bychom rádi ještě nějaký ten rok počkali.

Dopisy Vincence Žáka k Al. V. Šemberovi.

XIX.

Mnohovážený Pane!
Drahý Příteli!

Ode 13. října, kde jsem Vám novou zásilku mluvnic na cestu vypravil, minul sice krátký čas, ale mezi ním bohužel z kolikeré strany slyším, že obávané roztrhnutí našeho jazyka na dvě částky pořád silněji se jeví. Pan Hurban, který přece toli na Bernolakismus se hněval, vydá prý Nitru v pravopisu a dle mluvnice Bernoláka; taktéž Štúr prý hodlá, jakmile doufané dovolení dostane, týmtéž způsobem noviny psati; na ústavu přesburgském též Bernoláčina přednášena bude. Do Nitry pošle také několik slovensky psaných básní p. Slota, kaplan mutenický, který letos teprv ze zdejšího alumnatu do duchovní správy vstoupil. Vůbec bernoláčina více pokroků dělá, než jak mi prve kdo věřiti chtěl, a sice sami Maďarové prý se tomu jakož i jiní náchylnějšími ukazujou, an dle zásady divide et impera jím prý milejší jest, když Slováci nic společného hledati nebudou s Čechy, zevnitř Uher bydlícími, a když místo jedné literatury rozsáhlé malé dvě povstanou. Byl jsem teda bohužel Kassandrou? — to mě nemálo zasmutňuje, však myslím quot capita, tot sensus, to jest, také nyní mezi starými a novými bernolákovci, a mezi těmi, kteří teprva se narodějí, nebude hned smysl jediný. Ještě o napravení té věci nerád bych zoufal. A proto

prosím Vás, který o věci té snad úplnější zprávy máte, račte mi s obyčejnou Vaší ochotností sděliti, co Vám známo o způsobu, v jakém Nitra, noviny etc. vycházeti mají. Bude Hurban, Štúr etc. psat dokonce a naskrze podle vzoru Hollého, aneb zamýšlejí v tom nějakou modifikaciu, a jakou? Dost možná, že figurkování v tom bude hrati opět rolu, k. p. že snad ohledem písmen *i, j, g* rozmysl vypadne podle novější mody české. Co se mně týká, věru na takových maličkostech, jenom v oku, nijak uchu a smyslu změnu nedělajících, bych tvrdošijně nestál, nýbrž kdyby k. p. novomodné i, j, g Slovákům se líbilo, přijal bych ho bez rozpaku. Když ale ve věcech důležitějších, ucha a smyslu se týkajících, větší úvaha vede ke svornosti, t. j. k útrpnosti! — Concordia res parvae —

Morava je na prostředku, nemalý díl jejích obyvatelů mluví nářečím slovenským, ovšem poněkud českému bližším než jest bernoláčina, jaké knihy budou oni po čase raději čísti? jakej řeči bude jejich duchovenstvo a jejich učitelé, úřadníci etc. chtěti učiti a samo učeno býti? Nebude to mět žádný vpliv na jiné Moravany? k. p. na alumnaty olomoucký a zdejší? Jak učinějí odbíratelům knihkupci za dost? To jsou otázky, jejichž zodpovědění méně od minulosti než od budoucnosti závisí, a sice od budoucnosti, která nastane, až slova nynějších matadorů málo budou mocti účinkovat. Morava je v prostředku mezi Čechy a Slovenskem, když by pravdivé byly přísloví: In medio virtus, medium tenuere beati; der kluge gibt nach.

Očekávám toužebně jak odpověď Vaší, tak i jiné zprávy; zatím se těším velice tím, že, jak ve „Květech" čtu, počet Vaších žáků se znamenitě množí; dej Bůh, abyste z nich co největší potěšení měl, a krásných následků Vaší snahy na nich se dočekal!

V té příležitosti osměluju se podoteknout, že má Filotea zde nemalý odbyt má; sám jsem už skoro 300 exemplarů odbyl, mezi těmi 132 do zdejšího alumnatu, a asi 50 do německého Brodu a do vůkolí. Však v Holomouci to nejde tuším. Zadal jsem už před několika měsíci na konsistoř tamější prosbu, aby také můj překlad Filotey skrze konsistorské kurrendy oznámen a předplatitelé sbíráni byli; k tomu konci poslal jsem tam také subskribentné listy; ale až dosavád jsem nedostal odpověď nijakou. Smímli Vás novou prosbou obtížit, byla by to snažně ta, abyste mi laskavě prokázal tu libosť, zaskočiti po chvíli do konsistorské kanceláre, a přeptati se tam, zdali jací subscribenti se o tu knihu hlásejí, aneb mámli čekati dále. Prosím, doložte těm úřadníkům, že dle přivolení Fourniera, $12^1/_2$ procentu z peněz, za mou Filoteu u Holomoucké konsistoře se sbírajících, ti pánové hned si sraziti, a jen $87^1/_2$ procentu mně poslati mají; načež exemplary pošlu hned.

S nejhlubší uctivostí Váš vděčný přítel a ctitel

V Brně, 12. prosince 1843. Vincenc P. Ziak.

XX.

Drahocenný, Milý Příteli!

S uctivým díkem oznamuju, že jsem včera Váš list a spolu 10 zl. B. N. za odbyté grammatiky obdržel. Počty, které kladete, srovnávají se s mými zúplna, teda v ohledu tom nezbývá, než aby štěstí v odbytu i dále přálo, tak bych snad budoucího roku na opravené vydání pomněti směl.

Gratuluju k rozmnožení Vaší rodiny a přeju srdečně, aby mladý Vratislav sobě i Vám na slávě zrostl, a někdy slávu i vlasti vrátiti pomohl. U Vinarských dám o tom zprávu dnes.

Že jsem Váš rukopis o Vysokém Mýtě nepřečetl celý, stalo se, jak už tuším předešlýkrát jsem uvedl, jen proto, abych nebyl příčinou nějakého nemilého průtahu ve vydání; nýbrž abych užija příležitosti ho vrátil zavčas. Bez toho nejsem v stavu historické udání tam opravovat, kdyby hotově nějaký omyl byl uklouznul, a co se týká jiných věcí, také jsem nevěděl nic jiného povědít, než sem tam umírnění některých slov, kterými na pokazení jmén, nápisů atd. narážíte; neboť truchlivý osud nedovoluje nám jinak než velmi poskrovnu se vyjádřiti, chcemeli jen poněkud přívětivý sluch najíti. Že Váš rukopis tak dlouho u censury leží, jest mi velice líto, a nápodobně lituju, že „Labyrint" vyjíti nesmí. Místa, které mi jako za podezřelé držené udáváte, zláště strana 6. čl. 3. a str. 116. čl. 3. o zbrojnici, věru bych byl za tak zlé nikdy nedržel, že by ve vydání překážely; ale bohužel,

jest, jak sám pravíte. Censura tuším jest až tuze bázlivá, a snad ne, že by vláda takovou přísnosť poroučela, nýbrž tuším ledakteré ty články, které ve všeobecných novinách a jiných německých časopisech tolik toho o panslavismu pleskají, ty vzbudily podezřelý strach, tak že každý censor, daje se od onnych novinárskych plácanin mátsti, se bojí všude, že by snad přece kde někde ten panslavistský fantom něco pravdivého býti mohl. A nejen novináři s jejich dopisovateli, nýbrž také mnozí jiní, k. p. někteří advokáti, vyšší úředníci, světští i duchovní, jsou plní snů o tom čertvíjakém panslavismu a domnělých tendenciech ruských. Z těch snů se nechtějí, aneb nevědějí jak, probudit, a proto strach snem nahnaný je dělá křivdivými proti všem milovníkům českého jazyka. Z těch snů pošla také velkým dílem mrzutosť Klácelovi způsobená. Kdo je vstavu všechny ty osoby znat, které ode všude viděného, ač nikde nejsoucího, panslavismu se Bůh ví jakých převratů obávají? Ale několik jsem jich poznal dosti patrně, mezi nimi jest jakýs holomoucký professor na teologickém ústavu, tuším Kutschker, a zde appellatní rada B., vydavatel historie rakouské. Oba tuším ostatek učení a, jak myslím, šlechetní mužové; ale bohužel pro nevědomosť věci ve bludu váznoucí, strachem naplnění bez všeho pravého důvodu, a tudy nahánějí strach zas jiným; k. p. oba tomu, jehož já česky učit mám; ten zas jiným, k. p. Chlumeckému, policainému direktorovi, censorovi zdejšímu, a kdo ví komu ještě. Já jen jmenuju, o kom vím, a s kým ze zdejších jsem o tom už přišel do řeči. Snažuju se, pokud mi možná, zde tomu panu B. atd. holou jasnou pravdu, pokud jen vím, na mysl kladsti; ale kde jaký napřed pojatý úsudek se vkořenil, už je těžko vykořenit ho Mluvte co mluvte, nevypleníte leč částku bludů, částka vězet ostane, leda až sám čas i tu vykoření. — A však doufám, že čas ten také nastane, ano už tuším nastává; už mnozí přece počínají uznávat, že ten panslavismus, kterého oni se tak lekají, jen fantasma byl; už i všeobecné noviny sem tam počínají dělat rozdíl mezi Čechy a Rusi, už mnohým jiným se mozek odvírá a poznávají, že Češi, Moravci, Slováci žádné ruské tendencie nemají, neměli a mět ani nemohou, leda kdyby bláznivě sami svůj národ chtěli do neštěstí uvrhnout; už pravda a světlo počínají přemáhati lež a tmu; a tak doufejme, že pravda zvítězí, a všechno to křivé podezření proti nám pomine. Já sice chvála Bohu nesmím ještě naříkat, že by někdo, který by za jméno stál, proti mě takové podezření byl vyjádřil; ale pozoruju, jak mluvějí vůbec, a proto mě aspoň těší, že na mé slovo přece něco dají. Ostatek zanechávám rád Bohu.

Nové vydání Vašeho pravopisu toužím uvidět a s p. Oheralem se sejdu.

Že akademia sem r. 1845. přenesena býti má, slyšíme zde take; ale potud hledají místa pro přednášení předmětů. Kyž by po Vašem odchodu z Holomouce byl tam ustanoven nějaký Vás hodný následovník! Snad nějaký Váš žák. Že zde jen 600 zl. ročního platu měti budete, jest ovšem smutná věc, ale snad se to zas větším počtem žáků a jinými okolnostmi vyrovná. — Z ohledu té mluvnice, o níž jste se ke gubernium vyjádřiti musel, děkuju za stejné přátelské smýšlení; co ale se s ní dále stalo, nevím; neboť potud jsem neslyšel ani slova, a ptat se sám? to nechci. Tyto dny mluvil p. gub. radda Höchsmann s neobyčejnou vlídností se mnou, ale o mluvnici se nezmínil, já teda take ne.

Že, když ne Vy, teda kdokoli jiný (třeba snad ten sám, který mi to jako o Vás povídal) nazívá některé partikularnosti „žákismy," na tom věru mnoho záležeti nemůže; kdyť i mně i Vám nejde o jméno, nýbrž o věc, a víte, že nikomu nic vnutkati nehodlám, aniž by si kdo co vnutkati dal. Čas rozhodni, a nechť rozhodne jak rozhodne, já si přece myslím, že má grammatika i z jiných ohledů není bez ceny, od Vás pak dycky jsem s plnou důvěrou a přesvědčeností očekával, a vím, že nic mně na ujmu, nýbrž mnoho k mému prospěchu činíte a činit budete, teda nemohu než díky Vám vzdávati.

S mappou hleďte, abyste už co nejdříve vyšel z rozpaků, a ji brzo vydal; neboť doufám, že přijde velmi vděk; a jestli ohledem peněz by mé pomoci Vám mohlo býti potřeba, zavazuju se Vám 200 zl. konv. mince na tři léta půjčit k tomu konci bez úroku.

Na gymnasiech v Moravě a Slezku jest hrubě málo professorů, kteří by české literatury se ujímali. Předvídám, že brzo mnohá professura oprázní, a přál bych, aby nové obsadění bylo prospěšné. Proto, znáteli mezi svými některou schopnou hlavu, hleďte poukázat na takové brzké opráznění, a pozbuzujte ke přípravě pro gymnasiálný (ať grammatický, ať humanitalný) konkurs.

V Brně, 20. března 1844.

O kritice.

Píše *P. J. Vychodil.*

III.

»Pravda nade všecko!«, zdá se býti nejpříhodnějším výrazem prvé a nejvyšší zásady kritikovy. Vždyť jest strážcem pravdy, maje rozeznávati a lišiti pravé od nepravého, dobré ode zlého, aby prvého se zastal, druhé odsoudil.

K tomu potřebí jest dvojího: aby pravdu vysloviti uměl a pravdu vysloviti chtěl. Že oboje není vždy nutně spojeno, víme ze zkušenosti pohříchu až předobře, a z nedostatku jednoho či druhého vyplývají smutné následky, jimiž kritika vůbec učinila se tak opovrženou a bezvážnou, jak ji spatřujeme. Výtce nějakého nedostatku ovšem sotva který kritik kdy ušel a ujde: jestiť člověkem jako každý jiný, a ti, jichžto díla posuzuje, jsou také lidmi; subjektivismus a osobní záležitosti vplíží se přes nejlepší vůli do všelikého díla lidského, a kde běží o posuzování, o chválu či hanu, tam vplíží se nejsnadněji — a nevplížíli se tam skutečně, tož aspoň zdá se té oné straně, že má proč je tam tušiti a spatřovati. »Magis amica veritas« vyžaduje tedy velmi mnoho: viděli jsme, že vyžaduje již velmi mnoho k tomu, aby ji kritik vysloviti jen uměl, o čemž dosud stručně jsme promluvili; snad ještě více vyžaduje k tomu, aby ji vysloviti chtěl a skutečně vyslovil, o čemž tuto ještě několik slov.

Řekněme hned, že k řádné kritice potřebí svědomitosti. Vlastnosť tato mohla zcela dobře postavena býti v popředí a v čele vlastností ku kritice potřebných, a to z té příčiny, že jest jí potřebí již tehda, když odhodlává se někdo ku kritice. Svědomitě totiž měl by každý uvážiti, zdali úlohy té významné a důležité jest schopen, svědomitě také se tázati, jaké pohnutky jej ku kritisování pohánějí a jaké je říditi budou. Svědomité sebezpytování takové mnohému by péro z ruky vytrhlo, nežli jme se z řevnivosti, ze strannosti a zištnosti ubíjeti plody cenné, ale nepohodlné, a vychvalovati bezcenné. Zní to jako moralisování, avšak v tom právě mnoho jiných vad klíčí, že tak málo spisovatelů vůbec a kritiků zvláště jest si vědomo mravních povinností a závazků, mravní zodpovědnosti, kterou přejímají každým řádkem tisku odevzdaným. I v oborech vyšších, nejen v novinářství, lze mluviti o znemravnělosti! a každý bez dalšího výkladu ví, co tím má si mysliti.

Svědomitá úvaha rozhodla by tedy často předkem již o samém povolání, o samé kompetenci ku práci kritické, dříve než rozhodná volba se stala. Proto řečeno dříve, že cizí soud o kompetenci ve smyslu schopnosti rozumové snadno může se ukvapiti, a že nic neprospěje, jí někomu tak zhola upírati, nepředpokládáli se u kritika a u těch, kteří jej ku kritice povolali, svědomitosť, a nepostavíli se naproti nesvědomitosti kárané svědomitosť kárce samého. Jen čistá ruka smí zvédnouti kámen, jímž by vetřelce osvědčeného zaplašila. Neboť i kompetence a schopnosť sama pozbývá ceny a váhy, nepojíli se k ní svědomitosť; a známo, že repliky, ať již oprávněné či neoprávněné, často o tu okolnosť se opírati hledí, že soud pronesen v té oné příčině lehkomyslně — nesvědomitě.

Dle několika všedních příkladů nesvědomitosti posuzovatelské poznáme snadno, co rozuměti dlužno svědomitostí v úřadě kritickém. Naskýtají se nejvíce ve stavu mocnářů podčarových, mezi literarními referenty novinářskými: pokud se týká kritiky ostatní, vysvitne samo sebou. Nepotřeba snad

podotýkati, že uváděje příklady ty, nechci tupiti zařízení sama, které v podstatě jest velmi dobré a prozatím pohříchu téměř jediné na udržení literarních zájmů mezi širším obecenstvem: tak aspoň v theorii, kdežto co do praxe již nejednou — jinde i u nás — přetřásána otázka, nebyloli by lépe pro literaturu a zdravý soud obecenstva, by denníky literarních věcí vůbec nechaly. O tom však, dáli Bůh, později, zde jen chtěl jsem podotknouti, že uvádím vady, jen kde právě jsou; u koho nejsou, toho se věc netýká.

Základní zlo ve příčině naší spočívá již v tom, jak se sestavuje soudcovský obor novinářský. Přiložímeli měřítko povolaného a schopného kritika k literarním referentům novinářským — většina, velká většina jich zůstane pod ním. Viděti to nejen z prací samých, nýbrž již napřed lze se toho domysliti: bývají voleni a sbíráni podlé všelijakých jiných vlastností a předností — kousavé péro, dravý vtip a pod. jsou ještě nejnevinnější — jen znalosť věcí literarních, jistý stupeň studií atd. jsou obyčejně poslední; nesvědomitosť jest tu na obou stranách: v redakci, že obor tak důležitý a vážný, jenž by měl býti v rukou úplně spolehlivých, svěřuje lidem, již nejsou právě výkvětem učené a vzdělané společnosti naší, a u nich samých, že nechají se najati ku práci, se kterou nejsou. Není pak divu, že výsledky práce té jsou více na škodu dobré věci, než ve prospěch její. Pravidelně pak také kritiky novinářské mnoho nerozhodují, leda snad ve způsobě reklamy, knihkupcům činěné. Není tomu ovšem všude tak: jsoutě v cizině, zvláště ve Francii, denníky, jichž literarní úsudek mnoho váží, poněvadž obstaráván jest lidmi spolehlivými a svědomitými; a i u nás leckteré cenné zrnko lze nalézti v literarních úvahách novinářských. Kdyby se to stalo pravidlem, vzešel by z toho i literatuře i novinám nemalý prospěch mravní. Nikdy sice tím neučiní se odborné listy kritické zbytečnými, poněvadž noviny předně nemohou pojímati všech zjevů literarních ve své sloupce a dále nemohou zhostiti se úplně formy posudků svých více zábavné a hravé, nežli snad s přísným oceněním se srovnávající; avšak přestal by aspoň onen zásadný rozdíl mezi kritikou novinářskou, která téměř již souznačná jest s reklamou, a kritikou odbornou, znaleckou a pod.

O vadách těch ostatně dovedl by literarní referent novinářský každý vyprávěti nejlépe ze zkušenosti, při čemž by mnohý jinak schopný rád se k nim přiznal, dodávaje asi na omluvu, že nelze mu jinak činiti, byť i chtěl. O čem o všem má takový ubohý referent souditi! Nejnovější sbírka znělek . . . nová díla o francouzské revoluci . . . klassicismus či realismus ve škole . . . naturalismus Vereščagina . . . inquisice . . . reformace . . . objevy Schliemannovy . . . darwinismus atd. atd. jsou jen mezníky dlouhé řady té. Což může z toho pojíti, nežli samá frase, kterou neznalci oči se zalepí a mínění dá se křivý směr? Referat musí býti napsán, na kusu lži, na osočení, na překroucení skutků tolik nezáleží: »řízný, pikantní feuilleton« jest hotov, zdali o několik předsudků jest více či méně, na tom nesejde! O čem učenci odborní nemohou se ustáliti, nemajíce potřebných důkazův, aby věc určitě rozhodli, to vševědoucí feuilletonista rázem proniknе a rozhodne, neboť — látka je časová, »táhne,« feuilleton o ní musí býti hotov do čísla.

Zůstaňme však při posuzování jen jednotlivých děl. V replikách není nezvyklou výtka, že »p. posuzovatel díla ani nečetl.« Ovšem, vždyť na to neměl kdy: kniha včera, předevčírem teprv opustila tiskárnu — a zde již o ní celá studie; rozříznou se tu a tam listy, vy-

trhne se nějaká věta, která — máli kniha býti doporučena — »svědčí o zajímavém obsahu, hlubokých myšlénkách« atd. či — máli předkem již býti zřezána — »o povrchnosti, soběodporech« atd. Poslední druh odsudků zvláště jest oblíben u kritiků minorum gentium, kteří sami logicky mysliti neumějíce, v cizích slovech samé soběodpory a protiřečnosti větří; repliky pak vůči kritikám také rády tímto způsobem si počínají. Potřebuješ jen říci, že některé básně nejnovější sbírky Vrchlického vynikají hlubokými myšlénkami a skvělou formou, celkem však že sbírka nemá valné ceny, již ti vytknou, že si odporuješ; příklad ten jest ze zkušenosti nedávné. Zlaté pravidlo: kdo chce psáti, ať naučí se dříve čísti, až dosud nepozbylo platnosti. Kritikovi však, jenž jako motýl s místa na místo v knize posuzované poletuje, nedostává se na to času ani chuti — nedostává se svědomitosti, aby bez důkladné četby recense nepsal.

Avšak jest dosti případů, v nichž nenedostává se podmínek dosud uvedených, a kritika přece dopadne nespravedlivě. Kritik jinak je vzdělaný, schopný zdravého soudu, věnoval posuzované knize tolik píle a pozornosti, aby s dobrým svědomím o ní mohl mluviti — a posudek jeho ubližuje pravdě, ubližuje dílu, ubližuje spisovateli. Případy jsou velmi četné a mnohotvárné, tak že jen několik lze naznačiti. Zlořády zde se jevící panují celým oborem kritiky, ve vrstvách nižších i vyšších.

Osobní věci dosti často zakalují pohled na díla literarní a překážejí buď již i správnému pojetí, buď aspoň spravedlivému posouzení veřejnému. Na dílo osobního přítele či protivníka člověk již jinak pohlíží, než na dílo spisovatele jinak jemu úplně neznámého a jest tím více náchylen spatřovati v něm přednosti či vady neskutečné, čím více subjektivismu povaha spisu připouští. Proto také ve vědeckých kritikách vada tohoto druhu nejméně poměrně se objevuje, kde vědecká data překonávají všelikou blahovůli či odpor. Čím však dále přicházíme v obory, ve kterých osobní názor může se projeviti — můžeť to ovšem býti i v dílech vědeckých, více méně — tím více živel ten vystupuje v popředí. Mluvím zde o kritice, která zachovala si aspoň podobu slušnosti a počestnosti, neboť že i ve vědecké kritice může zavládnouti pouze nestydatá snaha protivníka ubiti jen proto, že jest nepohodlný, nebo příteli ku slávě dopomoci, jest věci vůbec známou, vymyká se však vážné rozpravě: zde také zůstává z pravidla zlo obmezeno v úzkém kruhu několika. Širších rozměrů již nabývá a hledí se mírniti aspoň v nepěkné tvářnosti zevnější při »kritice kamaradské,« kde pochvala jest povinnou odměnou za pochvalu spoluúda cechu, pohana pak povinnou pomstou za pohanu někým »nepovolaným« učiněnou. Příkladů tohoto způsobu každá literatura poskytuje dosti, ač základy, na kterých se cechy ustavují, jsou různé: zvláště však jsou to směry činnosti literarní. Těmito mění se již ohledy osobní více méně ve věcné, ač ovšem tím samým ještě nikterak platného práva nenabývajíce; jimi tvoří se strany, zásadami různé, jež po případě ustanovují celý ráz literatury té které doby. »Nestrannosť« však jest přední mravní povinností kritiky, jest tolik co spravedlivosť kritiky. Protož o ní třeba poněkud obšírněji promluviti.

Co »strany« v literatuře znamenají, není nesnadno vytušiti. Vlastně by měly ovšem znamenati jen literarní strany, děliti se jen dle zřetelů literarních, jichž obor ostatně dosti jest na to široký. Vždyť literatura pravá úzce souvisí s celou jsoucností národu, s jeho náboženstvím, mravností, poměry občanskými atd. Ty vykazují, jakými směry má se bráti

literatura, a poněvadž názory v těch věcech se různí, ve skutečnosti jsou také různé směry, různé strany. Není tím množství stran a směrů literarních nikterak schváleno, — tyť zaslouží chvály jen potud, pokud opravdovým potřebám národu vyhovují — jako pravda jest jen jedna, tak směr měl by býti jen jeden: avšak skutky jsou jiné. Jinak má se věc po stránce formové, řekněme snad aestheticky formové, a pokud rozhoduje o látkové, potud i v té: tu směry, strany, »školy« jsou jaksi přirozeně nezbytny. Přední požadavek umělecký, originalita, nutně žene na nové dráhy, které přirozeně vybočují do krajností, budíce již zase směry opačné atd.: v boji směrů spočívá též kus čilosti literarní Myslím tu samozřejmo boj, který se vede skutky, díly literarními, jež cenou svojí vítězství hledí dobývati, boj praktický. Boj theoretický připadá kritikům, kteří mají rozhodovati o naprosté ceně děl a z toho souditi též, jestli ten onen směr oprávněn a schopen života. Pravím to jako vše, co tu napsáno, především prohlédaje k našim okolnostem; posměšné básně kritisující, metané ve tvář nepohodlným kritikům a v novější době se množící, jsou uměleckým nesmyslem a neznamenají nic jiného, nežli — ztracenou posici. Neníť vážného, filosofického kritika, jenž by směru hájil, proto se píší reklamy a spílání — prosou v novinách a některých časopisech, veršem ve sbírkách samých. Kde jest »úspěch,« bohužel vidíme: kde jest však převaha mravní, jež jediná naprosto rozhoduje, bohudíky cítíme.

Za těch okolností soud kritikův, soud rozhodný, má býti naprostý, kritik má státi »nad stranami,« má souditi nestranně. Však nikoli; frase »nad stranami« jest protimyslná: kritik má státi na straně věcné pravdy, o níž v umění rozhoduje krása. Každý směr umělecký má něco dobrého do sebe, poněvadž obyčejně vyvolán byl a čelí proti nezdravým výstřelkům směru jiného. Kritik vše cenné má vyhledati, od bezcenného odlišiti, ať je nalezne kdekoli: to jest kritická nestrannosť. Jmenujeli se pak *Bělinskij, Gubernatis, Saint-Beuve, Schérer, Vischer* atd. nejslavnějším kritikem té oné »školy,« tož sláva ta, jak přídavek sám ukazuje, jesti vztažitá, jsouc naprostou jen dle toho, co pro pravdu vůbec učinili a napsali. Uměti a chtíti vytknouti vady také stoupencovy, uměti a chtíti oceniti přednosti také protivníkovy, to jest kritická nestrannosť, kritická svědomitosť. Není tím řečeno, že každá jednotlivá kritika, každý posudek nutně by měl probrati všechny přednosti a vady díla každého: někdy nové přednosti a vady, někdy staré přednosti a vady, někdy zvláštní stránky díla zvláštního důrazu vyžadují; aby však i tuto spravedlivosti bylo vyhověno, záhodno jest pokaždé výslovně poznamenati, proč a nač se kritik omezil.

Rozhodují však na rozdíl od předešlých v literatuře přečasto strany, skupené zřeteli více méně mimoliterarními, jež mohou býti přerůzné, jak nahoře pověděno. Jinde jsou příčiny politické, jinde zase náboženské, jinde místní, osobní atd.; v našich stranách literarních zárodky všelijakých těch živlů jest pozorovati: ne z posledních jest novinářská a časopisecká kamaraderie, u níž každý ztracen, kdo přízně její podplatným způsobem nějak nedobyl. Ano, prodajnosť veřejného mínění, prodajnosť ani ne tak za peníze, jako spíše za veřejné poklony počíná již u nás bujeti hrozivěji, nežli útlá a nevyspělá dosud literatura naše bude asi moci snésti. O prodajnosti pouze řemeslnické netřeba ani mluviti. V cechy takové kupí se často, ano nyní

obyčejně, i strany původně pouze literarní, shromážděné ze stoupenců a nohsledů spisovatele nadanějšího. Ze zasloužených původně přívržencův a obdivovatelů stávají se slepí zbožňovatelé, chtějící často jen vyhřívati se na paprscích slávy mistrovy, a proto všelikým možným, dovoleným i nedovoleným způsobem slávu tu rozšiřující. Běda, kdo by se opovážil vytknouti na slunci jejich nějaké stíny, upozorniti, že tvorba dříve genialní stává se šablonovitou, nedbalou, že práce jsou ceny velmi nestejné a p. Výčitka, že prohřešil se proti »povinné úctě k umění,« bude ještě nejmírnější . . .

Proti takovým a všelijakým jiným nezdravým výstřelkům posuzování děl literarních jest kritikovi nezvratně státi »hlídkou« při právu a pravdě. Ku každému boji potřebí zmužilosti a odvahy, k tomuto šlechetnému zápasu při tolikerých a tolikých překážkách jest potřebí zmužilosti a odvahy celé, potřebí charakteru, jenž by dovedl nemilou pravdu vysloviti také vůči zjevné přesile, vůči velké většině, která stojí naproti němu snad osamělému. Závislosť soudu může býti všelijaká: kritik ryzího charakteru nutně má se jí zhostiti a úplnou nezávislosť si zjednati. Často ovšem dolehne naň alternativa: »aut sint ut sunt aut non sint,« buď budu psáti a souditi dle pravdy aneb nebudu vůbec posuzovati; že alternativa ta u nás velice snadno může nastoupiti, ví každý, neboť není mnoho organů, v nichž by bylo lze nepokrytou pravdu vysloviti vůči komukoli. Charakter čistý nebude se dlouho rozpakovati, nýbrž raději — počká, než by lži péro své poskvrnil.

V zápase tom dobře jest zbrojiti se přesvědčením, že ve věci naší většina nerozhoduje pranic: sem parlamentarismus nesahá, byť i osoboval si touž moc, jakou v politice. »Úspěch« zevní rozhoduje velmi málo o pravdě, ba někdy činí ji podezřelou: vímeť všichni, jakými prostředky často se dělá. Ani toho tedy nenechá na sebe působiti, spíše bude zkoumati, zdali jest oprávněn či ne. V odporu proti úspěchu nezaslouženému fysicky snad podlehne, mravně ostane vítězem: vědomí to mu dostačí, byť i bylo mu na čas umlknouti.

Jak viděti, jsou to povinnosti a vlastnosti více méně mravní, o jakých jsme se dnes rozhovořili. Snad bude rozprava ta někde nevhod, ale zbytečna není. Sotva kdo bude odpírati, řeknuli, že **v naší kritice mnohem více zla páše nesvědomitosť nežli nevědomosť** a že kritice naší nechybí tak kritiků schopných, jako spíše svědomitých a poctivých, jednak že schopní a zároveň poctiví vůbec nuceni jsou ustoupiti nátlaku a vzdáti se kritiky, jednak že schopní sami nesvědomitě při kritice si počínají. Jestli charakterů ryzích potřebí ku všelikě veřejné činnosti, tím více jich potřebí ku spravedlivým o ní soudům. — —

Dotčeno se zběžnými jen rysy hlavních a předních vlastností, jež na kritikovi vynikají a jeví se v práci jeho. Vážná úloha vyžaduje vážného pojetí. Themat více napověděno a namítnuto, než bylo lze na skrovném prostoru rozřešiti. Snad nejbližší budoucnosť dovolí k nim se vrátiti a blíže přihlédnouti.

Jen slovíčko ještě o vlastní osobě kritikově. On maje posuzovati zlé i dobré, s obojím napřed musí býti seznámen. Kritika řídí se díly posuzovanými, dle nichž jest kladná či záporná: v době, kdy mnoho špatného a málo dobrého se vydává, kritice samozřejmo odporem hájiti jest posvátných statků lidstva, by se nákaza vkusu a mravu nešířila do širších vrstev, více méně nesoudných. Kritická práce nutně s sebou přináší, že kritikovi čísti jest většinou,

čeho by jinak pro svoje zušlechtění nečetl. Avšak je to nutné; i není pro redaktora kritického listu nepříjemnější situace, než pošleli mu kritik, ve kterého má úplnou důvěru, exemplar na recensi dodaný, nazpět s poznámkou: »nelze mi knihy dočísti, hnusí se mi« a pod. Rád věřím, ale jest tisíce jiných, kterým se pohříchu nezhnusí, kteříž mají tedy býti od ní odvráceni! Kdo tedy jsi s to, abys uchoval se nákazy, a cítíš se schopným pozdvihovati varovného hlasu svého, nevymykej se práci té, obtížné, ale záslužné a potřebné. Vždyť bez toho vzdělávati se ustavičně jest ku pokroku, ano jen k podržení nabytého potřebí — tím více u kritika; tím dáno hojně protilékův, jichž jest ostatně ještě také dosti, a při tom contraria magis elucescunt!

V proud se ponoř věkový, avšak v jeho bahně nezajdi:
Takto labuť v blátech křídla si čista chová.

Posudky.

Sbírka časových listův, úvah a přednášek. Pořádá *Josef Kachník*. Číslo 1. a 2. V Olomouci. 1885.—1886.

Číslo první obsahuje »Tři pastýřské listy k jubilejní slavnosti svato-Methodějské r. 1885.« Důstojněji nemohla »Sbírka« zahájena býti, než nadšenými slovy vrchních pastýřů církevní provincie česko-moravské k národu našemu. Slova ta jsou tak významna, že nemají vymizeti z paměti těm, k nimž byla promluvena. Proto doznáváme, že to bylo šťastnou myšlénkou vydati tyto tři pastýřské listy v jednom úhledném sešitu (32 stran, cena 6 kr.), aby co nejvíce mezi lidem rozšířeny býti mohly.

V čísle druhém vede nás spisovatel do dalekých krajin, z nichž sv. apoštolové slovanští k nám zavítali a které nyní náhlými změnami pozornosť naši poutají. Číslo druhé má nápis: »Ze života bulharského, zajímavé črty dle vlastní zkušenosti a kronika války srbsko-bulharské. Dle hodnověrných pramenů podává *Ivan Belov.*« (S četnými původními illustracemi a 2 mapami.) Způsobem zábavně-poučným popisuje spisovatel nejprve hlavní město Středec a společenský život ve hlavním městě, při čemž se chvalně zmiňuje o tamnější české kolonii. Na to líčí spisovatel zajímavým způsobem stavbu, kroj, zařízení rodinné, obyčeje, školství, řeč, hospodářské, obchodní, politické a jiné poměry národa bulharského. Není tu pominuto žádné důležitější stránky v životě toho národu. Litujeme jen, že není první část tohoto čísla obšírnější.

Druhá část spisu (od str. 47.—120.) obsahuje: »Státní převrat v jižním Bulharsku a válka srbsko-bulharská.« Nejprve se tu dovídáme, jak dělo se sjednocení Východní Rumelie s knížectvím bulharským. pak následuje popsání války z toho vzešlé. Popsání to jest velmi zevrubné, zaujímá větší část celého spisu. Na konec (od str. 120.—140.) přidány jsou čtyry »episody zpravodaje z bojiště« obsahu dílem vážného, dílem žertovného.

Cena čísla 2. (5 sešitů) vzhledem k illustracím a mapám není vysoká (1 zl. 10 kr.).

Přejeme zdaru novému podniku, doufajíce, že záhy dosáhne »Sbírka« té dokonalosti a důležitosti, jakou se honosí podobné sbírky v literaturách jiných národů.[1]) Ve příčině té bylo by snad záhodno dbáti předně toho, aby obsahem příštích čísel byly více záležitosti našeho bytu národního: mravně náboženské směrem apologetickým, politické a socialní a pod.; dále aby jednotlivé předměty nezaujímaly tolik sešitů (jako na př. č. 2.), aby tím více předmětů mohlo býti projednáno. *P. G. Schössler.*

[1]) V literatuře německé na př. „Frankfurter zeitgemässe Broschüren."

Bibliotheka spisů poučných, vydávaná „Dědictvím sv. Cyrilla a Methoděje.“ Čís. XX. na r. 1886. **Missie jesuitské vůbec a missie P. Augustina Strobacha z T. J. zvlášť.** Sepsal *Dr. Matěj Procházka,* starosta dědictví. Nákl. dědictví. V Brně. 1886.

Roku 1884. slavena 200letá památní ročnice mučenické smrti slavného Moravana, rodáka jihlavského, P. Augustina Strobacha z Tov. Ježíšova. Tělesné ostatky jeho, na Svaté Hoře u Příbrami uložené, dotčeného roku opět byly vráceny jeho rodišti. To zavdalo příčinu p. spisovateli sepsati obšírnější životopis téhož oslavence (celého spisu díl II., od str. 275.—392.). Jest tu čerpáno nejvíce z latinského spisku o životě a mučenictví velectihodného sluhy božího, Aug. Strobacha (Vita et obitus venerabilis patris Augustini Strobach ex societate Jesu ex provincia Bohemiae pro insulis Marianis electi missionarii), vydaného r. 1691., tedy sedm let po mučenické smrti Strobachově Emanuelem de Boye, provincialem jesuitů v Čechách, jak i z listů českého jesuity, Matěje Kukuly, který spolu se Strobachem v missiích na ostrovech Marianských pracoval a který nejskvělejší vydává svědectví svatému životu Strobachovu, kteréžto svědectví, jak dí p. spisovatel, »pro neobyčejnou osvícenosť očitého svědka toho zajisté velmi těžko na váhu padá.«

Jest to stručný sice (v desíti hlavách, str. 275.—391. podaný), ale velmi poučně, spolu i zábavně podaný životopis ctihodného muže tohoto, a zároveň kus dějin řádu Tovaryšstva Ježíšova na Moravě. Neboť trávil dotčený ctihodný muž léta svá až do vysvěcení na kněžství v nejčelnějších městech moravských, a byv dne 24. února 1674. vysvěcen, blahodárně působil v Uh. Hradišti a v missiích domácích jako kazatel, v neděli a ve svátek vykládal lidu venkovskému nauky křesťanské »na katechismu.« Hlavní však činnosť jeho padá do roku 1680. až 27. srpna 1684., kdy došel mučenické smrti právě v předvečer sv. Augustina, patrona svého. Horlivý následovník sv. Františka Xaverského již za mládí svého všeliký zřetel svůj obrátil k velikému dílu obrácení pohanů, jak sám v listu svém matce při rozloučení s ní píše: »Nemohu v hrudi uzavříti radosť svou nad tím, že milostí boží připuštěn jsem k missiím, po nichž jsem už v pacholectví co nejvroucněji prahnul.«

I bylo popřáno ctihodnému sluhovi Páně a druhům jeho Čechům a Moravanům, počtem 7, působiti předně (v říjnu r. 1680.) v Mexiku (díl II., hl. 3.—10.), dále na ostrovech Marianských, kde pod ochranou sedmibolestné Rodičky boží s druhy svými Čechy Jenem Tilpem a Matějem Kukulou započal blahodárné dílo své nejprve na ostrově sv. Jana, pak (r. 1683.) na ostrově sv. Anny a na Sajpaně. Všecky ty zprávy čerpány z vlastních listů ctihodného P. Strobacha, jež zaslal provincialu svému, výše zmíněnému P. Boyovi. Hlava 7. jedná o mučenické smrti P. Strobacha. »Tak palmou mučenického vítězství korunován konec muže ke vší svatosti dospělého.« Byl v pravdě živým vzorem všech řeholních ctností zvláště těm, »kteréž v české provincii sobě vezdy milé k následování vyzývá, by vstoupili v jeho šlépěje.« Byl to muž svatý. Na rok (1887.) za blahoslaveného prohlášen bude Moravan P. Kliment Dvořák, bohda brzy i tento světec. — Hlava IX. a X. jednají o tělesných ostatcích světce našeho, které nejprve do Jihlavy, odtamtud na Sv. Horu a r. 1884. opět do Jihlavy přeneseny byly.

Přidáno jest k životopisu ctihodného P. Strobacha v dílu I. pojednání o missiích jesuitských vůbec, kde zvláště zřetel vzat ku působení řádu tohoto v zemích našich. Po úvodním pojednání o objevení nových zemí v 15. a 16. století (hl. I.) a založení řádu jesuitského (hl. II.), jakož i důležitosti a prvním působení líčeny předně missie sv. Františka Xav. a druhů jeho v Africe a ve východní Indii, v Japonsku, na moluckých ostrovech, na Celebesu a v Číně; dále (hl. X., XI., XIII.—XV.) líčeno působení Tovaryšstva Ježíšova v Brasilii a jižní Americe mezi černými otroky (P. Petr Klaver a Fr. Alfons Rodriguez; hl. XII., XV.—XVIII.). Jest to jen stručný nákres missií jesuitských, ale podán velice poutavě; střídají se tu zprávy zeměpisné s politickými, náboženskými a hospodářskými.

Účelem »Dědictví sv. Cyrilla a Meth.« jest pečovati o zvedení lidu moravského všestranně, spisováním a vydáváním knih netoliko výhradně náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích, zvláště dějepisných.

Tu zajisté dostálo »Dědictví« účelu svému vydáváním knihy této, jejížto obsah p. spisovatel v úvahách závěrečných (hl. XI.) stručně podává. *P. B. Schaffra.*

Dějiny literatury Srbů lužických. Sepsal *In. L. Červinka.* V Holešově. 1886. Str. 69.

Lužický ostrůvek v moři německém dochází v písemnictví našem poslední dobou čilé pozornosti. Netoliko »Slovanský sborník« za redakce Jelínkovy snaží se od založení svého seznamovati literární obecenstvo české s neumorným usilováním nečetného národa toho za byt a jazyk, ale zvláště roku letošího vřelostí prodchnutá a s nevšední důkladností sepsaná stať *J. Liscova:* »O nár. obrození lužických Srbův« i *A. Černého* Listy z Lužic« budí živý zájem k opuštěným zbytkům rozlehlého kdysi lidu slovanského.

Za znamení stoupajícího interessu měli jsme, když do třetice letos vydán samostatně spisek uvedený. Než jakkoli vyplynul snad z dobrého úmyslu, nepodává žádných dějin literarních, jsa toliko snůškou údajů životopisných a knihopisných, a to bez jakékoli soustavy — odezřemeli od rozdělení na hornolužické a dolnolužické písemnictví. Obraz snah a směrů, vlivy života národního i literatur cizích marně hledáme, jen místy podotknuto, jak působily poměry politické na pokrok aneb ochabování produkce literarní. Ba i v těch nemnohých úvahách nemile dojímají nás přečetné reminiscence někdy i doslovné a necitované na ta která místa v Pypinově historii literatur slov., v níž najdeš asi třetinu přítomného dílka.

Z referentské toliko povinnosti ještě dodáváme, že se knížka hemží chybami tiskovými, a celkový soud náš jest, že vykonán kus práce — v literarních zbytečnostech. *K. A. Š.*

Václav z Michalovic. Báseň *Svatopl. Čecha.* „Kabinetní knihovny" sv. 14. (Druhé vydání.) V Praze. 1886.

Když svého času byl »Václav z Michalovic« uveřejňován ve »Květech,« bylo s nemalým potěšením ctitelům poesie Čechovy, že básník opět sáhl pro látku do našich dějin a tož bez odporu ještě šťastněji, nežli se stalo v »Adamitech.« Už tehdá budila báseň účastenství velmi živé, které dalo podnět nakladatelstvu Šimáčkovu, že pořídilo díla toho nádherné vydání illustrované. Učinivši pak nyní báseň Čechovu přístupnější i širšímu čtenářstvu, »Kabinetní knihovna« vyhověla přání nejednou již vyslovenému.

Děj básně spadá ve smutnou dobu pobělohorskou a jest následovný.

V refektáři jesuitském koná se skvělá hostina, jíž se účastní vedlé mnišstva rozličných řádů množství vznešených hostů světských, pánů, »o jejichžto čela žulová vlády císařské a víry svaté podpírá se skvoucí budova, jež v té zemi po válečných šumech vypjala se na kacířství rumech.« Dle zvyku klášterního bylo novicům při jídle něco předčítati. Mladík, na něhož přišel pořádek dnes, zaujal pozornosť a zájem veškerého shromáždění. Na dotazy vypravuje P. Sidecius, kterak nalezl hocha s odznakem kališnickým prostřed pusté, hýřící chasy žoldnéřské, která schvátila mladou jeho průvodkyni. Sidecius odvedl jej do kláštera, kde byl pečlivě vychován, a nyní jest chloubou a nadějí řádu. Ponecháno mu jméno Václav. Zatím všecka pozornosť hodovníkův obrací se na obrovský dort, který daroval don B. de Marradas. Dort má podobu tvrze, po jejíchž baštách, cimbuří a vížkách rozestaveny jsou podůbky četných »odpadlíků církve pravověrné.« Tu z cukrového hradu vychází postava živého trpaslíka, jenž prý vida, že již tvrz bludu neostojí vůči »bystré palbě otců jesuitův,« odevzdává od ní klíč a dí:

> Sněžte již, co zde váš vidí zor
> tyto husity a luterány,
> tyto kalvinisty, zwingliány,
> novokřtěnce, bratří českých sbor,
> s celou tvrzí bludu vydobytou
> bez okolků s chutí náležitou.

Šum nastalý tichne přípitkem Verdugovým. (Zpěv I.)

Od hostiny zašli si novicové do klášterní kvadratury, ale Václava netěšila zábava druhův. A když přítel Konrad úsilně vyzvídá příčiny jeho zasmušilosti, odebírají se na odlehlou chodbu, a Václav vypravuje, kterak o své návštěvě u dona Huerty zastal maní v pavilloně zahradním dvé děv, z nichž Huertova neteř, Ignacie, nemůže mu vymizeti z mysli a srdce. Konrad, vida ve příhodě druhově nástrahu

ďábelskou, radí mu, by utekl se k vroucí modlitbě. (Zpěv II.)

Novicové, povozivše se na člunech po Vltavě, odpočívají »pod paterů vážným dozorem« v sadě jesuitském, náležitém druhdy Marii z Pernštýna. Václav zadumaný vzpomíná až u zdi zahradní, kterak se onehdy viděli s Ignacií podruhé, když ji s družkou její mimo něj nesli sluhové na nosítkách, a po třetí o průvodě Božítělovém. Tu béře se k němu z poza ohrady šedivý kmet, jenž na otázku, čeho sobě přeje, vece, že podoba novicova budí v něm vážné, drahé vzpomínky. Vyptává se na jméno, na osudy dětství mnichova, jenž — formou méně případnou a poněkud nepsychologicky — vypravuje, co si zapamatoval z útlého věku svého,... a tu již kmet kleká před ním se slovy: »Svatá krvi — synu mučeníka!« Novic všecek jsa udiven, se táže, zda zná snad stařec jeho otce? Kmet ptá se, známoli mladému mnichu jméno Bohuslava z Michalovic?

Buřiče, jenž mečem popravným
skončil žití nepravosti plné,
s věrolomství znakem ohavným,
jemuž církev naše svatá klne,
jenž byl Tovaryšstva škůdcem krutým,
strůjcem svatokrádežného lupu,
jehož hlava, strašíc okem dutým,
na věži tam visí pro potupu,
jehož duše bez lítosti chvění
do věčného klesla zatracení —?!

Na to stařec:

Vznešeného pravdy hrdinu,
který za víru svou, otčinu,
napojil svou krví vrahů zlost;
jehož památku jak drahý skvost
na tisíce věrných srdcí chrání
rozptýlených širou světa plání,
jehož hlavy v jiném, krasším žití
koruna se mučenická třpytí
boží slávy bleskem věčitým — —
ten — ten, jinochu, jest otcem tvým!

Novic pochybuje; ale jizva na prstech a mateřské znamení, malá podoba kalicha na rameni svědčí, že Ambrož, sluha, ba společník Bohuslavův a Václavův pěstoun se neklame. I líčí mu rodinné štěstí jejich domu, udatnosť a slávu otcovu a jeho skon na popravišti Staroměstském, zpravuje jej o smrti matčině a o bratru Smilu, jenž v lese cvičí zástupy. Odevzdává Václavovi knihu, kterou mu otec zůstavil na památku. Hlas zvonu volá novice k návratu, i umlouvají se o setkání novém.

Za týden sem přijdu s bratrem tvým
v tento čas a vzdychám k Hospodinu,
by tě rukou naší, milý synu,
vydral supů drápům lakotným. (Zpěv III.)

Za pozdního, bouřlivého večera konali Václav s Konradem adoraci před Sanctissimem, zasazeným v monstranci velenádherné, kterou za báječnou cenu pořídilo panstvo domácí i cizí,

plesajíc, že zlomen odboj lítý
proti víře, císařskému trůnu,
a ten kacířský lid vzdorovitý
vrácen církve samospasné lůnu.

Václavovi chvějí se rty, ale ne modlitbou. Od té, co vyslechl Ambrože a co se zanícením čítal v otcově odkaze, změna nesmírná udála se v jeho nitru. Nyní stále přede zrakem se mu jeví střídou popraviště otcovo a tvář Ignaciina. Konrad, zaujatý proti druhu záštím palčivým, tajně jej sleduje. — Zaburácel hrom, až oba vyskočili se klekátek. Konrad kleká znovu, avšak Václav přese všecko napomínání spolubratrovo

v modlitbě se neklaní
posvátnému na oltáři kmitu (!?!),

nýbrž k démantové slávě (!?) napřáhl své dlaně odmítavě:

Nikoli! Ne — před tím bídným zlatem
více nekleknu! — Ten mrzký třpyt
božství rouhá se — —
Zdaž se může dobrotivý bůh
uchýliti v těchto poloupených,
zločinem a hříchem zakoupených,
zlopověstných drahokamů kruh!?
— — — — — — —
Taký slavověnec že si volí
všeslitovný lidstva spasitel!?
K poctě této hrozné glorioly
kolem bych ukláněti měl!?

Berou se domů, Václav s úmyslem, že naprosto dá výhost řádu. Ale zda Konrad nevyjeví jeho slov, zda trest nezmaří jeho zítřejší schůzi s bratrem a Ambrožem? Proto žádá druha za slib, že smlčí, co slyšel; ten používá příležitosti a vtírá se v tajné záhyby Václavova nitra. On však odkazuje na zítřek... Na to Konrad:

Ne již ani den
odložen být nesmí spasný boj
s duší vrahem, jenž tě v propasť šine!
Věz to již: znám dobře tajný zdroj,
z něhož bludu jed ti v nitro plyne.
V mé jsi moci, pokrytče ty vzdorný! atd.

V tom blesk celu v sinou ztopil záři. Václav zahledl v tom světla mihu krutý

záškleb v Konradově tváři, v rukou jeho — drahou svoji knihu. Mněl, že démona to zahled' tahy, jenž mu schvátil v pazoury své dračí jediný ten klenot. Nastal o knihu zápas; Konrad však vysmekl se soku, vyskočil a zvenčí jej zamkl. (Zpěv IV.)

Tři dni věznili jesuité Václava v celi. On klne jim jménem otcovým a jeho druhů, jménem vyhnanců a celého národa. Vazba mu přitužena. Tu »polo modlitbou, půl rouháním« volá k Ukřižovanému, před nímž klečí:

Zjev mi, Kriste, chcešli,
abych zapřel vše, co srdce cítí,
abych za živa se žití vzdal,
abych člověkem zde přestal býti,
jímž's Ty z lásky k člověku se stal?!
— — — — — —
Promluv! — Ticho. — Mlčí zem i nebe,
slyším jen to srdce v ňadru (sic) bít —
nuž, mé srdce, vůdcem volím tebe,
za tvým hlasem jediným chci jít.
Jestli (sic) do záhuby věčné spěli
otec můj a matka, národ celý,
nechť ten žár, jenž mukám jejich svítí,
i kol padlé duše mojí šlehne! —

P. Sidecius, vida novice klečeti, domlouvá mu, by se s pokáním vrátil do lůna řádu... neb aspoň smířil se s církví, a přestoje rok vazby, sloužil jim v povolání jiném; že prý don Huerta onehdy sám slíbil, že s tou podmínkou by mu vymohl jeden ze ztracených dvorův a k tomu že by mu dal za choť »neli dceru, aspoň neteř svoji.« Václav dumá, představuje si život rodinný... ale tu vzchopí se:

Vari — vari! Slibuješ mi více,
nežli Satan Kristu... Nech mě, nech!

Rozlítil se na ta slova kněz a s kletbou oznamuje Václavovi, že Konrad vyslídil umluvenou schůzi, že Smil i Ambrož uvrženi v Bílou věž, snad již zítra budou odpraveni. Novic pokouší se utéci, dvéře však za ním zamčeny jsou znovu, a po chvíli přicházejí k celi kněží, aby kříže znakem odžehnali moc nečistou. (Zpěv V.)

Ve chrámě salvatorském slavil Huerta dvojí sňatek: své Marie a Ignacie, ana přichází bleda, smutna, s těžkým vzdechem. Blíží se obřad. Tu najednou veškeren dav shromážděný pohlíží vzhůru k těsné chodbě pod kupolí, kde jeví se jim postava černorouchá — Václav. Všecek jsa podrážděn dlouhou vazbou, konečně strhal pouta, dvéře cely povolily jeho otřesu, pádil tajnými schody pod krov domu a odtud se připlížil přes tisícerá obtíže až na chodbu okružní. Vida příval lidu ve chrámě, volá:

Vzhůru, lide uhnětený, vzhůru! — — —
Bij tu cizí sběř, jež zpupně hýří
na urvaném v této zemi lupu — — —
Bij tu zvěř, jež ve tvé vlasti klínu
pod zlatem a hedvábem se hřeje — — —
Bij ty vrahy, lupiče a zrádce,
daviče tvých děv, tvých dětí krádce,
paliče tvých příbytků a knih,
bij ty hrobaře tvé zašlé slávy atd.

Slova přehlušil mu zvuk varhan. Nastal ovšem šum, křik a zmatek a posláno pro brance. Ale zatím již »jako dravec před smrtícím skokem« kolem zábradlí připlíží se k Václavovi nahrbená postava mniší — Konrad. Nastane lítý zápas, tu shlédne Michalovic dole Ignacii — ona jej. Konrad jest uvolněn, ale ztrácí rovnováhu, slétá přes zábradlí a strhuje i Václava.

Výkřik tisíců se vznesl k báni,
hromným echem rozlehl se v ní
a v něm zanikl, jak v bouře řvání
raněného ptáčka zatikání,
Ignaciin výkřik poslední. (Zpěv VI.)

Podali jsme obsah básně Čechovy tak, aby aspoň poněkud vysvitla již i celá osnova její. A tu nazvati jest bez odporu nemálo šťastnou. Děj vyvíjí a rozvíjí se přirozeně na základě poměrův a charakterů, stupňuje se s uměleckým klidem a jasností, až dospívá mohutného konce tragického. — Máme za to, že zpěv druhý v jedno mohl a měl splynouti s prvním, aby se tak již v počátku bylo soustředilo více těch momentů, na nichž založen jest postup událostí. I v díle tomto jeví se, že epika Čechova není dravou strží, aby spěla překotně v před: děj za dějem ráz na ráz. Básník u vypravování svém nejednou šíře se zastavuje u toho, co vypravuje: tu popisem, onde reflexí, děj a jeho dosah ukazuje z blízka i z dáli, seznamuje nás s osobami, jednajícími netoliko přítomností, nýbrž i minulostí; myšlénky své sleduje do záhybů nejsubtilnějších. Ovšem Sv. Čech dovede všeho toho užívati většinou v pravý čas a na místě náležitém, jednotlivosti a podrobnosti takové umí znamenitě vkloubiti do vlastního předmětu básně. Zde onde však i ve »Václavovi z Michalovic« místa podobná odluzují od celku, činí

dojem částí anorganických, ač jsou samy o sobě beze vzhledu k celku, nejednou právě kabinetními kousky péra básníkova.

Znamenitými jsou partie cizáckého řádění ve vlastech našich, o nalezení Michalovice, scena na pavilloně Huertově, všecek zjev Ambrožův, popis života na hradě a statku Rvenickém, den popravy Staroměstské, úchvatný popis monstrance a j., nemluvě ani o všech těch tklivých, velikolepých, vroucích reflexích vlasteneckých. Živlem milostným, jenž se tak snadno mohl státi úskalím jednotnosti básně — Čech zvýšil dojem, a obestřel dílo své půvabem ještě něžnějším. — O stránce formalní nepotřebujeme se mnobo zmiňovati; trochej, kterým až na »Vstup,« u Čecha obligatní, báseň jest sepsána, vítáme již proto, že tím činem odpadá síla rythmických poklesků, jaké s sebou přivodí iamb i u Čecha.

Umělecký požitek z básně přítomné však valnou měrou zrušuje okolnosť, o níž tuto několik slov. Jest povědomo, že »Václav z Michalovic« byl u nás první básní takového rozměru a slohu, která by se obírala smutnou dobou pobělohorskou. Vážný, ale těžký jest úkol, jejž řešiti dává tu poesii historie oněch časů národa našeho, jež jsou dle slov Palackého žalostnější nade vši potuchu. Sv. Čech ukázal více, nežli zračitě, že není z těch, kteří mají důsledky bělohorské katastrofy — abychom užili obrazu *V. Brandlova* — za spánek posilující, v nějž byl uspán národ náš prudkou zimnicí náboženskou, aby se probudil k životu novému, rozumnějšímu. Názor básníkův o době té jest mnohem pessimističtější prvého; jestli i poetičtějším a věcně správnějším, nechceme rozsuzovati. Též nebudeme odpovídati na otázku, zda by bývalo vlastem našim s větším prospěchem duchovním, politickým i národním, kdyby byl pole obdržel protestantismus, jak známo nerozlučně spojený se vplyvem germanisačním, nežli jim prospělo provedení katolické protireformace, jíž Sv. Čech věnuje tolik narážek jizlivých. Avšak dovolujeme si říci za prvé, že básník odbočuje od pravdy historické, ztotožňujeli všecky kruté přechmaty a výstřednosti, jichž se při protireformaci dopouštěl na svůj vrub stát svými prostředky a nástroji, s dílem jesuitským v Čechách. Že se tak v básni Čechově děje, o doklady není potíže: připomínáme jen místa, kde se zajatému Václavovi kladou v ústa tato slova k jesuitům:

> Nevěřím, že Kristus lásky pramen,
> v zemi tu vás vyslal, kněží zloby,
> by ji proměnil váš meč a plamen
> v poušť a spáleniště, rum a hroby! —

Za druhé překročil básník historickou pravdu a všecku šetrnosť způsobem, jakým líčí a charakterisuje řeholnictvo, zejména jesuity. Mnichů zná vlastně jen dvojí druh:

> Onde ve vyzáblou muïsskou líc
> hluboko své divé znaky vtiská
> fanatismus, jenž jí z oka blýská;
> ale vedlé rudým, kyprým rtem
> v tučné tváři jiný bosák lysý
> mlčky libuje si hříšnou zem,
> dokud nad ní révy hrozen visí.

Z urážek, jimiž publikace jistého druhu jesuity zasypávají, bude jich málo, které by se ve »Václavovi z Michalovic« neohřívaly, ovšem bez kritického povážení. Těžko asi by bylo podepříti dějinnými důvody tato slova, jež básník dává promlouvati rektorovi kolleje, Beskoviovi:

> Však sám nejedno jsem vyrval robě
> z rukou otce, z matky objetí,
> zatvrzelým ve kacířské zlobě,
> a ni prosba mne, ni prokletí,
> ni slz řeka, jež mi ruce myla,
> nezdržela od spasného díla.

Dle takovýchto představ o jesuitech jsou i jejich názvy: »zuřivý dav,« »dravci,« »smečka,« »tlum chrtů,« »supi lakotní« a mn. j. pod.

Postavy řeholníků, jak nakresleny jsou v básni této, jsou sotva možny jako individua (vrcholem jest arci Konrad), ne tak jako typy, jimiž přece mají býti; ba jsou spíše »přeludem bez podstaty, jímž poesie leda zahrává.« Že hra taková sotva jest důstojná, prostě zaznamenáváme, podotýkajíce, že jí báseň utrpěla i po stránce technické. Jestliže se míra stínu a světla, jíž potřebí k poetické plastičnosti vypravovaného děje, přestupuje ve skladbě tak křiklavě, prohřešuje se autor již proti básnické spravedlnosti.

Za třetí dlužno poznamenati, že básníkovy narážky týkají se dosti ne-

šetrně i samé víry, jejímiž sluhami jesuité byli, a tož někde přímo, jinde ostrou ironií, které lehce porozumí, kdo jest s pérem Čechovým jen poněkud obeznalý. Uváděti doklady vedlo by daleko.

Co pohnulo prvního našeho básníka k takovéto tendenčnosti, věru nevíme. U spisovatele slabého nebo prostředního vede ke krokům takovým úsilná sháňka po effektu. Musa Čechova dráždidel podobných nepotřebovala; dobře dí Tacitus: Regibus aequa, nedum infima insolita sunt. Ó což bychom byli tisíckráte raději, kdyby nám svědomí dovolovalo podepsati plné znění toho, co hlásá o »Václavu z Michalovic« tištěná reklama nakladatelská. *V—ý.*

Báby i „baby.“ Studie *Jana Nerudy.* V Praze. 1886. Str. 59.

Účelem studie Nerudovy Báby i »baby« jest, »podati co možná úplný, třeba by mosaikový obraz staré ženy, i. e. veškerých názorů, k starobě ženské se vztahujících« (str. 53.). Ale spisovatel nechce, aby se na spisek jeho pohlíželo se stanoviska přísně vědeckého: přeje si spíše, by pohlíželo se naň jakožto na plod belletristy (str. 56.), jenž bohaté vědomosti své podává formou lehkou, zábavnou — ne způsobem suché vědy; jenž chce spíše baviti než poučiti.

I předvádí nám nejdřív »bábu,« zlatou naši babičku v rodině: v kruhu rodinném je bába zlatodolem poesie — uvádí »Babičku« Boženy Němcové —, v kruhu rodinném i stará žebračka stává se zjevem poetickým, zjevem, jenž nejen básnictvu, nýbrž i výtvarnému umění — čehož dokladem obrazy slavných malířů — nanejvýše se zamlouvá. Jeli však dobrá naše »bába« zjevem tak milým, krásným: jak nemile působí na nás postava »baby,« čarodějnice, nosiče všech nectností bílé pleti vůbec a staroby zvláště. Již dětem zlá baba čímsi nemilým, zjevem, z něhož děti ve hrách i říkadlech svých terč úšklebkův a vtipů si činí; zjevem, jenž starším lidem je »konglomerátem samých vlastností zlých«: pobožnůstkářství, ošklivosti, svárlivosti, hubatosti, pomlouvačnosti ... a jak se všechny ty přednosti bílé pleti ve starobě jmenují. — K nejkrásnějším vlastnostem baby bez odporu počítá se zamilovanosť — k mladíkům!

Avšak zjev baby jest ještě s jiné strany odporným. Jestiť baba v mythologii symbolem smrti. Takto personifikovaná smrť jeví se hlavně ve styku s ďáblem: s ním kamarádsky chodí lovit duši, za kteroužto službu ode ďábla dostává se jí kouzelné moci, baba stává se čarodějnicí — nejnenáviděnější postavou společnosti lidské.

Kontrastné pojmy: bába — baba: toť, oč se otáčí celá studie! A podal nám p. spisovatel vskutku důkaz bohatých svých vědomostí toho, co se vztahuje ke staré ženě — a podal nám látku tu celkem poutavě: rozmar vane celým spiskem, vtip celkem řízný — zdravý — ač ne vždy v jednotlivostech. Přihlédnemeli k častým úšklebkům a posměškům, jež p. spisovatel na církev katolickou vrhá, s odporem odvracíme se od studie jinak dobré. Spisovatel jen jen číhá na příležitosť, kde by mohl si učiniti nějaký zlomyslný vtip z věcí nejsvětějších. Každé, poněkud aspoň nezkažené srdce zle dojme ona anekdota o františkánu a stařeně (str. 24.), aneb ono místo, na němž se škodolibostí a posměškem praví, že otcové církevní vyhlašovali krásu ženy za dílo ďáblovo, a dodává genialně: »A církevní otcové znali předc (sic) ďábla skrz naskrz.« — Dříve prý čert a baba vše, co chtěli, mohli proměniti, »jedině jehňátko« ne, »k vůli ‚beránku božímu‘.« — Proto prý domnělé čarodějnice Innocenc VIII. bullou pronásledoval, poněvadž »křesťanská pověra« statisíce žádala obětí — »krvavých,« byť i nevinných! Za to však od Descartesa slouží prý ďábel jen za strašáka dětem a »literatům za posměch.«

Nehodláme tu všech neoprávněných — zlomyslných — pošklebkův uváděti! Jen to míníme, že tak genialní básník, za jakého jmín Neruda, mohl by trochu slušněji psáti o věcech, lidu tak svatých, drahých. Tak nešetrně psáti nesluší ani nejnižšímu spisovateli! — Či na takých úšklebcích zakládá se u nás genialnosť!? Tak si pomáhá přední náš básník ku vtipu?

Chyb pravopisných — i tiskových hojně. *A. V.*

Ve stínu lípy. Báseň *Svatopluka Čecha.* V Praze. 1886.

Ve skvělé řadě epických skladeb našeho nejoblíbenějšího pěvce rozkošný soubor veršovaných povídek, vyprávěných ve stínu lípy, neposlední zaujímá místo. Opustiv pole bohatýrských hrdinů českých a stranou nechav rozpoutané vášně moderních snah, zašel si náš básník do zátiší venkovského, aby nám předvedl poesii lidu tohoto, v jehožto životě třebať pod jinou formou stejné se naskytují slasti i žaly, plesy i lkání. Ve stínu lípy za nedělního odpoledne sešla se známá společnosť venkovská: rolník, řemeslník, učitel, vysloužilec, pojezdný, mlynář, myslivec sedí u stolu při dobré chmelovině a společnosť jejich doplňuje šumař houslista a paní hospodská se spanilou dcerkou. A zábava jejich? Každý vypravuje událosť ze života svého, která buď jeho samého se týkala, neb aspoň co nejmohutněji srdce jeho rozrušila. Veselé a šprýmovné údaje kontrastují se smutnými a truchlými ranami osudu, a celá stupnice lidských citů se střídá v nitru čtenáře, bedlivě výpravy tyto sledujícího, tu mimovolně ke smíchu nutíc, tu až slzy z očí vyluzujíc. Po dojemném vypravování sousedově o návratu Bártova syna, jenž marně v cizině hledav klidu, teprve našel jej na drahém srdci mateřském, na němž i neštěstí a vina sladce dřímá, následuje šprýmovná historka krejčího, jak zálety jeho skončily ve velikém dortu, v němž se dostal ku posvícenské hostině otců františkánů, jež z prvu ďáblem poděsiv, konečně k ryčnému smíchu nutí. Na to učitel o první lásce mluví i šťastném sňatku a smrti první choti a o tom, jak zvláštním způsobem, jakoby pokynem družky zemřelé, si v pustou komnatu druhou přivedl choť. Po tomto roztomilém obrázku rodinného blaha vojín chlubný své hrdinské vykládá činy. Na to hostinská vypravuje »romantickou« událosť o dceři loutkářově a pojezdný o prvním svém políbení. Ani starý šumař nebyl ušetřen, jenž-seznamuje společnosť s historií své lásky, kterou, z domova s ní prchnuv před rodičemi lásce jejich nepřejícími, pochoval tam v dáli v čarokrásné přírodě kavkazské. Jen jediný ze společnosti, pan lesník, nenalezl zábavy v těchto výpravách, a použiv příležitosti bedlivě pozorného posluchačstva, do besídky zašel za krásnou Lidunkou, jíž okem žhavým rozpaloval tvář; avšak nezůstalo tajným společnosti milostné jeho toužení, a statečný mlynář, jeden z rodu těch hochů,

> jichž ruka za osvětu, svobodu,
> a jiné krásky, nedosti tam známé,
> nám po venkově břitký oštěp láme,

upozornil na šibala tam v besídce a skončil besedu přípitkem vlasteneckým, jehož vyplnění jest zajisté přáním vroucím všech vlastimilů.

Již z toho vidno, že samy látkové dojmy básně této vzbuzují u každého mocné pohnutí a živý zájem. Avšak básník obestřel je vesměs čarovným kouzlem poesie, která vytryskuje nejen z lahodné a obrazné dikce básnické, ale i z kontrastů, ve kterých jeden obrázek ke druhému vždy stojí. A kontrast tento vězí nejen v různých osobách události své vypravujících, kteréžto osoby básník již z předu všeobecně charakterisovav, i výpravou samou rozrůzniti hledí, nejen v různých událostech, z nichž každá jinou strunu našeho srdce napíná, ale i scenerie každé události jest jiná, a básníku se naskytla takto příležitosť k bohaté líčni různých krajů, z nichž ovšem líceň přírody kavkazské k nejúchvatnějším náleží.

Jest to skutečně kaleidoskop pravý různých osob a scen, o nichž tu ve stínu lípy se mluví; tu český sedlák ve styku s Amerikou, hned na to Benátky se svými gondolami a kvas františkánů, Radecký a Carlo-Alberto, loutkář se svou dcerou, šílenou lásku chovající ku koni »princezně« a loutkám, bosý filosof, pan vrchní, a ruský kozák. —

Vším právem platí o básni této slova F. Schulze, kterými první její objevení charakterisoval: »Náš český venkov v odpolední slunečné a teplé chvíli nedělní září před námi veškerou svou malebností. Některá místa této Čechovy básně rovnají se nejpěknějším částem novověkých epopejí národních, pana Tadeáše a Hermanna i Dorotey.«

Ano zajisté, není ovšem »Ve stínu lípy« naší českou národní epopejí, ale má v sobě tolik čisté poesie, že zůstane na vždy svého druhu oblíbenou básní, jakou nyní všeobecně jest. *Č.*

Zlatá Praha. Obrázkový týdenník pro zábavu a poučení. Ročník II. Red. *Ferd. Schulz.* Pořadatel části obrázkové *V. Weitenweber.* V Praze. 1886.

Časopis tento je teprve na počátku svého života, ale dlužno vyznati, že do něho vkročil krokem pevným. Přispěliť do ročníku tohoto téměř všichni čelní spisovatelé čeští, setkáváme se však v něm i se značným počtem jmen nových.

Poesie, v níž lyrika valně převládá, zastoupena je asi osmdesáti básněmi původními a jen čtyrmi přeloženými. Skoro všechny jsou nálady chmurné, výjimku činí *Čechův* »Král Ječmínek,« jehož děj padá na požehnanou Hanu, a některé drobotiny. — Asi čtvrtina všech básní je plodem *J. Vrchlického.* — Mimo něj nejvíce básní podaly dámy — *Irma Geisslová* a *Marie Zvěřinová.* Irmě Geisslové nejlépe zdařily se »Kunhutin stesk« a »Záviš se vrací,« za to však »Akkordy severní« uchu nezní příliš příjemně. — »Z upálené knihy« od *Elišky Krásnohorské* líčí zápas o nadvládu a vyznívá pessimisticky, ana staví za soudce lidstva Osud. — Truchlým, avšak velebným krokem nese se báseň *Mužíkova* »Dvě koruny«; zvláště sloha poslední, v níž líčen je Kristus, beroucí dobrovolně korunu trnovou, mírným klidem dojemně působí. — »Z růžové obálky« od *Fr. S. Procházky* je sice krásná, umělá hříčka, ale nic více. — Z ostatních básní zasluhují zmínky ještě dvě epické od *V. Pakosty* a *J. Hodyce.* — Celkový úsudek o básních ve »Zlaté Praze« není příliš příznivý.

Přísnější měřítko zdá se, že přiložil redaktor části povídkové. Mezi osmnácti pracemi původními je skoro nesnadný soud, která nejlepší. Po mém soudu náleží první místo *Heritesově* »Rumfordské polévce.« Neobsáhlá, ale jadrná práce, dýšící zdravým humorem životním, při tom všem nevybočující z mezí společenské slušnosti. — *E. Jelínek* píše ze salonů polských pro salon, a jest žádoucno, aby našel více následovníků. Jeho črty »Ve šlépějích náhody« a »Při bílém mazuru« rozehřívají a budí ve čtenáři českém touhu, by i v našich rodinách zavládl duch podobný. — *Kolda Malínský* svým »Synem direktorovým« uvádí čtenáře mezi rektory století sedmnáctého, a jako vždy velmi šťastně. — *F. Schulz* podal hist. roman »Nymburská rychta,« jehož děj však místy přílišnými ukrutnostmi jest přeplněn. — »Bludička« od *J. L. Hrdiny* zdá se nepřirozenou a konec též neusmiřuje, scházíť jí zasloužená odplata. — *Jan Lier* svou novellou »V područí litery« zaběhl příliš do říše domněnek. Děj jest napínavý, stavba dokonale promyšlená, zlo, z nezdařeného manželství pocházející, je trefně vylíčeno — ale léku, lepšího vzoru nepodává. V jedné části chtěl napodobiti J. Vernea, mezi oběma je však rozdíl ten, že Jules Verne užívá vět vědecky úplně správně dokázaných, kdežto J. Lier píše o jakémsi elixíru, kterýž chemikové dosud mezi 15.000 sloučenin nenašli. — Zdařilé jsou též »Číslo první proti druhému« od *Fr. Slámy,* »Pod bílou besídkou« a »Zatvrzelý« od *J. Konráda,* »Povídka o třech sestrách« od *J. D. Hradišťského,* ač nutno vyznati, že jsme již lepší práce jeho četli. — Pěkná je junácká kresba *Jos. Holečka* »Marko Miljanov a město Podgorica.« — Za to však nesnadno jest rozuměti »Purpurovým listům« *I. Geisslové* — příliš mnoho ohně a děje nikde. — Pěkně se čte »Zemanka« od *Al. Jiráska* až na narážky o plebánech.

Mimo to přináší »Zlatá Praha« hojnosť prací vědeckých, cestopisův od *Štolby* a *Wünsche,* článků příležitostných, zprávy o umění výtvarném a četné životopisy.

Úsudek o vyobrazeních ponecháváme péru povolanějšímu, a pronášíme jen přání, aby »Zlatá Praha« zdokonalila se po stránce literarní a stala se pak rodinným listem českým, z něhož by všichni čerpali nejen zábavu, ale i poučení a, nač ještě větší váhu klademe, zušlechtění. *J. P.*

Kruhový diagram roku občanského a církevního. Sestavil *Václav Ron,* katecheta v Turnově. Vydání pro Čechy a Moravu.

Názorné vyučování je heslem nynější doby, můželi osvědčeným pravidlem tím učitel s prospěchem a snadno pokračovati, katecheta hlavně na slovo odkázán u vyučování pravd náboženských. Jednak to již předmět sám sebou tak nese, jednak se mu ani nedostává potřebných pomůcek. Zajisté každý s radostí uvítal diagram, dle něhož lze dětem i dospělejším studentům snad vysvětliti souvislosť roku občanského a církevního, pohyblivosť

svátkův, období, postů, liturgických barev, postup dní, svátků, ročních časův atd. Diagram je liturgickým kalendářem a hlavní jeho předností jednoduchosť, úhlednosť a snadný přehled. Data jednotlivá jsou přesně uvedena, na každý den označena památka dvou světců. Celý diagram podobá se paprskům, jehož středem malá podoba Spasitelova s nápisem: »Já jsem počátek a konec.« Každé období jasně a zřetelně vyznačeno, poslední kolo v obvodu má přes 2 metry, čím získáno mnoho místa pro sebe menší znaménka. I počátky evangelií podány. Celý diagram je velmi úhledný, pečlivě propracovaný a unikum v literatuře. K lepšímu vysvětlení přidána k němu archová brošurka: »Postupný výklad roku slunečního a církevního.«

Doufáme, že si brzy každý katecheta tuto názornou pomůcku opatří, by se obětavému spisovateli dostalo náležitého odbytu věci opravdu zvláštní a dobré. Kdo liturgice vyučuje, bez diagramu se ani neobejde. V cizině by byl podobný produkt zvláště sensační. *A. D.*

Nová knihovna pro mládež. Pořádají *M. Weinfurt* a *F. A. Zeman*. II. řady svazky 68., 69. a 70. V Praze.

Obdrželi jsme právě tři nové svazky knihovny, která již tolik krásných spisů přinesla pro mládež naši a která bohata jsouc obsahem a sličná úpravou, jest i s nevšední pečlivostí redigována. Rádi promlouváme o nich v tomto časopise, abychom na nové ty práce upozornili jeho čtenáře.

Svazek 68. obsahuje pověsti, ktoré česko-slovenskej mládeži z rozličných sbierok vybral a podáva *Strýčko Slavoš*. Pořadatel vhodným opatřil je názvem — »Zo slovenskej chalúpky.« Je jich hezká řada a skoro všechny pěkné; dočítáme se tu »O troch grošoch,« »O vlkovi, čo si dal šiť bôty,« »O pyšné paní,« »O jednom chudobnom mlynárovi« a j. více. — Jest známo, že Slované mají krásných pověstí velmi mnoho, a nám se zdá, že slovenské jsou z nejněžnějších; proto vítáme pokus tento, seznámiti naši mládež se slovenskými pověstmi i s nářečím bratří nám tak blízkých, kteréž nepůsobí Čechu žádného namahání při čtení, zvláště ne u spisku tohoto, k němuž přidán malý slovníček. Obrázky (13) od J. Exc. barona Friedberga jsou pěkně provedeny.

Ve svazku 69. umístěn jest »Výbor bájek« *Josefa Chmely*, spisovatele v prvé polovici tohoto století u nás zvláště na roli paedagogicko-didaktické činného. Bájky ty s pietou sebral učitel *J. Donat Pelhřimovský* a uvil nám tak kytici z nich ušlechtilou. Předem umístěna krátká rozprava o vzkříšení naší literatury a krátký životopis zasloužilého J. Chmely, jehož podobizna též spisek zdobí.

Třetí, totiž 70. svazek »Knihovny« přináší obrázky a črty pro mládež, pojmenované »Zimní pohádky« od *V. Lužické*. Spisovatelka, šťastna jsouc ve spisování podobných prací, vítána jest v našich časopisech a obohatila »Novou knihovnu« již několika spisy pěknými. Práce její jsou něžné, mluva mládeži úplně přiměřená. Kdo přečte si na př. v této knížečce »Babiččin kolovrat,« »Kvetoucí chýžka,« nebo něžné »Štědrovečerní upomínky,« přisvědčí nám ihned. Dítky naše se spiskem tímto zajisté pobaví a potěší.

Že do knihovny p. Urbánkovy přijímají se jen spisy v ohledu vychovatelském dobré a co do stránky jazykové správné, jest známo; proto ji možno školám do knihoven odporučiti bez váhání. *F. V. Kodym.*

Slovanstvo ve svých zpěvech. Pořádá, harmonisuje a vydává *Ludvík Kuba*. (Č. d.)

Též nemůžeme pochopiti, jak posledním dvěma taktům následné věty z písně 59. moravské taková modulace přisouditi se mohla!

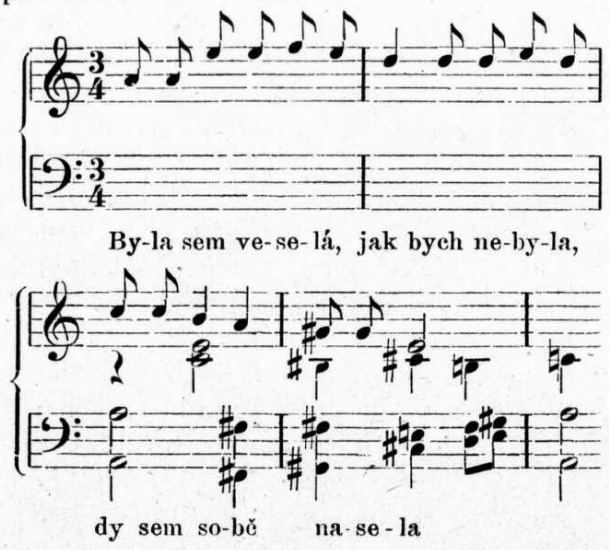

Již počátky nauky o formách udávají vzorec modulační všem »předvětím.«

Oprava.

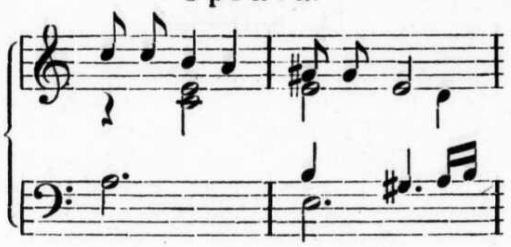

dy sem so-bě na-se-la —

Špatně by se to »koulalo« při takové rythmické úpravě toho tance; čís. 68. moravských písní. Na př.

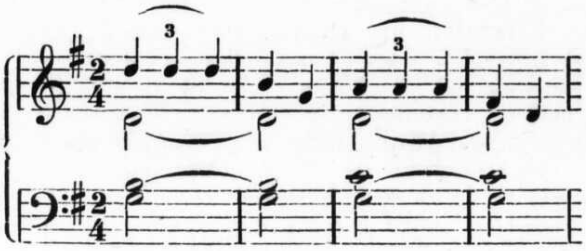

Už sem o-be-šél ce-łú Mo-ra-vu

»Koulaná« čís. 67. má též průvod p. L. Kuby, ale zajisté »národní.« Proč do té písně to d moll míchati?

Kalendář duchovenstva československého.

1887. Ročn. III. Vyd. a red. *K. Vondruška.*

Letoší kalendář zamlouvá se více duchovenstvu, než minulého roku. Co do obsahu jest daleko důležitější a rozmanitější; posloužíť zajisté duchovenstvu, zvláště ve školách zaměstnanému, velmi dobře. Přinášíť »Kalendář« zdařilou podobiznu J. M. hraběte Fr. Schönborna, knížete-arcibiskupa pražského. Po obyčejných kalendářních věcech a seznamu svatých následuje krátký životopis téhož knížete-arcibiskupa pražského. — Zvláště zajímá: Soustavný přehled zákonův a nařízení občanských o působení organů církevních ve škole obecné a měšťanské, jenž roztřiďuje se na více statí: 1. Účel církevní ve škole a pokud jej stát uznává. 2. Nauka svatého náboženství. 3. Výkony náboženské. 4. Učitel náboženství. 5. Povinnosti a práva katechety. 6. Služné a odměny katechetů. 7. Zákonný vliv církve na školu; správa vyučování náboženského a dohlídka k němu. To všecko velmi dovedně sestavil *Dr. Ant. Skočdopole.* Následuje seznam duchovenstva sv. kollegia, všech patronatů, jakož i všech diecesí v Čechách a na Moravě. Pro katechety zbývá ještě místa na rozličné poznámky školní, ze správy duchovní atd. Úprava je slušná, cena poměrně mírná. — Doufáme, že budoucí kalendáře nám vždy zajímavější věci budou přinášeti. *P. P. H.*

Přirozený počátek a vývoj mluvy lidské

vůbec a veneto-celtické zvláště. Pojednal Mgr. *Frant. Saleš Pluskal Moravičanský,* statkářský lékař atd. V Uh. Hradišti. 1886. Str. 126.

P. spisovatel umí býti nejen naivně žertovný, nýbrž i rozhorlený. „Papežové zakázali řeč venetskou proti zdravému rozumu, proti zřejmému znění písma a přirozenému právu všude . . . zavedše surový, drsný jazyk světoborných Římanů, jímž se jen pohanská božstva oslavovala . . . Kristus Pán sám na kříži zvolal: „Eli, Eli! lam asabaktha ny!“ což jest dle našeho nářečí: „Velý, Velý! len osobača ny = Veliký, Veliký, jen oslav nás! . . .“ Počátek evangelia sv. Jana má býti překládán z řečtiny: Na počátku byl Velojoš, a Velojoš byl atd. Praotec Adam byl pode jménem Beelzebub (Veličevov) nejvíce ctěn v Akkaronu . . . Dle historie pošla židovina (Mosaism) i kristověra z náboženství starovenetského“ . . . atd. atd.

Různé zprávy.

I. Spolkové.

Sjezd a spolek českých belletristů má býti zřízen v Praze (sr. R. l. 7.) k ochraně zájmů zvláště hmotných. Ty ovšem by tím získaly: jen bude potřebí míti se na pozoru, aby literarní tím netrpěly.

Vesna, ženská vzděláv. jednota. 17. list. prof. *Filípek* podal přehled literatury franc. v 17. a 18. stol.

Českoslov. obchodní beseda. 24. ř. předn. *J. L. Turnovský:* „O rozvoji novější dramatické literatury české.“ — 28. list. jest přednáška *Ant. Skřivana:* „Úryvky ze státního hospodářství finančního.“ — 12. pros. přednáší *Z. Winter:* „O pražských vinárnách před 200 lety.“ — 25. pros. *Fr. Dvorský:* „O Karlu ze Žerotína“ a 1. ledna 1887. *K. P. Kheil:* „O penězích.“

Spolek historický. 15. listop. měl prof. *Z. Winter* přednášku o vinařích pražských.

Král. česká spol. nauk. 8. list. předn. *L. Píč* o právu rumunském a poměru jeho k právu byzantskému a slovanskému. — 22. listop. předn. prof. *V. Tomek*: „O židovském hřbitově v Praze“ a *F. Tadra*: „O dvou rukopisech býv. knihovny olešnické.“

Ruskij kružok. 10. list. předn. *H. Mejsnar* o dumách Konst. F. Rylejeva, i přečetl překlady z něho.

Perun, obchodnický záb. spolek. 7. list. předn. *J. Váňa* o energii.

Umělecká beseda. 30. ř. konána přednáška z kulturních dějin: „O vinařské čeledi, jaká bývala kolem Prahy.“ — 6. listop. předn. *Kouble*: „O národním a literarním ruchu Slovinců za posledního čtvrtstoletí.“ — 13. list. *A. Madiera* o realismu a idealismu v umění. — 19. listop. předn. *J. V. Frič*: „O tradicích staroslov. až do mistra Jana Husi.“

Slavia, literarní a řečnický spolek, konal dne 5. listop. valnou hromadu, kterou povoleno propůjčiti spolkovou knihovnu „Jednotě slov.“ ku založení velké knihovny slov. v Praze. Kromě toho zvolen a sestavil se nový výbor. — 20. ř. předn. *J. Peisker*: „O dějinách slov. hospodářství.“ — 26. ř. předn. *Em. Špira*: „Kterak jevila se vzájemnosť mezi Čechy a Jihoslovany dle Perwolfa.“

Historický klub. *J. Klecanda* předn. 23. ř.: „O druhém pobytu Z. Korybutoviče v Čechách.“ — 30. ř. a 6. list. pokračoval *J. Klecanda* v přednášce: „O druhém pobytu Korybuta v Čechách.“ — 13. list. *J. Krecar* podal některá data ze živ. p. Jarosl. Bořity z Martinic.

Lit. odbor Paed. jednoty. 20. ř. ref. prof. *Novák* o Komenského Janua rerum.

Širší sbor Matice české. 26. ř. předn. *J. Špot*: „O alchimistické činnosti J. Dobřenského de Nigro Ponte, o rozličných alchimistech českých, jich spisech a o alchimii Ant. Vlacha z Florencie z r. 1457. Dle lat. rkp. knihovny kláštera Strahovského.“

Jednota č. filologů konala 18. list. mimořádnou valnou hromadu, spojenou s vědeckou schůzí. Předn. *Em. Kovář*: „O stupňování ve slov. jazycích.“

Spolek č. akademiků-židů. 13. listop. předn. *J. L. Turnovský*: „Žid v českém dramatu.“

Všehrd, spolek č. právníků. V týdenní schůzi 22. ř. předn. *Fr. Krobsbauer*: „Úvod k dějinám práva rodinného.“

Beseda učitelská. 30. ř. předn. *J. Lepař*: „O methodice zeměpisu na obecných školách.“

Spolek č. učitelek v Praze. 10. list. předn. prof. *Šembera*: „O panování Vratislava I.“

Ve spolku plastiků předn. 23. ř. architekt *Turek*: „O Michel-Angelovi a jeho době.“

Ku sjezdu **mezinárodní jednoty spisovatelů** v Ženevě ze Slovanů dostavil se jediný *Kraszewski*, jehožto zjev různě prý na shromážděné působil. Předseda sjezdu, *L. Ulbach*, zvláště vytýkal Rusku, že se nesúčastnilo sjezdu, dovolujíc jako vlastní despotismus tak i despotismus jiných literatur naproti vlastní.

Sedmý sjezd orientalistů konán 27. sll. září ve Vídni. Ze 410 členů spolku sešlo se 210. Úřední řečí byla němčina, francina, angličina, vlaština. Přednášky jednotlivých (V) odborův uveřejněny tiskem. Ze Slovanů předn. jen Slovinec prof. *Glaser* z Terstu (o staroindických jménech drahokamů), *Hanusz* z Vídně (o polskoarmenském nářečí) a *Straszewski* z Krakova (o vývoji filosofických ideí u Indův a Číňanův).

II. Smíšené.

Pěstování slov. jazyků. Výbor pražské Besedy učitelské usnesl se nedávno, že k časopisu svému „Besedě učitelské“ od příštího roku bude střídavě s dosavadní „Methodickou přílohou“ přidávati přílohu zvláštní, v níž pěstováno býti má systematicky učení slov. jazykům, aby každý rok čtenář byl doveden ku četbě spisu v tom kterém jazyce. Řízení přílohy té ujal se *J. Lego* a učiní počátek jazykem slovinským. Spolu vydávány budou také přehledy o literatuře paedagogické a spisech pro mládež v témž jazyce vydávaných.

Slovinský **„Kres“** přestal vycházeti, nemaje dosti odběratelů.

Knihovnu Frant. Palackého, kterou koupila obč. záložna karlínská za 10.000 zl. a věnovala obci karlínské, městská rada darovala českému Museu.

„Národní Listy“ v denních zprávách č. 269. uveřejňují tuto tučnými literami vytištěnou zprávu: Po ukončení přítomného romanu „Hrbáč“ započneme ihned vydávati velice napínavý roman „Ze stínů Prahy,“ spracovaný podlé Trollopových „Mystères de Londres.“ V romanu „Ze stínů Prahy“ nakreslena živými, poutavými barvami řada obrazů romantické doby předrevoluční, znázorňující tajemné rejdy podvratných živlů ve stínech hlavního města. Roman „Ze stínů Prahy“ poskytuje čtení, jehož interes od kapitoly ke kapitole roste. Uvádíme zde nápisy několika prvních hlav romanu: I. Mlhou Vltavskou. II. Na požehnání v Týně. III. Příchod Iva. IV. Ples. V. Popravencova dceř. VI. Hanuš a protějšek. VIII. Střed pavučiny. IX. Kapsářovy spády. X. Mors ferro nostra mors. XI. Láhvička atd. — Nepřipomínáliž ohlášení to prospekty na barevných obálkách jistých sešitků? Budiž obsah napínavého toho romanu již jakýkoli, přece jest a zůstane smutným znamením, že nejrozšířenější žurnál český takovými prostředky odvažuje se zamlouvati čtenářstvu svému.

Pomník Ovidiovi postaven bude dle „Revue d'Orient“ v Kjustendži, kdež ve vyhnanství zemřel. Socha jest dílem italského sochaře Ferrariho. Ovid jest vyobrazen stoje; v levici drží tabulku, v pravici, o kterou se opírá hlava, třímá rafiji.

Národní divadlo pražské 23. října oslavilo stoletou památku prvé české původní hry v bývalém stavovském, nynějším německém divadle. Ředitelství, nemohouc dopíditi se hry „Břetislav a Jitka“ z r. 1786., dávalo v ten den Klicperův „Divotvorný klobouk“ mimo jiné původní skladby. Slavnostní proslov napsal *A. E. Mužík*.

Seznam překladů do češtiny počaly uveřejňovati „Lit. L.“ (č. 21.) a povedou prý jej dále.

O Husově traktatu „De ecclesia“ dokazuje *Loserth* v novém spise „Johannis Wycliff tractatus de ecclesia“ (London. English, side-notes by F. D. Matthew) a v soukromých zprávách, že kromě několika polemických poznámek není v něm nic původního, nýbrž vše vzato ze spisů Wykliffových.

Sasinkův život sv. Cyrilla a Methoda vyloučen maďarským ministrem vyučování ze všech knihoven. Jest to patrně důstojný závod s censurou — tureckou.

„Literacka biesiada" v Krakově, vydávající „Złota przędza poetów i prozaików polskich," vydá spisy *Alberta Wilczyńskeho*, zvolivši je pro neporušenou mravnosť a ušlechtilé zásady jejich.

Zákaz Danteovy „Divina commedia" v Turecku vydán byl proto, že censura cařihradská na jisté illustraci *Doréově* k „Peklu" v jednom zatracenci po mohamedansku oblečeném tušila samého Mohameda.

Sbírka všech dramatických děl vyšlých ve Francii od vynalezení tisku, sestavená v knihovně pařížského Arsenalu, obsahuje 36.000.

Proti solnohradskému spolku **„Kathol. Bücherverein,"** jenž opatřoval členům svým díla většinou bohoslovná, dále však i nezávadné spisy pro lid a pro mládež, obyčejně za cenu značně sníženou, zaslalo 21 rakouských knihkupců ku 44 knihkupcům, s nimiž spolek měl obchodní spojení, cirkulář, aby působení jeho nepodporovali. Za důvod udávají, že v čele jeho nestojí odborný knihkupec a že činí jednotlivcům konkurrenci.

Smíření Čechů s Němci snaží se již i básnicky vylíčiti *Alex. Schaumburg* povídkou „Michel u. Wenzel," vydanou ve „Glücksradkalender" (1887.). Umělecky pokus ten prý se nezdařil.

Petrarcovy znělky do maďarštiny přeložil a vydal *Ant. Radó.*

Slovník zlodějských úslovi, obsahující asi 4000 slov, vydán bude ve Varšavě policejním komisařem.

III. Životopisné.

A. L. Djuvernua (1839.—1886. $^{28}/_{3}$; Slav. 7.).

I. Dolinar (1840. $^{28}/_{8}$—1886. $^{6}/_{6}$; Slav. 7.).

K. H. Mácha (* $^{15}/_{11}$ 1810., † $^{5}/_{11}$ 1836.; V. H.: M. O. 255.).

P. A. Lavrovskij (1827. $^{31}/_{3}$—1886. $^{12}/_{3}$; Slav. 7.).

Al. N. Ostrovskij (1823. $^{11}/_{4}$—1886. $^{14}/_{6}$; Slav. 7.).

Božidar Raič (1827. $^{9}/_{2}$—1886. $^{6}/_{6}$; Slav. 7.).

Ladislav Tesař, kand. prof., překladatel básní francouzských, zemřel 30. října v Dolních Březanech v Čechách ochrnutím plic, maje 27 roků. Překládal též Zolova díla do češtiny.

JUDr. S. Vašátko, zakladatel brněnské Besedy, dopisovatel časopisů lužických, sběratel národních písní, zemřel 5. list. ve Velkém Meziříčí.

IV. Rozpravy literarní v časopisech.

Hlavinka, Z bojiště o Rukopisy (Obz. 19. sl.).
Piskáček, Na obranu rkp. Z. a Kr. (Nár. L. 310.).
Zákrejs, O nynějších potržkách rukopisných (Osv. 11.).
Přílohy o RK. a RZ. (Ath. 2.).
Arbes, Nejpalčivější liter. otázka česká (R. l. 7.).
Bačkovský, O básn. činn. V. Hanky (Uč. L 30. sl.).
— O zásluhách Jos. Dobrovského o českou jazykovědu (Bes. uč. 33. sl.).
Černý, O germanisaci a nyn. stavu Srbů dolnolužických (Ath. 2. sll.).
Herben, Stará mluvnice česká (Hl. N. 311.).
Holeček, Čechové mezi Jihoslovany (Nár. L. 263.).
Jimramovský, Bělinský o J. J. Lažečnikovu (Lit. L. 21.).
Klikar, Překlady z lit. č. do něm. (Lit. L. 21.).
Malina, Tužby a návrhy (Hl. l. 12.).
Nohejl, O duševní dědičnosti (Vychov. 13.).
Podlipská, Cervantesův Don Quixote a Oblomov Gončarova (Sv. 24.).
Sasinek, Ulfilas a glagolské písmo (Čech 258. sl.).
Stecker, Z poslední mé výpravy do Afriky (Nár. L. 301. sl.).
Svoboda J., Starožitník Krolmus (Nár. L. 294.).
K jubileu českého dramatu (š.—: Nár. L. 298.).
Budinszky, Glaube u. aberglaube in d. altfranzös. dichtgen. (Allg. Ztg. 287.).
Hart, Der Zolaismus in Deutschl. (Ggw. 40.).
Hartmann, Das problem d. verbdg. der künste in d. mod. aesth. (Nord u. S. 10.).
Jessen, Unsere kunsturteile (Ggw. 42.).
Linsmeyer, Zur Galileifrage (Nat. u. Offenb. 10.).
Münz, Leo XIII. (Nord u. S. 10.).
Ruhe, Die briefe Turgenjews (Grenzb. 43.).
Vischer, Über mittelalt. kunst (Allg. Ztg. 277.).
Wehl, Deutsches u. franz. theater d. ggw. (Bl. f. litt. unterh. 41.).
Die idee einer socialpsychologie (Ggw. 42.).
Charakterköpfe aus d. neuesten franz. litt. (Allg. Ztg. 261.).
Iwan Turgeněvs briefe (Allg. Ztg. 281.).
Appel, Les manuscrits berlinois de oeuvres de Pétrarque (Rev. crit. 39.).
Bournouf, Les chants populaires et le plainchant (Rev. des d. m. 2.).
Larroumet, Molière. L'homme et le comédien (Rev. d. d. m. 4.).
Leclercq, Romans anglais et russes (Rev. de Belg 9.).
Tarde, L'avenir de la moralité (Rev. philos. 10.).
Shedlock, Dvorak's New Oratorio (Acad. 753.).
Nencioni, I canti di Heine e di Goethe e le nuove traduzioni italiane (Nuov. Ant. 18.).

V. Díla posouzená.

Arbes, Miniatury (B. Č.: Nár. L. 313.).
Aristoteles-Vychodil, O duši (T. G. M.: Ath. 2.).
Beneš-Třebízský, Pobělohorské elegie (Tichý: Lit. L. 21.).
Bílý, Komenského Labyrint světa a ráj srdce (X.: Lit. L. 21.).
Coppée-Tesař, Poesie (Kádner: Ned. L. $^{24}/_{10}$.; Haasz: R. l. 7.).
Čech, Evropa. Ve stínu lípy (F. S.: Zl. Pr. 48.; Čech: Hl. l. 12.).
— Václav z Michalovic (Vejchodský: Hl. l. 12.).
Červenka, Ztišené vlny (J. V.: Ned. L. $^{7}/_{11}$.).
Červinka, Dějiny literatury Srbů lužických (Šťastný: Hl. l. 12.).
Doksanský, Starý dub (Šolc: Lit. L. 21.).
Dubec, Pod tichými krovy (Sv. 24b).
Herben, Karel ze Žerotína (V.: Lit. L. 21.).
Herrmann, Pan Melichar (Zl. Pr. 48.).

Jirásek, Psohlavci (Kvapil: Kv. 11.).
Kadlčík, Děje i paměti Brandejsa nad Orlicí (-ides: Nár. L. 263.).
Kachník, Sbírka časových listův, úvah a přednášek (Schössler: Hl. l. 12.).
Kaminský, Kresby (Vykoukal: Ned. L. $^{13}/_{10}$.).
Komenský-Šmaha, Brána věcí otevřená (Red. Paed. 11.).
Kovářiček, O činnosti jednoty Bratří českých (S. S.: Ath. 2.).
Kraszewski-Tumpach, Paměti neznámého (-aue-: Lit. L. 21.).
Lier, Novelly II. (F. S.: Zl. Pr. 48.).
Lindner, Drobné články paed. a psychologické (Kliment: R. l. 7.).
Mollenda, Hlasatel povětrnosti (Vrba: Lit. L. 21.).
Neruda, Báby i baby (Kvapil: Ruch 31.; Vrzal: Hl. l. 12.).
— Žerty, hravé a dravé (F. S.: Zl. Pr. 47.; J. H: Nár. L. 321.).
Procházka, Missie jesuitské vůbec a missie P. A. Strobacha z T. J. zvlášť (Schaffra: Hl. l. 12.).
Procházková, O důležitosti kroje nár. (-k.: Hl. 258.).
Ron, Kruhový diagram roku občanského a církv. (Dostál: Hl. l. 12.).
Svoboda, Povídky (Vykoukal: Ned. L. $^{31}/_{10}$.).
Škrdle, Vlasť (Hora: Hlas 259.).
Šmilovský, Spisy výpravné (Nár. L. 301.).
Schulz, Latinská babička (Kvapil: Kv. 11.; Vykoukal: Sv. 24a).
— Zlatá Praha (Papežík: Hl. l. 12.).
Truhlář, Výbor z literatury české, doba nová (Herben: R. l. 7.).
Třebízský, Z různých dob (F. S.: Zl. Pr. 47.).
— Ze zapomenutých pamětí (F. S.: Zl. Pr. 47.).
Vrchlický, Exulanti (M. A. Š.: Sv. 45. sl.; Kvapil: Ruch 30.; K. F.: Zl. Pr. 45.).
— Zlomky epopeje (F. S.: Zl. Pr. 46.; B. Č.: Nár. L. 319.).
Weinfurt-Zeman, Nová knihovna pro mládež (Kodym: Hl. l. 12.).
Zoubek, Encyklopaedie paedagogická (Vrba: Lit. L. 21.).
Legenda o sv. Kateřině a Rukopisové Královédvorský a Zelenohorský (Novák: R. l. 7.).
K literatuře slovenské (Ptáček: Paed. 11.).

VI. Knihopisné.

Kawczyński, Porównawcze badanie nad rythmem i rymami. I. Krak.
Sowiński, Na rozstajnych drogach. III.
Walicki, Błędy nasze w mowie i pismie. Krak.
Böhm, Ilias u. Nibelungenlied. Znaim.
Brandt, Samuel Taylor Coleridge u. d. englische romantik. Berl.
Drewes, Cantiones hohemicae. Leiche, lieder ct. Leipz.
Elze, Lord Byron. 3. Berl.
Falck, Zur gesch. d. liebhabertheaters. Berl.
Hartmann, Die deutsche aesth. seit Kant. I. Berl.
Häusler, Der panslavismus. Berl.
Leskien, Handbuch der bulgarischen (altslovenischen) sprache. Weimar.
Lorenz, Die geschichtswissenschaft in hauptrichtungen u. aufgaben kritisch erläutert. Berl.
Notovič-Fiedler, Ein wenig philosophie. Sophismen u. paradoxe anlässlich d. religiös-philosoph. schriften d. grafen Tolstoi. Berl.
Oechelhäuser, Einführungen in Shakespeares bühnendramen. Minden.
Portig, Zur gesch. des Gottesideals in d. bild. kunst. Hamb.
Stein, Die entstehung d. neueren aesth. Stuttg.
Wundt, Ethik. Stuttg.
Goethe und Freidank als interpreten Dantes. Klausenb.
Carton, Histoire des femmes écrivains de la France. Par.
Imbault-Huart, La poesie chinois du XIVe au XIXe siècle. Par.
Jusserand, Le roman anglais. Par.
Lemerle, Essai d'une bibliographie raisonnée de Jeanne d'Arc. Orl.
Loise, Histoire de la poésie en rapport avec la civilisation. Par.
Cuthbertson, Complete glossary to the poetry and prose of Robert Burns. Lond.
Jevons, A history of Greek litterature. Lond.
Raymond, Poetry as a representative art. N. Y.
Benini, I limiti dell' estetica. Verona.
De Marinis, Dante Alighieri autore di una teorica della pena superiore ai tempi che apparve. Bari.

Feuilleton.

Založení druhé knihovny v Čechách od A. Puchmajera, faráře v Radnicích, roku 1818.

Literarní vzpomínka. Napsal *Alois Dostál.*

(O.) »K nemalému nám to, páni, musí býti potěšení, když oznámím, že společnosť naše v běhu tohoto měsíce nových znamenitých nabyla ratolestí, a tím naši jistí naději, že časem v rozložitý vzroste strom, pod jehož listím libý chládek, a z jehož ovoce sladké občerstvení k doufání bude. S chutí jsme začali; pokračujme s horlivostí; setrvejme ve stálosti, a tak začátek náš bude radostný, a setrvámeli zmužile a horlivě, bude konec náš prospěšný a slovutný. Neboť neklameli mě můj genius, nebo, bych raději po česku řekl, můj skřítek, vidím v duchu, jak společnosť naše den po dni větší síly nabývá, se šíří, vzkvétá; jak plody ducha českého na grunt (!) radnický se přesazují, jak Muzy, bohyně umění, k nám se stěhují; náš vtip vtipem básnířů (!) vlasteneckých se ostří; rozum náš zpy-

továním mudrců se jasní a mnohonásobným uměním se obohacuje a šlechtí, a srdce naše představováním nyní směšných předmětů se veselí a těší, nyní truchlivých příběhů se rozvlažuje a oči slzami se zalívají; a vidouc, kterak se ctnosť pod rozličným obrazem živými a krásnými vyobrazuje barvami, se proniká, ustrnuje a lepší. Co tedy krajané naši pro vycvičení člověka změnlivého, pro vyjasnění ducha co rozumného a moudrého, pro potěšení a proniknutí srdce co vtipného a dojímavého, pro ušlechtění mravů co vzdělatelného, vymyslí a na světlo vydají; toho se uchopíme a bez obávání, že tím někomu křivdu učiníme, vše to za vlastnictví a jmění své vyhlásíme. Vším tím potom budeme moci lichviti, aniž lichva ta bude zapovězena. Tak sklady ducha, vtipu, rozumnosti a zkušenosti lidské, to jest knihy: brzy vtipné a příjemné básně, brzy znamenité příběhy a historie; nyní slavné činy hrdin vznešených, nyní prospěšné vynálezky mudrců myslivých vypravovati, teď o mravích vzdálených národův a paměti hodných věcech jejich zemí, teď o všelikých vlasti naší se týkajících předmětech jednati budou, slovem: všecky ty rozmanité spisy, jichž jazyk český v starém vážném oděvu nebo v lehkém novějším kroji nám poskytne, nás obveselí, poučí, vzdělá. — A to jest jediný a hlavní cíl naší společnosti.

Může sice člověk oustně poučen a pocvičen býti bez pomoci knih, jakž to při mnohých věcech vídáme. Ale ta a taková umění jsou z větší části mechanické, tělesné způsobilosti a šikovnosti, které více od smyslu nežli od ducha, více od častého opětování nežli od vtipu pocházejí. Kde ale se má rozum rozvíjeti, paměť utvrzovati, vtip ostřiti, rozsudek cvičiti, duch rozmanitým uměním obohacovati: tam potřebí jest, aby kniha paměti člověka ku pomoci přišla, by to, čemu se učiti, v čem se cvičiti má, vždy, kdy se mu líbí, opakovati, rozjímati, tím lehčeji pochopiti a v paměti pevněji podržeti mohl. Knihy ale stojí peníze a jsou mnohé dosti drahé (!). Čí jmění z našinců sahá tak daleko, by aspoň ty nejznamenitější knihy sobě zaopatřovati mohl? Víli, kdo rád čítá, jeli ve valném chomoli knih, které z rok do roka vycházejí, ta, kterou koupiti chce, také k nějakému užitku a stojíli za peníz nyní tak vzácný, jenž se za ni vydati musí? (To r. 1818.; což pak r. 1886.!) Společnosť naproti tomu snáší dohromady, ale také béře ze společného pokladu, náklad, jejž vede, hrubě netíží, nebolí, proto že ho více ramen nese; nezaopatří leč ty nejlepší a nejužitečnější knihy, o nichž soudí a ví, že větší částka společnosti je sobě oblíbí; a nebudeli jedna podlé chuti vážného Kaja, an pobožnosť miluje, poslouží snad k potěšení málokdy smutného Tullia, a proto ať se ani Kajus ani Tullius na společnosť nedurdí, nepředložíli se jim vždy krmě, duchu jejich lahodící. Říká se: »Kolik smyslů, tolik hlav.« Ten tu z nás má rád knihu pobožnou: bibli, biblické výklady, životy svatých, bohabojná rozjímání; onen světské příběhy, historie knížat a králů znamenitých; někdo libuje básně, komedie, romany, kde nevinné citelnosti obou pohlaví k sobě živě se vyrážejí; jiný popsání rozličných cest, lidí, přes svět pracujících, kde se podivné cizozemských národův obyčeje, řízení, mravy, jazyky, náboženství, kroje a jiné věci popisují.«

Dále pobízí údy, by dle chuti četli, knihy sobě vybírali, a tak umění došli. »Čtení vede k umění,« dí doslovně, »a umění k mnohonásobné radosti, k užitku a k slávě. Člověk bez umění jest jako slunce v zatmění. Však nelze nám neozbrojeným okem na jasné slunce hleděti, jinak sobě jeho náramným a nesnesitelným bleskem oči ztupíme a zkazíme; tak kdo by do slunce umění najednou hleděti chtěl, neosvítí, ale zmámí, zkormoutí a jako oslepí zrak ducha svého.«

Tu vykládá probouzení se dne pomalu od šera k jasným paprskům. »Nechtějme hned každou zhltiti knihu, bychom ducha svého nepřecpali a ošklivosť a nechutenství duchovní sobě nezpůsobili; nedychtme, by čítání knih do duše naší přineslo světlo dříve, než snad v ní ještě svítá; by vydalo ovoce dříve, než v ní zakvetlo; by uměním zbohatla dříve, než jsme pro ni pracovali a nastřádali.«

Všechno jde pomalu k jistému cíli; jako »podniknutí (besedy) s počátku není skvostné, na odivu a do oka padající, jest jen skrovné a nepatrné i s obtížemi

spojeno.« Začátek nebývá jiný jako řeka (Dunaj) z malých praménků se sbírá, až mocným proudem do moře se valí. »A podobně,« dí Puchmajer, »praménky naše se sesílí, a přijdeli k tomu s hůry nebeské rosa příznivého osudu, vzrostou v potůček pro zdejší město časem dobročinný a radostný.« Nelze hned záhy mnoho pyšniti se ani mysliti, »že stohubá pověsť jména naše roznese na křídlách slávy po světě.« Ať dub šumí, jak chce, beseda podobna s počátku »nízké višničce,« a řečník nezapírá, »že knihovna také časem trochu bude moci hlavy pozdvihnouti, že kapitálek (přes 70 zl. summa ovšem skrovná!) pořádným vysazeného platu zapravováním vzroste na konec roku přes 130 zl.; a najdeli také bohaté příznivce, ježto by jí dobročinnou, štědrou rukou přispěli, může se za několik let mezi nejhlavnější pouze české bibliotheky počítati.«

Puchmajer napomíná sousedy, by se nedali ničím odstrašiti, ale řídili se dle propovídky »Audaces fortuna juvat,« aby přešli přes skály strmící překážek, překonali vše, že po »dokonané cestě šťastným korunováni budou výsledkem.«

Obtíže, jež spolku naproti se postaví, Puchmajer vyvrací následovně: »S počátku nenamítá se nám sice větší obtížnosť, leč ta bázeň, jakž se při mnohých věcech na světě přihází, že horlivosti oheň v mnohých v krátce hasne a stydne, a ta nejlepší předsevzetí neustavičností a vrtkavostí lidskou na zmar přicházejí, ta bázeň, pravím, že i mezi námi tomu neb onomu vyměřený, ač skrovný peníz skládati za obtížné se stane, a že z našeho vlasteneckého spolku vystoupí. Leckdys mnohý zlatý, ať tak řeknu, marně vyhodíme, mnohé vyražení, při němž se časem svár a mrzutosť stane, působí nám nejen útraty, alebrž i žel, že toho potom pykáme a se stydíme za to, co jsme stropili. Nelitujemeli vydati nemalý peníz na vyražení tělesné, které nejednou za sladké jedno okamžení dlouhou lítosť vleče, mámeliž želeti nákladu tak skrovného pro obveselení ducha, které nám nevinnou a poctivou působí radosť a nám i potomkům k prospěchu sloužiti může?«

Dále vyličuje potřebu úředního svolení, »by se nestavělo na písku« a by se nemyslilo, že »pod šlechetným fochem zlý kryjí úmysl, poněvadž i těm nejnevinnějším věcem barva a výklad nepravý dáti se může.« Dále vypisuje povinnosti jednotlivých funkcionářů, jako: ředitelův, dvou přísedících v čas zaneprázdnění nebo nepřítomnosti ředitelovy, tajemníka (sekretáře), »který vše, co se společnosti týkati bude, na papír v jistou k tomu zřízenou knihu uváděl, dopisoval, opisoval,« knihovníka, »jenž by vedl knihovnu na suchém a bezpečném místě založenou,« výběrčího, »jenž by knihy půjčoval, poplatek vybíral při každém sboru nebo hromadě,« mladšího, »jenž by vůli ředitelovu ostatním údům oznamoval, a za to bude od platu osvobozen.«[1])

Všech údů tedy, jak řečeno, bylo jenom 28, skrovný to věru počátek; ale Puchmajer přece vesele volá: »Zaplesej Čechie, vlasti milá! Vesel se, máti ctihodná, z upřímných těchto synů svých! Ti považujíc, že život, obživení, vycvičení, tisíceré radosti a dobrodiní, vše, čeho jen požívají, lůnu tvému mají co děkovati, proniknuti jsouce vděčností a uznalostí, tebe obklíčují, tobě za věrné syny se ohlašují, tobě se zcela posvěcují a obětují a slibují srdcem i ústy, svatě a právě, že na oltáři srdcí jejich vroucí plápol lásky jako vestalský oheň neporušený a čistý věčně hořeti a plápolati má Vy pak, páni vlastenci, kteří jazyk náš z prachu opovržení v městě tomto pozdvihujete a křísíte, a sebe ostatním krajanům Čechům za zrcadlo, těm horlivým ku potěšení, těm nevšímavým a nejapným ku probuzení a nepřátelům za štít se vystavujete, za vaši vroucí horlivosť, za vaši čistou oběť a oddání přijměte díky, které vám rozmilá vlasť vzdává, a když vynasnažení a úsilí vašeho šťastného a korunovaného dojde prospěchu, těšiti se bude srdce vaše, a vděčnosť jména vaše a památku vašeho vlastenectví u těch nejpozdnějších potomků v živé a svaté zachová paměti.«

Puchmajer nyní podává návod, jak knihy půjčovati a odváděti. »Noviny se budou zasýlati od ředitele výběrčímu a od něho dále vždy podlé nejbližšího numera domu« (a ne hodnosti osob). Poslední je dostane knihovník a uschová.

[1]) Toto zřízení je dle společnosti cechovní, kde byl také ředitel (cechmistr), přísedící (starší), sekretář a „mladší“ mistr, který hromadu oznamoval, svolával. V Radnicích bylo a je mnoho řemeslnických cechů, dobře tedy bylo dle tohoto známého pořádku se říditi při knihovně a besedě.

Kdo se knihy vypůjčí, napíše své jméno do knihy, odevzdav ji v určitý čas, podtrhne jméno své. Nikdo si nesměl vypůjčovati více knih než jednu, a s tou si musil na požádání knihovníkovo přispíšiti, když se o ni jiný hlásil. Čtvrtý odstavec zapovídal »knihu od úda krom knihovníka bráti nebo někomu z krom společníků ji zapůjčovati, pod pokutou, kdo by se toho dopustil, 10 kr.« Třeba pozor dáti na knihy, by se doma »neušišmaly, neporouchaly, nepotrhaly, nepovalovaly aneb jakékoli zkázy nebraly.« Kdo by přece knihu potrhal, platí polovici ceny, kolik kniha stála a kniha zůstane společnosti; kdo by ji ztratil, platí celou. Také určena doba, jak dlouho kdo knihu čísti smí. »Desetiarchovou (160 stran) po 3 dni; 15tiarchovou 7 dní; 20tiarchovou 14 dní.« Jen knihu, již všichni četli, lze déle podržeti. Vypůjčíli si kdo z mimoúdů knihy nějaké, platí za každý den 2 kr. a na knihu obdrží ceduli s poznamenáním počtu dní. Také hned záhy postaráno, »kdyby, což Bůh uchovej, oheň v městě vyjíti měl, údové ti, kteří jsou od ohně a tak od nebezpečenství nejvzdálenější, na rychlo přiběhnou a knihovnu na bezpečné místo odnesou a uchrání.«[1]) Kdo by si přál vstoupiti do společnosti, ať se obrátí na ředitele nebo celou společnosť, která má první neděli na začátku každého měsíce svoji schůzi. »Přístupného položí 2 zl. a pak každý týhoden po jednom českém, které peníze výběrčí do pokladnice složí.« Výstouplý člen neměl co k pohledání u společnosti.

Tím postaráno o nejhlavnější při společnosti, ale Puchmajer pokračuje v řeči své, dí: »Mohl bych zde skončiti představení toto, kdyby mně neleželo mnohé navržení na srdci, o kterých toužím, aby i společnosti v známosť vešly.«

Čtvero »navržení,« jež Puchmajer na konec své řeči podává, jsou výronem nejčistšího vlastenectví a humanity.

»Společnosť naše,« dí Puchmajer, »může se státi plodnou matkou mnohých dobře zdařených dcer vlasteneckých. Jaká radosť pro vlastence, kdyby v Plzni, v Rokycanech, v Žebráce a jinde v okolí našem podobné české rozhorlení se stalo! Povinnosť tedy jednoho každého z nás bude o společnosti naší se vší možnou uctivostí, vážností a horlivostí mluviti, prospěšný její cíl a konec přespolním vychvalovati, je k založení podobného vlasteneckého sjednocení nabízeti, uspořádání naše jim vypravovati a vysvětlovati, prostředků k tomu na ruku dávati a se starati, by společnosť naše zvlášť učených a znamenitějších údů nabývala.«

Jak jsme již slyšeli, radnická společnosť byla opravdu dobrým a zdárným semenem pro Spálené Poříčí, Nepomuk, Prachatice a jiné.

Druhé »navržení« obsahuje, by možní a bohatí lidé ku společnosti byli získáni, tím že »kromě cti, vážnosti a oslavení, jichž právem u svých sousedů dochází, staví sobě v srdcích jejich památku nepomíjitelnou vděčnosti, památku mnohem trvanlivější, než památky z mramoru a z ocele.« Údové mají pamatovati na společnosť při »rozličných schůzkách, prodajích a koupích, kšaftech, vyhráních (!), hostinách a jiných případnostech.«

Třetí »navržení,« nejdůležitější, i pro přítomnou dobu dobře se hodící. Každá společnosť by slova ta měla si vepsati nejen do stanov, ale i do paměti.

»Společně kladu na srdce pánům údům, což mně samému nejvíce na srdci leží. Češi jsme a ušlechtilý jazyk náš, jak jsme předešle slyšeli,[1]) mnohou dokonalostí se stkví, a byť i nebyl dokonalý, jakž jest, neníliž nejpřednější syn vlasti, nejmilejší krajan náš, kterým jsme nejprve jakožto děti žvatlati a mluviti začali? Hanba národu, který se za svou vlasť, za svůj jazyk, za své dědy stydí! Co máme, od nich máme. Že se nám však jazyk odnímá, jazyk náš při úřadech neslyší, ze škol vytírá, krvácí sice srdce naše nad tím, ale nezoufá, nýbrž kojí se nadějí, že se to změní. Že nejsme odrodilí vlasti synové, svědčí, že chcem knihy české čísti; jedno ještě pozůstává, totiž, bychom vždy, leč by to nevyhnutelná potřeba jinak kázala, česky toliko mluvili a psali. Byl posud ten nevlastenecký obyčej na potupu a snížení jazyka našeho, když jeden Němec do společnosti Čechů přišel, že všichni jemu k vůli jazyk svůj zapřeli a krajanu svému

[1]) Že toto opatření nebylo zbytečno, viděti o několik let později.

[1]) Snad v některé přednášce při minulých schůzích.

se zpronevěřili. Tak ustavila sobě Němkyně v Čechách trůn, by nad Čechy železným vládla žezlem. Tak zpupla tato panovnice hrdá, že chtěla, by jí Čechyně děvčila a šlep čili vlečku nosila. Němec, an dobrodiní naší vlasti požívá, ať jazyku našemu se učí, a nechceli s námi němý býti, **ať se učí mluviti česky.**

Když budoucně tři se sejdou, a dva mezi sebou budou hovořiti česky, ten třetí přinucena se uvidí podlé nich se spravovati a tomu, co neumí, se učiti. Vše, co konati budeme, ať to před sebou nese podobu Čecha, a tak opět hlahol náš od končiny do končiny země české líbezně rozléhati se bude.«

Čtvrté »navržení« obsahuje přímluvu za požádání a přijetí Kašpara Šternberka za hajitele a protektora společnosti, »by jí byl štítem a v čas potřeby hájil« před rozličnými bouřemi. Tím dosáhne také společnosť práva větší veřejnosti. »Všechna učená tovaryšstva, co mně známo jest, mají své protektory a ochrance. Tím společnosť naše ochrany, pomoci, cti a slávy dojde.« Kašpara proto mají voliti za ochrance, poněvadž »jest to pán milostivý a dobrotivý a z přirozené náklonnosti ke všemu, což šlechetného a vlasti prospěšného jest, milerád se nakloňuje a propůjčuje...« »Kašpar jest velikou věrností se třpytící a ve všech umění ratolestech velice zběhlý...« »jest vlastenec horlivý a výborný. O tom vás, páni,« tak dí Puchmajer na konec řeči své, »který jsem častěji měl milosť přístupu k němu, dostatečně pojistiti mohu. To dokazuje psaní, na básníře Štěpničku zaslané, které jsme prve čtli a slyšeli, to poznati můžeme z toho, že sám dvě ušlechtilé pojednání o bylinářství českém v řeči vlastenecké vydati chce; a kdybychom více důkazů k tomu měli potřebí, ponavrhl jisté zdejší městské osobě, že dítky své ne německy, nýbrž česky má dáti učiti čísti a psáti, proto že toho budoucně více budou míti potřebí, nebo nyní (prý) opět Češi býti musíme. Tak vznešený tento pán, nakloníli k nám milostivě ucha svého, sloužiti nám bude mocí svou k ochraně, svou milostivostí k přispění, svou učeností k poučení, svým vlastenectvím k upevnění a k zniku a tak svým veleslavným ochranstvím ke cti, k slávě, k zvelebení. Nenásleduje však z toho, že by vrchnosť radnická vždy ochrancem společnosti býti musila. Kdyby se seznalo, že budoucí vrchnosť na jazyk český nevraží a tak že z jejího ochranství nebyl by prospěch žádaný k doufání, nýbrž snad více škoda k obávání; společnosti zůstane svobodno napotom, kohokoliv z mocnějších za ochrance sobě vyvoliti. Tím ji také proti povstati mohoucímu nebezpečenství ohradíme. Dixi.«

Tak vešla v život radnická společnosť, Puchmajer zůstal ředitelem, Kašpar protektorem a údů den ode dne přibývalo. Zajímavo jest, že první protokoly české společnosti této jsou v jazyce německém.

Ku konci ještě budiž podáno pozvání »počestnému obecenstvu radnickému,« jímž vybízí r. 1843. František Brábek, farář a představený čtenářské společnosti, by se opět údové jak předešlí tak noví přihlašovali a vstupovali. Beseda po úmrtí zakladatelově »takřka k zničení přišla« požárem, který ve městě zuřil. Slibuje, »že nyní zase (beseda) z hrobu vzkříšena a do života povolána bude.« Výbor osměluje se také prosbu učiniti »na všechny vznešené (p. t.) pány příznivce a milovníky české literatury, zdali by libo nebylo této čtenářské společnosti aneb vlastně knihovně nějakým dárkem v knihách nápomocnu býti.«

Tím končí zprávy o založení a osudech této důležité besedy, kněžem Puchmajerem založené. Z doby té ještě jiné listiny dochovaly se nás, jako na př. z r. 1844. o příjmech a vydáních, katalog z r. 1845., protokoly (1850.), seznamy a jiné přípisy.

Radnická knihovna trvá dosud, obsahuje mnoho spisů s názvem na hřbetě »Puchmír,« slouží dosud obecenstvu, a jsouc nyní v obratných rukou, kráčí drahou, jíž jí určil vznešený vlastenecký zakladatel. Byla zdárným semenem pro okolí, podnes uvozuje Puchmajerovu památku, jsouc mu nejkrásnějším pomníkem.

ČESKÁ UNIVERSITNÍ KNIHOVNA V BRNĚ